osmanlıca türkçe sözlük

BİLGİ YAYINLARI : 267

Birinci Basım
Mayıs 1977

BİLGİ YAYINEVİ

Tunalı Hilmi Cad. 94
Telf: 26 80 48 - 26 70 64
Kavaklıdere - Ankara

Babıâli . cad. 19/2
Telf: 22 52 01
Cağaloğlu. - İstanbul

Osmanlıca Türkçe Sözlük

BİLGİ YAYINEVİ

KISALTMALAR

A.	Arapçadan
Anat.	Anatomi terimi
Ask.	Askerlik terimi
Biy.	Biyoloji terimi
Bk.	Bakınız
Bot.	Botanik terimi
Coğr.	Cografya terimi
Den.	Denizcilik terimi
Dilb.	Dilbilim terimi
Ed.	Edebiyat terimi
F.	Farsçadan
Fels.	Felsefe terimi
Geo.	Geometri terimi
Hek.	Hekimlik terimi
Huk.	Hukuk terimi
Kim.	Kimya terimi
Mant.	Mantık terimi
Mat.	Matematik terimi
O.	Osmanlıcadan
Ped.	Pedagoji terimi
Psi.	Psikoloji terimi
Sos.	Sosyoloji terimi
Tar.	Tarih terimi
Tas.	Tasavvuf
Tiy.	Tiyatro terimi
Zool.	Zooloji terimi

SÖZLÜKTE KURALLAR VE EKLERLE İLGİLİ AÇIKLAMA

Arapçada harfler iki bölüme ayrılır.

1. *Hurufi kameriye:*
elif (el-insan), be (el-berd), ce (el-cami), ha (el-hasen), hı (el-haber), ayn (el-akl), gayn (el-galib), fe (el-fakr), kaf (el-kalem), kâf (el-kâtib), mim (el-malik), vav (el-vücud), he (el-heva), ye (el-yevm).

2. *Huruf-i Şemsiyye:*
te (et-turab), se (es-sevab), dal (et-dua), zal (ez-zikr), rı (er-rahmet), ze (ez-zihn), sin (es-seyf), şın (eş-şeref), sad (es-sbar), dad (ez-zabt), tı (et-talib), zı (ez-zahir), lâm (el-leye), nun (en-nehar)

İSİM VE SIFAT TAMLAMALARI

Arapça kurala göre:
Genellikle bilim terimleri bu kurala göre oluşturulmuştur.

Türkçede:	*Arapçaya göre:*
Âlemlerin Tanrısı	Rabb-*ül*-âlemin
Uluslararası	beyn-*el*-milel
Devletlerarası	beyn-*ed*-düvel
Yeraltı	taht-*el*-arz
Göz bebeği	kurret-*ül*-ayn

Farsça kurala göre:
Osmanlıcada en çok Farsça isim ve sıfat tamlamaları kullanılmıştır. Bu tamlamalarda sözcüğün biri Farsça; öteki Arapça ya da her ikisi de Arapça ya da Farsça olabilir:

Türkçede:	*Farsçaya göre:*
Ana(nın) sütü	şîr-i mader
Ayrılık gecesi	leyle-i firak
Babalık duygusu	hlss-i übüvvet
Olgun adam	insan-i kâmil.

—an Çoğul edatıdır. Sözcükler bununla çoğul durumuna getirilir.
—a, —i, —u ile biten sözcüklere bir kaynaştırma harfi eklenerek *—yan* biçimini alır (geda-*yan*, acemi*yan*, mahru*yan*), *—e* ile biten sözcüklere bir kaynaştırma harfi eklenerek *—gân* biçimini alır (bende-gân).

—ane Nispet edatıdır. Dilimizde *—ce, —cesine* ekleriyle karşılanır. Adil*âne* (adilce*sine*), anud*ane* (anut*ça*, *anut*çasına), dâhi*yane* (dâhi*ce*, dâhi*cesine)*

—at Bu çoğul eki Arapçadır. Birtakım sözcükler bununla çoğul şekle sokulduğu gibi, birçok bilim terimleri de bu yöntemle oluşturulmuştur.

—en Katıldığı Arapça sözcükleri zarflaştırır (Ahlâk*en*, aileten, cebr*en*, cehl*en*, gadr*en*, hamil*en*).

—eyn Arapça olan bu ikilik ekiyle sözcüklerde iki anlam oluşturulur (ebev*eyn* «baba ile ana», cinse*yn* «iki cins»).

—ha Farsça bir çoğul ekidir. Osmanlıcada pek kullanılmamıştır (bade*ha*, cây*ha*, jale*ha*).

—î Sıfat ya da kimi isimlerin sonuna katılır (bedmes*î*, bimar*î*, heveskâr*î*, zebun*î)*.

—î (—iyye) Arapça sözcüklerin sonuna «—î» (ye harfi) katılarak, isim sıfatları oluşturulur. Bir yerli olma, birinin olma gibi, ilgi ve ilişik içerirler (abaî, avamî, bahsî, cildî).

—în (—un) Arapça çoğul ekidir (âcizin, camiîn, meyusin, meşhurîn).

A

a, â Arapça yazılan Osmanlı alfabesinin ilk harfi *elif* ve yirmibirinci harfi olan *ayın*. Yerine göre *a, e, i, u, ü* okunur. Ebced hesabında elif 1, ayın 70 sayısının simgesidir.

â *F. e.,* Sözcük sonuna gelen «ey!» anlamına ünlem: *canâ, zahidâ, şahâ, Nedim'â.* Sesli biten özel adların sonuna gelirse *yâ* biçimini alır: Nabi*yâ*, Bakiy*â*, İlhamiy*â*. Eş ya da ayrı iki sözcük arasına girerek, sözcük anlamını güçlendirir: reng*â*renk, leb*â*leb, nev*â*nev, ser*â*ser.

âb *F. i.,* Ağustos.

âb *F. i.,* **1.** Su. **2.** Sıvı. **3.** Şarap. **4.** Yağmur. **5.** Kaynak, kuyu. **6.** Deniz, nehir, göl. **7.** Gözyaşı. **8.** Özsuyu. **9.** Dölsuyu, bel. **10.** Şişe. billur. **11.** Buz. **12.** Saydam, **13.** Parlaklık, canlılık, tazelik. **14.** Hoşluk, güzellik. **15.** Cilâlılık, keskinlik. **16.** Ahlâk güzelliği. **17.** Cevher. **18.** Silah. **19.** Değer, onur. **20.** Kısmet. *âb-i abistendi,* Dölsuyu, bel, meni. *âb-ı adalet,* Doğruluğun verimliliği ve bolluğunu sağlayan su. *âb-ı ahmer,* Kırmızı su, şarap. *âb-ı âteşin,* Ateşli su (*âb-ı âteş-nâk*); *âb-ı âteşreng,* Ateş renkli su. *âb-ı bârân,* Yağmur suyu. *âb-ı beka* Ölümsüzlük suyu, abıhayat (*âb-ı câvid, âb-ı hayât, âb-i zindergâni, âb-ı hayvan*). *âb-ı beste,* Donmuş su, buz. Şişe, billur. *âb-ı çeşm.* Gözyaşı. *âb-ı dehan,* Tükürük, salya, ağız suyu. *âb-ı engûr,* **1.** Üzüm suyu. **2.** Şarap. **3.** Şıra. *âb-ı füsürde,* **1.** Donmuş su, buz. **2.** Keskin kılıç, hançer. **3.** Şişe, billur. *âb-ı haram,* Haram su, şarap. *âb-ı hayat,* İnsanı ölümsüzlüğe kavuşturan su. *âb-ı hufte,* **1.** Durgun su, uyuyan su **2.** Donmuş su, buz, kar dolu tanesi, kırağı, çiğ. **3.** Billur. **4.** Şişe **5.** Cam, bardak. **6.** Kınında kılıç ya da hançer, kama. *âb-ı işret* **1.** İçki. **2.** Şarap. *âb-ı kâr* **1.** İşin yolunda gitmesi. **2.** Başarı, bolluk, varsıllık. *âb-ı kebud,* **1.** Çin Denizi. Mavi su. *âb-ı lâ'li,* **1.** Lâl renkli su. **2.** Şarap. **3.** Göz yaşı, *âb-ı meryem,* **1.** Meryem suyu. Meryem'in temizlik, dürüstlük ve namusluluğu. **2.** Temizlik, arılık, iffet. Şıra. Şarap. *âb-ı meygûn,* **1.** Şarap renkli su. **2.** Şarap. **3.** Gözyaşı. *âb-ı muallâk,* **1.** **1.** Gök suyu. **2.** Gökyü-

zü. **3.** Güzelin çenesi. *âb-ı musaffa,* Arı su. Damıtık su. *âb-ı nâfi,* Yararlı su, şarap. *âb-ı rengin,* **1.** Renkli su. **2.** Şarap. **3.** Gözyaşı. *âb-ı revân,* **1.** Akarsu. (*mec.*) **2.** Yaşam, dirim, hayat. *âb-ı rez, âb-ı rezân,* Asma kütüğünün suyu, şarap. *âb-ı rû* (*y*), *âb-ı rûşen,* **1.** Yüzsuyu. **2.** Irz, namus, onur. *âb-ı şirin,* Tatlı su, şerbet. *âb-ı şor,* **1.** Acı su. **2.** Gözyaşı, *âb-ı tiğ,* **1.** Keskin, zağlı kılıcın suyu. **2.** Kılıç suyu. *âb-ı yâkut,* Yakut suyu, şarap. *âb-ı yeh,* Buz suyu. Buzlu su. *âb-ı zer,* Altın suyu. Yaldızlama işlerinde kullanılan altın tozuyle yapılmış mürekkep. Altın renkli şarap. *âb-ı zülâl,* **1.** Arı, berrak su. **2.** Billur. **2.** Can. *âb ü dâne,* **1.** Ekmek ve su. **2.** Kısmet. **3.** Rızk. *âb ü gil,* **1.** Su ve kil. **2.** Yeryüzü. **3.** Dünya. **4.** Ölümlü insan. **5.** Yaratılış. *âb ü hâk,* **1.** Su ve toprak. **2.** Vatan. *âb ü hava,* **1.** Su ve hava. **2.** İklim. Seylâb. Girdab. Gülâb. Vişnâb. Zehrab.

âb *A. i.,* Ayıp, eksiklik, kusur.

abâ *A. i* **1.** Aba, yünden kalın kumaş. Bu kumaştan yapılmış bol ve geniş giysi. (*mec.*) **2.** Dervişlik, şeyhlik. *Âl-i abâ, ashab-i âl-i abâ,* Muhammed Peygamberin üstlerine abasını örttüğü Ali, Fatma, Hasan, Hüseyin. *Bende-i âl-i abâ,* Ali, Fatma, Hasan, Hüseyin yanlısı, bunlara bağlı olanlar. *Rind-i abâ beduş,* Abasından başka malı olmayan rind.

âba *A. i.* [Eb'in ç.] **1.** Babalar. **2.** Atalar. **3.** Gökyüzü gezegenleri. **4.** Güneş sistemi gezegenleri. *Âba vü ecdâd,* Atalar, babalar ve dedeler

a'bâ *A. i.* Yükler, ağırlıklar.

ab'âb *A. i.* Karnından konuşan, vantrlok.

âbâd *A. i.* [ebed'in ç.] Sonsuz zamanlar. *Ebed-ül-âbâd,* Asla, hiç bir zaman.

âbâd *F. s.* **1.** Bayındır. **2.** Şenlikli. Çokluk belirtmekte tamlamalar yapılır: *Şems-âbât,* güneşi bol olan yer; *Gamâbâd,* gamı çok yer, dünya; *Harabâbâd,* çok yıkık, viran, dünya.

âbâdân *F. s.* Bayındır, şenlikli.

âbâdâni *F. i.,* Bayındırlık, şenlik.

âbâdî *F. i.* Bayındırlık.

âbadi *F. i.* Kalınca ve açık saman renginde, yarı mat bir kâğıt türü.

Abadile *A. i.* [Abdullah'ın ç.] Muhammed Peygamber döneminde Abdullah adını taşıyanlar. Bunların,o dönemde 220 kişi olduğu ileri sürülür. *Harb-ül-Abadile,* Abdullah adlı dört komutanın katıldığı savaş.

abâpuş *F. s.* **1.** Aba giyinen. **2.** Derviş. **3.** Yoksul.

âbar *F. i.* Hesap defteri.

âbâm *F. i.* **1.** Kule. **2.** Güvercin gübreliği.

âbât *A. i.* (ibt ya da ıbıt'ın ç) Koltuk altları.

abb *A. i.* Işık.

abbâs *A. i.* Aslan, sert çatık yüzlü aslan.

Abbâs, *A. i.* Muhammed Peygamberin amcasının adı.

abbâsî *A. s.* **1.** Abbas'a değ-

ğin. (*a*) Emevîlerden sonra yönetimi ele geçiren iktidar ve halife soyu. (İ. S. 750 - 1258). **2.** İran Şahı Abbas'ın çıkardığı para.

abbasiyan *F. i.* Abbasî halifeleri.

abbasiyyun *A. i.* [Abbasî'nin ç.] Abbasî halifeleri.

âbbâz, *F. b. i.* Su cambazı.

ab çin *F. b. i.,* Yıkanan ölüyü kurulamaya yarayan peştemal.

abd *A. i.* Yaratık. Tanrı kulu.

abd-i müştera, Köle.

abdal, ebdal *A. i.* (Arapça aslında çoğul olan bu sözcük Türkçede tekil olarak kullanılır) Ermişler, erenler, Tarikat ehli. Gönlünü Tanrıya adamış dünya ile ilişiğini kesmiş kimse. Bön insan, aptal.

abdâlân *F. i.* [Abdal'ın ç.] Abdallar. 7'ler 40'lar, 70'ler.

âbdan *F. i.,* **1.** Su kabı. **2.** Sübek. **3.** Mesane. **4.** Göl.

âbdar *F. s.,* **1.** Sulu, taze. **2.** Parlak, hoş. **3.** Keskin, zağlı.

âbdendân *F. s.* Bön, şaşkın, saf.

âbdest *F. i.* İslâmiyet kurallarına göre tapınmadan önce arınıp temizlenme. **1.** El yıkama suyu. **2.** Usta, eli işe yatkın. **3.** İşeyip sıçma, boşalma.

âbdestan, âbdestdân *F. i.* Su ibriği.

abdesthâne *F. i.* Ayakyolu. Helâ. Yüznumara. Aptes hane. Aptes alınacak yer.

abdiyyet *A. i.* Kulluk.

âbede *A. i.,* [Abid'in ç.] **1.** Tapanlar. **2.** Tapınanlar.

abes *a. i.* **1.** Boş. **2.** Saçma. **3.** Yararsız iş. (ç.) *abesiyyat.*

âbgûn *F. s.* Su renginde mavi. *âbgûn kafes,* Gökyüzü.

ahber *A. i.* **1.** Nergis. **2.** Yasemin. **3.** Zerrinkadeh çiçeği. **4.** Dolu kap.

ahberî *A s.* Nergis gibi

âbhiz *F. a. i.* **1.** Büyük dalga. **2.** Kaynak. **3.** Su yolu.

âbık *A. s.* **1.** Kaçak, kaçan. **2.** Cıva. *Abd-ı âbık,* sahibinden kaçan köle.

âbıru *F. s.,* **1.** Yüzsuyu. **2.** Nur.

âbî *A. s.* [iba'dan] **1.** Sakınan, çekinen, tiksinen. **2.** Nazlanan.

âbî *F. s.* **1.** Suyla ilgili. Suda yetişen. (a.) **2.** Ayva. **3.** Açık mavi.

âbid *A. s. i.* [İbatet-ten] Tapan, tapınan. Sofu.

âbide *A. s.,* Tapınmaya düşkün kadın.

âbide *A. i.* Anıt. (ç. yanlış olarak) *âbidat, evabıt.*

âbidevî *A. s.* Anıtsal, anıt gibi.

âbir *A. s.* [Ubur'dan] **1.** Geçip giden. **2.** Geçici.

abîr *A. i.,* Çiçeklerden yapılan güzel bir koku.

âbisten *F. s.* **1.** Gebe **2.** Dişi. **3.** Doğurgan

âbistengâh, *F. i.,* **1.** Döl yatağı, Rahim. **2.** Dünya.

abkâr, *F. i.,* **1.** Sucu, saka **2.** Şarap satan.

âbiye *A. s.* Yüzünü örtüp saklayan utangaç kadın.

abkarî *A. s.* Çok ince, ustalıkla işlenmiş güzel kumaşlara denir.

âbriz *F. i.* Ayakyolu.

âbşar *F. i.* Su şarıltısı, çağıltı.

âbtâb *F. i.* **1.** Güneş. **2.** Şarap **3.** Esrik.

âbtabe *F. i.* **1.** Su kabı. **2.**

Güneş biçiminde mücevher.

abûs *A. s.*, Somurtkan, çatık.

acaib *A. i.* [acibe' in ç.] Şaşılacak şey.

âcal *A. i.*, [ecel'in ç.] **1.** Ölümler. **2.** Sonlar **3.** Bitimler.

a'cam *A i*, [acem'in ç] Acemler.

âcam *A. i.* [aceme'nin ç.] Meşelikler, sık ormanlıklar.

a'cep *A. i.* Çok şaşılacak. *A'cep-ül acaib*, şaşılacakların şaşılacağı.

aceb *A. i.* **1.** Şaşma. **2.** Acaba.

acaba *A. zf.* Acaba.

acele *A. i.* Çabuk.

a'cem *A. s.* **1.** Yabancı. **2.** Arap olmayan. **3.** Araptan başka soydan. **4.** Arapçayı iyi konuşamayan. **5.** İranlı.

acem *A. i.* **1.** Arap olmayan, arapça konuşmayanlar. **2.** İranlılar.

a'cemi *A. i.* Arap olmayan ve arapçayı iyi söyleyemeyen.

acemi *A. i.* Bir işi öğrenmeye yeni başlayan.

Acemistan *F. i.* İran.

aceze *A. i.* [Âciz'in ç.] Düşkünler, güçsüzler, yeteneksizler.

acip *A. i.* [Acep'ten] **1.** Şaşırtan şey. **2.** Tuhaf, garip, ilginç.

acibe *A. i.* Olağan dışı, şaşılacak şey.

âcilen *A. zf.* [Acele'den] Hemen, çabuk. [Ecel'den] zamanı gelince yapılmak üzere.

âcir *A. s.* Kiraya veren.

acir *A. a.* Tuğla, kerpiç.

aciz *A. s.* [acz'den] Gücü yetmeyen, beceriksiz, acınacak.

acube, ucube *A. i.* Çok şaşırtıcı, çok garip, çok acayip.

acûl *A. s.* **1.** Aceleci. **2.** İçi dar.

aculâne *F. zf.* Aceleciye yakışır biçimde.

acûz, acûze *A. i.* **1.** Kocakarı. **2.** Geçimsiz kadın. **3.** Cadı, büyücü karı.

âcül *F. i.* Geğirme.

acz *A. i.* Beceriksizlik, yeteneksizlik, güçsüzlük.

acz *A. i.* **1.** İnsan ve hayvanların sağrısı, gerisi. **2.** Beyitlerin son sözcüğü.

a'da *A. i.* [Âdu'nun ç.] Düşmanlar, yağılar

âdâb *A. i.* [edeb'in ç.] **1.** Uyulması gerekli kurallar. **2.** Terbiyeler. **3.** Görgü ve geleneğin getirip geliştirdiği kurallar. *Âdâb-ı muaşeret*, Görgü kuralları, yolları. *Âdâb-, mutavaat*, Bağlılık kuralları, yolları. *Adab-ı münazara* Tartışma kuralları, yolları. terbiyesi.

a'dât *A. i.* [Aded'in ç.] Sayılar.

adalât *A. i.* [Adale'nin ç.] Kaslar.

adele *A. i.* Kas.

adalet *A. i.* **1.** Haktan, hukuktan doğruluktan ayrılmama. **2.** Hakkı ve hukuku koruma.

adâletpenâh *F. s.* Adaletli.

âdat *A. i.* [Adet'in ç.] Bir kimsenin yapmaya alışmış olduğu şeyler, alışkılar, alışkanlıklar.

adavet *A. i.* Düşmanlık, yağılık.

aded *A. i.* Sayı. Tane.

adeden *A. zf.* Sayıca. Sayı bakımından. Sayısal.

Âdem *A. i.* [aslı İbranice] Din kitaplarına göre ilk yaratılan insan ve ilk peygamber.

âdem *A. i.* Adam, insan.

adem *A. i.* **1.** Yokluk. **2.** Hiçlik. **3.** Ölüm.

âdemiyyet *A. i.* Adamlık, insana yaraşır hal.
ades *A. i.* Mercek.
âdet *A. i.* **1.** Bir kimsenin yapmaya alışmış olduğu şey, alışkı. **2.** Topluluk içinde uyulagelen kural, görenek, ya da töre. **3.** Kadınların aybaşısı.
âdeta, âdeten *A. zf.* **1.** Bayağı, basbayağı. **2.** Hemen hemen, sanki. (Binicilikte atın yürüyüşü için) Bayağı yürüyüşle.
âdi *A. s.* [Âdet'ten] **1.** Bayağı, sıradan. **2.** Aşağılık.
âdil, âdile *A. s.* [Adl'den] **1.** Adaletle iş gören, adaletten haktan ayrılmayan, hakkı yerine getiren, adaletli. **2.** Hakka uygun, haklı.
âdilâne *A. zf.* Adaletçe, adaletlice, hakça.
adl *A. i.* Adalet, âdillik.
adlî, adliyye *A. s.* Adalet işlerine değgin, ilgili.
adliyye *A. i.* Adalet işleri, örgütü, binası, adliye.
adn, *A. i.* Cennet.
adû, aduvv *A. i.* Düşman, yağı.
âfak, *A. i.* [Ufk'un ç.] **1.** Ufuklar. Göğün yerle birleşir gibi göründüğü yerler. **2.** Gözle görülebilen dünya.
âfakgir *F. s.* Ufukları tutmuş, dünyaya yayılmış.
âfakî *A. s.* **1.** Gereksiz, havadan sudan konuşma, söz. **2.** Mekke'ye gidip de orda oturmayan, Mekke'den ayrılan kimse. **3.** Nesnel.
afârît *A. i.* [İfrit'in ç.] İfritler. Cinlerin çarpanları. Şeytanlar.
âfât *A. i.* [Âfet'in ç.] Belâlar, kıranlar.
âferin *F. ün.* Beğeni belirtir ünlem: Aferin!
âfet *A. i.* **1.** Önlenmesi insan elinde olmayan büyük kötülük, kıran. **2.** Güzelliği ile insanı şaşırtan kadın, kız ya da oğlan. **3.** Hastalıkların dokularda yaptığı bozukluk.
âfetzede *A. i.* Afet geçirmiş, kıran geçirmiş, büyük kötülüğe uğramış.
afif, afife *A. s.* **1.** Temiz. **2.** Dürüst. **3.** İffetli, namuslu.
âfil, afile *A. s.* [Ufol'den) **1.** Batan, sönen. **2.** Görünmez olan, kaybolan.
afiyet *A. i.* **1.** Sağlık, esenlik. **2.** Sağlamlık.
âftâb *F. i.* **1.** Güneş. **2.** Güneş gibi güzel yüz. **3.** Parlak yüz.
âftabrû *F. s.* Güneş yüzlü, güzel.
âftabrulî *F. s.* Güneş yanaklı, güzel.
afv *A. i.* **1.** Suç, kusur, ceza bağışlama ya da bunların bağışlanması. Özürlü görme ya da görülme. **2.** Çıkarılma (görevden).
agâh, egeh *F. s.* Bilir, bilgili. haberli, uyanık, öngörülü.
âğaz *F. i.* Başlama.
ağlâl *A. i.* [Gul'un ç.] Boyna takılan zincirler, lâleler.
agleb *A. s.* [Galib'den] En güçlü, en çok, en fazla.
ağnâm *A. i.* [Ganem'in ç.) Koyunlar, keçiler, küçükbaş hayvanlar.
agniya *A. i.* [Gani'nin ç.] Varsıllar, zenginler.
agniye *A. i.* [Gına'nın ç.] Şarkılar, türküler, deyişler, ilâhiler.
agrâr *A. s.* [Gırr'ın ç.] **1.** Deneysiz, kolay aldanır ki-

şiler. **2.** Aptallar. **3.** Bönler.

agraz *A. i.* [Garaz'ın ç.] **1.** Amaçlar, istekler, dilekler. **2.** Saklanmış kinler.

agzan *A. i.* [Gusn'un ç.] Dallar.

aguş *F. i.* **1.** Kucak. **2.** Sığınılacak yer (mec).

agyar *A. i.* [Gayr'ın ç.] Başkalar, yabancılar.

ah *F. i. ün.* İç çekme, üzülme, yazıklanma, öfke, özlem, beğeni, sevgi duygularını belirten ünlem.

ah *A. i.* Erkek kardeş.

âhâd *A. i.* [Ahad'ın ç.] **1.** Birler. **2.** Birden dokuza kadar olan sayılar.

âhâd-i nâs *A. i.* Halk, aşağı tabaka, avam.

ahadühümâ *A. zf.* İkiden biri.

ahali, ehali *A. i.* [Ehl'in ç.] **1.** Aralarında aynı yerde oturmaktan başka ortaklık bulunmayan topluluk. **2.** Halk.

âhar, aher *A. s.* **1.** Başka, öteki, diğer. **2.** Özge.

ahavat *A. i.* [Uh'un ç.] **1.** Kızkardeşler. **2.** Kadın yoldaşlar.

ahbâb *A. i.* [Habib'in ç.] Dostlar, bildikler, tanışlar.

ahbar *A. i.* [Hiber'in ç.] **1.** Bilginler, bilgeler. **2.** Benî İsrail bilgeleri.

ahbar *A. i.* [Haber'in ç.] **1.** Haberler. **2.** Öyküler. **3.** Tarihler.

ahbes *A. s.* (daha pek, çok, en) Kötü, fena, mundar, yaramaz.

ahcar *A. i.* [Hacer'in ç.] Taşlar, kayalar.

ahd *A. i.* **1.** Söz verme. **2.** And, yemin. **3.** Sözleşme, antlaşma. **4.** Süre, dönem. *ahd-i atik*, İsa öncesi peygamber kitapları, Tevrat, Zebur, Mezamir, vb. *ahd-ı cedit*, İncil; *ahd-ı karip*, Yakın zaman, önceki zaman; *ahd-ü peyman*, And.

ahdân *A. i. ç.* Dostlar, yoldaşlar, yaşıtlar, yaşdaşlar.

ahdar, ahzar *A. s.* Yeşil, yemyeşil.

ahdeb *A. s.* Kambur.

ahdeb *A. s.* Başkasının görüşünü beğenmeyen uzun boylu salak.

ahen *F. i.* Demir.

ahendest *F. s.* **1.** Demir el. **2.** Eli demir gibi olan.

ahendil *F. s.* Demir yürekli, acımasız.

ahenger *F. i.* Demirci.

ahenk, aheng *F. i.* **1.** Uyum, armoni. **2.** Uyuşma, anlaşma. **3.** Çalgılı eğlence.

aheste *F. s.* Yavaş, ağır. *Aheste-beste*, yavaş yavaş, ağır ağır.

ahfâd *A. i.* [Hafid'in ç.] **1.** Torunlar. **2.** Oğul oğulları. **3.** Yardımcılar. **4.** Soy.

ahibba, ehibba *A. i.* [Habib'in ç.] Dostlar, bildikler, tanışlar.

âhîr *A. s.* Son, sonraki, en son.

ahîren *A. zf.* En sonra.

ahîret *A. i.* Ahret, öbür dünya, son dünya.

âhiz *A. s.* [Ahz'den) Alan, alıcı.

ahize *A. i.* **1.** Almaç. **2.** Alıcı.

ahkâm *A. i.* [Hüküm'ün ç.] **1.** Yargılar, hükümler. **2.** Yasalar, buyruklar. **3.** Türlü gök görüntülerinden çıkarılan anlamlar.

ahlâk *A. i.* **1.** Bir toplumda kişilerin uymak zorunda oldukları davranış kuralları, aktöre. **2.** Bu kuralları inceleyen bilim, törebilim.**3.** Kişinin içinde bulunduğu çevrede güdülen töreye uyma yetisi.

ahlâkan *A. zf.* Ahlâk bakımından.

ahlâkî *A. s.* Ahlâka uygun, ahlâkça, törece, törel.

ahlâkiyat *A. i.* Törebilim.

ahlâm *A. i.* [Hülm'ün ç.] Rüyalar.

ahlat *A. s.* Karışık.

ahlef *A. s.* Solak.

ahmak *A. s.* [Numk'dan] Ahmak, budala, zekâsı az gelişmiş.

ahmakan *A. i.* [Ahmak'ın ç.] Ahmaklar.

ahmakane *F. zf.* Ahmakça, budalaca.

ahmal *A. i.* [Haml'ın ç.] Yükler, ağır şeyler.

ahmed *A. s. a.* **1.** Övgüye değer. **2.** Muhammed Peygamberin adlarından.

ahmer *A. s.* Kırmızı, kızıl. *Hilâl-i Ahmer*, Kızılay.

ahrer *A. s.* [Hür'ün ç.] Tutsak ve köle olmayanlar, özgür kişiler.

ahres *A. i.* Dilsiz.

ahrûf *A. i.* [Harf'in ç.] Harfler.

ahsen *A. i.* [Hasen'den] En güzel, çok güzel, pek yakışıklı.

ahsent *A. ün.* Pek iyi, âlâ.

ahşab *A. i.* [Haşeb'in ç.] **1.** Ağaçtan, tahtadan yapılmış. **2.** Bir ağacın odun olan bölümleri.

ahtab *A. i.* [Hatab'ın ç.] Odunlar.

ahtar *A. i.* [Hatar'ın ç.] Tehlikeler.

ahter *F. i.* **1.** Yıldız, **2.** Talih.

ahû *F. i.* **1.** Ceylân, ceren, karaca, meral. **2.** Güzel genç kız. **3.** Güzel göz.

ahund *F. s.* Şiî hocası, imamı.

ahur *F. i.* Ahır.

ahval *A. i.* [Hal'in ç.] Durumlar, olup bitenler, haller. *Ahval-i pür melâl*, acınacak durum.

ahvel *A. s.* **1.** Şaşı. **2.** Yanlış görme.

ahz *A. i.* **1.** Alma, alınma. **2.** Tutma,tutulma. *Ahz ü kabz*, alıp,alındı verme, alma verme; *ahz ü i'ta*, alışveriş.

ahzab *A. i.* [hizb'in ç.] Bölümler.

aid *A. s.* [Avdet'ten] **1.** İlişkin, ilişkisi olan. **2.** Dönen, gerigelen.

aidat *A. i.* [Aide'nin ç.] Ödentiler, gelirler, ihsanlar.

aidiyet *A. i.* İlişkili olma, ilişiklik.

aile *A. i.* **1.** Karı, koca ve çocuklardan oluşan topluluk. **2.** Aynı soydan gelen kimseler zinciri. **3.** Eş, karı. **4.** Temel niteliği bir olan dil, hayvan ya da bitki topluluğu, türü.

ailevî *A. s.* Aileye ilişkin.

akab, akib *A. i.* **1.** Topuk, ökçe. **2.** Bir şeyin hemen ardı, arkası. **3.** Bir sürenin sonrası.

akabe *A. i.* **1.** Zor geçit, sarp yokuş ya da yol. **2.** Bir durumun ya da hastalığın en güç, tehlikeli dönemi.

akaid *A. i.* [Akide'nin ç.] **1.** İnanç duyulan, inanılan kurallar. **2.** Tanrı ve tapın-

mayla ilgili konuları oluşturan bilgi.

akalliyet, ekalliyet *A. i.* Azınlık.

akamet *A. i.* **1.** Sonuç alınamama. **2.** Verimsizlik, kısırlık.

akar *A. i.* Sürekli gelir sağlayan mal ve yapı, mülk.

akd *A. i.* **1.** Bağ, bağlama, düğümleme. **2.** İş sözleşmesi. **3.** Nikâh kıyma. **4.** Kurma, düzme, düzenleme.

akdam *A. i.* [Kadem'in ç.] Ayaklar.

akdem *A. s.* [Kadim'den] Önce, daha önce, daha ileri.

akdes *A. s.* [Kuddus'tan] Çok kutsal. Kutsallığa en yakın.

akfal *A. i.* [Kufl'un ç.] Kilitler.

âkıbet *A. i.* Son, bitim. Sonuç.

âkıd *A. s.* Sözleşmenin tarafları.

akide *A. ı.* İnanç, inanılan şey.

âkil *A. s.* Akıllı, uslu.

âkim *A s.* **1.** Sonuçsuz, verimsiz. **2.** Kısır.

akîm *A. s.* **1.** Çocuk yapamaz, kısır. **2.** Sonu çıkmaz, verimsiz.

âkif *A. s.* Dileğiyle bir yere çekilip tapınan.

akik *A. a.* **1.** Yüzük taşı. **2.** Mühür yapmakta kullanılan değerli taş.

âkil *A. s.* Yiyen, yiyici, kemirici.

âkis *A. s.* [Aks'ten] Yankılanan, vuran, çarpan, yansıyan.

akl *A. i.* Us, akıl.

aklâm *A. i.* [Kalem'in ç.] Kalemler.

aklî *A. s.* Akılla ilgili.

akliye *A. i.* **1.** Akıl hastalıkları. **2.** Usçuluk.

akmar *A.. i.* [Kamer'in ç.] Aylar.

akraba akriba *A. l.* [karib'in ç.] Hısımlar, hısım.

akran *A. ç. i.* Yaşıtlar, boydaşlar, eşitler.

akreb *A. s.* [Karîb'den] Çok yakın.

akreb *A. i.* Akrep.

aks *A. i.* **1.** Yansıma, **2.** Bir yere vurma, çarpma. **3.** Ters, karşıt.

aksâ *A. s.* Uzakta bulunan, ırak.

aksam *A. s.* Bölümler, parçalar, kısımlar.

aksülamel *A. b. i.* Tepki.

akta *A. i.* Eli kesilmiş.

akur *A. s.* Salar, azgın, ısırır,

akurane *F. zf.* Azgıncasına; kudurmuşçasına, salarcasına.

akvam *A. i.* [kavim'in ç.] Kavimler.

âl *A. s.* [uluv'den] Yüce.

âl *A. i.* **1.** Çoluk çocuk, evlât **2.** Sülâle, hanedan, soy. *Al-Osman*, Osmanlı hanedanı. *âl-i resul*, Peygamber soyu,

alâ *A. i.* Yükseklik, şeref, şan, yücelik

âlâ *A. s.* [Âli'den] Pek yüksek, en yüksek, yüce.

âlâf *A. i.* [Elif'in ç.] Binler

a'lâf *A. i.* [Alef'in ç.] Yemler hayvan yemi, otlar, samanlar.

alâim *A. i.* [Alamet'in ç.] İzler, belirtiler, nişanlar.

alâka *A. i.* İlgi, ilişik, ilişki,

alâkabaş *F. s.* İlgi yaratan. ilgiye değer, ilginç.

alâkadar *F. s.* İlgili.

a'lâm. *A. i.* [Alem'in ç.] **1.** İzler, belirtiler. **2.** Bayraklar. **3.** Başkanlar. **4.** Dağlar.

âlâm *A. i.* [Elem'in ç.] Elemler, acılar.
alâmeleinnas *A. zf.* Herkesin önünde.
alâimisema *A. i.* Gökkuşağı, ebemkuşağı.
alâmet *A. i.* **1.** Belirti, iz, nişan. **2.** Büyüklük, irilik bakımından şaşılacak durumda olan şey. **3.** Azman.
alânî *A. s.* Açıkça, herkesin gözü önünde.
alâniyet *A. i.* Açıklık.
âlât *A. i.* **1.** Bir işte ya da sanatta kullanılan el aracı. **2.** Bir makineyi meydana getiren ve işlemesine yardımcı olan parçalardan her biri. **3.** Hoş görülmeyen bir işe yardımcı ya da aracı olan.
alây *A. i.* **1.** Bir tören ya da gösteride yer alan kalabalık. **2.** Kalabalık. Hepsi. **3.** *(Ask.)* Alay.
alâyiş *A. i.* **1.** Gösteriş. **2.** Bulaşıklık, bulaşma.
alâzalik *A. zf.* Bundan ötürü, buna dayanarak.
aladderecat *A. zf.* Derece derece, sırasıyle.
aladdevam *A. zf.* Durmaksızın, sürekli, durmadan.
alef *A. i.* Ot, saman. Hayvan yemi.
alelacele *A. zf.* Çarçabuk, ivedilikle.
alelacayip *A. s.* Pek acayip.
alelâde **A.** *zf.* Olağan, basbayağı, olagelen. Bayağı, sıradan.
alelekser *A. zf.* Çok kez, sık sık.
alelhesap *A. zf.* Hesaba sayarak, gerçekleşmiş bir kâr payından ya da bir borçtan bir bölüğünün önceden ödenmesi.
alelhusus *A. zf.* Hele, en çok.
alelusul *A. zf.* Yol yordam gereğince, usule göre.
alelitlak *A. zf.* Genel olarak, salt, kesinlikle.
alelumum *A. zf.* Genellikle.
alem *A. i.* **1.** Bayrak. **2.** Özel ad. **3.** Minare, kubbe, sancak direği gibi yüksek şeylerin tepesinde bulunan, madenden yapılmış ay, ayyıldız ya da lale biçimindeki tepelik. **4.** İz, işaret.
âlem *A. i.* **1.** Dünya, acun. cihan. **2.** Çevre. **3.** Durum ve koşullar. **4.** El gün, herkes. **5.** Eğlence. **6.** Kendine özgü nitelikleri bulunan.
alemdar *F. i.* **1.** Bayraktar, sancaktar. Bayrak taşıyan, **2.** Bir işin başına geçen, öncü, önder.
alemefraz *F. s.* **1.** Bayrak açan, bayrak kaldıran. **2.** Başkaldıran.
âlameyn *A. i.* İki dünya. Dünya ve ahret.
âlemfirip *F. s.* Herkesi kendine çeken.
âlemgir *F. s.* Dünyayı ele geçiren, cihangir.
alemnüma *F. i.* **1.** Dünyayı gösteren. **2.** Ayna.
âlemşümul *F. s.* Evrensel, dünya ölçüsünde, dünyayı içermiş.
alenen *A.* **zf.** Açıkça, herkesin gözü önünde, gizlenmeden.
alenî *A. s.* Açık, saklanmayan.
aleniyyet *A. i.* Açıklık, açık olma durumu.
alessabah *A. zf.* Erkenden, sabah sabah.

alesseher *A. zf.* Erken erken, gün ışırken.
âlet *A. i. s.* **1.** Bir işte ya da sanatta kullanılan el aracı. **2.** Bir makineyi meydana getiren ve işlemesine yardımcı olan parçalardan her biri. **3.** Hoş görülmeyen bir işe yardımcı ya da aracı olan.
alevgûn *F. s.* Alev renginde.
alevî, aleviye *A. i. s.* **1.** Âlevîlik mezhebinden olan kimse. **2.** Halife Ali ve eşinin soyundan gelenler. **3.** Hazreti Ali'yi öteki sehabelerden üstün sayanlar.
aleyh *A.* Karşı, karşıt.
aleyhtar *A. F. s.* Karşı olan, karşıt olan.
aleyküm *A e.* Üzerinize olsun.
aleykümselâm *A. ünl.* **1.** Esenlik üzerinize olsun. (Arapça selâmlama sözü olan *selâmünaleyküm*'ün yanıtı, karşılığı.)
âli, âliye *A. s.* [Ulüv'den] Yüce, yüksek.
âlibaht *F. s.* Talihli, çok şanslı.
âlicenap *F. s.* Yüce gönüllü, fırsatçı olmayan, bağışlayıcı.
alil, alile *A. s.* [İllet'ten] Hastalıklı, sakat.
alîm *A. s.* Bilici çok bilen.
âlim *A. s.* [İlm'den] Bilgin.
alimallah, *A. ünl* Tanrı bilicidir anlamına olan bu söz söylenen bir sözün doğruluğuna inandırmak için kullanılır.
âlimane *F. zf.* Bilgince.
âlişan *F. s.* Şan ve şerefi yüce olan.
âliye *A. s.* [Ulüv'den] Yüce.
aliyyüâlâ *A. s.* Birincilerin birincisi en üstün.
Allah *A. i.* Tanrı.
allak *A. s.* Dönek, kaypak, sözünde durmaz. Güvenilmez kişi.
allâme *A. s.* Çok bilen, derin bilgin.
alude *F. s.* Bulaşmış bulaşık.
alüfte *F. s.* **1.** Orospu. **2.** Sevi yüzünden aklını yitirmiş kadın.
âm, amm *A. s.* [Umum'dan] Genel herkesin olan.
amâ *A. i. s.* Kör.
amaç *F. i.* Amaç, ulaşılacak yer.
âmade *F. s.* Hazır.
a'mal *A. i.* [Amel'in ç.] **1.** İşler. **2.** Yapılan, uygulanan şeyler. *A'mal-i erbaa,* Dört işlem.
âmal *A. i.* [Emel'in ç.] İstekler, emeller.
a'mar *A. i.* [Ömr'ün ç.] Ömürler.
amden *A. zf.* İsteyerek, bilerek.
âmed *F. i.* Gelme, geliş.
amel *A. i.* **1.** İş. **2.** Uygulama. **3.** Ortaya çıkarma. **4.** Din buyruklarını yerine getirme. **5.** Sürgün, ötürük, ishal.
amele *A. i.* [Amil'in ç.] İşçi emekçi.
amelî *A. s.* **1.** İşe, eyleme dayanan, eylemli, iş üstünde. **2.** Elverişli.
ameliyat *A. i.* **1.** Eylem. **2.** Hastanın bir yerini keserek, dikerek, yararak yapılan iyileştirme işlemi.
amelimanda *F. s. i.* İş görmez, işe yaramaz, işten kalmış.
âmenna *A. zf.* Inandık, doğru,

söyleyecek söz yok, doğrudur.

âmid *A. s.* Bilerek ve isteyerek yapan.

amîk *A. s.* **1.** Derin. **2.** İnceden ince.

âmil *A. s.* [Amel'den] **1.** Yapan, işleyen. **2.** Yapan, yapıcı. **3.** Vali.

amim *A. s.* [Umum'dan] Genel, tüm.

âmin! *A. ün.* **1.** Öyle olsun. **2.** Tanrı kabul etsin.

âmir *A. s.* [Emir'den] **1.** Buyurun, buyurucu. **2.** Baş.

âmirane *F. zf. s.* **1.** Buyurgana yaraşır biçimde. **2.** Emrederek.

amiyane *A. zf.* Bayağı, adice.

âmm, âmme *A. s.* Kamu.

amm *A. i.* Amca, babanın erkek kardeşi. *Bint-i amm*, amca kızı; *ibn-i amm*, amca oğlu.

amme *A. i.* Hala, babanın kız kardeşi.

amud *A. i.* **1.** Dikey. **2.** Direk. **3.** Sütun. *Amud-i fıkarî*, omurga.

amudî *A. s.* Dik olan, dikey bulunan.

an *A. i.* Zamanın bölünmeyecek kadar kısa bir parçası. An.

ân *F. i.* Güzellik. *Hüsn-i ân*, güzellik, çekicilik.

an *F. s.* Şu. *İn ü an, an ü in*, Şu bu.

an'ane *A. i.* Gelenek.

an'anevî *A. s.* Geleneksel.

anasır *A. i.* [Unsur'un ç.] Öğeler, unsurlar.

anbean *F. zf.* Andan ana, dakikadan dakikaya.

anber *A. i.* **1.** Amber. Hind denizinde bir balığın karnından çıkarılan güzel kokulu yağı. **2.** Güzel koku.

anberû *F. s.* **1.** Amber kokulu. **2.** Kokulu Hint pirinci.

andelip *A. i.* Bülbül.

ane *F. e.* Adları sıfat ve sıfatları da belirteç yapan edattır. Sesli harflerle biten sözlerde *-yane* şeklinde ulanır, *-ce* anlamı verir. *acizane, caniyane, fakirane, biraderane...*

anh, anha, anhüm, anhüma *A. zf. An hü* edatının çoğul şekilleri, ondan, onlardan. ona, onlara. *Anha minha*, Kısaca, özetle kestirmeden,

anî *A. s.* Bir anda, ansızın, apansızın. Birdenbire.

anîd *A. s.* [İnad'dan] İnatçı.

anidane *F. zf.* İnatçılara yaraşır biçimde.

Anka *A. i.* **1.** Kafdağı'nda yaşadığı sanılan kuş. **2.** Adı var kendi yok.

an karib *A. zf.* Yakında.

an kasdin *A. zf.* Bilerek, isteyerek.

ankebut *A. i.* Örümcek.

ansar, ensar *A. i.* [Nâsır'ın ç.] **1.** Yardımcılar. **2.** Muhammed Peygamberi Medine'ye çağırıp ona yardım edenler.

anud *A. s.* [İnad'dan] İnatçı, ayak direyici.

ar *A. i.* Utanma. Utanacak şey.

ara' *A. i.* [Rey'in ç.] Oylar. *Ekseriyet-i âra*, oy çokluğu; *ittifak-i âra*, oybirliği; *Ara-yi umumiye*, Genel oy.

Arab *A. i.* **1.** Arap yarımadası halkı ve o soydan olanlar. **2.** Kara, zenci.

a'raf *A. i.* [Ürf'ün ç.] Görenekler, gelenekler.

Araf *A. i.* Din kitaplarına göre cennetle cehennemin arasındaki yer, boşluk.
Arafat *A. i.* Âdem ile Havva'nın cennetten kovulduktan sonra buluştukları söylenilen tepe. Mekke doğusunda bir tepe. Hacca gidenlerin arife günü toplandıkları yer.
a'rak *A. i.* [Irk'ın ç.] **1.** Kökler. **2.** Damarlar.
arak *A. i.* **1.** Ter. **2.** Rakı.
arakiyye *A. i.* Tiftikten ince külâh.
âram *F. i.* Dinlenme, rahat etme.
Arasat *A. i.* [Arsa'nın ç.] Kıyamet günü toplanılacak alan.
araz *A. i.* Aslında olmayıp sonradan ortaya çıkan.
a'raz *A. i.* [Araz'ın ç.] Belirtiler, ilinekler.
arazi, erazi *A. i.* [Arz'ın ç.] **1.** Yeryüzü parçası, yer, toprak. **2.** Temizlenerek tarıma elverişli duruma sokulmuş toprak.
arbede *A. i.* Kavga, gürültü. Vuruşma, dalaşma.
ardiyye *A. i.* **1.** Ticaret eşyasını saklamaya yarar yer, depo. **2.** Malın o depoda bekletilmesinden dolayı alınan ücret.
ârız, ârıza *A. s.* Kendiliğinden olmayıp sonradan ortaya çıkan.
ârıza *A. s.* **1.** Sakatlık, bozukluk, aksama, aksaklık. **2.** Engebe.
âri *A. s.* **1.** Çıplak. **2.** Boş. **3.** Soyunmuş. **4.** Kurtulmuş.
ârif *A. s.* [İrfan'dan] Bilen, bilgi sahibi, ermiş, arif.
ârifan *F. i.* [Arif'in ç.] Bilenler, ermişler, arifler.
arifane *F. s. zf.* Bilene yakışır biçimde.
arife, arefe *A. i.* Belirli bir günün, olayın bir önceki günü ya da ona yakın günler, öngün.
ariyet *A. i.* **1.** Ödünç. **2.** Eğreti, emaneten.
arîz *A. s.* [Arz'dan] Geniş. *Ariz ü amîk*, enine boyuna.
arîza *A. i.* Sunulan mektup ya da dilekçe.
arsa *A. i.* Açık alan. Bina yapılacak toprak. Yapısı yıkılmış ya da yanmış alan.
arş *A. i.* İslâm inanışına göre göklerin en yüksek katı.
artal *A. s.* **1.** Azman. **2.** Cins ya da türünün çok irisi bitki ya da hayvan.
aruba *A.* . Yedinci cennet.
aruz *A. i.* Hecelerin uzunluk ya da kısalığına göre yaratılmış nazım ölçeği.
arz *A. i.* **1.** Gösterme. **2.** Sunmak. Saygıyla bildirmek. Bilgisine sunmak.
arz *A. i.* Yer, yeryüzü.
arzıhal *F. i.* Dilekçe, durumunu bildirme.
arziyyat *A. i.* Yerbilim.
arzu *F. i.* İstek, özlem.
âs *F. A. a.* **1.** Değirmen **2.** Beyaz kürk. **3.** Mersin ağacı. **4.** Gece bekçisi.
asâ *A. i.* Baston, el değneği, dayanak, sopa.
âsâ *F. s.* **1.** Gibi. **2.** Benzeyen, andıran.
azab *A. i.* **1.** Sinir. **2.** Damar.
asabî *A. s.* Sinirli.
asabiyye *A. s.* Sinirle ilgili.
asabiyyet *A. i.* **1.** Akrabalık yakınlık. **2.** Taraftarlık. **3.** Sinirlilik.
âsad *A. i.* [Esed'in ç.] Aslanlar.

asahh, esahh *A. s.* [Sahih'den] Doğru, gerçek.
asakir *A. i.* [Asker'in ç.] Askerler.
asalet *A. r.* [asl'dan] **1.** Soyluluk, asillik. **2.** Köklü, temelli.
asaleten *A. zf.* Asıl olarak, kendisi olarak.
âsan *F. s.* Kolay.
âsar *A. i.* [Eser'in ç.] Yapıtlar, yapılan eserler. *Asar-ı atika*, eski eserler, kalıntılar.
âsâr *A. i.* [Asr'ın ç.] Yüzyıllar. asırlar.
âsâride *F. s.* Yüzyıllar görmüş, geçirmiş.
asayiş *F. i.* Bir yerin düzen ve güvenlik içinde bulunması.
asel *A. i.* Bal.
asere *A. i.* Sürçme, yanılma,
ases *A. i.* ç. Osmanlı saltanatının eski dönemlerinde polis memuru Amiri: *Asesbaşı.*
asfâr *A. i.* [Sıfır'ın ç.] sıfırlar.
asfer *A. s.* [Safret'ten] Sarı.
asgar, esgar *A. i.* [Sagir'den] En küçük, daha küçük.
asgarî *A. s.* En az, en aşağı. Minimum.
Ashab *A. i.* [Sahib'in ç.] Arkadaşlar, birine inanıp uyanlar, yoldaşlar.
asi, asa *A. s.* Belki, ola ki.
âsi, âsiye *A. s.* [İsyan'dan] Başkaldıran, isyan eden.
asıl *A. i.* **1.** Bir şeyin özü, kendisi. **2.** Kök, kaynak. **2.** Gerçeklik.
asılzade *A. F. i.* Soylu, soydan kişi; yüksek soylu, soydan gelen kişi.
asif *A. i.* Tutulmuş işçi, gündelikçi.
asîl *A. s.* [Asalet'ten] Soylu.
asilâne *F. zf.* Soyluya yaraşır biçimde.
asiye *F. i.* Değirmen.
asiyab *F. i.* Su değirmeni.
asker *A. i.* Er, asker.
asl *A. i.* **1.** Kök. **2.** Dip, temel. **3.** Başlangıç, ilk çıkış, öz. **4.** Gerçeklik.
asla *A. zf.* Hiç bir zaman.
aslen *A. zf.* Kökten, temelden.
aslî, asliye *A. s.* **1.** İlk, önceki. **2.** Temel. **3.** Özgün.
asliyet *A. i.* Özgünlük.
asliyye *A. s.* İlk, öz, asıl.
asmet *A. s.* Dilsiz.
asr *A. i.* **1.** Dönem. **2.** Yüzyıl.
asrî *A. i.* Çagcıl, gününün yeniliklerine uyan. Modern.
astan *F. i.* **1.** Eşik. **2.** Padişah sarayı eşiği.
astîne *F. i.* Yumurta.
asude *F. s.* Dağdağasız, sessiz, dinqin, sakin.
asyaban *F. i.* Değirmenci.
aşair *A. i.* [Aşiret'in ç.] Oymaklar. aşiretler kabileler.
a'şar *A. i.* [Öşr'ün ç.] **1.** Onda birler. **2.** Ürünlerden alınan bir tür vergi.
a'şarî *A. i.* Onda'ık.
aşavet *A. i.* Tavukkarası hastalığı. Gündüz görüp karanlıkta görememek hastalığı.
aşer *A. s.* On.
âşık *A. s.* [Aşk'tan] Bir kımseye ya da bir şeye sevi duyan kişi.
âşikan *Fr i.* Sevgililer, tutkunlar, âşıklar.
âşıkane *F. s.* Sevene yakışır biçimde.
aşi *A. i.* **1.** Akşam. **2.** Akşam yemeği.
âşikâr *F. s.* Açık, açıkça.
âşina, aşna *F. s.* **1.** Bildik, tanıdık. **2.** Bilen, anlayan.

aşiret *A. i.* Oymak.
aşiyan *F. i.* **1.** Kuş yuvası. **2.** Ev.
aşk, ışk *A. F. i.* Güçlü sevgi ve bağlılık duygusu Sevi.
aşure *A. i.* **1.** Aşure Buğday ve kuru yemişlerle taneli bitkilerin kaynatılmasıyle yapılan tatlı. **2.** Muharrem ayının onuncu günü. **3.** Nuh Peygamberin gemisinin tufandan sonra karaya oturduğu günün yıldönümü.
aşüfte *F. s.* **1.** Oynak, açık saçık kadın. **2.** Koket.
-at *A. e.* Arapça çoğul edatı. *nadirat:* az bulunur şeyler. *Varidat,* gelirler. *Nebatat,* bitkiler.
atâ *A. i.* Verme, veriş. Bağışlama, bahşiş, ihsan.
atabe *A. i.* **1.** Eşik. **2.** Basamak.
ateh, ath, uth *A. i.* Bunama, bunaklık.
atak *A. i.* Köleye özgürlüğünü verme.
atalet *A. i.* İşsizlik, boş durma, tembellik.
âteş *F. i.* **1.** Od, ateş. **2.** Odun, kömür, petrol, ot gibi maddelerin yanmasıyle ısı ve ışığın birlikte belirmesi. **3.** Yangın. **4.** Savaş. **5.** Hastalık. **6.** Kırmızı, kızıl.
âteşbaz *F. i.* Ateşle oyun yapan hokkabaz, oyuncu.
ateşin *F. s.* Ateşli, ateş gibi kızgın ve yakıcı.
âteşperest *F. i. s.* **1.** Ateşe tapan. **2.** Ateşe tapanların dini.
atf *A. i.* **1.** Çevirme, döndürme, yükleme. **2.** Bir sözcük ya da tümcenin başka bir sözcük ya da tümceye bağlanması.
atfan, atfen *A. zf.* Mal ederek. yükleyerek.
âtıf, âtıfa *A. s.* [Atf'tan] **1** Yüzünü çeviren, bakan. **2.** Birini beğenip sevgiyle bakan. **3.** Bağlaç.
atıfet *A. i.* **1.** Sevgi, acıma. **2.** Taraflılık ve esirgeme, koruma.
atıfetkâr *F. s.* Esirgeyici koruyucu, gözetici.
âtıl *A. s.* **1.** İşlemez, boş durur, oturur. **2.** Tembel. **3.** Etkisiz.
âti *A. s.* [İtyan'dan] **1.** Gelecek. **2.** Yarın, ilerisi.
atîk, atîka *A. s.* [Itk'tan] **1.** Eski. **2.** Özgürleştirilmiş köle. **3.** Genç kız. **4.** Soylu.
atikiyyat *A. i.* Kazıbilim, arkeoloji.
âtiyen *A. zf.* Gelecekte, yarınlarda, ilerde.
atiyye *A. i.* Büyüğün küçüğe, varsılın yolsula verdiği armağan, yaptığı bağış.
atlas *A. i.* **1.** Yüzü ipek, tersi pamuk değerli bir kumaş. **2.** Gökyüzünün dokuzuncu katı.
atrak *A. i.* Susma, suskunluk, gözünü yere dikip suskun dikilme.
atse *A. i.* Aksırık.
attar *A. i.* [Itr'dan] Aktar, koku satıcısı. kokulu şeyler satan.
atufet, utufet *A. i.* Lütuf, nezaket, şefkat.
atuh *A. s.* Bunak.
avakıb *A. i.* [Akıbet'in ç.] Sonlar, sonuçlar, bitimler.
avam *A. i.* [Amm'ın ç.] Aşağı sınıftan sayılan halk, aristokratların, burjuvaların aşağı gördüğü halk katı. *Hükü-*

met-i avam, demokrat hükümet, halk hükümeti.

avamfirib *F. s.* Halk çoğunluğunun hoşuna gidecek biçimde davranıp çalışan.

avamil *A. i.* [Amil'in ç.] Etmenler, nedenler, sebepler.

âvare *F. s.* İşsiz, kararsız başıboş dolaşır.

avarız *A. i.* [Arıza'nın ç.] **1.** Engebeler, arızalar. **2.** Sakatlıklar, bozukluklar. **3.** Olağanüstü geçici vergi.

av'ave *A. i.* Köpek havlaması, it, köpek şamatası.

âvaz *F. i.* Ses, nara, olanca gücüyle bağırma.

avd, avdet *A. i.* Geri dönme.

aveh! *F. ün.* Eyvah, yazık.

avene *A. i. ç.* Yardakçılar.

aveng, avenk *F. i.* Hevenk, ipe geçirilmiş askı.

aviz *A. i.* Güç, zor.

âvize *F. i.* Tavana asılı süslü aydınlatma aracı.

avn *A. r.* Yardım, yardım eden.

avnî *A. s.* Yardımla ilgili.

avrât *A. i.* [Avret'in ç.] **1.** Kadınlar. **2.** Mahrem yerler.

avz, ivaz *A. i.* **1.** Alışveriş. **2.** Trampa.

a'yal *A. i.* [Ayl'ın ç.] **1.** Çoluklar çocuklar. **2.** Evlâtlar.

ayal, iyal *A. i. ç.* Karı, eş. *Evlâd ü ayal*, çoluk çocuk, eş.

ayan, iyan *A. s.* Açık, ortada.

ayan, âyan *A. i.* [Ayn'ın ç.] **1.** Gözler. **2.** Gözle görünen şeyler. **3.** Âyan, bir yerin ileri gelenleri.

ayanen *A. zf.* Açıkça, açık açık.

ayar, iyar *A. i.* **1.** Bir ölçünün doğruluğunu saptamaya yarar aygıt. **2.** Belli bir yere göre saat. **3.** Saatin geri kalmaması ya da ileri gitmesi durumu. **4.** Alınmak istenen sonuca göre değiştirilen düzen. **5.** Altın, gümüş gibi madenlerden yapılma şeylerin arılık derecesi.

ayb *A. i.* **1.** Ayıp, arlanılacak, utanılacak şey. **2.** Eksiklik.

aybe *A. i.* Heybe. Kumaştan ya da kilimden yapılmış torba.

ayet *A. i.* **1.** Kur'an surelerini oluşturan cümlelerden her biri. **2.** İz, işaret. **3.** Çok belli ve kuvvetli belirti.

âyin *F. i.* **1.** Dinsel tören. **2.** Mevlevî tekkelerinde okunan ağır bestelerin bağlı bulunduğu biçim.

ayine, aine *F. i.* Ayna; insanın bakınca kendini görmesi için yapılan cam ya da madenî levha.

aynen *A. zf.* Olduğu gibi.

aynî *A. s.* **1.** Başkası değil, yine o. Benzeri, özdeşi.

ayniyyet *A. i.* Özdeşlik, tıpkılık, aynılık.

aynî *A. s.* Gözle ilgili.

aynî *A. s.* **1.** Para olarak değil, madde olarak verilen. **2.** Aynen ödenen, karşılanan.

ayniyat *A. i.* Özdek, kullanılmaya ya da harcamaya elverişli olup taşınabilen ve para eden şeyler.

ayş, îş *A. i.* **1.** Yaşama, yaşayış. **2.** Yiyip içip tadını çıkarma.

ayyar, ayarre *A. s.* **1.** Allâk, hileci, dolandırıcı. **2.** Kurnaz. **3.** Çevik.

ayyaş *A. s.* [Ayş'dan] İçki içme hastası, çok içen.

a'za *A. i.* [uzv'un ç.] **1.** Üye (bu anlamda tekil). **2.** Organlar.

azab *A. i.* **1.** Ceza. **2.** Günahlara karşı ahrette çekilecek ceza. **3.** Eziyet, işkence. **4.** Büyük sıkıntı. **5.** Şiddetli acı.
âzad *F. s.* **1.** Köleliği son bulmuş. **2.** Kimseye bağlı olmayan. **3.** Salıverilmiş.
âzade *F. s.* **1.** Her türlü bağdan kurtulmuş. **2.** Başıboş. **3.** Erkin.
ayvan *F. i.* Bir yanı dışa açık oda.
ayyuk *A. i.* **1.** Keçiyıldızı. **2.** Göğün en yüksek yeri.
âzadi *F. i.* Başıboşluk, serbestlik, özgürlük, azatlık.
âzam *A. s.* Pek ulu, en yüce.
azamet *A. i.* **1.** Ululuk, büyüklük. **2.** Kibirlilik.
a'zamî *A. s.* **1.** En çok, en yüksek. **2.** Maksimum.
azazil *A. i.* Şeytan. İblis'in meleklik adı.
azeb *A. i.* **1.** Evlenmemiş, bekâr. **2.** Azab; deniz tüfekçi eri.
a'zel *A. s.* Silahsız ve yalnız kişi.
âzer *F. i.* Od, ateş.
azerî *F. s.* Ateşle ilgili.
azar *F. i.* Paylama.
âzil *A. i.* Görevden alma.
âzim *A. i.* Bir işteki engelleri yenme kararı.
azimet *A. i.* Gidiş, yola çıkmak.
azir *A. i.* Biçilmiş ekinin tarlada satılması.
aziz *A. s.* **1.** Sevgide üstün tutulan. **2.** Ermiş, eren.
azizan *F. i.* [Aziz'in ç.] Azizler, dostlar, erenler.
azize *A. s.* Ermişin dişisi.
azl *A. i.* **1.** Bir işten bir görevden çıkarma. **2.** Çıkarılma.
azm *A. i.* Kesin karar.
azm *A. i.* Kemik.
âzmend *F. s.* Açgözlü, tamahkâr.
azmun *F. i.* Deneme, sınav.
azra' *A. i.* **1.** Kız oğlan kız. **2.** Medine kenti.
Azrail *A. i.* Ölüm meleği. Can alıcı.
azrar *A. i.* [Zarar'ın ç.] Zararlar, ziyanlar, eksikler.
âzürde *F. s.* İncinmiş.
azz *A. i.* Isırmak, dişlemek.

B

b 1. Arapça yazılan Osmanlı alfabesinin, arap ve fars elifbelerinin ikinci harfi. 2. *Ebcet* hesabında 2 sayısını, ay olarak *recep* ayını gösterir. (Türkçede bazı arap ve farsça sözcüklerin sonlarındaki bu *b* harfi, *p* yazılır, sert harflerde de gene *p* yazılır.)

bâ *A. i.* Arapça (b) harfinin okunuşu.

bâ, be *F. e.* İle, -le. *bâ-tap*, tutanakla; *bâ-posta*, postayla.

ba' *A. i.* Kulaç. (1.829 m.) 1. Erişmek. Beceri. 3. Güç. *Tavîl-ül-ba':* 1. Uzun kulaçlı. 2. Yeter güçlü. 3. Açık elli.

ba an ki *F. bağ.* Şu biçimde ki, şu koşulla ki.

bâb *A. i.* 1. Kapı. 2. Sığınılacak, baş vurulacak yer. 3. Bir kitabın bölümlerinden her biri. 4. Arapçada fiillerin çekim biçimlerinden her biri. 5. İş. 5. Geçit, boğaz. *Bâb-ı âli*, Yüksek kapı. İstanbul'daki Osmanlı Hükümeti. *Bâb-ı adalet*. Hak kapısı, adalet kapısı. *Ol bab-ta*, O iş hakkında. *Bâb-ı irtişâ*, Rüşvet kapısı.

bab, baba *F i.* 1. Baba, ata. 2. Önder, yol gösterici, şeyh. *baba-suhan*, Söz babası. *baba-yi âlem*, Adem Peygamber.

babayan *F. i.* [Baba'nın ç.] Tarikat babaları, şeyhler, bektaşî şeyhleri.

babayane *F. zf. s.* Babayanî, dervişçe.

Babil *A. i.* Irak'ta ünlü bir ilkçağ kenti.

babune *F. i.* Papatya.

babunec *A. i.* Papatya.

bac *F. i.* 1. Yer değiştiren maldan alınan vergi. 2. Harç. 3. Haraç.

bacgâh *F. i.* Vergi alınan yer.

bachâh *F. s* Vergi isteyen, harç isteyen.

bad, bâdâ *F. i.* Olsun, ola, olaydı.

bâd *F. i.* 1. Yel, rüzgâr. 2. Hava. 3. Soluk, nefes, 4. İç çekme, ahh ! 5. Tanrı yardımı.

badam *F. i.* 1. Badem. 2. Çekik göz.

bâde *F. i.* Şarap içki.

badehu *A. zf.* Ondan sonra.

badelistizan *A. zf.* Sorduktan, izin aldıktan sonra.

badelyevm *A. zf.* Bundan, sonra, bugünden sonra.

badem *F. i.* Gülgillerden bir ağaç ve bunun yemişi, badem.

badema *A. zf.* Bundan sonra, bundan böyle.

badican *F. i.* Patlıcan.
badire *A. i.* Ansızın ortaya çıkan tehlikeli durum
bağ *F. i.* **1.** Üzüm kütüklerinin dikili olduğu toprak parçası. Bahçe.
bagban *F. i.* Bahçıvan, bağ bekçisi.
bagçe *F. i.* Bahçe.
bagçevan *F. i.* Bahçıvan.
bâgi, bâgiye *A. s.* Başkaldıran, asi.
bagıstan *F. i.* Bahçelik, bağ ve bahçe yeri.
bâgiz *A. s.* [Bugz'dan] Kinci, kin tutan.
baql *A. i* Katır.
bah *A. i.* **1.** Çiftleşme. **2.** Erkekle dişi arasındaki birleşme.
bahadir *F. i. s.* Yiğit, kahraman.
bahane *F. i.* Gerçek neden gizlenerek ileri sürülen sözde neden.
bahar *F. i.* **1.** İlk yaz, bahar, 21 Mart - 22 Haziran arası süre. **2.** Ağaçların çiçeklenmişi.
bahr *A. i.* **1.** Sarı papatya. **2.** Tarçın ve karanfil gibi güzel kokulu ve sert taneliler. **3.** Ağır kokusu.
baharat *A. i.* [Bahar'ın ç.] Yemeklere katılan kokulu sert taneli maddeler.
baharîyye *F. i.* Divan edebiyatında, bahar tasvirıyle başlayan kaside.
bâhis *A. s.* [Bahs'ten] Söz eden, konu yapan, bahseden.
bahis, bahs *A. i.* Konuşulan şey, konu. **2.** Söz, konuşma. **3.** Karşılıklı ileri sürülen görüşmelerde haklı çıkana verilecek ödül ya da ödülü saptayan sözlü anlaşma.
bahname *F. i.* **1.** İçinde cinsel konularla ilgili açık saçık yazılar, resimler bulunan yapıt, kitap.
bahr, bahir *A. i.* **1.** Deniz. **2.** Aruz vezinlerinin bölümleri. **3.** Bilgisinin sonu olmayan. **4.** Mevlit'in bölümlerinden her biri.
bahren *A. zf.* Deniz yoluyle.
bahreyn *A. i.* İki deniz: Akdeniz, Karadeniz.
bahrî, bahriye *A. s.* Denize ait. Deniz ya da denizcilikle ilgili.
bahş *F. i.* Bağış, ihsan.
bahşetmek *F. i.* Manevî bir erince eriştirmek: Saadet, ümit, şeref bahşetmek.
bahşiş *F. i.* Hizmet görene hakkından ayrı verilen para.
baht *A. i.* **1.** Katıksız. **2.** Salt. **3.** Öz. **4.** Halis. **5.** Saf.
baht *F. i.* **1.** Talih, **2.** Uğur, **3.** Yazı. **4.** Yazgı, kader.
bahtiyar *F. s.* Mutlu.
bahusus *F. zf.* Hele, özellikle, üstelik.
bâir, bâyir *A. i.* Bayır, sürülüp açılmamış eğilimli toprak. Sert, katı toprak.
bâis, baise *A. s.* **1.** Neden, sebep. **2.** Gerektiren.
bakar, bakara *A. i.* **1.** Öküz, sığır. **2.** Sersem, ahmak, iyiyi kötüden ayırmayan. **3.** Kur'an'ın ikinci suresi.
bakiyye *A. i.* Artık, kalıntı, artıp kalan. **2.** Alt taraf, sonrası. **3.** Yok olmuş bir şeyin artığı.
baki, bakiye *A. s.* [Beka'dan] **1.** Tanrı. **2.** Kalan, artık.

bâkî, bâkîye *A. s.* [Büka'dan] Ağlayan.
bakir *A. i.* El değmemiş, bozulmamış.
bakire *A. i.* **1.** El değmemiş kız. **2.** Kız. **3.** Kızoğlan kız. Kızlığı bozulmamış.
bakkal *A. i.* Bakkal.
bakla *A. i.* **1.** Bakla bitkisi, yeşili ve tanesiyle. **2.** Bir zinciri oluşturan halkalardan her biri.
bâl *A. i.* Yürek, gönül, kalp. *Fârig-ül-bâl,* Kaygısız. *Münkesir - ül - bâl,* Gönlü kırık. *Müşevveş-ül-bâl,* Yüreği bozuk.
bâl *F. i.* Kuş kanadı. Kol, pazı. *Yâl ü bâl,* Boy bos, düzgün *end'am. Şikeste bâl,* kanadı kırık.
balâ *F. s.* **1.** Yüce, yüksek, yukarı. **2.** Boy.
bâm *F. i.* **1.** Dam, çatı. **2.** Kubbe, kemer. **3.** Sabah ışığı. **4.** Telli sazların en kalın sesi. **5.** Çeşme. **6.** Gözkapağı.
bâni *A. s.* [Bina'dan] **1.** Yapıcı. **2.** Yaptıran.
bank, bang *F. i.* **1.** Haykırma, avaz. **2.** Bir ağızdan alkış.
banu *F. i.* Kadın, bayan.
bâr *F. i.* **1.** Yük, ağırlık. Kez, defa. **3.** İzin. **4.** Yemiş, meyve **5.** Kale, duvar. *bâr-i dil,* Gönül yükü, tasa. *Bâr-i giran,* Ağır yük, sıkıntı.
bar *F. s.* Yağdıran, saçan, serpen, döken, dökülen anlamlarıyle birleşik sözcükler yapmada kullanılır. *Ateşbar,* Ateş yağdıran; *ziyabar,* Işık saçan.
baran *F. i.* Yağmur.
barandide *F. s.* Görmüş geçirmiş.
bârika *A. i.* Şimşek, ışın, parıltı.
bari *F. bağ.* Hiç olmazsa ya da öyle ise bileşik ilgeçleri gibi, iki cümleyi birbirine bağlar. Keşki.
barid *A. s.* [Berd'den] **1.** Soğuk. **2.** Hoş olmayan.
barud *F. i.* Barut.
ba's *A. i.* **1.** Gönderme. **2.** Yaratma, diriltme. **3,** Peygamber etme.
basaret *A. i.* **1.** Derin görüş. **2.** Göz açıklığı.
bâsir *A. s.* [Basar'dan] **1.** Gören. **2.** Görüp anlayan.
basiret *A. i.* **1.** Sağgörü, biliş, kavrayış, akıllılık.
basit *A. s.* **1.** Düpedüz. **2.** Kolay. **3.** Bayağı, sıradan.
basur *A. i.* Kalın bağırsağın alt kısmında ve anüste toplardamarların genişleyip kanaması. Basur.
basübadelmevt *A. i.* Ölümden sonra dirilme.
bataet *A. i.* **1.** Ağır davranma. **2.** Yavaş ve geç davranma.
batalet *A. i.* **1.** İşsizlik, avarelik. **2.** Cesurluk, yiğitlik.
bâtıl, bâtıla *A. s.* **1.** Boş. **2.** Çürük. **3.** Gerçeğe aykırı, yanlış.
bâtın, bâtına *A. i. s.* **1.** İç, İçyüz. **2.** Gizli, görünmeyen.
bâtinî, bâtiniye *A. s.* **1.** İç. **2.** Açık olmayıp gizi bulunmayan.
Bâtıniyye *A. i.* Kuran ayetlerinin açık anlamları dışında, gizli anlamları olduğuna inananların oluşturduğu bir tarikat.
batn *A. i.* **1.** Karın. **2.** Soy, kuşak.
battal *A. s.* **1.** İşe yaramaz, kul-

lanılmaz, işlemez. **2.** Yiğit. **3.** Çok büyük, hantal.

bay *F. i.* Varsıl, zengin. Sevilen, sevgili.

bâyeste *F. i.* Gerekli, gerek.

bâyi *A. s.* [Bey'den] Satıcı, mal satan.

baytar, baytara *A. i.* Hayvan hastalıkları hekimi. Baytar. Veteriner.

baz *F. i.* Oynayan anlamıyle birleşik sözcükler oluşturur: *Kuşbaş*, Kuşla oynayan. *Ateşbaz*, Ateşle oynayan. *Canbaz*, Canla oynayan, *Hokkabaz, kumarbaz, dilbaz.*

bâzan *A. s.* Ara sıra, kimi vakit, arada bir.

bazar *F. i.* Pazar. Alışveriş yeri.

bazı *A. s.* **1.** Birtakım, kimi. **2.** Ara sıra, arada bir, kimi vakit.

baziçe *F. i.* **1.** Oyuncak. **2.** Oyun.

bazu *F. i.* **1.** Pazı, kol. **2.** Güç.

bazubend *F. ı.* **1.** Kol bağı, pazvand, pazubend. **2.** Kola bağlanan muska.

be *F. e.* Sözcükleri (-e) biçimine sokar, ile, için (tâ) eklenerek (-e kadar) anlamı *Betekrar. Dembedem. Tâ be. Nevbenev. Mah be mah. Begayet. Aybeay. Yan be yan.*

be an şart ki *F. zf.* Şu koşulla ki. Şu şartla ki.

becayiş *F. i.* İki görevlinin istekleriyle yer değiştirmesi.

becid *F. zf.* Uğraşmayla, çalışmayla.

bed *F. s. a.* **1.** Kötü, fena, çirkin. **2.** Kötülük, fenalık, çirkinlik.

bedaat *A. i.* Güzellik.

bedaht *F. s.* **1.** Yalancı. **2.** Güvenilmez.

bedayi *A. i.* Görülmedik ve yeni icat beğenilecek şeyler.

bedbaht *F. s.* Mutsuz, bahtı kara.

bedahet *A. ı.* **1.** Apaçık, besbelli. **2.** Hazırlıksız konuşabilme yeteneği.

bedbin *F. s.* Kötümser, karamsar.

beddua *F. s.* İlenme.

bedel *A. i.* Karşılık, bir şeye karşı verilen ya da yapılan şey.

beden *A. i.* **1.** Gövde. **2.** Kale duvarı.

bedenen *A. zf.* Gövdesiyle, vücuduyle.

bedevî *A. s. i* Çölde göçebe yaşayan arap Arap göçebesi.

bedhah *F. s.* Başkalarına kötülük dileyen, kötü yürekli.

bedi', bedia *A. s.* Eşi benzeri olmayan bir şey yaratan, böyle yaratılan.

bedihî *A. s.* Kanıt ve tanıt gerektirmeyecek ölçüde açık, kesin.

bediî *A. s. i.* Güzellik, güzel.

bediiyat *A. i.* Estetik.

bedmest *F. s.* Sızmış sarhoş.

bednam *F. s.* Kötü adlı, adı kötüye çıkan.

bedr *A. i.* Dolunay, ondört gecelik ay.

bedter *F. s.* Beter, çok kötü.

begra *F. i.* Erkek domuz.

beha *F i.* Değer paha.

behadar *F. s.* Değerli, pahalı.

behçet *A. i.* **1.** Güzellik **2.** Sevinç. **3.** Güleryüzlülük.

behamahal *F. zf.* Kesinlikle, mu'laka.

beher *F. s.* Her biri.

behhar *A. s.* Gemici.

behîc, behice *A. s.* **1.** Güzel, **2.** Şen. **3.** Güleryüzlü.
behime *A. i.* Hayvan.
behimî *A. s.* Hayvancasına, hayvan gibi.
behire *A. s.* **1.** Soyu ve iyiliğiyle ünlü kadın. **2.** Şişmanlıktan güç soluyan kadın.
behşit, bihişt *F. i.* Cennet.
behlül *A. i.* Çok gülen iyiliksever.
behre *F. i.* **1.** Pay, hisse. **2.** Nasip, kısmet.
beht *A. i.* Şaşma, şaşakalma.
behur *A. i.* Tütsü, buhur.
behurdan *F. i.* Tütsü kabı, buhurdan.
beis, be's *A. i.* **1.** Zarar. **2.** Korku. **3.** Kötülük.
beka *A. i.* Kalım.
bekâr *A. i.* **1.** Evlenmemiş **2.** Evliyken yuvasından uzak olan.
bekâret *A. i.* Kızlığı bozulmamışlık, el değmemişlik.
bekaya *A. i.* **1.** Artanlar, kalıntılar. **2.** Geri kalmış vergiler. **3.** Askerliğini zamanında yapmamış olup da geri kalanlar.
bekrî *A. s.* İçki düşkünü, akşamcı.
Bektaşî *A. s.* **1.** Bektaşî, yeniçeri, bektaşîlikle ilgili. **2.** Hacı Bektaş Veli yoluna girmiş, ona bağlı kimse.
belâ *A. i.* Dışardan gelen ve savuşturulması güç, sıkıntılı ve zararlı durum.
belâbil *A. i.* Bülbüller.
belâdet *A. i.* **1.** Kalın kafalılık. **2.** Akıl eksikliği, dangalaklık.
belâgat *A. i.* **1.** Sözün ya da yazının istenen etkiyi sağlayacak biçimde güzel ve etkili, sanatlı olması. **2.** Bir şeyden saklı olan gizli anlam.
belâhat *A. i.* Alıklık.
belbal *A. i.* Tasa, kuruntu.
belde *A. i.* Kent, şehir.
beled *A. i.* **1.** Memleket, ülke. **2.** Kent.
belediyye *A. i.* Bir kent ya da kasabanın temizlik, aydınlanma, su, kanalizasyon, esnaf denetimi gibi kamu gereksinimlerini karşılayan, başkan ve yöneticileri seçimle gelmiş, tüzelkişiliği olan örgüt.
beli *F. i.* Evet.
beliğ *A. s.* Dilediğini açık seçik ve düzgün anlatış, yazış.
belka' *A. i.* Çöl.
bem *F. i.* Bam. Telli sazların en kalın teli.
benam *F. s.* Adlı, ünlü.
bend *F. i.* **1.** Bağlama. **2.** Kendinden ayrılmayacak biçimde çekme. **3.** Boğma. **4.** Yasalarda ölüm. **5.** Barai. **6.** Manzume bölümleri.
-bend *F. s.* Bağlayan. bağlanmış anlamlarıyle sözcükler oluşturur: *Kalebend,* Kale cezası hükümlüsü. Kaleye bağlanmış. *Pazubend,* Kolluk. Kola bağlanmış. *Zincirbend,* Zincire vurulmuş. Zincire bağlanmış.
bende *F. i.* Kul, köle, bağlı.
bendegân *F. i.* [Bende'nin ç.] **1.** Kullar, köleler. **2.** Padişah hizmetinde olanlar.
bendehane *F. i.* Kul evi, köle evi (İncelik olsun diye, birine karşı evinden söz edenin anlatım biçimi.)
beng, benc *F. i.* Banotu

denen bitkiden elde edilen keyif verici, esrar.

bengâh *F i* Keçeden yapılma Türkmen evi, çadır.

bengî *F i* Beng düşkünü, esrarcı.

beni *A i* Oğulları anlamına bazı boy ve soy adlarıyle kullanılır: *Beniisrail*, İsrail oğulları; *Beniâdem*, Adem-oğulları.

benîn *A i* [İbn'in ç] Oğullar.

ber *F. e.* Gibi, üzre.

ber *F. i.* Yemiş.

beraber *A. i.* Birlikte, beraber.

beraet *A. i.* Aklanma, arınma, ilişkisinin olmadığının anlaşılması.

berah *F. i.* Süs.

berat *A. i.* Birbirine madalya ya da herhangi bir ayrıcalık verildiğini bildiren belge.

berat gecesi Kamer aylarından Şaban'ın 15. gecesine rastlayan kandil.

beraya *A. i.* Halk.

berbad *F. s.* Kötü, pis, kötünün kötüsü.

berbat *A. f.* Kopuz ya da lavtayı andırır bir saz.

berceste *F. s.* İnce, güzel, yakışıklı. *Mısra-ı berceste.* Seçme dize.

berd Soğuk.

berd *A. i.* Soğuk. *Berd-el-acuz, berd-i acuz:* Kocakarı soğuğu.

berde Tutsak.

berdevam *F. s.* Sürmekte olan, sürüp giden. Sürekli.

berduş **1.** Başıboş, serseri. **2.** Omuz üzerinde; sırtında: *Haneberduş*, Evi sırtında, serseri.

bere, berre *F. i.* Kuzu.

berakât *A. i.* Bolluklar, verimlilikler, ongunluklar.

bereket *A. i.* **1.** Bolluk, verimlilik. **2.** Nimet, tanrı vergisi. **3.** İyi ki, neyse ki, iyi bir rastlantı olarak.

berf *A. i.* Kar.

berg, berk *F. i.* Yaprak.

bergeşte *F. i.* Tersine dönmüş.

bergul *F. i.* Bulgur.

bergüzar *F. i.* Andaç, anmalık, armağan.

berguzide *F. i.* Seçkin, seçilmiş.

berhane *F. i.* **1.** Büyük, harap ve kullanışsız konak. **2.** Barhane. **3.** Gereğinden büyük ev.

berhayat *F. s.* Yaşayan, yaşamakta olan, hayatta olan.

berhem *A. s.* Karışık, dağınık.

berheva *F. s.* **1.** Havaya doğru atılmış, uçurulmuş. **3.** Boş, yararsız.

berhudar *F. s.* Unmak. Bu sözcük «mutlu» anlamına olup «olmak» yardımcı eylemiyle kullanılır. *Berhudar ol.* İyi günler göresin.

beri *A. s.* Kurtulmuş, aklanmış, hiç bir şeye karışmamış.

beria *A. s.* Olgunluk ve güzelliğiyle seçkin sevgili, kadın.

berid *F. i.* Postacı, ulak.

berin *F. s.* Yüce, en yüksek.

berk *A. i.* Şimşek. *Rad ü berk,* Gök gürültüsü ve şimşek.

berkân, bürkan *A. i.* Yanardağ, volkan.

berkarar *F. s.* Kararlı, yerleşmiş, sürekli.

berkende *F. s.* Koparılmış, kökünden sökülüp atılmış.

berkeşide *F. s.* Çekilmiş, kınından çıkarılmış.

bermutad *F. s.* Alışılageldiği üzre, olageldiği gibi.
berna *F. s.* Genç, taze, körpe.
berr, ber *A. i.* Kara, toprak.
berrak *A. s.* Duru.
berran, büran *F. s.* Kesen, kesici, keskiç.
berrî, berriye *A. s.* Karaya ait, karayla ilgili. *Mühendishane-i berri-i hümayun,* Padişahlık kara kuvvetleri mühendis okulu. *Asakir-i berriye,* Kara askeri.
bertafsil *F. zf.* Ayrıntılarıyle,
bertaraf *F. s.* **1.** Bir yana. şöyle dursun. **2.** Ortadan çıkmış, yok edilmiş.
berzah *A. i.* **1.** İki şey arasındaki aralık. **2.** Ruhların kıyamet gününe kadar bekleyecekleri dünyayla ahret arasındaki yer. **3.** Çok sıkıntılı yer.
besamet *A. i.* Güler yüzlü olma.
besaret *A. i.* Göz açıklığı, derin görüş.
besat *A. i.* Düz, yayvan kap.
besatet *A. i.* Basitlik, sığlık.
beser *F. s.* Baş üstünde.
besîm *A. s.* Güler yüzlü.
besmele *A. i.* «Acıyan ve esirgeyen Tanrının adıyle» anlamına gelen ve bir işe başlarken Müslümanların söylediği *Bismillâhirrahmanirrahim* sözcüğünün adı.
best *F. i.* Düğüm.
beste *F. s.* **1.** Bir müzik yapıtını oluşturan ezgilerin tümü. **2.** Bağlı.
bestekâr *F. i.* Ezgi yapan.
beşaret *A. i.* Muştu, iyi haber, müjde.
beşem *F. s.* **1.** Hüzünlü. **2.** Mide dolgunluğu. **3.** Dinsiz.
beşer *A. i.* İnsan.
beşerî *A. s.* İnsanla ilgili.
beşeriyyat *A. i.* İnsan bilgisi, antropoloji.
beşeriyyet *A. i.* İnsanlık, insanın doğal hali.
beşir **1.** Muştucu, iyi haber getirici, müjdeci. **2.** Güzel yüzlü.
beşuş *A. s.* Güler yüzlü, güleç, gülümser.
betekrar *A. zf.* Yineleyerek, yine, tekrar.
beter *F. s.* Daha kötü.
bevl *A. i.* İşeme. Çiş.
bevliye *A. i.* Sidikyolları hastalıkları.
bevvab *A. i.* Kapıcı.
bey' *A. i.* Satma.
beyaban *F. i.* Çöl.
beyan *A. i.* Söyleme, bildirme.
beyanat *A. i.* Demeç,
beyanname *F. i.* Bildiri.
bey'at, biat *A. i.* **1.** Bir kimsenin egemenliğini tanıma. **2.** Uyma.
beyaz *A. i.* Ak.
beyiye *A. i.* Satılmışlık.
beyn: *A. i.* **1.** Ara, aralık. **2.** Arada, araya: *Beyne beyne:* İkisi ortası. *Beynehu beynellah:* Tanrıyla kulu arası, *Beyn-el-ahal :* Halk arası. *Beyn-el-ihvan:* Eş dost arası. *Beynelmilel:* Uluslararası.
beyt *A. i.* Ev. Konut. *Beytullah:* Tanrı evi. *Ehl-i beyt,* Muhammed'in ev halkı. *Beyt-ül-mal:* Devlet hazinesi, hazine.
beyt, beyit *A. i.* Aralarında anlam ilişkisi bulunan iki dizeden oluşmuş koşuk parçası.
beyyin *A. s.* Açık, ortada.
beyyine *A. i.* **1.** Kanıt, delil,

Bir olayın doğruluğunu ortaya koyabilen yöntem. **2.** Yargı yerinde bir savı saptayabilmek için baş vurulan belge, tanıt, tutamak,

beyzade *F. i.* Bey çocuğu.

beyza' *A. i.* Daha ak, çok ak.

beyza *A. i.* **1.** Yumurta. **2.** Savaşçı başlığı.

beyzi *A. s.* Yumurta biçiminde, söbe, oval.

bezl *A. i.* Kendiliğinden verme, esirgemeden harcama.

bezm *F. i.* İçki meclisi.

bezzaz *A. i.* Bezci, bez satan, manifaturacı.

bezirgân *F. i.* **1.** Tüccar. **2.** Çok kazanmak için oyun kuran satıcı.

bıtn *A. s.* **1.** Bodur. **2.** Varsıl, zengin. **3.** Şaşkın. **4.** Obur.

bıttıh *A. i.* Kavun.

bızaa, bıdaa *A. i.* Anamal, sermaye.

bızır *A. i.* Kadınların cinsel organındaki çıkıntı.

bi *A. s.* Başlarına eklendiği sözcükleri (-e) yapar, (ile, için) anlamları katar. (Farsça (be) edatıyla eş, iş görür. *Billâhi, bihakkın.*

bi *F. e.* Başlarına konduğu sözcükleri olumsuz anlama getirir: *Bibahane. Bibedel Bigünah, Bihaber, Biinsaf, Bitaraf.*

biaded *F. s.* Sayısız.

biat, bey'at. *A. i.* Bir kimsenin egemenliğini tanıma, Uyma.

bibedel *F. s.* Benzersiz, eşsiz.

bibeha *F. s.* Değer biçilemez. Eşsiz.

bibehre *F. s.* Nasipsiz. Değersiz.

bibeka *F. s.* Süreksiz, geçici.

bicevap *F. s.* Yanıtsız, cevapsız.

biçare *F. s.* Çaresiz, zavallı.

bid *A. s.* (Bi-el-d...) Arapça (bi-) edatının (d) ile başlayan sözcüklerdeki elifl âmlılara katıldığı zamanki biçimi: *Biddâva:* Dava ederek. *Biddâve:* Çağırarak. *Biddua:* Dua ile, dua ederek. *Biddevlet ü vel ikbal:* Devlet ve ikbal ile.

bîd *F. i.* Söğüt.

bidad *F. s.* Adaletsiz, zalim, zulüm.

bidar *F. i.* Uyanık.

bid'at *A. i.* Sonradan türeyen şey. İslâmiyette Peygamberden sonra ortaya çıkan değişik yargılar ve ilkeler.

bidayet *A. i.* **1.** Başlama. **2.** Ön, başlangıç, ilk. *Mahkeme-i bidayet:* İlk yargı organı.

bidayeten *A. zf.* İlk olarak, başlangıç.

biedeb *F. s.* Edepsiz, terbiyesiz.

bieman, biaman *F. s.* **1.** Amansız aman vermeyen. **2.** Acımasız. **3.** Zalim.

bigâne *F. s.* İlgisiz, yabancı, aldırışsız.

bigünah *F. s.* Günahsız.

bigüman *F. s.* Kuşkusuz.

bihaber *F. s.* Habersiz, bilgisiz.

bihakkın *A. zf.* Hakkıyla.

bihar *A. i.* Dikensiz.

bihuş *F. s.* Kendinden geçmiş, baygın, aklı başında olmayan.

bihuzur *F. s.* Tedirgin.

bikes *F. s.* Kimsesiz.

bihter *F. s.* En iyi.

bihude *F. s.* Boşuna, beyhude.

biidrak *F. s.* Anlayışsız.
biiman *F. s.* İmansız, dinsiz.
bikarar *F. s.* Kararsız.
bikr *A. s.* Kızlık, erdenlik, bozulmamışlık.
bikusur *F. i.* Eksiksiz, tam, kusursuz.
bil *A. e.* (Bi-el) Kameriye harfleriyle başlayan sözcüklerde (bi-) edatı bu şekli alır. Katıldığı sözcüğe (ile, için) anlamını verir. *Bilâhare. Bilâkis. Bilicab. Bilistifade. Bilistilzam.*
bilâ *A. s.* Bulunduğu sözcüğe olumluluk kazandırır. Salt arapça sözcüklere eklenmesi kuralsa da farsça sözcüklere de eklendiği olmuştur: *Bilââram, Bilâperva* gibi: *Bilâbedel. Bilâfâsıla. Bilâkayd ü şart. Bilâücret.*
bilâfasıla *F. s.* Aralıksız. Ara vermeden.
bilâhare *A. zf.* Sonra, sonunda.
bilâistisna *F. s.* Ayrıcalıksız.
bilâkis *A. zf.* Tam tersine.
bilâtehir *F. s.* Geciktirmeden, gecikmeden.
bilâvasıta *A. s.* Araçsız, aracısız, dolaysız, doğrudan doğruya.
bilâveled *A. zf.* Çocuksuz.
bilfiil *A. zf.* İş olarak, eylemli, edimli olarak.
bilhassa *A. zf.* Özellikle, hele.
bilicra *A. zf.* İcra yoluyle.
bililtizam *A. zf.* İş edinerek, bile bile, inadına.
bilkuvve *A. zf.* **1.** Düşüncede, eylem olmadan. **2.** Gizlide, tasarı olarak.
billâh, billâhi *A. zf.* **1.** Tanrı için, **2.** Tanrı adına. **3.** İnan olsun.
billûr *A. i. s.* **1.** Duru ve temiz kesme cam. **2.** Pek duru (su). **3.** Çok beyaz ve pürüzsüz (kol, gerdan, göğüs).
bilmukabele *A. zf.* Karşılık olarak.
bilmünasebe *A. zf.* Nedeniyle; sırası, vesilesi geldiği için.
bîlûzûm *F. s.* Gereksiz, lüzumsuz.
bimar *F. s.* Hasta, sayrı.
bimarhane *A.i.* **1.** Sayrılarevi, hastane. **2.** Akıl hastanesi.
bimekân *F. s.* Yersiz, yurtsuz, serseri.
bimucip *F. s.* Yok yere, gereksiz.
bin *A. i.* Oğul.
bin- *A. e.* (Bi-el-n...) Arapça (nun) harfiyle başlayan sözcüklerin (bi) edatıyle birleştiği zamanki biçimi olup sözcüğü (-e, -de) biçimine sokar. *Binnetice:* Sonunda; *Binnefs:* Nefisle; *Binnisbe:* Bir dereceye kadar; *Binnihaye:* Sonuna dek.
bîn *F. s.* **1.** Gören, görücü. **2.** Bileşik sözcükler yapımında kullanılır: *Âkıbetîn. Durbîn. Hodbîn. Diğerbin.*
bînâ *F. s.* Gören, görücü.
bina *A. i.* **1.** Yapı. Yapma. **2.** Dayama.
binaen *A. zf.* ...den dolayı, ...den ötürü, ...diği için. Dayanarak.
binaenaleyh *A. zf.* Bundan dolayı, bundan ötürü, bunun üzerine.
binam *F. s.* Adsız, ünsüz.
binamaz *F. s.* **1.** Namaz kılmaz, beynamaz. **2.** Dinsiz.
bint *A. i.* Kız.
bipayan *F. s.* Sınırsız, sonsuz, tükenmez.

biperva *F. s.* Pervasız, korkusuz, aldırış etmez, gözü kara.
bi'r, biir *A. i.* Kuyu.
bîr *F. i.* Yıldırım.
birader *F. s.* **1.** Erkek kardeş. **2.** Dost, arkadaş.
biraderane *F. s. zf.* Kardeşçesine.
birahm *F. s.* **1.** Acımasız. **2.** Kalpsiz.
birke, bürke *A. i.* Gölcük, büyük havuz.
biruh *F. s.* Ruhsuz, cansız.
birun *F. i.* **1.** Dışarı. **2.** Aşırı.
biruz *F. s.* Talihsiz.
biruze *F. i.* Gündelik giysi.
biryan *F. i.* **1.** Kebap. **2.** Püryan.
bisebeb *F. s.* Nedensiz, sebepsiz.
biser ü bün *F. s.* Saçma sapan.
biser ü pâ *F. s.* **1.** Başsız ayaksız. **2.** Darmadağınık.
bismil *A. s.* **1.** Boğazlanacak hayvan. **2.** Besmeleyle kesilecek hayvan.
bist *F. s.* Yirmi.
bister *F. i.* Döşek.
bişter *F. s.* Daha çok.
bit *A. e.* (Bi, el..) Arapça (te) ve (tı) harfleriyle başlayan eliflamlı sözcüklerin (bi)edatıyle birleştiği zamanki biçimi olup, (ile, ederek) anlamlarını verir: *Bittabi. Bittahkik. Bittamam. Bittedriç. Bittaksim.*
bitab *F. s.* Güçsüz, kuvvetsiz. Bitkin.
bitaraf *F. s.* **1.** Tarafsız, yan tutmayan. **2.** İki yandan da olmayan.
bittemam *A. zf.* Tümüyle, eksiksiz, tamamıyle.
bivefa *F. s.* **1.** Vefasız, dönek. **2.** Sözünde, sevgisinde durmayan.
biver *F. s.* On bin. Sayısız.
bizar *F. s.* **1.** Bıkmış, usanmış, küsmüş. **2.** Tedirgin.
bizatihi *A. zf.* Kendiliğinden.
bizzarure *A. zf.* İster istemez.
bizzat *A. zf.* Kendi, kendisi.
bû, buv *F. i.* **1.** Koku. **2.** Umut.
bu'd, buud *A. i.* **1.** Boyut, uzaklık. **2.** Aralık.
budala *A. ç.* Bön, abdal, budala.
bugz *a. i.* Sevmeme, düşmanlık.
buhar *A. i.* Isı etkisiyle sıvıların ve bazı katıların gazlaşması.
buhran *A. i.* Bunluk, bunalım.
buhur *A. i.* Din törenlerinde yakılan bir tür günlük.
buhurdan *F. i.* İçinde günlük, öd ağacı gibi kokulu maddeler yakılan kap.
buk *A. i.* **1.** Boru, **2.** Düdük. **3.** Boş, yalan. **4.** Sır saklamaz kişi.
buka *A. i.* Şiddetli yağmur.
burc *A. i.* **1.** Kale duvarlarından daha yüksek, yuvarlak, dört köşe ya da çok köşeli kale çıkıntısı. **2.** Kale üstündeki gözetleme ve savaş yeri. **3.** Zodyak üzerinde yer alan oniki takımyıldızın ortak adı.
burka' *A. i.* **1.** Peçe, tül, kadınların yüz örtüsü. **2.** Kâbe örtüsü. **3.** Göğün yedinci katı.
bus *F. i.* Öpme.
bus *F. s.* Öpen.
buse *F. i.* Öpücük, öpme, öpüş.
buside *F. s.* Öpülmüş.
butlan *A. i.* Temelsizlik, çürüklük, haksızlık, batıl olma

durumu, geçersizlik, hükümsüzlük.

bütün *A. i.* [Bat'nın ç.] **1.** İçyüzleri. **2.** Kuşaklar, nesiller.

bühtan *A. i.* **1.** Kara çalmacılık, iftira. **2.** Birine gerçek olmayan bir şeyi yakıştırma.

bülbül *F. i.* Bülbül, serçegillerden sesinin güzelliğiyle ünlü bir kuş.

bülbüle *F. i.* Emzikli su kabı, ibrik.

bülbülî *F. i.* Şarap kadehi.

bülend *F. s.* Yüce, yüksek.

bülûğ *A. i.* Erginlik.

bün *A. i.* Kahve, kahve ağacı.

bünduk *A. i.* **1.** Fındık. **2.** Kurşun taneciği.

bünüvvet *A. i.* [İbn'den] Oğulluk, evlâtlık.

bünyad *F. i.* Temel, asıl, esas.

bünye *A. i.* **1.** Vücut yapısı. **2.** Bir şeyin yapısı.

bürde *A. i.* Arapların giydikleri hırka.

bürhan *A. i.* **1.** Kanıt, delil, hüccet. **2.** Belge.

bürhe, berhe *A. zf.* **1.** Süre. **2.** Uzun süre.

bürkân *A. i.* Yanardağ, volkan.

bürudet *A. i.* Soğuk, soğukluk.

bürüt *A. i.* Bıyık.

büstan, bustan *A. i.* Bostan.

büz *F. i.* Keçi.

büzak. *A. i.* Tükürük, salya.

büzürg *F. s.* Kocaman.

büzürgâne *F. zf.* Büyüklükle.

C

c Fars ve arapça yazılan osmanlı alfabesinin altıncı, arap alfabesinin beşinci harfi. *Ebced* hesabında 3 sayısını, ay olarak *cemaziyelâhır* ayını gösterir.

câ, cây *F. i.* **1.** Yer. **2.** Uygun. yerinde, münasip: *Cây-i tereddüt:* Kuşku duyulacak, duraksanacak yer; *Cây-i mülahaza:* Düşünülecek nokta; *Cây-i behişti:* Cennet gibi yer; *Beca:* Yerinde, uygun. *Bica:* Yersiz, uygun değil. *Busecâ:* Öpecek yer.

câbecâ *F. zf.* Yer yer.

câbir *A. i. s.* **1.** Zorlayıcı. **2.** Kırıkçı, çıkıkçı.

cadde *A. i.* Ana yol, büyük, geniş yol.

cadi *F. s.* Büyücü.

cadib *A. s.* Yalancı.

cadu *F. s. i.* **1.** Cadı. **2.** Büyücü. **3.** Çok güzel göz.

cafer *A. i.* **1.** Derecik, küçük akarsu. **2.** Hz. Ali'nin kardeşi (Cafer-i Zülcenaheyn). **3.** Şiîlerin oniki imamının altıncısı (Cafer-i Sadık).

caferî Şiîlerden İmam Cafer-i Sadık yanlısı.

caferiyye *A. i.* Caferî tarikatı.

can *A. i.* Rütbe, derece, yüksek mevki. *Hırs-i câh:* Mevki hırsı.

cahid *A. s.* [Cehd'den] Çalışıp çabalayan.

cahil *A. s.* [Cehl'den] **1.** Bilgisiz. **2.** Belli bir şeyde bilgisi olmayan. **3.** Deneysiz, genç, toy. **4.** Okumamış.

cahilâne *F. s.* Bilgisizce.

cahiliyye *A. s.* İslâmiyetten önceki dönem.

caiz *A. s.* Din, yasa, töre ya da başka bakımlardan, yapılmasında, işlenmesinde sakınca ve çekince olmayan, izin verilen, uygun bulunan, yakışık alan.

caize *A. i.* **1.** Eski dönemlerde ozanların kasidelerle övdükleri büyükler tarafından kendilerine verilen bahşiş. **2.** Yazıda bir sözün olduğu gibi yinelendiğini göstermek üzre alt hizasına konan tırnak biçimindeki noktalama işareti, denden.

ca'li *A. s.* Yapmacık, gerçekten ve içten olmayan, yalancıktan.

calib, calibe *A. s.* [Celb'den] Çeken, celbeden.

câliyet *A. i.* Yapmacık.

câm *F. i.* **1.** Sırça. **2.** Kadeh.

cama *F. i.* Giysi, elbise.

camadan *F. i.* Elbise ya da çamaşır sandığı, camadan.

camekân *F. i.* Camla örtülü yer. Sergen.

cami' *A. i.* [Cem'den] Müslüman tapınağı. Cami.
cami *A. s* Toplayan, bir araya getiren
camia *A. i.* Topluluk.
camus *A. i.* Manda, su sığırı, camız.
câmid *A. s.* **1.** Cansız. **2.** Donmuş.
can *F. i.* **1.** Can, insan ve hayvanlarda yaşamayı sağladığına ve ölümle vücuttan ayrıldığına inanılan madde dışı varlık. **2.** Yaşama. **3.** Güç, dirlik. **4.** Kişi. **4.** İnsanın özü, öz varlığı. **6.** Bektaşîlik ve Mevlevîlikte yol arkadaşlığı, kardeşliği. **7.** Çok içten ve sevimli.
canâ *F. ün.* Ey sevgili!
canan *F. i.* [Can'ın ç.] Sevgili, canlar.
cânâvar **1.** Canavar, cana kıyan. **2.** Cana kıyan yaban hayvanı. **3.** Haşarı çocuk. **4.** Çok fazla.
canbahş *F. s.* Can veren.
canbaz *F. i.* **1.** Cambaz, ip ya da başka şeylerle beden oyunu gösterisi yapan kişi. **2.** At tüccarı. **3.** Usta, becerikli kişi. **4.** Kurnaz, hileci. **5.** Canıyle oynayan.
caneşfan, canfeşan *F. s.* Bir dava uğruna can veren.
canefza, canfeza *F. s.* Taze hayat veren, iç açıcı, can verici.
canfersa *F. s.* Canın dayanamayacağı.
canhıraş *F. s.* Yürek paralayan, iç tırmalayan, acı, tüyler ürpertici.
cani *A. i.* Cinayet işlemiş kimse, kıyıcı.
canib *A. i.* [Cenab'dan] Yan, yön, taraf.
canrüba *F. s.* **1.** Öldürücü, can alan. **2.** Gönül kapan.
cansiperane *F. zf.* Canını verircesine.
canşikâr *F. s.* Can avlayıcı, öldürücü (sevgili).
câr *A. i.* **1.** Komşu, **2.** Çarşaf, örtü.
cari *A. s.* **1.** Geçer. **2.** Akan, akıcı. **3.** Geçmekte olan.
carih *A. s.* **1.** Yaralayan, yara açan. **2.** Bir görüşün tersini söyleyen
cârim *A. s.* Suçlu.
cariye *A. i.* **1.** Alınıp satılabilen kız ya da kadın. **2.** Odalık.
casus *A. i.* Çaşıt, casus.
cavid *F. s.* Sonsuz, sonu olmayan.
cavidan *F. s.* Sonu olmayan, sonsuz.
cây, câ *F. i.* Yer.
cazib *A. i.* [Cezb'den] Çekici, alım, alımlı, elverişli,
cazibe *A. s.* **1.** Alım, alımlılık, çekicilik, albeni. **2.** Çekim.
câzim *A. s.* [Cezm'den] **1.** Kesin karar veren. **2.** Kararlı.
cebanet *A. i.* Korkaklık, yüreksizlik.
cebbar *A. s.* [Cebr'den] **1.** Kudret, ululuk sahibi. **2.** Tanrı. **3.** Zorba. **4.** Giriştiği işi kesinlikle başaran.
cebbarane *F. zf.* Zorbaca.
cebe *F. i.* **1.** Halka ya da zincirden örme zırh. **2.** Zırhlı giysi. **3.** Silah.
cebehane *F. i.* Savaş araçlarının konduğu yer, cephanelik.
cebel *A. i.* Dağ.
ceberut *A. i. s.* **1.** Tanrının

her şeyin üstünde olan kudreti. **2.** Acımasızlık, zorbalık. **3.** Acımasız, zorba.

cebhe *A. i.* **1.** Alın, ön taraf, yüz. **2.** Savaş alanında ordunun düşmana bakan en ileri noktalarının meydana koyduğu çizgi. **3.** Savaş bölgesi. **4.** Yön, yan, taraf.

cebîn *A. s.* Korkak, yüreksiz.

cebr *A. i.* Zor, zorlayış, zorlama, cebir.

cebir *A. i.* Aritmetik ve matematikte, niceliklerle ilgili sorunları çözümlemek için denklemlere çevirerek basitleştirilip genelleştirilen matematik kolu.

cebire *A. i.* Kırık kemikleri tutturmak için kullanılan araçlar.

cebren *F. i.* Zorla.

cebrî *A. s.* Zorlayışla, zorlayarak.

cebrinefs *A. i.* Kendini zorlama, kendini tutma.

cedd *A. i.* **1.** Ata **2.** Büyük baba. **3.** Dedelerden biri. **4.** Ced.

cedde *A. i.* Büyükanne, nine. Babanın ya da ananın anası.

cedel *A. i.* **1.** Konuşmada çekişme. **2.** Eytişim, diyalektik.

cedid, cedide *A. s.* **1.** Yeni. **2.** Yeni çıkma.

cedvel *A. i.* **1.** Ark, su kanalı. **2.** Çizgi ya da sıraları olan ve bölümleri bulunan defter ya da kâğıt. **3.** Çizgi tahtası.

cefa *A. i.* Zorlu sıkıntı, eziyet, üzgü çekmek.

cefakâr *F. s.* Cefa eden. (Dilimizdeki kullanılışı): Cefa çeken.

cefakeş *F. s.* Cefa çekip de sesini çıkarmayan.

ceffelkalem *A. zf.* Bir kalemde, hiç düşünüp taşınmadan.

cehalet *A. i.* Bilmezlik, bilgisizlik.

cehaz, cihaz *A. i.* Çeyiz, evlenecek kız için hazırlanan eşya.

cehd *A. i.* Çalışma, çabalama, çaba.

cehele *A. i.* [Cahil'in ç.] Bilgisizler, cahiller.

cehennem *A. i.* Dinsel inanışlara göre, kötülük yapanların öldükten sonra ceza gördükleri yer, tamu.

cehîd *A. s.* Çalışkanlığı son noktasına vardıran.

Cehud, Cühud *A. F. i.* Yahudi, çıfıt.

cehulâne *F. s.* Bilgisizce, cahilce.

celâdet *A. i.* Büyüklere karşı gösterilen göz pekliği, yiğitlik.

celâl *A. i.* Büyüklük, ululuk.

celâlet *A. i.* Büyüklük ululuk.

celb **1.** Getirme, kendi üzerine çekme. **2.** Yargı organınca gönderilen çağrı yazısı. **3.** Askere çağrı.

celbname *A. i.* Çağrı yazısı, kâğıdı.

celeb *A. i.* Kasaplık hayvan tüccarı.

celeb *F. i.* Orospu.

celib *A. i.* **1.** Tutsak, esir. **2.** Satılık esir.

celil, celile *A. s.* Büyük, ulu.

celîs *A. s.* Birlikte oturulan arkadaş.

celse *A. i.* Oturum. *Celse-i hafiyye:* Gizli oturum, kapalı oturum.

cem' *A. i.* **1.** Toplama, bir araya getirme. **2.** Toplam. **3.** Çoğul. **4.** Askerî güç.

cemaât *A. i.* **1.** Bir dinden ya da soydan olanların topluluğu. **2.** Bir imama uyup namaz kılan kişiler. **3.** İnsan kalabalığı.

cem'adan *F. i.* **1.** Yolcu için yapılmış korunak. **2.** Camadan.

cemal *A. i.* Yüz güzelliği.

cem'an *A. zf.* Toplam olarak.

cemed *A. i.* Buz, kar.

cemel *A. i.* Erkek deve.

cemaziyelevvel *A. i.* Kamer takviminin (ay takviminin) beşinci ayı, büyük töbe ayı. (-ini bilmek): Bir kimsenin kötü geçmişini bilmek.

cemian *A. zf.* Bütün, hepsi.

cemil, cemile *A. s.* Güzel.

cemile *A. i.* Bir kimsenin gönlünü hoş etmek için takınılan tutum.

cemiyyet *A. i.* **1.** Dernek. **2.** Topluluk. **3.** Toplum. **4.** Düğün.

cemre *A. i.* **1.** Kor, yanmış kömür parçası. **2.** Hacca gidenlerin şeytan taşlaması. **3.** Bahardan az önce, ilkin havada, sonra suda ve en sonra toprakta meydana geldiği sanılan sıcaklık yüksekliği. **4.** Karakabarcık denen çıban.

cenab *A. i.* **1.** Yön, taraf. **2.** Saygı, onur ve büyüklük anlamıyle kullanılır: *Cenabı Allah*. Sefir *cenapları*.

cenabet *A. i.* **1.** Dinsel bakımdan yıkanmayı gerektiren durum. **2.** Pis.

cenaze *A. i.* Henüz gömülmemiş ölü.

cenbiyye *A. i.* Bir çeşit eğri kama ya da hançer. Cembiye.

cendere *F. i.* **1.** Baskı. **2.** Mengene, baskı makinesi.

ceng *F. i.* Savaş.

cengâver *F. s.* Savaşçı.

cengel, cengül *F. i.* Balta girmemiş vahşî orman.

cenîn *A. i.* **1.** Döl, dölüt. **2.** Ana karnındaki çocuk.

cennet *A. i.* **1.** Dinsel inanışlara göre iyilik yapanların öldükten sonra sonsuza dek gönence içinde olacakları yer. **2.** Uçmak.

cennetmakarr *F. s.* Ölmüşler için «durağı cennet olsun» anlamına kullanılan söz.

cennetmekân *F. s.* Ölmüşler için «yeri cennet olsun» anlamına kullanılan söz.

cenub *A. i.* Güney.

cerad *A. i.* **1.** Çekirge. **2.** Yağmacı kalabalığı.

cerahat *A. i.* **1.** Yara. **2.** Yaradan akan sulu madde, irin.

ceraim *A. i.* Suçlar.

cerair Suçlular.

cerbeze *A. i.* **1.** Beceriklilik. **2.** Kurnazlık. **3.** Güzel ve kandırıcı konuşma.

cereyan *A. i.* **1.** Akım, akma. **2.** Geçme, olma.

cerh *A. i.* **1.** Yaralama. **2.** Bir görüşü çürütme.

ceride *A. i.* **1.** Tapu kaydı. **2.** Önemli olayların yazıldığı defter. **3.** Gazete.

cerîh *A. i.* Yaralı.

cerîha *A. i.* Yara.

cerim *A. i.* Suçlu.

cerime *A. i.* Suç.

cerire *A. i.* Suç, kabahat.

cerm *A. i.* **1.** Kesme. **2.** Kırkma. **3.** Günah işleme.

cerr *A. i.* **1.** Çekme, sürükleme. **2.** Kendine doğru çekmek. **3.** Dilenme. **4.** Medrese öğrencilerinin kutsal gün ve aylarda din görevlisi olarak yaptıkları hizmet karşılığı para toplaması.

cerrah *A. i.* Hekim, operatör doktor.

cerrahî *F, i.* Cerrahlık.

cerrar *A. i.* **1.** Arsız dilenci. **2.** Kalabalık ve ağır giden askerler.

cerrara *A. i.* **1.** Küçük akrep. **2.** Saç.

cesamet *A. i.* Büyüklük, irilik.

cesaret *A. i.* **1.** Yüreklilik, yiğitlik. **2.** Çekinmezlik. **3.** Atılganlık.

cesed *A. i.* **1.** Cisim. **2.** Ölü vücut, naaş, ceset.

cesîm, cesime **1.** İri. **2.** Ulu. **3.** Önemli, büyük.

ceste *F.s.* **1.** Sıçramış, fırlamış. **2.** (*zf.*) Azar azar, kısım kısım.

cesurane *F. zf.* Yiğitçe, cesurca.

cevab *A. i.* **1.** Yanıt, cevap. **2.** Kabul etmeme. **3.** Karşılık. **4.** Yanıtlamak.

cevaben *A. zf.* Karşılık olarak.

cevad *A. s.* Eli açık, cömert.

cevahir *A. i.* Değerli taşlar, cevherler.

cevan, civan *F. s.* Delikanlı, genç.

cevaz *A. i.* Yasa ya da törenin verdiği izin.

cev cev *F. zf.* **1.** Tane tane. **2.** Bir ona bir buna.

cevdet *A. i.* **1.** İyilik. **2.** Tazelik,

cevelân *A. i.* Dolaşma.

cevelângâh *F. i.* **1.** Dönüp dolaşılan yer. **2.** Dolaşma yeri. **3.** Savaş alanı.

cevf *A. i.* **1.** İç, orta. **2.** Kof, oyuk.

cevher *A. i.* **1.** Yaratılış, asıl, maya. **2.** Değerli taş. **3.** Kılıç namlusundaki meneviş ve dalgalar. **4.** Ebced hesabındaki noktalı harf. **5.** Kendi varlığı dışında bir varlığa gereksinim duymayan. **6.** Maden yatağından çıkarılan minareler topluluğu.

cevr *A. i.* **1.** Haksızlık edip üzme, incitme. **2.** Üzgü.

cevval *A. s.* Hareketli, kıpırdak, canlı, davranışları çabuk ve kesin olan, boş duramayan, iş canlısı.

cevvi *A. s.* Yeryüzü etrafındaki boşluğa ait, atmosferik.

Cevza *A. i.* İkizler burcu.

ceyyaf *A. i.* Mezar soyucu, kefen soyucu.

ceza *A. i.* Suç işleyene, doğru yola gelmesi ve başkalarına örnek olması için suçun önemine göre uygulanan yaptırım. Ceza.

cezaen *A. zf.* Ceza olarak.

cezaî *A. s.* Cezaya ilişkin.

cezb *A. i.* Kendine doğru çekme.

cezbe *A. i.* Bir duygu ya da inanışın aşırı etkisiyle coşup kendinden geçme.

cezire *A. i.* Ada. *Sibih-cezire:* Yarımada. *Elcezire:* Dicle ve Fırat arasındaki Irak toprağı.

cezr *A. i.* **1.** Kök. **2.** Deniz suyunun çekilmesi. Cezair. *Cezr-i dereni:* Yumru kök. *Cezr-i mikâb*: Küp kök. *Cezr-i murabba:* Kare kök. *Cezr ü medd:* Gelgit.

cezrî *A. i.* Kökten, temelden, radikal.

cezve *A. i.* **1.** Ateş koru. **2.** Kahve pişirme kabı.

cezzar *A. i.* **1.** Deve kasabı. **2.** Acımasız, kanlı, kan dökücü.
cibal *A. i.* [Cebel'in ç.] Dağlar.
cibillet *A. i.* **1.** Yaratılış (Huy ve ahlâk bakımından). **2.** Cibilliyet.
Cibril *A. i.* Cebrail.
cida' *A. i.* Sövüşüp çekişme.
cidal *A. i.* **1.** Zorlu uğraş, çekişme. **2.** Ateşli konuşma. **3.** Konu.
cidar *A. i.* Duvar.
cidden *A. i.* Gerçekten. Şakakadan değil.
ciddî *A. s.* **1.** Ağırbaşlı. **2.** Şaka olmayan. **3.** Gerçekten, gerçek. **4.** Sıkı. **5.** Ağır, önemli. **6.** Güvenilir, sağlam.
ciddiyet *A. i.* Ağırbaşlılık.
cife *A. i.* **1.** Leş. **2.** İğrenç şey.
cift *F. s.* Çift, eş, tek olmayan.
ciğer *F. i.* Akciğerle karaciğerin ortak adı.
ciğerhun *F. s.* Ciğeri kanlı.
ciğerpare *F. i.* Evlât.
cihad *F. i.* Din uğrunda savaş.
cihan *F. i.* Dünya, âlem.
cihangir *F. i.* Dünyayı ele geçiren, geçirmeye çabalayan.
cihangirane *F. zf. s.* Dünya egemenine yaraşır biçimde.
cihannüma *F. s.* **1.** Dünya haritası. **2.** Evin en üstünde çevreyi görebilmek için yapılmış bölüm.
cihanşümul *F. s.* Dünya çapında, evrensel.
cihat *A. i.* [Cihet'in ç.] **1.** Yanlar, yönler. **2.** Yerler, semtler. **5.** Bakışlar, Görüşler.
cihaz *A. r.* **1.** Çeyiz. **2.** Aygıt.
cihar *F. i.* Dört.
cihet *A. i.* **1.** Yan, yön. **2.** İlgi, ilişik. **2.** Sebep, bahane. **4.** Eskiden vakıflardan alınan aylık.
cilâ *A. i.* **1.** Parlama, açma. **2.** Gereksiz söz, gösteriş.
cild *A. i.* **1.** Deri, ten. **2.** Kitaplara geçirilen deri, bez ya da kâğıttan kap. **3.** Bir yapıtın ayrı ayrı basılan bölümlerinden her biri. Cilt.
cilve *A. i.* **1.** Erkeğin ilgisini çekmek için kadının takındığı hoş tavır. **2.** Görünme, ortaya çıkma. **3.** Nazlanma, kırıtma.
cilvekâr *F. s.* Cilve eden, cilveli.
cima' *A. i.* Cinsel ilişkide bulunma, çiftleşme.
cimri *F. i.* **1.** Eli çok sıkı. **2.** Cimri, pinti, hasis.
cin *A. i.* Masallara ve bazı inanışlara göre göze görünmeyen yaratık.
cinaî *A. s.* Cinayete ilişkin.
cinas *A. i.* **1.** Çok anlamlı bir sözcüğü her kezinde başka bir anlamını öngörerek bir birine yakın birkaç yerde kullanma. **2.** Çok anlamlı bir sözcüğün iyi anlamlısını kullanır görünüp kötüsünü öngörmek.
cinayet *A. i.* **1.** İnsan öldürmek. **2.** Adam öldürme ölçüsünde ağır suç.
cinnet *A, i.* Delilik.
cins *A. i.* **1.** Çok yakın benzerlikler gösteren türler topluluğu. **2.** Yüksek nitelikli bir soydan gelenler. (Bazı hayvanlar için) soy. Cins.
cinsî *A. i.* Eşeysel erkeklik ya da dişilikle ilgili, cinsî.
cinsiyyet *A. i.* **1.** Bir kavim ve kabileden oluş. **2.** Aynı cinsten erkek ya da dişi oluş. **3.**

Erkek ve dişinin özellikleri.

cirm *A. i.* **1.** Cansız cisimler. **2.** Büyüklük.

cism *A. i.* **1.** Boşlukta bir yer dolduran varlık. **2.** Cisim.

cismanî *A. i.* **1.** Cisimle, bedenle ilgili. **2.** Salt maddî temellere dayanan görüş.

cisr *A. i* Köprü.

civan *F. i.* Yakışıklı genç.

civanmerd *F. s.* **1.** Mert yaratılışlı, yüce gönüllü, yiğit. **2.** Cömert.

civar *A. i.* Çevre, yöre, dolay, yakın yer.

cive *F. i.* Civa.

cizye *A. i.* Müslüman olmayanlardan alınan bir tür vergi, haraç.

cumhur *A. i.* **1.** Halk. **2.** Topluluk. **3.** Kimi tarikatlarda ilâhiye verilen ad.

cumhuriyet *A. i.* Seçilme bir başkanın başında bulunduğu devlet yönetimi.

cum'a *A. i.* [Cem'den] **1.** Cuma. **2.** Cuma günü kılınan namaz.

cumud *A. i.* Donma, kaskatı kesilme.

cumudiyye *A. i.* Buzul.

curh, curha *A. i.* Yara, tek yara.

curun *A. i.* Yaralar.

cuş *F. i.* **1.** Coşma, kaynama. **2.** Sevinci belirtme.

cuşucaş *F. s.* Çok coşkun.

cuşiş *F. i.* Kaynama, kaynaşma, coşkunluk, coşma.

cuv, cu *F. i.* Akarsu, çay.

cübbe *A. i.* Sarıklıların giydikleri bir tür giysi.

cüda *F. s.* Ayrılmış, ayrı düşmüş.

cüfte *F. i.* Çifte, hayvan çiftesi.

cühelâ *A. i.* Bilgisizler, ilgisizler takımı.

cünhal *A. i.* Bilgisizler.

cühud, cuhud *A. i.* Musevî, Yahudi.

cülûs *A. î.* **1.** Oturmak. **2.** Hükümdarlık tahtına çıkma, oturma.

cülûsiyye *A. i.* **1.** Hükümdarın tahta çıkışında verdiği bahşiş. **2.** Tahta çıkışın yıldönümlerinde sunulan kaside.

cümle *A. i.* **1.** Tümce, cümle. **2.** Bütün, hep, tümü. **3.** Dizge, sistem.

cümleten *A. zf.* Hep birden.

cünbed *F. i.* Kümbet.

cünbiş, cünbüş *F. i.* Kımıldanma, oynama, cümbüş, eğlence.

cünd *A. i.* **1.** Asker. **2.** Asker birliği.

cünh *A. i.* Koruma, esirgeme.

cünha *A. i* Suç.

cünhadar *A. s.* Suçlu.

cünhar *A. i.* Çınar.

cünüb *A. s.* Din gereği yıkanılması gereken durum.

cünün *A. i.* Delilik.

cüret *A. i.* **1.** Ataklık, saldırganlık. **2.** Kendini bilmezlik.

cüretkâr *F. s.* **1.** Atak. **2.** Kendini bilmez.

cürm *A. i.* Suç. **2.** Ceza yasalarının kabahat, cünha, cinayet diye sıraladığı suçların hepsi.

cüruf *A. i.* Maden posası.

cüsse *A. i.* Canlıda iri gövde, kalıp, beden.

cüsüm *A. i.* Cisimler.

cüz' *A. i.* **1.** Bölük, parça. **2.** Bir bütünün parçalarından her biri. **3.** Kur'an'ın otuz bölümünden her biri. **4.** Kitap forması.

cüzam *A. i.* Miskin hastalığı.

cüzdan *F. i.* **1.** Para çantası. **2.** Kimlik bildirme belgesi. Nüfus cüzdanı, Askerlik cüzdanı, Evlenme Cüzdanı, Emekli cüzdanı.

cüz'i, cüziyye *A. s.* **1.** Az, azıcık. **2.** Tikel.

cüz'iyyet *A. i.* Azlık.

cüzûliyye *A. i.* Şazeliyye tarikatinden.

cüzûr *A. i.* Kökler.

Ç

ç Arapça yazılan Osmanlı alfabesinin ve Fars alfabesinin yedinci harfi. Arap alfabesinde yoktur. *Ebced* hesabında *c* gibi 3 rakamını gösterir.

çabük *F. s.* Çabuk, alışılan ya da gösterilenden daha kısa zamanda.

çah, çeh *F. i.* **1.** Kuyu. **2.** Çukur.

çahsar *F. i.* Kuyusu çok olan yer.

çâk *F. s.* Yarık, yırtık, yırtmaç.

çaker *F. i.* Kul, köle, bende.

çakerî *F. i.* Kulluk, kölelik.

çalâk *F. s.* Eline ayağına çabuk, atik, çevik.

çar *F. i.* Dört.

çare *F. i.* **1.** Çıkar yol, bir sonuca varmak ve ortadaki engelleri kaldırmak için tutulan yol. **2.** Kurtuluş yolu. Çare.

çamaşır *F. i.* **1.** İç giysisi. **2.** Yıkanacak şeylerin yıkanma işi. Çamaşır.

çargâh *F. i.* **1.** Dört yön (Doğu, batı, kuzey, güney) **2.** Dünya. **3.** Alaturka müzikte do perdesinin adı ve o perdede karar kılan makam.

çarh, çerh *F. i.* **1.** Çark, **2.** Gök. **3.** Makinelerin dönen tekerleği. **4.** Felek. **5.** Talih.

çarnaçar *F. zf.* İster istemez.

çarpâre *F. i.* Çalpara, parmaklara takılıp çalınan zil.

çarsu *F. i.* Çarşı, alışveriş yeri.

çarseb *F. i.* Çarşaf

çarşenbih *F. i.* Çarşamba.

çartak *F. i.* Çardak.

çarünaçar *F. zf.* İster istemez, çaresiz.

çaşni *F. i.* Çeşni, tat.

çaşnigir *F. i.* Yemeklerin tadına bakmakla görevli kişi.

çay *F. i.* Çay.

çayhane *F. i.* Çay içilen yer.

çeh *F. i.* Kuyu.

çehar, cihar *F. s.* Dört.

çeharşenbih *F. i.* Dördüncü gün, çarşamba.

çehre *F. i.* **1.** Yüz, surat. **2.** Surat etme, asık yüz.

çelenk *F. i.* Maden ya da mücevherden yapılan başa takılan sorguç.

çeman *F. s.* Salınan, salınarak yürüyen.

çemen *F. i.* Çimen.

çemenâra *F. i.* Bahçıvan.

çemenzar *F. i.* Yeşil çimli alan.

çenar, çınar *F. i.* Çınar.

çenber *F. i.* Çember.

çend *F. s.* Birkaç, bazı.

çendan *F. zf.* O kadar.

çengi *F. i. s.* **1.** Cenge ilişkin. **2.** Oyuncu kadın.

çep *F. s.* **1.** Sol. **2.** Yanlış.

çerag, çirag *F. i.* **1.** Lamba, mum, kandil. **2.** Aydınlatan, açan. **3.** Kılavuz, pir, mürşit. **4.** Çırak edilme.
çerbzeban *F. s.* Dil dökme, yaltaklanma.
çeşm *F. i.* Göz. *Çeşm-i ahu* Ahu gözlü. *Çeşm-i bülbül* Noktalı ya da damarlı sırca, işlemeli cam işi. *Çeşm-i meygûm:* Şarap gibi sarhoş eden göz.
çeşman *F. i.* Gözler.
çeşme *F. i.* Çeşme, kaynak, pınar.
çi *F. e.* Ne. *Çi faide: Ne fayda. Çi hacet:* Ne gerek var?
çin *F. s.* Toplayan, derleyen anlamıyle birleşikler yapmada kullanılır. *Hurdeçin,* Hurda toplayan.
çinî *F. i. s.* Çini, sırlı kap, tuğla.
çirk *F. i.* Kir.
çirkin *F. s.* Güzel olmayan, çirkin.
çiz *F. s.* Bk. NAÇİZ
çûb *F. i.* çöp, değnek.
çûban *F. i.* Çoban.
çubi, çubin *F. zf.* Çöpten, değnekten.
Çubin *F. i.* Nuşirevan'a başkaldıran. Behram'ın lakabı.
çubpare *F. i.* Çöp parçası.
çuad *F. i.* Baykuş.
çugi *F. i.* Dedikoducu.
çugu *F. i.* Kuş, serçe.
çun *F. e.* Çünkü, nice, neden, nasıl? *Çun ü çira:* Çünkü, bundan, niçin, nasıl?
çunan *F. zf.* Öyle, böyle.
çü *F. e.* Gibi.
çün *F. e.* Gibi. (Nazımda) Çünkü, madem.
çünan *F. e.* Böyle, buna benzer.
çüst *F. s.* Çevik. Bk. CÜST.
çünki *F. e.* Nedeni açıklar. Çünkü, bir zamanlar.
çüval *F. i.* Çuval.
çüvalduz *F. i.* Çuvaldız.

D

d Arapça yazılan Osmanlı ve Fars alfabelerinin onuncu, Arap alfabesinin sekizinci harfi. Ebced hesabında 4 sayısını gösterir.

dâ *A. i.* Hastalık, dert

dabbe *A. i.* Binek ve yük hayvanı.

Dabbet ül arz *A. i.* Kıyamet vaktinin korkunç hayvanı.

dâd *F. i.* **1.** Hak, adalet, insaf. **2.** Vergi, **3.** Bahşiş **4.** Şikâyet, sızlanma. **5.** Cilt hastalığı. **6.** Feryat.

dâdâ *F. i.* Dadı.

dâdaferin *F. i.* [Dâd-âferin] Tanrı.

dâdâr *F. i.* **1.** Tanrı. **2.** Adaletli hükümdar.

dâdaver *F. s.* [Dâd-aver] Adaletli.

dadbahş *F. i.* [Dâd-bahş] Adalet verici (Tanrı).

dâde *F. s. i.* **1.** Verilmiş vergi. *Rızadade*, razı olunmuş; *dade-i Huda*, Allah vergisi.

dâder *F. i.* Erkek kardeş.

dâdgâh *F. i.* Hak yeri, adlî divan.

dâdger *F. s.* Adaletli.

dâdhâh *F. i.* Hak isteyen, şikâyetçi.

dâdgüster *F. s.* Adalet yayan, adaletli.

dâdres *F. s.* Yardıma koşan.

dafadı *A. i.* Kurbağa.

dâfi, dafia *A. s.* [Def'den] Defeden, Kovan. *Dâfi-i teaffün*, pis kokuları defeden (antiseptik). *Dâfi-i beliyyat*, belâlar kovan.

dâfık *A. s.* Dökülen sıvı.

dag *F. i.* Kızgın demirle yapılan iz, nişan. Damga. *dağ ber dil*, gönlü kederli; *dağ- i dil*, gönül yarası

dagal *F. i.* Hile, oyun.

dagalbaz *F. i. s.* Hileci, oyuncu.

dagalperdaz *F. s.* Hileci, oyun hazırlayıcı.

dağdağa *A. i.* Gürültü patırtı; boşuna telâş ve ıstırap.

dağdâr *F. s.* **1.** Dağlanmış, nişan vurulmuş. **2.** Gönlü yaralı.

dagî *A. s.* Azgın, başkaldıran.

Dagistan *F. i.* Kafkas dağlarının Hazer kıyılarına yakın yerleri.

dağzen *F. s.* Damgalayıcı, iz yapıcı, yaralayıcı.

dahalet *A. i.* Sığınma.

dahamet *A. i.* Kalınlık, irilik.

Dahhak *F. i.* Cemşid'in yerini alan ünlü bir zalim. Hastalığı için ilaç diye her kez iki çocuk beynini kullanırdı.

dahi *b.* «Katma olarak», anlamını verir. Daha çok «de» kullanılmaktadır.

dâhî *A. s.* Çok akıllı, harika insan, dâhi, deha.

dahik *A. s.* Gülen.

dahil *A s. i.* İç, içerisi, iç. *Dahilde.* İçerde, *dahilde olmak,* içeride olmak, girmek, katılmak. *Dahîlek,* Sığınma.

dahilen *A. zf.* İçeride, dahilde. İçeriye ait, özel yer. Memleketin içi. *Nizamname-i dahilî,* iç tüzük; *havadis-i dabiliye,* iç haberler; *nezaret-i dahiliye,* dahiliye nezareti, içişleri bakanlığı; *umur-i dahiliye,* içişleri.

dahiliye vekili *A. i.* İçişleri bakanı.

dahim *F.i.* **1.** Nasip ve kısmet. **2.** Taç. **3.** Çok kalın olan, yoğun tabaka.

dahine *A. i.* baca.

dahis *A. i.* Dolama, tırnak diplerinde, parmak uçlarında çıkan yara.

dahiye *A. s.* **1.** Üstün zekâ, kurnaz. **2.** Büyük belâ, afet.

dahi *A. i.* **1.** Sebep. **2.** Karışma. **3.** Etki.

dahiyye *A. i.* Kurbanlık hayvan.

dahm *A. i.* İri, büyük, kocaman.

dahme *F. s.* Mezar. *Dahmeküşa,* mezarcı.

dahve *A. i.* Güneşin ilk yükselmeye başladığı zaman.

dâi *A. s.* **1.** Dua eden. **2.** Çağıran, davet eden. **3.** Mezhep propagandacısı.

daim **1,** Devamlı, sürekli. **2.** Her Zaman. *daim eylemek,* devamlılık sağlamak. *daim-ül-eyyam,* her zaman. *daim olmak.* Her zaman var olmak.

daima *A. zf.* Her vakit, sürgit.

daimî *s.* Devamlı, sürekli. Hiç tükenmeyen. *Encümen-i daimî,* devamlı encümen; *neşve-i daimî,* bitmeyen sevinç.

daimiyet *A. i.* Devamlılık.

dâin *A. s.* Borç veren, alacaklı. *Dainler vekili,* Osmanlı İmparatorluğunda Düyun-i Umumiye'de görevli alacaklı temsilcisi.

dair *A. s.* Ait, ilgili.

daire *A.i.* **1.** Yuvarlak çember. **2.** Görev yapılan resmî yer. **3.** Ailenin oturduğu ikametgâh bütünlüğü. **4.** Kısır döngü, fasit daire. **5.** Çevre. *Daire-i aide,* ilgili olduğu makam; *daire-i arz,* haritadaki paraleller; *daire-i azime,* Gökkürede kesit noktası, *daire-i intihabiye,* Seçim bölgesi; *daire-i kaza,* görev, yetki bölgesi; *daire-i küsuf,* Gökkürede ara kesit; *daire-i resmiyye,* resmî daire; *daire-i sadaret,* başbakanlık; *daire-i salise,* İstanbul belediyesinin Osmanlı dönemindeki bölgeleri, Kadıköy, Beyoğlu dairesi gibi olanlar.

dairevî *A. s.* Yuvarlakça, çember gibi.

dairezen *F. s.* Tef çalan.

daiyan *A. s.* Duacılar. *Daiyan-i devlet,* devlete dua edenler, ulemalar, sarıklılar.

dâiye *A.i.* İnançla, arzuyla, hırsla bağlanma.

dak *A. i.* Vurma, çalma, *Dakk-ı bâb,* kapı vurma.

dakaik *A. i.* **1.** İnce işler. **2.** Dakikalar, *dakayık-ı edebiye,* edebiyatın incelikleri; *dakayık-ı fenniye,* Fennin incelikleri.

dakik *A. s.* **1.** Tam vaktinde, zaman şaşmaz. **2.** Ufak, nazik. **3.** Toz halinde, un gibi.

dakika *A. i.* **1.** Bir saatlik

zamanın altmışta biri. **2.** İnce düşünceler.

dakikaşinas *F. s.* Zamana, vakte, saate çok dikkat eden. **2.** Tartıp anlayan.

dakikî *A. s.* **1.** Un gibi, toz gibi olan. **2.** Saate dikkat eden kimse.

dal *A. i.* (d) harfinin Arap alfabesindeki adı. Osmanlı alfabesinin onuncu harfi.

dal, dalle *A. s.* **1.** Doğru yoldan çıkmış, sapıtmış, günah içinde. **2.** Dalâlet eden.

dalâl *A. i.* Müslümanlığın doğru yolundan sapma, bâtılı kabul etme.

dâlâlet *A. i.* **1.** Azmak, doğru yoldan çıkmak. *Tarik-i dâlâlet*, Günah yolu, azma yolu. *dâlâlete düşmek*, Günaha düşmek, doğrudan sapmak.

dam *F. i.* **1.** Ağ, tuzak. **2.** Canlıya saldırmayan ot yiyen hayvan. *Dam-ı selâ*, belâ tuzağı.

damat *F. i.* Kızın kocası, güvey.

dâman, damen *F. i.* Etek. *Damen-alûde*, eteği bulaşık, iffetsiz.

dâme, damet *A. zf.* Duada kullanılır: «daim ve baki olsun» anlamını karşılar.

damenbus *F. i.* Etek öpen. *Damenbusi*, etek öpme töreni.

dâmen der meyan *F. s.* Eteği belinde, iş tutmaya hazır.

dâmengir *F. s.* **1.** Etek tutan. **2.** Şikâyetçi, davacı. **3.** Eteğe sarılarak yardım isteyen, şikâyette bulunan.

damenkeş *F. s.* Elini eteğini çeken, bir işe karışmayan.

dâmgâh, dâmgeh *F. i.* Tuzak yeri.

damiye *A. i.* Kanı akan yara.

dân *F. e.* Bazı Farsça ve Arapça isimlere takıldığında onlarla ilgili kelimeler üretir. *Ateşdan, kalemdan* gibi. Günümüz Türkçesinde de kullanılmıştır: *iğnedan, sürmedan, nüktedan* gibi.

dana *F. s.* Bilen, bilgili. *danadil*, gönlü yüce, gönlü aydınlık; *mürşit-i dânâ*, mürşit, bilen kişi.

danak *A. i.* Bebeklere pişirilen diş buğdayı.

dane *F. i.* **1.** Tane, tohum, çekirdek. **2.** Silahların mermisi; kurşun. *Dâne-i hal*, tek ben; *dânei hardal*, hardal tanesi; *dâne-i şirare*, kıvılcım tanesi; *âb ü dâne* yiyecek, içecek.

daneçin *F. s.* **1.** Tane, tohum toplayan. **2.** Ufak tefekten yararlanan.

danende *F. s.* Haberli, bilgili.

daniş *A. i.* Bilgi, bilme. *Ehl-i daniş*, bilgi sahipleri; *encümeni daniş*, danışma kurulu, akademi.

danişgede *F. i.* Fakülte, üniversite.

danişger *F. s.* Bilgi sahibi.

danişî *F. s.* Alîm, bilgin.

danişmend *F. s.* **1.** Bilgili kişi. **2.** Tanzimattan önce kadılar yanındaki stajyer.

danişver *F. s.* Bilginler.

dank, denk *A. F. i.* Bir ağırlık ölçüsü: dirhemin altıda biri.

dâr *A. i.* Yer, yurt, ev. *Dâr-ı ahiret* öbür dünya, ahret; *dâr-ı beka*, sonsuz âlem; *dâr-ı berzah*, kıyamet gününde beklenecek yer; *dâr-ı dünya, dâr-ı fena*, yaşadığımız bu dünya.

dar *F. i.* Darağacı. *Berdar,* darağacına asılmış.
-dar *F. s.* Tutan. *Defterdar,* defter tutan; *hazinedar,* hazineye sahip çıkan.
Dârâ *F. i.* Fars kralı Keykubat'ın lakabı.
daraat *A. i.* Alçalma.
daraban *A. i.* **1.** Nabız atması. **2.** Çarpma *Daraban-i kalp,* yürek çarpması; *daraban-i şedit,* şiddetli vurma.
darabat *A. i.* Vuruşlar.
daraka *A. i.* **1.** Deriden yapılmış kalkan. **2.** Gırtlağın kalkan biçimindeki kıkırdağı.
darat Büyük gösteriş, Padişahlara göre şan.
darb *A. i.* **1.** Dövme, vurma. **2.** Belâ, musibet. **3.** Para üzerine damga vurma. **4.** Güç, kuvvet. **5.** Matematikde çarpma; *darb-ı hiyam* çadır kurma; *darb-ı mesel* atasözü, anılan olay; *darb-ı sikke* para kesme, haraç; *darbı unk* kafa kesme, vurma; *darp-zarp* çarpma, olay çıkarma.
darbe *A. i.* **1.** Vuruş, çarpış. **2.** Devirme, ihtilâl. *Darbei şedide* Güçlü vuruş.
darben *A. zf.* Vurarak, döverek, darp yaparak, çarparak.
derbet *A. i.* Vuruş, vurma.
darbhane *F. i.* Para imal edilen resmî yer.
darbzen *F. i.* Kaleye ateş açan top.
darçın *F. i.* Tarçın.
darende *F. s.* Ulaştıran, getiren.
dâreyn *A. i.* Dünya ile ahret. *Saadet-i dâreyn* İki dünya mutluluğu.
darip *A. s.* Döven, darbeden.
darîh *A. i.* Mezar.
darîr *A. s.* Doğuştan kör.
darr, darre *A. s.* **1.** Zararlı. **2.** Ziyan veren.
dars *A. i.* Azıdişi.
darsî *A. s.* Azıdişiyle ilgili.
dâru *F. i.* İlaç.
dârüfüruş *F. i.* Eczacı, ilaç yapan ve satan kişi.
dâruhane *F. i.* İlaç yapılan yer, eczane.
Dârülaceze *A. i.* Düşkünler yurdu.
dârülâmân *A. i.* Korunulacak yer, sığınak.
dârülazap *A. i.* Azap çekilen yer.
dârülbeka *A. i.* Ahret.
Dârülbedai *A. i.* Güzel sanatlar okulu, Konservatuvarın eski karşılığı.
dârülbevar *A. i.* Cehennem.
Dârülelhah *A. i.* Darülbedayinin musikiyle uğraşan bölümü.
Dârülfünun *A. i.* Üniversite, fakülte.
dârüleytam *A. i.* Yetimler yurdu.
dârülfena *A. i.* Dünya.
dârüssaade *A. i.* Saray, Saadet yeri.
dârülhadis *A. i.* Hadis ve bunlara ait bilgilerin öğretildiği yer.
dârülharp *A. i.* Kavga yeri, savaş meydanı.
Dârülhilâfe *A. i.* **1.** Hilâfet merkezi. **2.** İstanbul'a verilen isimlerden.
dârülhuld *A. i.* Cennet.
dârül'istihzar *A. i.* Laboratuvar.
dârülkarâr *A. i.* **1.** Karar yeri. **2.** Kıyamette kalınacak yer.

dârülmesai *A. i.* Çalışılan yer.
dârülmuallimat *A. i.* Kız Öğretmen Okulu.
dârülmuallimîn *A. i.* Erkek Öğretmen Okulu. *Dârülmuallimîn-i aliye* yüksek erkek öğretmen okulu.
dârülmülk *A. i.* Başkent, başşehir, merkezi hükümet. *Dârülmülk-i Osmanî* İstanbul,
dârüssair *A. i.* Cehennem.
dârüssaltana *A. i.* Saltanat yeri, İstanbul.
Dârüsselâm **1.** Bağdat şehri. **2.** Cennetin ikinci katı.
Dârüşşafaka *A. i.* 19'ncu yy. sonlarında yetim ve öksüzler için İstanbul'da kurulan okul.
dârüşşifa *A. i.* Şifa yurdu.
dâs *F. i.* Orak.
dâstan *F. i.* **1.** Destan, hikâye, masal, manzume. **2.** Epope karşılığında kullanılır.
dastanî *F. s.* Destanlara uyan kahraman ve olay.
dastanserâ *F. s.* Destan okuyan.
dat *A.* Osmanlı alfabesinin onyedinci harfi.
daülefrenc *A. i.* Frengi hastalığı.
daülhanazir *A. i.* Sıraca hastalığı.
dâülkelb *A. i.* Kuduz hastalığı.
dâülküul *A. i.* Alkolizm. Alkollü içkilere düşkünlük.
dâülmerak *A. i.* Karasevda.
dâünnibah *A. i.* Havlama hastalığı.
dâüssa'leb Kellik, saç dökülme hastalığı.
dâüssıla *A. i.* Sıla hastalığı, memleket özlemi
dâütteşhîr *A. i.* Ayıp yerlerini gösterme hastalığı.
dav *F. i.* Kâğıt oyununda el, sıra.
davâ *A. i.* Hak isteyerek mahkemeye başvurma. Hak aramak. İddiada bulunmak
da'vat *A. i.* Çağrılar. Dualar.
daver *F. i.* **1.** Tanrı. **2.** Vali, vezir. **3.** Hükümdar.
daverane *F. s.* Tanrıya, hükümdara, adaletli büyüğe yakışacak tarzda.
davet *A. i.* Çağrı, çağırma, beraber bulunmayı isteme.
davetiye *A. i.* Çağrı kâğıdı.
Davud *A. i.* Peygamber, İsrail hükümdarı. Sesinin gürlüğü ve güzelliğiyle ünlüydü.
davudî *A. s.* Peygamber Davut'un sesini andırır gür, kalın ses.
daye *F. i.* Dadı.
dayegî *F. i.* Dadılık.
dayf *A. i.* Misatir, konuk.
dayin *A. s.* Alacaklı, borç veren.
deaim *A. i.* Destekler.
devai *A. i.* Davalar. *Vükelâ-yi devai* avukatlar.
deb *A. i.* Gelenek, görenek.
debagat *A. i.* Hayvan derilerini işlemek, tabaklık.
debbag *A. i.* Hayvan derilerinin işlendiği yer, tabakhane.
debbus *A. i.* Topuz. *Debabis* topuzlar.
debdebe *A. i.* Gösteriş, tantana. Patırtılı, gürültülü.
debir *F. i.* Yazıcı, kâtip.
debiristan *F. i.* Kalem, kâtip odası.
debistan *F. i.* Okul, mektep.
debistanî *F. i.* Okullu, mektepli.
debur *A. i.* Batı rüzgârı.
decac *A. i.* Tavuk ve horoz.
decace *A. i.* Tavuk.

Decca! *A. i.* Kıyamet kopacağı zaman ortaya çıkacak zararlı ve özellikle yalancı biri.

ded *F. i* Et yiyen orman hayvanları.

def *A. i.* **1.** Savuşturma, savma, itme, harcama, kakma. **2.** Ortadan kaldırma. **3.** Bir şeyi bir davayı savunma. *Def-i gam* gam gidermek.

defa *A. i.* **1.** Kere, kez. **2.** Sayılarla çok kullanılır: İkinci defa, onuncu defa gibi.

defaat *A. i.* Kereler, yollar, tekrarlar.

defaten *A. zf.* Bir defada, birden, bir seferde.

defateyn *A. s.* İki defada.

defatir *A. i* Defterler.

defeat *A. i.* Birçok kere, birkaç sefer.

deffat *A. i.* Tef çalan kimse, tefçi. *Deffafe.*

defi *A. i.* Savma, iteleme, itme. *Defetmek* kovmak, savmak, öteye itmek; *defi hacet*, Abdest bozmak; *def'ü ref*, savma, kaldırma.

defin *A. s.* Ölüyü kaldırma. *Defnetmek* ölüyü gömmek, toprağa vermek.

define *A. i.* Gömü, toprağa saklanmış, veya toprakta doğal olarak gizli kalan kıymetli şey.

defter *A. i.* Yazı yazmak için kâğıttan yapılan. *Defter-i amal*, iyiliklerin ve kötülüklerin yazıldığı defter; *defter-i hakani*. Tapu ve kadastro; *defter-i kebir*, Tüccarın hesaplarını tuttukları büyük defter.

defterdar *F. i.* **1.** Bir ilin para işlerini yöneten maliye yetkilisi. *Defterdarlık*, Vilâyetlerde devlet adına para işlerinin yönetildiği daire.

defterhane *F. i.* Emlâk ve arazinin kaydedildiği ve vergi işlerinin de yürütüldüğü daire.

deh *F. s.* On.

deha *A. i.* Üstün zekâ, dah'lik.

dehaet *A. i.* Deha sahibi olma.

dehakîn *A. i.* Çiftçiler, köy ağaları.

dehalet *A. i.* Kişinin himayesine sığınma.

dehaliz *A. i.* Koridorlar, dehlizler.

dehan *F. i.* Ağız.

dehanbaz *F. s.* Ağız oynatan, lafebesi, söz ustası.

dehanbeste *F. s.* Susmuş, ağzı kapanmış.

dehane *F. i.* Küp, testi, fırın ağzı.

dehar *F. i.* Mağara, kovuk.

dehişt *F. i.* Bütünlük, beraberlik.

dehliz *A. i.* Koridor, dehliz, geçit.

dehna' *A. i.* Çöl, sahra, susuz arazi.

dehr *A. i.* **1.** Devir, zaman. **2.** Dünya.

dehrî *A. i.* Sadece dünya yaşantısına inanan, ruhun cesetle birlikte öldüğüne ve öbür dünyanın olduğuna inanmayan. Maddeyi kabul eden, materyalist.

dehriyye *A. i.* Âlemin ve dünyanın sonsuzluğa kadar devamlılığını kabul eden ve bu felsefeyi okutan okul.

dehşet *A. i.* Korkuyla birlikte şaşma, ürkme

dehşetaver *F. i.* Dehşet saçan.

dehşetengiz *A. s.* **1.** Kor-

kutan, ürküten. **2.** Dehşet etkileyen.

dehüm *F. s.* Onuncu.

dek *F i* **1.** Oyun, hile, olumsuz düzen. **2.** Dilenci, sadaka isteme. **3.** Sürekli, dayanıklı. **4.** Çatma. **5.** Günümüz türkçesinde nokta koyan, sınır çizen bağlaç.

dekaik *A. i.* **1.** Dakikalar. **2.** İncelikler.

dekâkin *A. i.* Dükkânlar.

dekbaz *F. s.* Hilekâr, düzenbaz.

delâil *A. i.* Deliller, belgeler, kanıtlar.

delâlât *A. i.* Kılavuzluklar, yol göstermeler.

delâlet *A. i.* Aracılık etmek, yol göstermek, sebep olmak.

delil *A. i.* **1.** Kılavuz, yol gösteren, şahit. **2.** Belge, tanık, kanıt. **3.** İpucu.

delk *A. i.* Elle ovma, sürtme. **2.** Eski hırka.

delkpuş Eskiler giyen fakir derviş.

dell *A. i.* Koketlik, fındıkçılık.

dellâk *A. i.* Hamamlarda müşterilerin kirlerini yıkayan kişi, tellak.

dellâl *A. i.* **1.** Yüksek sesle duyuru yapan. **2.** Mezat ve açık artırmaları izleyenlere anında bağırmasıyle duyuran, tellal.

dellâle *A. i.* Erkekle kadının arasını bulan hatun kişi.

dellâliye *A. i.* Tellala verilen ücret.

delv *A. i.* Kova burcu.

dem *A. i.* **1.** An, zaman, soluk. **2.** Kan. *Dem-i şiryanî,* temizkan; *dem-i verdî,* kirli kan; *irakı-i dem,* kan dökmek *itidal-i dem,* soğukkanlılık.

dem'a *A. s.* Bir damla göz yaşı.

demadem *F. zf.* Sık sık, her zaman.

demag *F. i.* Ağzın tavanı, damak. **2.** Tat.

deman *F. s.* Öfkeli, hiddetli, kükremiş.

dembedem *F. zf.* Vakit vakit, daima.

demar *A. i.* Ölüm.

demariz *F. s.* Ağlayan, göz yaşı döken.

dembeste *F. s.* Soluğu kesilmiş, susmuş.

demdeme *A. i.* Azarlama, öfkeyle konuşma.

demdeme *F. i.* **1.** Hile. **2.** Davul, kös. **3.** Şöhret. **4.** Kavga.

demende *F. s.* Sesli saldırgan.

demevî *A. s.* Kanla ilgili.

demgüzar *F. s.* Hoşça yaşayan, vakit geçiren.

demkeş *F. s.* **1.** İçki içen, şarap içen. **2.** Nefes çeken. **3.** Esrar çeken. **4.** Kuşların ötmesi, sazların çalması.

Demne *F. i.* Kelile ve Dimne eserinde çakalın adı.

demne. *F. i.* Ocak ya da fırın bacası.

demşinas *F. s.* Akıllı, görgülü.

demsaz *F. i.* Uyumlu arkadaş, dost.

demsazî *F. i* Dostluk, arkadaşlık.

denaet *A. i.* Aşağılık, alçaklık.

denaetkâr *F. s.* Alçakça, kötü tabiatlı.

denanir *A. i.* Altınlar, dinarlar.

denaset *A. i.* Kirlilik, paslılık. *Denaset-i ahlâk* ahlâk kirliliği. *denaset-i libas* giyim kuşam kirliliği, esvap pisliği.

dendan *F.i.* Diş *Dendane-müzd* diş kirası.
dendane *F. i.* **1.** Diş tanesi. **2.** Testere, çark, tarak gibi şeylerin dişlileri.
dendene *F. i.* Mırıldanma, yavaş söyleme.
denes *A. i.* Murdarlık, pislik.
denî *A. s.* Rezil, soysuz.
denk *F. s.* Şaşkın.
de'p *A. i.* Usul, töre.
der *F.i.* Kapı. *Der-de* dahil olmuş, içinde; der-*enbar*, anbarda; *der-hatır* hatırda; *der-i hâr* divan kapısı.
der *F. s.* Zarflık edatı. Kelimelerin başına veya sona gelerek yeni anlamlar yükler: Derhal, derpiş, perdeder, safder.
derâ *F. i.* Çan. *Deryayı deyr* kilise çanı.
deraguş *F.i.* Kucaklama, sarma.
derahim *F. i.* Dirhemler.
derakap *F. zf.* Derhal, hemen.
Deraliye *F. i.* Istanbul.
der an *F. zf.* O anda.
derarî *A. i.* Parlak şeyler, yıldızlar.
derban *F. i.* Kapıcı.
derbar *F. i.* Büyüklerin kapısı. *Derbar-i şevketkarar* padişah kapısı; *derbar-i saadetkarar* Istanbul kapısı.
derbeder *F. s.* Dağınık, serseri.
derbent *F. i.* **1.** Boğaz, dar geçit. **2.** Küçük. **3.** Sınır kalesi.
derbest *F. s.* **1.** Kapalı, susmuş. **2.** Kapalı kapı.
derc *A. i.* **1.** Toplamak, biriktirmek. **2.** Yazmak, yayınlamak. **3.** Araya sıkıştırma, katma.
derd *F. i.* **1.** Kaygı, tasa. **2.** İllet, hastalık.
derdâ *F. ü.* Eyvah, yazık.
derdaşina *F. s.* Dertli, kederli kişi.
derdest *F. zf.* Yakalama tutma. *Derdest etmek* yakalamak, ele geçirmek; *derdest olmak* yakalanmak.
derdmen *F. s.* Tasalı, kaygılı.
derdnâk *F. s.* Dertli.
derecat *A. i.* Dereceler.
derece *A. i.* **1.** Basamak, rütbe. **2.** Dairenin 360'da biri. **3.** Termometre ve benzerlerinde birim/Miktar. *Derece-i arz* enlem; *derece derece* yavaş yavaş; *derece-i hararet* ısı ölçümü; *derece-i inhilâl* dağılım oranı; *derece-i süllem* merdiven basamağı; *derec-i tûl* boylam; *derece-i ûlâ* birinci derece; *derece-i saniye* ikinci derece.
derakat *A. i.* **1.** İnen basamaklar. **2.** bodrum katlar. *derakât'ı cehennem* cehennem katları.
dereke *A i* Basamak.
deren *A i.* Ur, şiş, verem.
derende *F. s.* Yırtıcı.
derem *F. i.* Para, akçe.
dergâh *F. i.* **1.** Tekke. **2.** Kapı önü. **3.** Ulu şeylerin girişi. *Dergâh-i âli* padişah kapısı; *dergâh-i ilâhi izzet* tanrı katı; *dergâh-i Mevlana* Mevlana kapısı, mevlevî tekkesi.
derhal *F. zf.* Şimdi, hemen, çabucacık.
derhast Dilek, dilekçe, istek.
derhatır *F. zf.* **1.** Hatırda, sayma.
derhem *F. s.* Istırabı olan, yüz buruşturma.
derhem *F. s.* Karışık, karmakarışık.
derhor *F. s.* Uygun.

derhuş *F. s.* Münasip.
deri *F. s.* **1.** Canlının kabuğu, deri. **2.** Çimenli dağ eteği.
derî *F. s.* Üst tabakanın konuştuğu Farsça.
deriçe *F. i.* **1.** Küçük kapı. **2.** Küçük pencere.
deride *F. s.* Yırtılmış.
derk *A. i.* **1.** Dip, en aşağı kat. **2.** Anlama. **3.** Bir işi derinine çözme.
derkâr *F. s.* Belli, meydanda.
derkemin *F. s.* Pusuda.
derkenar *F. i.* Kenara yazılmış yazı, çıkma.
derman *F. i.* **1.** Güç, kuvvet. **2.** Çare. **3.** İlaç.
dermande *F. s.* Biçare, zavallı.
dermandegân *F. s.* Acizler, zavallılar.
dermandegî *F. i.* Acizlik, düşkünlük.
dermeyan *F. s.* Arada, ortada. *dermeyan etmek* öne sürmek, ortaya atmak.
derniyam *F. s.* Kında, kına sokulmuş.
derpey *F. s.* Ardısıra.
derpiş *F. s.* Göz önünde tutmak.
derrace *A. i.* **1.** Bisiklet. **2.** Savaş arabası.
derrak *A. s.* Hemen anlayan.
ders *A. i.* **1.** Bir şeyi öğrenmek. **2.** Akıl alma. **3.** İbret.
dershân *F. s.* Ders okuyan öğrenci.
dershâne *F. i.* Ders verilen yer.
dersî *A. s.* Derse ait. *Seney-i dersiye* öğretim yılı.
dert *F. i.* **1.** Keder, tasa. **2.** Acı, sızı, ağrı, *Derd-i demaden* ara sıra gelen acı; *derd-i derun* gönül derdi; dil gönül tasası, dil yarası, *derd-i ser* başın derde girmesi.
deruhte *F. i.* Üstüne alma. *Deruhte etmek* bir şeyi kabul ederek yüklenme.
derun *F. i.* **1.** İç, iç bölüm. **2.** Yürek, kalp. *Derun-i hane* ev içi; *âteş-i derun, derd-i derun* yürek yanıklığı.
derundar *F. s.* İçten pazarlıklı.
derunperver *F. s.* Gönül yapıcısı. **2.** İyilik yapan kişi.
derva *F. s.* **1.** Şaşkın. **2.** Ters asılmış. **3.** Lâzım, zorunlu.
dervah *F. s.* **1.** İyileşmekte olan hasta. **2.** Gerçek, doğru. **3.** Sağlam. **4.** Sertlik.
dervaze *F. i.* Kale kapısı, şehir girişi. *Dervaz-i gûş* kulak deliği; *dervaz-i nuş* ağız.
derviş *F. i.* **1.** Tarikate mensup. **2.** Güngörmüş fakir. **3.** Kendini Tanrıya bırakmış kanaatkâr insan. *Derviş-i abûpûş* giyinmiş derviş; *derviş-i dilriş* gönlü yaralı derviş.
dervişan *A. i.* Dervişler.
dervişane *F. s.* Dervişlere yakışır biçimde.
derya *F, i.* **1.** Deniz. **2.** Çok bilgili kişi. *Derya-yi bigeran* sonsuz deniz; *derya-yi rahmet* Tanrı rahmeti, lütfu; *kapudan-i derya* deniz kuvvetleri kumandanı, amiral.
deryap *F. s.* Akıllı.
deryale *F. i.* Göl, küçük deniz.
deryadil *F. s.* Gönlü, anlayışı büyük.
deryaneval *F. s.* Çok cömert, bahşişi sınırsız.
deryaneverd *F. s.* Denizde giden.
deryuze *F. i.* Dilenci derviş. *Kase-i deryuze* dilenci çanağı.

derzi *F. i.* Terzi.
derzincir *F. s.* Zincire bağlı.
desais *A. i.* Hileler, desiseler. *Desais-i şeytanıye* şeytanca hileler.
desise *A. i.* Hile, oyun.
desam, desame *A. i.* Kapak.
desatir *A. i.* Düsturlar.
dessas *A. i.* Düzenci, aldatıcı.
desem *A. i.* Yağ.
desisekâr *F. s.* Hilekâr.
desisekârane *F. s.* Hileye uyan tarz.
deskere *F. i.* Taşımada kullanılan, teskere.
desiseci *A. s.* Çok hileci.
dest *F. i.* El. *Dest-i hat* el yazısı; *dest-i meyl* el uzatma. (Dest-i ile başlayan birçok kelime sözlük içinde verilmiştir.)
destamuz *F. s.* Ehlileştirilmiş yırtıcılar.
destan *F. i.* Kahramanlık öyküsü anlatan koşma biçiminde manzumeler.
destar *F. i.* Sarık.
destarbent *F. s.* Sarıklı.
destarc *F. i.* Mendil.
destbedest *F. zf.* **1.** El ele. **2.** Peşin satış.
destbest *F. s.* Eli bağlı, el kavuşturmuş.
destbus *F. i.* El öpme
destbusî *F. i.* El öpme töreni.
destbürd *F. i.* **1.** Ustalık. **2.** Üstünlük.
destdıraz *F. i.* Sarkıntılık, el uzatan.
deste *F. i.* **1.** Demet, bağ. **2.** Takım. **3.** Kabza.
destek *F. i.* Kapı arkasına konan dayanak, kol.
destere *F. i.* Testere, el bıçkısı.
destgâh *F. i.* İşlik, atelye, tezgâh.
destgâhdar *F. i.* Tezgâhtar.
destgir *F. s.* Yardımcı, el tutucu.
destgüsa *F. s.* Avuç açan.
desthuş *F. i.* Oyuncak.
destî *F. i.* Testi, su kabı.
destine *F. i.* Kol bileziği.
destkâr *F. s.* El işi.
destkeş *F. s.* **1.** Elini çeken. **2.** Âmânın elinden tutup götüren.
destmal *F. i.* El silecek.
destmaye *F. i.* Sermaye, elde bulunan.
destres *F. i.* İstediğine eren, başaran.
destur *F. i.* **1.** Müsaade, izin, ruhsat. **2.** Savulun. geçelim, açılın. **3.** Cin ve periye karşı söz. **4.** Yasa, kanun, kural.
desturun *F. zf.* Kaba bir söz söyleneceği zaman ve kalabalıkta yol açmak isteyence söylenir.
destyâr *F. s.* Arka çıkma.
destyârî *F. i.* Arka çıkan.
deşne *F. i.* Hançer.
deşt *F. i.* Ova.
devâ *A. i.* İlaç, çare.
devair *A. i.* Daireler, dönmeler. *Resmi devair* resmî daireler.
devalî *A. s.* Damar hastalığı, varis.
devalip *A. i.* Dolaplar.
devam *A. i.* **1.** Sürekli, kesilmeden. **2.** Sebat.
devan *A. s.* Koşucu.
devar *A. i.* Baş dönmesi.
devran *A. i.* Dolanma, dönüp dolaşma.
devat *A. i.* Divit, taşınabilir yazı takımı.
devatdâr *F. i.* Yazıcı.
devavin *A. i.* Şiir dergileri, divanları.

devha *A. ı.* Ulu ağaç.
devir *A. í.* **1.** Dönem, çağ, zaman. **2.** Dolaşma, dönme. **3.** Aktarma. **4.** Bir şeyi başından sonuna kadar okuma. **5.** Bir işi bir başkasına teslim edip ilişkisiz ayrılma.
devlet *A. i.* **1.** Bir ülke ve onun bağımsız topluluğu. **2.** Baht, talih. **3.** Mevki, rütbe. **4.** Zenginlik, saadet. *Devlethane* ev, konak, ikametgâh; *devlet-i aliyye* Osmanlı İmparatorluğu; *devlet-ü ikbal* ululuk ve iyi talih; *devletlü* Sadrazamlara, vezirlere, *fahametlû devletlû* sadrazamlık, vezirlik etmişlere verilen unvan. (Osmanlı devlet dilinde bu şekilde çok kullanılır örnek vardır).
devletmeap *F. s.* Hükümdar, padişah.
devletmedar *F. s.* Devlet merkezi.
devr Bk. DEVİR.
devran *A. i.* Dünya, devir, zaman.
devre *A.* **1.** Dönem. **2.** Dönme, dönüş. **3.** Bir şeyin etrafı. **4.** Parçalamada, bölmede kullanılır.
devrhan *F. i.* Kur'an'ı devamlı devrederek okuyan.
devrî *A. s.* Zaman zaman, devirli.
devriye *A. i.* Karakol, dolaşan karakol kolu.
devvar *A. s.* Çok dönen.
devvare *A. i.* Pergel.
dey *F. i.* Kış.
deycur *F. s.* Karanlık.
deydene *A. s.* Gelenek, töre.
deyin *A. i.* Borç.
deyir *A. i.* Kilise.
deyranî *A. s.* Kilise, manastır adamı.
deyrhane *F. i.* Manastır.
deyyus *A. s.* Pezevenk.
dıbk *A. i.* Ökse.
difan *A. i.* Misafirler, konuklar.
dıfda *A. i.* Kurbağa.
dıfdaiye *A. i.* Kurbağagiller.
dıhk *A. i.* Gülme.
dıhkâver *F. s.* Güldürücü.
dıkk *A. i.* Erime hastalığı.
dılı *A. i.* **1.** Kaburga kemiği. **2.** Kenar, yan.
Dımışk *A. i.* Şam.
dıraz *F. s.* Uzun. *Dıraz-dest* el uzunluğu.
dırazî *A. i.* Uzunluk.
dırgam *A. i.* Aslan.
dırs *A. i.* Azı dişi.
diam *A. i.* **1.** Destek, payanda. **2.** Lider.
diba *F. i.* Çiçekli kumaş, canfes kumaş.
dibac *A. i.* Canfes.
dibace *A. i.* **1.** Önsöz, başlangıç. **2.** Kitapların baştaki yaldızlı ön yaprakları.
dibagat *A. i.* Tabaklık, derinin, köselenin işlenmiş tabakası.
didan *A. i.* Solucanlar, kurtcuklar.
didar *F. i.* Çehre, yüz. *Didâr-i yar,* sevgilinin yüzü.
dide *F. i.* Göz.
-dide *F. s.* görmüş. *zarar-dide* zarar görmüş; *nur-i dide,* gözün nuru; *lütuf-dide,* lütuf görmüş.
dideban *F. i.* Bekçi, nöbetçi, kolcu.
diğer *F. s.* Diğer, başka.
diğerbâr *F. s.* Başka zaman.
diğerbîn *F. s.* Başkasını düşünen.

digergûn *F. s.* Başkalaşmış, değişmiş.
diğerkâm *F. s.* Başkalarını düşünen.
dih *F. i.* Köy.
dih *F. s.* Bazı sözcükleri sıfat haline koyar: fermandih, Âramdih gibi.
dihan *A. i.* Sürünecek yağlar.
dihat *F. i.* Köyler.
dihçe *F. i.* Küçük köy.
dihdar *F. i.* Köy ağası.
dihim *F. i.* Taç.
dihiş *F. i.* Bağışlama, ihsan.
dihkan *A. i.* **1.** Köyün ağası. **2.** Zengin çiftçi.
dihliz *F. i.* Dehliz.
dik *A. i.* Horoz. *Dik-ül-arş*, Cennette meleklere namaz vaktini bildirir.
dik *F. i.* Kazan. *Dik-i sevda*, muhabbet kazanı.
dikak *A. s.* İncelmiş.
dikkat *A. i.* **1.** Uyanıklık, titizlik. **2.** Zihin çevikliği. *Dikkat-i nazâr*, bakış çevikliği, inceliği; *nazarı dikkat* inceden inceye bakış.
dil *F. i.* **1.** Niyet, istek. **2.** Yürek, cesaret. **3.** Gönül. *dil-i divane* deli gönül; *dil-i mecruh* yaralı gönül; *dil-i pak* temiz gönül: *dil-i pür* ateşli gönül; *dil-i suzan* yanık gönül; *dil-i şeyda* çılgın gönül; *dil-i viran* harap gönül; *dil-i zar* zavallı gönül; *ehli dil* tanrı adamı.
dilâgâh *F. s.* Bilgin, işi çabuk kavrayan.
dilârâ *F. s.* Sevgili.
dilaram *F. s.* Gönül okşayan.
dilâsa *F. s.* Avutan
dilâşub *F. s.* Gönül karıştırıcı.
dilâver *A. s.* Yürekli, yiğit.
dilâviz *F. s.* Gönül çeken.
dilâzâr *F. s.* Gönül inleten, hatır kıran.
dilâzürde *F. s.* Gönlü kırılmış.
dilbaz *F. s.* Gönül eğlendiren, civelek.
dilber *F. s.* Güzel, sevgili.
dilberane *F. s.* Güzel, sevgiliye yakışır biçimde.
dilbeste *F. s.* Âşık, gönül bağlamış.
dilcû *F. s.* Gönül çeken.
dildade *F. s.* **1.** Yavuklu. **2.** Alna bağlanan boyalı mendil.
dildar *F. s.* Sevgilisinin gönlünü çelmiş.
dildil *F. i.* Istırap, sıkıntı.
dilduz *F. s.* Acı veren.
dilefruz *F. s.* Gönül aydınlatan.
dilfigar *F. s.* Gönlü yaralı.
dilfirip *F. s.* Cazibeli, alımlı.
dilfüruz *F. s.* Sevindiren, gönül ferahlatan.
dilgir *F. s.* Kırgın, gücenik.
dilgüdaz *F. s.* Eziyet veren, yürek eriten.
dilharap *F. s.* Gönlü yıkılmış.
dilhaste *F. s.* Yüreği hasta.
dilhiraş *F. s.* Yürek paralayan.
dilhun *F. s.* İçi kan ağlayan.
dilhuş *F. s.* Yüreği mutlu.
dilir *F. s.* Yürekli, yiğit.
diliran *F. s.* Yiğitler.
dilirane *F. s.* Yiğitçe.
diliri *F. i.* Mertlik, yiğitlik.
dilkeş *F. s.* Gönül çeken yiğit.
dilkûp *F. s.* Gönül zedeleyen.
dilküşa *F. s.* İç açan.
dilküşade *F. s.* Gönlü ferah.
dilküşte *F. s.* Yüreği ölü.
dilmürde *F. s.* Duygusuz.
dilnişin *F. s.* Hoş, latif.
dilnüvaz *F. s.* Gönül okşayan.
dilpesend *F. s.* Gönlün beğendiği.

dilpezir *F. s.* Gönlün kabul ettiği.
dilriş *F. s.* Yüreği yaralı.
dilrüba *F. s.* Gönül alan.
dilsaz *F. s.* Gönül yapan.
dilsir *F. s.* Gönlü tok.
dilsitan *F. s.* Kendine bağlayan.
dilsuhte *F. s.* Yüreği yanık.
dilsuz *F. s.* **1.** Yürek yakıcı. **2.** Musiki makamı. *Vakay-i dilsuz* acıklı olay.
dilşat *F. s.* Gönlü sevinmiş.
dilşikâf *F. s.* Çok acıklı.
dilşikâr *F. s.* Gönül avlayan.
dilşikeste *F. s.* Yüreği kırık.
dilşüde *F. s.* Âşık, sevdalı.
dilşüküfte *F. s.* Gönlü açılmış.
diltenk *F. s.* Gönlü daralmış.
diltengi *F. i.* İç sıkıntısı.
dilteşne *F. s.* Gönlü arzulu.
dilzinde *F. s.* Gönlü canlanmış.
dima' *A. i.* Kanlar. *Sefk-i dima,* kanlar akıtıcı.
dimağ *A. i.* **1.** Akıl, şuur. **2.** Beyin.
dimağî *A. s.* **1.** Akılla, şuurla ilgili. **2.** Beyinle ilgili.
dimar, demar *A. i.* Ölüm.
dimen, *A. i.* Süprüntüler.
dimen *F. i.* Tilki.
dimne *A. i.* Süprüntülük.
Dimişk *A. i.* Şam.
dimişkî *A. s.* Şam'la ilgili.
din *A. i.* **1.** Allah'a inanma ve bağlanma. **2.** İnanış yolu.
dinar *A. i.* **1.** Altın para. **2.** Yugoslav parası.
dindar *F. s.* Dinine bağlı, onun emirlerinde dikkatli ve titiz.
dindarane *F. s.* Dinin tüm buyruklarına uyan.
dindarî *F. i.* Dindarlık.
dinen *A. zf.* Din yönünden.
dinî *A. i.* Dinle ilgili.
dinpenah *F. s.* Dine destek olan. *Padişah-i dinpenah* dini destekleyen padişah.
dinperver *F. s.* Dine arka olan.
dinşiken *F. s.* Dini kıran.
dinşikenane *F. s.* Dini kıracak yolda.
dir' *A. i.* Zırh gömlek.
dirahş *F. i.* Parıltı, ışıklı.
dirahşan *F. s.* Parıldayan, ışıldayan.
dirahşende *F. s.* Nurlu, ışıldayan.
diraht *F. i.* Ağaç. *Diraht-i meyvedar,* meyve veren ağaç.
diran *A. i.* Evler.
dirayet *A. i.* **1.** Beceriklilik. **2.** Zekâ, akıl. **3.** İnce kavrayış.
dirayetkâr *F. s.* Becerikli.
dirâz *F. i.* Uzun.
dirazdest *F. s.* **1.** El uzatan. **2.** Uzun el. **3.** Zulmeden.
dirazgus **1.** Tavşan. **2.** Uzun kulak. **3.** Eşek.
dirazî *F. i.* Uzunluk.
direfş *F. i.* **1.** Bayrak. **2.** Büyük iğne, biz.
direng *F. i.* Yavaşlık. **2.** Vurma. *Bidireng* durup dinlenmez.
direv *F. i.* Ekin biçme.
dirhem *A. i.* **1.** Okkanın dörtyüzde biri. **2.** Yetmiş tane orta boy arpa ağırlığı. **3.** Gümüş para. **4.** Parça. *Direm-i a'şari* gram.
diriğ *F. i.* **1.** Esirgeme. **2.** Eyvah!, yazık!
dirigaa *F. ün.* Çok yazık.
dîrin *F. s.* Eski. *Âyin-i dirin,* eski töre; *bende-i dirin,* eski kul.
dirre *F. i.* Kırbaç, kamçı.
disar *À. i.* Giysi.
-disar *F. i.* Bolluk.
div *F. i.* Cin, şeytan.

divan *F. i.* Cinler, şeytanlar.
divan *A. F. i.* **1.** Meclis, toplantı hali. **2.** Eski şairlerin manzumelerinden meydana gelen kitap, güldeste. **3.** Oturulacak sedir. *Divanî Âli.* Yüce divan; *divan-i harb,* askeri mahkeme; *divan edebiyatı* 15. ile 19. yüzyıl arasında Arap-Fars edebiyatı etkisinde meydana gelen Türk edebiyatı; *divan-ı haysiyet,* onur kurulu; *divan-ı harbi örf-i,* sıkıyönetim; *divan-ı muhasebat,* Sayıştay; *divan-ı riyaset,* başkanlık makamı; *divan-ı, hümayun* Padişah kabul kalemi, *divan -ı ilâhi* ahretteki hesap günü. *Padişah divanı,* Padişahın başkanlığındaki toplantı; *divan-ı temyiz,* Yargıtay; *divan-ı Temyiz-i askerî,* askerî yargıtay; *ehl-i divan,* toplantıda bulunmağa layık.
divançe *F. i.* Manzumelerin kitapçığı.
divane **1.** Deli, kaçık. **2.** Aptal. *Divanelik,* delilik, kaçıklık; *divane olmak,* aklı başından gitmek.
divanegî *F. i.* Delilik.
divanhane *F. i.* Büyük sofa,
divar *F. i.* Duvar.
divbeçe *F. s.* Dev yavrusu.
divçe *F. s.* Küçük dev.
diyanet *A. i.* **1.** Din işlerini yöneten yer. **2.** Dindarlık.
diyar *A. i.* **1.** Memleket, ülke. **2.** Gurbet ülke. *Diyar-ı ahar,* başka memleket; *diyar-ı küfr.* İslâm olmayan yerler; *diyar-ı tahassür* özlenen ülke.
diyet *A. i.* Kan pahası. Öldürülene, zarar görene ya da mirasçılarına suçlu ya da akrabalarının ödedikleri para, paha.
diz *F. i.* Renk.
dizdar *F. i.* Kale bekçisi, kale ağası.
dolap *A. i.* **1.** Eşya koymak için yapılmış kapaklı yer. **2.** Hile, oyun. **3.** İşini uydurmak. **4.** Su taşıyıcısı. **5.** Döner çark. **6.** Bedestende küçük dükkân. **7.** Haremle selâmlık arasında eşya nakleder (döner dolap).
dost *F. i.* **1.** Sevilen kimse, seven kimse. **2.** Sevgili. **3.** Metres, kapatma.
dostane *F. zf.* Dosta yakışır biçimde, dostça.
dosdâr *F. s.* Birini dost tutan.
dostî *F. i.* Dostluk.
dostgâm *F. i.* Dostluğu uygun kişi.
dû *A. i.* Nur, ışık.
dua *A. i.* **1.** Tanrıya yalvarma. **2.** Yakarış. **3.** Bu yakarışta okunan ibareler. *Beddua,* birinin kötülüğü için edilen dua.
duagû *F. i. s.* Duacı.
duahan *F. s.* Dua okuyucu.
ducret *A. i.* Yürek darlığı, iç sıkıntısı.
ducretver *F. s.* Sıkıntılı.
duçar *F. s.* Tutulmuş, bulaşmış.
dûd *A. i.* Böcek. *Dud-i harir,* ipekböceği; *dud-i vahîd,* tenya, karındaki solucan.
dud *F. i.* **1.** Nefes. **2.** Duman. **3.** Acı. *dud-i ah* beddua, ilenç. *dud-i demağ* kibirlenmek.
dudalud *F. s.* Dumanlı.
dude *F. i.* Soy.

dudgâh *F. i.* Ocak, baca.
dûdman *F. i.* Hanedan, aile. *Dudman-i Bektaşiye* Yeniçeri ocağı.
duh *F. s.* **1.** Çıplak yer. **2.** Meyvesiz, yapraksız ağaç. **3.** Tüysüz.
duh *F. i.* **1.** Kız. **2.** Havaî fişek. **3.** Hasırotu.
duha *A. i.* Kuşluk vakti. *Salat-i duha*, sabah namazı; *sure-i duha*, Kur'an suresi.
duhani *A. s.* Dumanlı.
duhne *A. i.* **1.** Darı. **2.** Tek tane.
duht *F. i.* Kız oğlan kız.
duhte *F. s.* **1.** Sağılmış. **2.** İğne ile dikilmiş.
duhtender *F. i.* **1.** Üvey kız. **2.** Kadın köle.
duhter *F. i.* Kız, kız evlât.
duhtere *F. i.* Kızlık, bekâret.
duhl *A. i.* İçeri girme. *Duhul-ü huruç*, içeri girip çıkma.
duhuliye *A. i.* İçeri girme ücreti.
duhur *A. i.* Aşağılık, hakirlik.
duhye *A. i.* Kuşluk vakti kesilen kurban.
dumur *A. i.* Bir şeyin işlememesi, körelmesi.
dun *A. s.* **1.** Aşağılık. **2.** Alçaklık. **3.** Altta. *Baht-ı dun* talihsiz.
dunan *F. i.* Alçaklar.
dunhimmet *F. s.* İsteksiz, iştahsız.
dunperver *F. s.* Alçakları koruyan.
dûr *F. s.* Uzak.
dur *A. i.* **1.** Bölgeler. **2.** Evler.
duradur *F. zf.* Uzun uzadıya.
dûrbaş *F. ü.* Büyük adamları koruyan yasakçılar.
durbin *F. i.* **1.** Dürbün. **2.** Uzağı görür.
dürbinane *F. zf.* İşin sonunu kestirerek.
durendiş *F. s.* Her şeyi uzaktan gören, tedbirli.
duri *F. i.* Uzaklık.
dûş *F. i.* **1.** Sırt, omuz. **2.** Rüya.
duşize *F. i.* El değmemiş kız.
dut *A. i.* Kurt, böcek.
dut *F. i.* **1.** Tütün, duman. **2.** Keder, tasa.
duzah *F. i.* Cehennem.
duzahi *F. s.* **1.** Zebani. **2.** Cehenneme mensup.
dü *F. s.* İki. *Dü-âlem*, iki âlem, dünya ile ahret.
dübalâ *F. s.* İki kat.
dübara *F. s.* **1.** Zarların iki noktasının çift gelmesi. **2.** Dalavere.
dübb *A. i.* Ayı.
dübbiye *A. i.* Ayıgiller.
dübeyt *F. i.* Rubaî.
dübür *A. i.* Kıç.
dücace *A. i.* Tavuk.
dücaciye *A. i.* Tavukgiller.
dücihan *F. i.* İki cihan.
düdide *F. i.* İki göz.
düfuf *A. i.* Tefler.
dügâh *F. i.* Türk müziğinin makamlarından.
dühat *A. i.* Dâhiler.
dühül *F. i.* Davul. *Avaz-i dühül*, davul sesi.
dühn *A. i.* Sürünecek yağ.
dühur *A. i.* **1.** Devirler. **2.** Zamanlar.
dühülbaz *F. s.* Davulcu.
dükkân *A. i.* Çarşıda öteberi satılan yer.
dükkânçe *F. i.* Küçük dükkân.
dülbent *F. i.* Tülbent bezi.
dülbenddar *F. i.* Saraylarda sarık ve benzerleriyle uğraşan.
düldül *A. i.* **1.** Kır katırı. **2.** Kirpi.
düm *F. i.* Kuyruk.

dümbüride *F. s.* Kuyruğu kesik.
dümce *F. i.* Küçük kuyruk.
dümdar *F. i.* Ordunun artçı kuvveti.
dümmel *A. i.* Çıban.
dümu *A. i.* Göz yaşı.
dünbale *F. i.* Kuyruk.
dünbaledar *F. s.* Kuyruklu. *Necm-i dümbaledar*, kuyruklu yıldız.
dünbalerev *F. s.* Bir kimseye kuyruk gibi takılıp arkasından gitme.
dünime *F. s.* İki parça.
dünya *A. i.* Yaşadığımız yeryuvarlağı. *Dünyalık*, para, zenginlik; *ehl-i dünya*, yaşamağa düşkün; *tarikı dünya* ahrete düşkün.
dünyadar *F. s.* Mal mülk sahibi olan.
dünyaperest *F. s.* Ahretini düşünmeden dünyaya önem veren.
dünyevî *F. s.* Dünya ile ilgili.
düp *A. i.* Ayı. *Dübb-i asgar*, küçükayı; *dübb-i ekber*, büyükayı.
dür *A. F. i.* İnci.
dürc *A. i.* **1.** Mücevher kutusu **2.** Biçimli ağız *dürc-i dür*; inci kutusu; *dürc-i tenk* sevgilinin ağzı; *dürc-i zer* altın kutusu.
dürd *F. i.* Tortu, çöküntü.
dürdane *F. i.* **1.** İnci tanesi. **2** Sevgili, kıymetli.
dürdaşam *F. s.* Kalender.
dürdkeş *F. s.* Şarap tortusu içen.
dürerbar *F. s.* İnci gibi söyleyen.
dürra *A. i.* Üstü açık giyecek, ferace.
dürrace *A. i.* Keklik cinsinden kuş.
dürre *A. i.* İnci tanesi.
dürü *F. s.* İki yüzlü.
dürud *F. i.* Yalan.
düruz *A.* Dürüzler.
düruz *F. s.* Kısa, iki günlük.
dürüst *F. s* Sağlam, doğru, düzgün.
dürüşt *F. s.* Sert, kırıcı.
dürüştî *F. i.* Sertlik, kabalık.
dürzî *A. i.* Lübnanlı.
düstur *A. i.* **1.** Yasa, kaide. **2.** Kural, formül. **3.** Kanun dergileri.
düşah *F. i. s.* **1.** Tomruk. **2.** Suçlunun boynuna takılan çatal ağaç.
düşenbih *F. i.* Pazartesi günü.
düşeş *F. i.* **1.** Zarların ikisinin de altı altı gelmesi. **2.** Beklenmedik kazanç.
düşin *F. s.* Dün gece.
düşken *F i.* Düşman.
düşnam *F. s.* Sövme.
düşvar *F s* Güç.
düşvarî Güçlük.
dütâ *F. s.* İki büklüm.
düval *F. i.* Kayış.
düvazdeh *F. s.* Oniki.
düvel *A. i.* Devletler. *Düvel-i muazzama*, Büyük devletler. (İngiltere, Fransa, Almanya, Avusturya - Macaristan, İtalya, Rusya); *düvel-i müttelife*, (İtilâf devletleri, İlk Genel Savaş) İngiltere Rusya, Fransa, İtalya; *düvel-i müttefika*, (İttifak devletleri, İlk Genel Savaş) Osmanlı İmparatorluğu, Almanya, Avusturya - Macaristan· *beyn-ed- düvel*, devletler arası; *hukuk-i düvel*, devletler hukuku.
düvelî, düveliyye *A. s.* Devletlerle ilgili *Münasebat-i düveliye*, devlet münasebetleri.

düvüm *F. s.* İkinci.

düyun *A. i.* Borçlar. *Düyun-i Umumiye,* Osmanlı İmparatorluğunun yabancı devletlerden aldığı borçları karşılamak için kurulmuş yabancı memurlar dairesi.

düsd *F. i.* Hırsız.

düzdane *F zf* Hırsız gibi.

düzdî *F. i.* Hırsızlık.

düzdide *F. s.* Hırsızlama.

düzeban *F. s.* İki dilli.

E

e Arapça yazılan Osmanlı alfabesinde, Elif harfinin üstün ve ince okunan biçimi.

-e *A. e.* Arapça bazı sözcüklerin sonuna gelerek onları dişileştirir. *Malike, sahibe...* vb.

eacîb *A. i.* Şaşılacak, şeyler. *Eacîb-i dehr,* dünyanın çok şaşılacak nesneleri.

eadi *A. i.* Düşmanlar. *Dest-i eadi,* düşmanların eli.

eali *A. i.* [A'lâ ç.] Şerefli, ulu kimseler.

earîz *A. i.* Arzular.

easîr *A. i.* Kasırgalar.

eazz *A. s.* Çok aziz. *Eazz-i ehibba,* tanıdıkların en azizi.

eazze *A. cüm.* «Aziz etsin» anlamında bir dilek.

eb *A. i.* Baba. *Eb ü cedd,* baba ve büyükbaba; *eb-i müşfik,* şefkatli baba; *liebin,* baba bir ana ayrı kardeş.

eba *A. i.* «Baba»yı göstermek üzere «eb» sözünün aldığı biçim. *Eba Bekir, Eba Eyyub.*

ebabîl *A. i.* **1.** Dağ kırlangıcı, keçisağan. **2.** Habeşistan'da Ebrehen'in ordusu üzerine taş yağdıran masal kuşları.

eb'ad *A. s.* Çok uzak. *Eb'ad-i ihtimalât,* ihtimallerin pek uzağı.

eb'âd *A. i.* **1.** Uzaklıklar. **2.** (Geo.) Boyutlar. *Eb'ad-i binihaye,* sonsuz uzaklıklar; *eb'ad-i selâse,* (en, boy, yükseklik) üç boyut.

ebadîd *A. s.* Dağınık, müteferrik.

ebalîs, ebalise *A. i.* İblisler, şeytanlar.

ebânet *O. i.* İbnelik.

ebarîk *A. i.* İbrikler.

ebatîl, ebatıl *A. i.* Yararsız, boş, akla uygun olmayan şeyler.

ebb *A. i.* Otlak, otu çok yer.

ebbar *A. i.* İğne yapıp satan iğneci.

ebbaz *A. i.* **1.** Ürkme, kaçma. **2.** Karaca.

ebbed-Allah *A. i.* «Allah ebedi eylesin!» anlamına bir dilek.

ebced *A. i.* Eski elifbelerde hecelemelerin alt tarafındaki bir ibarenin ilk sözü.

ebcedhân *F. s.* Ebced okuyan, öğrenime yeni başlayan. *Tıfl-i ebcet hân,* (ebced okuyan çocuk) çok acemi, daha başlangıçta.

ebda' *A. s.* Pek göze çarpan.

ebdal *A. i.* Dünya ile ilgisini kesmiş, derviş.

ebdan *A. i.* Vücutlar, bedenler. *İlm-ül-ebdan,* hekimlik; beden bilgisi, cimnastik.

ebed *A. i.* Sonu olmayan gelecek zaman. *Ebed müddet,* sonsuz süreli.

ebeda, ebeden *A. zf.* Hiç bir vakit, asla.
ebedgâh *F. i.* Gömüt, mezar.
ebedhane *F. i.* Gömüt, mezar.
ebedî, ebediyye *A. s.* Sonsuz, ölümsüz. *Ebediy-üd-devam,* sonu gelmez şekilde sürecek olan; *ebediyy-ül-haffâ, ebediyy-üz-zuhûr,* bazı yerlerce hiç görünmeyen, kimi yerlerce de hiç batmayan yıldızlar; *Hürriyet-i Ebediyye,* 31 Mart'ta ölenler için dikilmiş olan anıt.
ebediyyen *A. zf.* Ebedî.
ebediyyet *A. i.* Sonsuzluk, ölümsüzlük.
eben an cedd, eben an cedd-din *A. zf.* Babadan oğula, kuşaktan kuşağa.
eberr *A. s.* Hayırlı, şerefli,
ebeveyn *A. i.* Ana baba. *Hukuk-i ebeveyn,* ana baba hakları.
ebhal *A. s.* Pek cimri.
ebhâr *A. i.* Denizler. *Ebhar-ı vâsia,* engin denizler.
ebhar *A. s.* Ağzı fena kokan.
ebhas *A. i.* Bahisler. *Ebhas-i cedide,* yeni bahisler; *ebhas-i müşkile,* zor bahisler.
ebher *A. i.* Temiz kanı yürekten gövdeye dağıtan damar. atardamar.
ebhur *A. i.* Denizler.
ebkâr *A. i.* **1.** Kızoğlan kızlar, kızlar **2.** Birinci kez söylenmiş sanatlı sözler. *Ebkâr-i efkâr,* evvelce söylenmiş fikirler.
ebkem *A. s.* **1.** Dilsiz. **2.** (Mec.) Sessiz. *Zulmet-i ebkem,* dilsiz karanlık.
ebkemiyyet *A. i.* Dilsizlik.
eblag *A. s.* **1.** Pek, daha, en beliğ. **2.** Sözü düzgün söyleyip etki yaratan.
eblak *A. s. i.* **1.** Alaca. **2.** Alabacak at.
eblaksüvar *F. s.* Cenkçi yiğit.
ebleh *A. s.* Akılsız.
eblehane *F. zf.* Akılsızca.
eblehfirib *F. s.* Ahmak aldatan.
eblehfiribane *F. zf.* Ahmak aldatanlara yakışır yolda.
eblehî *F. i.* Bönlük, ahmaklık.
eblehiyyet *A. i.* Bönlük, ahmaklık.
eblem *A. i.* Kalın dudaklı adam.
ebna *A. i.* Oğullar, çocuklar. *Ebnay-i âdem,* âdemoğulları; *-beşer,* insanoğulları; *-cins,* aynı cinsten olanlar, insanlar; *-sebil,* yolcular.
ebniye, ebniyye *A. i.* Yapılar. Binalar. *Ebniye-i âliye,* yüksek yapılar; *ebniye-i hassa,* ya da *-seniye,* padişah binaları.
ebr *F. i.* Bulut. *Ebr-i bahar,* bahar bulutu; *-bâran,* yağmur bulutu; *-ihsan,* lütuf bulutu; *-seher,* sabah bulutu.
ebrac *A. i.* Burçlar, kaleler.
ebralûd *F. s.* Bulutlu.
ebrar *A. i.* Doğru sözlü, hayırlı insanlar. *Ebrar-i ümmet,* ümmetin hayırlı insanları.
ebras *A. s.* Miskin hastalığına tutulmuş.
ebred *A, s.* **1.** Çok soğuk. **2** Soğuk (kaçan söz.)
ebreş *A. s.* Abraş.
ebrişim *F. i.* İbrişim.
ebru *F. i.* Kaş.
ebruvan *F. i.* Kaşlar.
ebsar *A. i.* Gözler. *Ulül'ebsar* görüp anlayanlar.
ebtal *A. i.* Yiğitler, kahramanlar.

ebter *A. s.* **1.** Kuyruksuz. *Ester-i ebter*, kuyruksuz katır. **2.** Eksik, yararsız. **3.** Kısır.

ebu *A. i.* «Eb» künyede aldığı biçim.

ebülbeşer *A. i.* İnsanların babası. Âdem peygamber.

Ebülhevl *A. i.* Sifenks.

ebüzzeheb *A. s.* Altın babası, çok zengin adam.

ebvab *A. i.* Babalar. **1.** Kapılar. **2.** Başvurulacak büyük kapılar. **3.** Kitap bölümleri. **4.** Arapça fiillerin çekimleri. *Ebvab-i rahmet*, rahmet kapıları.

ebyat *A. i.* Beyitler. İki dizeden oluşan manzum parçalar.

ebyaz *A. s.* Pek ak, pek beyaz. *Mevt-i ebyaz*, ansızın ölüm.

ecahil *A. i.* Cahiller, bilgisizler.

ecanip *A. i.* Yabancılar, ecnebiler.

ecdad *A. i.* Atalar, büyük babalar.

ecel *A. i.* Ölüm vakti. Ömrün sonu. *Ecel-i kaza*, bir kaza ile ölme; *ecel-i mev'ud*, *ecel-i müsemma*, doğal ölüm; *-nagehân*, ansızın gelen ölüm.

ecell *A. s.* En ulu, çok büyük. *Ecell-i mahlûkat*, (yaratıkların en üstünü) insan.

ecfan *A. i.* Gözkapakları.

echel *A. s.* Pek cahil, eçhel. *Echel-i min karagöz*, karagözden daha cahil.

echer *A. s.* **1.** Pek dilber kadın. **2.** Gündüzleri görmez, kamaşık gözlü.

ecille *A. i.* Büyükler, ulular, rütbeleri yüksekler.

ecinne *A. i.* Ana karnındaki çocuklar.

ecîr *A. i.* Gündelikçi.

ecl *A. i.* Neden, sebep. Türkçede «-den, için» ile ya da Arapça «li» katılarak kullanılır. *Bu eclden*, bu yüzden; *liecl-il-maslaha*, iş için; *liecl-il-muayene*, muayene için.

eclâ *A. s.* Pek aşikâr, pek belli.

eclâ *A. s.* **1.** Kısa dudaklı. **2.** Miskin.

eclâd *A. i.* Ciltler, deriler.

eclâf *A. i.* Edepsiz, yüzsüz adamlar.

ecma' *A. s.* En toplu. Çok birleşmiş ve biriken.

ecmaîn *A. cüm.* Hepsi, topu, cümlesi. *Radıyallahü anhüm ecmaîn*, Tanrı hepsinden razı olsun.

ecmal *A. i.* Erkek develer.

ecme *A. i.* Sık ağaçlı yer.

ecmel *A. s.* Daha güzel. En yakışıklı.

ecnab *A. i.* Yan taraflar.

ecnâd *A. i.* Askerler, taburlar.

ecnas *A. i.* Cinsler, türler, çeşitler, soylar.

ecneb *A. i.* **1.** Yabancı, garip **2.** Sert başlı (at.).

ecnebi, ecnebiyye *A. s. i.* **1.** Yabancı. **2.** Başka ülke uyruğu. *Memalik-i ecnebiyye*, yabancı ülkeler.

ecniha *A. i.* Yanlar, cenahlar.

ecr *A. i.* **1.** Bir iş karşılığı verilen ücret. **2.** Ahret mükâfatı, sevap. *Ecr-i misil*, bir iş için bilirkişice belirtilen ücret; *ecr-i müsemma*, sözleşme ya da pazarlıkla belirtilen ücret; *ecir ve sabır*, başsağlığı dileği.

ecram *A. i.* Cansız olan cisimler. *Ecram-i felekiyye*; gökcisimleri, yıldızlar.

ecras *A. i.* Çanlar.

ecreb *A. i.* Uyuz.
ecribe *A. i.* Dağarcıklar.
ecsad *A. i.* Vücutlar, gövdeler, tenler. **2.** Cisimler.
ecsam *A. i.* Cisimler.
ecsem *A. s.* İri, gövdesi büyük.
ecvad *A. i.* Cömertlikler.
ecvaf *A. i.* Kovuklar, oyuklar.
ecvibe *A. i.* Cevaplar, karşılıklar.
ecyad *A. i.* Uzun boylular.
ecyaf *A. i.* Leşler.
ecyal *A. i.* **1.** Uluslar. **2.** Soylar. Ciltlenmemiş kitap.
eczâ *A. i.* **1.** Parçalar, kısımlar. *Eczâ-yi unsuriyye,* esas parçalar. **2.** İlaçlarda kullanılan maddeler. *Eczâ-yi tıbbıye,* ilaç yapılan nesneler. **3.** Ciltlenmemiş kitap, vb., *Eczâ-yi şerife,* Kurân'ı kerim'i meydana getiren otuz cüz.
eczâcı *A. i.* İlaç yapan kimse.
eczahane *F. i.* Eczane. İlaç yapılan dükkân.
eczal *A. i.* Ağaç kökleri.
eczem *A. s.* Cüzama tutulmuş.
eda' *A. i.* **1.** Ödeme. Borcu yerine getirme. *Eday-i deyn,* borç ödeme; *-itizâr,* özür dileme edası; *-salât,* namazı vaktinde kılma. **2.** (Ed.) Tarz, ifade üslup. *Şair-i pakize-eda,* temiz üsluplu şair. **3.** Naz, cilve. **4.** Kurum, caka, uygunsuz tavır.
edakk *A. s.* Pek ince, pek önemli.
edamallahü *A. ü.* «Tanrı daim etsin» anlamında dua.
edani *A. s.* Pek alçak, bayağı adamlar.
edat *A. i.* **1.** Alet. **2.** Başlıbaşına anlamı olmayan sözcük ya da harf.
edeb *A. i.* **1.** İyi terbiye, zariflik, usluluk. *Edeb-i kelâm,* söz güzelliği. **2.** (Ed.) Anlatımdaki güzellik. *Edeb-i sanat,* kusursuz ve belâgatli sözlerin süsleri. **3.** Haya, utanma.
edebî, edebiyye *A. s.* Edebiyat, edebiyat bilgileriyle ilgili. *Mecmua-i edebiyye,* edebiyat dergisi; *mekteb-i edebî,* edebiyat okulu; *musahabe-i edebiyye,* edebiyat konuşması.
edebiyyat *A. i. ç.* **1.** Koşuklu. düzyazılı güzel sözler. **2.** Bu sözlerden bahseden bilim.
edeme, edme *A. i.* Altderi. *Edeme-i dahiliyye,* içderi.
edevat *A. i.* **1.** Edatlar. **2.** Gereç, alet, avadanlık. Takım.
edham *A. i.* Güzel kokulu yağlar.
edhem *A. i.* Karayağız (at).
edhine *A. i.* Dumanlar, tütünler. *Edhine-i mütekâsife,* yoğunlaşan dumanlar.
edib, edibe *A. s.* **1.** Edepli, terbiyeli. **2.** Edebiyatla uğraşan. *Edib-i bimüdani,* benzeri olmayan edebiyatçı; *tıfl-i edib,* terbiyeli, uslu çocuk.
edibane *F. s. zf.* **1.** Edepli, terbiyeli, zarif. **2.** Edebiyatla uğraşana yakışır biçimde. *Etvar-i edibane,* terbiyelice davranışlar.
edille *A. i.* Kanıtlar, deliller. *Edille-i akliyye,* akla uygun kanıt; *-kanuniyye,* yasaya uygun kanıt; *-kaviyye,* sağlam kanıtlar.
edîm *A. i.* **1.** Tabaklanmış deri. **3.** Yüzey, satıh. *Edîm-i arz,* yeryüzü.

ed'iye, ed'iyye *A. i.* Dualar.
edmiga *A. i.* Dimağlar.
edna *A. s.* **1.** Daha ya da pek aşağı. **2.** Daha ya da pek alçak. **3.** Daha ya da pek bayağı. **4.** Pek az.
ednas *A. i.* **1.** Murdarlıklar, pislikler. **2.** Adi, bayağı kimseler.
edva' *A. i.* Hastalıklar.
edvar *A. i.* **1.** Geçen zamanlar. **2.** Musikiden söz eden eserler.
edviye *A. i.* İlaçlar.
edyak *A. i.* Horozlar.
edyan *A. i.* Dinler.
ef'a, ef'i *A. i.* Bk. EF'İ.
efadıl, efazıl *A. i.* Fuzala, çok fazilet sahibi olgunlar.
efahim *A. i.* En ulular.
efai *A. i.* Engerek yılanları.
ef'al *A. i.* İşler. *Ef'al-i hasene*, iyi işler; *ef'al-i muzırra*, zararlı işler.
efayik *A. i.* Yalan, uydurma sözler.
efdah *A. s.* Pek rezil.
efdal *A. s.* Pek faziletli. Derecesi yüksek.
efdâl *A. i.* İhsanlar.
efdaliyyet *A. i.* Daha faziletli olma, üstünlük.
eferr *A. s.* Pek koşucu, kaçıcı.
effaf *A. s.* Çok «of» çeken.
efgan *F. i.* Acı ile bağırıp çağırma.
-efgâr *F. s.* «Yaralı, sakat, kötürüm» anlamıyle sözcüğe eklenir.
-efgen *A. s.* «Atıcı, yıkıcı, düşürücü» anlamlarıyle sözcüklere eklenir.
efgende *F. s.* Yıkılmış, yıkık, düşkün.
efham *A. s.* Pek ulu.
efhâm *A. i.* Anlamalar, zihinler.
efhem *A. s.* Çabuk anlayan.
ef'ide *A. i.* Yürekler, kalpler, gönüller. *Ef'ide-i halise*, saf, temiz yürekler.
efkar *A. s.* Çok yoksul. *Efkar-i fukara*, yoksulların en yoksulu.
efkâr *A. s.* Fikirler. *Efkâr-i umumiyye*, kamuoyu.
eflâk *A. i.* Felekler. *Eflâk-i ulviyye*, Zuhal, Müşteri, Merih yıldızları.
Eflâk *i.* Osmanlı İmparatorluğu zamanında, merkezi Bükreş olan *Memleketeyn*'den bir bölüm.
eflâkî *F. s.* Gökte oturan, melek.
eflâkiyan *F. i.* Gökte oturanlar. Melekler.
Eflâtun, Felâtun *A. i.* Sokrat'ın öğrencisi, Aristo'nun öğretmeni olan Grek filozofu (Platon.) *Eflâtun-i ilâhî.*
eflâtunî *A. s.* Eflâtun'la ilgili. *Aşk-i Eflâtunî.* (Platonik.)
efles *A. s.* Müflis, züğürt.
efrad *A. i.* **1.** Tek olanlar, birler. *Efrad-i aile*, aileyi oluşturan bireyler; *-beşer*, insanlığın bireyleri, **2.** Askerler, erler. *Efrad-i askeriyye*, askerî erler; *-müstebdele*, muvazzaflık görevini bitiren bireyler.
efrahte *F. s* Yukarı yükseltilmiş, kaldırılmış.
efras *A. i.* Atlar.
Efrasiyab *F. i.* Büyük İskender'den önce yaşamış, Keyhusrev tarafından öldürülmüş bir yiğit.
-efraz *F. s.* «Yükselten, kaldıran» anlamıyle sözcüklere eklenir. *Serefraz*, baş yükselten.

efrenc *A. i.* Frenk, Avrupalı. *Da'-ül-efrenç*, frengi hastalığı; *illet-i efrenciyye*, frengi; *taife-i efrenc*, Frenkler, Avrupalılar.

efrencî, efrenciyye *A. s.* Frenklerle, Avrupalılarla ilgili. *Tarih-i efrenci*, milâttarihi.

efruhte *F. s.* «Yanmış, tutuşmuş, parlamış,» anlamıyle sözcüklere eklenir. *Dil efruhte*, gönlü yanık; *şem' efruhte*, mumunu yakmış.

-efruz, -füruz *F. s.* «Parlatan, tutuşturan» anlamıyle sözcüklere eklenir. *Hüsn-i cihan efruz*, dünyayı tutuşturan güzellik; *dilefruz* gönül yakan.

efsah *F. s.* Çok düzgün söz söyleyen

efsak *A. s.* En fâsik. En edepsiz.

efsane *F. i.* **1.** Asılsız hikâye, masal. **2.** Dillere düşmüş olay.

efsane vü efsun Boş lakırdı.

efsanecû *F. s.* Masal arayan, boş vakit geçirmek isteyen.

efsanecûyi *F. i.* Boş vakit geçiricilik.

efsanegû *F. s.* Masal söyleyen.

efsanegûyı *F. i.* Masal söyleyicilik.

efsaneperdaz *F. s.* Masalcı.

efsaneperdazî *F. i.* Masalcılık.

efsar *F. i.* Yular. *Efsâr dûsan-ı hassa*, saray atlarının yularlarını yapanlar.

efsed *A. s.* Pek fena, çok bozuk.

efser *F. i.* Taç.

efsun, füsun *F. i.* Afsun, büyü. Üfürük.

efsunger *F. i.* Büyücü, üfürükçü.

efsungerî *F. i.* Büyücülük, üfürükçülük.

efsusI *F. ü.* Yazıkl Eyvahl

efsürde *F. s.* Donmuş, donuk. (Mec.) Kansız, duygusuz.

efsürdedil *F. s.* Yüreği donmuş, duygusuz.

efsürdedilî *F. i.* Duygusuzluk.

efsürdegân *F. i.* Gayretsiz, duygusuz kimseler.

efsürdegî *F. i.* Donukluk, duygusuzluk.

-efşan *F. s.* «Saçan, serpen, dağıtan, silken» anlamlarıyle sözcüklere eklenir. *Zerefşan*, altın serpen; *dâmenefşan*, etek silken, vazgeçen.

efşar *F. i.* **1.** Sıkma, özünü çıkarma. **2.** Çimdikleme.

efvac *A. i.* Bölükler, takımlar.

efvah *A. i.* Ağızlar. *Efvah-i nariyye*, ateşli silah ağızları; *efvah-i nâs*, halk ağzı.

-efza *F. s.* «Artıran, çoğaltan» anlamıyle sözcüklere eklenir. *Ferahefza*, neşe artıran; *ruhefza*, ömür artıran; *zinetefza*, pek çok ziynet bahşeden.

efza' *A. i.* Korku ile bağırma.

efzayiş *F. i.* Artma, çoğalma.

-efzud *F. s.* «Çoğaltıcı, arttırıcı; çoğaltan, arttıran» anlamıyle sözcüklere eklenir.

efzun *F. s.* Ziyade, çok.

efzunî *F. s.* Çokluk, artıklık.

efzunter *F. s.* Daha artık, daha çok.

egarr *A. s.* Bk. AGARR.

eger, eğer *F. e.* Eğer.

egerçi, eğerçi *F. e.* Her ne kadar, olsa da..., ise de...

eglâk, aglâk *A. i.* Kilitler.

eglâl, aglâl *A. i.* Hükümlülerin boyunlarına, kollarına takılan zincirler.

egna, agna *A. s.* Pek, en zengin. *Egnay-ül-agniya,* zenginlerin zengini.
egvâl *A. i.* **1.** Büyük felâketler. **2.** Gulyabanîler. **3.** Şeytanlar.
egvar, agvar *A. i.* Dipler, çukurlar, sonlar. *Baid-ül-egvar,* çok derin şeyler,
egzaşte *F. s.* Geçmiş.
ehabb *A. s.* En sevgili. *Ehabb-i ehibbâ,* dostların en sevgilisi; *-emval,* malların çok sevileni.
ehadd *A. s.* Pek ya da çok keskin. *Ehadd-i âlât-ı katıa,* kesici aletlerin en keskini; *Ehadd-i süyûf,* kılıçların en keskini.
ehâdîs *A. i.* **1.** Hz. Muhammet'in sözleri. **2.** Haberler, sözler.
ehadiyyet, ahadiyyet *A.i.* Birlik. *Bargâh-i ehadiyyet,* Tanrı kapısı.
ehakk *A. s.* Pek haklı; en yakışır.
ehali *A. i.* Bk. AHALİ.
ehasin *A. i.* En güzel olan şeyler.
ehass *A. s.* Başlıca, en özel. *Ehass-i âmâl,* dileklerin en özeli; *ehass-i ehibba,* tanıdıkların en başlıcası.
ehass *A. s.* Bayağı, âdi.
ehsa *A. i.* Pek kumlu, taşlı yer.
ehbar, ahbar *A. i.* **1.** Mürekkepler. **2.** Yahudi bilginleri.
ehbar, ahbar *A. i.* Haberler.
ehdab *A. i.* Kirpikler. *Ehdab-i mühtezze,* titrek kirpikler.
ehdaf *A. i.* Hedefler. Amaçlar.
ehdak *A. i.* Gözbebekleri.
ehdeb *A. s.* Sık ve uzun kirpikli adam.
ehemm *A. s.* Daha önemli, pek önemli.
ehemmiyyet *A. i.* Ehemmiyet, önem.
ehibba' *A. i.* Dostlar, sevgililer, iyi görüşülen kimseler.
ehillâ' *A. i.* Dostlar.
ehl *A. s. i.* **1.** Sahip, malik olan, olanlar. **2.** Bir yerin halkı. **3.** Becerikli, yetenekli. **4.** Karı kocadan her biri. *Ehl-i âlem,* insanlar; *-Beyt,* **1.** Ev halkı. **2.** Muhammed'in yakın akrabası. *-cehennem,* cehennemlikler, Müslüman olmayanlar; *-cennet,* cennetlikler; *-dil,* gönül erbabı, Tanrıyı anlamış kimse; *-divan,* divan halkı, divan'da memurlukları olan kimseler; *-dünya,* dünya adamı; *-Hak,* imanı bütün kimseler; *-hal,* hal erbabı; *-hibre,* bilirkişi; *-hikmet,* filozoflar; *-namus,* kendi halinde kimse; *-İslâm,* İslâm topluluğu; *-Kıble,* Müslüman; *-kitâb,* dört kitaptan birine inanan. *-Rum,* Osmanlılar; *-sûk,* çarşı halkı,esnafı; *-sünnet,* peygamber gidişatına ve dostlarına uyanlar. *-şia,* Ali'ye uyup ona taraflı olan mezhepteki insanlar; *-tarik,* tarikatlerden birine girmiş kimse; *-vücud,* varlık sahipleri, insanlar; *-vukuf,* bilirkişi.
ehlî, ehliyye *A. s.* Alışık. Evcil.
ehliyyet *A. i.* **1.** Yeterlik, yetenek. **2.** Beceriklilik.
ehlullah *A. i.* Tanrı adamı, veli, evliya.
ehmâ *A. s.* Çok hamiyetli.
Ehram *A. i.* Mısır'da Piramit biçiminde eski zaman yapısı.
ehram *A. i.* (Geo.) Piramit. *Ehrâm-i mürabbaî,* dörtgen

piramit; *-müsellesî*, üçgen piramit; *-nakıs*, kesik piramit.

Ehremen, Ehrimen *F. i.* **1.** Şeytan, fenalık. **2.** Dev.

ehtap, ahtab *A. s.* Odunlar,

ehtar, ahtar *A. i.* Tehlikeler. korkulu şeyler.

ehva' *A. i.* Nefis istekleri. *Ehl-i ehva*, itikatları ehl-i sünnetinkine uymayan bazı Müslümanlar topluluğu.

ahval *A. i.* Korkular.

ehvel *A. s.* Pek korkunç.

ehven *A. s.* **1.** Daha hafif. daha zararsız. **2.** Pek ucuz, *Ehven-i şerr, ehven-i şerreyn*, iki fenalığın en zararsızı.

ehveniyyet *A. i.* Ucuzluk.

ehviye *A. i.* Havalar. *Ehviye-i lâtife*, lâtif (müzik) parçaları.

ehya' *A. i.* Diriler. *Ahya' ü emvat*, diriler vĕ ölüler.

ehyan *A. i.* Vakitler, zamanlar.

ehyanî, ehyanen *A. zf.* Ara sıra.

eimme *A. i.* İmamlar. *Eimme-i din*, din konularında sözügeçen kimseler; *eimme-i erbaa*, imam-i a'zam Ebu Hanife, imam Şafiî, imam Malik, imam Hanbel; *eimme-i isna aşer*, Alevî imamları; *eimme-i izam*, din imamları; *eimme-i nuhat*, nahv (sentaks) bilginleri.

eizze *A. i.* **1.** Erenler. **2.** Azizler, kutsal kimseler.

ejder, ejderha *F. i.* **1.** Korkunç, hayalî bir yılan. **2.** Büyük yılan.

ekâbir *A. s.* Büyükler; devlet ricali.

ekalim *A. i.* İklimler. *Ekalim-i bâride*, soğuk iklimler; *-hârre*, sıcak iklimler; *ekalim-i seb'a*, yedi iklim.

ekall *A. s.* Daha ya da pek az. *Ekall-i kalîl*, azın azı; *lâakall*, hiç olmazsa, değilse.

ekalliyyet *A. i.* Azınlık.

ekanim *A. i.* Asıllar, zatlar, rükünler. *Ekanim-i selâse*, Hıristiyan inancında baba, oğul ve Ruhülkudüs inancı.

ekraib *A. i.* Yakın akrabalar.

ekârim *A. i.* Pek kerem sahibi olan kimseler.

ekasım *A. i.* Bölümler, kısmetler.

ekasi *A. i.* Daha uzaklar.

ekasır *A. i.* Pek kısalar.

ekâsire *A. i.* Kisra'lar. Eski Fars hükümdarları.

ekavil *A. i.* Sözler. *Ekavil-i batıla*, batıl sözler. *-kâzibe*, uydurma sözler.

ekâzib *A. i.* Yalanlar.

ekbad *A. i.* Ciğerler.

ekbah *A. i.* Pek ve en çirkin.

ekber *A. s.* Pek çok büyük. *Ekber ü erşed*, (soyun) en büyük ve en ergeni; *Allahü ekber*, Tanrı uludur; *cihad-i ekber, gazay-i ekber*, din uğruna yapılan savaş.

ekdar *A. i.* Kederler, acılar.

ekele *A. i.* Yiyiciler.

ekfa' *A. i.* Denkler uygunlar.

ekfan *A. i.* Kefenler.

ekhâl *A. i.* Sürmeler.

ekhal *A. s.* Gözü sürmeli.

ekîd, ekide *A. s.* **1.** Sağlam kuvvetli. **2.** Açık ve kesin. *Emr-i ekîd*, kesin emir; *evamir-i ekide*, kesin buyruklar. *Tenbihat-ı ekîde*, kesin tembihler.

ekiden *A. zf.* Kesin olarak.

ekkâl *A. s.* **1.** Çok yiyen obur.

2. Çevresindeki etleri çürüterek yokeden (yara). 3. Aşındıran.

ekl *A. i.* Yeme. *Ekl ü şürb*, yeme içme.

ekmam *A. i.* **1.** Giysi kolları, yenler. **2.** Ağaç çiçeklerinin tomurcukları.

ekme *A. i.* Anadan doğma kör.

ekmel *A. s.* En olgun. daha kâmil. Hiç eksiği olmayan. *Ekmel-i enbiya*, Muhammed peygamber.

ekmelâne *F. zf.* Hiç eksiksiz, çok mükemmel olarak.

ekmeliyyet *A. i.* Ekmel oluş.

eknaf *A. i.* Taraflar, yönler. Çoğukez *etraf ü eknaf* biçiminde kullanılır.

eknan, ekinne *A. i.* **1.** Perdeler, örtüler. **2.** Evler, odalar. Çadırlar.

eknun, künun *F. zf.* Şimdi. Hâlâ.

Ekrad *A. i.* Kürtler.

ekser *A. i.* En çok.

ekseriyya *A. zf.* Çoğukez.

ekseriyyet *A. i.* Çoğunluk, *Ekseriyyet-i ârâ*, bir toplulukta oyların çokluğu; *ekseriyet-i mutlaka*, salt çokluk; *sülüsan-i ekseriyyet*, çokluğun üçte ikisi.

eksibe *A. i.* Kumsal, kumul.

ekûl *A. s.* Çok yiyen, obur, pisboğaz.

ekûlâne *F. zf.* Oburcasına.

ekûlî *F. i.* Oburluk.

ekva *A. s.* Bk. AKVA.

ekvab *A. i.* Küpler. Büyük su kapları.

ekvan *A. i.* Varlıklar, var olanlar.

ekvar *A. i.* Dönmeler, bir şeyi sarmalar.

ekvat *A. i.* Karın doyuracak şeyler.

ekvaz *A. i.* Kadehler, kâseler, bardaklar.

ekyal *A. i.* **1.** Kileler. **2.** Ölçekler.

ekyas *A. i.* Keseler.

ekzeb *A. i.* Büyük yalan, pek büyük uydurma.

el- Arapça *harf-i tarif* olup sözcüğün kavramını belirtir; özel isimlerle cins isimlerinde ve Arapça tamlamalarda rastlanır; çoğu kez de belirten ile belirtilen arasındadır. Tamlamalarda (d, l, n, r, s, ş, t, z) harflerinden önce «l» okunmaz, alt yanındaki harf ikileştirilir: *Abdüsselâm, eddai, esselâm.*

elâ *A. e.* Bak, dinle, haberin olsun anlamlarında olup Türkçede *elâ ey* biçiminde ve ünlem olarak kullanılır.

el'ab, il'ab *A. i.* Oyun.

el'an *A. zf.* **1.** Şimdi. **2.** Hâlâ.

elâstikî *F. s.* Esnek.

elâstikiyet *A. i.* Esneklik.

elbab *A. s.* Akıllar. *Ulül'elbab*, akıl sahipleri.

el'aceb *A. ü.* Şaşılacak, acayip.

elbet, elbette *A. e.* Kesin olarak.

elbise *A. i.* Giyecek şeyler.

eledd *A. s.* Hakkı kabul etmeyen, inatçı.

elektrikî *F. s.* Elektrikle ilgili, elektrik özelliğinde. *Cereyan-i elektrikî*, elektrik akımı; *tedavi-i elektrikî*, elektrikle bakım.

elektrikiyyet *A. i.* Elektrikleştirme, elektrikleşme.

elem *A. i.* **1.** Ağrı, acı, sızı, sancı. **2.** Kaygı, keder, dert, gam. *Elem-i dembedem*, vakit vakit gelen elem; *-intizar*, bekleme elemi, sıkın-

tısı. **3.** (Hek.) Fransızcanın «-algie» sonekini karşılar: *Elem-i asabî*, nevralji; *-mafsal*, arthralji.

el'eman *A. ü.* Medet, aman, imdat.

el'emanhâh *F. s.* Aman dileyen. Amana gelen.

el'emrü emrüküm *A.* Emir sizin emrinizdir.

elemzede *F. s.* Acılı, kederli, dertli.

elest, elestü *A. i.* **1.** Tanrının Âdem peygamberi yarattığı zaman, «Ben sizin Rabbiniz değil miyim?» sorusunda olduğu gibi, olumsuz soru. **2.** Ruhların ilk yaratıldığı an *Bezm-i elest, ruz-i elest*, elest meclisi, günü; *mest-i elest*, elest gününden mest olmuş.

elezz *A. s.* Daha ya da pek tatlı.

elf *A. s.* Bin.

elfaf *A. i.* Dalları birbirine sarılmış fidanlar.

elfâtiha *A. ü* Bu deyim söylendikten sonra fatiha suresi okunur.

elfaz *A. i.* Sözler. Lafızlar. *Elfaz-i galiza*, kaba küfürler; *elfaz-i küfr*, dinden düşmeye yol açan sözler; *müştereke*, eşanlamlılar.

elfirak! *A. ü.* Elveda! (Ayrılık sözü.)

elfiyye *A. i.* Bin beyitlik kaside.

elgaraz *A. ü.* Şunu demek isterim, amacım şu ki, anlamında kullanılır.

elgaz *A. i.* Bilmeceler, bulmacalar, yanıltmacalar.

elgıbta *A. ü.* «İmrenilir, imrenirim» anlamında.

elhac *A. i.* Hacı.

elhakk *A. zf.* Doğrusu, gerçekten.

elhaletü hazihi *A. zf.* Bugün, bugünkü günde, şimdi.

elhamdülillah *A. ün.* «Şükür Tanrıya; Tanrıya şükürler olsun» anlamında.

elhan *A. i.* Ezgiler, nağmeler, melodiler. *Elhân-ı iltifat*, iltifat nağmeleri; *-keman*, kemanın nağmeleri; *-şitâ*, kış nağmeleri.

elhased *A. ü.* «Kıskanılır, kıskanırım» anlamına kullanılır.

elhasıl *A. zf.* Sözün kısası, kısacası.

elhaz *A. i.* Göz ucu ile bakışlar.

elhazer *A. ü.* Sakın, sakınalım, sakınınız, sakınılsın.

elhükmü illah *A.* Hüküm Tanrınındır.

elhükmü limen galeb *A.* Hüküm yenenindir.

elîf *A. s.* Alışkın, tanıdık.

elif *A. i.* **1.** Arap alfabesinde ilk harf. **2.** (Mec.) Doğru, düz boy.

elifba, elifbe *A. i.* **1.** Harflerin okunmasını öğreten kitap. **2.** Bir şeyin başlangıcı. **3.** Bir örgü motifi.

elîm, elime *A. s.* **1.** Acıklı. **2.** Sızlatan, pek ağrıtan, acıtan. *Azab-i elîm*, çok acı veren azap.

el'insaf *A. i.* İnsaf etmeli, insaf edilsin.

el'iyazübillah *A.* Tanrıya sığındık, Tanrı esirgesin.

elkab *A. i.* **1.** Ünvanlar, soyadları. **2.** (eskiden) Rütbe sahiplerine verilen ünvanlar şöyleydi: *Fahâmetlü devletlü*, Sadrazam; *übbehetlü devletlü*, (eskiden) sadra-

zamlık etmiş olan; *devletlü refetlü*, serasker; *devletlü siyadetlü*, Mekke şerifi; *devletlü utûfetlü*, müşür ve padişah damatları; *devletlü inayetlü*, saraydaki kızlar ağası; *mekrümetlü*, sarıklılar.

elkıssa *A. bağ.* Sözün kısası.

elmas *A. ve F. i.* Elmas.

elmaspâre *F. i.* Elmas parçası.

elmastıraş *F. i.* Billûr, kristal.

elminnetûllillâh *A.* Minnet Tanrı içindir.

elsen *A. s.* Çok düzgün söz söyleyen.

elsine, elsün *A.* Lisanlar, diller. *Elsine-i selâse* (üç dil) Türkçe,Arapça, Farsça,*-garbiyye*, batı dilleri; *-şarkiyye*, doğu dilleri.

eltâf *A. i.* İyilikler, okşamalar, lütuflar.

elvah *A. i.* Yüzeyler, portreler, tablolar.

elvan *A. i.* **1.** Renkler. **2.** Türlü şeyler.

elveda' *A.* Allaha ısmarladık, Allaha emanet olun.

elviye *A. i.* (Eskiden) Mutasarrıflık olan livalar. *Alviye-i müstakille*, bir ile bağlı olmayıp doğrudan doğruya Dahiliye Nezaretine bağlı (Bingazi, Bolu, Canik, Çanakkale, Çatalca, İzmit, Karesi, Kudüs, Zor gibi) livalar.

elyaf *A. i.* Lifler.

elyak *A. s.* Pek uygun; en liyakatli.

elyevm *A. zf.* Bugün, hâlâ.

elyevî *A. s.* Sağrı butlarıyle ilgili.

elzem *A. s.* En gerekli, en lüzumlu.

elzemiyyet *A. i.* Gereklilik.

em'a *A. i.* Bağırsaklar. *Em'ay-i galiza*, kalın barsaklar; *em'ay-i rakika*, ince bağırsaklar.

emacid *A. s.* Onur sahipleri.

emakin *A. i.* Mahaller, mevkiler, yerler. *Emakin-i mukaddese, emakin-i mübareke*, kutsal yerler.

emam *A. i.* Bir kimse ya da bir şeyin ön tarafı.

eman *A. i.* **1.** Korkusuzluk, eminlik. **2.** Bağış, izin. **3.** Sığınma, yardım dileme. **4.** Şikâyet. *El eman*, yardım dileme, imdat deme; yaka silkme; *fi emanillah*, Tanrı selâmet versin; *taleb-i eman*, ne olursa senden olur.

emanât *A. i.* Emanetler. *Emanat-i mukaddese*, Hz. Muhammet'ten kalmış olan eşya.

emanet *A. i.* **1.** İnanılıp bırakılan şey. **2.** Osmanlı İmparatorluğunda bazı kurumların adı. *Emanetullah*, (Tanrı emaneti) Osmanlı İmparatorluğunda padişahların hükümet anlayışlarına göre halk, millet; *Rüsumat Emaneti*, Gümrükler İdaresi; *Şehremaneti*, İstanbul belediyesi.

emaneten *A. z.* Emanet yolu ile.

emanhâh *F. s.* Aman dileyen, aman isteyen.

emanî *A. i.* İstekler, dilekler.

emarât *A. i.* Alâmetler, nişanlar, kanıtlar.

emare *A. i.* Nişan, iz.

emaret *A. i.* **1.** Emirlik, beylik. **2.** Emîrin hali ve şanı. **3.** Bir emîr ya da bey bulunan yer; prenslik.

emasil *A. i.* **1.** Akranlar, benzerler, eşler. **2.** Saygın, itibarlı kimseler.

emcad *A. i.* Ulular, onurlular. *Emced-i emâcid*, onurluların onurlusu.

emced *A. s.* Pek ululuk sahibi. *Cedd-i emced*, çok ulu ata.

emedd *A. s.* Çok uzun, çok sürekli. *Emedd-i amâr*. ömürlerin en uzunu.

emel *A. i.* Gerçekleştirilmesi az çok zamana bağlı olan istek, Şiddetli istek. *Tûl-i emel*, gerçekleşmesine insan ömrünün yetmeyeceği istekler, hulyalar, kuruntular.

emhal *A. i.* Zaman vermeler, sonraya bırakmalar.

emhar *A. i.* Kadına evlenme sırası verilmesi kararlaştırılan paralar. *Emhar-ı zevcât*, zevcelerin nikâh bedelleri.

emin *A. s.* **1.** İnanan, güvenen, **2.** Korkulmayacak, sağlam, Kendisine inanılabilir. **3.** Emanet olan devlet dairelerinin başkanı. *Emin-i rair*. (arpa emini); *emin-i kadı*. hâkimin bir işe vekil ettiği; *alay emini, bölük emini*, askerde alay ve bölüğün parayla ilgili işlerini gören kimse; *fetva emini*, şeyhislâm kapısında fetva işlerinin en büyük memuru; *sandık emini*, veznedar, kasadar; *şehremini*, şehremanetinin başkanı; *yed-i emin*, mahkemece kendisine bir şey emanet edilen kimse.

emîr *A. i. ve s.* **1.** Bir ülkenin başı, beyi, reisi. **2.** Büyük bir soydan gelen. **3.** Peygamber soyundan gelen, şerif. *Emir ahur*, padişahın ve büyük kimseler dairesinin taşıt ve binek hayvanlarına bakanların başı; *Emîr-i Mekke*, Mekke emiri.

emirane *F. zf.* Emîre yakışır surette, bir emîr gibi.

emirname *F. i.* Buyruk. *Emirname-i sami*, sadrazamın emrini bildiren yazı.

emîrülceyş *A. i.* Başkomutan.

emîrülhacc *A. i.* Hacılar emiri.

emîrülmüminîn *A. i.* Müminlerin emiri. Hz. Muhammet'in halifesi.

emîrülümera *A. i.* Emirlerin emiri. (Eskiden) mülkiye kuruluşlarında paşalık ünvanının ilk derecesi.

emkine *A. i.* Yerler, mahaller.

emlah *A. s.* Daha pek güzel.

emlâh *A. i.* (Kim.) Tuzlar.

emlâk *A. i.* Mülkler. *Emlâk ü emval*, mülkler ve mallar; *emlâk-i hümayun*, padişah malı; *-miriye*, beylik malı.

emles *A. s.* Avuç içi gibi düz, pürüzsüz.

emma *A. e.* Ama, amma. Lâkin.

emmare *A. s.* Emredici, zorlayan, zorlayıcı. *Nefs-i emmare*, insanı fenalığa, günaha zorlayan nefis, istek.

emn *A. i.* **1.** Korkusuzluk, eminlik. **2.** Rahatlık, düzen. Güven

emniyyet *i.* **1.** Emn, korkusuzluk. **2.** Güvenme, inanma. *Emniyet-i amme*, halkın güvenliği; *Emniyet-i umumiye*, genel güvenlik

emr *A. i.* **1.** Buyruk. Buyurma. **2.** İş, şey. *Emr-i âli*, yüksek buyruk; *emr-i azîm*, önemli iş; *emr-i bilma'ruf ve nehy alelmünker*, şeriatın buyruklarına uygun emir ve yasaklarına göre yaptırmama;

(Dilb.) *emr-i gaib*, üçüncü şahsa verilen emir; *emr-i hazır*, ikinci şahsa verilen emir; *emr-i Hak*, ölüm; *emr-i ilâhi*, Tanrının takdir buyurduğu, kader, alınyazısı; *emr-i vâki*, olupbitti; *ahir-ül-emr*, sonunda; *evvel-i emirde*, ilkin, başta; *nefs-el-emr*, en başta; *ul-ül-emr*, halkı yönetmekle görevli ve halkın da buyruklarını tutma zorunda oldukları kimseler.

emraz *A. i.* Marazlar, hastalıklar. (Hek.) *Emraz-i akliyye*, akıl hastalıkları; *emraz-i ayniyye*, göz; *emraz-i asabiye*, sinir; *emraz-i bevliyye*, sidik yolu; *emraz-i cildiyye*, deri; *emraz-i dahiliyye*, iç; *emraz-i efrenciye*, frengi ve benzerleri; *emraz-i hariciyye*, dış; *emraz-i intaniyye*, mikroplu; *emraz-i müstevliyye*, salgın; *emraz-i nisaiyye*, kadın; *emraz-i sariyye*, bulaşıcı hastalıklar.

emred *A. s.* Daha bıyık ve sakalı çıkmamış, tüysüz. *Şabemred*, tüysüz genç.

emrî, emriyye *A. s.* Emirle ilgili, *Sıga-i emriyye*, emir kipi.

emrud *F. i.* Armut.

emsal *A. i.* Örnekler, benzerler. *Emsal-i kesire*, birçok benzerler.

emsal *A. i.* Dilden düşmeyen kıssalar, hikâyeler, destanlar. *Durub-i emsal*, atasözleri.

emsar *A. i.* Büyük kentler: *Emsar ü bilâd*, kentler.

emsel *A. s.* Çok benzeyen, benzer.

emsile *A. i.* Örnekler. (Dilb.) *Emsile-i muhtelife*, geçmiş, gelecek, geniş zaman gibi kiplerin sıra ile çekimi; *emsile-i muttaride*, bir kipin şahısları sırasıyle çekimi.

emtâr *A. i.* Yağmurlar. *Sahaib-i emtâr*, yağmur bulutları.

emtia *A. i.* **1.** Mal, mallar. **2.** Kumaşlar. *Emtia-i ecnebiyye*, yabancı ülke malları; *-ticariyye*, tüccar malları. *emtia-i gûnâgûn*, çeşitli mallar.

emvac *A. i.* Dalgalar. *Emvac-ı bahr*, denizlerin dalgaları; *ser-i emvac*, dalgaların ucu.

emvah *A. i.* Sular.

emval *A. i.* Mülkler, para ile alınan şeyler. Mallar. *Emval-i emiriyye*, (eşya ve para) beylik mallar; *emval-i gayr-i menkule*, ev, dükkân, tarla gibi taşınamayan mallar, akar; *emval-i menkule*, taşınabilir mal, eşya; *emval-i metruke*, sahipleri kaybolmuş mallar; *bezl-i emval*, para ve armağan gibi mallar dağıtma.

emvat *A. i.* Ölüler. *Ahya vü emvat*, diriler ve ölüler; *arazi-i emvat*, hiç işlenmemiş toprak; *defn-i emvat*, ölüleri gömme; *ihyay-i emvat*, ölülere can verme.

emyal *A. i.* 2500 arşın uzunluğundaki ölçüler. Miller.

emzice *A. i.* Tabiatlar, huylar.

-en *A. e.* Arapça sözcüklerin sonuna geldiği zaman sözcüğü zarf yapar. *Kasden, mânen...* vb.

enabib *A. i.* **1.** Boğum boğum olan şeyler. **2.** Küçük borucuklar. *Enabib-i gırbaliyye*, kalbur damarlar; *-hazmiyye*, hazım (sindirim) boruları.

enacil *A. i.* İnciller. *Enacil-i erba,* dört incil.
enâfis *A. i.* En nefis olan şeyler.
enam *A. i.* Bütün yaratıklar, Halk. *Beyn-el-enam,* halk arasında; *Rabb-ül-enam,* bütün yaratıkların Tanrısı; *seyyid-ül-enam,* (halkın ulusu) Muhammet peygamber.
En'am *A. i.* Kur'an'ın altıncı suresi. *Sure-i en'am.*
enamil *A. i.* Parmak uçları.
enaniyyet, enaiyyet, eneiyyet *A. i.* Bencillik. Kendini beğenme.
enar *F. i.* Nar.
enarallahü kabrühu *A.* Tanrı mezarını ışıtsın.
enba *A. i.* Peygamberler.
enbar *A. i.* Ambar, *Der enbar etmek,* teslim almak, ambara koymak.
enbaz *F. i.* Ortak. *Bienbaz,* ortaksız (Tanrı).
enbiya *A. i.* Peygamberler. *Hatem-ül-enbiya, şah-i enbiya,* Muhammed peygamber.
enbube, ünbube *F. A. i.* Kamışın boğumu. İnce boru. İnce yol, patika. *Enbube-i teneffüsiyye,* nefes borusu.
enbuh *F. i.* Kalabalık. *Leşker-i enbuh,* kalabalık asker.
encam *F. i.* Son. *Encam-i kâr,* işin sonu.
encere, encüre *F. i.* **1.** Isırgan. **2.** Kurdeşen.
encir *F. i.* İncir.
encüm *A. i.* Yıldızlar.
encümen *F. i.* Meclis, komisyon. *Encümen-i daniş,* akademi.
encümengâh *F. i.* Meclis yeri.
endad *A. i.* Benzerleri, eşler. *Endad ü ezdad,* benzerler ve zıtlar; *biendad,* benzersiz, eşsiz.
endaht *F. i.* Silah boşaltma. Atış.
endahte *F. s.* Atılmış, bırakılmış. *Endahte-i kûşe-i nisyan,* unutulup gitmiş.
endam *F. i.* **1.** Beden, vücut. **2.** Boy bos. **3.** Biçim. *Gülendam,* gül tenli; *simendam,* gümüş tenli; *endam-i mevzun,* düzgün boy; *arz-i endam etmek,* boy göstermek, görünmek.
-endaz *F. s.* «Atan, atıcı» anlamıyle sözcükleri sıfatlaştırır. *Aksendaz,* (ışık) vurma; *lenger-endaz* (gemi) demir atımı; *silâhendaz,* savaş gemilerinde silahlı er.
endaze *F. i.* Ölçü. 65 santimlik ölçü.
endek *F. s.* Az. Yaşı küçük. *Tıfl-i endek sale,* yaşı küçük çocuk.
ender *F. i.* -de, içinde anlamıyle sözcüklerin arasına girerek anlamlarını pekiştirir. *Behişt ender behişt,* cennet içinde cennet.
ender *F. s.* Çok seyrek ve az bulunur.
enderun *F. i.* **1.** Bir şeyin içyüzü. **2.** Sarayın harem dairesi. *Enderun-i hümayun,* padişah saravının iç bölümü; *enderun u birun,* iç ve dış.
-endiş *F. s.* (Düşünen, hesaplı davranan) anlamıyle sıfatlar yapmak için sözcüklere eklenir.
endişe *F. i.* Tasa, kaygı; kuşku, korku; düşünce. *Endişe-i ferda,* yarın düşüncesi; *endişe-i maişet,* geçim düşüncesi, gecim derdi.

-endişî *F. i.* «-endiş» ekiyle meydana gelen sıfatları isim şekline koyar. *Âkibetendişî*, sonunu düşünüş; *durendişî*, her şeyi önceden görüş.

endişnak *F. s.* Düşünceli, kederli, tasalı.

-endud *F. s.* «Sürülmüş, boyanmış, işlenmiş» anlamıyle sözcükleri sıfat haline koyar. *Zerendud*, sırma işlenmiş.

enduh *F. i.* Tasa, kaygı, gam.

enduhgîn, enduhnak *F. s.* Gamlı, tasalı, kaygılı.

-enduz *F. s.* «Kazanan» anlamıyle ulandığı sözcükleri sıfatlandırır, *Hikmet enduz*, hikmet kazanan; *mesadet-enduz*, kutluluk kazanan; *tarabenduz*, ahenk kazanan.

ene *A. zm.* Birinci tekil şahıs. Ben.

eneiyye *A. i.* (Fel.) Tekbencilik.

eneiyyet *A. i.* Bk. ENANİYYET.

enf *F. i.* **1.** Burun. Her şeyin ön kısmı, uç. **2.** Kibir, ululuk satma. *Ebü-l-enf*, koca burunlu, kibirli; *kesr-i enf*, burnunu kırma, kibrini kırma.

enfa *A. s.* Çok yararlı.

enfas *A. i.* Nefesler. Soluklar.

enfes *A s.* Nefis, çok değerli ve lezzetli.

enfi, *A. s.* Burna ait. burunla ilgili.

enfiyye *A. i.* Burun otu.

enfüs *A. i.* Yaşarlar, havat sahipleri, canlılar. *Enfüs ü âfak*, nefis ile dış.

enfüsî *A. s.* Öznel.

enfüsiyye *A. i.* (Fel.) Öznecilik.

engebin *F. i.* Bk. ENGÜBİN.

Engerus, Engürus *i., s.* Macar. Macaristan.

Engelyon, Engilyon *F. i.* **1.** İncil. **2.** Yedi renkli işlemeli bir kumaş. **3.** Ünlü Fars ressamı Ertenk'in yaptığı resim albümü.

engihte *F. s.* Koparılmış, oynatılmış, karıştırılmış.

-engiz *F. s.* «Koparıcı, karıştırıcı» anlamlarıyle sözcükleri sıfatlaştırır. *Finteengiz*, fitne koparıcı; *safaengiz*, safa koparan, neşe getiren.

engûr *F. i.* Üzüm. *Âb-i engûr*, şarap.

engübin, engebin *F. i.* Bal.

engüşt *F. i.* Parmak. *Engüşt-i hata*, yanlış gösteren parmak; *engüşt-i muhannâ*, kınalı parmak. *Engüşt-i çeharüm*, atsız parmak; *-kihin*, serçeparmak; *-mihin*, ortaparmak; *-sütürg*, başparpak; *-nîl*, yoksulluk.

engüşt berdehan *F. s.* (Şaşkınlıktan) Parmak ağızda kalmak.

engüşter, engüşteri *F. i.* Yüzük. Yüzük halkası.

engüştnüma *F. s.* Parmakla gösterilir. Ünlü.

enhar, enher *A. i.* Nehirler, ırmaklar.

enik *A. s.* Güzel, ince şey.

enîn *A. i.* İnleme, inilti. *Ah ü enîn*, ah etme ve inleme; *enin-i teellüm*, acı iniltisi.

enîs *A. s.* Dost, arkadaş; yâr, sevgili. *Enis-i dil*, gönül dostu.

enîse *F. s.* Donmuş, pekişmiş.

enîse *A. i.* Ateş, od.

enkaz *A. i.* **1.** Yıkıntı. Moloz. **2.** Eski hayvanların bakıyeleri. *Enkaz-ı beşer*, insan

yıkılmaları; *-remîme*, batmış gemi enkazı; *-ummîd*, umut yıkıntısı.

enker *A. s.* Pek çirkin, fazla bet. *Enker-i asvat*, seslerin en beti, çirkini.

enkiha *A. i.* Nikâhlar.

enmile *A. i.* Parmak ucu.

enmûzec, ümmûzec *A. i.* Örnek. *Enmûzec-i âlem*, âlemin örneği. *Enmûzec-i evvel*, ilk örnek.

ensab *A. i.* Nesebler, soylar.

ensac *A. i.* Nesiçler, dokular. (Hek.) *Ilm-i ensac, ilm-ül -ensac*, dokubilim.

ensaf *A. s.* Pek insaflı.

ensâf *A. i.* Yarımlar.

ensal *A. i.* Evlâtlar, soylar, sülâleler, döller.

ensar *A. i.* Bk. ANSAR.

enseb *A. s.* En uygun.

ensice *A. i.* Örmeler, dokumalar, dokular. (Hek.) *Mebhas-ül-ensice*, dokubilim; *ensice-i müşekkile*, sürgendoku.

entak *A. i.* Pek iyi söz söyler.

enva *A. i.* Çeşitler, türlüler. *Enva-i kesire*, çok çeşitler; *-nekayıs*, eksiklerin, noksanların türlüsü.

envar *A. i.* Nurlar,

enver *A. s.* Çok parlak.

enyab *A. i.* (Ana.) Köpek dişleri.

enyâr *A. i.* Boyunduruklar.

enzar *A. i.* Bakışlar, bakmalar. *Enzar-i umumiye*, ya da *-ümmet*, halkın bakışları; *-ecnebiyye*, yabancı bakışlar; *-ta'ziye*, tâziyet bakışları.

eracif *A. i.* Uydurmalar, düzmeler. *Ercaif ve ekâzib*, uydurma ve yalan sözler. *Neşr-i eracif*, uydurma sözler yayma.

eracih *A. i.* Salıncaklar.

eracîz *A. i.* Uyaklı ve koşuklu kısa şiirler.

eraik *A. i.* Tahtlar.

eramil, eramile *A. i.* Dul kadınlar. *Eytam ü eramil*, yetimler ve dullar. *Eramil-i askeriyye*, asker dulları.

eranîb *A. i.* Tavşanlar.

erazi *A. i.* Bk. ARAZİ.

erazil *A. i.* Reziller, yüzsüzler, alçaklar, namussuzlar. *Erazil-i nâs*, halkın pek rezilleri, aşağıları.

erbaa *A. s.* Dört. *Ahlat-ı erbaa*, dem, balgam, safra, sevda; *amal-i erbaa*, dört işlem; *anasır-ı erbaa*, ateş, hava, su, toprak; *cihet-i erbaa*, dört yön (doğu, batı, kuzey, güney); *etraf-i erbaa*, sağ, sol, ön, arka; *füsul-i erbaa*, dört mevsim (ilkbahar, yaz, sonbahar, kış.)

erbab *A. i. ve s.* **1.** Sahipler, efendiler. **2.** Becerikli, bilgiç. *Erbab-i denzet*, alçak kimseler. *Erbab-i hacât*, iş sahipleri; *erbab-i kalem*, yazarlar; *erbab-i namus*, namuslu kimseler.

erbain *A. s. ve* **1.** Kırk. **2.** Karakış. **3.** Dervişlerin kırk gün süren çileleri. *Erbain-i âşûra*, arabî aylarından sefer'in yirmisine rastlayan gün.

erbaun *A. s.* Kırk.

erca' *A. s.* Taraflar, yönler.

ercah *A. s.* Üstün, uygun.

ercahiyyet *A. i.* Üstünlük.

ercâl *A. i.* Ayaklar.

ercmend *F. s.* Onurlu, saygın, seçkin.

ercmendî *F. i.* Onurlu, saygın olma.
ercül *A. i.* Ayaklar.
ercüvan *A. i.* **1.** Erguvan çiçeği. **7.** Kırmızı kadife.
erd *F. i.* **1.** Öfke, kahır. **2.** Un.
erdeb, irdeb *A. i.* Sekiz yüz kiloya yakın ölçü.
erfa' *A. s.* En yüksek.
erganun *F. i.* Org.
ergavan, erguvan *F. i.* Erguvan.
ergavanî, erguvanî *F. s.* Erguvan renginde.
erhâm *A. i.* **1.** Döl yatakları, **2.** Hısımlar, akrabalar.
erham *A. s.* Çok merhametli. *Erham-ür-rahîmin,* merhameti pek çok olan Tanrı.
erîb, eribe *A. s* Akıllı, zeki, olgun. *Erîb ü edib,* akıllı. fikirli ve edepli (kimse).
erike *A. i.* Taht.
erikenişin *F. s.* Tahtta oturan.
erk *A. i.* Uykusuzluk hastalığı.
erka *A. s.* Pek yüksek, en yukarı.
erkam *A. i.* Rakamlar, sayılar. *Erkam-i Arabiyye,* Arap rakamları; *erkam-i aşere,* sıfırdan dokuza kadar rakamlar; *erkam-i cümle,* ebced hesabı; *erkam-i dalle,* birden dokuza kadarki sayıların hepsi; *erkam-i divaniyye,* kimi Arap harfleriyle gösterilen rakamlar.
erkân *A. i.* **1.** Esaslar, destekler. **2.** Başkanlar. *Erkân-i devlet,* devletin ileri gelenleri; *erkân-i harb,* kurmay subay; *erkân-i harbiyye,* genelkurmay.
erma' *A. s.* Çok güzel ve cilveli olan.
ermah *A. i.* **1.** Vuruşlar, darbeler. **2.** Mızraklar, süngüler.
ermam *A. i* Çürümüş kemikler.
ermegan *F. i.* Armağan, hediye.
ermed *A. s.* **1.** Kül rengi. **2.** Gözü ağrıyan.
ermele *A. i.* Dul kadın.
erneb *A. i.* Tavşan.
ernebe *A. i.* Burun ucu.
erre *F. i.* Tahta biçecek dişli alet, bıçkı.
errehane *F. i.* Bıçkı yeri.
errekeş *F. s.* Bıçkıcı.
ersad *A. i.* Rasatlar, gözetlemeler.
erş *A. i.* **1.** Bir uzvu sakatlayandan istenilen para, diyet. **2.** Kusurlu olan malın değerinden indirilen para.
erşed *A. s.* Doğru yola başkalarından daha yakın olan, davranışı iyi olan. *Erşed-i evlâd,* çocukların en ergini.
erume *A. i.* Kök. Anakök.
ervah *A. i.* Ruhlar, *Ervah-i habise,* cin ve şeytanlar; *ervah-i mukaddese,* kutsal ruhlar; *ervah-i tayyibe,* iyi, hoş ruhlar.
ervahiyye *A. i.* (Fel.) Canlıcılık, animizm.
ervak *A. i.* **1.** Perdeler. **2.** Çadırlar.
ervam *A. i.* **1.** Romalılar. **2.** Rumiler, Arap illeri dışından olanlar.
erz, erüz, ürz *A. i.* Pirinç.
erzak *A. i.* Yiyecek, içecek şeyler. *Erzak-i mukaddere.* Tanrıca takdir buyrulan rızk.
erzal *A. i.* Reziller.
erzan *F. s.* **1.** Ucuz, bol. **2.** Lâyık, uygun.
erzanî *F. i.* **1.** Ucuzluk. **2.** Lâyık, yerinde, uygun.

erzaniş *F. i.* Hayır ve iyilikler.
erze *A. i.* Çam ağacı.
erze-ger *F. i.* Sıvacı.
erzel *A. s.* Çok alçak.
erzen *F. i.* Darı.
erzenin *F. i.* Darı ekmeği.
esabi' *A. i.* Parmaklar.
esabî *A. i.* Haftalar.
es'ad *A. s.* Daha mutlu, bahtiyar. *Es'ad-i leyal*, gecenin en uğurlusu, mutlusu.
esafil *A. i.* Pek alçak ve bayağı. *Esafil-i nâs*, halkın en aşağıları.
esagır *A. i.* En küçükler. *Esagır ve ekâbir*, en küçüklerle büyükler.
esahh *A. s.* En gerçek, en sahih.
esakıf *A. i.* Hıristiyan rahipleri.
esalîb *A. i.* Üsluplar.
esami *A. i.* İsimler, adlar.
es'ar *A. i.* Eşya narhları; fiyatlar. *Galây-i es'ar*, fiyatların yüksekliği.
esaret *A. i.* **1.** Esirlik, tutsaklık, yesirlik. **2.** Kölelik. *Esaret-i vicdaniyye*, vicdan esirliği; *taht-i esaret*, esirlik altında; *zincir-i esaret*, esirlik zinciri.
esara *A. i.* Esirler.
esarir *A. i.* Avuç ve alındaki, yüzdeki çizgiler.
esas *A. i.* Ev eşyası, döşeme, *Esas-i beyt, esas-i beytiye.* ev eşyası.
esas *A. i.* **1.** Asıl, temel dip, kök. **2.** Doğruluk, gerçek. *Üss-i esas, üss-ül-esas*, temelin temeli, sağlam temel. *Asl ü esas*, gerçeklik, sahilik; *vaz-i esas*, temel atma.
esasat *A. i.* Esaslar.
esasen *A. zf.* Esasından, kendiliğinden, temelinden, aslından.
esasî, esasiyye *A. s.* **1.** Asıl ve temele ait, onunla ilgili. *Kanuni esasî, teşkilât-i esasiyye*, anayasa; *kavaid-i esasiyye*, ana kurallar.
esaslı *A. s.* Sağlam, doğru.
esatîn *A. i.* **1.** Üstüvaneler. Silindirler. **2.** Bir topluluğun ileri gelenleri. *Esatîn-i ulema*, bilginlerin ileri gelenleri.
esatîr *A. i.* Mitoloji. Masallar, uydurma hikâyeler. *Esatir-i Yunaniyye*, Yunan mitolojisi. *Esatîr-ül-evvelin*, ilkçağ masalları.
esatîz, esatize *A. i.* Üstatlar. *Esatize-i musiki*, müzik üstatları.
esb *F. i.* At. Beygir. *Esb-i sabareftar*, yel gibi seğirten at; *esb-i tâzî*, Arap atı.
esbab *A. i.* Nedenler, sebepler. Araçlar, gereçler. *Esbab-i muhaffife*, cezayı hafifletici nedenler; *-hakikiyye*, gerçek nedenler; *-matlub*, müflisin alacaklarının yasal toplululuğu; *-muhaffife*, suçu hafifletici nedenler; *-mücbire*, zorlayan nedenler; *-müşeddide*, artırıcı nedenler; *-nakziyye*, (bir kararın) çürütülmesini gerektiren nedenler; *-sahiha*, doğru nedenler; *esbab ü efail-i azîme*, büyük işler ve nedenler; *müsebb-ül-esbab*, nedenleri yaratan (Tanrı).
esbak *A. s.* **1.** Öncekinden daha önceki. **2.** Çok daha önce olan.
esban *A. i.* Kadın başörtüsü, tül, peçe.
esbat *A. i.* **1.** Evlât ve torunlar. *Esbat-ı Benîisrail*, İsrailoğulları.

esbefken *F. s.* Savaş eri, yiğit.
esbel *A. s.* Uzun bıyıklı (adam).
esbran *F. s.* At süren, at oynatan.
esbsuvar *F. s.* Ata binmiş.
esca' *A. i.* Seciler.
esdaf *A. i.* İnci kabukları, sedefler.
esdika *A. i.* Bk. ASDİKA.
esed *A. i.* **1.** Aslan. *Esedullah,* (Halife Ali'nin hakabı) Tanrının aslanı. (Astr.) **2.** Beşinci burç. *Burc-i esed,* on iki burçtan beşincisi.
esediyye *A. i.* (Zool.) **1.** Aslangiller. **2.** Sukamışigiller.
esef *A. i.* Acıma. Yazıklanma.
esefâl *F. ü.* Eyvahl Yazık.
esefhan *F. s.* Esef eden, acıyan.
esefnak *F. s.* Acıklı.
esenn *A. s.* Daha yaşlı.
eser *A. i.* **1.** Yapıt. **2.** İş, etki, **3.** İz, kalıntı. **4.** Hadis, peygamberin yaşamıyle ilgili bilgi. *Eser-i cedid,* bir kâğıt adı;*eser-i hayat,* yaşama alâmeti; *eser-i hayr,* hayırlı iş. yapı; *eser-i mesai,* çalışma eseri.
esfar *A. i.* **1.** Yolculuklar, yola çıkışlar. **2.** Düşmana karşı gidişler. *Esfar-i bahriyye,* deniz seferleri; *-baide,* uzak seferler (denizcilikte), *-hasire,* içdenizlerde yapılan seferler.
esfar *A. i.* **1.** Kitaplar. **2.** Peygamberlerden kimilerinin küçük kitapları.
esfel *A. s* Alçağın alçağı. *Esfel-üs-safilin,* cehennemin yedinci ve en alt tabakası; *derk-i esfel, esfel-i safilin* de denir.
esfeliyyet *A. i.* Aşağılık.
esha *A. s.* Eliaçık, cömert.
eshâb *A. s.* **1.** Sahipler, malik olanlar. **2.** Hz. Muhammet'in sohbetine ermek onurunu kazanmış kimseler. *Eshab-ı Bedr,* Bedir savaşında Hz. Muhammet'in maiyetinde bulunan inanmış 305 kişi; *-cah,* rütbe sahipleri.
esham *A. i.* Sehimler, hisseler. *Esham-i umumiyye,* devletçe halka borç karşılığı verilen senetler; *esham kalemi,* bu senetlerin yapıldığı yer.
eshar *A. i.* Sabah vakitleri. *Nesim-i eshar,* sabah vakti esen yel.
eshel *A. s.* En kolay. *Eshel-i tarik,* en kolay yol.
eshiya *A. i.* Eli açıklar.
esîl *A. s.* **1.** Uzun, düz yüzlü adam. **2.** Doğru şey.
es'ile *A. i.* Sorulan şeyler.
esîm *A. s.* Günahkâr, kabahatli, suçlu.
esinne *A. i.* Süngüler, kılıçlar.
esir *A. i.* Isının ve ışığın yayılma aracı olarak bütün evreni doldurduğu kabul edilen ve ağırlığı olmayan bir töz.
esir *A. i.* **1.** Savaşta düşman eline düşen kimse, tutsak. **2.** Köle, kul. **3.** Bir şeye aşırı düşkün. *Esir-i firaş,* yatalak, *-harb,* savaş esiri, tutsak; *-hizmet,* hizmet esiri.
esirane *F. s. ve zf.* Tutsak ve köleye yakışır yolda.
esîrî *A. s.* **1.** Esirle ilgili. **2.** Çok hafif.
esirî *F. i.* Esirlik. Kulluk. Tutkunluk.
eskaal *A. i.* Ağır yükler, ağır şeyler. *Cerr-i eskaal,* mihanik, makine bilgisi.

eskal *A. s.* Sözü, sohbeti çekilmez.
eskam *A. i.* Marazlar, illetler.
eslâf *A. i.* Geçmişler. Yerlerine geçilmiş kimseler.
eslem *A. s.* En sağlam, en doğru. *Eslem-i tarik,* en doğru yol.
esliha *A. i.* Silahlar. *Esliha-i atika,* eski silahlar; *esliha-i ceriha,* yaralayıcı silahlar; *esliha-i cedide,* yeni silahlar; *esliha-i hafife,* (tabanca, tüfek gibi) hafif silahlar; *esliha-i nariyye,* ateşli silahlar; *esliha-i sakile,* (top ve havan gibi) ağır silahlar.
esma' *A.i.* Kulaklar. Kulak işitmeleri.
esma' *A. i.* Adlar. *Esma-i hüsna, esma-ül-hüsna,* Tanrı adları.
esmak *A. i.* Balıklar. *Esmak-i azmiyye,* kemikli balıklar.
esman *A. i.* Tutar, değer, bedel. *Esman-i hasıla,* elde edilen tutar.
esmar *A. i.* Yemişler. *Esmar-i erbaa,* dört yemiş, (hurma, unnap, incir, kuru erik ya da kuru üzüm); *-gûnagûn,* türlü yemişler.
esmar *A. i.* Masallar, hikâyeler.
esmer *A. s.* Karaya çalan kumral renk. *Esmer-ül-levn,* karayağız.
esna' *A. i.* Ara, aralık, sıra. *Esnay-i harb,* savaş sırası; *-mütalâa,* okuma sırası; *-tesâdüm,* çarpışma zamanı.
esnaf *A. i.* **1.** El zanaatları ya da küçük ticaretle geçinen kimselerin genel adı. **2.** (Mec.) Kötü yola sapmış olan kadın.
esnah *A. i.* Asıllar, kökler. *Esnah-i rieviyye,* akciğer petekleri.
esnam *A. i.* Putlar.
esnan *A. i.* Dişler. Yaşlar. *Esnan-i askeriyye,* askerlik yaşları; *esnan-i katıa,* kesici dişler.
esniye *A. i.* Övmeler.
esr *A. i.* Tutsaklık. *Kayd-i esr,* esirlik bağı, esirliğe düşme.
esra' *A. s.* Pek çabuk.
esrar *A. i.* Sırlar.
esrar *A. i.* Hintkenevirinden çıkarılan uyuşturucu, keyif veren zehir.
esrarengiz *F. s.* Sırlı. Gizemli
esrarkeş *F. s.* Esrar içen, esrar düşkünü.
Esrib *A. i.* Medine.
esselâ *A.* «Kendine güvenen meydana çıksın».
esselâm *A.* «Selâmlar», «hayır dualar olsun.»
esta' *A. s.* Uzun boyunlu.
estağfurullah *A.* Övülen, ya da teşekkür edilen bir kimsenin söylediği kibarlık ve alçakgönüllülük sözü.
estar *A. i.* Satırlar.
ester *F. i.* Katır.
esvab *A. i.* Giyecek şeyler esvaplar.
esvaf, asvaf *A. i.* Koyun yünleri.
esvak *A. i.* Çarşılar, pazarlar.
esvar *A. i.* **1.** Kaleler. **2.** Ziyafetler.
esvat, asvat *A. i.* Sesler, *Esvat-i hazin,* hazin sesler; *-hayvanat,* hayvanların sesleri.
esved *A. s.* Kara, siyah. *Esvedeyn,* (iki siyah) Yılanla akrep.
esyaf *A. i.* Kılıçlar.
eşaib, eşayib *A. i.* **1.** Karışık-

lıklar. **2.** Cins bozuklukları.

Eşaire *A. i.* İmam Ebulhasen ül Eş'arî yolunda olanlar.

eş'âr *A. i.* Uyaklı, ölçülü şiirler.

eş âr *A. i.* Kıllar. *Eş'ar-i guddeviyye*, bez tüyler; *eş'ar-i mumıssa*, emici kıllar.

eş'ar *A. s.* Güzel şiir söyleyen. *Eş'ar-i nâs*, halkın en iyi şiir söyleyeni; *zeman*, zamanın en iyi şiir söyleyeni.

eşhas *A. i.* Kişiler, kimseler. *Eşhas i mı'rufe*, tanınmış kimseler; *eşhas-i muzırre*, zararlı kimseler.

eşheb *A. s.* **1.** Kır (at.) **2.** *i.* Aslan. **3.** Soğuk (gün)' **4.** Güç iş.

eşbah *A. i.* **1.** Kişiler, vücutlar, gövdeler. **2.** Uzaktan görülen karaltılar. **3.** Büyük kapılar.

eşbâh, eşbeh *A. s.* Benzeyenler, eşler.

eşca' *A. s.* En cesur ve yiğit.

eşcar *A. i.* Ağaçlar. *Eşcar-i bağ*,bahçenin ağaçları; *eşcar-i müsmire*, meyve ağaçları.

eşedd *A. s.* Pek şiddetli, pek sert. *Eşedd-i ihtiyaç*, en zorlu ihtiyaç; *eşedd-i mücazat*, en sert ceza.

eşell *A. s.* Çolak.

eşerr *A. s.* Çok kötü, azılı.

eşfâ *A. s.* En şifalı. *Eşfâ-yi edviye*, ilaçların en şifalısı.

eşfak *A. s.* Pek şefkatli.

eşfak *A. i.* Acımalar, şefkatler. *Eşfak-i şamile*, herkese acıyıp esirgemeler

eşgaal *A. i.* İşler, güçler. *Tatil-i eşgaal*,grev; *eşgal-i mühimme*, önemli işler.

eşgal *A. s.* Çok işi olan.

eşha *A. s.* İstekle yenilen.

eşhad *A. i.* Şahitler, tanıklar.

eşhâr *F. i.* **1.** Nişadır. **2.** (kalye taşı denilen) Radyom asiti.

eşhel *A. s.* **1.** Koyun gözlü. **2.** Elâ göz.

eşher *A. s.* Çok tanınmış, çok ünlü.

eşhür *A. i.* Aylar. *Eşhür-ül hacc, eşhürü malûmat*, şevval, zilkade ile zilhicceden alınan on gün, ki toplam olarak 70 günlük süre; *eşhür-ül-hurüm*, zilkade, zilhicce, muharrem, recep ayları.

eşi'a *A. i.* Aydınlıklar, ışıklar. *Eşi'a-i âlemtab-i aftab*, güneşin âlemi ışıltan aydınlıkları.

eşidda' *A. i.* Şiddetli davranan yiğitler.

eşirra *A. i.* Çok edepsiz kimseler.

eşk *F. i.* Göz yaşı, *Eşk-i şadi*, ya da *eşk-i sürur*, sevinç gözyaşı; *eşk-i tahassür*, ayrılık göz yaşı; *-teessür*, teessürden akan gözyaşı.

eşka *A. s.* Şaki, haydut.

eşkâl *A. i.* Şekiller. Biçimler. *Eşkâl-i hayat*, hayatın şekilleri; *-hendesiyye*, geometri şekilleri.

eşkâlûd *F. s.* Gözü yaşlı.

eşkâr *A. s.* **1.** Al renkli (at.) **2.** Kırmızı yüzlü adam.

eşkbar *F. s.* Göz yaşı yağdıran, çok ağlayan.

eşkefşan, eşkfeşan *F. s.* Göz yaşı saçan, çok ağlayan.

eşkıya' *A. i.* Hırsızlar, haydutlar, kır uğruları.

eşkriz *F. s.* Göz yaşı döken, ağlayan.

eşkver *F. s.* Göz yaşı döken, ağlayan.

eşmel *A. s.* Pek yaygın.
eşna' *A. s.* Pek çirkin, iğrenç.
eşne, üşne *A. i.* Yosun.
eşneb *A. i.* Beyaz, inci dişli adam.
eşniyye, üşniyye *A. i.* Suyosunu.
eşraf *A. i.* İleri gelenler.
eşrâk *A. i.* Ortaklar.
eşrar *A. i.* Şerirler. Pek kötü kimseler. Azgınlar.
eşrâf *A. i.* Nişanlar, alâmetler. *Errat-i saât*, kıyamet alâmetleri.
eşref *A. s.* Pek şerefli. *Eşref-i mahlûkat*, (yaratıkların en şereflisi) insan; *eşref-i saat*, uğurlu saat.
eşribe, eşrübe *A. i.* İçilecek şeyler.
eşüd *A. i.* Erginlik çağı.
eşvâk *A. i.* Dikenler.
eşvak *A. i.* Şevkler,
eşya' *A. i.* Yiyecekler dışında, insanın yaşaması için gerekli olan, taşınabilen şeyler. *Eşyay-i beytiyye*, ev eşyası.
eşya' *A. i.* Bölükler, cemaatler, yardımcılar.
eşyah *A. i.* Şeyhler, yaşlılar.
eşyab *A. s.* Pek yaşlı. Saçı sakalı ağarmış.
etayib *A. i.* Seçkin şeyler.
etba' *A. i.* **1.** Uşaklar, hizmetçiler. **2.** Birinin işine, sözüne uyanlar. *Etba' ü hadem*, taraflılar ve hizmet edenler.
etbak *A. i.* Bk. ATBAK.
etemm *A. i.* Pek tam, eksiksiz.
etfal *A. i.* **1.** Çocuklar. *Etfal-i mekâtip*, okul çocukları. **2.** Fidanlar, çiçekler. *Etfal-i bağ*, körpe fidanlar; *-behar*, taze çimenler, çiçekler.
etfaliyyat *A. i.* Çocukbilim.
etibba' *A. i.* Hekimler, doktorlar. *Etibbay-i hassa*, saray doktorları.
et'ime *A. i.* Yemekler. *Et'ime-i nefise*, pek leziz yemekler.
etkaa *A. s.* Günahtan çok çekinen.
etkiya *A. i.* Günahtan kaçınan kimseler.
etlas *A. i.* Atlas.
etnab *A. i.* Çadır ipleri.
etrab *A. i.* Akran. Bir yaşta olanlar.
etrâb *A. i.* Ferahlıklar, sevinçler.
etraf *A. i.* Yanlar uçlar, kıyılar. (Anat.) *Etraf-i halfiyye*, hayvanın iki art ayağı; *-kuddamiyye*, hayvanın iki ön ayağı; *-ulviyye*, her iki el; *etraf-ül-beden*, baş, eller, ayaklar.
etraf *A. i.* Güzel yemekler, nimetler.
etrak *A. i.* Türkler.
etribe *A. i.* Topraklar.
etrika *A. i.* Yollar.
etvak *A. i.* Kadın gerdanlıkları.
etvar *A. i.* Davranışlar. Tavırlar. *Etvar-i nalâyıka*, uygunsuz hareketler, davranışlar.
etyab *A. s.* Pek hoş.
etyan *A. i.* Balçıklar.
evabid *A. i.* Âbideler, anıtlar.
evahir *A. i* Sonlar.
evail *A. i.* İlk vakitler, geçmiş zamanlar.
evamir *A. i.* Emirler, buyruklar. *Evamir-i Aşere*, On Emir.
evan *A. i.* Vakit, zaman, çağ. *Evan-i sebab*, gençlik çağı.
evani *A. i.* Kaplar. Çay, yemek takımları. *Evani-i sim ü zer*, gümüş ve altından takımlar.

evasıt *A. s. ve i.* Ortalar. Orta zamanlar.
evbaş *A. i. c.* Ayaktakımı, aşağılık kimse.
evc *A. i.* Yüce, yüksek, doruk. *Evc-i balâ*, en üst derece; *-heva*, havanın en yüksek tabakası.
evca' *A. i.* Ağrılar. Acılar, sızılar. *Evac-ibatn*, karın ağrıları.
evceb *A. s.* Çok vacip.
evcgir *F. s.* En son perdeye yükselmiş.
evdiye *A. i.* Koyaklar, vadiler.
evfa *A. s.* Çok vefalı.
evfak *A. s.* En uygun.
evfer *A. s.* Çok bol.
evgad *A. i.* Ahmak, akılsız kimseler.
evhad *A. s.* Tek.
evham *A. i.* Kuşkular, kuruntular, vehimler.
evhaş *A. s.* Çok vahşi, çok yabanî.
evidda *A. i.* Ahbaplar, dostlar.
ev'iye *A. i.* (Anat.) Damarlar.
evkaf *A. i.* **1.** Vakıflar. **2.** Vakıf mallarını yöneten kuruluş. *Evkaf-i mazbute*, Evkaf Nazırlığına bağlı vakıflar; *evkaf-i münderise*, gelirleri yok olmuş vakıflar.
evkat *A. i.* Vakitler. *Evkat-i hamse*, beş vakit (namaz); *-salât*, namaz vakitleri; *imrari evkat*, vakit geçirme.
evked *A. s.* Daha ve pek kuvvetli.
evlâ *A. s.* Birinci.
evlâd *A. i.* **1.** Çocuklar. **2.** Sülâle, soy. *Evlâd-i fâtihan*, Rumeli zaptında bulunanların soyu; *Evlâd-i inas*, kız çocuklar; *evlâd-i vatan*, vatan çocukları; *evlâd-i zükür*, erkek çocuklar.
evlâdiyyet *A. i.* Evlâda mahsus, evlâdiyelik.
evleviyyet *A. i.* Üstün tutulmaya lâyık olma. *Evleviyetle*, haydi haydi.
evliya *A. i.* **1.** Büyükler, ulular. **2.** Ermişler. *Evliyay-i umur*, iş başındakiler.
evrad *A. i.* [Vird ç.] **1.** Kur'an'dan her vakit okunan bölümler. **2.** Her vakit dilde dolaşan sözler.
evrak *A. i.* **1.** Yapraklar, Kâğıtlar. **2.** Arşiv. *Evrak-i mahzenî*, arşiv; *-havadis*, gazeteler. (bot.) *-müteakibe*, almaşık yapraklar; *-nakdiyye*, kâğıt para[lar].
evram *A. i.* Veremler, şişler, yumrular.
evreng, evrenk *F. i.* Taht. *Evreng nişin*, tahtta oturan; *evreng zîb*, tahta süs veren, tahtta oturan.
evride *A. i.* (Anat.) Toplardamarlar.
evsa' *A. s.* Daha geniş.
evsaf *A. i.* Vasıflar, nitelikler.
evsah *A. i.* Kirler.
evsak *A. s.* **1.** Çok sağlam. **2.** En çok inanılan.
evsan *A. i.* Putlar.
evsat *A. s.* İkisi ortası. *Evsat-i umur*, ikisi ortası işler. *Magrib-i evsat*, Cezayir ve dolayları.
evsât *A. i.* Ortalar.
evşal *A. i.* **1.** Damla damla akan su. **2.** Birbiri ardınca gelen kimseler.
evşen *A. i.* Dalkavuk, yüzegülücü.
evtad *A. i.* Ağaç ya da demir kazıklar.
evtan *A. i.* Vatanlar. *Evtan-i*

muhacirîn, göçmenlerin vatanları.

evtar *A. i.* **1.** Veterler. **2.** Kirişler. **3.** Saz telleri.

evtar *A. i.* Gereksinimler.

evvel *A. s. ve i.* **1.** Önce, ilk. **2.** Eski, geçmiş. **3.** Başlangıç, Baş. *Evvel ü ahir*, eninde sonunda, her zaman,

evvelâ *A. zf.* Her şeyden önce, ilk önce.

evvelen *A. zf.* İlk olarak.

evvelî, evveliyye *A. s.* İlk önce olan. *Tahkikat-i evveliyye*, ilk ağızda yapılan incelemeler.

evvelîn *A. s.* İlkler. *Evvelin ü ahirin*, eskiler ve yeniler.

evveliyyat *A. i.* Başlangıç.

evza' *A. i.* Durumlar. *Evza-i garibe*, garip durumlar.

evzah *A. s.* Pek açık.

evzan *A. i.* **1.** Vezinler. **2.** Tartılar. *Evzan-i aruziyye*, aruz vezinleri; *evzanî-atika* eski tartılar.

eyâ *F. ü.* Ey, heyl

eyadi *A. i.* Eller. *Eyad-i nâs*, halkın elleri.

eyag *F. i.* Ayaklı kadeh, ayak.

eyalât *A. i.* Eyaletler. *Eyalât-i mümtaze*, özel idareli, yarı bağımsız eyaletler.

eyalet *A. i.* Vilâyet, il.

eyamin *A. i.* Pek hayırlı, uğurlu olanlar.

eydi *A. i.* Eller.

eyman, eymün *A. i.* Yeminler *Eyman-i galize*, büyük, kaba yeminler.

eymen *A. s.* **1.** Çok uğurlu. **2.** *Yâdi-i Eymen*, Musa peygamberin Tur dağında Tanrı tecellisine mazhar olduğu yer.

eymen *A. s.* Sağ yandaki.

eyn *A. i. ve zf.* Mantıkta, bir şey veya olayın yerini bildiren *nere, nerede* sözü. *Eyn -el -meferr*, kaçacak yer yok mu?

eyser *A. i.* Pek kolay.

eytam *A. i.* Babaları ölmüş çocuklar, yetimler.

eyvah! *F. ü.* Yazık! Eyvah!

eyvallah *A. ü. c.* «Evet,» «öyle olsun» «Teşekkür ederim,» «Allaha ısmarladık.»

eyvan *F. i.* **1.** Büyük sofa, divanhane, salon. **2.** Kemerli büyük yapı. **3.** Çardak.

eyyam *A. i.* Günler, gündüzler. *Eyyam-i âdiyye*, tatil günlerinden başka günler; *eyyam-i bahur*, ağustosun pek sıcak olan ilk haftası; *eyyam-i resmiyye*, resmî günler; *eyyam-i tatiliyye*, tatil günleri; *eyyam-ül-biyz*, her arabî ayının 13 - 15'inci günleri; *eyyam-ül- ma'dudat*, *eyyam-üt-teşrik*, Kurban bayramının ilk üç günü.

eyyede *A. f.* «Kuvvetlendirsin, sürdürsün». *Eyyedullahu mülkhu*, Tanrı mülkünü sağlam ve sürekli kılsın.

eyyim *A. s.* Kuvvetli, güçlü.

eyyuha *A. e.* Ya, ey, gibi karşıdakilere söz söylerken kullanılır. *Ya eyyühessaki*, ey içki sunan; *eyyühelhuzzar*, ey hazır bulunanlar.

eyzan *A. zf.* «Yine öyle, öteki gibi, tekrar».

ez *F. e.* «den, dan» anlamına gelir. *Ez an cümle*, o cümleden olarak; *ez dil ü can*, can ve gönülden; *ez her cihet*, her bakımdan; *ez kaza*, kazara; *ez ser-i nev*, yeni baştan.

eza' *A. i.* İncinme, incitme. *Ezay-i derun*, iç incinmesi, sıkıntı.

ez'af *A. s.* Çok zayıf. *Ez'af-i ibad, Ez'af-ül-i-bat*, halkın en zayıfı.

ez'âf *A. i.* İki kat şeyler; katlar. *Ez'af-i muzaafa.* Kat kat, pek çok.

ezan *A. i.* Müslümanları namaza çağırmak için minarede yüksek sesle okunan sözler.

ezanî *A. s.* Ezan ile ilgili. *Ezâni saat*, güneş battığında 12 olan saat hesabı.

ezbad *A. i.* Köpükler.

ezber *F. i.* Kitaba bakmadan okuma.

ezcümle *A.* Bu arada, özellikle.

ezdad *A. i.* **1.** Karşıtlar, karşı olan şeyler. **2.** Ters, aksi. *Zıddani lâ yectemian*, bir araya gelmesi olanaksız iki karşıt şey; *cem-i ezdad*, birbirine karşıt olanları bir yere toplama.

ezel *A. i.* Başlangıcı olmayan geçmiş zaman. *Minel'ezel*, çok eskiden; *tâ ezel*, ezelden beri.

ezelî, ezeliyye *A. s.* Başlangıcı olmayan. *İlm-i ezelî. kudret-i ezeliye* Tanrı bilgisi Tanrı gücü.

ezeliyyet *A. i.* Ezelîlik. Sürerlik.

ezell *A. s.* Çok aşağılık.

ezfer *A. s.* Güzel kokulu.

ezgas *A. i.* Karışık şöyler. *Ezgas ü ahlâm*, karışık rüyalar.

ezhan *A. i.* Zihinler. *Ezhan-i nâs*, halkın zihni.

ezhar *A. i.* Çiçekler. *Ezhar-i erbaa*, ebegümeci, hatmi, menekşe, gelincik çiçekleri; *Ezhâr-i rebil*, bahar çiçekleri.

ezher, zehra *A. s.* Çok beyaz ve parlak. *Ezher-ül-levn*, parlak yüzlü, ak pak.

ezheran *A. i.* Ay ile güneş.

ezille *A. s.* Alçaklar, zeliller.

ezimme *A. i.* Yularlar. İdare ipleri. *Malik-i ezimme-i enaam, Ezimme-i kâinat*, herkesin, evrenin yöneticisi (Tanrı).

eziyyet *A. i.* **1.** İncitme. **2.** Sıkıntı, zahmet.

ezkâr *A. i.* **1.** Anmalar, hatıra getirmeler. **2.** Tespihle belli duaları yinelemeler. *Ezkâr-i cemile*, iyi anılmalar.

ezkiya' *A. s.* Keskin zihinliler. *Ezkiyay-i etfal*, zeki çocuklar.

ezkiya *A. s.* Sâf, temiz, iyi halli (kimse)ler.

ezman *A. i.* Zamanlar. *Tagayyür-i ezman*, zaman değişmesi.

ezmine *A. i.* Zamanlar. *Ezmine-i cedide*, yeniçağlar; *kadime*, eskiçağlar, *-müstakbele*, gelecek çağlar.

eznab *A. i.* Kuyruklar.

ezrak *A. s.* Gök renginde, mavi.

ezrar *A. i.* **1.** Giysi düğmeleri. **2.** (Bot.) Tomurcuklar

ezvac *A. i.* Kocalar, karılar. *Ezvac-i mutahhare*, ya da *-tahirat*, Muhammed peygamberin on iki karısı.

ezvak *A. i.* Zevkler.

ezyaf *A. i.* Konuklar.

ezyak *A. s.* Çok dar, sıkıntılı.

ezyal *A. i.* Ekler, etekler, kuyruklar.

F

f 1. Arapça yazılan Osmanlı alfabesinin yirmi üçüncü harfi. 2. Ebced hesabında 80 sayısının karşılığıdır. 3. Farsça sözcüklerde *f* nin *p* ve *v* ile değişmeleri olur.

fa *A. i.* «f» harfinin Osmanlıcadaki adı. *Fa-i safes*, ebced formülünde *safes* sözündeki fe; *fa-ül-fiil*, fiil sözcüğündeki, yani üç harfli sözcüklerin birinci harfleri.

fa'al *A. s.* [Fiil den] 1. İş gören, çalışkan. 2. Çok işleyen. 3. Hiç durmayıp hep eylemde bulunan. 4. Etkin. *Fa'al-i lemma yürid*, istediğini işleyen (Tanrı); *akl-i faal*, (Fel.)

faale *A. i.* [Fail ç.] 1. Failler. 2. Yapanlar.

faalâne *F. zf.* [Fa'al-ane] Çalışkancasına.

faaliyet 1. Çalışma, çalışkanlık, hamaratlık. 2. Etkinlik.

fâci' *A. s.* Acıklı,

facia *A. i.* 1. Çok acıklı olay. 2. Acıklı tiyatro oyunu. *Drame* karşılığı olarak. *Facianüvis*, dram yazarı,

facir, facire *A. s.* [Fücur'dan] 1. Günah işleyen. 2. Kadına düşkün erkek, erkeğe düşkün kadın. 3. Kötü işlerle vakit geçiren.

fagfur *F. s.* 1. Eskiden Çin İmparatorlarına verilen unvan: *Fagfur-i Çin*. 2. İyi porselenden yapılmış Çin işi: *Kâse-i fagfur*.

fagfurî *F. s.* 1. Çin işi çanak, çömlek, tabak. 2. Porselen.,

fahamet *A. i.* 1. Ululuk. 2. Saygınlık, değer.

fahametlü *A. s.* (Tanzimat'tan sonra) Sadrazam, Mısır Hidivi ile yabancı prensler ve yarı bağımsız emirliklerin başındakiler için yazışmalarda kullanılır unvandı: *Zat-i fahametpenahî*, sadrazam.

fahametpenah *A. s.* Başvurulacak en büyük makam.

fahhar *A. s.* Aşırı övünen.

fahîme *A. s.* [Fahm'dan] Ulu, büyük.

fahimane *F. zf.* [Fahîm-ane] *Fahamet* unvanı kullanılanlara verilen sıfat: *huzur-i fahimane*, *zat-i fahimane*.

fâhime *A. i. s.* [Fehm'den] 1. Akıllı, 2. Anlayışlı. Anlayış.

fâhir, fâhire *A. s.* [Fahr'dan] 1. Parlak, şanlı, güzel. *Libas-i fâhir*, *hil'at-i fâhire*, *daire-i fâhire*. 2. Övünen. 3. Övünülecek.

fahiş *A. s.* [Fuhş'tan] 1. Büyük, iri. 2. Ahlâka uymaz, edep ve terbiye dışı. 3. Çok yolsuz, aşırı çirkin ya da uygunsuz.

fahişe *A. i.* **1.** Ahlâksız kadın. **2.** Orospu, kahpe.

fahl *A. i.* Erkek eş. **2.** İleri gelen, üstün adam. **3.** Aygır.

fahş *A. s.* [Fahamet'ten] Büyük, ulu, yüce.

fahm *A. i.* Kömür. *Fahm-i bullûrî*, Elmas; *fahm-i nebatî*, bitkisel kömür; *fahm-i turabî*, huy, (*houille*) kömürü; *fahm-i hayvanî*, Fransızca *charbon animal*, (hayvan kömürü); *hamız-i fahm*, karbonik asit; *muhassil-i fahm* (karbon çağı).

fahmî, fahmiyye *A. s.* Kömürle ilişkili. *Havza-i fahmiyye*, kömür havzası.

fahmiyyet *A. i.* (Kim.) Karbonat.

fahr *A. i.* **1.** Büyüklük, ululuk. **2.** Övünülecek neden. **3.** Övünmeye neden olacak kimse. **4.** Kendisiyle ilgilileri övündürecek kimse. *Fahr-i âlem, fahr-i kâinat*, Muhammet peygamber.

fahrî, fahriyye *A. s.* **1.** (Onur için) parasız, ücretsiz görülen, kabul edilen iş, memurluk. **2.** Böyle bir iş ya da memurluk verilmiş kimse.

fahriyyat *A. i* [Fahriyye ç.] Fahriyeler.

fahriyye *A. i.* [Ed.] İslâm yazınında ozanların kendi nitelik ve erdemliliklerini, kahramanlık ve yiğitliklerini, övme amacıyle yazdıkları nazım.

fahriyyen *A. zf.* Fahrî olarak. Karşılıksız, bedava olarak, onur için.

fahur *A. s.* [Fahr'dan] **1.** Çok övünen. **2.** Kibirli.

fahurane *F. s. zf.* Övüne övüne. Övünerek.

fahz *A. i.* (Anat.) Uyluk. *Azm-i fahz*, uyluk kemiği.

faide *A. i.* **1.** Yarar, kazanç. **2.** İşe yarama, yararlık. *Bi-faide*, faydasız; *çi faide*, neye yarar, boşuna.

faidemend *F. s.* Yararlı. Faydalı, kârlı.

faih, fayih *A. s.* Çiçek ve meyve kokusu. *Rayiha-i fayiha*, güzel koku.

faik, faika *A. s.* [Fevk'ten] **1.** Üstün saygılar; *ihtiramat-i faika*. **2.** Başkalarından ileri. *Faik-ül-akran*, akranlarından üstün.

faikiyyet *A. i.* Üstünlük. *Esbab-i faikiyyet*, üstünlük nedenleri.

fail, faile *A. i.* **1.** Eden, yapan. işleyen. *Fail-i hayr*, hayır işleyen. **2.** Etki gösteren, etken. **3.** Özne. *Fail-i hakikî, fail-i Mutlak*, Tanrı; *fail-i muhtar*, elindelik.

failiyet *A. i.* İşleyicilik. (Fel. ve Hek.) *Activité* karşılığı olarak.

faiz *A. s.* [Fevz'den] **1.** Amaca erme. **2.** Kurtulan, üstün gelen.

faiz *A. s.* [Feyz'den] **1.** Ödünç verilen para için alınan kâr. **2.** Taşan, taşkın, dolu.

faizci *A. i.* Bankacı, banker, murabahacı, tefeci.

fâka *A. i.* Yoksulluk. *Fakr ü fâka*, yoksulluk.

fakahat *A. i.* Fakihlik. Fıkıh bilgisinde derinlik.

fakat *A. e.* Yalnız, ama, ancak, şu kadar ki...

fakd *A. i.* Eksiklik, az bulunma, fikdan.

fakîh *A. i.* [Fıkıh'tan] Fıkıh bilgini.

fakihe *A. i.* Meyve, yemiş. *Fakihet-üşşita,* (kış yemişi) ateş.

fakir *A. s. i.* [Fakr'dan] **1.** Yoksulluk. fıkaralık. **2.** Dilenci. **3.** (Alçak gönüllülükle) Birinci şahıs. **4.** Derviş. **5.** Zavallı.

fakirane *F. zf.* [Fakir-ane] **1.** Yoksula yakışır halde. **2.** (Nezaket olarak) kendisinden konuşan kimse.

fakirhane *F. i.* [Fakir-hane] (alçak gönüllülükle) Söz söyleyen kimsenin evi.

fakr *A. i.* **1.** Yoksulluk **2.** Muhtaçlık. **3.** Eksiklik, azlık. *Fakr-i dem, fakr-üd-dem,* kan zayıflığı.

fâl *A. i.* **1.** Fal, uğur, *fal açmak,* bakla atmak. **2.** Baht ve talihi anlamak için garip yollara başvurma. *Fâl-i hayr,* hayırlı belirti, işaret, uğur sayma; *huceste-fâl,* mutlu talihi olan.

falaka *A. i.* Eskiden öğrencinin cezalandırılması için kullanılan işkence âleti. *Falakaya yatırmak.*

falakacı *A. i.* Sadrazamların kabahatlileri dövdürme hizmetinde kullandıkları adamlar. *Falakacıbaşı.*

falan *A. zm.* Bir özel adın yerini tutan

fâlic *A. i.* [Felc'den] Yarı inme. Bedenin yarısını tutmaz hale getiren inme.

fam *F. i.* **1.** Renk. **2.** Tür. **3.** Çeşit, örnek.

fani *A. s.* **1.** Ölümlü, gelip geçici, kalımsız. **2.** Çok yaşlı. *Âlem-i fani,* (ölümlü olan) bu dünya; *pîr-i fani,* pek yaşlı olan.

faniyyet *A. i.* Fanilik. Ölümlülük.

fanus *A. i.* **1.** Durağan ve süslü fener. **2.** Cam kap.

far, fare *A. i.* Sıçan.

faraza *A. zf.* Tutalım ki, diyelim ki, sayalım ki...

farazi, faraziyye *A. s.* **1.** Farz ve takdire dayanan. **2.** Gerçek olmayıp da öyle tutulan, denilen varsayımlı.

faraziye *A. i.* Varsayım, çeşidinden düşünceler.

faraziyyat *A. i.* [Faraziyye ç.] Faraziyeler.

fârig *A. s.* [Ferag'dan] **1.** Boş, işini bitirmiş, işsiz. **2.** Vazgeçmiş, çekilmiş. **3.** Rahat, dinç halde. **4.** (Huk.) Üzerindeki bir hakkı başkasına bırakan. *Fârig-ül-bal,* rahat; *farig-ül-hal,* durumu iyi olan,

fârik, farika *A. s.* [Fark'tan] **1.** Ayırmaç, ayıran. **2.** Ayırt edilmesine neden olan. *Alâmet-i fârika, (trade mark* karşılığı olarak).

fâris *A. i. s.* **1.** Binici, süvari. **2.** Usta. *Fâris-i meydan-i fesahat.*

Faris *A. i.* İran. *Bahr-i Faris,* Basra körfezi.

farisî *A. s. i.* **1.** İran'la ilgili. **2.** Farsça.

farisiyyat *A. i.* İran edebiyatı.

fariza *A. i.* **1.** Yapılması zorunlu olan ödev. **2.** Farz olan şey. **3.** Mirasçılardan her birine düşen pay. *Farîza-i zimmet,* boyun borcu.

fark *A. i.* **1.** Ayırtı, ayrıklık, ayrılık, ayrım. **2.** Başkalık, fazlalık. **3.** Mübayenet. **4.** Nüans. **5.** Uymazlık. *Fark-ı küllî,* çok ayrılık. *Bilâ fark* ayırt olmadan.

farkad, farkadan *A. i.* Kutup bölgesindeki iki yıldız.

fart *A. i.* Çok aşırı. *Fart-i muhabbet* sevgi aşırılığı; *fart-i semane*, aşırı şişmanlık; *fart-i zekâ*, zekâ üstünlüğü, aşırılığı.

faruk *A. s.* [Fark'tan] **1.** Keskin. **2.** Kesip bitirici, sonuca ulaştırıcı. **3.** Hakkı hak olmayandan ayıran.

Farukî *A. s.* Halife Ömer'e mensup. Onun gibi.

farz *A. i.* **1.** Tutma, sayma, gerçek diye bakma. **2.** Esaslı neden. **3.** Dinde yapılması zorunlu neden. *Farz-i muhal*, olmayacak, olması olanaksız; *bilfarz*, tutalım ki...

farzen *A. zf.* Faraza. Tutalım ki.

Fas, Fes *A. i.* Fas ülkesi, *Magrib-i Aksâ*.

fas *A. i.* Balta, nacak.

fasahat *A. i.* Bir dilin doğru, kolay ve düzgün söylenişi, yazılışı.

fasahatperdaz *F. s.* Fasahatle söz söyleyen.

fasd *A. i.* Kan alma.

fasıl *A. s.* [Fasl'dan] Ara kesip ayırıcı. Ayıran, bölen. *Hatt-i fâsıl*, iki ülke arasındaki sınırları saptayan belirli noktalar.

fâsıl *A. i.* **1.** Ayıran şey, bölme. **2.** Ara, aralık, açık. **3.** Bir aralık, virgül karşılığı olarak. **4.** (Ed.) Düzyazıda fıkraların, nazımda dizelerin sonundaki eşit harfler.

fâsid, fâside *A. s.* **1.** Kötü, fena, yanlış, bozuk. **2.** Münâfık, fesat çıkaran. *Fasid-ül-mizac*, bünyesinde bozukluk olan; *bey-i fasid* (Huk.) alım satım koşulları eksik olan satım; *daire-i faside*, (Mantık) kısır döngü; *fikr-i fasid*, bozuk fikir; *itikad-i fasid*, bozuk inanç.

fasih *A. s.* **1.** Güzel, düzgün, açık konuşan, **2.** Hatasız söz. **3.** Fasahatle söylenilen. *Kelâm-ı fasih*, düşün, söz.

fâsih [Fesh'ten] Bozucu, vazgeçen.

fâsik *A. s.* [Fisk'ten] Günah işlemiş. *Fâsik-i mahrum*, günah işlemeye hazır, ama araç bulamayan.

fasîle *A. i.* **1.** Birtakım taife. Grup. **2.** (Bot.) Familya.

fasl *A. i.* **1.** Bir kitabın bölümlerinden her biri **2.** Ayrılma, ayrılık. **3.** Kesme, kesin olarak bitirme. **4.** Yılın dört bölümünden her biri, mevsim. **5.** (Tiyatro) Oyun bölümlerinden her biri, perde. **6.** Bir defada çalınan musiki. **7.** Dedikodu.

fass *A. i.* **1.** Yüzük kaşı. **2.** Kemiğin oynak yeri.

fassad *A. i.* [Fasd'dan] Kan alan cerrah, hacamatçı.

fassal *A. s.* [Fasl'dan] Dedikoducu, çekiştirici.

fâş *F. s.* **1.** Açığa vurma, **2.** Meydana çıkmış, yayılmış.

fatanet *A. i.* Zihin ve bellek açıklığı. Anlayış, çabuk kavrama.

fâtır *A. s.* Yaratan, yaratıcı. *Fâtırüssemavatü vel-arz*, (gökleri ve yerleri yaratan) Tanrı. *Kudret-i fâtıra*, Tanrının yaratma gücü; *sure-i Fâtıra*, Kur'an'ın otuz beşinci suresi.

fâtih *A. i. s.* [Feth'ten] **1.** Fetheden. Aşan, alan. *Fâtih-*

ül-ebvab, (kısmet kapılarını açan) Tanrı. **2.** Ö. i. İstanbul'u zapteden II. Mehmet'in lakabı.

fâtiha *A. i.* **1.** Başlangıç, giriş, methal. **2.** Kur'an'ın birinci suresi.

fâtihahan *A. b. s.* Birinin ruhuna fâtiha okuyan.

fatin *A. s.* [Fıtnat'tan] Zihni açık, uyanık.

fâtin *A. s.* [Fitne'den] Fitneci.

fâtir *A. s.* [Fütur'dan] **1.** Durgun, gevşek. **2.** Az sıcak, ılık.

fatîr *A. i.* **1.** Mayasız saç ekmeği, bazlama. **2.** Pasta. **3.** Olmamış. Kıvamını bulmamış.

faysal *A. i.* **1.** Karar. Hüküm. Bitirme. **2.** Kesmek. Sona ermek. *Faysalpezir*, sona eren.

fazahat *A. i.* Ayıp. *Fazahat-i lisaniye*, ayıp sayılacak biçimde açık açık söyleme.

fazai *A. s.* Evrenle ilgili.

fazaih, fazayih *A. i.* [Faziha ç.] Rezaletler, edepsizlikler.

fazail *A. i.* [Fazilet ç.] Erdemler. Faziletler. *Fazail-i asliye*, temel faziletler. *Fazail-i insaniye*, insanlık faziletleri.

fâzıl, fâdıl *A. s.* Erdem sahibi, Fazilet sahibi, üstün, parlak.

fazîh *A. s.* **1.** Rezil, rüsva, çirkin. **2.** Rezilce.

fazîha *A. i.* **1.** Rezalet. **2.** Ayıp. **3.** Alçaklık.

fazilet *A. i.* **1.** İyi ahlâk. **2.** Değer. **3.** Bilgi, hüner.

fazl *A. i.* **1.** Artıklık, üstünlük. **2.** Bilginlere özgü olgunluk. **3.** Bilgi.

fazla *A. i.* **1.** Artık, ziyade. **2.** İleri, çok. **3.** Gereksiz.

fazalat *A. i.* [Fazla ç.] **1.** Fazlalar, fazla şeyler. **2.** Pislikler, murdarlıklar.

fâzıl *A. s.* **1.** Erdemli. **2.** Üstün.

febiha *A. zf.* «Pekâlâ, öyle olsun, şimdi, bu halde» anlamlarında kullanılır.

fec *A. i.* **1.** Çukur. **2.** Geçit.

fecaat (Türkçede yapılmıştır) Acıklılık.

fecai, fecayi *A. i.* [Facia ç.] Facialar. Acıklı, dert verici şeyler.

fecere *A. i.* [Facir ç.] **1.** Çok günah işlemiş olanlar. **2.** Kötü işler çevirenler. *Kefere-i fecere*, eski tarihçilerin İslâmdan gayrısı için kullandıkları söz.

feci, fecia *A. s.* Acıklı, acı veren.

fecr *A. i.* Sabaha karşı, tan zamanı. *Fecr-i âti*, (gelecek zamanın fecri) Edebiyat-i Cedide'ye benzemek amacıyle Servetifünun dergisi çevresinde, yeni bir edebiyat okulu kurmak isteyen gençlerin takındıkları ad; *fecr-i kâzib*, (yalancı tan) çok erkenden doğu tarafında görülen aydınlık; *fecr-i sadık*, (gerçek tan) güneşin doğmasından biraz önce doğu tarafında beliren aydınlık; *salat-i fecr*, sabah namazı; *süre-i fecr*, Kur'an'ın seksen dokuzuncu suresi; *tulû-i fecr*, tan atması; *-şimalî*, kutup bölgelerinde uzun gece yarılarında görünen çeşitli renkte ışıklar.

fecve *A. i.* **1.** Açıklık. **2.** Avlu.

feda, fida *A. i.* Gözden çıçıkarma, kendi çıkarından vazgeçme. **2.** Bir şeyin yo-

luna gitme, kurban olma. 3. Verme, uğruna verme. *Feda-yi can,* canını verme.

fedaî *A. s.* 1. Canını esirgemeyen. 2. Her şeyi göze alan.

fedaiyan *F. i.* Fedaîler. Serdengeçtiler.

fedakâr *F. s.* 1. Özel yararlarını bu uğurda gözden çıkaran. 2. Eli açık.

fedakâran *F. i.* Fedakârlar. *Fedakâran-i millet,* ulus uğruna kendi çıkarından geçen kimseler.

fedakârî *F. i.* Fedakârlık.

Fedaviyye *A. i.* Bâtınîlerin fedaî takımı. Serdengeçtiler.

feddan *A. i* 1. (Arap ülkelerinde kullanılan) dönüm birimi (eski feddan 59,3 ar; feddan-i Mısrî 2,1 ar). Bir çift saban öküzü. 3. Bir çift öküzle bir günde sürülebilen toprak.

fedm *A. s.* Budala, gabi.

feemma *A. bağ.* [Fe-amma] Kaldı ki, gelince.

fehavi [Fehva ç.] Anlamlar. manzaralar, kavramlar.

fehîm, fehime *A. s.* [Fehm'den] 1. Zeki, 2. Akıllı. 3. Anlayışlı.

fehm *A. i.* Zekâ, anlama.

fehva *A.* 1. Özet, ruh. 2. Anlam. 3. Kavram.

feillâ *A. zf.* Olmazsa, olmadığı halde.

fekahet *A. i.* 1. Anlayış, kavrayış. 2. Fakirlik. 3. Fıkıh bilgisinde derinlik.

fekâhet *A. i.* Güler yüzlü, lâtifeci olma.

fekar, fikar *A. i.* ç. (Anat.) Omurga kemikleri. *Zülfikar,* Bedr savaşında Muhammet peygamberin Ali'ye verdiği kılıç.

fekk *A. i.* 1. Ayırma, açma. 2. Kaldırma. *Fekk-i rakabe* Cariyeyi azat etme. 3. Kırma, koparma, 4. Kurtarma. 5. (Anat.) Çene kemiği. *Fekk-i âlâ,* üstçene; *fekh-i esfel,* altçene.

fekkeyn *A. i.* (Anat.) (alt ve üst) İki çene.

fekkî, fekkiyye *A. s.* (Anat.) Çene ile ilgili. *İzam-i fekkiye, şiryan-i fekkî.*

felâ *A. zf.* O halde, o zaman. *Felâcerem,* muhakkak, kuşkusuz.

felâh *A. i.* 1. Kurtuluş. 2. Mutluluk. *Hayyalelfelah,* haydin mutluluk ve kurtuluşa. *Felâh-ı vatan,* Vatanın kurtuluşu

felâhan, felâhun. *F. i.* Taş atma aleti, sapan. *Seng-i felâhan,* sapan taşı.

felâhat *A. i.* Ekincilik, çiftçilik.

felâhat *F. i.* Taş atmada kullanılır alet. Sapan.

felâhyab *F. s.* Felâh bulan, Kurtuluşa eren.

felak *A. i.* 1. Tan. 2. Falaka, tomruk.

felâket *A. i.* Büyük dert, belâ.

felâketdide *F. s.* Dert görmüş, derde uğramış.

felâketzede *F. s.* Belâya uğramış.

felâketzedegâh *F. i.* [Felâketzede ç.] Derde uğramış kimseler.

felâsife *A. i.* [Filesof ç.] Felsefe ile uğraşanlar. Filozoflar. *Mezahib-i felâsife,* filozofların okulları. 2. Düşüncesiz, kaygısız, rahat yaşayanlar. 3. Dinsizler.

Felâtun *A. i.* Eski Yunan filozofu Eflâtun.
felc *A. i.* İnme.
felek *A. i.* Gökyüzü. **2.** Zaman. **3.** Talih, baht. **4.** Dünya. **5.** Her gezegenin gökyüzündeki katı.
felekcah *F. s.* Felek rütbeli. Rütbesi felek kadar yüksek.
felekî, felekiye *A. s.* **1.** i. Astronomi ile uğraşan. **2.** Felekle ilgili.
felekiyyat *A. i.* Astronomi bilgisi.
felekiyyum *A. i.* Astronomi bilginleri.
felekzede *F. s.* Talihsiz. Feleğin zulmüne uğramış.
Felistin Palestin, Filistin.
felizalik *A. bağ.* İmdi, şunun için.
fellâh *A. i.* [Felâhat'ten] **1.** Mısır çiftçisi. **2.** Ekinci, çiftçi. **3.** Kara Arap [ç. **Fellâhîn**].
felsefe *A. i.* Filozofi.
felsefî *A. s.* Felsefe ile ilgili, felsefeden sayılan, felsefece. *Efkâr-i felsefeiye, fikr-i felsefî,* felsefe fikirleri.
felsefiyat *A. i.* Felsefe konuları, felsefe.
fem *A. i.* Ağız. *Gonce fem,* gonce gibi, küçük ağızlı.
femmî, femmiye *A. s.* Ağızla ilgili.
fen, fenn *A. i.* **1.** Nevi, çeşit, sınıf, tabaka, türlü. **2.** Hüner, marifet, sanat, ilim. *İlm ü fen* olarak birlikte kullanılırdı. *Edebiyat* karşıtı olarak da kullanılmıştır. *Fenn-i harb, -tedavi, hezar-fen.*
fena *A. i.* **1.** Yok olma., yokluk. Süreksizlik. *Dâr-i fena, dâr-ül-fena* (fena evi), bu dünya. **2.** (Tas.) Kişinin kendinden ve bütün dünya işlerinden vazgeçip birlik denizine dalması, *fena fillâh.*
fenagâh *F. i.* [Fena-gâh] Fânilik yeri, bu dünya.
fenapezir *F. s.* [Fena-pezir] Yok olabilir, sürekli olmayan.
fend *F. i.* Yalan, dolan.
fene, feng *A. i.* Tarablus tilkisi. Karsak ve postu.
fennen *A. zf.* Fen bakımından, fenne uygun olarak.
fennî, fenniyye *A. s.* Fenne ait, fen ile ilgili.
fenniyyat *A. i.* Teknoloji,
fer *F. i.* **1.** Parlaklık, aydınlık. **2.** Ziynet, süs. **3.** Nüfuz, iktidar.
fer', fer *A. i.* **1.** Dal, budak, kol. **2.** Bir kökten ayrılan kolların her biri. **3.** İkinci derecede olan. **4.** Ayrıntı. *Fer-i fiil,* ortaç,
ferace *A. i.* **1.** Kadınların dışarı çıktıkları zaman giydikleri üstlük. **2.** Bol cübbe. Sarıklıların giydiği üstlük.
feradis *A. i.* [Firdevs ç.] **1.** Bahçeler. **2.** Cennetler, uçmaklar. *Feradis-i cennet,* cennet bahçeleri.
ferag, *F. i.* Serin rüzgâr.
ferag *A. i.* **1.** Vazgeçme, bırakıp terk etme. **2.** Hiç bir şeyle uğraşmayıp rahat etme, dinlenme. **3.** Rahatlık. **4.** (Huk.) Bir mülkün tasarruf hakını başkasına bırakma.
feragat *A. i.* **1.** Dava açtıktan sonra davacının hakkından vazgeçmesi. **2.** Vazgeçme. **3.** Tokgözlülük gösterme. **4.** Rahatlık, dinçlik.
ferah *F. s.* **1.** Bol, geniş. **2.**

Neşeli, açık. Gönül açıklığı. **4.** Çok. *Hesab-i ferah*, geniş tutulan hesap.

ferah, ferah *A. s.* Bol, bol geniş geniş.

ferahver *F. s.* [Ferah-âver] Ferah getirici, sevindirici.

ferahbaş *F. s.* Ferah bağışlayan. İç açıcı.

ferahefza, ferahfeza *F.s.* [Ferah-efza] **1.** Sevinç arttırıcı. **2.** *Ferahfeza*, Türk müziğinde bir makam.

ferahim *F. i.* **1.** Toplanma, birikme. **2.** Topluluk, bir arada olma. *Damenferâhem*, toplu etek.

ferahnak *F. s.* **1.** Musiki makamlarından biri. **2.** Sevinçli.

ferahnüma *A. F. i.* Türk musikisinde bir makam.

feraid *A. i.* [Feride ç.] Tek bulunan inciler.

feraine *A. i.* [Firavun ç.] Firavunlar.

feraiz *A. i.* [Farize ç.] **1.** Farizeler, farzlar. **2.** (İlm-i feraiz den) Din bakımından miras, mirasçılar ve miras paylaşma konusu olan bilim.

ferak, ferk *A. i.* Baş, başın tepe kısmı.

feramîn Fermanlar.

feramuş *F. i.* Unutma, hatırdan çıkarma.

feraset, firaset *A. i.* Anlayışlık, çabuk seziş,

feraşe *A. i.* Pervane.

feraşet *A. i.* (Tar.) Kâbe süpürücüsü. *Feraşet-i şerife vekili*, padişahça oraya atanan hademe başı,

ferbiyuniyye *A. i.* (Bot.) Sütleğengiller.

ferc *A. i.* Kadının cinsel organı.

fercam *F. i.* **1.** Son, akıbet. **2.** Çıkar, yarar.

ferce, füre Bk. FÜRCE.

ferd *A. i.* **1.** Tek. Çift olmayan. **2.** Bir bütünün her teki. **3.** Eşi bulunmayan. **4.** İnsanların her biri. **5.** (Ed.) Dizeleri birbiriyle uyaklı olmayan tek beyit.

ferda *F. i.* **1.** Yarın. **2.** Gelecek zaman. **3.** (Mec.) Kıyamet.

ferdaniyyet *A. i.* **1.** Birlik, Teklik, eşsizlik. **2.** Yalnızlık. **3.** Bireycilik.

ferdî, ferdiyye *A. s.* **1.** Fertle ilgili. **2.** Tek şey.

ferdiyyet *A. i.* Bireylik.

ferec *A. i.* Acı ve kederden sonra gelen sevinç.

feres *A. i.* At, beygir. *Islah-i nesl-i feres*, at cinsini ıslah.

Ferhad *A. i.* Ferhat ile Şirin hikâyesinin erkek kahramanı

ferhal *F. s.* Düz, uzun saç.

ferhan *A. s.* Sevinçli.

Ferhar *F. i.* Uzak Doğu'da bir kentin adı.

ferhat *A. i.* [Ferah'tan] Rahatlık.

ferheng, ferhenk *F. i.* **1.** Bilgi. **2.** Sözlük.

ferhunde *F. s.* Uğurlu, kutlu.

ferhundefal *F. s.* Talihi uğurlu, kutlu.

ferhundegî *F. i.* Uğurluluk, mutluluk.

ferhundepâ *F. s.* Ayağı uğurlu.

feri Bk. FER.

fer'î, ferîyye *A. s.* **1.** İkinci derecede olan **2.** Kökten olmayan, dallara, kollara ait olan.

ferid *A. s.* [Ferd'den] Tek, eşi olmayan. *Ferid-i asr, -dehr, -rüzgâr, -zaman*, zamanında

eşi bulunmayan, tek; *ferid-üd-dehr*, aynı anlamdadır.

feride *A. i.* Benzeri olmayan ya da pek az bulunan inci.

ferih *A. s.* Sevinçli.

ferik *A. i.* **1.** Fırka (tümen) komutanı. **2.** İnsan kalabalığı.

ferikan *A. i.* [Ferik ç.] Korgeneraller.

ferikayn *A. i.* İki taraf, iki fırka.

ferişteh, firişte *F. i.* Melek.

fermâ *F. s.* «Buyuran, hükmeden» anlamıyle kelimelere katılır.

ferman *F. i.* Buyruk. Emir. *Ferman-i ilâhî* Tanrı buyruğu; *-padişahî* padişah buyruğu.

fermanber *F. s.* Verilen emri yapan.

fermandih *F. s.* Emir veren, buyuran.

fermanferma *F. s.* Buyruğu geçen, hükmeden.

fermanreva *F. s.* Emri yürüyen, hükmü geçer olan.

fermayiş *F. i.* **1.** Buyurma, Emretme. **2.** Emir, ısmarlama, sipariş.

fermude *F. i.* **1.** Buyruk, **2.** Emir, irade, ferman.

ferr Bk. FER.

fer *A. i.* Kaçma. Geri çekilme.

ferraş *A. i.* [Ferş'ten] **1.** Hizmet gören. **2.** (Yatak, kilim) serip süpüren.

ferruh *F. s.* Uğurlu, kutlu, mutlu.

ferruhfal *F. s.* Talihi uğurlu, açık.

-fersa *F. s.* «Aşındıran, yoran, tüketen, eskitici, yıpratıcı» anlamıyle kelimelere katılır.

fersah *A. i.* Dört saatlik (5000 metre) yol.

fersenk *F. i.* Fersah.

fersud, fersude *F. s.* Eskimiş, aşınmış, yıpranmış, örselenmiş.

fersudegî *F. i.* Eskilik.

ferş *A. i.* **1.** Yayma, yayılma. **2.** Döşek, halı, seccade. Yaygı. **3.** Döşeme. **4.** Yeryüzü, *Arş ü ferş*, yer ile gök.

fertut *F. s.* **1.** Pek yaşlı. **2.** Bunak. **3.** Eski.

ferve *A. i.* **1.** Hayvanların değerli postu. *Ferve-i beyza*, beyaz kürk.

ferver, ferverdin *F. i.* Baharın ilk ayı.

feryad *F. i.* **1.** Yardıma çağırma. **2.** Sızlanma. **3.** Bağırma. **4.** Ses. **5.** Yaygara.

feryadhân *F. s.* Yardım isteyen.

feryaders *F. s.* Yardıma yetişen, yardımcı.

ferz *F. i.* Satranç oyununda şâhın danışmanı, vezirî sayılan taş.

ferzane *F. s.* **1.** Benzerlerinden farklı. **2.** Bilgin.

ferzanegî *F. i.* **1.** Bilgi. **2.** Üstünlük.

ferzend *F. i.* Oğul, çocuk.

fesad *A. i.* **1.** Bozukluk, karışıklık. **2.** Çürüme, çürüklük. *Fesad-i dimag*, delilik, (Mec.) delice düşünce; *-mide*, mide bozukluğu; *erbab-ı fesad*, eşkıya.

fesadamiz *F. s.* [Fesad-amiz] Fesad düşüren, karıştıran. Kargaşa çıkaran.

fesadat *A. i.* [Fesat ç.] Fesatlar.

fesadengiz *F. s.* [Fesad-engiz] Fesat koparan, karışıklığa yol açan.

fesede *A. i.* [Fâsid ç.] **1.** Kalplar, sahteler. **2.** Fesatçılar, bozguncular.

fesaka *A. i.* [Fâsık ç.] Günah işleyenler.
fesakî *A. i.* **1.** Fıskıyeler. **2** Su püskürten oyuncak.
fesh *A. i.* **1.** Kaldırma. **2.** Hükümsüz bırakma. **3.** Yürürlükten çıkarma. **4.** Bir mahkeme hükmünün üst mahkemece bozulması. **5.** Bozma.
fesih *A. s.* [Füshat'ten] Geniş, açık.
feşafeş *F. i.* **1.** Okun havada çıkardığı ses. **2.** Hışıltı.
feşan *F. s.* «Efşan» kısaltılmışı. «Saçan, saçıcı» anlamıyle kelimelere katılır.
feşar *F. s.* Sıkıcı, sıkan.
feta *A. i.* **1.** Yiğit. **2.** Delikanlı, genç. **3.** Cömert.
fetava *A. i.* [Fetva ç.] Fetvalar.
feteyan *A. i.* Bk. FİTYAN.
feth *A. i.* **1.** Ele geçirme, zaptetme. **2.** Açma. **3.** Başlama. **4.** Kıyamet günü.
fetha *A. i.* **1.** Arap alfabesinde harfleri *a, e* okutan işaret. **2.** Delik, göz.
fethî, fethiyye *A. s.* Fetih ile ilgili.
fetihname *F. i.* [Feth-name] Savaşta, bir yer ele geçirilmede yurda haber vermek için gönderilen ferman.
fevaid *A. i.* [Faide ç.] Yararlar.
fevaih, fevayih Çiçeklerin ve yemişlerin kokuları.
fevakih *A. i.* Yemişler.
fevaris *A. i.* Farisler, biniciler.
fevasıl *A. i.* Fâsılalar, aralar.
fevat *A. i.* Ölüm.
fevatih *A. i.* Fatihalar.
fevazıl *A. i.* Fazıllar.
fevc *A. i.* Bölük, insan kalabalığı.
fevcafevc *F. s.* Akın akın.
fevh, fevha *A. i.* Koku
fevehan *A. i.* Kokular, kokup yayılma. **2.** Kan akma.
fevehat *A. i.* Kokular.
feveran *A. i.* **1.** Kaynayıp fışkırma. **2.** Kabarma, coşma. **3.** Fırlama. *Feveran-i ab,* suyun fışkırması; *-gazap,* kızgınlığın patlak vermesi; *-zaman,* zamanın taşkınlığı.
fevk *A. zf.* Üst. *Mafevk,* üst, âmir.
fevkalâde *A. s.* Olağanın dışında, olağanüstü.
fevkalgaye *A. s.* Amacın üstünde; hiç umulmadık.
fevkalhad *A. s.* Haddin üstünde, pek aşırı.
fevkalmemul *A. s.* Umulanın üstünde, umulandan çok.
fevkanî *A. s.* **1.** Üst katı olan. Üstteki. **2.** (Arap harflerinde) Üstte noktası olan harf
fevkattabia, fevkattabiye *A. s.* Tabiat üstü.
fevr *A. i.* Hemen, birdenbire. *Alel-fevr,* vakit geçirmeden.
fevrî, fevriyye *A. s.* Ansızın, zorlu bir duygu etkisiyle düşünülmeden yapılan eylem.
fevt *A. i.* **1.** Bir daha bulamayacak biçimde kaybetme, elden kaçırma. **2.** Ölüm. *Fevt-i fırsat, -vakt,* fırsatı, vakti kaçırma.
fevvare *A. i.* Döner fıskıye. Havuz fıskıyesi.
fevz *A. i.* **1.** Kurtuluş. **2.** Üstünlük. **3.** Başarı.
fevza *A. i.* Kargaşalık.
fevzai *A. s. i.* Kargaşalıkla ilgili.
feyezan *A. i.* **1.** Taşma, çok

gelme. 2. Su basma. *Feyezan-i enhar, -miyah,* nehirlerin, derelerin taşması.

feyfa *A. i.* Çöl. Düz, büyük sahra.

feyfaneverd *F. s.* Çöllerde yol alan. Çöl yolcusu.

feylesof *A. i.* 1. Felsefe ile uğraşan. 2. Dünyayı umur etmez; kalender. 3. İnançsız.

feyyaz *A. s.* 1. Gür, bereketli. 2. Bolluk verici, feyz verici. *Feyyaz-i mutlak,* Tanrı.

feyyil *A. i.* Zayıf hüküm, yargı.

feyz *A. i.* 1. Bolluk. *Feyz ü bereket.* 2. Bağış. *Feyz-i ilâhi.* 3. İlerleme, olgunlaşma. 4. Mutluluk, Tanrının verdiği iç erinci. (Tas.)

feyzaver *F. s.* Feyz getiren.

feyzbahş *F. s.* Bereket ve bolluğu oluşturan.

feyzdar *A. s.* Gürelmiş, feyzli.

feyznak *F. s.* Feyizli, verimli.

feyzresan *F. s.* Feyz veren. Yetiştiren,

-feza *F. s.* «Efza»nın kısaltılmışı. «Artıran» anlamıyle sözcüklere katılır. *Canfeza, ferahfeza, ruhfeza.*

feza' *A. i.* 1. Uzay, 2. Ucu bucağı bulunmayan boşluk. 3. Geniş alan. *Feza-yı namütenahi,* sonsuz uzay; *feza-nevert,* uzayda giden, orda dolaşan.

feza' *A. i.* 1. Korkma, bağırıp çağırma. 2. Dayanamama. 3. Umarsızlık ve korkuyu belli etme. 4. İnleyip sızlanma.

fezleke *A. i.* 1. Öz, özet. 2. Kısa, anlatım özeti. 3. (Huk.) Sorgu özeti. 4. Kararların kısaca yazılması.

fıdda *A. i.* Gümüş. *Dü-ül-fıdda,* gümüş ile zehirlenme (argyrie).

fıkara Bk. FUKARA.

fıkarat *A. i.* Küçük hikâyeler. *Fıkrat-i lâtife,* lâtif hikâyeler; *-müntahabe,* seçilmiş hikâyeler. 2. Fıkralar. 3. Cümleler, paragraflar.

fıkarî *A. s. i.* (Zoo.) Omura, omurgaya ait. *Amud-i fıkarî,* omurga; *fıkariye,* omurgalılar; *gayr-i fıkariye,* omurgasızlar.

fıkh *A. i.* 1. Şeriat bilgisi. 2. Şeriat sorunlarının uygulanmış bölümünün bilgisi. Kitap, sünnet, icma-i ümmet, kıyas-i fukaha ile şeriat sorunlarını çözümleme bilgisi. *Fıkh-i Hanefi, -Maliki, Şafii.*

fıkra *A. i.* 1. Omurga kemiklerinden bir boğum, omur. 2. Bir yazının ayrıca bir konu olabilecek yolda, ondan ayrılmış parçası. 3. Paragraf. 4. Çok kısa hikâyeler. 5. Yasa maddelerinin paragraflarından her biri. 6. Küçük hikâye. 7. Yazılmış herhangi kısa bir haber.

fırak *A. i.* Fırkalar, partiler. *Fırak-i dalıe,* sapıtmış, yoldan çıkmış gruplar (dinde); *-siyasiye,* siyasal partiler.

fırka *A. i.* 1. İnsan kalabalığı grup. 2. Siyasal parti. 3. (Ask.) Tümen. *Fırak-i askeriye,* tümen; *-naciye,* Müslüman grupu; *-siyasiye,* parti.

fırsat, fursat *A. i.* Uygun zaman, elverişli durum *Fırsat bulmak,* çalımına getirmek, dengine getirmek, olanak bulmak, punduna getirmek, kolposuna ya da sotaya getirmek.

fırsatcu *F. s.* [Fırsat-cu] Fırsat düşkünü, fırsat kollayıcı.
fırsatyab *F. s.* [Fırsat-ab] Fırsat bulan, eline fırsat geçen.
fısad *A. i.* Kan alma.
fısk *A. i.* **1.** Doğru yoldan çıkma. **2.** Sefahate dalma. **3.** Hainlik. **4.** Dinsizlik.
fıskıyye *A. i.* **1.** Havuz ağızlığı. **2.** Su püskürten oyuncak. Bak, FİSKİYYE.
fıtam *A. i.* Sütten kesme.
fıtnat *A. i.* Zihin açıklığı. Çabuk kavrayış.
fıtr *A. i.* Oruç açma. *İyd-i sa'id-i fıtr*, ramazan (şeker) bayramı; *sadaka-i fıtr*, oruç bozma sadakası (bayramdan önce fıkaraya dağıtılırdı).
fıtra *A. i.* Oruç bozma sadakası.
fıtrat *A. i.* **1.** Yaradılış, mizaç, huy. **2.** Yaratıcı kuvvet, kudret.
fıtraten *A. zf.* Yaratılıştan.
fıtrî, fıtriye *A. s.* Doğal, yaratılıştan.
fıtriyye *A. i.* (Fel.) Doğuştancılık.
fi' (Türkçede kullanılmıştır) Paha, değer, fiyat. *Fi-i aslî*, asıl değer; *-carî*, geçer değer; *-kat'i*, son fiyat, olacağı.
fi *A. e.* **1.** Katıldığı sözcüklerin sonlarını *i* okutur ve *-de* haline koyar. *Fi nefsülemr*, **2.** *Fi*, eskiden tarih okunurken yanlarına katılırdı; *Fi* 20 *Haziran*, «filanca zamanda» anlamına «fi filan tarihinde» denilirdi:
fial *A. i.* [Fiil ç.] Fiiller, işler. *Bed-fial*, yaptıkları kötü olan.
fiat *fi*, kelimesinin çoğulu gibi kullanılmıştır. Paha, değer.
fida, feda *A. i.* Bk. FEDA.
fidye *A. i.* Can kurtarma karşılığı verilen para, kurtulmalık. *Fidye-i necat*, can kurtarma akçesi.
fie *A. i.* Kalabalık, topluluk; çürük. *Fie-i kalile*, fenalık için bir araya gelmiş az bir insan topluluğu.
figan *F. i.* **1.** Bağırıp çağırma. **2.** İnleme. **3.** Hayıflanma.
figâr Bk. FİKÂR.
-fih *A. e.* «Onda, içinde» anlamıyle söze katılır. *Ma nahnü fih*, konuştuğumuz; *münazaün fih*, hakkında tartışma, çekişme olan, kavgalı; *mef'ul-in fih*, -de hali.
fihal *A. i.* Üstün kimseler.
fihan *A. i.* Ulular, büyükler *vükelâ-i fiham.*
fihrist *A. i.* Bir kitabın içindeki maddeleri, konuları gösterir cetvel.
fiil, fi'l *A. i.* **1.** İş, *Fi'l-i hayr*, hayırlı iş; *-ren'*, çok kötü iş (ırza geçmeler için kullanılırdı); *-şerr*, kötü iş; *bilfiil*, sözle değil, işle, işe karışarak. **2.** (Dilb.) Eylem, oluş, durum gösteren söz. *Fiil-i cevherî, imek* mastarından yapılan varlık fiili; *-hikâye*, hikâye birleşik zamanı; *-iane*, karmaşık fiiller yapmak için başka fiilere katılan bilmek, vermek, yazmak gibi *yardımcı fiiller; -iktidarî*, yeterlik fiili; *-iltizamî*, gereklik kipi; *-istismarî*, süreklik fiili; *-lâzım*, geçişsiz fiil; *-malûm*, etken fiil; *mazi*, geçmiş zaman kipi; *-meçhul*, edilgen

fiil; *-mukarabe*, yaklaşma fiili; *-mutavaat*, dönüşlü fiil; *-muzari*, geniş zaman kipi; *-müşareket*, işteşlik fiili; *-müteaddi*, geçişli fiil; *-rivayet*, rivayet birleşik zamanı; *-şart*, **1.** Şart b rleşik zamanı. **2.** Dilek - şart kipi; *-tacilî*, tezlik fiili; *-temenni*, dilek-şart kipi; *-vücubi*, gereklilik kipi. **3.** (Arap. Dilb.) Kök kelimelerin kalıbı, *Fa-ül-fiil*, fiil kökündeki birinci harf; *ayn-ül-fiil*, ikinci harf, *lâm-ül-fiil*, üçüncü harf. *Fer-i fiil*, (ism-i fail, ism-i mef-ul, sıfat-i müşebbehe) Ortaç. **4.** (Psi.) *Fiil-i mün'akis*, tepe; *aks-i fiil* ya da *redd-i fiil*, tepki.

fiilen *A. zf.* İş olarak, iş halinde. Yaparak, karışarak. *Fiilen zimedhal*, iş görerek karışmış (kimse).

fiilî, fiiliye *A. s.* **1.** Fiil ile ilgili. **2.** Gerçekten yapılan, sözde kalmayan. *Cümle-i fiiliye*, yüklemi fiil olan cümle, fiil cümlesi; *hizmet-i fiiliye*, ilk askerlik ödevi.

fiiliyat *A. i.* Gerçekten işler.

fiiliyye *A. i.* (Fel.) Etkincilik.

fikâr, figâr *F. s.* «Yaralı» anlamıyle kelimelere katılır. *Dilfikâr*, gönlü yaralı.

fikdan *A. i.* **1.** Eksiklik. **2.** Bulunmama. **3.** Yokluk. *Fikdan-i irade*, irade yitimi. Bk. ADEM, MADUMİYET.

-fiken *F. s. Efken* kısaltısı.

-fikende *F. s. Efkende* kısaltısı.

fikr *A. i.* **1.** Düşünce, fikir, **2.** Algı, **3.** Hatır. **4.** Zihin. Akıl. **5.** Oy. **6.** Kuruntu. **7.** Amaç, niyet. *Fikr-i amiyane*, basit düşünce; *-ateşîn*, ateşli düşünce; *-fâsid*, bozuk fikir; *-galat*, yanlış düşünce; *-ferda*, yarının düşüncesi; *-sabit*, saplantı; *-takib*, ardını bırakmama; *-vatan*, vatan düşüncesi.

fikren *A. zf.* Belli etmeden, içinden düşünme. Düşünerek.

fikret *A. i.* Düşünme. Düşünceye dalma.

fikrî, fikriye *A. z.* Fikirle ilgili. *Hayat-ı fikriye*, düşünme âlemi.

fikriyat *A. i.* Fikir işleri.

fiil *A. i.* (Zoo.) Fil.

fil'asl *A. zf.* Aslında.

filcümle *A. zf.* Epitopu. Sözün kısası, sonunda, hepsi.

filhak'ika *A. zf.* Gerçekten, doğrusu.

filhal *A. zf.* Şimdi, hemen.

filizz *E. i.* İşlenmemiş, ham maden.

filizzat *A. i.* Ham madenler. *Filizzat-i zeb'a*, altın gümüş, cıva, bakır, demir, kalay, kurşun.

fimabaat *A. zf.* Bundan sonra.

firak *A. i.* Ayrılık, ayrı düşme.

firar *A. i.* Kaçma, kaçmak, kurtulmak.

firarî *A. s.* Kaçak, kaçkın.

firaş *A. i.* Döşek, yatak, *Esirfiraş*, hasta; *hemfiraş*, kadın eş; *sahibfiraş*, hasta.

firavan, feravan *F. s.* Bol, çok.

firavun, *A. i.* **1.** Mısır'ın ilkçağlardaki hükümdarlarına verilen unvan. **2.** Aşırı inat ve kibirlilik.

firaz, feraz *F. i.* Yükseklik, çıkış. *Firaz ü neşib*, iniş çıkış, engebelik.

-firaz *F. s.* «Yüksekten» anla-

mıyle kelimelere katılır, *gerdenfiraz, nahvetfiraz, serfiraz.*

firdevs *A. i.* Cennette altıncı bahçe. *Firdevs-aşiyan,* cennetlik (rahmetli).

-firib *F. s.* «Aldatan, kandıran» anlamıyle sözcüklere katılır.

firibende *F s.* Aldanmış, kandırılmış, kapılmış.

firifte *F. s.* Aldatılmış, kandırılmış.

firistade *F. s.* **1.** Gönderilmiş. **2.** Elçi.

firişte, ferişte *F. i.* Melek.

firkat, fürkat *A. i.* Ayrılık.

firkatzede *F. s.* **1.** Ayrılık çeken. **2.** Ayrılmış.

firuz *F. s.* **1.** Üstün gelmiş. **2.** Kutlu, mutlu.

firuze *F. i.* **1.** Gök renk. **2.** Nişabur'da çıkan gök renkte yüzük taşı.

firuzefam *F. s.* Gök renkte. Mavi renk.

fisk *A. i.* **1.** Günah işleme. **2.** Dinin yasak etkilerini yapma. *Fisk ü fücur.*

fiskıyye *A. i.* **1.** Havuzlarda suyu yukarı doğru püskürten musluk. **2.** Su püskürten musluk.

fitne *A. i.* **1.** Kargaşa, karışıklık. **2.** Baştan çıkarma. **3.** Arabozan. **4.** Fitne ve fesat çıkaracak derecede güzel kimse. *Fitne-i âlem,* herkesi birbirine düşüren güzel; *ikaz-i fitne,* karışıklık çıkarma.

fitneamiz *F. s.* Karıştırıcı, fesatçı.

fitnecu *F. s.* Fesatçı, fitne arayan.

fitneengiz *F. s.* Fesat koparan, fesat çıkaran.

fitrak, *F. i.* At eyerinin terkisi. Terki kayışı.

fitret, fetret *A. i.* Karışıklık, aralık.

fityan, feteyan *A. i.* Yiğitler, erler.

fuad *A. i.* **1.** Gönül, yürek. Kalp, dil, **2.** Anlık. *Cazib-ül-fuad,* sevimli, yüreği kendine çeken; *mecruh-ül fuad,* yüreği yaralı, kırık; *mesrûr-ül fuad,* gönlü sevinç içinde; *ruşen-fuad,* aydın yürekli.

fuhş *A. i.* **1.** İş ve sözde taşkınlık. **2.** Ahlâka uymaz davranış. **3.** Ayıp, zina.

fuhul *A. i.* [Fahl ç.] **1.** Başlar, başkanlar. **2.** Benzerlerinden üstün olanlar. *Fuhul-i muhaddisîn, -müfessirîn, -şuara, -ulema.*

fukaha *A. i.* Fıkıh bilginleri. *Fukaha-i Hanefiye, -şafiiye,* hanefî din bilginleri.

fukara *A. i.* Fakirler, yoksullar. *Fukara-i sâbirîn,* sabreden, dayanan fakirler.

ful *A. i.* Bakla. *Ful-i Marî,* nohudu andıran, küçük ve kara tane.

fulâd *A. i.* (Farsça *pulâd* sözünün Arapça biçimi) Çelik.

fusaha *A. i.* Fasih kimseler. *Fusaha-yi Arab,* Arap fasihleri.

fusul *A. i.* Fasıllar, bölükler, kısımlar. *Fusul-i erbaa,* dört fasıl (mevsim).

fusus *A. i.* **1.** Yüzük taşları, yüzükler. **2.** Yemiş içi (fındık, badem).

futa *A. i.* Önlük anlamına gelir bir deyim.

futur *A. i.* Mantar.
fuzalâ *A. i.* Fazıllar, olgun, bilgin, fazilet sahipleri.
fuzul *A. i.* **1.** Gereksiz, fazla şey, söz. **2.** Haksız, aşkın davranma.
fuzulen *A. zf.* **1.** Haksız ve izinsiz olarak. **2.** Zorbalıkla.
fuzulî *A. s.* **1.** Boşuna, haksız, yersiz. **2.** Boşboğaz.
füccar *A. i.* Günahkârlar.
füc'e *A. i.* Ansızın, birdenbire gelen.
füc'eten *A. zf.* Ansızın (ölüm).
fücur *A. i.* Günah, zina.
fükâhat *A. i.* Eğlenceli fıkralar, lâtifeler.
fükâhe *A. i.* Eğlenceli fıkra, lâtife.
fülân *A. i.* Falan, filan.
fülfül *A. i.* Karabiber.
fülk *A. i.* **1.** Gemi, kayık, filika. **2.** Nuh'un gemisi. **3.** Ağırşak. **4.** Yuvarlak nesne.
füls *A. i.* **1.** Bakır para. **2.** (Hek.) Pul pul düşen kabuk.
fülûl *A. i.* Kılıç yüzündeki çentikler.
fülûs *A. i.* Bakır paralar.
fünduk *A. i.* [Bunduk, punduk Farsçasının Arapçası], **1.** Fındık. **2.** Han.
fünun *A. i.* [Fen ç.] Fenler. uygulamalı bilimler. *Darülfünun,* üniversite; *Fünun-i bahriye,* denizcilik fenleri; *-harbiye,* savaş bilgileri; *-şetta,* çeşitli fenler. *Mecmua-i fünun,* Cemiyet-i ilmiye-i Osmaniye tarafından çıkarılan aylık dergi; *zufünun,* çok şeyler bilen.
fürce, ferce *A. i.* **1.** İki şey arasındaki aralık, çatlak. **2.** Fırsat. **3.** Baskıdan kurtulmak.
Fürkan *A. i.* Kur'an. *Sure-i Fürkan,* Kur'an'ın 25. suresi; *yevm-el-fürkan,* Bedir savaşı.
fürkatnüma *A. i.* Ayrılığı gösteren.
fürkatzede *A. i.* Sevdiğinden ayrılmış. (kimse).
Fürs *A. ç. i.* Farslılar. Fars milleti. Eski İran.
fürsan *A. i.* **1.** Usta biniciler. **2.** Atlılar.
fürsî *A. s.* Farslı.
fürsiyyat *A. i.* Fars dili kural ve deyimleri bilgisi.
füru *F. s.* «Aşağılık» anlamıyle ön ve son ek olarak kullanılır.
füru' *A. i.* **1.** Bir kökten ayrılmış bölükler, bir atadan gelen çoluk çocuk, torunlar. **2.** Aşağıda, geride kalmış olan, âciz, beceriksiz.
füruat *A. i.* Dallar, budaklar.
fürug *F. i.* Işık saçan, aydınlık.
fürut *F. i.* Satma, satım, satış. *Füruht ü hirid,* alım satım, ticaret.
füruk *A. i.* Farklar, başkalıklar. *Füruk-i elfaz,* lafız farklar.
fürumande *F. s.* **1.** Aşağıda, geride kalmış olan. **2.** Âciz, yorgun, bitkin.
fürumandegî *F. i.* Yorgunluk, bitkinlik.
fürumaye *F. s.* Alçak soylu, soysuz.
fürunihade *F. s.* İndirilmiş, çıkarılmış.
füruset, fürusiyyet *A. i.* At yetiştirme, binicilik bilgisi.
-füruş *F. s.* «Satan» anlamıyle kelimelere katılır.
-füruz *F. s.* [Efruz'dan] «Parlatan, nurlandıran» anlamıyle sözcüklere eklenir.
füruzan *F. s.* Parlak.

füshat *A. i.* Genişlik, açıklık.
füshatkede *F. i.* Geniş yer, alan.
füshatseray *F. i.* Geniş alan.
füsun *F. i.* [Efsun hafifi] Büyü.
füsürde *F. s.* Donmuş. *Füsürde-dil*, gönlü donmuş, duygusuz.
fütade *F. s.* [Üftade hafifi] Düşkün, düşmüş.
fütadegân *F. s.* **1.** Düşmüşler. **2.** Düşkünler. Tutkunluk.
fütan, eftan *F. s.* Düşen, düşerek.
fütuh *A. i.* [Feth ç.] **1.** Yengiler. zaferler, fetihler. **2.** Yürek yoluyle Tanrı bilgisine ulaşma. **3.** Tanrı rahmeti, ruhanî nimetler.
fütühat Fetihler.
fütur *A. i.* Gevşeklik, usanç, bezginlik. *Bilâfütur*, fütursuzca, usanmadan.
fütüvvet *A. i.* **1.** Cömertlik. **2.** Gençlik, delikanlılık. **3.** Yiğitlik. *Fütüvvetlû*, teğmenler ile yüzbaşılar ve sivillerde rabıa rütbesinde olan memurların resmî unvanı.
fütüvvetmend *F. s.* Cömert.
fütüvvetname *A. i.* Esnafların uyması gereken kural ve yöntemlerden bahseden sözler.
fütüvvetlü *A. s.* Kolağaları ve yüzbaşılar için kullanılan bir deyim.
füvak *A. i.* **1.** Hıçkırık. **2.** Can çekişme.
füyul *A. i.* Filler.
füyuz, füyuzat *A. i.* Feyzler, moral telkinler.
-füzud *F. s.* **1.** Artıran, çoğaltan. *Muhabbet-füzud*, sevgi artıran.
-füzun *F. s.* Pek çok, fazla.
füzunî *F. i.* Çokluk, fazlalık.
füzunter *F. s.* Pek çok, pek fazla.

G

g 1. Arapça yazılan Osmanlı alfabesinin yirmi ikinci harfi *gayn* ile yirmi beşinci harfi *kâf ge* sesi veren okunuşlularını karşılar. 2. *Ge* sesi veren kef harfine *kâf-i farisî* ya da *kâf-i acemî* denir: *Gâh, germ, gil, gûya, güft.* 3. G harfi ebced hesabında 1000, kef harfi de 20 rakamının simgesidir.

gabât *İ. ç. A.* Gabeler, vahşî hayvan yatağı sık ormanlar.

gabavet *A. i.* Anlayışsızlık. Kalınkafalılık, bönlük.

gâbe *A. i.* 1. Sık orman. 2. Aslan yatağı.

gabgab *A. i.* Çene altı. Çifte gerdan. *Gabgab-ı simîn,* gümüş (gibi) gerdan.

gabi *A. s.* Budala. Kalınkafalı. Anlayışsız. Bön.

gabin *A. s.* (Gaabin). 1. Alışverişte aldatan, hileci. 2. Tembel.

gabir, gaabir *A. i. s.* 1. Kalan. 2. Gelecek zaman. 3. (Arap Dilb) Gelecek zaman.

gabn *A. i.* 1. Alışverişte hile, aldatma, yalancılık. 2. Ziyade kazanma *Gabn-i fahir,* aşırı kâr, faiz alıp aldatma.

gabra' *A. i.* 1. Yer, toprak. Yeryüzü. 2. *s.* Toprak rengi.

gad *A. i.* Erte, yarın.

gada *A. i.* Öğle yemeği.

gadat *A. i.* Sabah. Sabahın erken zamanı.

gaddar *A. s.* [Gadr'den] 1. Çok gadreden. Zulmeden. Kıyıcı. 2. Vefasız. 3. Soyucu, pahacı.

gaddarane *F. zf.* Gaddarca. Hiç acımadan, haince.

gaddare *A. i.* 1. Uzun kama. 2. İki tarafı keskin kılıç. 3. Tabanca.

gadir *A. i.* 1. Durgun, birikinti. 2. Gölcük. 3. Dere.

gadirî, gadiriye *A. s.* Gölde yaşayan, gölde biten. *Fasile-i gadiriye,* göl bitkileri.

gadiyye *A. i.* Tan atmasıyle güneş doğması arası. Sabahın erken vakti.

gadr *A. i.* 1. Hainlik. Vefasızlık. 2. Acımazlık. 3. Haksızlık. 4. Yazık.

gadrdide *F. s.* Haksızlık görmüş. Gadre uğramış.

gadub, gazub Bk. GAZUB.

gaffar *A. s.* Bağışlaması çok olan (Tanrı).

gafil *A. s.* Çevresinde olup bitenleri sezmeyen, aymaz.

gafilâne *A. s. zf.* 1. Dikkatsizlikle. Aymazlıkla. 2. Habersizce. Körü körüne.

gafir *A. s.* Yarlıgayan, affeden (Tanrı). *Gafir-üz-zenb,* suç bağışlayan (Tanrı).

gafîr *A. s.* Çok, sayısız. *Cem-*

m-i gafir, kalabalık, çok kalabalık.

gaflet *A. i.* **1.** Habersizlik. Boş bulunma. Aymazlık. Dalgınlık. **2.** Uyku basma.

gafleten *A. zf.* Ansızın. Habersizce.

gafur *A. s.* [Gufran'dan] Acıması, yarlıgaması, bağışlaması çok olan (Tanrı).

gâh, geh *F. i.* Zaman, vakit, an. *Gâh ü bigâh; gâh ü nagâh*, vakitli vakitsiz; *nagâh*, ansızın, birdenbire.

gâh *F. zf.* Bazı. Kimi zaman, arasıra.

-gâh, -geh *F. e.* Zaman ya da yer göstererek sözcüklere katılır.

gâhi, gehi *F. zf.* Kimi zaman. Ara sıra, bazı bazı.

gâhvare, gehvare *F. i.* Beşik.

gaî, gaîyye *A. s.* Sonuç ile ilgili, amaç ve sonuca ait. *İllet-i gaiye*, bir işin sonucu, elde edilmeye çalışılan sonuç.

gaib, gaibe *A. s.* **1.** Hazır bulunmayan, görünmeyen. **2.** Üçüncü şahıs, **3.** Kayıp.

gaibane *F. s. zf.* Görmeyerek, görünmeyerek. Yüze karşı olmadan.

gaile *A. i.* **1.** Dert, sıkıntı, keder. **2.** Sıkıntılı iş. **3.** Baş belâsı. **4.** Savaş, savaşım. *Gaile-i zaile*, geçen savaş.

gait, gaita *A. i.* **1.** İnsan pisliği, çıkartı. **2.** Çukur yer. *Mevadd-i gaita*, insan dışkısı.

gaîyye *A. i.* Erekçilik. Bir olayı ya da işi ereğine göre açıklamak.

galâ *A. i.* Pahalılık. *Kahtu galâ*, kıtlık ve pahalılık.

galat *A. i.* **1.** Yanılma, yanlış. **2.** Kurala uygunsuz söz ya da tamlama. *Galat-i basar*, gözün bazı hallerde aldanması; *-fahiş*, pek belli, kaba yanlış; *-his*, duyuştaki aldanış *-meşhur*, yanlış olduğu bilindiği halde kullanılması gelenek olmuş yanlış; *-ruyet, -ruyet-i elvan*, renkleri başka renkte görme yanlışı; *-tahakkümî*, (Ed.) dil kurallarına aykırı olarak sözcüklerin değişikliğe uğraması.

galebe *A. i.* **1.** Galip gelme, yenme, üstün gelme. **2.** Bastırma, bozguna uğratma. **3.**. Zapt olunamayacak azgınlık **4.** Kalabalık, çokluk.

galeyan *A. i.* **1.** Kaynama. **2.** Çalkanma. **3.** Coşma. *Derece-i galeyan, nokta-i galeyan*, kaynama derecesi.

gali *A. s.* Pahalı.

galib, galibe *A. s. i.* **1.** Yenen, üstün gelen. **2.** Daha güçlü. *Düvel-i galibe, fırka-i galibe*, (bir savaşta) üstün gelen devletler, fırka; *İhtimal-i galib, zann-i galip*, kuvvetli bir ihtimal.

galiba *A. zf.* Belki, görünüşe göre.

galibane *F. s. zf.* Galip gelene, üstün gelene yakışacak biçimde.

galibiyyet *A. i.* Galiplik. Yengi. Üstünlük.

galiya, galiye *A. i.* **1.** Mis ve amber karışığı güzel bir koku. **2.** Güzel kara renk.

galiyebar *F. s.* Güzel kokulu şey saçan.

galiyedan *F. i.* Galiye kutusu. Güzel kokulu şeylerin konulduğu kap.

galiyefam *F. s.* Galiye renginde (güzel kara).

galiyegûn *F. s.* Güzel kara renk.
galiyemisk *F. i.* Kalemis yağı denen güzel koku.
galiz, galize *A. s.* **1.** Kaba, saygı dışı. **2.** Kalın, sık.
galle *A. i.* **1.** Tahıl, **2.** Ürün. **3.** Gelir. *Galle-i vakf*, vakıftan gelen galle.
galledan *F. i.* Tahıl ambarı.
gallefüruş *F. i.* Zahireci.
galsama *A. i.* **1.** Gırtlak, gırtlağın ağzı. **2.** Solungaç (suda yaşayan hayvanların solunum aygıtı)
galtan *F.* **ş. 1.** Yuvarlanan, tekerlenen. **2.** Bulanan, bulanmış. *Ser-i galtan*, gövdeden koparılarak yere yuvarlanan baş.
galtide *F. s.* Yuvarlanmış, tekerlenmiş.
gam *A. i.* Keder, tasa, kaygı. *Bigam*, tasasız; def-i *gam*, kaygı giderme. *Gam-ı aşk*, aşk acısı, *gam-ı eyyam*, zamanın acısı, *gam-i ferda*, gelecek tasası; *gam-ı firkat*, ayrılık acısı; *gam-ı nermîn*, yumuşak gam, *gam yemek*, keder ve tasa etmek.
gâm *F. i.* **1.** Adım. **2.** Ayak. **3.** Köy.
gamabad *F. s.* Tasası çok yer (dünya).
gamaim *A. i.* Hayvanların ağzına yem yemesin ya da ısırmasın diye takılan torba ve benzerleri.
gamalûd *F. s.* Gamlı, tasalı. Kaygı ile karışık.
gamd *A. i.* **1.** Kın. **2.** Zarf. Mahfaza.
gamdide *F. s.* Tasalı, kaygılı.
gamfeza *F. s.* Tasa artırıcı.
gamgama *A. i.* Haykırma. Savaşçı bağırtısı.
gamgüsar *F. s.* **1.** Tasa gideren iyi arkadaş. **2.** Şarap.
gamhane *F. s.* **1.** Tasa yurdu. **2.** Dünya.
gamhâr *F. s.* Tasası olan, kaygı çeken.
gamîn *F. s.* Tasalı, kaygılı.
gamız *A. s.* Anlaşılamaz, karışık, belirsiz.
gamıza *A. i.* Kolay anlaşılmaz nükte.
gamir *A. s.* Yıkık dökük. Ören.
gamkede *F. i.* Tasa evi.
gamperver. *F. s.* Tasa veren, gam arttıran.
gamkîn *F. s.* Tasalı, kederli, üzüntülü.
gammaz *A. s.* Fitneci, kovucu; (birine) iftira ederek zarar veren.
gammazane *F. zf.* Ağzı karalara yakışırcasına.
gammak *F. s.* Tasalı, kaygılı.
gamnisar *F. s.* Tasalandırıcı, kaygı veren.
gamnişan *F. s.* Tasalı.
gampenah *F. s.* Tasalı yer.
gamr *A. i.* **1.** Suyun derinliği. **2.** Derinlik. **3.** Karanlık.
gamre *A. i.* Bönlük, anlayışsızlık. Toyluk.
gâmus *F. i.* Camız, öküz.
gamz *A. i.* Kaşla gözle işaret, göz kırpma. **2.** Kovuculuk.
gamze *A. i.* **1.** Süzgün bakış, **2.** Çene yada yanak çukurluğu. *Gamze-i cellâd*, (insanı) öldüren nazlı bakış.
gamzeda *F. s.* **1.** Tasalı, kaygılanmış. **2.** Gam gideren, kederi defeden.
gamzede *F. s.* Gamlı, tasalı.
gamzefiken *F. s.* Gamze saçan.
-gân *F. e.* Sonları *e* olan sözcüklerin sonuna eklenerek çoğul halinde kullanılır.

ganaim *A. i.* Savaşta düşmandan alınan şeyler.

gane, gune *A. i.* Güzellerin nazı. Şuhluk.

-gâne *F. e.* «-lik» halinde sıfatlar yapar; *Çihargâne*, dörtlük; *dügâne*, ikilik (iki rekâtlık sabah namazı).

ganem *A. i.* **1.** Koyun ve keçi. **2.** Koyun. *Lâhm-i ganem*, koyun eti.

gani *A. s.* Elindekinden fazlasını istemeyen. **2.** Varsıl, zengin. **3.** Bol, fazla. **4.** Tanrı adlarından.

ganim *A. s.* Ganimet alan.

ganimîn *A. i.* Ganimet almış kimseler.

ganimet *A. i.* **1.** Düşmandan alınan mal. **2.** (Mec.) Çalışmaksızın elde edilen şey, emeksiz kazanç. *Fırsatı ganimet bilmek*, fırsattan yararlanmak; *mal-i ganaim*, umulmadan ele geçmiş mal.

ganiye *A. s.* **1.** Varsıl (zengin) kadın. **2.** Çok hoş. **3.** Kadın şarkıcı.

gannac *A. s.* Çok nazik, çok cilveli.

gar *A. i.* **1.** Mağara, in. **2.** Defne ağacı. *habb-ül-gar*, defne tanesi; *yâr-i gar*, ilk halife Ebubekir'in lakabı.

-gâr, -ger *F. s.* «Yapan, yapıcı» anlamıyle sözcüklere katılır.

garabet *A. i.* **1.** Yabancılık. **2.** Gariplik. Tuhaflık. **3.** (Ed.) Alışılmamış sözcük kullanma.

garabetcu *F. s.* Tuhaflık, garip şey arayan, böyle şeylere düşkün.

garabetnüma *F. s.* **1.** Garabet gösteren. **2.** Garip, tuhaf.

garaib. *A. i.* Görülmedik, alışılmadık, şaşılacak şeyler.

garam *A. i.* **1.** Aşırı gönül düşkünlüğü. Aşk derdi. **2.** Ölüm.

garamet *A. i.* **1.** Borç. **2.** Borçluluk. **3.** Bir şeyi ödeme. **4.** Borcu üleştirme. **5.** Borcu yüklenme.

garamenten *A. zf.* Herkese haklarına göre eşit olarak bölüştürerek.

garamiyyat *A. i.* Sevgi ile ilgili konular.

garar, gırar *A. i.* Harar. Kıldan büyük çuval.

garât *A. i.* Yağmalar, çapullar.

garb *A. i.* **1.** Batı. **2.** Batı yönü, yeri. *Garb-i cenubî*, lodos; *-şimalî*, karayel.

garben *A. zf.* Batı yönünden.

garbî, garbiyye *A. s.* **1.** Batı yönüne ait, batı ile ilgili. **2.** Garbiyye, Aşağı Mısır'ın batı bölgesi.

garbiyyun *A. i.* **1.** Batı halkı. **2.** Batıyı özleyenler, batı taraflıları.

gareng *F. i.* Çığlık.

garet *A. i.* **1.** Düşman toprağına yağma, saldırı **2.** Çapul, yağma, akın. **3.** Kapışma, soyma.

garetger *F. s.* Yağmacı, çapulcu.

garaz, garez *A. ı.* **1.** Kötü niyet. **2.** Gizli düşmanlık. *Bigaraz*, garazsız, gizli bir niyeti olmayan.

garazalûd *F. s.* Garazlı, özel maksatlı.

garazkâr *F. s.* **1.** Gizli bir düşmanlığı olan. **2.** Kötülük isteyen.

garib *A. s.* Gurup eden, batan, sönen.

garib *A. s.* **1.** Yabancı. **2.** Kimsesiz. **3.** Tuhaf, şaşılacak, bambaşka. **4.** Dokunaklı.

gariban *F. i.* Garip kimseler.

garibane *F. zf.* Garipçe. Garibe yakışır yolda.

garibe *A. i.* **1.** İşitilmemiş, görülmemiş şey. **2.** Şaşılacak tuhaf iş. **3.** Olağanüstü olay.

garîk *A. s.* **1.** Suya batmış. suda boğulmuş. **2.** Bir şeye bol bol kavuşmuş.

garim, garime. *A. s. i.* **1.** Alacaklı. **2.** (Huk.) Üzerinde borç ve başka haklar bulunan. **3.** Hasım.

gariye, gaariye *A. i.* (Bot.) Defnegiller.

garize *A. i.* Yaradılıştan olan.

garizî, gariziye *A. s.* Yaradılıştan garize ile ilgili, *hararet-i gariziye,* diriksel ısı.

gark *A. i.* **1.** Batma. **2.** Boğulma. **3.** Bol bol verme ya da alma.

garka *A. s.* Suya batmış.

garkab *F. s.* **1.** Suya batan, batmış. **2.** Boğulmuş.

garra *A. s.* **1.** Parlak. **2.** Ak. *Şeriat-i garra, tuğra-yi garra.*

garran *F. i.* **1.** Homurdanan, kükreyen. **2.** Kızgınlık ile haykıran.

garrende *F. s.* Kükreyip azan yırtıcı hayvan.

garûr *A. i.* Aldatan, aldatıcı.

gasak *A. i.* Gecenin ilk karanlığı.

garz *A. i.* Batırma. Sokma.

gasb *A. i.* **1.** Zorla alma. **2.** Zaptedip üstüne oturma. *Gasb-ı emvâl,* malların zorla alımı; *gasb-ı nükud,* paraların zorla alınması.

gaseyan *A. i.* **1.** İç bulantısı. **2.** Kusma başlangıcı.

gasıb *A. s.* **1.** Zorla alan. **2.** Yağmacı,çapulcu. *Gasıb-ülgasıb,* gasbedilen malı gasıptan gasbeden.

gasl *A. i.* Yıkama temizleme.

gassal *A. i.* Ölü yıkayan adam.

gaşeyan *A. i.* **1.** Gaşyolma, kendinden geçme. **2.** Oğunma.

gaşiye, gaaşiye *A. i.* **1.** Kıyamet. **2.** Örtü, perde. **3.** At eyeri örtüsü, haşa.

gaşy *A. i.* Bayılıp kendinden geçme.

gaşyaver *F. s.* **1.** Bayıltan. **2.** Baygınlık veren.

gaşyet *A. i.* Bayılıp kendinden geçme. *Gaşyet-i mevt,* koma hali.

gatarîf, gatarife *A. i.* Soydaki kişiler.

gats *A. i.* Batırma, saldırma. **2.** Batırılma, daldırılma.

gâv, kâv *F. i.* Öküz. Sığır. *Gâv-i arz, -zemin,* yeryüzünü boynuzu üstünde tutan öküz. *Gâv-i destî,* yaban sığırı.

gava *A. s.* **1.** Yolunu şaşırmış, sapmış. **2.** Azgın, yoldan çıkmış olan.

gavafil *A. i.* Gaflette olanlar.

gavail *A. i.* Sıkıntı verici işler, halli zorluk gösteren işler. *Gavail-i dahiliye,* içişlerdeki sıkıntılar.

gavail *A. i.* Güzel kokular.

gavamız *A. i.* **1.** Anlaşılması zor nükteler. **2.** Gizli incelikler.

gavani *A. i.* **1.** Zenginler. **2.** Kadın şarkıcılar.

gavaşi *A. i.* **1.** Örtüler. **2.** Kalbe dolan kuşkular.

gavaya *A. i.* Sapmışlar, sapıtmışlar.
gavayet *A. i.* Azgınlık.
gavga *F. i.* Kavga.
gavi, gaavi *A. s.* Azgın.
gaviye *A. s* **1.** Azgın, sapıtmış. **2.** Su çeken deve.
gavr *A. i.* **1.** Gerçek, kök, esas, temel **2.** Dip, en derin yer. **3.** Derin çukur.
gavs *A. i.* **1.** Yardım, arka. **2.** Yardım istemek için bağırma. *Gavs-ül-vasilîn*, gerçeğe, marifete ermiş olan azizlerin başları, üçler.
gavs *A. i.* **1.** Suya dalma. Dalgıçlık. **2.** İşe girişme, dibine varma.
gavt *A. i.* **1.** Batma. **2.** Derin çukur. **3.** Boşluk, oyuk.
gavta *A. i.* Çukur, sulak, ağaçlık. *Gavta-i Şam*, Şam düzlüğü, ovası.
gavta *F. i.* Su içindeki derinlik.
gavtabaz *F. s.* Dalgıç.
gavtabazî *F. i.* Dalgıçlık.
gavtagâh *F. s.* Dalma yeri.
gavtahâr *F. s.* Batan, dalan.
gavun, gaavun *A. i.* Azmışlar, azgınlar, yolunu şaşırmışlar.
gavvas *A. i.* Denizin dibine inen. Dalgıç.
gayahib *A. i.* Gece karanlıkları.
gayat, gaayat *A. i.* Gayeler, erekler, amaçlar.
gayb *A. i.* **1.** Gizli, görünmeyen, göz önünde olmayan. **2.** Görünmez âlem. *Âlem-i gayb*, gözle görünmez âlem; *âlim-i gayb, âlim-ül -gayb*, görünmez şeylerin bilicisi. (Tanrı); *hızane-i gayb*, Tanrı nimetlerinin gözle görünmeyen hazinesi; *lisan-ül-gayb*, Hafız Şirazi'nin lakabı; *ricâl-i gayb, rical-ül-gayb*, insanları yönetmeye çalışan kutsal kimseler.
gaybdan *F. s.* Gaybı bilen.
gaybet, gıybet Bk. GIYBET.
gaybet *A. i.* Hazır olmama. Görünmeme. *Gaybet-i efkâr.*
gaybî, gaybiye *A. s.* Görülmezlikle ilgili.
gaybubet *A. ı* **1.** Kaybolma, yokluk. **2.** Gözle görünmeme, başka yerde bulunma.
gaye *A. i* **1.** Amaç, maksat. **2.** İş. **3.** Sonuç. *Bigaye*, sonsuz. *fevk-al gaye*, son derece, umulmadık kadar.
gayet *A.* **1.** Bitim, son. **2.** Uç. **3.** Amaç. **4** Pek çok.
gaym *A. i.* **1.** Bulut. **2.** Susma. **3.** Kin.
gayn *A. i.* Arap alfabesinde «g» harfinin adı.
gayr *A. i.* **1.** Ayrı, özge, başka, diğer. **2.** Yabancı bildik olmayan. *Gayr-ı fıkariyye*, omurgasızlar; *gayr-ı kabil*, imkânsız, olamaz; *gayr-ı mahdut*, sonsuz, uçsuz; *gayr-ı müslim*, İslâm olmayan; *gayr-ı mutabık*, uygun gelmeyen.
gayrendiş *F. s.* Diğerbin. Başkalarını düşünen.
gayret *A. ı.* **1.** Çalışma çabalama çaba. **2.** Sabır, dayanma. **3.** Çekememe, kıskanma. **4.** Kutsal bilinen bir şeye yabancı karışmasına dayanamamak. *Gayret-i batıla*, yararsız uğraşma; *-cahiliye*, körükörüne uğraşma; *-diniye*, din uğruna didinme; *-islâmiye*, islâmlık çabası; *sahib-i gayret*, gayretli, cesaretli, atılgan.

gayretkeş *F. s.* **1.** Çalışkan, çabalayıcı. **2.** Bir tarafı tutan, taraflı. **3.** Kıskanç.
gayretmend *F. s.* Gayretli.
gayriyet *A. i.* Gayrılık, özgelik.
gayur *A. s.* **1.** Pek gayretli. **2.** Kıskanç. **3.** Hamiyetli. **4.** Dayanıklı.
gayurane *F. zf.* Gayur kimseye yakışır biçimde.
gayya *A. i.* **1.** Cehennemde Huteme'nin içindeki kuyu ya da dere. **2.** (Mec.) Belâlı derin çukur.
gayz *A. i.* Kızgınlık, öfke, kızma. *Gayz ü gazab*, kızgınlık ve öfke; *kâzim-ül-gayz*, öfkesini yenen; *kâzım-i gayz*, öfkeyi yenme.
gaz [Fr.'dan alınma] (terminolojiye de girmiştir): *gaz-i muhlik*, öldürücü gaz.
gazâ *A. i.* Din uğruna savaş.
gazab, gazeb *A. i.* Dargınlık, darılma, öfke. *Mir-i gazab*, cellât; *gazab-ı ilâhî*, belâ; *gazaben*, öfke ile; *gazabnâk*, öfkeli, dargın.
gazâl *A. i.* **1.** Ak geyik, ahû. **2.** Geyik yavrusu. **3.** (Ed.) Güzel, kız. **4.** Şarkıcı, mızıkacı. *Çeşm-i gazal*, iri ve güzel göz. *Gazâl-i mânî*, mana ceylânı.
gazale *A. i.* Gazal dişisi. Geyik yavrusunun dişisi.
gazanfer *A. i.* **1.** İri aslan. **2.** (Mec.) Cesaretli insan. **3.** Hazreti Ali.
gazanferane *F. zf.* Aslana yakışır yolda. Aslanca.
gazban *A. s.* Öfkeli.
gâze *F. i.* Çocuk salıncağı.
gaze, gazze *F. i.* Allık, ruj.
gazel *A. i.* **1.** Lâtif. **2.** Doğu şiirinin en önemli nazım biçimi. **3.** (Müz.) Sesle yapılan taksim.
gazelhan *F. s.* Gazel okuyan. *Gazelhânî*, gazel okuyuculuk; *gazeliyyat*, gazel tarzında olan şiirler; *gazelnüvîs*, gazel yazan.
gazi *A. i. s.* **1.** Gaza eden. Savaşan. **2.** Din uğruna savaşan kimse. **3.** Üzerinde «Gazi» yazılı altın.
gazir *A. s.* **1.** Yumuşak. Mülayim, tatlı. **2.** *zf.* Bol, çok.
gaznevî *A. s.* Afganistan'ın Gazne kentinden olan.
gazub, gadub *A. s.* **1.** Öfkeli, kızgın. **2.** Kükremiş.
gazubane, gadubane *F. zf.* Öfkelice.
gazve *A. i.* **1.** Savaş. **2.** Gaza. Din uğruna savaş.
gebr *F. i.* Ateşe tapan. Mecûsî (Zerdüşt) dininden olan. *Gebr ü tersa*, ateşe tapan ile Hıristiyan.
gec, kec *F. s.* Kireç.
geda *F. i., s.* **1.** Dilenci, yoksul **2.** Âşık. *Gedagazi*, çengi. *bay ü geda*, yoksul.
gedaçeşm *F. s.* Aç gözlü.
gedaçeşmane *F. zf.* Açgözlücesine.
gedai, gedayi *F. i.* Dilencilik.
gedayan *F. i.* Dilenciler.
gede *F. i.* Bk. KEDE.
-geh, -gâh *F. e.* Katıldığı sözcüklerin anlamına zaman ve yer kavramı katar.
geh *F. zf.* Bk. GÂH.
gehan *F. i.* Vakit. Zaman. *Sehergehan*, Seher vakti. *Nagehan*, birdenbire, ansızın.
gehi Bk. GÂHİ.
genc *F. i.* Hazine. *Genc-i nihan*, gizli hazine.

gencevî *F. s.* Gence kentinden olan.
gencine *F. i.* Hazine.
gencuı, gencver *F. i.* Hazine bekçisi.
gendüm, kendüm *F. i.* Buğday.
gendümgûn *F. s.* Buğday benizli.
ger *F. e.* «Eğer» sözcüğünün kısalmışı.
-ger *F. e.* İsimleri sıfat haline koyar.
gerçi *F. e.* Her ne kadar, ise de.
gerd *F. i.* Toz, toprak. *Gerd-i siyah,* kara toz.
-gerd *F. s.* «Dönen, dolaşan» anlamıyle sözcüklere katılır. *Gerdagird,* fırdolayı.
gerdalûd *F. s.* Toza, toprağa bulanmış, toz toprak içinde.
gerdan *F. i.* Bk. GERDEN.
gerdaniyye *F. i.* Müzikte altıncı nota.
gerden *F. ı.* Gerdan. Boyun.
gerdenâ *F. i.* **1.** Kebap işi. **2.** Yürüteç. **3.** Topaç, fırıldak.
gerdendade *F. s.* Boyun eğmiş. Teslim olmuş.
gerdide *F. s.* Dönmüş, dolaşmış.
gerdiş, girdiş *F. s.* Dönüş, dönme, dolaşma.
gerdun *F. s.* **1.** Devreden, dönen, dönücü. **2.** *i.* Dünya. *Gerdun-i dûn,* alçak dünya, sefil dünya.
gerdune *F. i.* Araba. *Gerdune-i iclâl,* saltanat arabası; *-şükûh,* şan ve şeref arabası.
gerdun, iktidar *F. s.* Felek gibi güçlü.
gerk *F. s.* Uyuz.
germ *F. s.* Sıcak. *Germ ü serd,* (sıcak, soğuk) Acı, tatlı.
germa *F. i.* **1.** Sıcak. **2.** Yaz.
germabe *F. i.* **1.** Sıcak su hamamı. **2.** Kaplıca, ılıca, kaynarca.
germagerm *F. s.* **1.** Kızışıp ısınmış. Pek kızışmış. **2.** Sıcağı sıcağına.
germi *F. i.* **1.** Sıcaklık. **2.** Çok çaba.
germiyet **1.** Isı, sıcaklık. **2.** Ateşli çalışma.
Gerşasb, Gerşasp *F. A. i.* İran hükümdarlarından.
gerziş *F. i.* Zulümden sızlanma, yanıp yıkılma.
geşt *F. i.* **1.** Geçme. **2.** Gezme. Seyir, dolaşma. *Geşt ü güzar,* gezip dolaşma.
geşte *F. s.* Gezmiş, dönmüş. *Bergeşte,* altüst olmuş; *sergeşti,* başı dönmüş.
gevç *F. i.* Ağaç zamkı.
gevden *F. s.* **1.** Sersem. **2.** Bön, ahmak.
gevher, güher *F. i.* **1.** Töz. **2.** Asl, maya. **3.** İnci. **4.** Elmas. *Bedgevher,* soysuz; *pakgevher,* aslı temiz, soylu.
gevherbar *F. s.* Cevher saçan.
gevherçile *F. s.* Bk. GÜHERÇİLE.
gevherefşan *F. s.* Cevher saçan.
gevherfüruş *F. s.* Kuyumcu. Mücevher satan.
gevherî *F. s. i.* **1.** Mücevherle ilgili. **2.** Cevahirci.
gevherîn *F. s.* **1.** Cevherli. **2.** Mücevher gibi.
gevhernisar *F. s.* **1.** Cevahir serpen. **2.** Güzel, düzgün söz söyleyen.
gevhernişan *F. s.* Cevahirle bezenip işlenmiş.
gevherpaş *F. s.* Cevher saçan. **2.** Güzel söz söyleyen.

gevherriz *F. s.* **1.** Cevher döken. **2.** Çok güzel söz söyleyen.
gevherşinas *F. s.* Kuyumcu.
geysu, gisu *F. s.* Bk. GİSU.
gez *F. i.* **1.** Arşın. Uzunluk ölçüsü. **2.** Kısa talim oku. **3.** Okun çentiği. **4.** Nişane.
geza *F. s.* Isıran, ısırıcı. *Cangeza,* can ısırıcı, can acıtıcı; *lebgeza,* dudak ısıran, şaşkın.
gezend *F. i.* **1.** Zarar, ziyan. **2.** Kötülük. */sal-i gezend etmek,* zarara sokmak, zarar vermek.
gezide *F. s.* Isırılmış.
gıbb *A. e.* **1.** -den sonra. **2.** *i.* Günaşırı.
gıbben *A. zf.* Arasıra, seyrek.
gıbta *A. i.* İmrenme.
gıbtaaver *F. s.* İmrendiren.
gıbtaefza *F. s.* İmrendiren.
gıptaferma *F. s.* Gıpta veren, imrendirici.
gıbtakeş *F. s.* İmrenen.
gıda, gıza *A. i.* Besi. **2.** Yiyip içilen şeyler.
gılâf *A. i.* **1.** Kılıf, kın. *Gılaf-i haric-i semer,* meyvedışı; *gılâf-ül-kalb,* (Anat.) Dış yürek zarı.
gılâz *A. s.* **1.** Kalınlar. **2.** Kabalar. **3.** Bıyığı çıkmamış yeniyetmeler.
gıll *A. i.* Gizli kin. *Gıll ü gış,* iç bozukluğu.
gılman *A. i.* Cennetteki delikanlılar. **2.** Yeniçeri ocağında yeni girmiş gençler. **3.** Esirler. Köleler. *Hur ü gılman,* cennette hizmet gören dişiler, erler; *gılman-i hassa,* padişah sarayında hizmet gören yeniler, gençler; *gılman ü cevari,* köleler ve cariyeler.
gılme *A. i* Gençler, delikanlılar.
gılmet, gulmet *A. i.* Şehvet düşkünlüğü.
gılzat *A. i.* **1.** Kabalık. **2.** Kalınlık.
gımd *A. i.* **1.** Kılıç kını. **2.** Baklagillerin kabuğu.
gına *A. i.* **1.** Bolluk, zenginlik. **2.** Azla yetinme. Tokgözlülük. **3.** Bıkma. **4.** Şarkı ve türkü söyleme.
gınaî *A. i.* Lirik.
gırar, gırare *A. i.* Çuval.
gırbal *A. i.* **1.** Kalbur. **2.** Elek.
gırbalî *A. s.* Kalbur gibi, kalbursu.
gırban *A. i.* Kargalar.
gıriz Bk. GARİZA.
gırre *A. s.* Aldanan, övünen.
gış *A. i.* Dalavere. Hayınlık.
gışa' *A. i.* **1.** Örtü. **2.** Perde. **3.** Zar. **4.** Zarf, mahfaza.
gışaî *A. s.* Gışa, zar türünden.
gışave *A. i.* Bk. GIŞA.
gışavet *A. i.* (Gözde) Aksu, körlük yapan zar.
gıtâ *A. i.* **1.** Kap. **2.** Örtü.
gıyab *A. i.* **1.** Hazır ve göz önünde bulunmama. **2.** Arka. *Angıyabin,* kendisi hazır olmadığı halde.
gıyaben *A. zf.* Hazır bulunmadığı halde.
gıyabî, gıyabiyye *A. s.* Arkadan; yüze karşı olmadan.
gıyas *A. i.* **1.** Yardım. **2.** *s.* Yardımcı.
gıybet, gaybet *A. i.* **1.** Arkadan çekiştirme. Yerme, kınama. **2.** Kaybolma, ortalıkta bulunmama.
gıza, gıda *A. i.* Bk. GIDA.
gil *F. i.* **1.** Balçık, çamur, özlü çömlekçi çamuru. **2.** İnsanı besleyen maddeler.
gile *F. i.* Yanıp yakılma.

gilemend *F. s.* Şikâyetçi.
gilşah *F. ö. i.* **1.** Balçıktan. **2.** Farsların masal hükümdarı Keyyumers'in adı.
gilzar *F. i.* Çamurlu yer.
gira *F. s.* Tutucu, etkin.
gira gîr *F. zf.* Tutan tutana.
girâmî *F. s.* Saygın, ulu.
giran *F. s.* **1.** Ağır, sakil. **2.** Pis, kötü, kokmuş. **3.** Sıkıntılı, usandırıcı. **4.** Sert, katı.
giranbaha *F. s.* Pahalı, değerli.
giranbar *F. s.* **1.** Ağır yüklü. **2.** Yemişi çok ağaç. **3.** Gebe.
girancan *F. s.* **1.** Ağır canlı. **2.** Karşısındakini sıkan. **3.** Kanı ağır, can sıkıcı.
girandest *F. s.* Eli ağır. Yavaş iş görür.
giranhâr, giranhor *F. s.* Yiyici, aşırı yiyici.
giranmaye *F. s.* **1.** Mayası ağır, pahalı. **2.** Değerli. **3.** Paralı, mallı.
giransaye *F. s.* Ordu komutanı.
giranseng *F. s.* **1.** Vakarlı. **2.** Sabırlı.
giranser *F. s.* Kibirli, zorunlu.
giranserane *F. zf.* Kendini beğenmişlikle, kibirlilikle.
giransirişt *F. s.* Tembel.
giransirîştî *F. zf.* Ağır canlılıkla, tembellikle.
gird *F. i.* **1.** Çevre. **2.** Dönme. **3.** Yuvarlak.
girdab *F. i.* Su çevrintisi.
girdagird *F. s.* Çepeçevre. Fırdolayı.
girdalûd *F. s.* Toz toprak içinde.
girdar, kirdar *F. i.* **1.** İş. **1.** Tutuş, gidiş. *Bedgirdar*, işi kötü.
girdbad *F. i.* Kasırga.
girde *F. i.* **1.** Yufka. **2.** Yuvarlak, değirmi. **3.** Bütün, hepsi.
girdigâr, kirdgâr *F. s.* Tanrı.
giriban *F. i.* Yaka. *Çak-i giriban*, yaka yırtma, fazla acıklanma.
giribanî *F. i.* Gömlek.
girift *F. i.* **1.** Tutma, yakalama. **2.** Bir çeşit ney. *Ahz ü girift*, yakalayıp tutma.
giriftar *F. s.* **1.** Tutulmuş, yakalanmış. **2.** Tutkun, düşkün. *Giriftar-ı aşk*, aşka tutulmuş.
giriftarî *F. i.* Tutkunluk.
girifte *F. s.* **1.** Yakalanmış, tutulmuş. **2.** Tutsak.
giriftegî *F. i.* **1.** Tutsaklık. **2.** Tutukluk. **3.** Hastalık hali.
girifteser *F. s.* Aklı fikri dağılmış.
giriftezeban *F. s.* Kekeme, dili tutulmuş.
girih *F. i.* Düğüm. **2.** Bağ. **3.** Buruşuk.
girihbend *F. i.* Düğümcü. Bağcı, uçkur.
girihbür *A. i.* Yankesici.
girihgir *F. s.* Düğümlü, düğüm tutan.
girihküşa *F. s.* Düğüm çözen, zorları kolaylaştıran, çözümleyen.
girihte, gürihte *F. s.* Kaçkın. kaçmış.
girişme, kirişme *F. i.* **1.** Naz, şive, eda. **2.** Göz ve kaş ile yapılan işaret.
girive, gerive *F. i.* **1.** Çıkmaz yol. Çok dolaşık yol. **2.** Dolaşık geçit. **3.** Kayalık uçurum.
giriz *F. i.* Kaçma.
-giriz *F. s.* Kaçan, çekinen. *Merdümgiriz*, insandan kaçan.
girizende *F. i.* Kaçan, kaçıcı.

girizgâh *F. i.* **1.** Kaçacak yer, kaçamak kapısı. **2.** Söze girmeden önce söylenen söz.
girüdar *F. i.* Savaş, savaşım.
giryan *F. s.* **1.** Ağlayan. **2.** Ağlayarak.
girye *F. i.* **1.** Ağlama. **2.** Göz yaşı.
giryebar *F. s.* Göz yaşı döken.
giryedar *F. s.* Ağlamış.
giryeengiz *F. s.* Ağlamaya yol açan.
giryekünan *F. s.* Ağlayarak.
giryemeşhun *F. s.* Gözyaşı ile dolu.
giryenak *F. s.* Ağlayan.
giryende *F. s.* Ağlayıcı.
giryenikab *F. s.* Gözyaşı örtülü.
giryenüma *F. s.* Ağlar yüzlü.
giryepaş *F. s.* Göz yaşı dökücü.
gisu, geysu *F. i.* Saç, saç örgüsü. *Gisu-yi anber bar*, güzel kokulu saç.
gisubend *F. i.* Saç bağı.
gisudar *F. s.* Uzun saçlı. *Necm-i gisudar*, kuyruklu yıldız.
gîş *F. i.* Samur.
Giv *F. ö., i.* Farsların masal kahramanlarından biri. Gyuders'in oğlu. Rüstem'in üvey oğlu.
giyah, kiyah *F. i.* Bitki, taze ot.
gonce, gonçe *F. i.* **1.** Açılmamış gül, gonce, tomurcuk. **2.** (Mec.) Ağız; sevgilinin ağzı; *gonce-i âb*, yağmurun suyun yüzünde oluşturduğu kabarcık; *-hamrâ*, kırmızı konca; *-handan*, gülen gonca; *-ra'nâ*, (Müz.) Bir makam.
-gû, -gûy *F. s.* Diyen, söyleyen.
gubar *A. i.* Toz. *Gubar-i tal*, (Bot.) Pollen. *-tarik*, yol tozu.
gubaralûd *F. s.* Toza bulanmış, tozlu.
gudde *A. i.* (Bio.) Bez. *Gudde-i dem-iye*, gözyaşı bezi.
gûdek, kûdek *F. i.* Çocuk.
gûdekane *F. zf.* Çocukçasına.
gudruf, gadruf *A. i.* (Bio.) Kıkırdak.
gudrufî *A. s.* Kıkırdakla ilgili.
guduvv *A. i.* Sabah, sabah vakti. *Bilgudüvvi vel-âsal*, sabah, akşam.
gufran *A. i.* Tanrı acıması, bağışı.
gûgird *F. i.* Kükürt.
gûh *F. i.* Pislik.
guk *F. i.* Kurbağa.
gul *A. i.* Korkunç hayal. Karakoncolos. *Gul-i beyabani*, (gulyabani) güllerin en yabanı, en irisi.
gulâm *A. i.* **1.** Erkek çocuk, delikanlı. **2.** Köle, kul.
gulâne *F. zf.* Olağanüstü bir çabalama ile.
gulât *A. s.* **1.** Coşanlar, **2.** Azgınlar, taşkınlar. **3.** Pek ileri varan coşkun takımı.
gulâz *A. s.* Kaba.
gulfe, gulâfe *A. i.* Sünnet derisi.
gulgul, gulgule *F. i.* **1.** Gürültü, patırtı. **2.** Çığrışma. **3.** Ağzı dar bir kaptan dökülen suyun çıkardığı ses.
gulmet, gilmet *A. i.* Seks. Azgın. Şehvet fazlalığı.
gulûf *A. i.* Gılâflar.
gulüv *A. i.* **1.** Üşüntü, saldırma. **2.** (Ed.) Abartılar, taşkın söz. *Gulüvv-i âm*, genel ayaklanma.
gumum *A. i.* Gamlar, kederler.
gumuz *A. i.* Sözün karanlık ve karışık olması.

-gûn 1. Buğday renkli. 2. Çeşit. *Gülgün*, gül renkli.
gûna, gûne *F. i.* 1. Türlü türlü, renk renk.
gunc, genc *A. i.* Naz, cilve.
gûne *F. i.* Bk. GÛNA.
gunne *A. i.* Genizden söyleme. Hımhımlama.
gûr *F. i.* 1. Yaban eşeği. 2. Mezar.
gurab *A. i.* 1. Karga. 2. Kuzgun.
gûrbe *F. i.* Kubbeli türbe.
gurabîn *A. i.* Kargalar, kuzgunlar.
gurabülbeyn *A. i.* Alakarga.
gurbet *A. i.* 1. Yabancı yer. 2. Doğulan yerden başka yer; dış ülke.
gurbetzede *F. s.* Gurbete düşmüş olan.
gure *F. i.* Koruk. Ham üzüm.
gureba *A. i.* Garipler, kimsesizler, kentin yabancıları. *Gureba-i müslimîn*, Müslüman kimsesizler.
guref *A. i.* 1. Çardaklar. Köşkler. 2. Cumbalar. 3. Yüksek odalar. *Sure-i guref*, Kur'an'ın 39. suresi.
gurer *A. i.* 1. Parlamalar, ışıldamalar. 2. Ay başları. 3. Soydan, önemli kişiler.
gurfe *A. i.* 1. Çardaklar. 2. Cumbalar, balkonlar.
gurema *A. i.* 1. Alacaklılar. 2. Tan zamanı. 3. Çocuk düşürmeye neden olanın vereceği diyet. *Taksim-i gurema*, borçlu malının alacaklılar arasında bölünmesi.
gurran *A. s.* 1. Panayır. 2. Kişizade, soydan.
gurre *A. i.* 1. Ayın ilk görünmesi. 2. At alnındaki beyaz akıntı. 3. Işıldama, parlaklık.
gurrende, garrende *F. s.* 1. Gürleyen. Kızgınlıkla haykıran. 2. Homurdanan.
gurub *A. i.* (Bir gök cisminin) batı tarafında görünmez olması. 2. Batma, görünmez olma.
gurubî *A. s.* Gurup ile ilgili. *Gurubî saat*, alaturka saat.
gurur *A. i.* 1. Kuruntu, böbürlenme. Boş şeylerle övünme. 2. Güvenip aldanma. *Dâr-ül-gurur*, (gurur evi) bu dünya; *hab-i gurur*, kendini büyük sayma sanısı.
gurve *A. i.* Burundaki kıkırdak.
gusl *A. i.* Şeriate uygun şekilde yıkanma.
guslhane *F. i. i.* Banyo.
gusn *A. i.* Ağaç dalı, budak.
gusne *A. i.* Tek dal.
gussa *A. i.* Tasa, kaygı.
gussanak *F. s.* Tasalı, kaygılı.
gusun *A. i.* 1. Dallar, budaklar. 2. Filizler. *Gusun-i ter*, taze, genç dallar.
gûş *F. i.* 1. Kulak. 3. İşitme, dinleme. *Gûş-i can*, can kulağı; *-huş*, akıl kulağı; *gûş etmek*, dinlemek.
gûşab *F. i.* Pekmez.
gûşdar *F. s.* Kulak tutan, dikkatle dinleyen.
gûşe *F. i.* Köşe, bucak. *Guşe-i uzlet*, tenha, ıssız köşe. *Gûşe-i çeşm*, göz ucu; *-dâmen*, etek ucu; *-dehân*, ağzın iki yanı; *-kitâb*, kitap köşesi; *-uzlet*, ıssız, tenha yer.
guşebend *F. i.* 1. Köşebent. 2. *s.* Kitaplarda süsleme.
gûşegir *F. s.* Bir köşeye çekilen.
gûşmal *F. i.* 1. Kulak burma. 2. Terbiye.
gûşt *F. i.* Et.

gûştîn *F. s.* Etten ibaret.
gûşvar, gûşvare *F. i.* **1.** Küpe, **2.** Dikkatle dinlenilen öğüt. *Gûşvare-i felek*, yeni doğmuş ay.
gûşzed *F. s.* **1.** Kulağa çarpan. **2.** İşitilen.
guvat *A. s.* Azgınlar, sapkınlar.
gûy *F. i.* **1.** Top, yuvarlak, tane. **2.** Söyleme, konuşma. *Guy-i müsabaka*, yarış topu.
gûya, gûyya *F. s.* **1.** Söyleyen, söyleyici. **2.** *e.* Sanki, diyelim ki, sözde. *Tuti-i guya*, şakrak söyleyen.
gûyende *F. s.* Söyleyen.
gûyi *F. s.* Söyleme, söyleyiş.
guyub *A. i.* Kayıplar.
guyum *A. i.* Bulutlar.
guzat, guzzat *A. i.* Gaziler.
guze *F. i.* Koza.
güdahte *F. s.* Erimiş.
-güdaz *F. s.* **1.** Eriten. **2.** Yakan. **3.** Tüketen.
güdazende *F. i.* Eritici, eriten.
güdaziş *F. i.* Yanma yakılma.
güft, guft *F. i.* **1.** Söz, lakırdı. **2.** Dedi, söyledi. *Güft ü gu.* dedikodu; *güft ü şinid*, duyulmuş şeyler, dedikodu.
güftar, guftar *F. i.* **1.** Söz, lakırdı. **2.** Şiir. *Güftara gelmek*, söze başlamak.
güfte *F. s. i.* **1.** Söylenmiş. **2.** Musikiye uygulanan şarkıların sözleri.
güftgû *F. i.* Dedikodu.
güher *F. i.* Gevher, cevher.
güherbar *F. i.* Cevher yağdırıcı.
güherfeşan *F. s.* Cevher saçan.
güherçile, gevherçile *F. i.* Güherçile.
güherfüruş *F. s.* Kuyumcu, mücevherci.
güharpüra *F. s.* Elmas parçası.
güherpaş *F. s.* Cevahir saçan.
güherriz *F. s.* Cevher dökücü.
gül *F. i.* **1.** Gül ağacı. **2.** Gül çiçeği.
gülab *F. i.* Gülsuyu.
gülâbdan *F. i.* Gülsuyu kabı.
gülbam *F. i.* Bk. GÜLBANK.
gülbank *F. i.* **1.** Bir ağızdan çıkan ses, yüksek ses çıkarma. **2.** Bir ağızdan yüksek sesle okunan dualar.
gülbeden *F. s.* Gül (pembe) bedenli.
gülberk *F. i.* Gül yaprağı.
gülbeşeker *F. i.* **1.** Gül reçeli. **2.** Gül yaprağından yapılma tatlı
gülbiz *F. s.* Gül serpen.
gülbuse *F. s.* Gül öpüşlü. Öpmesi gül duygusu veren.
gülbün *F. i.* Gül ağacı.
gülçehre *F. s* **1.** Gül yüzlü. **2.** Pembe yüzlü. **3.** Taze ve güzel yüzlü.
gülçîn *F. s.* Gül derici, gül toplayan.
güldan *F. i.* **1.** Gül mahfazası. **2.** Çiçeklik.
güldeste *F. i.* **1.** Gül demeti, buket. **2.** Şiir antolojisi.
gülefşan *F. s.* Gül saçan.
gülendam *F. s.* Gül fidanı gibi ince, nazik, hoş endamlı.
güleng, gülenk *F. i.* Turna kuşu.
gülengübin *F. i.* Bal ile gül yaprağı karması tatlı.
gülfam *F. s.* **1.** Gül renkli. **2.** Pembe.
gülfeşan *F. s.* Gül saçan, gül dağıtan.
gülgeşt *F. i.* Gül ağacı ile süslü gezinti yeri.
gülgonce *F. i.* Açılmamış gül.
gülgûn *F. s.* **1.** Gül renginde. **2.** Kırmızı, pembe.

gülgûne *F. i.* **1.** Kadın düzgünü, ruj. **2.** Gül renkli.
gülhîz *F. s.* Gül bitiren, gül yetiştiren.
gülistan, gülüstan *F. i.* **1.** Gül bahçesi. **2.** Şirazlı Sâdi'nin ünlü kitabının adı.
gülizar *F. s.* Gül yanaklı.
gülnar *F. i.* Nar çiçeği dalı.
gülnihal *F. s.* Gül fidanı.
gülnikab *F. s.* Yüzü gülle örtülü, pembe yüzlü.
gülpuş *F. s.* Gül örtülü, pembe yüzlü.
gülrenk *F. s.* Pembe.
gülriz *F. s.* **1.** Gül serpen. Gül saçan. **2.** Ünlü bir tür lâle.
gülrû *F. s.* Gül yüzlü. Al yanaklı.
gülruh, gülruhsar *F. s.* Gül (al, pembe) yanaklı.
Gülşah *F. ö. i.* Varaka'nın sevgilisi, masal kadını.
gülşeker *F. i.* Gül tatlısı.
gülşen *F. i.* Gül bahçesi. *Gülşensaray*, gül bahçesi içinde saray.
gülşengâh *F. i.* Gül bahçesi.
gülten *F. s.* Gül (pembe) vücutlu.
gülû, gelû *F. i.* Boğaz, gırtlak.
gülûgir *F. i. s.* **1.** Boğazda kalan şey. **2.** Ahlat armudu.
gülzar *F. i.* **1.** Gül bahçesi, gül tarlası. **2.** Çiçek bahçesi. *-zemin*, (Mec.) İşaret edilen yer.
güm *F. s.* **1.** Kayıp, yitik. **2.** Başıboş, avare. **3.** Şaşırmış.
güman *F. i.* Sanma. Sanı.
gümgeşte *F. s.* Yitmiş, kaybolmuş.
gümkerde *F. s.* Yitirmiş, kaybetmiş, batmış.
gümnam *F. s.* Adı batmış. Unutulmuş.
gümrah, gümreh *F. s.* Yolunu kaybetmiş. Yoldan sapmış.
gümrahî *F. i.* Doğru yoldan çıkmış olma.
gümşüde *F. s.* Telef olmuş. Kaybolmuş.
günah, güneh *F. i.* **1.** Ahrette cezaya neden olacak davranış. **2.** Suç. *Bigünah*, suçsuz.
günahkâr, günehkâr *F. s.* Günah işleyen, suçlu.
günahpişe *F. s.* Günah işlemeyi âdet edinmiş.
günbed, künbet *F. i.* **1.** Kubbe. **2.** Tavan. *Günbed-i ab*, su kabarcığı; *-âzam*, dokuzuncu gök.
güncayiş *F. i.* Sığma, sığışma.
güncide *F. s.* Sıkıştırılmış.
güncişk *F. i.* Serçe kuşu.
günehkârî *F. i.* Günah işleyicilik.
gürbe *F. i.* Kedi.
gürg *F. i.* Kurt.
Gürgân *F. ö. i.* **1.** İran kuzeydoğusunda bir il. **2.** Aksak Timur'un lakabı.
gürgzade *F. s.* Kurt yavrusu.
gürisne *F. s.* Aç.
gûrsinegân *F. i.* Açlar.
gürisnegî *F. s.* Açlık.
güruh *F. i.* **1.** Kalabalık. **2.** Topluluk. **3.** Bölük. *Güruh-î eşkıya*, şaki takımı.
gürz *F. i.* Ağır topuz. Bozdağan.
-güsar, -küsar Bk. KÜSAR.
güsiste, küsiste *F. s.* **1.** Kopmuş, kırılmış. **2.** Çözük, sülpük. *Güsiste mihar*, (yuları kopmuş) başıboş.
Güşasb, Güştasb *F. ö. i.* Fars hükümdarlarından.
Güstehem *F. ö. i.* Eski zamanlarda iki Fars yiğidinin adı.

güvah *F. i.* Tanık.
güvahi *F. i.* Tanıklık.
güvar *F. i.* Sindirim. *Hoşgüvar*, sindirimi kolay olan.
güzaf *F. i.* **1.** Konuşma. **2.** Boş laf. *Laf ü güzaf*, boş lakırdı, manasız söz.
güzar *F. i.* Geçme, geçiş.
-güzar *F. s.* Yapan, beceren, ödeyen.
güzarende *F. s.* Geçiren, geçirici.
güzariş *F. i.* Geçme. Geçirme. Geçiş.
güzaşte *F. s.* Geçmiş, geçmiş olan.
-güzer *F. s.* Bk. GÜZAR.
güzeran *F. i.* Geçme.
güzergâh *F. i.* Geçilen, geçilecek yer.
güzergeh *F. i.* **1.** Geçilen yer, geçit.
güzernâme *F. i.* Geçiş izni, tezkeresi.
güzeşt *F. i.* Geçme, geçiş. *Sergüzeşt*, baştan geçen.
güzeşte *F. s.* **1.** Geçmiş, geçen. **2.** *i.* Faiz. *Sâl-i güzeşte*, geçmiş yıl.
güzide *F. s.* **1.** Seçilmiş. **2.** Seçkin.
güzin *F. s.* **1.** Seçen. **2.** Seçme.
güzîniş *F. i.* Seçme, seçiş.
güzîr *F. i.* Çare, derman. *Nagüzîr*, çaresiz.

H

h, ha Arapça yazılan Osmanlı alfabesinin sekizinci harfi; ebced hesabında sekiz sayısının karşılığı.
-ha *F. e.* Çoğul edatı. *Esb-ha*, atlar; *seg-ha*, köpekler. *Kazaha-yi erbaa*, Dört kaza.
-ha *A. zm.* O.
-ha, -hay *F. s.* Çiğneyen.
hâb *F. i.* **1.** Uyku. **2.** Rüya. **3.** Ölüm.
hab, habb *A. i.* **1.** Tane. **2.** Yuvarlak ufak şey. **3.** Hap. **4.** Tohum, çekirdek.
habab, hababe *A. i.* Su üzerindeki hava kabarcıkları.
habâib *A. s.* Sevgili kadınlar.
habâik *A. s.* **1.** Samanyolları. **2.** Çizgiler.
habail *A. i.* Tuzaklar, ağlar.
habais *A. i.* Kötülükler.
habâl *A. i.* **1.** Düzensizlik. **2.** Üzüntü, sıkıntı.
habalûd *F. s.* Uykusu gelmiş, uyuklayan. Uykulu.
habaset *A. i.* **1.** Habislik, kötülük. **2.** Alçaklık.
habaya *A. i.* **1.** Gizli işler. **2.** Defineler.
habb, hab Bk. HAB.
habbat *A. i.* **1.** Habbeler. **2.** Haplar.
habbaz *A. i.* Ekmekçi.
habbe *A. i.* **1.** Tane. *Habbe-i vahide*, en ufak bir şey.
habbeza *A. ün.* Ne sevimli, ne güzel! Ne hoş!
hâbcâme *F. i.* Pijama.
hâbdîde *F. s.* Düşü azmış.
habel *A. i.* Gebelik.
habel, habl *A. i.* **1.** Ana karnındaki çocuk. **2.** Cin, dev. **3.** Takınak, musallat fikir.
haber *A. i.* **1.** Son ve yeni havadis, bilgi. **2.** Ağızdan ağıza dolaşan söz. **3.** Bilgi. **4.** Hadis, peygamber sözü.
haberdar *F. s.* Haberli.
haberi, haberiye *A. s.* **1.** Haberle ilgili. **2.** (Dil.) Yüklemle ilgili.
habese *A. i.* Kötüler, habisler.
Habeş *A. i. s.* **1.** Habeşistan halkından. **2.** Etyopyalı. **2.** Zeytin renginde. **3.** Habeş (Etyopya) ülkesi.
Habeşî *A. s.* **1.** Habeşli. **2.** Çok esmer, zeytin renginde.
Habeşistan *A. i.* Habeşlerin vatanı.
habgâh *F. i.* Uyku yeri, yatak odası.
hâbıt *A. s.* Yukardan aşağı inen, düşen. (Ed.) *Tedric-i hâbıt*, derece derece küçülen.
habgeh *F. i.* Uyku yeri, yatak.
habib *A. s., i.* Sevilen, sevgili.
hâbide *F. s.* Uyumuş.
habie *A. i.* Gizli, saklı, görülmemiş.
Habil *A. i.* Âdem peygamberin oğlu, Kaabil'in kardeşi.
habîr *A. s.* **1.** Taze, yeni.

2. Her şeyin haberlisi (Tanrı). 3. Bilgin, bilgili.

hâbis *A. s.* Tutan, hapsedici.

habis *A. s.* Kötü. Fesatçı.

habl *A. i.* 1. İp. 2. (Ana., Bot.) İp, iplik gibi bazı organların adı. *Habl-ül-mesakîn,* sarmaşık; *habl-ullah,* Kuran; *hablül-verid,* şahdamarı; *habl-i metîn,* (sağlam urgan) İslâmlık.

habs *A. i.* 1. Bir suçluyu bir yere kapama. 2. Kapalı bir yerde tutma. Salıvermeme.

habshane *F. i.* Hapishane. Cezaevi. Tutukluevi.

habt *A. i.* 1. Bir konuda birini susturma. 2. Bozma. Düşürme. İptal etme.

habt *A. i.* Yanılma. Yanlış.

habûk *A. i.* Şarap

hâc, hâce *A. i.* Hicaz'a, Mekke'ye gidip hacı olmuş kimse.

hac, hacc *A. i.* Zilhicce ayında Mekke'de gerekli törenle Kâbe'yi ziyaret ve etrafını dolaşma. *Emr-i hac, emir-ül-hac,* sürreyi, karadan giden hacıları Hicaz'a götürüp getirme ile görevli kimse.

hacalet *A. i.* Utanma. Utangaçlıkla şaşırma.

hacaletaver *F. s.* Utandırıcı.

hâcât *A. i.* İstekler, dilekler.

hacb *A. i.* Birini mirastan menetme.

haccac *A. i.* Peygamber soyuna ve taraflılarına eziyet eden Irak valisi Yusuf bin Sakafi.

haccam *A. i.* Hacamatçı.

hacce *A. i.* Hacı kadın, Hicaz'a gitmiş kadın.

hâcce *A. i.* (Bot.) Bir tür akdiken.

hace *F. i.* 1. Efendi, ağa, sahip. 2. Öğreten, öğretmen. 3. Sarıklı adam, hoca. 4. Tüccar. 5. Ev sahibi. 6. (eski) Gemi yazıcısı.

hace *A. i.* Hacet sözünün Arapça bileşiklerdeki şekli. *İnd-el-hace, Ied-el-hace,* gerektiğinde, gerekince.

hacegân *F. i.* 1. Hocalar. 2. Resmî daire memurları. 3. Beşinci dereceden memurlar. *Hacegân-i Divan-i Hümayun,* Divani-Hümayun kalemi memurları.

hacegî *F. i.* 1. Efendilik, hocalık. 2. Tüccar. *Bedestan hacegisi,* Bedesten tüccarlarından her biri.

hacel *A. i.* Utanma.

hacer *A. i.* Taş. *Hacer şecer,* taş ve odun; değersiz, önemsiz. *Hacer-i Esvet* (Kara taş). Kâbe kapısı yanında, hacıların öpmeleri hac koşullarından olan taş.

hacet, hace *A. i.* İhtiyaç, gereklik, muhtaçlık. *Arz-i hacet,* eksiğini, isteğini bildirme; *def-i hacet,* ihtiyacı giderme, aptes bozma; *kaza-i hacet,* aptes bozma.

hacetmend *F. s.* İhtiyaçlı, ihtiyacı olan.

hacetreva *F. s.* İhtiyacı gören, gideren.

hacı *A. i.* Hicaz'a gidip hac törenini yapmış kimse.

hâci *A.s.* Hicveden. Hiciv yazan.

hâcib *A. i.* 1. Kapıcı, kapıcı başı. 2. Perde, perdeci. 3. Kaş. *Hacib-i bâr,* Cebrail.

hacibeyn *A. i.* İki kaş. *Beyn-el-hacibeyn,* iki kaş arası.

hacîl, hacil *A. s.* Utanmış, utanık.

hâcir *A. s.* **1.** Göçen, hicret eden. **2.** Sayıklayan, sayıklayıcı.
hâcis, hâcise *A. i.* Gönle doğan kuşku, endişe.
hâciz *A. s.* **1.** Hacz eden. **2.** Ayıran, bölen. **3.** Hicab-ı hâciz, karın zarı, periton.
hacle *A. i.* Gelin odası. Gerdek.
haclegâh *F. i.* Gelin odası. Gerdek odası.
haclet *A. i.* Utandırıcı.
hacm *A. i.* Hacım.
hacmen *A. zf.* Büyüklükçe, cüssece.
hacr *A. i.* **1.** Birinin kendi malını istediği gibi kullanmaktan alıkonması. **2.** Ağuş, kucak.
hacz *A. i.* Yasaya uygun olarak malı sattırmamak.
hadaik, hadayık *A. i.* Bahçeler. Bağ ve bostanlar.
hadaret, hazaret *A. i.* **1.** Alçak gönüllülük. **2.** Yeşillik.
hadaset *A. i.* **1.** Yenilik. **2.** Tazelik. *Hadaset-i sin*, gençlik.
hadd *A. i.* Yanak.
hadd *A. i.* **1.** Sınır, kenar. **2.** Gerçek değer. **3.** Şeriatçe verilen ceza. **4.** (Man.) Bir önermede konu ile yüklemden her biri, terim. **5.** (Mat.) Denklem bölümlerinden her biri, terim. *Hadd-i evvel*, birinci terim; *-i'caz*, fasahatin mucize katında olanı; *-imkân*, olabilirliğin son haddi olabilirlik; *-kifaye*, yeter derecesi; *-lâyık*, tam değeri; *-tedib*, ceza derecesi; *-zatında*, aslında, yaradılıştan; *bihadd*, hesapsız, sınırsız; *fevkalhadd*, pek çok aşırı; *serhad*, sınır.
hâdd, hadde *A. i.* **1.** Sivri, keskin, ince uçlu. **2.** Gergin. **3.** Azgın. **4.** Sert. **5.** Ateşli (yara, çıban). **6.** Yakıcı.
haddad *A. i.* **1.** Demirci. **2.** Gardiyan.
hadde *A. i.* Madenleri ince tel olarak çekmeye yarayan alet. *Hadde-i tedkik*, inceden inceye gözden geçirme.
Haddehane *F. i.* Deniz kuvvetine makineci, teknisyen yetiştirmek için İstanbul'da kurulmuş okul ve fabrika.
haddeyn *A. i.* İki hadd, iki terim.
hadeb, hadebe *A. i.* (Ana., Bot.) Kambur, yumru.
hadebiyet *A. i.* Kamburluk.
hadeka *A. i.* Göz bebeği.
hadekî *A. s.* Göz bebeği ile ilgili.
hadem *A. i.* Hademeler.
hademe *A. i.* **1.** Hizmet görenler. **2.** Resmî dairelerde hizmet gören kimseler. *Hademe-i hassa, - şahane*, padişah sarayında görevliler.
hadenk *F. i.* Ok.
hader *A. i.* (Bir öğenin) uyuşması. Uyuşma.
hades *A. i.* **1.** Yeni çıkma. Yeni şey. Yeni olma. **2.** Aptes tazelemeyi gerektiren hal. **3.** (Dilb.) Fiilin bildirdiği hal.
hades *A. s.* Genç. Taze.
hadi *A. s.* Birinci.
hadi, hadiye *A. i.* **1.** Hidayet edici, doğru yol gösterici kimse. **2.** Önde giden kimse. **3.** Mızrak ucu.
hadia *A. i.* **1.** Hile, dek. **2.** Oyun.
Hadice *A. i.* Muhammet peygamberin birinci eşi.
hadid *A. i.* Demir.

hadid *A. s.* **1.** Kızgın, öfkeli, titiz. **2.** Keskin. **3.** Sert.

hadidî, hadidiye *A. s.* Demirle ilgili, demirden; demir karışık. *Hutut-i hadidiye,* demiryolları; *mürekkebat-i hadidiye,* demir karışıkları.

hadika *A. i.* Ağaçlı bahçe.

hâdim *A. s.* **1.** Hizmet gören. **2.** Hadım, haremağası.

hadim *A. s.* Yıkan. Kırıp geçiren. Düzen bozan. *Hadim-ül-lezzat,* (tatları yok eden, yıkan) ölüm, ölüm meleği.

hâdis *A. s.* Yeni çıkan.

hadis *A. i.* **1.** Yeni, taze. *Hadis üs-sin,* civan. **2.** Fıkra, hikâye, haber. **3.** Muhammet peygamberin sözleri ya da yaptığı iş, davranış. *Hadis-i kudsi, -nebevî,* Muhammet peygamber hadisi.

hadisat *A. i.* Olaylar.

hâdise *A. i.* Olay.

hadnaşinas *F.s.* Kendini bilmez.

hadra, hazra *A. i.* **1.** Bitki, yeşillik. **2.** Gökyüzü. **3** Husrev Perviz'in sekiz hazinesinden birinin adı.

hadra, hazra *A. s. i.* **1.** Yeşil. **2.** Taze. *Hazra-i dimen,* soysuz güzel (kadın); *Ceziret -ül-hadra,* Fas'taki Elcezire.

hads *A. i.* **1.** Zan, tahmin. **2.** Sezgi, seziş.

hadsî *A. s.* Zan ve tahminle ilgili. **2.** Sezgili.

hadsiyyat *A. ı.* Zanlar, tahminler.

hafâ *A. i.* Gizlilik. Kapalılık.

hâfagâh *F. i.* Gizlenme yeri.

hafair *A. i.* Çukurlar, delikler, oyuklar.

hafakan *A. i.* Yürek oynaması. **2.** Acı, ıstırap. **3.** Vurma, çarpıntı.

hafât *A. i.* Kıyılar, kenarlar, sahiller.

hafayâ *A. s.* **1.** Sırlar. **2.** Gizlilik. *Hafay-yi umur,* işlerin gizli tarafı.

hafaza *A. i.* **1.** Hafızlar. **2.** Bekçiler. **3.** İnsanın yaptıklarını yazan melekler.

hafazanallah Tanrı bizi korusun.

hafe *A. i.* Kıyı, kenar, sahil. *-nehr,* nehir kenarı, *-tarik,* yol kenarı.

haffaf *A. i.* Kavaf, ayakkabı, terlik vb. yapan ve bunları satan.

hâfık *A. s.* Titrek, titreyen.

hâfık *A.i.* Batı ya da doğu yön. Dört anayönden biri.

hâfıkan, hâfıkayn *A. i.* Doğu ve batı tarafları.

hafız *A. i.* **1.** Hıfzeden, saklayan, koruyucu. **2.** Bekçi, nöbetçi. **3** Kur'an'ı ezberden okuyan. *Hafız-i hakikî, -mutlak,* Tanrı; *hafız-i kütüb,* kütüphane memuru.

hâfıza *A. i.* **1.** Kur'an'ı ezberlemiş kadın. **2.** İnsanda hatırlama yetisi. Bellek. *Hâfıza-i enam,* halkın hafızası; *-pira,* hafızayı süsleyen, beğenilerek ezberlenen.

hâfi *A. s. i.* **1.** Yalınayak koşan. **2.** Ziyade ikramcı.

hafi *A. s.* Gizli. *Hafi vü çeli,* gizli ve aşikâr.

hafid *A. i.* Torun.

hafide *A. i.* Kız torun.

hafif *A. s.* Ağır olmayan. Hafif, yeğin, *Hafifmeşreb,* hoppa. *hafif-ür-ruh,* hoşsohbet. *hafif-ür-mizaç,* hoppa, kararsız.

hâfir *A. i. s.* **1.** Yeri kazan hayvanın tırnağı.

hafir, hafire *A. i.* Kazılmış yer. Çukur.
hafiyyat *A. i.* Gizli, saklı şeyler *Hafiyyat-i umur*, işlerin gizli, saklı tarafları; *âlım-ül -hafiyyat*, gizli işleri bilen.
hafiyye *A. i. s.* **1.** Polisin gizli memuru. *Suret-i hafiyyede*, gizli olarak; *umur-i hafiyye*, gizli işler. **2.** Gizli araştırma işinde kullanılan kimse. **3.** Bir kimseye zarar verecek biçimde haberler veren kimse.
hafiyyen *A. zf.* Gizli olarak, gizliden.
hafîz *A. s.* Koruyucu, esirgeyici Tanrı.
hafr *A. i.* Toprağı kazma, kazılma.
hafre, hufre *A. i.* Kazılmış çukur.
hafriyat *A. i.* Kazma işleri. Kazı.
hafs *A. i.* Biriktirme, toplama.
hafta, hefte *F. i.* Hafta. Yedi günlük zaman.
haftan *F. i.* Kaftan.
-hah *F. s.* «İsteyen, ister» anlamıyle kelimelere takılır. *Bedhah hatırhah, nikhah.*
haher *F. i.* Kız kardeş, hemşire.
hahiş *F. s.* İstek, arzu.
hahişger *F. s.* İstekli.
hahişgeri *F. i.* İsteklilik.
hah nahah *F. zf.* İster istemez.
haib, hayib *A. i.* **1.** Mahrum. **2.** Umutsuz. *Haib ü hâsir*, hiç bir şey elde edemeyen.
haib *A. s.* Utangaç, korkak, korkan.
haiben *A. zf.* İstediğine ulaşamayarak.
haic *A. s.* Heyecanlı, coşkun.
haif *A. s.* Korkak.
haif *A. s.* Haksızlık ve zulüm eden. *El hainü haif*, hain.
hail *A. s.* İki şey arasında perde olan, görünmesine engel olan.
hâil *A. s.* Korkunç. *Mevt-i hâil*, korkunç ölüm.
haile *A. i.* Dram, trajedi.
haim, hayim *A. s.* **1.** Şaşkın, hayrette. **2.** Sevgi ile şaşkına dönmüş.
hain *A. s.* Hıyanet eden.
hainane *F. zf.* Haincesine.
hair *A. s.* Şaşırmış.
hait *A. i.* Duvar, tahta perde, çit gibi şeyler.
haiz *A. s.* **1.** Malik, sahip, taşıyan. *Haiz-i ehemmiyet*, önemli.
hak, hakk *A. i.* **1.** Doğruluk. Doğru, gerçek şey. **2.** Adalet, insaf. **3.** Bir kimseye ait şey, alacak. **4.** Bir iş karşılığı verilen şey. **5.** Pay.
hâk *F. i.* Toprak. *Hâk-i kadem*, ayak toprağı; *-pâk*, temiz toprak, *-mezar*, mezar toprağı; *-mezellet*, düşkünlük toprağı.
hakaîd *A. i.* Kinler.
hâkaik, hâkayik *A. i.* Gerçekler. Hakikatler.
hâkan Türk İmparatorlarının ünvanı.
hakanî *A. s.* Hakan ile ilgili. Hakana mensup. *Defter-i hakanî*, bütün mülklerin yazılı olduğu defter.
hakaret *A. i.* Hakirlik, hor görme, incitme.
hakbîn *F. s.* Hak görücü, hak verici.
hâkdan *F. i.* Toprak. *Hakdan-i fena*, bu dünya.
hâkdanî *F. s.* Toprakla ilgili.
hakem *A. i.* **1.** İki tarafın kendi istekleriyle hâkim tuttukları kimse. **2.** Spor oyunlarında

karşılaşmaları yöneten kimse.

hakeza *A. zf.* Bunun gibi, yine. Böylece.

hakgû *F. s.* Doğru söyleyen.

hakgüzar *F. s.* Hakkı ödeyen, haktan ayrılmayan.

hâkî *F. s. i.* **1.** Toprakla ilgili, toprağa ait. **2.** Toprak rengi, boz.

haki *A. s.* [Hikâye'den] Anlatan, hikâye eden.

hakîk *A. s.* Haklı, lâyık.

hakika *A. i.* «Hakikat» sözünün Arapça tamlamalardaki şekli.

hakikat *A. i.* **1.** Gerçek. Doğru. **2.** Bir şeyin aslı ve esası.

hakikatbin *F. s.* Doğru görüşlü, doğruyu gören.

hakikaten *A. zf.* Doğrusu, gerçekten.

hakikatgû *F. s.* Doğrucu. Doğru sözlü.

hakikatperest *F. s.* Gerçeksever.

hakikatşinas *F. s.* Gerçeği bilen, anlayan.

hakikî, hakikiyye *A. s.* **1.** Gerçek, sahici, doğru. **2.** Asıl, tam. **3.** Candan. **4.** Olmuş.

hakikiyyun *A. i.* Realistler.

hakîm *A. i.* **1.** Tanrı. *Hakîm-i mutlak,* Tanrı; *emr-i hakîm,* Tanrı buyruğu; *kitab-i hakîm,* Kuran. **2.** Çok bilgili. **3.** Filozof.

hâkim *A. i.* **1.** Yargıç. **2.** Yasa uygulayan kimse. **3.** Şeriat işlerini yürüten, uygulayan kimse. **4.** Vali. **5.** Hükümdar. **6.** (*s.*) Hükmeden, buyuran. **7.** Üstte olan. **8.** En belli. *Hâkim-i hakikî, -mutlak, -lemyezel,* Tanrı; *-örf,* (bir bölgenin) sivil âmiri, zabiti, mutasarrıfı.

hakimane *F. s. zf.* Hikmet sahibi, hakimcesine.

hâkimane *F. zf.* Hükmederek. Amircesine.

hakime *A. s. i.* «Hâkim»in müennesi. *Heyet-i hakimiye,* yargıçlar kurulu; *evsaf-i hakime,* belirli nitelikler.

hakimiyyet *A. i.* **1.** Hâkimlik. **2.** Amirlik. **3.** Üstünlük.

hakîr *A. s.* **1.** Küçük, önemsiz. **2.** Değersiz. Âdi, bayağı.

hakirane *F. zf.* (Alçak gönüllülükle) kendinden söz ederken kullanılır.

hakister *F. i.* Kül.

hakiyan *F. i.* Topraktan yaratıklar, ölümlü kimseler. İnsanlar.

hakk *A. i.* **1.** Tanrı. **2.** Doğruluk ve insaf.

hakk *A. i.* Kazıma, silme, oyma, kazma. *Hakk-i mühür,* mühür kazıma; *hakk-i sehv,* yanlış kazıma.

hakkaa *F. ü.* Doğrusu, gerçekten. *Hakkaa ki,* doğrusu bu ki.

hakkâk *A. i.* Kazarak yazan. Mühürcü.

hakkaniyyet *A. i.* Hakka uygun iş yapma. Doğruluk, adalet.

hâkpâ, hâkpây *F. i.* Ayağın toprağı, tozu. Ayağın bastığı toprak. (Karşısındakini yüceltmek için kendinden söz ederken): *hakpayiniz, hakpâyleri.*

hakperest *F. s.* Hakka tapan. Doğruyu çok seven.

hâkrub *F. i.* Süpürge.

hâksar *F. s.* **1.** Toprakla beraber. **2.** Ufak, önemsiz, zavallı, bayağı.

hakşinas *F. s.* Hakkı tanıma.
hakud *A. s.* Pek kindar.
hâl *F i.* Vücuttaki benek, nokta. Ben. *Hâl-i müşkin,* mis kokulu; *-siyah,* kara ben.
hâl *A. İ.* Babanın kız kardeşi. Hala.
hal *A. i.* **1.** Şimdiki zaman. **2.** Oluş. **3.** Güç, kudret. **4.** (Tas.) Sofilerin geçici coşkunlukları. **5.** (Dilb.) İsimlerin girdiği kılıklardan her biri. *Hal-i hazır,* şimdiki durum; *-ihtizar* (can çekişme) ölüm hali; *-intizar,* bekleme hali; *-medenî,* sosyal durum.
hal, hall Bk. HALL.
hal' *A. i.* **1.** Soyma. **2.** Boşanma. **3.** Tahttan indirme.
hâlâ *A. zf.* Şimdi, henüz.
halâ *A. i.* **1.** Boşluk.
halahil *A. i.* Halhaller. Ayak bilezikleri.
halaik, halayık *A. i.* Yaratıklar.
halâk *A. i.* Pay, hisse.
halâl *A. i* **1.** Helâl **2.** Dostluk. **3.** İki nesne arası açık olma.
halâs *A i.* Kurtulma. Kurtuluş. *Halâs-ı meşhur,* beğenilen, şükredilen kurtuluş.
halâskâr *F. s.* Kurtarıcı.
halât *A. i.* Haller, durumlar.
halavet *A. i.* Tat. Tatlılık.
halâvetbahş *F. s.* Tatlılandırıcı.
halbe *A. i.* Yarış ya da yardım için toplanan atlılar grubu.
hâldar *F. s.* Benli, benekli.
hale *A. i.* Ay ağılı. Ayla.
hale *A. i.* (Arapçada) Ananın kız kardeşi; (Türkçede) babanın kız kardeşi.
halecan *A. i.* Titreme. Çarpınma.
haledar *F. s.* Hale tutan, halelenmiş.
halef *A. i.* **1.** (Birinin) Yerini tutan. **2.** Sonradan gelen. **3.** Oğul. *Halef ü selef,* sonra olanla bir evvelki, baba ile oğul; *hayr-ül-halef,* babasını hayırla andıracak evlât; *na halef,* hayırsız evlât.
halel *A. i.* Alçaklık, boşluk.
haleldar *F. s.* Bozma.
halelpezir *F. s.* Bozulucu.
halen *A. zf.* Şimdi. Şimdilik. Daha, henüz.
halenciye *A. i* Fundagiller.
halet *A. i.* **1.** Hal. **2.** Takdir. *Halet-i cerr,* (Arap dilb.) kelimenin refi ve nasb hali; kaybetme hali; *-nez,* yaşamanın ölümle bitme sırası, can çekişme; *-ruhiye,* ruhsal durum; *-şuuriye,* şuur hali; *elhaletü hazihi,* şimdiki halde.
halevar *F. s.* Hale gibi.
halezon *A. i.* **1.** Kabuklu sümüklüböcek. Sümüklüböcek kabuğu. **2.** Helis.
halezonî *A. s.* Halezonla ilgili. Helisel.
half *A. s.* Art, arka. Sonradan gelen.
half *A. i.* Ant. Yemin.
halfa *A. i.* Uzun ve kalın bir çeşit ot liflerinden dokunan ipek taklidi şeyler.
halfî *A. s.* Arka. Arkaya ait ve onunla ilgili.
halhal *A. i.* Arap kadınlarının ayaklarına taktıkları bilezik.
hâli, hâliye *A s.* Boş. Issız. *Arazi-i haliye,* boş topraklar.
hali' *A. i.* **1.** Loyma. **2.** Vücudunun bir tarafına olan inme. **3.** Evlâdı tanımama, evlâtlıktan çıkarma. **4.** (Bir hükümdarı) Tahttan indirme.
hali' *A. s.* **1.** Soyulmuş. **2.** Kovulmuş. *Hali-ül-izar,* (yü-

zü) sıyrık, çapkın, edepsiz. Serseri.

hâlib *A. s.* Aldatan, kandıran.

halib *A. i.* **1.** Süt, taze süt. **2.** (Ana.) Sidik borusu.

halic *A. i.* Boğaz, kanal. *Halic-i Bahr-i Sefid,* Çanakkale; *-Bahr-i Siyah,* Boğaziçi; *-Dersaadet,* İstanbul Haliç'i.

halid *A. s.* Sürekli.

halife *A. i.* **1.** Birinin yerine geçen (adam). **2.** Muhammet peygamberin yerine, vekili olarak geçen (adam). İslâmların din başkanı. **3.** Resmî daire kalemlerinde başın ikincisi. **4.** Ustanın ikincisi.

Halik *A. i., s.* Yaratıcı. Tanrı.

hâlik *A. s.* Helâk olan. Ölebilen. Ölmüş. *Turab-i hâlik,* beyaz arsenik.

halil, halile *A. i.* Nikâhlı kadın ya da erkek eş.

halil *A. s.* İçten dost. *Halil-üllah,* İbrahim peygamber; *Halil-ür-rahman,* İbrahim peygamber ya da onun mezarının bulunduğu yer.

halîm *A s.* Huyu yavaş, yumuşak.

halis *A. s.* **1.** Karışık olmayan, katıksız. **2.** Temiz, arı, saf. **3.** Duru, gerçek. *Halis-üddem,* arı kan, kanı karışmamış.

halisane *F. s.* Katıksız olarak. Yürekten.

halisiyyet *A. i.* Halislik, temizlik, saflık.

halîta *A. i.* İki şeyden, iki madenden oluşmuş madde. (Kim.) Alışım.

hâliya *A. zf.* Şimdiki zamanda.

haliyen *A. zf.* Boş olarak.

haliyye *A. i.* İbadette raksı, el ele vurmayı helâl sayan bir tarikat.

halk *A. i.* **1.** Yaratma. **2.** İcat. **3.** İnsanlar. **4.** İnsanlardan bir bölük.

halk *A. i.* **1.** Boğaz. *Huruf-i halk, huruf-ül-halk* (Arap alfabesinde) boğazdan söylenen harfler (ha, hı, ayn, gayn, he).

halka *A. i.* Halka. Ortası boş teker *Halka begûş,* (kulağı küpeli) köle; *halka-i âbgûn,* gökyüzü; *-tesbih,* tespih, dua eden halk çevresi; *-teslim,* dervişlerin boyun eğme işareti olarak üzerlerinde taşıdıkları halka.

halkavî *A. s.* Halka biçiminde, halka gibi olan.

halkaviye *A. i.* Küpeçiçeğigiller.

hall *A. i.* **1.** Çözme. **2.** Karışık bir işi sona erdirme. **3.** Kuşku edilemeyecek şekilde açıklama. **4.** Eritme. *Hall ü akd,* idare (etme); *hall ü fasl,* açıklayarak sona erdirme.

hall *A. i.* Sirke.

hallac *A. i.* Pamuk atan, yatak yorgan atan kimse. *Hallac-i Mansur,* 922 yılında darağacına asılarak öldürülen ünlü sofi.

Hallâk *A. i.* Durmadan yaratan, Tanrı. *Hallâk-i maani, hallâk-ül-mani,* Fars ozanlarından İsfahanlı Kemal'in lakabı.

hallâl *A. s.* Halledici, sona erdirici. *Hallâl-i müşkilât,* zorlukları sona erdiren.

hallede *A.* «Tanrı baki etsin» anlamında dua olarak kullanılır.

hallî, halliye *A. s.* Çözmek, çözümlemekle ilgili.
halt *A. i.* **1.** Karıştırma. **3.** Münasebetsiz söz söyleme.
haltıyat *A i* Münasebetsiz sözler.
halûk *A. s.* İyi huylu. Herkesle geçinir olan.
halv, hulv Bk. HULV.
halva *A. i.* Helva.
halvet *A. i.* **1.** Tenhaya çekilme. **2.** Tenha yer. **3.** İbadet için tenha hücre. **4.** Hamamlarda tek kurnalı bölme. **5.** Çok sıcak yer.
halvetgâh, halvetgeh *F. i.* Tenha kalma yeri. Gizlice görüşülecek yer.
halvetgüzin *F. s.* Halvete, tenha bir yere çekilmiş.
halvethane *F. i.* Özel konuşma yeri.
halvetî, halvetiye *A. s.* **1.** Halvetle ilgili. **2.** İbadet ve törenlerini tenhada yapan bir tarikat. **3.** Halvetiye tarikatından olan kimse.
halvetnişin *F. s.* Halvette, bir kenara çekilip oturan (kimse).
halvetsaray *F. i.* Bir hükümdarın özel dairesi.
hâm *F. s.* **1.** Pişmemiş, çiğ. **2.** Olmamış. *Hayal-i ham,* olmayacak (boş) hayal.
ham *F. i.* **1.** Kat, büklüm. **2.** Kemer, yay.
ham *F. s.* Bükülmüş, kemerli.
hamail *A. i.* **1.** Omuzdan çapraz asılan bağ. **2.** Muska, tılsım.
hamaim, hamayi *A. i.* Güvercinler.
hamakat *A. i.* Beyinsizlik. Anlamamak hali. Ahmaklık.
hamam, hammam Bk. HAMMAM.
hamam, hamame *A. i.* Güvercin.
Hâmân *A. i.* Musa zamanındaki Mısır Firavununun veziri.
hamaset *A. i.* Yaratılıştan olan cesaret. Yiğitlik.
hamasî *A. s.* Hamasetle ilgili.
hamasiyat *A. i.* Yiğitliğe ait yazıların tümü.
hambeham *F. zf.* Büklüm büklüm.
hamd *A. i.* Tanrının ululuğunu övme. *Elhamdülillâh,* Tanrıya şükrolsun.
hamdele *A. i.* «Elhamdülillâh» sözünün adı ve bu sözün söylenmesi.
hame *F. i.* Kalem. *Hame-i ezel,* Tanrının kaderleri saptadığı kalem.
hame *A. i.* **1.** Başın üstü. **2.** Kafatası, tepe.
hemgüzar *F. s.* Kalemle yazılmış.
Hamel *A. i.* Kuzu burcu. (Güneş mart ayında bu burca girer).
hamel *A. i.* Kuzu.
hamele *A. i.* Yüklemişler, yüklenenler. *Hamele-ı Arş,* Arş'ı ense köklerinde taşıyan İsrafil, Cebrail, Mikâil, Azrail adlarında dört büyük melek; *-huccet,* yazı, kayıt melekleri; *-Kur'an,* hafızlar.
hamepirâ *F. s* Başı süsleyen, baş üstünde yeri olan.
hameran *F. s.* Kalem süren, kalem oynatan.
hamhame *A. i.* Burundan söyleme. Hımhımlık.
hâmız *A. s.* **1.** Ekşi, ekşimtırak, **2.** Ekşilik yapan madde. **3.** Asit.
hamızat *A. i.* Asitler. *Hamızat-i şahmiye,* yağ asitleri.

hâmî, hâmiye *A. i. s.* **1.** Koruyan, koruyucu. **2.** Arka çıkan, sahip çıkan.
hâmid, hâmide *A. s.* Hamd ve şükreden.
hamid *A. s.* Övülmeye değer. *Evsaf-i hamide,* övülmeye değer nitelikler.
hamide *F. s.* Eğrilmiş, bükülmüş. Kambur. Kemerli. *Hamide kamet,* iki büklüm.
hâmil *A. s.* **1.** Yüklü, yüklenmiş. **2.** Taşıyan. **3.** Üzerinde olan. Sahip. *Hamil-i vahy* (peygamberlere haber ulaştıran) Cebrail.
hamile *A. s.* Gebe (kadın).
hamilen *A. zf.* Taşıyarak.
hamîm *A. s.* Sıcak (su.)
hamîr *A. i.* Hamur, maya.
hamîs *A. i.* Perşembe günü.
hâmis *A. i.* Beşinci gün.
hâmise *A. i.* Beşinci rütbe. (Sivil memurların ilk rütbeleri.)
hamisen *A. zf.* Beşinci olarak.
hamiş *A. ı.* Kitabın kenarına yazılan açıklama. Mektubun yanına katılan ek.
hamiyye *A. i.* «Hamiyet» sözünün Arapça tamlamalardaki şekli.
hamiyyet *A. i.* İnsanın yurdunu, aile ve yakınlarını koruma çabası. Hamiyet. *Hamiyyet-i cahiliye,* gerçeğe karşı harcanan emek.
hamiyyetmend *F. s.* Hamiyetli.
hamka' *A. s.* Akılsız, bön (kadın).
haml *A. i.* **1.** Yük. **2.** Yükleme, yüklenme. *Vaz-i haml,* doğurma.
hamlâc *A. i.* **1.** Kuyumcu körüğü. **3.** (Kim.) Üfleç.
hamle *A. i.* **1.** Atılma, atılış **2.** Saldırma, hücum.
hamlî, hamliye *A. s.* (Man.) Yüklemli.
hammal *A. i.* Para karşılığı yük taşıyan adam. Hamal.
hammam *A. i.* Yıkanacak yer. Hamam.
hammamiye *A. i.* (Zoo.) Güvercinler.
hammar *A. i.* **1.** Şarap yapan ya da satan. Meyhaneci. **2.** (Tas.) Manevî kılavuz, mürşit.
hamme *A. i.* Zararlı böcek.
hamr *A. i.* Şarap.
hamrâ *A. s.* Kırmızı. *El-hamrâ,* İspanya'da Gırnata kentinde Araplardan kalma ünlü saray.
hamrî *A. s.* Şarapla ilgili.
hamriyye *A. i.* (Ed.) Şarap hakkında yazılmış övmeler.
hamse *A. s., i.* **1.** Beş. **2.** (Ed.) Beş ayrı kitaptan meydana getirilmiş eser.
hamsin *A. s. i.* Erbainden sonraki elli günlük kış.
hamul *A. s.* Çok dayanıklı.
hamule *A. i.* **1.** Yük. **2.** Gemi yükü.
hâmun *F. i.* Geniş, ıssız ova, bozkır. *Hamun neverd,* kırda, ovada gezen yolcu.
hâmuş *F. s.* Susan, susmuş. Sessiz.
hâmuşan *F. i.* Sessizler, susmuşlar. *Vâdi-i hâmuşan,* mezarlık.
hâmuşî *F. i.* **1.** Susma. **2.** Ölüm.
hamyaze *A. i.* **1.** Esneme. **2.** Kötü davranışlar. **3.** Soğuk davranış.
Hamyazekeş *F. s.* Esneyen. **2.** İnsanın içini sıkan.

hamz *A. i.* Ekşilik.
han *F. i.* Han, hakan, hükümdar.
han *A. i.* Han, kervansaray.
hân *F. i.* **1.** Sofra. **2.** Yemek, **3.** Aşçı dükkânı. *Hân-i yağma,* yoksullara, açlara dağıtılan genel yemek.
-hân *F. s.* Okuyan, okuyucu anlamıyle sözcüklere eklenir. *Duahân, ebcedhân, gazelhân, mevlidhân.*
hanabile *A. i.* Hanbeliler.
hanacir *A. i.* Hançerler.
hanadık *A. i.* Hendekler.
hanafis *A. i.* Mayısböcekleri.
hanak *A. i.* Darılmak, kızmak.
hanazir *A. i.* Domuzlar.
hanbelî *A. s.* İslâmın dört mezhebinden biri.
hancer *A. i.* Ucu sivri, iki yanı keskin kamayı andırır bıçak, hançer.
hancere *A. i.* Hançere, gırtlak.
hancerî, hanceriye *A. s.* **1.** Gırtlağa ait. *Huruf-i hanceriye,* gırtlaktan çıkarılan harfler (e, ha, hı, ayn, gayn, he).
hânçe *F. i.* Küçük tepsi, küçük sini. *Hânçe-i zer,* güneş.
hançeriye *A. i.* (Bot.) Latinçiçeğigiller.
handâhand *F. i.* **1.** Sürekli gülme, **2.** Güle güle, pek gülünen yer.
handan *F. s.* Gülen, neşeli, gülücü, sevinçli.
hande *F. i.* **1.** Gülme, gülüş. **2.** Eğlenme. **3.** Açılma. *Hande-i afitab,* güneşin doğması; *-câm,* içki kadehi doldurulurken oluşan sis, buğ; *-gül,* gülün açması; *-zemîn,* toprağın yeşermesi, yeşillenmesi.
handebahşa *F. s.* Güldüren, güldürücü.
handebar *F. s.* Güldürücü.
handeferma *F. s.* Güldüsücü.
handefeşan *F. s.* Gülümsemeler, gülmeler.
handefeza *F. s.* Güldürücü.
handek *A. i.* **1.** Kale çevresince açılan uzun çukur, hendek. Siper. **2.** Geniş mezar. **3.** Hendek. *Gaza-i Handek,* Muhammet peygamberin hicretin 5. yılında Medine'de yaptığı savaş.
handekâr *F. s.* Gülen, gülücü.
handekünan *F. zf.* Gülerek. Güle güle.
handemeşhun *F. s.* Hep gülen, çok gülen.
handenüma *F. s.* Gülen.
handeriz *F. s.* Gülüp duran.
handezen *F. s.* Gülen.
hâne *F. s.* **1.** Ev. **2.** Bir bütünün küçük parçalarından her biri. **3.** (Mat.) Basamak.
hane *A. i.* Meyhane.
hanebaz *F. s.* Batasıya oynayan kumarbaz.
haneberduş *F. s.* Yersiz, yurtsuz, serseri.
haneberendâz *F. s.* Ev yıkıcı.
hanedan *F. i.* Kökten büyük ve asil aile, ocak.
hanef *A. i.* Doğruluk.
hanefî *A. i. s.* İmamı Âzam ebu Hanife mezhebinde olan kimse.
hanefüruş *F. i.* Ev komisyoncusu.
hanegî *F. s.* Eve mensup. Evde.
haneharab *F. A. s.* **1.** Evi yıkılmış, evsiz barksız, hali perişan. **2.** Cahil.
hanek *A. i.* Ağız tavanı. Damak.
hanende *F. s. i.* Şarkı söyleyen.
hanendegî *F. i.* Hanendelik. Şarkı söyleyicilik.

hanekah, hankah Bk. HANKAH.
haneşiye *A. i.* Yılanlar.
hânık *A. s.* Boğan, boğucu.
hânif *A. s.* **1.** Küsmüş, dargın. **2.** Gururlu, kibirli.
hanîf *A. s.* **1.** Tanrı birliğine sımsıkı inanan. **2.** Muhammet peygamber döneminden önce tek Tanrıya inanan.
hanîn *A. i.* **1.** Şiddetli istekten inleme, sızlama. **2.** İstek, arzu, iştiyak.
hânis *A. s.* Andını bozan, sözünde durmayan.
haniye *A. i.* Şarap.
hank *A. i.* Boğazını sıkarak boğma.
hankah, hanekah *A. i.* Tekke.
hankan *A. zf.* Boğmak suretiyle.
hanmân *F. i.* Ev bark, ocak.
hannan *A. s.* Çok acıyıcı olan Tanrı.
hanumansız *F. s.* Ev bark yakan, kül eden. *Harik-i hanumansuz,* Evi kül eden yangın.
hannas *A. s.* Şeytan.
hânsalar *F. i.* **1.** Sofracı başı. **2.** Kilerci.
hanzal *A. i.* Ebucehl karpuzu. Acı hıyar.
hâr *F. i.* Diken. *Hâr-ı fürkat,* ayrılık dikeni; *hâr-ı üştür,* devedikeni; *hâr ü has,* çalı çırpı, çörçöp.
har *F. i.* Eşek. *Har-ı deştî,* yaban eşeği; *-İsa,* peygamberin eşeği.
hârâ *F. i.* **1.** Pek sert taş, kaya. **2.** Üzeri menevişli kumaş.
harab *A. s.* **1.** Yıkık, viran. *Harab-ı gam,* gamla harap olan. **2.** Geçkin sarhoş.
harabat *A. i.* Yıkıklar.
harabat *A. i.* Meyhane,
harabatî *A. i.* **1.** Dağınık. Perişan. **2.** Vaktini içmekle geçiren.
harabe *A. i.* Bir kent ya da ev yıkıntısı. Ören.
harabezar *F. i.* Viran yer. Viranelik.
harabî *F. i.* Haraplık. Yıkıklık.
harabiyyet *A. i.* Viranlık. Haraplık.
harac *A. i.* **1.** Vergi. **2.** Zor altında alınan para. **3.** Mezat etme.
haracgüzar *F. s.* Haraç verici.
harahir *A. i.* Hırıltılar.
haram *A. s. i.* Dinin yasak ettiği şey. Yasak yer. *Beled-i haram,* Mekke kenti ile dolayları (Müslümanlardan başkasına yasak bölge); *beyt-i haram,* Mekke'deki Kâbe; *mescid-i haram,* Kâbe'deki cami; *şehr-i haram,* haram ayı.
harami *A. s. i.* Hırsız. Yol kesen. Haydut.
haramzade *F. i., s.* Piç.
hararet *A. i.* Sıcaklık. *Hararet-i gariziye,* diriksel ısı; *-hevâ, 1.* havanın sıcaklığı, *2.* susuzluk. *3.* ateş, yanma.
haraset, heraset *A. i.* Ekincilik, çiftçilik.
haraşif *A. i.* Balık pulunu andırır katmerli yapraklar.
harb *A. i.* Savaş. Cenk. *Bilâharb,* savaş etmeden, savaş açmadan; *divan-i harb,* harp divanı, askerî mahkeme; *erkân-i harb,* kurmay; *fenn-i harb,* savaş bilgisi; *ilân-i harb,* savaş açma; *meydan-i harb,* savaş meydanı; *yaver-i harb,* büyük

komutan emir subayı; *dârül-harb* savaş yeri.

harba *A. i.* Güneş ışığının bulutlara vurması.

harbcu *F. s.* Savaş arayan. Kavga çıkarmaya istekli.

harbe *A. i.* Kısa mızrak, süngü.

harben *A. zf.* Savaş ederek.

harbende *F. i.* Eşek ve katır gibi yük hayvanları sürücüsü.

harbgâh *F. i.* Savaş yeri, alanı.

harbî *A. i.* **1.** Düşman. **2.** Namlulu silahların temizliğinde kullanılan çubuk.

harbî, harbiyye *A. i.* Savaş ile ilgili. *Fünun harbiye,* savaş bilgileri; *Mekteb-i Harbiye,* Harb Okulu.

harbûz, harbeze *F. i.* Karpuz. *Harbüzei Hindi,* karpuz.

harc *A. i.* **1.** Sarf, gider. **2.** Bir iş için kullanılan maddeler. **3.** Güç, kuvvet. *Harc-i âlem,* her keseye elverişli, herkesin yapabildiği; *-rah,* yolluk.

harçenk *F. i.* Yengeç.

hardel *A. i.* Hardal.

hâre *F. i.* Yiyecek, yiyinti.

hâre *F. i.* **1.** Sert taş, kaya. **2.** Meneviş. Menevişli kumaş.

harekât *A. i.* **1.** Sarsıntı, deprem. *Hareket-i arz,* deprem, zelzele. **2.** İş işlemeler. **3.** Davranışlar. *Harekât ü sekenat, 1.* Davranışlar. *2.* Bir hecenin harekeli ya da sakin oluş durumu. *Harekât-i harbiye,* savaş hareketleri; *-mutlaka,* (Fiz) hareketli noktanın, hareketsiz noktalara göre hareketi; *-müştereke,* birlik, ortak davranışlar; *-napesendane,* beğenilmez davranışlar; *-selâse,* hecelerin «e, i, o» okunuşu.

hareke *A. i.* Arapça ve Osmanlıca harflerinin ne türlü okunacağını gösteren üstün (fetha), esre (kesre), ötrü (zamme) işaretleri ve sesleri.

harekî *A. s.* Hareketle ilgili.

harekiyat *A. i.* (Fiz.) Kinematik.

harem *A. i.* **1.** Herkese açık olmayan saygıdeğer ve kutsal yer. **2.** İslâm evlerinde kadınların bulunduğu bölüm, daire. **3.** Kadın eş. **4.** Mekke'de belli bazı mevki *Harem-i hümayun,* padişah sarayında kadınlar dairesi; *-şerif,* Muhammet peygamber türbesine bakan kimse; *şeyh-ül-harem,* Medine kenti ve vilâyeti muhafızı.

haremeyn *A. i.* Mekke ve Medine kentleri. *Hadim-i haremeyn-i şerifeyn,* (kutsal Haremeyn'in hizmetkârı) Osmanlı padişahlarının lakaplarından; *haremeyn pâyesi,* sarıklı sınıfının ileri rütbelerinden biri.

haremseray *F. i.* **1.** Harem dairesi. **2.** Cami içi.

hares *A. i.* Dilsizlik.

harf *A. i.* **1.** Bir alfabeyi meydana getiren işaretlerin her biri. **2.** (mec.) Söz, lakırdı, işaret. *Harf-i âbdâr,* güzel ve anlamlı söz; *harf-i atf,* iki sözcüğü bir hükümde toplayan, birini ötekine bağlayan; *-vâhid,* hiç bir söz hiç bir harf; *-zâid,* sözcüklerin çekiminde düşen, fazla harf.

harfendaz *F. s.* **1.** Dokunaklı

söz söyleyen. **2.** Söz atan. Onura dokunucu söz söyleyen.

harfgîr *F. s.* Her işte ayıp arayan.

hargâh, hargeh *F. i.* Büyük çadır. *Hargâh-i mâh*, hâle, ay ağılı.

hargele *F. i.* **1.** Hergele. **2.** Binek ve taşıta alışmamış hayvan. **3.** İşsiz, güçsüz takımı.

hargûş *F. i.* Tavşan. *Hâb-i hargûşi*, tavşan uykusu; hafif uyku.

hârhâr *F. i.* **1.** Gönül üzüntüsü. **2.** Sürekli istek. **3.** Kaşıntı.

harhara *A. i.* Sürekli hırıltı.

hârib *A. s.* (Korkudan) Kaçan.

haric *A. i.* **1.** Dış, dışarı. **2.** Dışarı çıkan, dışarda, dışta. **3.** Hiç ilgisi olmayan kimse. *Hariç an-il-merkez* (Geo.), dış merkezli; *haric ez memleket*, gerçekten oturduğu yerin değil, kendi memleketi halkından sayılan; *haric-i kısmet* (Mat.) bölüm; *hareket-i haric, ibtida-i haric*, medrese yolunda ilk rütbeler; *-vatan*, vatanın dışı.

haricen *A. zf.* Dıştan, dışarıdan. *Haricen mersum daire* (Geo.), dış çokgen; *haricen mersum mudalla* (Geo.), dış çokgen; *haricen mümas daire* (Geo.), dış daire; *haricen mütebadil* (Geo.), dış ters açı.

haricî, hariciye *A. s.* **1.** Dış ile ilgili. **2.** Halife Ali'ye karşı ayaklananlar mezhebinde olan.

hariciye *A. i.* **1.** Bir ülkenin yabancı devletlerle olan ilişkilerini düzenleyen daire, Dışişleri. **2.** Dış hastalıkları, ameliyat işleriyle uğraşan hekimlik bölümü.

harid, haride *A. s., i.* **1.** Kız oğlan kız. **2.** Delinmemiş inci.

harid *F. s.* Satın alma.

haridar *F. i.* Satın alma.

haride *F. s.* Satın alınmış.

harîf *A. i.* Güz zamanı, sonbahar.

harif *A. i.* **1.** İş, sanat arkadaşı. **2.** Eğlenti arkadaşı.

harifane *F. zf.* Ortaklaşa.

hârık *A. s.* Yırtan, yaran. Üstün. *Hârık-i âde, hârık-ul-âde*, hiç görülmemiş, çok şaşılacak.

hârık *A. s.* Yakan, yakıcı.

harîk *A. i.* Yapının tutuşup yanması.

hârika *A. i.* Alışılmışın dışında olan şey.

hârika *A. i.* Ateş.

hârikat *A. i.* Harikalar, şaşılıp kalınacak şeyler.

hârikavî *A. s.* Hârika türünden. harika gibi.

harikzede *F. s.* Yangına uğramış. Malı mülkü yanmış.

harîm *A. i.* **1.** Herkesin giremeyeceği kutsal ve saygın yer. **2.** Harem dairesi. **3.** Eş. Dost.

harir *A. i.* İpek. *Dud-i harir*, ipekböceği; *şarab-i harir*, dut şurubu.

harirî *A. s.* **1.** İpekten yapılma. **2.** İpek gibi yumuşak.

hâris *A. s.* Eken. Ekici. Çiftçi.

hâris *A. s., i.* **1.** Bekleyen. **2.** Bekçi.

harîs *A. s.* **1.** Çok pinti. **2.** Aşırı istekli. **3.** Bir şeye fazlasıyla düşkün.

haristan *F. i.* Dikenli. Dikeni çok yer.

harita *A. i.* **1.** Harita, *Harita-i âlem*, dünya haritası, dünya, **3.** Kese, dağarcık.
hariy *A. s.* Lâyık, uygun.
hark *A. i.* Yarma, yırtma.
hark *A. i.* Yakma.
hark, harkat *A. i.* Yanma. Yangı.
harkafa *A. i.* Oyluk kemiğinin başı. Kalça kemiği.
harmen *F. i.* Harman.
harmeniş *F. s.* Eşek tabiatlı.
harmuş *F. i.* Sıçan. Fare.
harmühre *F. i.* Katırboncuğu.
harnup *A. i.* Keçiboynuzu.
harpüşt *F. i.* Kirpi.
harpuşte *F. i.* Balık sırtı biçiminde olan.
harr *A. i.* Hararet, sıcaklık. *Harr-ı şedîd*, şiddetli hararet.
harr, harre *A. s.* **1.** Hararetli, kızgın. Sıcak. Çok sıcak. **2.** Ateşli. *Deva-i harr*, sıcaklık veren ilaç; *bilâd-i harre*, sıcak şehirler (bölgeler); *ekalim-i harre*, tropikal bölgeler; *mıntaka-i harre* (Coğ.), ısı kuşak.
harraka *A. i.* Gemileri ve kentleri ateşe vermeye mahsus yangın gemisi.
harras *A. i.* Çiftçi.
harrat *A. i.* Çıkrıkçı.
harrub, harnub *A. i.* Keçiboynuzu.
hars *A. i.* **1.** Tarla sürme. **2.** Sürülmeye hazırlanmış tarla. **3.** Ekin, kültür.
harşef *A. i.* **1.** Balık pulu. **2.** Enginar.
Harun *A. i.* **1.** Musa peygamberin büyük kardeşi. **2.** Bağdat halifelerinden Harun-ürreşit.
harur *A. i.* **1.** Sıcaklık. **2.** Sıcak yel.
harurî, haruriye *A. s.* Hararetle ilgili, hararete ait, ısıl.
Harut *A. i.* Arkadaşı Marut ile ün almış bir melek.
harutî *F. i. s.* **1.** Harut'un işi, büyücülük. **2.** Harut yolunda olan, büyücü.
harvar *F. i.* Bir eşek yükü ağırlık (bir yük, on iki kilo).
hârzâr *F. i.* Dikenlik.
Harzem *A. i.* Hazer denizinin doğu yönü; Hıyve yöresi.
has *F. i.* Çöp, süprüntü. *Has ü hâşak*, çerçöp; *hâr ü has*, çalı çırpı.
has, hass Bk. HASS.
hasad *A. i.* **1.** Ekin, çayır biçme. **2.** Biçilmiş ekin, ekin biçme vakti.
hasafet *A. i.* Sağlam fikir. Doğru oy.
hasail *A. i.* Huylar, tabiatler.
hasais *A. i.* Hasiseler. Nitelikler. *Hasais-i insaniye*, insanlık hassaları.
hasanet *A. i.* Bir yerin ya da yapının kuvvetli, dayanıklı olması.
hasar, hasaret *A. i.* Zarar, ziyan.
hasardide *F. s.* Hasara uğramış, zarar görmüş.
hasaret *A. i.* Sıvık, sulu şey.
hasaset *A. i.* Pintilik, cimrilik.
hasât *A. i.* **1.** Küçük taş, çakıl taşı. **2.** Çakıl taşları çok olan yer. **3.** Hastalıktaşı. *Hasât-ı bevliye*, böbrek taşı; *-mesane*, idrar kesesinde oluşan taş; *hasat-ül-em'â*, bağırsaklarda oluşan taş.
hasb *A. zf.* Göre, nazaran, gereğince. *Hasb-i hâl*, görüşüp dertleşme.
hasbel beşeriye *A. zf.* İnsanlık gereği.

hasbel icab *A. zf.* Durum gereği.
hasbel kader *A. zf.* Kaderden.
hasbel lüzum *A. zf.* Gerektiği için.
hasbeten lillâh *A. cüm.* Tanrı için, Tanrı rızası için.
hasbe *A. i.* Kızamık.
hasbî *C. s.* Karşılıksız. Tanrı için.
haseb *A. i.* Soyluluk.
hased *A. i.* Başkasının iyi hallerini kıskanma.
hasede *A. s.* Hasetçiler.
hasele *A. i.* Karnın göbek ile kasık arası bölgesi.
hasen, hasene *A. s.* Güzel. İyi. Hoş. *Âmal-i hasene*, güzel işler; *vech-i hasen*, güzel yüz.
hasenat *A. s.* İyiler, güzeller, hoşlar. *Sahib-ül-hasenat*, güzel şeyler kurmuş olan.
haseneyn *A. i.* İki Hasan (Hasan ile Hüseyin).
hâsıl *A. i., s.* **1.** Husule gelen, çıkan, üreyen, türeyen, meydana gelen. **2.** Fayda, kazanç. **3.** Bir aritmetik işleminin sonucu. *Hasıl-ı cem*, yekûn, toplam; *-kelâm*, sözün kısası; *-tarh*, bir sayının diğerinden çıktıktan sonra kalan kısmı; *-zarb*, çarpım.
hasılat *A. i.* **1.** Kazanç. **2.** Elde edilenlerin hepsi. *Hasılat-i gayr-i safiye*, gelirin hepsi; *hasılat-i safiye*, harcamalar çıkarıldıktan sonra kalan kazanç.
hasına *A. s.* Temiz, iffetli (kadın).
hâsır *A. s.* Kuşatan. Muhasara eden.
hasîb *A. s.* Kendisinde değer olan.
hâsid *A. s.* Kıskanan, kıskanıcı Göz koyan.
hâsim *A. s.* İşi bitiren, kesip atan
hasîn *A. s.* Sağlam.
hâsir *A. s.* İsteğine kavuşamayan. Hasret çeken.
hâsir *A. s.* Zarara uğrayan
hasîr *A. i.* Hasır.
hasis *A. s.* **1.** Nekes, cimri pinti. **2.** Alçak, ufak, değersiz, âdi.
hasisa *A. i.* Keyfiyet, karakter
hasiy *A. s.* **1.** Erkekliği giderilmiş, hadım edilmiş. **2.** İğdiş burulmuş hayvan.
haslet *A. i.* Tabiat, huy.
hasm *A. i.* **1.** Kesme. **2.** Sona erdirme. **3.** Davayı kesip atma
hasm *A. i.* **1.** Düşman, yağı **2.** Davalı bir işte çalışanların her biri.
hasmane *F. zf.* Düşmanca.
hasnâ *A. s.* Güzel kadın.
hasr *A. i.* **1.** Sıkıştırma, bir çember içine alma. **2.** Yalnız bir şeye kullanma. **3.** Belli etme.
hasret *A. i.* Özlem, çok özlemek.
hasretkeş *F. s.* Hasret çeken özlemiş.
hasretzede *F. s.* Hasreti olan özlemli.
hass *A. i. s.* **1.** Özgü. **2.** Hükümdara özgü olan. **3.** Devlet büyüklerine ayrılan ve yıllık geliri yüzbin akçeden çok olan toprak.
hass *A. i.* Hisseden. Duyan.
hassa *A. i.* Bir kimse ya da şeye özgü olan hal.
hassad *A. s.* Ekin biçici, orakçı
Hassan *A. i.* Muhammet peygamberi öven kimi ozanların lakabı. *Hassan-ül-acem*, Fars şairi Hakanî.

hassas *A. s.* Duygulu. Hisli.
hassasiyyet *A. i.* Hislilik. Duyarlık.
hassaten *A. zf.* Bilhassa. Hele, yalnız.
hasse *A. i.* Canlılardaki duygu hassası. Duyu. *Hasse-i selime*, sağduyu; *Kuva-yı hasse, kuvve-i hasse*, duyu kuvvetleri.
hassasiyet *A. i.* Duygululuk.
hassiyyet *A. i.* Bir şeye mahsus olan kuvvet.
hâste *F. i.* İstenilmiş. İstenilen.
haste *F. s.* Sağlığı yerinde olmayan. Hasta.
hastagî *F. i.* Hastalık.
hastehane *Fç i.* Hastane.
hâstkâr *F. s.* İsteyen, isteyici.
hasud *A. s.* Kıskanç, günücü, çekemeyen.
hasudane *F. zf.* Kıskançlıkla, çekemeyerek.
hâş *F. i.* **1.** Kırıntı, döküntü, süprüntü. **2.** Şiddet, kızgınlık.
haşâ *A. ü.* Asla, katiyen, hiç bir vakit.
haşahiş *A. i.* Haşhaşlar.
haşaiş *A. i.* Kuru otlar.
hâşak *F. i.* Çerçöp. Yonga.
haşeb *A. i.* **1.** Ağacın kuru, odun kısmı. **2.** Kereste.
haşebî, haşebiye *A. s.* Odun yapısında, odun gibi. *Haşeb-i kâzib*, yalancı odun; *-sadık*, gerçek odun; *haşebülenbiya*, (Bot.), Peygamber ağacı.
haşebiyyet *A. i.* Odun niteliği, odunluk.
haşebpare *F. i.* Ağaç, tahta parçası.
haşefe *A. i.* **1.** Erkeklik organının tepesi. **2.** (Bot.) Başçık.
haşel *A. i.* **1.** Rezil olma. **2.** Âdilik, bayağılık.
haşe lillâh *A. cüm.* «Tanrı korusun» ve «haşâ» anlamlarında.
haşem *A. i. ç.* Bir kimsenin adamları. *Hadem ü haşem*, hizmetkârlar ve maiyet halkı. *Haşem nişin*, göçebe.
haşerat *A. i.* Böcek ve yılan gibi küçük hayvanlar.
haşere *A. i.* Böcek. (Arı, karınca, örümcek ve benzerleri gibi küçük yaratıklar).
haşhaş *A. İ.* Afyon cıkar.lan bitki.
haşhaşiyye *A. s.* Haşhaş ile ilgili, haşhaş cinsinden. *Fasile-i haşhaşiyye*, gelincikgiller.
hâşi' *A. s.* Alçakgönüllü.
haşiane *F. zf.* Alçakgönüllüye yakışır yolda.
haşiîn *A. i.* Alçakgönüllüler.
haşîn *A. s.* Sert, kırıcı, gönül kırıcı. Katı. Kaba.
haşir *A i.* **1.** Kıyamet günü. **2.** Haşir neşir olmak, bir arada bulunup kaynaşmak.
haşiş *A. i.* **1.** Kuru ot. **2.** Hintkenevirinden çıkarılan esrar.
haşişe *A. i.* Kuru ot.
haşiv *A. i.* Şişirme, gereksiz söz, lakırdı.
haşiye *A. i.* **1.** Kumaş kenarı, pervaz. **2.** Kenar, sayfa kenarındaki boşluk. **3.** Bir kâğıt yada kitaba yazılan ve içerdeki bir şeyi açıklayan not. Dipnot. **4.** Bir metin yada şerhin karışık yerlerini açıklayan kitap. **5.** Aşağı tabaka insanı.
haşmet *A. i.* Görkem. Ululuk, büyüklük gösterisi. *Haşmetmeab, haşmetli*, haşmet sahibi.
haşr *A. i.* **1.** Toplama. Cem

etme. **2.** Ölülerin dirilip hesap vermeleri için bir yere toplanmaları. *Haşr ender haşr*, kıyamet günü toplanıp dağılma; *sure-i haşr*, Kur'an'ın 59. suresi; *yevm-ül haşr*, mahşerde dirilme günü.

haşşaş *A s.* Esrarkeş, uyuşturucu madde kullanan.

haşv *A. i.* **1.** Fazla, gereksiz söz. **2.** (Ed.) Dolma, doldurma. *Haşv-i kabih*, söze çirkinlik veren fazlalık; *-melih*, söze başka bir söz karıştırarak ikinci derecede bir anlam kazandırmak; *haşv-i müfsit*, cümleyi anlaşılmaz hale getirmek.

haşviyyat *A. i.* Haşivler, doldurmalar.

haşye, haşyet *A. İ.* Korku. Korkmak. *Haşyet-ullah*, Tanrı korkusu. *haşyeten min Allah*, Allahtan korkarak.

hat, hatt Bk. HATT.

Hata *A. i.* Kuzey Çin.

hata *A. i.* Yanlış. Yanlışlık. Yanılma. **2.** Suç, günah.

hatab *A. i.* Odun.

hatabahş *F. s.* Kabahatleri bağışlayan, hoş gören.

hataen *A. zf.* Yanlışlıkla, yanlış olarak.

hatâir *A. i.* Önemli işler.

hataiyat *A. i.* Yanlışlar, yanlışlıklar.

hatapuş *F. s.* Kabahatleri, kusurları örten, görmezlikten gelen.

hatar *A. i.* Tehlike, emniyetsizlik.

hatarat *A. i.* Tehlikeler.

hatarnak *F. s.* **1.** Tehlikeli. Korkulu. **2.** Korkunç.

hatavat *A. i.* Adımlar.

hataya *A. i.* Yanlışlar. Yanlışlıklar.

Hatem *A. i.* Arapların Tayy kabilesinden cömertliğiyle ünlü bir emîr (Hatem Tay).

hatem *A. i.* **1.** Mühür. Üstü mühürlü yüzük. **2.** Son. En son. *Hatem-ül-enbiya*, peygamberlerin en sonu (Muhammet peygamber).

hatemane *F. zf.* Hatem'e yakışır yolda. Cömertçesine.

hateme *A. ün.* «Tanrı sona erdirsin» anlamında bir dilek.

hatf *A. i.* Ölüm. *Hatf-i-enfihi*, (rahat döşeğinde) doğal ölüm.

hatf *A. i.* **1.** Kapma, aşırma, çalma. **2.** Şimşeğin gözü kamaştırması, alması.

hâtıb *A. s.* **1.** Odun toplayan. **2.** İyiyi, kötüyü ayırt edemeyen.

hâtıf *A. s.* **1.** Kapıp götürücü. **2.** Göz kamaştıran, kamaştırıcı.

hâtır *A. i.* **1.** Zihin, fikir. **2.** Gönül. **3.** Keyif, hal.

hâtıra *A. i.* Hatıra gelen, andaç.

hatırat *A. i.* Hatırlanan şeyler.

hatırmande *F. s.* Hatırı kalmış, gücenmiş.

hatırnevaz *F. s.* Gönlü okşayan.

hatırnişan *F. s.* Hatırda kalan, hatırlanan. Unutulmayan.

hatırşinas *F. s.* Hatır alıcı, gönül alıcı.

hatırzâde *A. F. s.* Akla gelen.

hatia *A. i.* **1.** Yanlış. **2.** Suç.

hatib *A. i.* **1.** Camide hutbe okuyan. **2.** Bir topluluğa karşı söz söyleyen kimse.

hatibane *F. zf.* Nutuk söylercesine.

hâtif *A. s. i.* Görünmeden ses-

lenen melek. Avaz edici, seslenici. *Hâtif-i gayb*, görünmez öğütçü, ya da vicdan.

hatifane *F. zf.* Hatife yakışır yolda.

hatifî *A. s.* Hatifle ilgili.

hatim *A. s.* **1.** Mühürleyen, mühürleyici. **2.** Bitiren, sona erdiren.

hatime *A. i.* Son. Sonsöz.

hatimekeş *F. s.* Sonu çekici. Bitiren.

hatîr *A. s.* **1.** Ünlü. **2.** Yüce. Ulu. **3.** Korkulu, tehlikeli.

hatîre *A. i.* Mezarlık.

hatm *A. i.* **1.** Sona erdirme, bitirme. **2.** Mühür. Mühürleme. **3.** Kur'an'ı baştan sona ezberden okuma.

hatmi *A. i.* Hatmi çiçeği.

hatşinas *F. i.* Yazıdan anlar bilirkişi. Yazı uzmanı.

hatt *A. i.* **1.** Çizgi, hat. **2.** Satır. **3.** Yol. **4.** Yazı. **5.** Padişah yazısı, padişah buyruğu. **6.** Sıra, saf. **7.** Gemiler için hareket yönü olarak belirtilen kıyılar. **8.** (Geo.) Uzunluğu olan boyut. **9.** Ölçülerden parmağın on ikide biri. **10.** Yeni terlemeye başlamış tüy tüs, sakal bıyık. *Hatt-i balâ*, (Coğ) doruk çizgisi; *-butlan*, geçersiz kılmak için bir kaydın üzerine çekilen çizgi; *-dest*, el yazısı; *-hareket*, davranış, davranma yolu; *-hümayun*, padişah yazısı, buyruğu; *-içtima-i miyah*, suları bir yöne akan tepelerin oluşturdukları çizgi; *-imtiyaz*, Sırbistan, Romanya gibi beylik olan yerler sınırı; *-istiva*, ekvatör; *-mihi*, *-mismarî*, çivi yazısı; *-müdafaa* (Ask.), savunma hattı; (Geo.) *-muvazi*, paralel çizgi; *-münebbih*, ara doğru; *-münhani*, eğri çizgi; *-münkesir*, kırık çizgi; *-müstakim*, doğru çizgi; *-nev*, *-nevhîz*, *-nevin*, yeni yeni terlemeye başlamış sakal; *-nısf-un-na-har*, meridyen; *-taksim-i mi-yah* (Coğ.), su bölümü çizgisi, su çatı; (Geo.) *-ufkî*, yatay; *-vâsıt*, kenarortay; *-zemin*, yer ekseni.

hattâ *A. zf. bağ.* «Bundan başka, dahi, bile, hem de, bir de» gibi.

hattab *A. i.* Oduncu.

hattat *A. i.* El yazısı çok güze olan sanatkâr.

hattaver *F. s.* Sakalı yeni yeni çıkmaya başlamış (genç).

hatun *A. i.* Kadın, hanım.

hatve *A. i.* Adım.

hava, heva *A. i.* **1.** Hava. Gökyüzü. Dünyayı çeviren gaz tabakası. **2.** İklim. **3.** Rüzgâr. *Âb ü hava*, iklim; *küre-i hava*, atmosfer; *serd-i hava*, havanın soğukluğu; *tebdil-i hava*, hava değişimi, yer değiştirme.

havacib *A. i.* Perdeler.

havadar *F. s.* Havası bol.

havadis *A. i.* **1.** İlgi ile karşılanabilecek haber. Olaylar, yeni olaylar.

havaî *A. s.* **1.** Hava ile ilgili, havada; *ahval-i havaiye*, meteoroloji haberleri; *hatt-i havai*, havadan çekilen tel. **2.** Gök renginde.

havakîn *A. i.* Hakanlar. Başbuğlar.

havale *A. i.* **1.** Bir işi, bir başkasının sorumluluğuna bı-

rakma. 2. Gebe kadınlarda ve çocuklarda bayılma ile görülen çırpınma. 3. Görmeyi engelleyen tahta perde, duvar vb. 4. Tepeden bakma. 5. Banka, postane ve benzerlerinin aracılığıyle gönderilen para.

havalename *F. i.* Banka ya da posta ile gönderilen para kâğıdı.

havali *A. i.* Dolay, yöre, bölge.

havâmil *A. i.* Gebe kadınlar.

havan *F. i.* Havan.

havânık *A. i.* Tekkeler.

havarık *A. s. i.* Harikalar. Tansıklar. *Havarık-i âde,* olağanüstü olaylar.

havari *A. i.* **1.** Yardımcı. **2.** Peygamberin fikir ve düşüncelerini yaymada yardımları dokunan kimselerden her biri.

havariyyûn *A. i.* İsa Peygamberin oniki kişiden ibaret yakın dostları.

havaric *A. s.* **1.** Asiler, başkaldıranlar. **2.** Halife Ali'ye karşı gelen din fırkaları insanları.

Havarnak, Havernak *A. i.* Mimar Sinimmar'ın Fırat'ın Hira yakınlarında yaptığı ünlü köşk.

havas, havass *A. i.* Hasseler, duygular. *Havas-i hamse-i bâtına,* içteki beş duyu; *havas-i hamse-i zâhire,* dıştaki beş duyu.

havass *A. i.* **1.** Nitelikler, keyfiyetler. **2.** Saygın, ileri kimseler. **3.** Okumuşlar, bilginler. **4.** Padişaha ayrılmış gelir kaynakları. **5.** Harflerden, ya da başka şeylerden yargıya varma ustalığı, bu iş için okunan dualar. *Havass ü avam,* ileri gelenler ve halk; *ehl-i havass,* büyücüler.

havaşi *A. i.* **1.** Haşiyeler. **2.** Kuyruklar. **3.** Sonralar, maiyet adamları.

havatır *A. i.* Hatıralar, fikirler, düşünceler. *Havatır-i nefsaniye,* nefis körlüğü düşkünlüğü; *-rabbaniye,* Tanrısal ilhamlar, telkinler; *-şeytaniye,* şeytan telkinleri.

havatim *A. i.* **1.** Mühürler. **2.** Sonlar, âkıbetler.

havatîn *A. i.* Hatunlar, kadınlar.

havayic, havaic *A. i.* Gereksinmeler, ihtiyaçlar. *Havayic-i zaruriye,* kesinlikle giderilmesi zorunlu gereksinimler, ihtiyaçlar.

havelân *A. i.* **1.** Dönme, dolaşma. **2.** Değişme.

havene *A. i.* Hayınlar.

haver *F. i.* Doğu yönü. Doğu.

haveran *F. i.* Doğu ile batı.

havf *A. i.* Korku. Korkma. *havf-i âr,* utanma korkusu; *-bâri,* Allah korkusu; *füshat,* meydan korkusu; *-mehat,* kapalı yer korkusu.

havfen *A. zf.* Korkarak, çekinerek, korku ile. *Havfen min Allah,* Tanrıdan korkarak.

havfnak *F.* Korkulu. Korkutan.

havi *A. s.* **1.** İçine alan. Kaplayan. Toplayan. **2.** Türk müziği usullerinden.

haviye *A. s.* **1.** Issız yer. **2.** Boş çöl.

hâviye *A. i.* Havya.

Haviye *A. i.* Cehennemin yedinci katı, en şiddetlisi.

havkale *A. i.* **1.** Hızla yürüme. **2.** Çok ihtiyar, çelimsiz adam.

havl *A. i.* **1.** Yıl. **2.** Etraf. Çevre. **3.** Güç, kuvvet. *Lâhavle velâ kuvvete illa billâh*, kuvvet ve kudret ancak Allaha mahsustur.
havrâ *A. i.* Ahu gözlü (kadın).
havsala *A. i.* **1.** Kuş kursağı. **2.** Mide. **3.** (Mec.) Alış gücü. **4.** (Bio.) Leğen.
havsalasuz *F. s.* Sabrı, dayanıklığı darmadağın eden.
Havva *A. i.* (Din) Âdem peygamberin eşi.
havz *A. i.* Özel olarak yapılmış su çukuru, havuz. *Havz-ı behişt*, cennet havuzu; *-hayâl*, hayal havuzu; *-sâbih*, yüzen havuz
havza, havze *A. i.* **1.** Bir şeyin çevresi içinde olan. **2.** Sınıf içi. **3.** Belirtilmiş bir bölge.
-hây, -hâ Bk. HA.
hay, hayy Bk. HAYY.
hayâ *A. i.* **1.** Utanma. Sıkılma. **2.** Tanrı korkusu ile günahtan kaçınma. **3.** Ar, namus, edep.
hayâdar *A. F. s.* Utanan.
hayadîd Haydutlar.
hayahay *F. i.* Yas tutanın iniltisi.
hayahuy *F. i.* **1.** Çalıp eğlenmeden çıkan gürültü. **2.** Vaveylâ, çığıltı.
hayal *A. i.* **1.** Zihinde tasarlanan şey, düş, imge. **2.** Görüntü. **3.** Gölge. **4.** *Hayal-i teslim*, Karagöz oyunu. *Hayal-i âşıkane*, aşıkçasına hayal; *-beşer*, insan hayali; *-hata*, yanlış bir şeyi tasarlama; *-sefid*, beyaz hayal; *-teslim*, teslim olmayı düşünme, kuruntu, gölgeli görülen şey.
hayalât *A. i.* Hayaller, hulyalar. *Hayalat-ı âliyye*, yüksek hayaller; *-askeriyye*, askerlik hayalleri, düşleri.
hayalen *A.* Hayal olarak.
hayalet *A. i.* Karaltı. Görüntü.
hayalhane *F. i.* Vehim, kuruntu yetisi.
hayalî *A. s.* **1.** Hayal ile ilgili. **2.** Karagöz oynatan.
hayaliyyat *A. i.* Hayale ait şeyler.
hayaliyyun *A. i.* Romantik şairler, yazarlar.
hayalperest *F. s* Hayalci, hayal kuran, hayal peşinde koşan, dalgın.
hayalperver *F. s.* Hayale düşkün.
hayat *A. i.* **1.** Yaşam, dirim. **2.** Sağlık. **3.** Doğumdan ölüme kadar geçen süre, ömür. **4.** Yaşama biçimi. **5.** Meslek ve durum. **5.** Geçim koşullarının tümü. **7.** Yazgı, kader. **8.** Canlı varlık.
hayatbahş *F. s.* Hayat bağışlayan, hayat veren.
hayatefza *F. s.* Hayat arttırıcı.
hayatengiz *F. s.* Yaşatan, yaşamaya zorlayan.
hayatî *A. s.* Yaşayışla, hayatla ilgili.
hayatiyat *A. i.* Biyoloji.
hâye *F. i.* **1.** Haya. **2.** Yumurta.
hayatiyet *A. i.* Canlılık.
haydarane *A. F. zf.* Aslancasına.
haydarî *A. i.* **1.** Aslanlık. **2.** Hırka, kolsuz kısa elbise.
haydériyye *A. i.* Hırka altına giyilen kolsuz ve kısa elbise.
hâye *F. i.* **1.** Haya. **2.** Yumurta.
hayevan *A. i.* Bk. HAYVAN.
hayevî *A. s.* **1.** Yılana ait. Yılanla ilgili. **2.** Canlı, dirimsel.
hayf *A. i.* Haksızlık. Zulüm.
hayf, hayfâ *F. ün.* Yazık!

hayırhah *F. s.* Hayır isteyen, iyilik dileyen.
hâyide *F. i.* **1.** Ağızda çiğnenmiş, dolaşmış **2.** Ağızdan ağıza dolaşmış bayat söz.
hayidegû *F. s.* Bayağı söz söyleyen.
hâyik *A. i.* Bez dokuyan.
hayl *A. i.* **1.** At. **2.** At sürüsü. **3.** Atlı sürüsü. **4.** Zümre. *Hayl-i adû*, düşman sürüsü, *-düşman*, düşman ordusu.
hayli *F. s.* Haylı, epey, birtakım.
haylûlet *A. i.* Araya girme.
hayme *A. i.* Çadır.
haymegâh *F. i.* Çadır kurulan yer. Çadır yeri.
haymenişin *F. s.* Çadırda oturan, göçebe.
hayr *A. i.* **1.** İyilik. **2.** İyi iş. **3.** Fayda.
hayr *A. s.* **1.** İyi. **2.** Faydalı, yarar. *Hayr-ül-vera*, halkın hayırlısı.
hayatiyyun *A. i.* Biyoloji bilginleri.
haybet *A. i.* Yoksulluk, mahrumluk.
hayran *A. s.* Şaşkın. Şaşakalmış.
hayranî *F. i.* Şaşkınlık.
hayrat *A. i. ç.* Sevap kazanmak için yapılmış hayırlı işler. *Sahib-ül-hayrat vel-hasenat*, sevap işler ve güzel şeyler sahibi.
hayrendiş *F. s.* İyilik düşünen.
hayret *A. i.* Şaşma. Şaşakalma. Ne yapacağını bilmeme. *Bahr-i hayret, vâdi-i hayret*, çok şaşırma.
hayretbahş *F. s.* Hayret veren. Şaşırtan. Şaşırtıp bırakan.
hayretefza *F. s.* Hayret veren, şaşırtan.
hayretengiz *F. s.* Şaşırtan. Hayret veren. Hayret içinde bırakan.
hayretzede *F. s.* Şaşakalmış olan.
hayrhâh *F. s.* İyilik isteyen, iyiliksever.
hayrî, hayriye *A. s.* İyilikle ilgili. Uğur ve kutluluğa ait.
hayrullah *A. s.* «Tanrının hayırlı ettiği» anlamında bir erkek adı.
hayr-ül beşer *A. i.* İnsanların en hayırlısı, Hz. Muhammet.
hayr-ül halef *A. s.* Hayırlı evlât.
hays *A. i.* **1.** İtibar. Saygı. **2.** İlgi.
haysiyyet *A. i.* Onur, itibar, değer.
hayşum *A i.* Geniz.
hayşumî *A. s.* Genizden gelen.
hayt *A. ı.* **1.** İplik. tire. **2.** Tel. *Hayt-ı batıl*, uzun ahmak; *-ebyaz*, fecir zamanı; *-esved*, gecenin iplik iplik karanlığı, fecir.
hayta *A i.* **1.** Urgan, ip, çadır ipi. **2.** Kazık, çadır kazığı. **3.** (Mec.) Serseri.
hayvan *A. i.* **1.** Canlılık, dirilik. **2.** Canlı şey. **3.** Bütün canlılar. **4.** (Mec.) Ahmak adam. *Hayvan-ı nâtık*, (konuşan hayvan) insan.
hayvanat, hayevanat *A. i.* Hayvanlar. *Hayvanat-ı bahriyye*, denizde yaşayan hayvanlar; *-berriyye*, karada yaşayan hayvanlar, *-iptidâiyye*, (Zool.) tek hücreli hayvanlar; *-nâkıa*, sulu şeylerde gelişen hayvanlar; *-taliyye*, çok hücreli hayvan-

lar; *-şibih nebatiyye*, bitkimsi hayvanlar; *-vahşiyye*, yaban hayvanlar.

hayvanî, hayvaniyye *A. s.* Hayvanla ilgili.

hayvaniyyet *A. i.* Hayvanlık.

hayy *A. s.* Diri. Sağ. Canlı.

hayya *A. ü.* Gel! Çabuk ol! *Hayyak-Allah*, Tanrı ömrünü uzun etsin.

Hayyam *A. i.* **1.** Çadırcı. **2.** İran'ın ünlü ozanlarından Ömer Hayyam.

hayyat *A. i.* Dikici, terzi. *Hayyat-ı mâhir*, usta terzi.

hayye *A. i.* Yılan.

hayyel *A. ünl.* Toplanıp gelin!

hayyen *A. zf.* Diri, canlı olarak. *Hayyen meyyiten*, ölü yada diri.

hayyir *A. s.* **1.** Her zaman iyilik eden. **2.** Çok hayırlı.

hayyiz *A. i.* **1.** Yer, yön, meydan. **2.** Uzam. *Hayyiz-i husul*, hasıl olma yeri; *-tabiî*, (Hek.) göğsü, içten iki eşit olmayan kısma ayıran zar.

hayz *A. i.* Kadınlarda aybaşı.

haz, hazz Bk. HAZZ.

haza *A. zm.* Bu, o, şu. *Fi yevmina haza*, bugünkü günde; *ilâ yevmina haza*, günümüze kadar, hâlâ; *lihaza*, bunun için; *maahaza*, bununla birlikte.

haza' *A. i.* **1.** Kesme, yarma. **2.** Ameliyat.

hazâbî *A. i.* Engebeli, arızalı.

hazâfe *A. i.* Lavanta çiçeği.

hazain *A. i.* Hazneler. *Hazain-i medfune*, gömülü hazneler.

hazakat *A. i.* Ustalık. (hekimlikte) uzluk.

hazan *F. i.* Güz. Sonbahar. *Bâd-i hazan*, güz rüzgârı.

hazandide *F. s.* Hazan görmüş, solup sararmış.

hazanî *F. s.* Güz mevsimine ait, güzle ilgili.

hazanistan *F. i.* Hazan görmüş, solup sararmış yer.

hazanlika *F. s.* Hazan yüzlü, soluk yüzlü.

hazanreside *F. s.* Hazan ermiş, solup sararmış.

hazar *A. i.* **1.** Köy ya da kasabada yaşayanların durumu. **2.** Barış.

hazar *A. i.* Hazır şey. *Mâhazar*, hazır olan şey.

hazarî *A. s.* **1.** Köy, kasabada yaşayanların hayatına ait. Medenî. **2.** Barışla ilgili. *Kuvve-i hazariye*, barış zamanındaki asker kuvveti.

hazef *A. i.* Topraktan yapılan çanak, çömlek.

hazafiyye *A. i.* **1.** Çanak çömlek gibi topraktan şeyler. **2.** Bunları yapma sanatı. **3.** Keramik.

hazefpare *F. s.* Çanak çömlek kırıntısı. Ufak parça.

hazele *A. i.* Yüzsüzler, sıyrıklar. Arkadaşlarını tehlikede bırakıp kaçanlar, alçaklar.

hazen, hüzn *A.* Tasa, kaygı, keder. *Âm-ül-hazen*, (tasa yılı) Hz. Muhammet'in eşi Hatice ile amcası Ebutalib'in öldüğü yıl; *beyt-ül-hazen*, kederi, tasası çok olan yer.

hazer *A. i.* Sakınma, çekinme.

hazerat *A. ı.* Hazretler. *Hazerat-i hams*, tecellinin beş derecesinin basamakları; *eimme-i isnaşer hazerat*ı, on iki imam hazretleri; *sıbteyn-i ekremeyn hazeratı*, peygamber soyundan olan iki torun hazretleri; *vüzera-i izam ha-*

zeratı, ulu vezirler hazretleri.
hazf *A. i.* Aradan kaldırma, giderme. Silme.
hâzı' *A. i.* Alçakgönüllülük gösteren.
hâzık *A. i.* **1.** (Hekimler için) Usta, uz, uz kişi.
hazıkane *F. zf* Ustalıkla. Ustacasına.
hazım *A. s.* Sindirme, sindirim.
hazınâ *A. i.* Emzirici. Sütana.
hâzır, hazıra *A. s.* **1.** Hazır. **2.** Konuşulan yerde bulunan. **3.** Belli bir işe yarayacak duruma getirilmiş. *Hazır bil-meclis*, toplantıda bulunan, *hazır ü nazır*, her yerde bulunan ve gören (Tanrı); *ahval-i hazıra*, şimdiki durum; *asr-i hazır*, yeniçağlar; *emr-i hazır*, (Dilb.) emir kipi; *zaman-i hazır*, bugünkü gün.
hazıra *A. i. s.* **1.** Kentli, şehirli. **2.** Bir yere yerleşmiş.
hâzırîn, hazırun *A. i.* Hazır olanlar. Bulunanlar.
hâzil *A. s.* Arkadaşlarını tehlikede koyup kaçan, alçak.
hâzim *A. s.* Basiretli, tedbirli, tedbir alan, öngören. İşinde açık göz.
hâzim *A. s.* Bozucu, bozan.
hazin *A. s.* **1.** Acıklı. **2.** Dokunaklı.
hâzin *A. i.* **1.** Haznedar. **2.** Bekçi.
hazine *A. i.* **1.** Altın, gümüş ve mücevher gibi değerli eşya yığını, büyük servet. **2.** Değerli şeylerin saklandığı yer. **3.** Gömü. **4.** Devlet malı, parası ya da bunların saklandığı yer. **5.** Büyük bağlılık duyulan ya da değer verilen nesne ya da kimse. **6.** Kaynak. **7.** Depo. **8.** Döl yatağı. *Hazine-i evrak*, arşiv; *-hassa*, padişahın öze serveti; *-maliye*, devlet hazinesi, maliye idaresi.
hazîre *A. i.* Çevresi duvar ya da çitle çevrili mezar.
haziz *A. i.* **1.** En aşağıda. **2.** (Ast.) Bir gezegenin güneşten en uzak bulunduğu yer. *Haziz-i mezellet*, zilletin en aşağı noktası.
hazm *A. i.* **1.** Sağlam ve doğru oy ve istek. **2.** Kesin karar. Sağlam kazığa bağlama.
hazm *A. i.* **1.** Sindirme. **2.** (Bio.) Sindirme.
hazra, hadra Bk. HADRA.
hazret *A. i.* **1.** Ön. **2.** Övme ve büyültme. **3.** (Tas.) Tecellinin beş derecesinden her biri.
hazz *A. i.* **1.** Pay, nasip. **2.** Hoşlanma. **3.** Sevinme.
heba *A. i.* **1.** Yok olma, boşa gitme. **2.** Toz, zerre. *Hebaen mensura*, boşuna harcanmış, yok edilmiş. Çarçur olmuş.
Habenneka *A. i.* Zeki ve becerikli olmadığı halde kendini öyle sanan, ahmak, aptal.
heca *A. i.* **1.** Bir solukta çıkarılan ses ya da ses birliği. *Huruf-i heca*, Elifbe (alfabe) sırasına göre dizilmiş harfler.
hecagû *F. s.* Yeren, yergici. Hicveden.
heccav *A. s.* Yergici, yermeci.
hecemat *A. ç. i.* Hücumlar, saldırmalar.
heceme, hecme *A. s.* Şiddet.
hecin *A. i.* Çok dayanıklı, hızlı yürür, koşucu deve.

hecr, hicr Ayrılma, ayrılık.
hecv, hicv Bk. HİCV.
hedaya *A. i.* **1.** Hediyeler, armağanlar. **2.** Kutsal kitaplar için fiyat.
hedd *A. i.* Binayı gürültü ile yıkma.
hedef *A. i.* **1.** Nişan alınacak yer, amaç. **2.** (Mec.) Varılmak istenen nokta. Amaç, istek, niyet. *Hedef-i âmal*, ulaşılmak istenilen nokta.
heder *A. i.* **1.** Boşa gitme. **2.** Ziyan olma.
hediyye *A. i.* Armağan. Bahşiş. *Hediye-i dendân*, diş kirası; *-yâkut*, yakut hediyesi.
hediyyeten *A. zf.* Armağan olarak.
hedm *A. i.* Yıkma.
hefevat *A. i.* Sürçmeler, kaymalar. Yanılmalar, yanlışlıklar.
heft *F. s. i.* Yedi sayısı. *Heft âbâ* (yedi baba), yedi âlem; *-ahter*, *-ayine*, *-bânu*, yedi gezegen; *-asman*, yedi kat gök; *-dane*, aşure pişirmede kullanılan yedi tahıl çeşidi; *-devr*, yaratılıştan kıyamet gününe kadar olan yedi dönem; *-ejdeha*, yedi gezegen; *-elvan* (yedi renk), İsa'ya gönderildiği söylenen yedi çeşit yemek; *-endam*, (baş, göğüs, karın, 2 el, 2 ayak) yedi organ; *-hun*, cehennemin 7 katı; *-iklim*, Batlamyos'un ayırdığı dünyanın yedi bölgesi; *-kalem*, yedi yazı türü; *-merd*, *-merdan*, kutub, gavs, ahyar, evtad, abdal, nukaba, nüceba diye sıralanan yediler; *-meyve* (kuşüzümü, üzüm, incir, kayısı, şeftali, hurma, erik), yedi meyve; *-muhit* (Pasifik, Atlantik, Akdeniz, Karadeniz, Tabariye, Hazer, Aral denizleri), yedi büyük deniz; *-tenan*, ashab-i kehf.
heftad *F. s. i.* Yetmiş. *Heftad ü dü şah* (yetmiş iki dal), insan ırkının 72 dalı ya da İslâmlıktan başka 72 mezhep.
hefte *F. ı.* Hafta. Yedi gün.
heftevrenk *F. i.* Büyük ve küçükayı yıldızlarını oluşturan yedi yıldız.
heftüm, heftümin *F. s.* Yedinci.
hefve *A. i.* **1.** Ayak kayıp sürçme. **2.** Yanılma, yanlışlık. **3.** Günah.
helâhil *A. i.* Öldürücü zehir. İlacı olmayan zehir.
helâk *A. i.* **1.** Ölme, öldürme, yok etme, yok olma. **2.** Bitkin bir duruma gelme.
helâl *A. s.* **1.** Dinin hükümleri bakımından kullanılabilen. **2.** Yasak olmayan.
helâlli *A. i.* Nikâhlı eş.
helâlzade *F. s.* Doğru, temiz.
helezon, halezon *A. i.* **1.** Sümüklü böcek kabuğu. **2.** Helis. **3.** Salyangoz.
helezonî *A. s.* **1.** (Fizik) Sarmal. **2.** (Geo.) Helisel.
helile *F. i.* Halile. Tohumları hekimlikte kullanılan bitki.
helümme cerra *A.* «Var kıyas et» anlamında ve çoğu kez «ve...» ile kullanılır.
helvâ *A. i.* Un, yağ ve şekerle yapılan bir tatlı.
hem, hemm *A. i.* **1.** Zor iş. **2.** Tasa, kaygı.
hem *F. e.* Farsça ve Arapça sözcüklerin başına gelen

bir önek. «Hem, bir de, şu da var ki, zaten»

hemağuş *F. s.* Kucak kucağa. Sarmaş dolaş.

hemahenk *F. s.* Uygun. Denk.

hemahim *A. i.* Dertler. Üzüntüler.

hemal, hümal *A. i.* Ortak. Eş. *Bihemal*, eşsiz; *gerdunhemal*, çok kudretli.

heman *F. zf.* Hiç vakit geçirmeden, gecikmeden, çabucak.

hemanâ *F. e.* Sanki.

hemandem *F. zf.* Çabucak, o anda.

hemangâh *F. zf.* O anda, hemen.

hemaramiş *F. s.* Birlikte dinlenen, soluk alan.

hemare *F. i.* Her zaman. Hep.

hemasl *F. i.* Aynı asıldan.

hemasr *F. i.* Çağdaş.

hemaşiyan *F. s.* Aynı yuvada.

hemayar *F. s.* Denk. Eşit.

hembaz *F. s.* Beraber oynayan. Ortak.

hembezm *F. s.* Meclis, (içki) arkadaşı.

hembu *F. s.* Kokuları bir olan.

hemcereyan *F. s.* Aynı akışta olan.

hemcins *F. i. s.* Aynı cinsten. Bir soydan olan.

hemcivar *F. s.* Aynı civarda bulunan komşu.

hemcivarî *F. i.* Komşuluk.

hemçünan *F. zf.* Böylece.

hemdem *F. s. i.* Sıkı fıkı arkadaş.

hemdemi *F. i.* Sıkı fıkı arkadaşlık.

hemderd *F. s.* Dert ortağı.

hemdest *F. i.* **1.** Güç ve kuvvette bir olan. **2.** Ortak.

hemdestî *F. s.* Ortaklık. Birlik, beraberlik.

hemdil *F. s.* Düşünce ve yürekleri bir olan.

heme *F. i. s.* Cümle, hep, bütün.

hemec *A. i.* Şaşkın, çulpa.

hemfikr *F. s.* Aynı fikirde olan. Kafadar.

hemhâb *F. s.* **1.** Beraber uyuyan. Yatak arkadaşı. **2.** Eş.

hemhabe *F. s.* Yatak, oda arkadaşı.

hemhâh *F. s.* Aynı istekte olan.

hemhal *F. s. i.* Bir halde olan, bir halli. Halleri birbirine benzeyen.

hemhane *F. s.* Bir evde oturan. Arkadaş.

hemhudud *F. s.* Sınırları yan yana olan, bir olan.

hemhuy *F. s.* Aynı huyda, tabiatları bir.

hem'inan *F. i. s.* Birlikte hayvan yürütenlerin her biri.

hemişe *F. zf.* Her zaman. Her vakit.

hemkudret *F. i.* Birçok organların aynı görev için birleşmeleri. Görevdeşlik.

hemmeşreb *F. s.* Huyları uygun, kafadar.

hemmezheb *F. s.* Aynı din ve mezhepte olan. Din kardeşi.

hemnam *F. s. i.* Adları bir olan, adaş.

hemneberd *F. i.* **1.** Savaş arkadaşı. **2.** Rakip.

hemnefes *F. s.* Sıkı arkadaş.

hemnesl *F. i.* Aynı soydan. aynı ulustan,

hemnişin *F. s.* Birlik oturup kalkan. Sıkı fıkı arkadaş.

hempâ *F. i.* **1.** Ayakdaş, arkadaş. **2.** (Kötülükte) arkadaş, hampa.

hempaye *F. s.* Aynı rütbede. Eşit.

hempişe *F. i.* Aynı sanatta olan. Aynı işi yapan.
hemrah, hemreh *F. i.* Yol arkadaşı, yoldaş.
hemrahî *F. i.* Yol arkadaşlığı. Yoldaşlık.
hemraz *F. i.* Sıkı fıkı arkadaş. Sır arkadaşı.
hemrazî *F. i.* Arkadaşlık. Dostluk.
hemreh *F. i.* Bk. HEMRAH.
hemrenk *F. i. s.* **1.** Aynı renkte olan. **2.** Huyları bir olan.
hemrey *F. i.* Oydaş.
hemrikâb *F. i.* Rikâp rikâba. Eşit.
hemrütbe *F. i.* Aynı rütbede olan. Eşit.
hemsal *F. s.* Yaştaş, yaşıt.
hemsaye *F. i.* Komşu.
hemsayegî *F. i.* Komşuluk.
hemsaz *F. s. i.* **1.** Uygun, uygunluk. **3.** Arkadaş, arkadaşlık.
hemsebak *F. i.* Ders arkadaşı. Beraber ders çalışan.
hemsefer *F. i.* Birlikte yolculuk eden. Yol arkadaşı. *Hemseferan-i cahil,* (cahil yoldaşlar), vücut ile ruh.
hemser *F. i.* **1.** Arkadaş. Kafadar. **2.** Erkek kadın eşten her biri.
hemsıfat *F. A. s.* Aynı vasıfta, nitelikte olan.
hemsin *F. i.* Yaşıt, yaştaş.
hemsohbet *F. i.* Birbiriyle konuşan. Arkadaş.
hemşehri *F. i.* **1.** Aynı kentli, o kent halkından olan. **2.** Yurttaş.
hemşer *F. s.* Kötülükte eşit.
hemşire *F. i.* Kız kardeş.
hemşirezade *F. i.* Yeğen. Kız kardeş çocuğu.
hemtâ *F. i.* Eşit. Aynı derecede eş. *Bihemtâ,* eşsiz, benzersiz.
hemvar *F. s.* **1.** Düz yer, uygun yer. *Nahemvar,* çarpık, eğri. **2.** Daima.
hemvare *F. zf.* Daima, her zaman.
hemyan *F. i.* Heybe, dağarcık, çanta, büyük kese.
hemyançe *F. i.* Kese, küçük torba.
hemzad *F. i.* Yaşı bir, yaştaş.
hemzanu *F. s. i.* **1.** Yan yana oturan, diz dize oturup konuşan.
hemze *A. i.* **1.** Arapçada elifin adı. **2.** «Elif, vav, ye, he» harflerinin üzerine konan işaret. **3.** Parmakla sıkma.
hemzeban *F. s. i.* **1.** Dilleri bir olan. **2.** Birbirinin dilinden anlayan. **3.** Ağzı bir olanlar.
hemzeman *F. i. s.* **1.** Çağdaş. **2.** Aynı zamanda işleyen.
hencar *F. i.* Yol, yöntem, kural. *Nabehencar,* yolsuz, usulsüz.
hendek, handek Bk. HENDEK.
hendese *A. i.* Geometri. *Usul-i hendese,* geometri kitabı.
Hendesehane *F. i.* Tanzimat'tan biraz önce açılan mühendis okulu.
hendesî, hendesiye *A. s.* Geometri ile ilgili, geometriye ait. Geometrik.
hengâm *F. i.* Zaman, çağ, devir, mevsim. *Bihengâm, nabehengâm,* vakitsiz, mevsimsiz.
hengâme *F. i.* Kavga, gürültü. *Hengamegir,* kavgacı, gürültücü; *hengâmegiri,* kavgacılık.
henüz *F. zf.* Henüz. Şimdiye kadar. Hâlâ. Ancak.

her *F. s.* Hep, bütün. *Herşehrî*, kozmopolit.
heran *F. zf.* Her dakika
heras, hiras Bk. HİRAS.
heraniye *F. zf.* Mutlaka. Her halde. Elbette.
herb, hereb Bk. HEREB.
herbar *F. zf.* Her defa. Her vakit.
herc *A. i.* Karışıklık. *Hercmerc, herc ü merc*, karmakarışık, altüst, darmadağın, allak bullak.
hercai, hercayi *F. s.* Kararsız, sebatsız. *Hercayi menekşe*, üç renkli menekşe.
herçend *F. s.* Her ne zaman.
herçibâdabad *F. zf.* Ne olursa olsun. İster istemez.
herdem *F. zf.* Her dakika, her vakit. Hep. *Herdem taze*, parlaklığını, tazeliğini hiç kaybetmeyen.
hereb, herb *A. i.* **1.** Kaçma, kapağı atma. **2.** Şiddetli keder, üzüntü.
herem *F. i.* **1.** Kocama, yaşlanma. Zayıf düşme. **2.** Mısır ehramlarından biri. *Hengâm-i herem*, ihtiyarlık zamanı.
heremdide *F. s.* Kocalmış, ihtiyarlamış, zayıflamış.
heremî *A. s.* Ehram ile, piramit ile ilgili. Ona benzer.
heremreside *F. s.* İhtiyarlığa ulaşmış, kocalmış.
hergâh *F. zf.* Her vakit, her zaman.
hergele *F. i.* **1.** Terbiye ve görgüden uzak, aşağılık kimse. **2.** Eğitilmemiş huysuz hayvan. **3.** Eşek sürüsü.
hergiz *F. zf.* Asla, katiyen.
herheft *F. i.* Kadınların süslerinde kullandığı yedi şey: Kına, çivit, lâl (allık), üstübeç, antimon, altın varak, mis.
herim *A. s.* Çok ihtiyarlamış.
herze *F. i.* Boş lakırdı. Saçma sapan söz.
herzederây *F. s.* Saçma sapan konuşan.
herzegû *F. s.* Saçma sapan söz söyleyen.
herzegûyî *F. i.* Herze söyleyicilik.
herzevat *A. i.* Herzeler, boş lakırdılar, saçma sapan sözler.
herzevekil *F. s.* Boşboğaz. *Herzevekil-i kâinat*, boşboğazlığıyle tanınmış.
hesab, hisab *A. i.* Hesap, sayma, aritmetik. *Hesab-i amelî*, pratik hesap; *-asgar-i namütenahi*, infinitezimal hesap; *cümel, -ebced*, ebcet hesabı; *-nazarî*, teorik hesap; *-tefazulî*, diferansiyel hesap; *-temamî*, integral hesap; *-zihnî*, zihin hesabı; *alelhesap*, hesaba tuta, avans olarak; *bîhesap*, hesapsız, sayısız, pek çok; *ilm-i hesap*, aritmetik bilgisi; *indelhesap*, hesap sonunda, hesap edilerek.
hesabî *A. i.* **1.** Hesapla ilgili, hesap işi. **2.** Hesabını iyi bilir.
hestî *F. i.* Var olma, varlık.
heşt *F. s. i.* Sekiz sayısı. *Heşt behişt*, Kur'an'da adı geçen sekiz cennet.
heştad *F. s. i.* Seksen sayısı.
heştüm, heştümîn *F. s.* Sekizinci.
hetk *A. i.* Yırtma, yarma. *Hetk-i hicab-i ismet*, namus perdesini yırtmak; *-perde-i ırz*, ırza saldırma.

hetlân *A. i.* Sürekli yağan hafif yağmur.
hettak *A. s.* Yırtıp parçalayan.
hevâ *A. i.* Heves, istek, arzu, sevgi, hoşlanma. *Ehl-i hevâ*, hırs sahipleri; *hevâ vü heves*, zevk ve şehvetler; *hevâyi çeşm-i mest*, mahmur gözün arzusu; *hevâyi ışk*, aşk arzusu; *hevâyi sayd*, av hevesi; *hevâyi sevdafezâ*, sevda artıran hava; *hevâyi vatan*, vatan havası.
hevacis *A. i.* Akla gelen kötü düşünceler, kuruntular.
hevadar *F. s.* Âşık, tutkun.
hevadic *A. i.* Kadın binekleri için mahfe.
hevaî *A. s.* Nefsine düşkün, ciddî şeylerle ilgisiz. *Hevaî meşrep*, hoppa, gelgeç tabiatlı.
hevaî *F. s.* Açık mavi (renk).
hevaiyat *A. i.* Ciddî olmayan, gelip geçici şeyler.
hevanım *A. i.* Zararlı böcekler (pire, tahtakurusu.. vb.). *Hevam-i cerebî*, uyuzböceği; *el-avam kel-hevam*, halk böcekler gibidir.
hevan *A. i.* Aşağılık. Horluk, zelillik.
hevaperest *F. s.* Nefis isteklerine düşkün. Sefih.
hevdec *A. i.* Kadınlar için deve üzerine yapılan mahfe.
heves *A. i.* **1.** Arzu istek. **2.** Gelip geçici istek. *Nev-heves* (yeni hevesli) yeni başlayan, yeni alışan.
hevesat *A. i.* Hevesler. *Hevesat-i nefsaniye*, nefis düşkünlükleri.
hevesdar *F. s.* Hevesli, hevese bağlı.
heveskâr *F. s.* Amatör.
heveskârane *F. zf.* Heveskârca. Amatörce.
heveskârî *F. i.* Heveskârlık.
hevesnak *F. s.* Heves edici, hevesli.
hevesperver *F. s.* Hevesli.
hevesperverane *F. zf.* Hevesliye yakışır yolda. Amatörce.
hevl *A. i.* Korku, ürkme. *Ebülhevl* (korku babası), Sfenks.
hevlâver *A. i. s.* Korku getiren, korku veren.
hevlengiz *F. s.* Korkunç.
hevlkâr *F. s.* Korkunç.
hevlnak *F. s.* Korkunç, korkulu.
hevn *A. i.* **1.** Kolaylık. **2.** Ufak şey, önemsizlik.
heyahay, hayahay *F. i.* Acıklıların bağırtısı.
heyakil *A. i.* Heykeller.
hey'at *A. i.* Heyetler.
heyban *A. s.* **1.** Korkunç. Korku veren. **2.** Çok utangaç.
heybet *A. i.* **1.** Korku ve saygı duygularını birden uyandıran görünüş.
heyc *A. s.* **1.** Tozlu, rüzgârlı. **2.** Savaş, vuruşma. **3.** Heyecan, telâş.
heyca *A. i.* Kavga, dövüş. *Heycazar, arsa-i heyca, meydan-i heyca*, savaş yeri.
heyecan *A. i.* **1.** Duygulanma. **2.** Coşma.
heyelân *A. i.* Toprak kayması.
heyet *A. i.* **1.** Şekil, suret. **2.** Görünüş. **3.** Kılık. **4.** Hal, durum. **5.** Bir bütün oluşturanların hepsi. **6.** Birkaç kişiden oluşan kurul. *Heyet-i âyan*, senato; *-ihtiyariye*, ihtiyar heyeti; *-mahsusa*, bir iş için özel olarak oluşturulan kurul, *-umumiye*, genel kurul; *-ve-*

kile, -vükelâ, kabine; *ilm-i heyet,* astronomi.

heyetşinas *F. i.* Astronomi bilgini.

heyhat *A. ün.* Yazık, ne yazık.

heyhey *F. i.* Bir toplantı sonunda içilen içki dolu kadeh.

hey'î *F. i.* Madde. Varlık.

heykel *A. i.* **1.** Taş, tunç vb. gibi dayanıklı maddelerden yapılmış beti; yontu.

heykeltıraş *F. i.* Heykel yapan. Yontucu.

heyulâ *A. i.* **1.** Madde. **2.** (Eski felsefe) Bütün cisimlerin ilk maddesi diye varsayılan madde. **3.** Zihinde tasavvur olunan şekil. Asıl tasvir. **4.** (Tas.) *Ruh-i âzam,* tabiatın tümü. **5.** Eşyanın gerçek olan kısmı. **6.** Önemsiz, ufak şey.

heyulânî, heyyulânî *A. s.* Heyulâya ait, maddî olan.

heyulâniyye *A. i.* Maddecilik.

heyulâniyyun *A. i.* Maddeciler.

heyza *A. i.* **1.** Şiddetli kusma. **2.** Kolera.

heyzüm, hize *F, İ.* Kuru odun.

hezabir *A. i.* Aslanlar. Yiğitler.

hezar *F. s.* **1.** Bin. **2.** Pek çok.

hezar *F. i.* Bülbül.

hezaran *F. i.* **1.** Binler. **2.** Bülbüller.

hezâr dâstan *F. i.* Bülbül.

hezarfen *F. s.* Çok bilen. Elinden birçok iş gelen.

hezarmîh *F. i. s.* **1.** Gökyüzü. **2.** Çok süslü. **3.** Çok yamalı (derviş hırkası).

hezarpâ *F. i.* Kırkayak.

hezec *A. i.* Canlı, neşeli şarkı. *Bahr-i hezec,* asıl vezni mefa'lün (. - - -) olan aruz vezni takımı.

hezeyan *A. i.* **1.** Sayıklama. **2.** Saçma sapan söyleme. *Hezeyan-i mürteiş,* sarhoşluktan ileri gelen titreme illeti, kızartı.

hezeyanat *A. i.* **1.** Sayıklamalar. **2.** Saçma sapan konuşmalar.

hezimet *A. i.* Bozgun. Bozgunluk.

hezl, hezel *A. i.* Şaka. Latife.

hezlamiz *F. s.* Şakadan. Şaka ile karışık.

hezlgû *F. s.* Şakacı.

hezliyyat *A. i.* Şakalar, latifeler.

hı *F. A.* Osmanlı alfabesinin dokuzuncu harfi. Ebced hesabında 600 sayısının karşılığı.

hıbâzet *A. i.* Ekmek yapma işi.

hıdab, hızab *A. i.* **1.** Boya. **2.** Kınalama.

hıdiv *A. i.* İmtiyazlı Mısır valisi.

hıdivane *F. s. zf.* Bir vezire yakışır yolda.

hıdivî *A. s.* Mısır valisi ile ilgili, ona mensup.

hıdiviyyet *A. i.* Mısır valiliği.

hıfz *A. i.* **1.** Saklama, koruma. **2.** Ezberleme, hatırda tutma. *Hıfz-i Kur'an,* Kuran'ı ezberleme; *hıfzüssıhha,* sağlığı koruma; *tahtel hıfz,* muhafaza altında, polis ya da jandarma ile.

hıkd *A. i.* Kin tutma. Fena niyet besleme.

hılt *A. i.* **1.** Bir karışımdaki parçalardan her biri. **2.** Eski hekimliğin insan bedeninde dem, balgam, safra, sevda olarak varsaydığı dört öğeden her biri. *Hılt-i mahmud,* bedenin rahat ve tabiî halde oluşu; *-redi,* bedenin rahat-

sız haline yol açan hılt.
hıltî *A. s.* Dört hılttan biriyle ilgili.
hıltiyyun *A. i. s.* Ahlata çok önem vermek mesleğini tutmuş olan hekimler, (*Fr.*) humorist.
hınat *A. i.* Buğdaylar.
hınna *A. i.* Kına.
hınsar, hınsar *A. i.* Serçe parmak.
hınsir *A. s.* Soysuz, alçak.
hınta *A. i.* Buğday.
hınzir *A. i.* **1.** Domuz. **2.** Pis ve katı yürekli kimse. *Lâhm-i hınzir*, domuz eti; *şahm-i hınzir*, domuz yağı.
hınzire *A. i.* **1.** Hilekâr, fitne kadın. **2.** Dişi domuz.
hirâm *F. i.* Nazlı, edalı gidiş; salına salına gidiş.
hırâmân *F. s.* Salına salına, naz ve eda ile gidiş.
hîre *F. s.* **1.** Bulanık, donuk, şaşkın. **2.** Boş. Manasız.
hıred *F. i.* **1.** Akıl, anlama. Zekâ.
hıredamuz *F. s.* Belletici, öğretmen.
hıredaşub *F. s.* Akıl dağıtıcı.
hıredfersa *F. s.* Akıl dayanmayan, akıl yoran. Çok zor.
hıredmend *F. s.* Akıllı, anlayışlı.
hıredmendane *F. s. zf.* Akıllıca.
hıredsuz *F. s.* Akıl yakıcı, şaşırtıcı.
hırıd, harid Bk. HARİD.
hıristiyanî *A. s.* Hıristiyanlığa ait. Hıristiyanlıkla ilgili.
hırka *A. s. i.* **1.** Kalın kumaştan yapılmış ceket uzunluğunda hırka. *Hırka-i irade, -teberrük*, bir kimsenin dervişliğe ilk girişinde giydiği hırka; *-saâdet*, ya da *-şerif*, Muhammet peygamberin hırkası. **2.** Peygamber Muhammet'in hırkasının bulunduğu cami. **3.** İstanbul'da Fatih dolaylarında bu adla anılan semt.
hırkapuş *F. s.* **1.** Hırka giyen. **2.** Derviş.
hırman *A. i.* Mahrumluk. Bir şeyi elde edememe.
hırs *A. i.* **1.** Tamah. **2.** Çok isteme. **3.** Açgözlülük. **4.** Öfke, kızgınlık.
hırsek *F. i.* Ayı yavrusu.
hırt *A. i.* **1.** Erkek keklik. **2.** Kesilmiş süt.
hırz *A. i.* **1.** Sığınak. **2.** Kötülükten korunmak için kullanılan muska. Nazar boncuğu. **3.** Tılısım.
hısam *A. i.* Düşmanlar.
hısan *F. i.* Aygır.
hısas, hıses *A. i.* Hisseler, paylar.
hısn *A. i.* **1.** Sağlam, sarp. **2.** Kale.
hıss *A. s.* Eksik, noksan.
hîs, hışavend *F. i.* Akraba.
hîşan *F. s.* Akrabalar.
hışm *F. i.* Öfke. Kızgınlık, hiddet.
hışmalûd *F. s.* Darılmış, dargın. Öfkeli.
hışmnak *F. s.* Öfkeli, kızgın.
hışt *F. i.* Kerpiç, tuğla.
hıta *F. i.* Bk. HATA.
hıtam *A. i.* Yular, dizgin.
hıtta *A. i.* Ülke, diyar.
hıyaban *A. i.* İki tarafı ağaçlı yol, bulvar.
hıyam *A. i.* Haymeler, çadırlar.
hıyanet *A. i.* **1.** Hayınlık. **2.** Vefasız. **3.** Güveni kötüye kullanma.
hıyanetkâr *F. s.* Hıyanet eden; hain.

hıyanetkârane *F. s. zf.* Haince. Haine yakışacak biçimde.
hıyar *A. i.* **1.** Bir işi yapıp yapmamada serbestlik. *Hıyâr-ı ayb,* malın ayıplı olması nedeniyle muhayyerlik; *-bülûğ,* bülûğ nedeniyle nikâhı feshettirme muhayyerliği. **2.** Hayırlar; iyi, güzel işler; çok kimse.
hıyat *A. i.* **1.** İbrişim. **2.** Dikiş iğnesi.
hıyatet *A. i.* Dikişcilik, terzilik.
hıyatethane *F. i.* Terzi, dikiş evi.
hıyaz *A. i.* Havuzlar.
hıyem *A. i.* Haymeler; çadırlar.
hıyre, hîre **1.** Kamaşık. **2.** Donuk, fersiz.
hıyreçeşm *F. s.* Kamaşık, fersiz gözlü. Şaşkın. **2.** Utanmaz. **3.** Cesur.
hıyredest *F. s.* Eli sakar, çapaçul.
hıyrerey *F. s.* Fena reyli.
hıyreser *F. s.* Sersem, alık.
hızane *A. i.* Hazne, hazine.
hızb *A. i.* **1.** Takım. Birkaç kişilik arkadaş takımı. **2.** Kur'an'ın altıda bir bölüğü.
Hızır *A. i.* Hızır. İçenlere ölmezlik veren abıhayat'ı içmiş olan peygamber
hibal *A. i.* Urganlar.
hibale *A. i.* **1.** Ağ, tuzak. **2.** Kement. *Hibale-i izdivaç.* evlenme bağı.
hibe *A. i.* Bağışlama. Bahşiş.
hiber *A. i.* **1.** Öğretmen, hoca. **2.** Mürekkep.
hibre *A. i.* Bir şey üzerindeki bilgi ve deneyim. *Ehl-i hibre,* bilirkişi.
hibret *A. i.* Bir iş hakkında tam bilgi. İşin aslına erme.
hica' *A. i.* Hiciv, yergi.
hicab *A. i.* **1.** Utanma perdesi, utanma. **2.** Perde. *Hicab-ı ebr,* bulut perdesi; *-çihre,* yüz örtüsü; *-hâciz,* göğüs ile karnı ayıran ince ve geniş zar, diyaframı.
hical *A. i.* Hacleler.
Hicaz *A. i.* **1.** Arap yarımadasında Mekke ile Medine'nin bulunduğu bölge. **2.** Türk musikisinin on iki makamından ikinci makam.
hicazî *A. s.* Hicazlı. Hicaz ile ilgili.
hicce, hacce *A. i.* Mekke'ye bir kez hacı olmak için gitme. *Hiccet-ül-veda,* Hz. Muhammet'in son haccı; *Zilhicce,* hacılık ayı.
hicr, hecr *A. i.* **1.** Ayrılık. **2.** Bırakma.
hicran *A. i.* **1.** Unutulmaz acı. **2.** Ayrılık.
hicranmeal *F. s.* Hicran bildiren. Hicran anlatan.
hicranzede *F. s.* Hicranlı, hicrana uğramış.
hicret *A. i.* **1.** Göç. **2.** Hz. Muhammet'in Mekke'den Medine'ye göç etmesi: *Hicret-i nebeviyye.*
hicrî, hicriye *A. s.* Tarih başı olarak hicreti alan. *Sene-i hicriye, tarih-i hicrî.*
hicv, hecv *A. i.* Hiciv. Nazım ya da nesir olarak birini yerme.
hicvî *A. s.* Hicivle ilgili.
hicviyyat *A. i.* Hicivle ilgili şiir ve manzumeler.
hicviyye *A. i.* (Ed.) Taşlama.
hiç *F. i.* **1.** Yok olan. **2.** Yok denecek kadar az olan önemsiz.
hiçâhiç *F. s.* Hiçin hiçi. Hiç yok. Bomboş.

hiçî *F. i.* Hiçlik. Yokluk.
hidayet *A. i.* **1.** Yol gösterme. **2.** Doğru yolu arama, doğru yola girme. **3.** Tanrı tarafından birinin kalbine ilham olunan doğru yolu aramak isteği.
hiddet *A. i.* **1.** Öfke. **2.** Keskinlik. *Hiddet-i basar*, göz keskinliği; *-havass* (Fel.), duyuların keskinliği; *-seyf*, ya da *-tîğ*, kılıç keskinliği; *-zekâ*, zekâ keskinliği.
hidem, hidemat *A. i.* Hizmetler, hizmetliler, işler, görevler.
hidmet *A. i.* **1.** İş. **2.** Birinin işini görme. **3.** Görev. Hizmet.
hidmetgüzar *F. s.* Hizmetle uğraşan.
hidmetkâr *F. i.* Hizmet gören. Hizmetçi.
hiffet *A. i.* Hafiflik.
hikâyât *A. i.* Hikâyeler.
hikâye *A. i.* Hikâye, öykü.
hikâyenüvis *F. s. i.* **1.** Hikâyeci, romancı.
hikâyet *A. i.* Hikâye.
hikem *A. i.* Hikmetler.
hikemî *A. s.* Hikmetle ilgili.
hikemiyyat *A i.* Hikmetli sözler.
hikmet *A. i.* **1.** Hakîmlik. **2.** Neden. *Hikmet-i ameliyye*, pratik bilgi; *-hükûmet*, hükümet yönetimi koşulları; hükümetin akıl ermeyen işleri; *-ilâhiye*, Tanrının bileceği iş; *-tabiiye*, fizik bilgisi; *-tecrübiyye*, deneye dayanan hikmet.
hikmetamiz *F. s.* Hikmetle karışık. Hikmetli.
hikmetfüruş *F. s.* Hikmet satan. Hikmetli bir şey söylediğini sanan.
hikmetşinas *F. i.* Fizik bilgini.
hilâ' *A. i.* Üst giyimleri.
hilâf *A. i.* Karşı. Karşıt, yalan. *Hilâf-i âde*, (Fel.) Fransızcadan *anomalie* karşılığı; *-hakikat*, gerçeğe karşıt, gerçeğe uymayan; *ilm-i hilâf ü cedel*, tartışma yollarını öğreten bilgi.
hilâfen *A. zf.* Hilâf, yalan olarak.
hilâfet *A. i.* **1.** Birinin yerini tutma. **2.** Peygambere vekil olarak İslâmları ve İslâmlığı koruma ödevi. **3.** Halifelik dönemi ve hüküm sürdüğü çevre. *Dâr-ül-hilâfe*, İstanbul.
hilâfiyyat *A. i.* Polemik bilgisi.
hilâl *A. i.* **1.** Ara, aralık. **2.** Sıra, esna. *Hilâl-i şevvalde*, şevval ayı sırasında.
hilâl *A. i.* **1.** Yeni ay. **2.** Kaş. *Hilâl-i ahmer*, Kızılay; *-Ahzer*, Yeşilay.
hilâl *A. i.* **1.** Diş karıştıracak kürdan. **2.** Ara, aralık.
hilâlî *A. s.* Yeni ay ile ilgili.
hilâsî *A. s.* Melez.
hil'at *A. i.* Padişah ya da vezir tarafından verilen süslü elbise, kaftan. *Hil'at-i fâhire*, çok ağır değerde kaftan.
hilb *A. i.* **1.** Tırnak. **2.** Kuş pençesi.
hile *A. i.* **1.** Aldatacak tertip. Düzen. **2.** Sahtecilik, oyun, dolap. *Hile-i şer'iye*, dinle ilgili bir işte kaçamak noktası.
hilebaz *F. i.* Hileci.
hilekâr *F. s.* Hileci.
hilekârâne *A. F. zf.* Hilekârcasına.
hilkat *A. i.* **1.** Yaratma, yaratış. **2.** Yaratılıştaki hal, tabiat.

hilkaten *A. zf.* Yaratılıştan.
hilkî *A. s.* Yaratılıştan, doğuştan.
hilkıyyet *A. i.* Bir hal ya da huyun yaratılıştan olması.
hill *A. s.* Helâl. Şeriatçe yapılmasına izin verilmiş.
hille *A. i.* Durak.
hilm *A. i.* Tabiat, huy yavaşlığı. Yumuşaklık. Sabır.
hilmiyyet *A. i.* Yavaşlık, yumuşaklık.
hilye *A. i.* **1.** Süs, ziynet, cevher. **2.** Güzel sıfatlar. **3:** Fizik görünüş. **4.** (Ed.) Peygamberin kutsal niteliklerini, fizik durumunu anlatan yazı. *Hilye-i şerîf,* Hz. Muhammet'in yazı ile yapılmış portresi.
himâr *A. i.* Erkek eşek.
himârî *A. s.* **1.** Himarla ilgili, eşeklik. **2.** Eşek gibi.
himaye *A. i.* Koruma.
himayet *A. i.* Koruma. *Himâye-i etfal cemiyeti,* Çocuk Esirgeme Kurumu.
hime *F. i.* Odun.
himmet *A. i.* **1.** Çalışma. Çabalama. **2.** Ermiş kimsenin etkisi.
himye *A. i.* **1.** Perhiz. **2.** (Hasta için) Rejim.
Himyer *A. i.* Yemen'de bir kent.
himyerî *A. s.* Himyerli.
himyevî *A. s.* Perhiz ile ilgili.
hîn *A. i.* An, zaman, vakit, sıra. *Hîn-i hacette,* gerektiği zamanda.
Hind *A. i.* Hindistan. *Derya-yi Hind,* Hint okyanusu.
Hindî *A. s.* **1.** Hintli. **2.** Hindistan ya da Hintliler ile ilgili.
hindiba' *A. i.* (Bot.) Hindiba.
Hindu *F. s.* **1.** Hintli. **2.** Satürn. **3.** Ben, benek.
hinduvane *F. i.* Karpuz.
hink *F. i.* Kır ya da ak at.
hiram *F. i.* **1.** Sallanma. **2.** Salınarak yürüme.
hiraman *F. s.* Salınarak, naz ve eda ile yürüyen.
hiras, heras *F. s.* Korku.
hirasan *F. s.* Korkan. Korkak.
hiraset *A. i.* **1.** Saklama. **2.** Koruma, bekleme
hiraş *F. s.* Tırmalayan. *Dilhıraş,* gönül tırmalayan.
hirba' *A. i.* **1.** Bukalemun. **2.** Güneşin buluta vurduğu zaman oluşan renkler.
hiref *A. i.* Sanatlar.
hirfet *A. i.* **1.** Sanat. **2.** Kazanç. **3.** Esnaf işi.
hirmen *F. i.* Harman.
hirre *A. i.* Dişi kedi.
his, hiss *A. i.* Duygu, sezme, duyma. *Hiss-i bâtın,* zihin yetisi; *-hal,* hal duyusu. *-kabl-el-vuku,* önsezi; *-müşterek,* ortak duyum; *-selîm,* sağduyu.
hisab, hesab Bk. HESAB.
hisal *A. i.* Hasletler, huylar.
hisân *A i.* Aygır.
hisar *A. i.* **1.** Kuşatma, etrafını alma. **2.** Çevresi korunaklı kale.
hisas, hises *A. i.* Hisseler.
hisbaniyye *A. i.* (Fel.) Kuşkuculuk.
hisse *A. i.* Pay. Kısmet. Kazanç.
hissedar *F. s.* Hissesi olan, hisse sahibi.
hissemend *F. s.* **1.** Pay alan. **2.** İbret alan.
hisseyab *F. s.* Hisse bulan.
hisset *A. i.* Hasislik. Pintilik.
hissî, hissiye *A. s.* Duygu ile ilgili.
hissiyyat *A. ç. i.* Duygular. Sezişler. *Hissiyat-ı hafiyye,*

gizli duygular; *-ulviyye*, yüksek duygular.
hissiyyet *A. i.* Duyarlık. Duygululuk.
hîş *F. i.* **1.** Akraba. **2.** Soysop.
hîşan *F. i.* Akrabalar.
hitab *A. i* **1.** Birine söz söyleme. **2.** Bir topluluğa söyleme.
hitabe *A. i.* Düzgün söz söyleme. Nutuk verme.
hitaben *A. zf.* (Ona) Söyleyerek.
hitabet *A. i.* **1.** Camide cuma günleri hutbe okuma. **2.** Güzel ve düzgün söz söyleme.
hitam *A. i.* **1.** Son, nihayet. **2.** Bitme, tükenme.
hitampezir *F. s.* Biten, sona eren.
hitan *A. i.* Sünnet.
hîtan *A. i.* Duvarlar.
hiye *A. zm.* O (kadın).
hiyel *A. i.* Hileler.
hiyem *A. i.* Çadırlar.
-hîz *F. s.* «Kalkan» anlamıyle kelimelere ulanır. *Seherhiz*, erken kalkan.
hîz *F. s.* Puşt, ibne.
hiza *A. i.* Hiza. Sıra. **2.** Düz.
hizab *F. i.* Dalga.
hizan *F. s.* Kalkan, kalkarak. *Üftan ü hizan*, düşe kalka.
hizber, hizebr *F. i.* **1.** Aslan. **2.** Yürekli adam.
hizem *F. i.* Yakacak odun. *Hizemkeş*, *1.* Odun yarıcı. *2.* Odun taşıyan köylü.
hiziy *A. i.* Rezil ve kepaze olma. *Hiziy ü hizlan*.
hizlân *A. i.* Yardımsız kalma.
hizmet Bk. HİDMET.
hoca Bk. HACE.
hod *F. i.* **1.** Kendi. *Hod behod*, kendi kendine **2.** Baş zırhı.
hodârâ *F. s.* Kendini süsleyen, övünüp duran.
hodbin *F. s.* **1.** Kendini beğenmiş, kibirli, gururlu. **2.** Bencil.
hodbini *F. i.* Bencillik.
hodfüruş *F. s.* Kendini satan, övüngen.
hodgâm, hodkâm *F. s.* Kendini beğenmiş, bencil.
hodnüma *F. s.* Gösterişe meraklı olan.
hodperest *F. s.* Kendine tapan, kendini beğenmiş.
hodpesend *F. s.* Kendini beğenmiş.
hodrey *F. s.* Kendi kafasına giden inatçı.
hodru *F. s.* (Kendi kendine biten) yaban, yabani.
hodser *F. s.* Dik başlı, bildiğine gider, inatçı.
hodsita *F. s.* Kendini öven (kişi).
hokka, hukka *A. i.* **1.** Küçük yuvarlak kutu. **2.** Mürekkep konan küçük kap. *Hokka-i dehen*, hokkayı andıran küçük ağız.
hokkabaz *F. i.* **1.** Hokkabaz. **2.** Oyuncu, hileci.
hor, hâr *F. s.* **1.** Değersiz, önemsiz. **2.** Ufak. **3.** Bayağı, âdi.
hor, har *F. i.* **1.** Güneş. **2.** Işık.
-hor, -har *F. s.* «Yiyen, yiyici» anlamıyle kelimelere katılır. *Meyhor*, *mirashor*.
hord *F. i.* Yeme, yiyecek şey.
horde, hurde Bk. HURDE.
hordeni, hurdeni *F. i.* Yiyecek şey. Yiyinti.
horende *F. s.* Horanta. Bir kimsenin beslediği insan.
horos *F. i.* Horoz.
horşid, hurşit *F. i.* Güneş.
hortum *A. i.* **1.** Hortum. **2.** Fil burnu.
hoş *F. s. zf.* **1.** Güzel. **2.** İyi. **3.** Tatlı.

hoşâ' *F. ün.* Ne iyi! Ne güzel!
hoşab *F. i.* **1.** Hoşaf. **2.** Parlak, berrak. **3.** İncinin, elmasın parlaklığı.
hoşamed *F. i.* İyi karşılama. Karşılama iltifatı.
hoşamedgû *F. s.* Karşılayan, karşılayıcı. (Mec.) Yüze gülen, dalkavuk.
hoşamedgûyi *F. i.* **1.** Karşıcılık. **2.** Yüze gülücülük, dalkavukluk.
hoşamedî *F. i.* Karşılama töreni. *Beyan-i hoşamedî*, safa geldin.
hoşane *F. s.* Güzel.
hoşavaz *F. s.* Sesi güzel.
hoşayende *F. s.* Hoşa gider, beğenilir.
hoşbû *F. s.* Güzel kokan, iyi kokulu.
hoşbuyi *F. i.* İyi kokma, güzel kokma.
hoşdil *F. s.* Gönlü hoş, memnun, razı.
hoşe, huşe *F. i.* Başak.
hoşelhan *F. s.* Güzel ve tatlı okuyan. Güzel makamlı.
hoşendam *F. s.* Boyu bosu güzel.
hoşgû *F. s.* Tatlı dilli, iyi söz söyleyen.
hoşgüvar *F. s.* Tatlı. Sindirimi kolay.
hoşhal *F. s.* Hali vakti iyi. Geçimi yolunda.
hoşhiram *F. s.* Yürüyüşü güzel.
hoşkadem *F. s.* Ayağı uğurlu.
hoşkalem *F. A. i.* **1.** Sekreter. **2.** *s.* Hileci.
hoşkâm *F. s.* İsteklerine ulaşmış, rahat, memnun.
hoşmanzar *F. s.* **1.** Güzel görünen. **2.** Güzel yüzlü.
hoşneva *F. s.* Güzel sesli.
hoşnihad *F. s.* İyi huylu, iyi yaratılışlı.
hoşnişin *F. s.* **1.** Rahat, yerleşmiş. **2.** Göçebe.
hoşnud *F. s.* Sevinme. Halini iyi bulma. Razı olma.
hoşnudî *F. i.* Hoşnut olma.
hoşnüma *F. s.* Hoş ve iyi gösteren, böyle görünen.
hoşreftar *F. s.* İyi, güzel yürüyüşlü. Yürüyüşü güzel olan.
hoşsohbet *F. s.* Konuşması güzel, tatlı.
hoştab' *F. s.* Tabiatı hoş olan. Huyu iyi olan.
hoşter *F. s.* Daha, çok hoş.
hu, huy *F. i.* Bk. HUY.
hub *F. s.* Güzel, hoş, iyi.
huban *F. i.* Kadın ve erkek güzeller. *Huban-i Dımışk*, Şam güzelleri; *zümre-i huban*, güzeller takımı.
hubb *A. i.* Sevgi, bağlılık. *Hubb-i cah*, mevki, rütbe sevgisi; *-din*, din sevgisi; *-nefs*, nefsini sevme; *-vatan*, yurt sevgisi; *hubb-ül-gayr*, özgecilik.
hubbaz *A. i.* Ebegümeci.
hubbaziye *A. i.* (Bot.) Ebegümecigiller.
hubesa *A. i.* Habisler.
hublâ *A. s.* Gebe.
hubeyb, hubeybe *O, i.* Küçük tane. Tanecik
hubeybat *O. i.* Küçük taneciler. *Hubeybat-i mülevvene*, (Bot.) Kromoplâst.
hubeybî *O. i.* Tanecikli.
hubru *F. s.* Güzel yüzlü. Yüzü güzel. Gülçehre, pembe yüzlü.
hubs *A. i.* **1.** Kötülük, fenalık. **2.** Mundarlık, pislik.
hubter *F. s.* Pek güzel.

hubterin *F. s.* En güzel.
hubub *A. i.* Taneler. Haplar.
hububat *A. i.* Buğday, arpa, çavdar gibi taneli bitkiler, tahıl.
hubur *A. i.* Çok sevinme. Sevinç.
hubut Bk. HÜBUT.
hubz *A. i.* Ekmek.
hûc *F. i.* **1.** Kuş tacı, ibik. **2.** Horoz ibiği.
huccac *A. i.* Hacılar. Hacılık yolculuğunu yapmış olanlar.
huccet, hüccet *A. i.* **1.** Kanıt **2.** (Eski) Şeriat mahkemesinden verilen bir hak veya bir sahiplik gösteren resmî belge. **3.** Seçkin bilginlere verilen unvan. *Hüccet-ül-İslâm,* İmam Gazalî.
hucec *A. i.* Huccetler.
hucerat *A. i.* **1.** Odalar, odacıklar, hücreler. **2.** Sürü konulan yerler. *Sure-i hucerat,* Kur'an'ın kırk dokuzuncu suresi. *Hücerat-i tenasüliye,* germen, üreme öğeleri.
huceste *F. s.* Uğurlu, kutlu. *Huceste-fal,* falı uğurlu; *-hisal,* tabiatı uğurlu (iyi); *-mâna,* anlamı uğurlu; *-rey,* fikri uğurlu.
huceyrat *A. i.* Huceyreler.
huceyre *A. i.* Pek küçük hücre.
hucr *A. i.* Kucak.
hucre *A. i.* **1.** Oda, odacık. **2.** (Bio.) Hücre.
hucrevî, hucreviye *A. s.* Hücre ile ilgili. Hücresel.
hucüb *A. i.* Perdeler.
hud *F. i.* Zırhtan başlık. Miğfer. *Hud-i horos,* horoz ibiği.
Huda *F. i.* Tanrı.
hud'a *A. i.* Oyun, hile, aldatma
hudadad *F. s.* Tanrı vergisi.
hud'akâr *F. s.* Oyuncu, dekçi, hileci, düzenbaz.
hudanegerde *F. s.* Tanrı göstermesin.
hudret *A. i.* **1.** Sebze. Yeşillik. **2.** İçaçıcılık.
hudavend *F. i.* **1.** Sahip, efendi. **2.** Zengin kimse. **3.** Tanrı.
hudavendigâr *F. i.* **1.** Amir, hükümdar. **2.** Osmanlı Padişahı I. Murad'ın ünvanı.
Huday *F. i.* Huda, Tanrı.
Hudayâ! *F. ün.* Ey Tanrı!
hudayegân *F. i.* Büyük efendi, ya da hükümdar; Tanrı.
huddam *A. i.* **1.** Hizmet edenler. Hademeler. Hizmetçiler. **2.** Cinci hocaların toplayıp kendilerine iş gördürdükleri cinler.
hudret, huzret *A. i.* Yeşillik.
hudu, huzu *A. i.* Boyun eğme, eğilme.
hudud *A. i.* **1.** Engeller. **2.** Yasaklar. **3.** Şeriatçe verilen dayak cezaları. **4.** Uçlar, sonlar. **5.** Sınır. **6.** Nokta, derece, devirler. **7.** Taraflar.
hudus *A. s.* Sonradan olma. Yeni çıkma.
huff *A. i.* **1.** Ayakkabı. **2.** Deve tabanı. **3.** Deve. *Huff ü hafir,* deve ve at.
huffaş *A. i.* Yarasa.
huffaşe *A. i.* Yarasa.
huffaz *A. i.* Hafızlar.
hufre, hafre Bk. HAFRE.
hufte *F. s.* Yatıp uyumuş. Durgun.
huftegî *F. i.* Yatıp uyuma.
huk *F. i.* Domuz.
hukerde *F. s.* Terlemiş.
hukne, hokne *A. i.* Tenkiye aleti. Şırınga.

hukuk *A. i.* **1.** Haklar. **2.** Gerçekler. **3.** Yasaların verdiği haklar. *Hukuk-i cezaiye,* ceza hukuku; *-düvel,* devletler hukuku; *-ibad,* insan hukuku; *-kadime,* eskiden beri olan tanışıklık; *-medeniyye,* medenî hukuk; *-milel,* milletlerarası hukuk; *-mevzua,* konulmuş yasaların meydana getirdiği hukuk; *-siyasiye,* memleket idaresini, halkının haklarını bildiren hükümlerin tümü; *-şahsiye,* şahsın hukuku; *-tabiiye,* yaratılıştan insanların sahip oldukları hukuk; *-ilm-i hukuk,* hukuk bilgisi.

hukukiyat *A. i.* Hukuk bilgisi bahisleri. Hukuk bilgisi.

hukukî, hukukiyye *A. s.* Hukukla ilgili. Hukuk işleriyle uğraşan. *Mahkeme-i hukukiye,* hukuk mahkemesi.

hukukperver *A. F. s.* Sadık, vefalı dost.

hukukperverane *A. F. zf.* Vefalı ve sadık, dostçasına.

hukukşinâs *A. F. s.* **1.** Hukuk bilimini bilen. **2.** Vefâlı, sadık.

hulâsa *A. i.* **1.** Öz. **2.** Özet. **3.** İlaç olarak çıkarılmış öz. *Hulâsa-i kelâm,* sözün özü, lafın kısası; *hulâsat-ül-hulâsa,* sözün sonucu.

hulâsatan *A. zf.* Kısaca.

huld *A. i.* **1.** Sürüp giden, sonu olmayan varlık. Tükenmeme. **2.** Cennet. *Dar-ül -huld, huld-i berin,* cennet.

huldzar *F. i.* Cennet.

hulefa *A. i.* **1.** Halifeler. *Hulefa-i raşidîn,* ilk dört halife: Ebubekir, Ömer, Osman, Ali. **2.** Bir resmî dairede kalem amirinin çalıştırdığı kimseler.

hulel *A. i.* Elbiseler.

hulema *A. i.* Halimler.

huleyme **1.** Memecik. **2.** Deride ve en çok dil üzerinde olan küçük kabarcık.

hulkiyet *A. i.* Törecilik, moralizm.

hulf *A. i.* Sözde durmama, sözünü tutmama. Aksine gitme, karşıt olma.

huli, hulli Bk. HULLİ.

hulk *A. i.* Huy, tabiat. *Hüsn-i hulk,* iyi huy.

hulkan *A. zf.* Ahlâk ya da tabiatça.

hulkum *A. i.* Boğaz.

hullân *A. i.* Sadık dostlar.

hulle *A. i.* **1.** Cennet elbisesi. *Hulle-i Âdem,* (Âdem peygamberin elbisesi.) İncir yaprağı.

hullebaf *F. i.* Terzi.

hullî, huli *A. i.* Değerli süs taşı.

hulm, hulum *A. i.* Rüya, düş azma.

hulûd *A. i.* Bakilik. Ölmezlik. Kalıp durma. *Yevm-i hulûd,* kıyamet günü.

hulûl *A. i.* **1.** Gelip çatma. **2.** Girme. **3.** Tenasüha inananlarca bir ruhun bir güzel cisme girmesi.

hulûliyye *A. s. i.* Tanrının cisimleşmesi inancında bulunma. Bu yolda inanan kimse.

hulûs *A. i.* **1.** Halislik. Saflık. Doğruluk. **2.** Samimîlik. **3.** Yaltaklanma. *Hulûs-i -kalbi,* kalp arılığı, samimîlik; *arz-i hulûs,* samimîlik gösterme.

hulûskâr *F. s.* İkiyüzlü, riyacı kimse.

hulûskârane *F. zf.* Hulûskâr birine yakışacak gibi. Dalkavukça.
hulûsname *F. i.* Sadece ilgi ve bağlılığı göstermek için sunulan mektup.
hulüv *A. i.* Boşluk, boş olma.
hulv *A. s.* **1.** Tatlı. **2.** Hoş, güzel.
hulviyyat *A. i.* Tatlı şeyler. Hoş şeyler.
hulya *A. i.* **1.** Kuruntu. Kurgu, Fikir. *Hulyayî hazin*, hazin hülya. **2.** Dört hıltan sevda.
hulyaamiz *F. s.* Düş gördüren, hayale sürükleyen.
hulyadar *F. s.* Hulya sahibi.
hum *F. i.* Geniş küp. *Humhusrevanî*, çok büyük küp.
humaka *A. i.* Ahmaklar.
humar *A. i.* İçki içtikten sonra gelen başağrısı, sersemlik.
humaralûd *F. s.* **1.** Şaşkın, kendini toplayamamış. **2.** Süzgün, baygın (göz.)
humasî *A. i.* Arapçada beş harfli kelime kökü.
humat *A. i.* Koruyucular.
humavi *A. s.* Humma, ateş, sıtma ile ilgili.
humçe *F. i.* Küçük küp.
humeyra *A. i.* **1.** Küçük, kırmızı şey. **2.** Kadın adı. **3.** Hz. Muhammed'in devecisinin adı.
humhane *F. i.* **1.** Şarap küplerinin konduğu yer. **2.** Meyhane. **3.** (Tas.) Âşığın kalbi.
humk *A. i.* Ahmaklık, bönlük, aptallık.
humma *A. i.* **1.** Ateşli hastalık. **2.** Nöbet. **3.** Sıtma.
humran *A. i.* Kırmızılar.
humret *A. i.* Kırmızılık.
hums *A. i.* Beşte bir.
humul *A. i.* Adı sanı batma; ünü kaybolma.
humul *A. i.* Yükler.
humuza *A. i.* Ekşilik. *Müvellid -ül-humuza*, oksijen.
humuzât *A. i.* Oksitler.
humuzet *A. i.* Ekşilik.
hûn *F. i.* **1.** Kan. **2.** Öldürme. **3.** Öç. *Hun-i câm, -kebuter* (güvercin kanı); *-şişe*, şarap; *-siyavüşan*, kardeş kanı.
hunab, hunabe *F. i.* Kanlı gözyaşı.
hunalûd *F. s.* Kana bulaşmış, kanlı.
hunaşam *F. s.* Kan içici. Zalim.
hunbar *F. s.* Kan yağdıran, kan saçan. *Dide-i hunbar*, kan saçan göz, kan ağlayan.
hunbeha *F. s.* Kan pahası. Diyet.
hunçekân *F. s.* Kan damlayan, kan akan. *Ecfan-i hunçekân*, kan akan gözevleri (gözler).
hunefsa *A. i.* Bokböceği, mayısböceği.
hunefşan *F. s.* Kan saçan.
hunfeşan *F. s.* Kan saçan.
hunhah *F. s.* Kan isteyen, öç alıcı.
hunhar *F. s.* Kan içen, zalim.
hunharane *F. zf.* Zalimce.
hunî *F. s.* Kanlı. Kan dökmeye alışık.
hunîn *F. s.* Katil.
hunnak, hunak *A. i.* (Hek.) Boğaz iltihabı, bademcik.
hunpaş *F. s.* Kan saçan, kan döken.
hunriz *F. s.* Kan dökücü. Zalim.
hunsa *A. s.* Kendisinde hem erkeklik, hem dişilik olan.
hunuk! *F. ün.* Ne mutlu! Yaşa!

hur, hor *F. i.* Güneş.
hur *A. i.* **1.** Gözünün akı karasından çok olan iri gözlüler. **2.** Cennetlik olanlara vaat edilmiş güzel kızlar.
hura *A. s.* İri gözlü kadın.
hurac, hurace *A. i.* **1.** İrinlenme. **2.** Çıban.
hurafe *A. i.* **1.** Dine karışmış garip hikâye, masal. **2.** Anlamsız lakırdı, laklaka.
huran *F. i.* İri ak gözlü cennet kızları.
huraşe *A. i.* Küçük ufak parça.
hurc *A. i.* Meşinden yapılma büyük heybe.
hurd *F. s.* **1.** Ufak, küçük. **2.** Kırık. **3.** Önemsiz.
hurde *F. s.* **1.** Ufak, küçük. **2.** İnce, kırıntı. **3.** Önemsiz.
hurdebin *F. s. i.* **1.** Küçük ve ince şeyleri görebilen. Keskin gözlü. **2.** Mikroskop.
hurdebinî, hurdebiniye Mikroskopla görülebilir, mikroskopik.
hurdedan *F. s.* İnce şeyleri bilen.
hurdefüruş *F. s.* Ufak tefek satan. Az şey bildiği halde yüksekten atan.
hurdegîr *F. s.* Sözde kusur ve ayıp arayan.
hurdeşinas *F. s.* Dikkat sahibi, ince şeyleri anlayan.
hurdehaş *F. s.* Kırık dökük, paramparça
hurdevat *F. i.* Öteberi. Kırık dökük.
hurdsal *F. s.* Yaşı küçük.
huri *F. i.* **1.** Cennet kızı. **2.** Sevgili.
huriyye *A. i.* Coşkunluk demlerinde hurilerle buluştukları inancında bulunan bir tarikat.
hurlika *F. s.* Peri yüzlü. Güzel.
hurma *F. i.* Hurma.
hurpeyker *F. s.* Huri yüzlü.
hurras *A. i.* Bekçiler, nöbetçiler.
hurrem *F. s.* **1.** Taze. **2.** Yeşil. **3.** Sevinçli. **4.** Gönül açıcı.
hursend, hursende *F. s.* **1.** Doymuş. **2.** Tok gözlü, memnun.
hursendî *F. i.* Göz tokluğu, tok gözlülük.
hurşid, horşid *F. i.* Güneş. *Şîr ü Hurşid,* (Aslan ve Güneş) İran arması; İran'ın bir nişanı.
hurtum *A. i.* Fil hortumu.
hurub *A. i.* Harpler, savaşlar.
huruc *A. i.* **1.** Dışarı çıkma. 2. Ayaklanma, isyan. *Huruc alessultan,* padişaha karşı ayaklanma; *sahib-huruc,* büyük kahraman; *yevm-el -huruc,* kıyamet günü.
huruf *A. i.* Harfler. *Huruf-i âliyat,* Tanrı maksadının sırlarında gizli olan maddeler; *ilm-i huruf,* harflerden mana çıkarıp yorumlama bilgisi.
hurufat *A. i.* Harfler.
hurufî *A. s.* Huruf bilgisiyle ilgili olan. (Tas.) Tanrının kelâm suretinde tecellisine ve harflerle belirtilmesine inanan.
huruş *F. i.* Şamata, bağırma. Gürültü, telâş. *Cuş ü huruş,* coşma ve patırtı.
huruşan *F. s. zf.* Bağırıp gürültü eden, gürültü ederek. Coşan, çağlayan.
husam *A. i.* Keskin kılıç.
husema *A. i.* Düşmanlar.
husr *A. i.* Zarar, ele avuca bir şey girmeme. *Husr-üd-dünya vel-ahire,* dünyada ve

ahrette zararlı; hiç bir şey elde edememiş.

husran *A. i.* Ziyan, zarar.

husrev, hosrev *F. i.* **1.** Hükümdar. **2.** Güneş. **3.** (*ö. i.*) İran devleti kurucusu Cyrus ile, Muhammet peygamber zamanında yaşamış iki Sasanî hükümdarların adları. *Husrev-perest*, hükümdarını seven.

husrevan *F. i.* Hükümdarlar.

hüsrevane *F. zf.* Hükümdarca, hükümdara yakışır yolda.

hüsrevanî *F. s.* **1.** Hükümdara lâyık. **2.** Çok iyi, âlâ, birinci derece. **3.** Bir çeşit şarap. *Hum-i husrevanî*, çok büyük şarap küpü.

hussad *A. s.* Hasetçiler.

husuf *A. i.* Ay tutulması. *Husuf-i cüz'i*, ayın bir bölümünün tutulması; *-küllî*, ayın bütününün tutulması.

husul *A. i.* **1.** Vücuda gelme. **2.** Meydana çıkma. **3.** Üreme. Türeme.

husum *A. i.* Düşmanlar.

husumet *A. i.* **1.** Düşmanlık. **2.** Davacılık. **4.** Karşıtlık. **4.** Kıskançlık.

husun *A. i.* Kaleler.

husus *A. i.* **1.** Bakım, iş. **2.** Şekil, yol, konu. *Alelhusus bahusus*, başkaca, ayrıca.

hususa, hususan *A. zf.* Başkaca, ayrıca.

hususat *A. i.* İşler. Maddeler, meseleler.

hususî, hususiyye *A. s.* Bir şeye, birisine mahsus. *İmtihan-i hususî*, yıl içinde yapılan yoklama; *kâtib-i hususî*, özel kâtip; *mekâtib-i hususiye*, özel okullar; *suret-i hususiyede*, özel olarak.

husisiyyat *A. i.* Bir kimsenin özel hayatına ait şeyler.

hususiyyet *A. i.* **1.** Özellik. **2.** Ahbaplık, yakınlık.

husye *A. i.* Haya. Yumurtalık.

huş *F. i.* Akıl, fikir, şuur. *Gûş-i huş*, (akıl kulağı) anlayış; *bahuş*, akıllı.

huşber *F. i.* Aklı mahveden, bozan ilaç.

huşe, hoşe *F. i.* Başak. Başak demeti.

huşeçîn *F. s.* **1.** Başakçı. **2.** Tarlanın artık başaklarını toplayan yoksul.

huşk, hoşk *F. s.* **1.** Kuru. **3.** İşe yaramaz. **3.** Kaba, soğuk. *Huşk ü ter*, kuru ve sulu.

huşkî *F. i.* Kuruluk.

huşmend *F. s.* Akıllı, aklı başında.

huşu' *A. i.* Aşağıdan alma, alçakgönüllülük etme.

huşunet *A. i.* **1.** Sertlik. **2.** Kabalık. **4.** Katılık.

huşyar *F. s.* Ayık. Akıllı. Aklı başında.

hut *A. i.* **1.** Büyük balık. **2.** Balık burcu. *Sahib-ül-hut*, (balık adamı). Yurius peygamber.

hutab *A. i.* Hutbeler.

hutaba *A. i.* Hatipler.

hutam *A. i.* Kuru ot parçaları, çerçöp. *Hutam-i dünya, hutam-üd-dünya*, bu dünyanın boş, geçici malı mülkü.

hutbe *A. i.* **1.** Cuma namazlarında okunan Arapça dua ve öğütler. **2.** Kitapların başındaki süslü nesir, başlangıç. **3.** Kız isteme, dünürlük.

Huteme *A. ö. i.* Cehennemin beşinci katı.

hutevat *A. i.* Şeytanın aldatmaları.
hutub *A. i.* İşler. Meseleler, sorunlar.
hutur *A. i.* Akla gelme.
hutut *A. i.* **1.** Çizgiler. **2.** Yazılar. **3.** Yollar.
hutuvat *A. i.* Şeytan aldatmaları.
huvaysal *A. i.* Deri altında, içi su ile dolu kabarcık.
huveyn *A. i.* (Gözle görülmez küçüklükte) Hayvancık.
huy, hu *F. i.* **1.** Tabiat, huy, âdet. **2.** Fena alışkanlık. *Huy-i bed*, fena huy.
huy, hoy *F. i.* Ter.
huykerde *F. s.* **1.** Alışmış, âdet edinmiş. **2.** Terlemiş.
huyul *A. i.* **1.** Atlar. **2.** Atlı takımlar. **3.** Kötüler kalabalığı.
huyut *A. i.* İpler.
huzme *A. i.* Demet.
huzu', hudu' *A. i.* Alçakgönüllülük.
huzur *A. i.* **1.** Hazır olma, hazır bulunma. *Hakk-i huzur*, bir toplantıda bulunma karşılığı verilen para. **2.** Ön. Büyük kimselerin yanı. **3.** Rahat. **4.** (Tas.) Rahatlık, eminlik derecesi. *Huzur ü asayiş, huzur ü sükûn*, rahatlık ve eminlik; *huzur-i kalb*, iç rahatlığı; *-külli*, Tanrının her yerde hazır olması.
huzuraver *F. s.* Rahatlandırıcı.
huzuz *A. i.* Hazlar.
huzuzat *A. i.* Hazlar.
huzzaz, *A. i.* Hazır olanlar. Bulunanlar, seyredenler.
Hübel *A. i.* Kureyşlilerin en büyük putunun adı.
hübub *A. i.* **1.** Esme. **2.** Üfürme, üfleme.
hübut *A. i.* **1.** Aşağı inme, inme. **2.** Düşme. **3.** Uyuşma. *Hübut-i Âdem*, Âdem peygamberin gökten yere inmesi; *-kuva*, yaşama gücünün ateşli hastalıklar sonucu azalmış olması.
hücnet *A. i.* **1.** Soysuzluk, karışıklık. **2.** Bayağılık, aşağılık. **3.** Kötü davranış. **4.** Söz ve dil ayıbı, yanlışı.
hücre *A. i.* **1.** Göz, odacık. **2.** (Biy, Bot, Zool.) Canlı varlıkların en küçük yapısı.
hücum *A. i.* **1.** Üste saldırma, saldırış. **2.** Ansızın bastırma. **3.** Üste varmak.
hücu', hücud *A. i.* Az uyuma, uykusuzluk.
hüda *A. i.* Hidayet. Doğru yolu gösterme, doğru yola gitme.
hüdam *A. i.* Deniz tutma.
hüdhüd *A. i.* Çavuşkuşu. Süleyman peygamber ile Saba kraliçesi Belkis arasında haber getirip götüren kuş.
hükema *A. i.* Hakîmler. Filozoflar. Bilimadamları.
hükkâm *A. i.* **1.** Hâkimler, yargıçlar. **2.** İleri gelen idareciler. *Hükkâm-ı adliyye*, adliye hâkimleri. *Hükkâm ü zâbitan*, sivil ve asker hükümet memurları.
hükm *A. i.* **1.** Hüküm, yargı. **2.** Buyruk, emir, komuta. **3.** Karar. **4.** Kuvvet. *Hükm-i âdil*, adalet üzere verilmiş hüküm; *-gıyabî*, suçlunun arkasından verilen hüküm; *-karakuşî*, hesaba kitaba gelmeyen hüküm; *-nizamî*, şeriat hükümleri dışında kalmış işler için nizamiye mahkemelerince verilmiş hüküm; *-şer'i*, şeriat kurallarına göre verilmiş hüküm.

hükmen *A. zf.* Hüküm yönünden, hükmünde, derecesinde olan.

hükûmdar *F. i.* Hüküm ve emir sahibi kimse. Padişah, şah.

hükûmdarane *F. zf.* Hükümdara yakışır yolda.

hükûmdarî *F. i. s.* Hükümdarlık. Hükümet. Ülke.

hükûmet *A. i.* Hükümet. *Hükûmet-i âdile,* adaletli hükümet; *-amme, -avam,* demokrat hükümet; *-cumhuriye,* cumhuriyet hükümeti; *-meşruta,* meşrutiyetle yönetilen hükümet; *-müstebidde,* istibdatla yönetilen hükümet; *-ruhaniye, -rühbaniye,* teokrasi yönetimi; *-sabıka,* yönetimin evvelce başında bulunan(lar); *-zalime,* zalimlikle yönetilen hükümet.

hükûmferma *F. s.* Hüküm süren.

hükûmran *F. s.* Hüküm yürüten. Hükümdar.

hükûmranî *F. s. i.* **1.** Hükümdarlık. **2.** Hükümdar.

hülâm *A. i.* Balık tutkalı, paça suyu gibi donan şeylerin hali.

hülâmi, hülâmiye *A. s.* Tutkalsı.

hüma *F. i.* **1.** Cennetkuşu. **2.** (Mec.) Saadet, kutluluk. *Hümayi beyza-i din,* Muhammet peygamber; *-ikbal,* yüksek, gayet iyi talih, uğur; *-lâ-mekân,* Tanrı.

hümal, hemal Bk. HEMAL.

hümam *A. i.* Himmet sahibi. Bir işe iyice sarılıp çabalayan.

hümayûn *F. s.* **1.** Kutlu, kutsal. **2.** Padişaha ait. *Âlem-i humayun,* padişah bayrağı; *hatt-i hümayun,* padişah yazısı (buyruğu); *ordu-yi hümayun,* padişah ordusu, ordu; *sara-yi hümayun,* padişah sarayı. **3.** Türk müziğinde bir makam.

hümayûnnâme *F. i.* Padişah tarafından bir hükümdara gönderilen mektup.

hümud *A. i.* **1.** Ateşin basılması. Sönme. **2.** Düşme, zayıflama.

hümum *A. i.* Tasalar, kaygılar.

hümapaye *F. s.* Çok yüksek dereceli.

hümapervaz *F. s.* Yüksekte uçan, yüksekten konuşan.

hümasaye *F. s.* İyilikleri, gölgesi âleme yayılmış.

hüner *F. i.* İnce ve şaşırtıcı ustalık. *Erbab-i hüner,* hüner sahipleri.

hünermend *F. s.* Hüner sahibi, usta.

hünermendî *F. i.* Ustalık. Hünerlilik.

hünerperver *F. s.* Hüneri seven, hüner koruyan.

hünerperverî *F. i.* Hünerlilik, ustalık.

hünerver *F. s.* Usta.

hünerverî *F. i.* Ustalık.

Hünud *A. i.* Hintliler.

hür, hürr *A. s.* **1.** Serbest. **2.** Köle ya da esir olmayan.

hürmet *A. i.* **1.** Onur, şeref, haysiyet. **2.** Saygı, sayma. **3.** Haram olma.

hürmeten *A. zf.* Saygı olarak.

Hürmüz, Hürmüzd *F. i.* **1.** Zerdüştlerin hayır tanrısı. **2.** Eski İran takviminde güneş yılının ilk günü. **3.** Jüpiter (Müşteri) yıldızının adı.

hürre *A. s.* Câriye ya da tutsak olmayan kadın.

hürriyet *A. i.* Hürlük, serbestlik, azatlık.

Hüseyn, Hoseyn *F. i.* **1.** Küçük sevgili anlamına. **2.** Halife Ali'nin iki oğlundan küçüğü Muhammet peygamberin torunu. *Meşhed-i Hüseyn,* Kerbelâ'da Hüseyin'in türbesi.

hüseynî, hüseyniye *A. s.* **1.** Hüseyin ile ilgili. Muhammet peygamberin torunu Hüseyn'in çocukları. **2.** Bir müzik makamı.

hüsn *A. s.* **1.** Güzel, iyi. **2.** *i.* Güzellik, iyilik. *Hüsn ü ân,* güzellik; *hüsn ü aşk,* güzellik ve sevgi; Şeyh Galip'in ünlü manzum hikâyesi; *hüsn ü kubh,* güzellik ve çirkinlik; *hüsn ü letafet,* güzellik ve hoşluk; *hüsn-i âdab,* güzel terbiye, görgü; *-ahlâk,* ahlâk güzelliği; *-beyan* (Ed.) iyi, yolunda anlatış; *-hal,* iyi davranış, iyi gidiş; *-hareket,* iyi muamelede bulunma; *-hat,* iyi yazı, *-hitam,* iyi sona erme; *-idare,* iyi idare; *-iptida* (Ed.), yazıya iyi başlama; *-kabul,* iyi karşılama; *-imtizaç,* iyi geçinme; *-mânevi,* iç güzelliği; *-muaşeret,* iyi geçim; *-muamele,* güzel davranma, iyi muamele etme; *-nazar,* iyi gözle görme; *-niyet,* iyi niyet; *-suret,* iyi bir surette; *-surî,* görünüşteki güzellik; *-şöhret,* ün güzelliği; *-tabiat,* zevk güzelliği; *-tâbir,* soğuk ya da kötü bir şeyi uygun bir yolda anlatma; *-tahallus,* (Ed.) iyi, uygun bir sebep bulma; *-teveccüh,* sevgi ile karışık beğenme; *-telâkki,* iyiye alma, iyiye çekme; *-tedbir,* yerinde ve yolunda tedbir; *-zan,* iyi fikir besleme.

hüsna *A. s.* Daha güzel, pek güzel. *Esma-i hüsna,* Tanrı adları.

hüsnaver *F. s.* Güzellik arttırıcı.

hüsni *A. i.* Güzelliğe ait, onunla ilgili.

hüsniyyat *A. i.* Güzel, hayırlı işler.

hüşyar *F. S.* Aklı başında.

hüveyda *F. s.* Meydanda. Açık, belli.

hüveyza *A. i.* İç sürgünü. (Hekim.) Kolerayı andırır ishal, kolerin.

hüviyyet *A. ı.* **1.** Asıl, kök. **2.** Bir adamın aranılan ya da olmak iddiasında bulunduğu kimse olması.

hüyam *A. i.* Azgınlık. *Hüyam-i rahm,* kadınlarda şehvet azgınlığı.

hüzal *A. i.* **1.** Arıklık, cılızlık. **2.** Bitkinlik, ağırlık.

hüzam Müzik makamı.

hüzemâ *A. s.* İhtiyatlı, akıllı, tedbirli kimseler.

hüzn *A. ı.* Tasa, kaygı, gam.

hüznaver *F. s.* Tasalandırıcı, hüzün veren.

hüznefza *F. s.* Tasa arttıran.

hüznengiz *F. s.* Tasa veren.

hüzzam *i.* Türk müziği makamlarından.

I

ı Arapça yazılan Osmanlı alfabesinde elif ve ayn harfleriyle başlayan sözcüklerden esrelilerin sert okunanlarının sesini karşılar.

ıbt *A. i.* (Anat.) Koltuk altı.

ıbtiyye *A. s.* (Anat.) Koltuğa ait, koltuk altı ile ilgili. *Hufre-i ıbtiyye*, koltuk altı çukuru.

ıdhak *A. i.* Güldürme, güldürülme.

ıdlâl *A. i.* Doğru yoldan şaşırtma. Azdırma. *Girive-i ıdlâl*, sapıtkanlığın içinden çıkılmaz yolu.

ık'ad *A. i.* **1.** Oturtma. **2.** Yüksek bir yere çıkarma.

ıkal *A. i.* Bağ. Ayak köteği.

ıkd *A. i.* **1.** Gerdanlık. **2.** Dizilmiş şey. **3.** Mücevher dizisi. **4.** Hurma salkımı.

ıklid *A. i.* Anahtar.

ıklim *A. i.* Bir ülke ya da bölgenin, ortalama hava koşullarıyle beliren durumu. **2.** Memleket, diyar, ülke. *Iklim-i Fas*, Fas ülkesi; *-Habeş*, Habeş ülkesi, *-Rum*, Rum diyarı. *Heft ıklim*, yedi iklim.

ıkna' *A. i.* Kandırma, inandırma.

ıknaiyyat *A. i.* Kandırmak, kandırılmak için söylenmiş sözler.

ıkbah *A. i.* Fena, çirkin halde bulunma. Kötülük işleme.

ıkta' *A. i.* **1.** Padişahın toprak bağışlaması. **2.** Haraç topraklarından bir kısmının *mukataa* yoluyle birine verilmesi. **3.** Kanıtla susturma. **4.** Maktuan ihale.

ıktida *A. i.* Uyma. Örnek tutma. Ardından gitme.

ıktidaen *A. zf.* Uyarak.

ıktifa *A. i.* Arkasından gitme. Ardına düşme.

ıktifaen *A. zf.* Örnek tutarak, izinden yürüyerek.

ıktiham *A. i.* **1.** Hiç düşünmeden saldırma. **1.** Bir şeyi küçük görme.

ıktina *A. i.* **1.** Çalışıp kazanma. **2.** İş tutma.

ıktinas *A. i.* Avlama.

ıktirab *A. i.* Yaklaşma, yanaşma.

ıktirah *A. i.* Hatıra gelivereni, içe doğuvereni söyleme.

ıktiran *A. i.* **1.** Yaklaşma. Yanaşma. **2.** (Astr.) İki gezegenin aynı burçta bulunmaları.

ıktisam *A. i.* Paylaşma, bölüşme.

ıktisar *A. i.* Kısa kesme.

ıktisas *A. i.* **1.** İzine düşme. Ardınca gitme. **2.** Kısas etme ya da kısas isteme. **3.** Kıssa, hikâye söyleme.

ıktitaf *A. i.* (Me'ânî ve) Toplama, devşirme, derme.

ıktizaz *A. i.* Kızlık bozma. Irza geçme.

ınnîn *A s.* Kısır. Güçsüz. iktidarsız.

Irak *A. i.* Dicle nehrinden aşağı Basra'ya kadar Şat suyunun iki yanı. Bağdat tarafına *Irak-i Arap*; İran tarafına *Irak-i Acem*; her ikisine de *Irakeyn* denir.

Irakî, Irakiyye *A. s.* Irak halkından. Irak ile ilgili, Irak'a ait.

ırda' *A. i.* Süt emzirme. Emziklj olma.

ırk *A. i.* **1.** Kök. Asıl. **2.** Damar. **3.** Kuşak, nesil, zürriyet, sülâle, soy. *Irk-i ahmer*, kızıl derili; *-asfar*, sarı soy, sarı derili; *-ebyaz*, ak soy, beyaz derili; *-esved*, siyah soy, kara derili; *ırk-un-nesa*, kalça kemiği hastalığı, siyatik; *ırk-us-su*, meyan kökü; *ırk-üz-zeheb*, altın kökü.

ırkî, ırkiyye *A. s.* Irka ait, ırkla ilgili.

ırkiyyat *A. i.* (Fr.) Etnoloji.

ırz *A. i.* **1.** Irz, namus, iffet. **2.** Perde. **3.** Temizlik. (Çoğu kez eşanlamıyle birlikte *ırz ü namus* olarak kullanılır). *Ehl-i ırz*, namuslu kimseler; *hetk-i ırz*, namus perdesini yırtma, namusa dokunma.

ıs'ab *A. i.* Güçleştirme. Güçleştirilme. Zora salma.

ısabe *A. i.* Topluluk. Cemaat.

ıs'ad *A. i.* Yukarı çıkarma, yükseltme.

ısaga *A. i.* **1.** Kalıba dökme. **2.** Kuyumculuk etme.

ısbı' *A. i.* **1.** Parmak. **2.** Üç santimlik bir ölçü.

ısda' *A. i.* Yankı.

ısdar *A. i.* **1.** Çıkarma, çıkarılma. **2.** Döndürülme.

ısfirar *A. i.* Sararma. *Isfirar-i ayn*, gözün sararması; *-evrak*, yaprakların sararması; *-sima*, yüzün sararması.

ısga' *A. i.* **1.** Kulak verip söz dinleme. **2.** Söylenilen sözü yerine getirme.

ısgar *A. i.* Küçültme. Küçük, önemsiz görme.

ıshar *A. i.* Damat olma. Damat edinme.

ıskat *A. i.* **1.** Düşürme. Düşürülme. *Iskat-i cenîn*, ana karnındaki çocuğu düşürme. **2.** Yok etme, silme. **3.** Hükümsüz bırakma. **4.** Ölünün azaplarının bağışlanması için dağıtılan sadaka.

ıslah *A. i.* **1.** İyileştirme, düzeltme. **2.** Eksikleri tamamlama, fenalığı giderip iyileştirme. *Islah-i hal*, durumu düzeltme; *-zat-ül-beyn*, barıştırma, aralarını bulma.

ıslahat *A. i.* Düzeltmeler, iyileştirmeler, yoluna koymalar. *Islahat-i adliyye*, adlî ıslahat; *-askeriyye*, askerlikte yapılan yenilikler; *-cedide*, yeni düzeltmeler, düzenler.

ıslahî, ıslahiyye *A. i.* İyileştirme, düzeltmeye dair, düzeltme ile ilgili. *Tedabir-i ıslahiyye*, düzeltme tedbirleri.

ısnâ *A. i.* **1.** Yardım etme. **2.** Kalınkafalı bir adamın gereği gibi öğrenmesi.

ısnân *A. i.* **1.** Gücenme. **2.** Direnme. **3.** Kibirlenme.

ısrar *A. i.* **1.** Ayak direyip durma. **2.** Bir fikir ya da davada direnip dönmeme. **3.** Üstüne düşme.

ıstaflîn *A. i.* Havuç.

ıstabl *A. i.* Ahır. *Istabl-i âmire,* padişah sarayı ahırı; *ıstabl-i âmire pâyesi,* (Tanzimat sonrası) kapıcıbaşılıktan yukarı bir rütbe.

ıstıbab *A. i.* **1.** Dökülme. **2.** Damarlardan kan fışkırma.

ıstıbar *A. i.* Dişini sıkıp dayanma.

ıstica, iztıca' *A. i.* **1.** Yan üstüne yatmak. **2.** Namazda, secde ederken koltukları sıkıp göğsü yere değdirmek.

ıstıfa' *A. i.* **1.** Seçme. **2.** Bir şeyin halis ve temizini seçip ayırma. **3.** Ayıklama, ayıklanma.

ıstıfaf *A. i.* Saf bağlama, sıralanma.

ıstılah *A. i.* Terim, bilim sözü.

ıstılahat *A. i.* Terimler.

ıstılahî, ıstılahiyye *A. s.* Terimle ilgili

ıstılahperdaz *F. s.* Herkesin anlayamayacağı garip ve karışık sözcükler kullanan.

ıstına' *A. i.* Adam seçmek.

ıstırab, ıztırab *A. i.* Acı, elem, azap, sıkıntı; vesvese.

ıstırabaver *F. s.* Sıkıntı getiren.

ıstırabat *A. i.* Sıkıntılar, acılar, üzüntüler. *Istırabat-i kalbiyye,* gönül üzüntüleri.

ıstırar, ıztırar *A. i.* Çaresizlik, zoruna olan hal.

ıstırarî, ıztırarî, ıstırariyye *A. s.* Zor ile olan. Elinde olmadan yaptırılan, yapılan.

ıstıyad *A. i.* Avlama, ava gitme.

ışk, aşk *A. i.* Bk. AŞK.

ıt'am *A. i.* Yemek yedirme. *It'am-i muhtacîn,* yoksullara yemek yedirme, doyurma.

ıtık, ıtk *A. i.* Kul azat olma. Azatlık.

ıtıkname *F. i.* Azat kâğıdı.

ıtlak *A. i.* **1.** Bağlıyı salıverme, koyverme. **2.** Bağışlama, cezadan kurtarma. **3.** (Koca, karısını) boşama. **4.** Genleştirme. **5.** Adlandırma. *Alelıtlak,* genel olarak; *ıtlak-i inan,* dizgini bırakma, yönelme; *-lisan,* ağzına geleni söyleme; *-yed,* bağış yapma, hayır işleme.

ıtlâl *A. i.* **1.** Zamanı heder etme. **2.** Bir şey üzerine yüklenmek.

ıtnab *A. i.* **1.** Sözü ip gibi çekip uzatma. **2.** Fazla sözlerle konuyu uzatma. *Itnab-i mümill,* usanç verecek uzatma.

ıtr *A. i.* **1.** Güzel kokulu yağ. **2.** (Bot.) Itır.

ıtrap *A. i.* Şevklendirme, şevke getirme.

ıtrah *A. i.* Çıkarma.

ıtrî, ıtriyye *A. s.* Kokulu. *Mevadd-i ıtriyye,* kokulu maddeler.

ıtriyyat *A. i.* Güzel kokulu ruhlar ve yağlar.

ıttıla' *A. i.* Haberi olma. Bilgisi bulunma.

ıttırad *A. i.* **1.** Birbirine uyup gitmek, biteviye, bir düziye. **2.** (Fel.) Ritim. *Ittıraden-lil -bab,* kural bozulmamak, usule uymak için.

ıyadet *A. i.* Hatır sorma, gidip görme.

ızrar *A. i.* Zarara uğratma. Zarar verme.

ıztırar *A. i.* Zorunluluk, çaresizlik, ihtiyaç.

ıztırârî *A. s.* Mecburî, zorunlu.

ıztırârîyyat *A. s.* Zorunlu olarak yapılan şeyler.

İ

i Arapça yazılan Osmanlı alfabesinde elif ve ayn harfleriyle başlayan ve ince okunan sözcüklerin sesini karşılar.

iade *A. i.* **1.** Geri çevirme, reddetme. **2.** Geri verme. **3.** Yeniden verme. *İade-i afiyet*, (hastalıktan) iyileşme; *-itibar*, (iflâstan) kurtulma; *-muhakeme*, yeniden muhakeme; *-mücrimîn*, (devletlerarası) suçluların asıl ülkelerine verilmesi; *-ziyaret*, karşılık ziyarete gitme; *iadeli taahhütlü*, postada alındı kâğıdının getirilmesi koşuluyle taahhütlü.

iadeten *A. zf.* Geri çevrilmek üzere.

iale *A. i.* Çoluk çocuğunun geçimini sağlama.

iane *A. i.* **1.** Yardım. **2.** Para yardımı. **3.** Bir iş için toplanan yardım parası.

ianet *A. i.* Yardım.

ianeten *A. zf.* Yardım olmak üzere.

iare *A. i.* Ödünç verme.

iareten *A. zf.* Ödünç olarak.

iaşe *A. i.* Yedirip içirme, boğaz.

iba' *A. i.* Bir işten tiksinerek çekinme. Razı olmama.

ib'ad *A. i.* **1.** Uzaklaştırma, uzaklaştırılma. **2.** Tart etme, kovma.

ibad *A. i.* **1.** Kullar. **2.** İbadet edenler. *İbadullah*, Tanrı kulları, insanlar.

ibadet *A. i.* Tanrı buyruklarını yerine getirme. Tapma, tapınma.

ibadetgâh *F. i.* İbadet yeri. Tapınak.

ibadethane *F. i.* İbadet evi. Tapınak.

ibadetkâr *F. s.* İbadet eden, tapan.

ibâdiyye *A. i.* Havâriç taifesi fırkalarından birinin adı.

ibahat, ibahe *A. i.* Mubah kılma.

ibahî *A. s.* Her şeyi mubah sayan.

İbahiyye *A. i.* Her şeyi mubah sayan tarikat. *İbahiyyun*, ibahiyye mezhebinde olanlar.

ibak, ibakat *A. i.* Bir kölenin sahibinden kaçması.

ibale, ibalet *A. i.* **1.** Hayvan sürme, bakma. **2.** Kuyu bileziği.

ibar *A. i.* İbreler. İğneler.

ibar *A. i.* **1.** (Bot.) Bitkilerde dişi ve erkek organları geliştirme. **2.** Köpeğe ekmek arasında iğne yutturma.

ibare *A. i.* Bir düşünce anlatan bir ya da birkaç tümcelik söz. *Türki-yüi-ibare*, Türkçe, Türkçe yazılmış.

ibaret *A. i.* Oluşan, meydana gelen.

ib'as *A. i.* Adam gönderme.
ibate *A. i.* Barındırma. *İbate ve iaşe*, yatırma ve besleme.
ibban *A. i.* Uygun zaman. Uygun vakit.
ibcal *A. i.* Ağırlama, ululama.
ibda *A. i.* Yaratma. Meydana getirme.
ibdal *A. i.* Değiştirme.
iber *A. i.* İbretler.
ibgaz *A. i.* Sevmeme, hoşlanmama.
ibhac *A. i.* Sevindirme. Sevindirilme.
ibhal *A. i.* Salıverme, boşlama. Koyverme.
ibham *A. i.* **1.** Belli etmeme, kapalı bırakma. **2.** Başparmak.
ibhamat *A. i.* Açıklanmayan şeyler.
ibil, ibl *A. i.* Deve, deve sürüsü.
ibkâ *A. i.* Ağlatma.
ibka *A. i.* **1.** Sürekli kılma. **2.** Yerinde bırakma. *İbka-yi nam*, ad bırakma. **2.** Sınıf geçememe.
iblâğ *A. i.* Ulaştırma, eriştirme.
ibli *A. i.* Deveci.
iblim *A. i.* **1.** Bal. **2.** Amber.
iblis *A. i.* **1.** Şeytanın bir adı. **2.** (*Mec.*) Düzenci kimse, kötücül.
iblisane, ibliskârane *F. s., zf.* Şeytana lâyık. Şeytanca.
ibn *A. i.* Oğul. *İbn arz*, gurbette bulunan, yolcu; *ibn-il-haram*, piç; *ibn-is-sebil*, yolcu; *ibn-il-vakt*, (*ibn vakt*) vaktin uyarına giden, zamana uyan; *ibn-üz-zemân*, zamane çocuğu, *ibn-üz-zinâ*, piç.
ibne *A. i.* Cinsel zevkini başka erkeklerin altına yatarak sağlamayı huy edinen kimse.
ibra' *A. i.* **1.** Borçtan kurtulma. **2.** Temize çıkarılma, aklanma. **3.** Hastayı iyi etme.
ibrad *A. i.* **1.** Soğutma. **2.** Güçsüzleştirme.
ibram *A. i.* Üstüne düşme. Zorlama.
ibraname *A. i.* Aklanma kâğıdı.
ibranî *A. s. i.* İsrail oğullarıyle ilgili.
ibraz *A. i.* Meydana çıkarma, gösterme.
ibre *A. i.* İğne.
ibret *A. i.* **1.** (*Halk.*) Acayip **2.** Kötü bir olaydan alınan ders. *İbret-i âlem için*, âleme, herkese gözdağı olsun diye.
ibretamiz *F. s.* İbret verici.
ibretbahş *F. s.* İbret veren.
ibretbîn *F. s.* İbret almış.
ibreten *A. zf.* İbret olsun diye. *İbreten-lis-saîrîn*, başkalarına gözdağı olsun diye.
ibretnüma *F. s.* İbret olan, ibret gösteren.
ibreviyye *A. i.* (Bot.) Sardunyagiller.
ibrî *A. s.* İbranî, Yahudi.
ibrî *A. s.* **1.** İbresi, iğnesi olan. **2.** İğne yapıp satan.
ibrik *A. i.* Emzikli su kabı. İbrik, bardak. *İbrik-i mey*, şarap kabı.
ibrikdar *F. i.* El ve yüz yıkandığı durumlarda ibrikle su döken kimse.
ibriz, ibrizî *A. s.* Katıksız, saf (altın).
ibşâr *A. i.* Müjde verme, muştulama.
ibşârat *A. i.* Müjde vermeler, muştulamalar.
ibt, ıbt Bk. IBT.
ibta *A. i.* Ağır davranma. Gecikme, geciktirme.

ibtal *A. i.* Boş, hükümsüz bırakma. Bozma. Lağvetme.
ibtaliyyat *A. i.* Boş, bir işe yaramaz sözler.
ibtar *A. i.* Esirgeme.
ibtat *A. s.* Kesme. Bitirme. Sona erdirme.
ibtida' *A. i.* **1.** Başlama. **2.** Başlangıç. **3.** İlkin, en önce. *ibtidâ-i dâhil*, ortaöğrenim veren medrese; *ibtidâ-i hariç*, medrese öğreniminde üç aşamadan ilki; *ibtidâ-i cülûs*, tahta çıkışın başlangıcı.
ibtida' *A. i.* (Beğenilmeyecek şekilde) Yeniden bir şey meydana getirme.
ibtidaî *A. F. i. s.* **1.** İlk ile ilgili. İlke mensup. **2.** Ham, işlenmemiş. *Madde-i ibtidaiyye*, hammadde; *mekteb-i ibtidaî*, ilkokul; *tedrisat-i ibtidaiyye*, ilköğretim.
ibtidaiyyat *A. i.* Bir bilginin başlangıcı.
ibtidar *A. i.* Bir işe çabuklukla başlama.
ibtiga *A. i.* Candan isteme. Arzu.
ibtihac *A. i.* Sevinç. Sevinme. İç açıklığı.
ibtihal *A. i.* Bütün varlığıyle yalvarıp yakarma.
ibtihâr *A. i.* İkiye bölünme.
ibtikâ *A. i.* Ağlama.
ibtikâr *A. ı.* **1.** Sabahleyin erken kalkma. **2.** Acele etme.
ibtilâ *A. i.* Düşkünlük, tiryakilik.
ibtilâ' *A. i.* **1.** Zorlukla yutma. **2.** Gelini gerdeğe koyma.
ibtilâc *A. i.* Görünme. Meydana çıkma.
ibtilâl *A. i.* Islanmak.
ibtina *A. i.* Bir konuda bir şeye dayanma.
ibtinaen *A. zf.* Dayanarak.
ibtisam *A. i.* İhcelik ve güzellikle gülme.
ibtisar *A. i.* Can gözüyle görme.
Ibtiya' *A. i.* Satın alma.
ibtiyâr *A. i.* **1.** Kavga etme. **2.** Güçsüz olma. **3.** Seçip kabul etme.
ibtizal *A. i.* Bayağılaşma, ayağa düşme.
ibzal *A. i.* Esirgemeyip bol harcama, bol kullanma.
îca' *A. i.* Ağrıtma.
icaa *A. i.* Acıktırma. Açlık çektirme.
i'cab *A. i.* **1.** Taaccübe düşürme, şaşırtma. **2.** Kendini beğenmişlik.
icab *A. i.* **1.** Gerek, lâzım gelme. **2.** Bir sözleşme için ilk söylenen söz. **3.** (Man.) Olumlama, olumlu halde bulunma
icabet *A. i.* Kabul etme.Kabul edilme. Razı olma, uyma. *Ümmet-i icabet*, İslâmlar.
icabetgâh *A. i.* Kabul etme yeri. *İcabetgâh-i ilâhi*, Tanrının duaları kabul ettiği yer.
icabiyye *A. i.* Gerekircilik. (*Fr.*) Determinizm.
icâd, ücâd *A. i.* Pencere ve kapı üstlerinde bulunan kemer.
icâd *A. i.* **1.** Yoktan var etme. **2.** Yeniden bir şey çıkarma. *Âlem-i icad*, icat âlemi, bütün yaratılmışlar; *nev-icad*, yeni ortaya çıkmış. *icâd-ı akl-ı insanî*, insan aklının icadı; *icâd-ı bedâyi*, yeni ve güzel bir şey yaratma.
icadkerde *F. s.* İcat edilmiş, yeni ortaya konulmuş.
i'cal *A. i.* Acele ettirme.
icale *A. i.* Dolaştırma. Dolaş-

tırılma. *İcale-i fikr*, fikir dolaştırma; *-kalem*, kalem dolaştırma;

icalet, ucalet *A. i.* **1.** Acele ile yapılan iş. **2.** Fransızcadan *manuel* karşılığı: El-kitabı.

i'cam *A. i.* Yazıya nokta koyma.

icam *A. i.* **1.** Ağaçlıklar, çalılıklar, kamışlıklar. **2.** Aslan yatakları.

icân *A. i.* Boyun.

icar *A. i.* **1.** Kiraya verme, verilme. **2.** Kira parası.

icarat *A. i.* Vakıf kiraları, gelirler.

icare, icaret *A. i.* Kira, irât, gelir. *Kitab-ül-icare*, Mecelle'nin kira ve kiralama konusunu içeren bölümü. *icare-i akar*, ev, arsa vb. kirası; *-fâside*, icarenin anlaşma koşullarının sağlıklı olmaması; *-hayvân*, hayvan kiralama; *-lâzime*, (*Huk.*) Sahih icâre; *-mevkufe*, gayrın hakkı ile ilişkili icâre; *-muaccele*, peşinkira; *-müeccele*, sonradan alınacak kira; *-urûz*, belli sürelerde ve bel'i bir ücret karşılığında elbise vb. eşyanın kiralanması.

icareteyn *A. i.* Hem peşin alınan hem de ilerde alınacak kirası olan vakıf bina.

i'caz *A. i.* **1.** Âciz bırakma, acze düşürme. **2.** Şaşırtma. **3.** Düzgün söz söyleme. *Hadd-i i'caz, mertebe-i i'caz*, güzel söylemenin son derecesi.

îcaz *A. i.* Sözü kısa söyleme. *İcaz-i muhil*, (Ed.) Anlamı bozacak biçimde sözü kısaltma; *alâ vech-il-icaz*, icaz, yoluyle, kısaca.

icazet *A. i.* **1.** İzin. Ruhsat. **2.** Diploma. **3.** Olur deme.

icazetname *F. i.* Medresede okuyanlarla yazı öğrenenlere verilen öğrenim belgesi.

i'cazkâr *F. s.* Herkesin yapamayacağı biçimde iş gören.

i'cazkârane *F s.* Herkesi yarışmada aciz bırakacak yolda.

i'caznüma *F s.* Mucizeyi andırır yolda ustalık gösteren.

icbar *A. i.* Zorlama. *İcbar-i nefs*, kendini zorlama, zorla kendini tutma.

ichar *A. i.* **1.** Ortaya çıkarma. **2.** Sesle okuma.

icl *A. i.* **1.** Boyun tutukluğu. **2.** Dana, buzağı.

iciâ *A. i.* **1.** Cilâlama, parlatma. **2.** Evinden barkından ayırma. Sürme. sürgün etme. *İclâ-yi vatan*, yerinden yurdundan sürgün etme. *Nefy ü iclâ*, sürgün etme.

iclâl *A. i.* **1.** Büyütme, ağırlama. İkram. **2.** Büyüklük, ululuk.

iclâs *A. i.* Oturtma. Oturtulma. Tahta çıkartma.

icle *A. i.* Dişi buzağı, düve.

icma' *A. i.* Dağınık şeyleri toplama, bir araya getirme. *İcma-i ümmet*, imamlarla ileri gelenlerin din konulu bir işte söz birliği etmeleri.

icmaen *A. zf.* İcma-i ümmet yoluyle.

icmâl *A. i.* **1.** Özetleme. **2.** Özet. (*Mat.*) **3.** Cem, toplama. *Ber-vech-i icmal*, kısaca.

icmalen *A. zf.* Kısaltarak, kısaca.

icmalî *A. zf.* Topluca, kısaca.

icra' *A. i.* **1.** Akıtma, akıtılma. **2.** Bir şeyi ortaya koyma, uygulama. **3.** Bir müzik parçasını çalarak gösterme. **4.**

Yapma. *İcrayi icabî*, gereken işlemin yapılması.

icraat *A. i.* İş, uygulanan şeyler.

ictiba *A. i.* **1.** Toplama. **2.** Seçme.

ictihad *A. i.* **1.** Gücü yettiği kadar çalışma. **2.** Din büyüklerinin şeriat işlerini belirtmede koydukları kurallar. **3.** Bir iş hakkında bir kimsenin fikri. **4.** (toplb.) İnan.

ictihadat *A. i.* İçtihatlar.

ictima *A. i.* **1.** Toplanma, bir araya gelme. **2.** Toplantı. **3.** Birikme, yığılma. **4.** (Astr.) Kavuşum.

ictimaat *A. i.* Toplanmalar, toplantılar.

içtimaî *A. i.* Toplumsal.

ictimaiyyat *A.* Toplumbilim, sosyoloji.

ictina *A. i.* Ağaçtan yemiş devşirme.

ictinab *A. i.* Sakınma. Çekinme. Uzaklaşma,

ictira' *A. i.* Yeltenme, cesaret etme.

ictisar *A. i.* Korkmayıp atılma. Yüreklenme.

îd, iyd *A. i.* Bayram. *îd-i adha*, kurban bayramı; *-fıtr*, ramazan (şeker) bayramı.

ida *A. i.* Kendi malının korunmasını başka birine verme.

idad *A. i.* Sayı, hesap. *Bi'idad*, sayısız, pek çok.

i'dad *A. i.* Hazırlama. Geliştirme.

i'dadi *A. s.* Hazırlama yeri. Hazırlamaya mahsus. *Mekteb-i idadi*, yüksek okullara hazırlayıcı okul.

idam *A. i.* Yok etme, öldürme, vücudunu kaldırma. *idam-i nefs*, kendini öldürme, intihar.

idame *A. i.* Sürdürme, devam ettirme.

idamet *A. i.* Sürdürme, devam ettirme.

idane *A. i.* Borç. Ödünç.

idaneten *A. zf.* Borç olarak.

idare *A. i.* **1.** Döndürme. **2.** Kullanma, becerme. **3.** Tutum, yerinde harcama. **4.** Yetme. Yeter olma. **5.** Bir ülke işlerinin çevrilmesi. *İdare-i askeriye*, asker işleriyle uğraşan yönetim; askerce yönetim; *-maslahat*, işi şöyle böyle, bugünlük görme; *Mahsusa*, (ilk adı *İdare-i Aziziye* olan) Devlet Vapur İşletme idaresi (sonra adı *Seyr-i sefain* oldu.); *-meşruta*, meşrutiyetle idare, meşrutiyet yönetimi; *-mutlaka*, bir hükümdarla yönetim; *-müstebidde*, istibdat yönetimi; *-örfiye*, sıkıyönetim; *-umur*, işlerin görülmesi; *ilm-i idare*, yönetim (idare) bilgisi; *meclis-i idare* (eskiden) halkın seçtiği il meclisi.

idarehane *F. i.* Bir iş yönetenlerin bulunduğu yapı.

idareten *A. zf.* İdare için; yasa ile değil işin gelişine göre yaparak.

idarî *A. F. i. s.* **1.** İdare ile ilgili. **2.** İdare.

idbar *A. i.* Talih yüz çevirme. Kutsuzluk. Düşkünlük. İşler tersine gitme. *İkbal ü idbar*, kutluluk, kutsuzluk, talih ile talihsizlik.

iddet *A. i.* Kocadan ayrılan kadının tekrar başkasıyle evlenmek için şeriat bakımından bekleme zorunda olduğu zaman.

iddia *A. i.* **1.** Davaya kalkışma.

2. Haklı bir fikirde direnme 3. İnat.

iddiaî, iddiaiyyat *A. i.* İddia ile ilgili kanıtsız sözler.

iddihar *A. i* **1.** Toplama, biriktirme, yığma. **2.** Tahılı kıtlıkta pahalı satmak için toplama.

îdgâh, îdgeh *F. i.* Bayram yeri.

idgam *A. i.* Birbirine benzeyen iki harfi bir yazıp şedde ile okuma.

idhal *A. i.* **1.** İçeri koyma, içeri sokma. **2.** Yabancı ülke eşyası getirme.

idhalât *A. i.* Yabancı ülkelerden getirilen eşya.

idhan *A. i.* Tütme. Yanarak duman çıkma.

îdiyye *A. i.* **1.** Bayramlık. **2.** (Ed.) Bayram dolayısıyle yazılmış kaside.

idâl *A. i.* Naz etme. Aşırı naz.

idmac *A. i.* Bir şeyi bir şeyin arasına sıkıştırma.

idman *A. i.* **1.** Alışkanlık olması için bir şeyin birçok kez tekrarı. **2.** Alıştırma. **3.** Cimnastik. Beden eğitimi.

idra' *A. i.* Bildirme.

idrac *A. i.* **1.** Bir yazıyı bir yere koydurma. **2.** (Fel.) Altlama. Altlanma.

idrak *A. i.* **1.** Anlayış. Akıl erdirme. **2.** Yetişmek, erişme. **3.** Olgunlaşma. Çağını bulma. **4.** (Fel.) Algı. *İdrak-i dakik,* tamalgı.

idrakât *A. i.* Anlayışlar, kavrayışlar.

idrar *A. i.* Sidik.

ifa' *A. i.* **1.** Ödeme, yerine getirme. **2.** Bir işi yapma. **3.** İş görme. *İfay-i vazife,* ödevini yapma.

ifade *A. i.* **1.** Anlatma. **2.** Anlatım. Anlatış. *İfade-i cebriye,* cebirsel ifade; *-meram,* kitaplara yazılan önsöz; *ifade vü istifade,* anlatma (öğretme) ve yararlanma.

ifakat *A. i.* Hastalıktan kalkma, iyileşme.

ifakatyab *F. s.* İfakat bulucu. İyileşen.

ifate *A. i.* Kaybetme. Elden kaçırma. *İfate-i fırsat,* fırsatı kaçırma; *-vakt,* vakit kaybetme.

ifaza *A. i.* **1.** Feyizlendirme, feyz ve nur verme. **2.** Kabı taşıncaya kadar doldurma.

ifdah, ifzah *A. i.* Kötülüğü açığa vurma.

ifdal, ifzal *A. i.* Lütuf ve bağış.

iffet *A. i.* **1.** Namus. **2.** Temizlik. *İffetlû,* kadınlara yazılan mektup hitabı.

iffetfüruş *F. s.* Namus taslayan, namus ve temizlikten söz eden.

ifham *A. i.* Ağız açtırmama. Susturma. **2.** Tartışmada karşılık vermeyecek hale koyma.

ifham *A. i.* Anlatma, bildirme.

ifhar *A. i.* Onurlandırma. Üstün etme.

ifhaş *A. i.* Kötü ve fena söyleme.

ifk *A. i.* İftira.

iflâh *A. i.* **1.** Kutlu olma, başarılı olma. **2.** (Kötü bir durumdan) kurtulup iyileşme.

iflâs *A. i.* Tüccarın ödeyemeyecek duruma düşmesi.

ifna *A. i.* Yok etme. Tüketme. *İfna-yi beden,* vücudu yok etme; *-hayat,* yaşamı tüketme; *-mal,* malın ı sarf etme.

ifrağ *A. i.* **1.** Kalıba dökme. **2.** Bir biçime sokma. **3.** (Biy.) Boşaltım.

ifrat *A. i.* **1.** Pek ileri varma. **2.** Aşırı gitme. *İfrat-i his*, aşırı duyu; *ifrat ü tefrit*, birbirine tam karşıt iki üç.

ifratkâr *F. s.* Aşırı davranan.

ifraz *A. i.* **1.** Bir bütünden bir parça ayırma. **2.** (Biy.) Bir yaradan akan şey ya da salgı.

ifrazat *A. i.* Vücuttan çıkan, akan, kan, irin gibi şeyler. Salgılar.

ifrit *A. i.* Cin.

ifsad *A. i.* **1.** Bozma. **2.** Düzensizlik yaratma. Kargaşalık çıkarma.

ifşa *A. i.* **1.** Bir şeyi açığa vurma. **2.** Gizli bir şeyi yayma.

ifta *A. i.* Fetva verme. Fetva ile bir işi sona erdirme.

iftar *A. i.* **1.** Oruç açma. **2.** Orucun sona erdiği zaman. **3.** Oruç açıldıktan sonra yenen yemek.

iftariyye *A. i.* İftarlık. İftar için özel olarak hazırlanmış çerez.

iftidah, iftizah *A. i.* **1.** Kırma, kırıp ufaltma. **2.** Rezil olma, maskaraya dönme.

iftihar *A. i.* **1.** Şeref, şan. **2.** Övünme. *İftihar-ül-ulema*, din bilginlerinin ve eşitlerinin övünmelerine neden olan (sarıklılar için kullanılır resmî deyim); *maaliftihar*, iftihar duyarak; *mabihiliftihar*, iftihar nedeni.

iftikad *A. i.* Arayıp sorma.

iftikâl *A. i.* Çok çalışma.

iftikâk *A. i.* Rehin kurtarma. Rehinden çıkarma.

iftikar *A. i.* **1.** Büyük ihtiyaç, çok ihtiyacı olma. **2.** Fakirliği, yoksulluğu belli etme, gösterme.

iftira *A. i.* Birine yalandan bir suç yükletme.

iftirak *A. i.* **1.** Ayrılma. **2.** Dağılma, perişan olma.

iftiras *A. i.* Avlayıp parçalama.

iftisâd *A. i.* Kan alma. *Mevsim-i iftisâd*, mayıs, eylül ayları.

iftitah *A. i.* **1.** Açma, açılma. **2.** Başlama.

iftitan *A. i.* Fitneye uğrama.

iftizaz *A. i.* **1.** Kızlığı bozma. **2.** Dul kadının iddet süresini doldurması.

igare *A. i.* **1.** Gece baskını yapma. **2.** Çapul etme.

igase *A. i.* Yardım etme.

igbirar *A. i.* **1.** Tozlanma, toz konma. **2.** Gücenme, kırılma.

igfal *A. i.* **1.** Yanlış bir iş yaptırma. **2.** Aldatma, aldatılma.

igfalât *A. i.* Aldatmalar, aldatışlar.

igfaliyyat *A. i.* Yanıltıp aldatmak için söylenen sözler.

iglâ *A. i.* Fiyat yükseltme, pahalandırma.

iglâf *A. i.* Kına, kılıfa koyma.

iglâk *A. i.* **1.** Kapama. Karıştırma. **2.** (Ed.) Sözü karışık ve anlaşılmaz biçimde söyleme.

iglât *A. i.* Yanlışa götürme.

iglâz *A. i.* Kaba fena söyleme.

igma *A. i.* Bayılma.

igmam *A. i.* Gamlandırma, acılandırma.

igmaz *A. i.* Göz yumma. Görmezlikten gelme. *İgmaz-i ayn*, kusuru görmezlikten gelme.

igna *A. i* **1.** Zengin etme. **2.** Muhtaç bırakmama.

igtida, iğtiza *A. i.* Gıdalanma, beslenme.
igtina *A. i.* Varsıllaşma. Zengin olma.
igtinam *A. i.* **1.** Yağma ve çapul etme. **2.** Zahmetsiz bir kazanç sayma. *İgtinam-i fırsat*, fırsatı yakalama, kaçırmama.
igtirab *A. i.* Gurbete çıkma.
igtirak *A. i.* **1.** Suda boğulma. **2.** Soluğu kuvvetle içe çekme.
igtirar *A. i.* **1.** Gururlanma, güvenilmeyecek şeye güvenme. **2.** Aldanma. **3.** Gaflette olma.
igtisab *A. i.* Zor ile alma.
igtisal *A. i.* Yıkanma.
igtişaş *A. i.* **1.** Karışıklık. **2.** Duruluğu, arılığı bozulma.
igtişaşat *A. i.* Bozukluklar, karışıklıklar.
igtiyab *A. i.* Arkadan yerme.
igtiyal *A. i.* Baskın yapıp öldürme.
igtiza Bk. İGTİDA.
igva *A. i.* Yolu şaşırtma. Baştan çıkarma, azdırma.
igzab *A. i.* Gazaba getirme. Kızdırma.
ihafe *A. i.* Korkutma.
ihale *A. i.* Arttırma ya da eksiltme işinde en uygun koşullarla isteklisine bırakma.
ihaleten *A. zf.* İhale yoluyle. Üzerine bırakarak.
îham *A. i.* **1.** Kuşkuya düşürme. **2.** (Ed.) İki anlamlı sözlerden en az kullanılan anlamı, bilerek kullanma. *İham-i kabîh*, edep ve terbiye dışı anlamı bilerek kullanma.
îhan *A. i.* Bir kimseyi güçsüzlendirme.
ihanet *A. i.* **1.** Haksızlık. **2.** Hayınlık, kötülük.
ihata *A. i.* **1.** Kuşatma. **2.** Geniş bilgi, tam kavrayış, anlayış.
ihbar *A. i.* Haber verme. Bildirme, anlatma.
ihbarname *F. i.* Haber verme kâğıdı. Bildirim.
ihbarî, ihbariye *A. s.* (Dilb.) Basit zaman.
ihbariyye *A. i.* Kaçak eşyanın habercilerine verilen para.
ihda *A. s.* Bir.
ihda *A. i.* Hediye verme. Hediye gönderme.
îhdâr *A. i.* Bir organın hissini uyuşturma. **2.** Genç kızı yaşmaklandırma; ferace giydirme.
ihdâr *A. i.* Hükümsüz bırakma, geçersiz kılma.
ihdaiyye *A. i.* Hediye etme yazısı.
ihdas *A. i.* Meydana getirme. Peydah etme.
ihfa *A. i.* Gizleme. Saklama.
ihkâm *A. i.* Sağlam kılma.
ihkak *A. i.* Hakkı yerine getirme. *ihkak-ı hak*, bir hakkı yolu yordamıyle yerine getirme.
ihlâ' *A. i.* Tatlılandırma.
ihlâ *A. i.* Boşaltma. *ihlâ-i sebîl*, yolunu açık bırakma.
ihlâk *A. i.* Harcama, tüketme. Yoketme, öldürme.
ihlâl *A. i.* Bozma. Sakatlama.
ihlâl *A. i.* Yer belli etme.
ihlâs *A. i.* **1.** Doğru, temiz sevgi. **2.** İçten gelen doğruluk, bağlılık. *Sure-i ihlâs*, «Kul hüvallahi ehadd...» suresi. *İhlâs mend*, temiz yürekli; *-merdâne*, temiz yüreklilere yakışacak yolda; *-mendî*, temiz yüreklilik.

ihlâsperver *F. s.* İhlâs sahibi.
ihlil *A. i.* (Anat) Erkeklik organının deliği.
ihmal *A. i.* Bir şey yükletme.
ihmal *A. i.* **1.** Önem vermeme. **2.** Üste düşeni yapmama.
ihmirar *A. i.* Kızarma, kızıllık.
ihnak *A. i.* Boğma.
ihrac *A. i.* **1.** Dışarı atma, çıkarma. **2.** Bir şey ya da yerden çıkararak elde etme. **3.** Fazla nesneyi dış ülkelere gönderme.
ihracat *A. i.* Bir ülkenin tarım ürünleri ya da sanat eserlenin fazlasını başka ülkelere satma.
ihrak *A. i.* Yakma, yakılma. *İhrak bin-nâr*, insanı diri diri ateşe atıp yakma.
ihram *A. i.* **1.** Hacıların giydikleri dikişsiz bürgü. (elbise). **2.** Arapların büründükleri büyük yün çarşaf. **3.** Yere ya da sedire serilen yün yaygı.
ihraz *A. i.* Bir şey kazanma. Elde etme. Manevî şerefe ulaşma.
ihsa' *A. i.* Sayma. *Na-kaabil-i ihsa*, sayılamaz.
ihsab *A. i.* Ucuzluğa erişme.
ihsad *A. i.* Biçme, biçtirme.
ihsaî *A. s.* Sayım ile ilgili.
ihsaiyyat *A. i.* İstatistik. Sayılama.
ihsan *A. i.* **1.** İyilik etme. **2.** Bağış, bağışlama. **3.** Verilen, bağışlanan şey. **4.** Lütuf, iyilik, *ihsan alel ihsan*, ihsan üstüne ihsan, katmerli bağış; *el ihsan bittemam*, bir şey verilince tamamıyle verilmeli.
ihsandide *F. s.* İhsan görmüş, bağış almış olan.
ihsanen *A. zf.* Bağışlayarak.
ihsannâme *A. F. i.* Övgüyü içeren mektup.
ihsâr *A. i.* Kısaltma, kısalma.
ihsâs *A. i.* Pay etme, bölüştürme. *İhsas-i ganâim*, düşmandan ele geçirilen malları bölüşme.
ihsas *A. i.* **1.** Duyma. Beş duyudan biriyle duyma. **1.** Duyurulma. Başkasına üstü kapalı anlatma. **3.** (Psi.) Duyum.
ihsasat *A. i.* Duyurmalar, duyuruşlar.
ihsasi *A. s.* (Psi.) Duyumsal.
ihtar *A. i.* **1.** Uyarma, hatırlatma. **2.** Dikkati çekme.
ihtisas *A. i.* **1.** Uzmanlık. **2.** Bir adama aşırı bağlılık.
ihtibak *A. i.* Kumaş dokuma.
ihtibar *A. i.* Bir kimseyi deneme, sınama.
ihtibarî *A. s.* Deneyip yoklamaya değgin, onunla ilgili anlamına.
ihtibariyye *A. i.* Deneyip yoklayıcı. Amprizim.
ihtibas *A. i.* Tutulma, tutkunluk. Kapanıp kalmak. İtilme, itilmek.
ihticab *A. i.* Örtünme. Saklanma. Gizlenme.
ihticac *A. i.* Tanıt ve kanıt gösterme.
ihticam *A. i.* Hacamat olma, kan aldırma.
ihtida *A. i.* Oyun etme. Hilecicilik.
ihtida' *A. i.* **1.** Doğru yola girme. **2.** İslâm dinini kabul etme.
ihtifa *A. i.* Gizlenme. Saklanma.
ihtifâ *A. i.* Çıplak ayakla yürüme.

ihtifâd *A. i.* İvediyle, çabucak yapma.
ihtifal *A. i.* Büyük bir alay ile tören yapma.
ihtikan *A. i.* **1.** Tenkiye yapma. **2.** Kanın bir yere toplanması, kan birikmesi. *İhtikan-ı dem*, vücudun bir yanına kan hücumu.
ihtikar *A. i.* **1.** Hakarete katlanma. **2.** Hor görme.
ihtikâr *A. i.* Madrabazlık, vurgunculuk.
ihtilâb *A. i.* Aldatma, aldatılma.
ihtilâc *A. i.* Çarpınma, çarpıntı. Seğirme.
ihtilâf *A. i.* Uymayış. Uyuşmama.
ihtilâfat *A. i.* Uyuşmazlıklar. Anlaşmazlıklar.
ihtilâl *A. i.* **1.** Bozulma, bozukluk. **2.** Karışıklık, düzensizlik. *ihtilâl-i dimağ*, dimağ bozukluğu; *-nizam*, düzensizlik, kargaşa; *-umur*, işlerin bozukluğu.
ihtilâm *A. i.* **1.** Düş azma. **2.** Ergen olma
ihtilâs *A. i.* **1.** Usulca ve el çabukluğu ile aşırma. **2.** Para çalma, hırsızlama.
ihtilât *A. i.* Karışma. Katışma. Görüşme. Birlikte bulunup konuşma.
ihtilâtgâh *F. i.* İhtilât yeri.
ihtima *A. i.* Perhiz.
ihtimal *A. i.* **1.** Yüklenme. **2.** Olası. Mümkün olma. Akla yakın olma.
ihtimaliyye *A. i.* Olasıcılık.
ihtimam *A. i.* Dikkatle çalışma. Önemle inceleme.
ihtimar *A. i.* Mayalanıp kaynama. Ekşiyip mayalanma.
ihtinak *A. i.* Boğulma. *İhtinak-i rahm*, isteri.
ihtira' *A. i.* **1.** Benzeri görülmemiş bir şey icat etme. **2.** Asılsız bir şey uydurup gerçek gibi gösterme.
ihtirak *A. i.* **1.** Tutuşup yanma. Yanıp kül olma. **2.** (Astr.) Bir gezegenin güneşe yaklaşması, güneşle aynı burçta bulunması.
ihtiram *A. i.* Saygı. *Vacib-ül -ihtiram*, saygıdeğer.
ihtiramat *A. i.* Saygılar. *İhtiramat-i fâika*, üstün saygılar.
ihtiras *A. i.* Şiddetli istek.
ihtiraz *A. i.* Sakınma, çekinme.
ihtirazî *A. s.* Çekinme ile ilgili. Çekinmeye değgin. *Kayd-i ihtirazî*, ilerisi için geçerli bir kayıt.
ihtisab *A. i.* **1.** Sorumluluk. **2.** Hesap sorma. **3.** Belediye memurunun işi ve işyeri. **4.** İhtisap dairesinin aldığı vergi.
ihtisar *A. i.* **1.** Sözü yazıyı kısaltma. **2.** (Mat.) Sadeleştirme. *Ala tarik-il-ihtisar*, kısaltma yo uyle.
ihtisaren *A. zf.* Kısaltarak, kısaca.
ihtisas *A. i* **1.** Duygulanma. **2.** Hissetme, duyma.
ihtisas *A i.* Uzmanlık.
ihtişad *A. i.* Birikme. Toplanma.
ihtişam *A. i.* Görkem.
ihtitab *A. i.* Nikâhla isteme.
ihtitaf *A. i.* **1.** Kapıp götürme. **2.** Göz kamaştırma.
ihtital *A. i.* Gizli söylenen sözü dinleme. Kulak kabartma.
ihtitam *A i.* İş bitme. Sona erme.
ihtitan *A. i.* Sünnet ettirme.
ihtitat *A. i.* Yukardan aşağı indirme.

ihtiva *A. i.* İçine alma, içinde bulundurmak, kapsamak.
ihtiyaç *A. i.* Gerekseme, gereksinme.
ihtiyacat *A. i.* Gereksemeler.
ihtiyal *A. i.* Hile etme. Düzen.
ihtiyalât *A. i.* Düzenler, dolaplar, hileler.
ihtiyar *A. i.* **1.** Seçme, yeğ tutma. **2.** Katlanma, kabul etme. **3.** Kendi isteğiyle davranma. **4.** Yaşlı, kocamış. **5.** (Fels.) Erkinlik
ihtiyarat *A. i.* Takvimlerde gösterilen günlere göre, bir işin yapılmasını ya da yapılmamasını saptayan hükümler.
ihtiyarî, ihtiyariyye *A. s.* Zorla olmayan, insanın isteğine bırakılmış.
ihtiyariyyat *A. i.* Yapılması insanın elinde olan şeyler.
ihtiyat *A. i.* İleriyi düşünerek davranma.
ihtiyaten *A. zf.* İlerisini düşünerek.
ihtiyatî, ihtiyatiyye *A. s.* İhtiyatla.
ihtizâ *A. i.* Ateş yakıp eşeleme.
ihtizâ *A. i.* Örneğe göre iş yapma.
ihtizâ *A. i.* Tevazu, alçak gönüllülük.
ihtizab *A. i.* Kına ile saç ve sakal boyama.
ihtizar *A. i.* Ölüme hazır olma. Can çekişme.
ihtizaz *A. i.* Titreme. Deprenme. *İhtizaz-i asabî*, asabî titreme.
ihvan *A. i.* **1.** Candan dostlar. **2.** Bir tarikat, bir mezhep arkadaşları. *İhvan-ı bâ-sefa*, İçi temiz olan kardeşler. *İhvan-üs-sefa*, gizli bir Şiî tarikatı.
ihvaniyat *A. i.* Arkadaş, eş, dost mektupları.
ihve *A. i.* Arkadaşlar. Kardeşler.
ihya *A. i.* **1.** Diriltme, canlandırma. **2.** Taze can vercesine şenlendirme. **3.** Yeniden güçlendirme. **4.** Uyandırma. Canlandırma. **5.** Sabaha kadar Tanrıya ibadet etme. *İhya-yi mevat*, işlenmemiş toprağı işleme.
ihyakerde *F. s.* Meydana getirilmiş yaptırılmış.
ihzar *A. i.* Huzura getirme, hazır etme.
ika' *A. i.* Yapma, yaptırma, oldurma. Düşürme.
ikab *A. i.* Azap, eziyet, cefa.
ikad *A. i.* Yakma, tutuşturma. *İkad-ı kanâdîl*, kandillerin yakılması.
ik'ad *A. i.* Oturtma.
ikale *A. i.* Pazarlığı bozma.
ikame *A. i.* **1.** Oturtma. **2.** Kaldırma. Ayakta durdurma. **3.** Meydana koma. *İkame-i dâvâ*, dava açma; *ikame-i beyyine*, tanık getirme.
ikamet *A. ı.* **1.** Oturma. **2.** Namaz kılınacağı zaman müezzinin kamet getirmesi.
ikametgâh *F. i.* Oturacak yer. Oturulan yer.
ikan *A. i.* Sağlam biliş.
ikaz *A. i.* **1.** Uyarma. **2.** Gözünü açtırma, aklını başına toplatma.
ikbah Bk. İKBAH.
ikbal *A. ı* **1.** Talih düzgünlüğü. **2.** İşlerin doğru gitmesi. Halin iyi olması. **3.** Birine doğru dönme. **4.** Arzu, istek. **5.** Beğenilen cariye, gözde.
ikbalcu *F. s.* İlerleme ve büyüklük arayan.

ikbalperest *F. s.* İkbale çok düşkün.
ikdam *A. i.* İlerleme, ilerlemeye çalışma.
ikdar *A. i.* **1.** Güç verme, güç kazandırma. **2.** Geçimini sağlama.
ikfar *A.i.* Bir kimse için kâfirdir deme.
iklil *A. i.* Taç.
ikmal *A. i.* Kemale erdirme. Tamamlama, bitirme.
ikmam *A. i.* **1.** Elbiseye yen yapma. **2.** Ağaç tomurcuklanma.
ikna *A.i.* İnandırma, inandırılma.
ikrah *A. i.* **1.** Zorla bir iş yaptırma. **2.** İğrenme. Tiksinme. *İkrah-i gayri mülcî*, gam ve elemi gerektiren şeylerle vukubulan ikrah; *ikrah-i mülcî*, ölüm ya da kat-ı uzuv ya da bunlardan birine yol açabilecek şiddetli dövme ile olan ikrah; *ikrah-ı nâkıs*, dayak ve hapis gibi sıkıntıyı gerektiren şeylerden oluşan zorunluluk; *ikrah-ı tam*, kendini öldürmeye ya da uzvundan bir yer kesmeye yol açacak biçimde baş gösteren zorunluk.
ikrahen *A. zf.* Kendisi istemediği halde. Zorla.
ikram *A. i.* **1.** Ağırlama. Saygı gösterme. **2.** İltifat için bir şeyler verme. **3.** Bağış. **4.** Hesap dışı yapılan indirme.
ikramen *A. zf.* İkram olarak.
ikramiyye *A. i.* **1.** Bağışlar. Bahşişler. **2.** Hesap dışı verilen para. **3.** Piyangoda çıkan şey.
ikrar *A. i.* **1.** Kararlaştırma. **2.** Dil ile söyleme. **3.** Kabul etme. **4.** Saklamayıp açıktan söyleme.
ikraz *A. i.* Borç verme. Ödünç verme.
iksâ *A. i.* Kasvet, sıkıntı verme. *İksâ-yi kalb*, gönül sıkıntısı.
iksa' *A. i.* Giydirme. Elbise verme. *İksa'yi eytam*, yetimlerin giydirilmesi.
iksad *A. i.* Kesada düşürme. Kesatlandırma.
iksâm *A. i.* Kasem etme, yemin etme, and içme.
iksam *A. i.* **1.** Kökünü kırma. **2.** Çok mal alma, biriktirme.
iksar *A. i.* Çoğaltma. Arttırma. *İksar-i kelâm*, çok söyleme, sözü uzatma.
iksir *A.i.* **1.** Ortaçağ kimyacılarının olağanüstü etkili güçte var saydıkları cisim. **2.** Etkili, yarar şurup. En etkili neden.
iktibas *A. i.* **1.** Ödünç alma. **2.** Bir yazıyı kısaltarak alma.
iktida *A. i.* Tâbi olma, uyma.
iktidar *A. i.* Güc yetme, yapabilme.
iktidarî *A. s.* Güc ve iktidara mensup. *Fiil-i iktidarî*, yeterlik fiili.
iktifa *A. i.* Yetinme. Yeter bulma. Fazla istememe.
iktiham Bk. IKTIHAM.
iktinah *A. i.* Bir işi kökten anlama. Gerçeği anlama.
iktira *A. i.* Kiralama.
iktirab *A. i.* Tasalı olma.
iktiran Bk. IKTIRAN.
iktisa' Giyme, giyinme.
iktisab *A. i.* Kazanma, edinme.
iktisad *A. i.* **1.** Aşırı davranmama. **2.** Tutma, tutum. **3.** Biriktirme. Artırma, esirgeme. **4.** Ekonomi.

iktisadî *A. s.* Tutumla ilgili, ekonomik.
iktisadiyat *A. i.* Tutum, iktisat bilgisi. İktisatla ilgili işler.
iktisam *A. i.* Bölüşme.
iktisar Bk. IKTİSAR.
iktisas Bk. IKTİSAS.
iktitaf *A. i.* **1.** Meyve toplama, devşirme. **2.** Bir uğraşma sonucundan faydalanma.
iktitafiyye *A. i.* (Fels.) Seçmecilik.
iktilâl *A. i.* Birbirini öldürme.
iktitâm *A. i.* **1.** Ketmeyleme, gizleme, saklama. **2.** Sararma.
iktivâ *A. i.* (Hek.) **1.** Dağlama, dağlanma. **2.** Güçlenme.
iktiyad *A. i.* **1.** Tutup götürme, götürülme. **2.** Hile, dalavere yapma.
iktiza *A. i.* **1.** Gerekme. **2.** İşe yarama, yararlık. **3.** Gereksinim.
i'lâ *A. i.* **1.** Yükseltme. Yüceltme. Yukarı kaldırma. **2.** Bir şeyin ününü arttırma. *İlâ-yi kelimetullah*, İslâmlığı yükseltme; *-liva*, bayrağı yükseltme.
ilâ *A. e.* -ye, -ye kadar anlamıyle Arapça sözcüklere katılır.
ilâ *A. i.* **1.** Yemin etme. **2.** Erkeğin bir süre karısına yaklaşmaması. **3.** Sıkıntı ve dert.
ilâc *A. i.* İlaç.
îlâd *A. i.* **1.** Doğurma. **2.** Doğurtma.
îlâf *A. i.* Alıştırma.
ilâh *A. i.* Tanrı.
ilâhe *A. i.* Kadın tanrı.
ilâhî *A. s.* Tanrıya mensup, Tanrı ile ilgili. Tanrısal
ilâhi *A. ün.* Tanrım! Ey Tanrım!
ilâhiyyat *A. i.* Tanrıbilimi, Tanrıbilim.
ilahiyye *A. i.* (Fel.) Tanrıcılık, Yaradancılık.
ilâhiyyun *A. i.* **1.** Tanrı varlığına inanan filozoflar. **2.** Felsefede Tanrı konularıyle uğraşan kimseler.
i'lâl *A. i.* **1.** İllet harfleri. Sözcük içindeki elif, vav, ye harfli bir fiilin asıl biçimiyle aldığı şekle nasıl girdiğini kurala uygulama. **2.** (Mant.) Nedenleme.
i'lâm *A. i.* **1.** Bildirme, anlatma. **2.** (Huk.) İlâm.
ilân *A. i.* **1.** Meydana çıkarma. **2.** Yayma. Yaymak için gazeteye verme. Gazetelerde bu yolda yazılmış yazı. *İlân-i harb*, savaş açma; *-ifiâs*, tüccarın işinde güçsüzlüğünü resmî olarak söylemesi.
ilânen *A. zf.* İlân yoluyle, ilân ederek.
ilânihaye *A. zf.* Sonuna kadar.
ilânâne *A. F.* İçinde ilân olan kâğıt. **2.** Bir konunun halka duyurulması için hükümetçe hazırlanıp bastırılan kâğıt.
ilâve *A. i.* **1.** Katma, ekleme. **2.** Arttırma. **3.** Bir gazetenin asıl sayısına ek olarak çıkardığı sayı.
ilâveten *A. zf.* Ek olarak, katarak.
ilbas *A. i.* Giydirme.
ilca' *A. i.* **1.** Zorlama. Zorda bırakma. **2.** (Psi.) İçtepi.
ilcaat *A. i.* Zorlamalar.
ilel *A. i.* İlletler. Hastalıklar. Sakatlıklar.
ilel'an *A. zf.* Bu ana kadar. Şimdiye kadar, hâlâ.
ilelebed *A. zf.* Ebede kadar, sonsuz olarak.

ileyh *A. zm.* Ona. *Meful-ün-ileyh,* ismin -e hali; *muzaf-un-ileyh,* isim tamlamalarında belirten.

ileyha *A. zm.* (kadın) Ona.

ilga *A. i.* Kaldırma, bozma. Hükümsüz bırakma, yürürlükten kaldırma.

ilgaz *A. i.* Sözde amacı gizleme.

ilhad *A. i.* **1.** Gerçek inançtan cayma. **2.** Tanrı varlığına, birliğine inanmama. **3.** Dinsizlik. **4.** (Fels.) Tanrı tanımazlık.

ilhah *A. i.* **1.** Bir şeyin kabulü için son derece direnme. **2.** Üste düşme. **3.** Sıkma, zorlama.

ilhak *A. i.* **1.** Katma. Katıştırma. **2.** *Redd-i İlhak,* Birinci Dünya Savaşı ateşkesinde ülkenin bölünmesini kabul etmeyenlerin kurdukları bir dernek adı.

ilham *A. i.* **1.** Tanrıca, insanın gönlüne bir şey doğdurulması. **2.** Peygamberlerin kalbine gelen tanrısal düşünceler. **3.** Gönle doğan şey.

ilhamiyye *A. i.* Kur'an, hadis, fıkıhtan çok ilham eseri olan kitaplara önem veren bir tarikat.

ilka' *A. i.* Koma, bırakma. Atma, telkin.

ilkaat *A. i.* **1.** Zararlı sözlerle zihin çevirme. **2.** Baştan çıkarma, bozma.

ilkah *A. i.* (Biy.) Aşı vurma. Dölleme. Döllenme.

illâ *A. e.* **1.** -den başka, meğer. **2.** Aksi halde. **3.** İlle, mutlaka.

illet *A. i.* **1.** Hastalık. **2.** Sakatlık. **3.** Sık sık tepen hastalık. **4.** Neden, bir şeyin nedeni. **5.** Amaç, hedef. **6.** (Mant.) Neden. **7.** (Arap. Dilb.) Bir sözcüğün asıl harfleri arasında huruf-i illetten biri bulunması. *Huruf-i illet,* elif, vav, ya harfleri.

illî *A. s.* Neden ile ilgili.

illiyyet *A. i.* Nedensellik.

illiyyin, illiyyûn *A. i.* Gökyüzünün ve cennetin en yüksek tabakası.

ilm *A. i.* **1.** Bilme, biliş. **2.** Okuyarak elde edilen bilgi. Nazarî bilgi. *İlm-i ahlâk,* ahlâk bilgisi; *-ahval-i cev,* meteoroloji; *-arz* (*ilm-ül-arz*), jeoloji; *-beden* (*ilm-ül-ebdan*), hekimlik bilgisi; *-emraz* (*ilm-ül-emraz*), patoloji, *-ensab* (*ilm-ül-ensab*), jeneoloji: *-ensac* (*ilm-ül-ensac*), dokubilim, *-ezelî,* önce bilim (préscience); *-hayvanat,* zooloji; *-hesab,* aritmetik; *-heyet,* astronomi; *-içtimaî,* toplum bilgisi; *iktisad,* ekonomi politik; *-ilâhî,* Tanrıbilim; *-kıhf,* frenoloji; *-müstahasat,* paleontoloji; *nebatat,* botanik; *-ruh* (*ilm-ürruh*), psikoloji; *-savt,* akustik; *-secaya,* (éthologie) etoloji; *-terbiye-i etfal,* pedagoji; *-vezaif,* deontoloji.

ilma' *A. i.* **1.** Parlatma. **2.** Belirtme. İşaret etme.

ilmam *A. i.* **1.** Küçük günah işleme. **2.** Konma.

ilmî, ilmiye *A. s.* İlimle ilgili.

ilmihal *A. i.* Din kurallarını öğretmek için yazılmış kitap.

ilmiyyat *A. i.* Bilgi kuramı. Kuramsal bilgi.

ilmiyye *A. i.* Şeriat ve fıkıh işleriyle uğraşan sarıklı sınıfı ve onların meslekleri.

ilsak *A. i.* Bitiştirme. Kavuşturma.
iltibas *A. i.* Birbirine çok benzeyen iki şeyin karışması.
iltica *A. i.* Birine sığınma.
ilticagâh *F. i.* Sığınılacak yer ya da kimse.
iltifât *A. i.* **1.** Sarınma, bürünmeç örtünme. **2.** Çiçeklerin bürüm bürüm katmerlenmesi.
iltifat *A. i.* **1.** Yüzünü çevirip bakma. **2.** Dikkat. **3.** Hatır sorma, gönül alma. **4.** (Ed.) Sözü başka bir kişiye çevirme.
iltifatperver *F. s.* İltifat eden.
iltihab *A. i.* **1.** Alevlenme, tutuşma. **2.** (Bir organda olan) Yangı. *iltihab-ı aver,* körbağırsak iltihabı; *-bel'ûm,* hazım organı iltihabı; *-ecfân,* gözkapakları iltihabı, yangısı; *-edeme,* cilt iltihabı; *-hançere,* nefes borusu iltihabı, larenjit; *-kebed,* karaciğer iltihabı.
ihtihak *A. i.* Katılma, karışma.
iltiham *A. i.* Yaranın iyileşerek kapanması.
iltika' *A. i.* Birleşme. Kavuşma.
iltikam *A. i.* Lokma etme. Yutma.
iltikat *A. i.* Devşirip toplama. Kitaplardan toplama.
iltima' *A. i.* **1.** Renk değiştirme. **2.** Sararıp solma.
iltimam *A. i.* Konma. Ziyaret etme.
iltimas *A. i.* Haksız yere tutma, kayırma, arka çıkma.
iltisak *A. i.* **1.** Yapışma kavuşma, birleşme, bitişme. **2.** (Biy.) İki ayrı organın birbirine yapışması. (Hek.) *İltisak-i ecfân* gözkapaklarının ağrıdan birbirine bitişmesi; *-hadeka,* gözkarasının geçici bir iltihapla karniye tabakası ile birleşmesi; *-em'â,* bağırsakların birbirine yapışması; *-esâbi,* parmakların anormal olarak birbirine birleşmesi; *iltisak-i mafsal-ı nâkıs,* eklemlerin bir bölümünün bozulması; *iltisak-ı mafsal-ı tam,* eklemlerin tüm olarak bozulması.
iltisakî, iltisakiye *A. s.* İltisakla ilgili. **2.** Köklere birçok ekler ulanarak türlü ilgiler meydana getiren, kelime şekilleri kuran (dil.)
iltisam *A. i.* Örtme, örtünme.
iltiva *A. i.* **1.** Sarılma. Sarılıp dolaşma. **2.** Büklüm büklüm olma. **3.** Eğri durma. **4.** (Fiz.) Burulma, bükülme. **5.** (Jeo.) Kıvrılma; esneme.
iltiyam *A. i.* Yaranın kapanıp onulması.
iltiyampezir *F. s.* Yara kapanabilir, iyi olabilir.
iltizam *A. i.* **1.** Kendi için gerekli sayma. **2.** Birinin tarafını tutma. **3.** Gerektirme. **4.** Devlet gelirlerinin toplanmasını üste alma. *İltizam-i ma-lâ yülzem,* boşuna uğraş, zahmet, gereksiz şeyle uğraşma; *bil-i tizam,* iş edinerek, mahsus, isteye isteye.
iltizamî *A. s.* İsteyerek, bilerek yapılan.
iltizaz *A. i.* Lezzet duyma.
ilye *A. i.* Sağrı butu. But.
ilyeteyn *A. i.* Sağ ve sol but. Kaba etler.
ilyevî *A. s.* Butla ilgili.
ilzam *A. i.* Susturma.

îma *A. i.* **1.** İşaret. **2.** İşaretle, dolayısıyle anlatma.

imad *A. i.* Direk. Kolon. *İmad -üd-din,* dinin direği; *zat-ül imad,* direkli.

i'mal *A. i.* **1.** Yapma. **2.** İşleme. **3.** Kullanma. Meydana getirme.

i'malât *A. i.* Bir fabrika ya da ülkenin sanayie ait yaptığı işler.

imale *A. i.* **1.** Bir yana eğme, yatırma. **2.** (Ed.) Vezne, ölçüye uydurmak için sözcüğü uzun söyleme.

imam *A. i.* **1.** Müslümanlıkta mezhep kuran kimse. **2.** Cemaate namaz kıldıran kimse. **3.** Kimi küçük İslâm ülkelerinde devlet başkanı. **4.** Bilimde, fende sözüne güvenilir kimse *İmam-ı A'zam,* Müslümanlıktaki dört büyük imamdan biri olan Numan bin Sâbit.

imame *A. i.* **1.** Tespih, çubuk gibi şeylerin baş tarafına geçirilen başlık. **3.** Sarık. **3.** Fildişi oyma ve kakmalardaki tâc ve imameyi andıran süs, motif.

imamet *A. i.* **1.** İmamlık.

imam-ül enbiyâ *A. i.* Nebilerin, ve resullerin imamı Hz. Huhammet.

imam-ül müslîmîn *A. i.* Müslümanların imamı.

iman *A. i.* [Emn'den] **1.** İnanma, inanç. **2.** İslâmlığı kabul etme. *İman-ı makbul,* insanların imanı; *-ma'sum,* peygamberlerin imanı; *-matbû,* melâikelerin imanı; *-merdûd,* münafıkların imanı.

im'an *A. i.* [Maan'dan] **1.** Bir şeyde pek ileri varma. **2.** İnceden inceye bakma, inceleme.

imaniyye *A. i.* (Fels.) İnancılık, fideizm.

i'mar *A. i.* Şenlendirme. Bayındırma.

imaret *A. i.* **1.** Bayındırlık. Umran. **2.** Fakirlere, medrese öğrencilerine ekmek, yemek dağıtılan yer.

imata *A. i.* Uzaklaştırma. Uzaklaştırılma.

imate *A. i.* Ölü haline koma. Öldürme, öldürülme.

imdad *A. i.* **1.** Yardım. **2.** Yardıma gönderilen kuvvet.

imha *A. i.* Yok etme.

imhal *A. i.* Mühlet verme. Bir süre daha sonraya bırakma.

imkân *A. i.* Olabilecek durumda bulunma. Olabilirlik. *Adem-i imkân,* olmazlık; *adîm-ül-imkân,* olamaz.

imlâ *A. i.* Doldurma.

imlâ *A. i.* **1.** Yazım. **2.** Söyleyip yazdırma.

imlak *A. i.* Yoksul düşme.

imlâl *A. i.* Usandırma, usandırılma.

imrar *A. i.* Geçirme.

imsak *A. i.* **1.** Bir şeyden el çekme, perhiz. **2.** Zamanında oruca başlama. Oruç başlama vakti. **3.** Cimrilik, pintilik.

imsas *A. i.* Emdirme. Emdirilme.

imşeb *F. s.* Bu gece.

imtidad *A. i.* **1.** Uzama, uzanma, uzun sürme. **2.** (Astr.) Uzay.

imtihan *A. i.* **1.** Deneme. Sınama. **2.** Sınıf geçmek için sorulan sorular. Sınav.

imtihaz *A. i.* Katkısız, arı, saf olma.

imtilâ *A. i.* **1.** Dolgunluk. *imtilâ-i mide*, mide dolgunluğu. **2.** Kan toplanma, kan durma.
imtina *A. i.* Kaçınma, sakınma, çekinme.
imtinan *A. i.* Başa kakma, minnet.
imtisal *A. i.* Uyma, benzemeğe çalışma.
imtisalen *A. zf.* Uyarak, bağlı olarak.
imtisas *A. i.* **1.** Emme, emerek çekme. **2.** (Biy.) Soğurma, emilme.
imtiyaz *A. i.* **1.** Bir devlet işini özellikle bir kimse ya da kurula verme. **2.** Özel, kişisel haklar ve koşullar.
imtiyazat *A. i.* İmtiyazlar. İzinler. *İmtiyazat-i ecnebiye*, kapitülasyonlar.
imtizac *A. i.* **1.** Karışabilme. **2.** Birbirini tutma, uygunluk **3.** İyi geçinme. Uyuşma. **4.** (Kim.) Kaynaşma.
imza *A. i.* Yazıldığı metnin onandığına ya da benimsendiğine işaret sayılan, bir kimsenin kendi eliyle ve her vakit aynı biçimde yazageldiği adı.
ina *A. i.* Kap, sahan, tencere.
inabe, inabet *A. i.* **1.** Günahdan tövbe edip Hakka dönme. **2.** Bir mürşide baş vurup tarikate girme. **3.** Bir kimseyi başka birinin yerine geçirme.
inad *A. i.* Direnme, ayak direme, direnim.
inadiyye *A. i.* (Fels.) Gerçekçiliği (hakayık-i eşyayı) yadsıyanlar.
inaha *A. i.* Deve çökermek.
in'am *A. i.* Nimet verme. İyilik etme.
inan *A. i.* **1.** Dizgin. **2.** Yönetme, yürütme. *Atf-i inan*, bir tarafa yönelme; *hem-inan, inan berinan*, at başı birlikte.
inankeş *F. s.* Dizgin çeken. Hesaplı giden.
inanriz *F. s.* Dizgin bırakmış, koşturucu.
inantab *F. s.* Dizgin çevirip dönen.
inare *A. i.* Nurlandırma. Aydınlatma.
inas *A. i.* Kadınlar, kızlar.
i'nat *A. i.* **1.** Kedere, zahmete uğratma, uğratılma. **2.** Mukayyet kafiye ve mukayyet seci sanatı.
inayet *A. i.* **1.** Dikkat, çaba, özenme. **2.** Lütuf, iyilik. *İnayet-i rabbaniyye*, Allahın inayeti. **3.** (Fels.) Kayracılık.
inayetkâr *F. s.* Yardım ve iyilik eden.
inba' *A. i.* Haber verme.
inbâc *A. i.* Saçma sapan konuşma, halt etme.
inbah *A. i.* **1.** Uyandırma, uyarma. **2.** Kımıldatma, harekete getirme.
inbat *A. i.* (Bitki) Bitirme, bitmesini sağlama.
inbias *A. i.* **1.** Gönderme. **2.** İleri gelme, meydana çıkarma.
inbîk *A. i.* İmbik.
inbisat *A. i.* **1.** Yayılma, açılma. **2.** İç açılma, ferahlanma. **3.** (Fiz.) Genleşme.
incaz *A. i.* Yerine getirme. *İncaz-i vaad*, sözünü yerine getirme.
İncil *A. i.* İsa peygamberin kutsal kitabı.

incilâ *A. i.* **1.** Parlama, cilâlanma. **2.** Görünme, belli olma.
İncilî *A. i.* İncille ilgili.
incimad *A. i.* Donma.
incirar *A. i.* Çekilme. Çekilip bir sona erme. *İncirar-i kelâm*, söz gelişi.
incizab *A. i.* **1.** Çekme, çekilme. **2.** Gökcisimlerinin birbirini çekmeleri.
ind *A. i.* **1.** Yan, taraf. **2.** Yön. **3.** Kat.
ind- *A. zm.* **1.** Yanında, göre, fikrince. **2.** Olunca, olduğu halde. *İnd-allah*, Tanrı yanında; *ind-el-ba'z*, bazılarınca, gerekince; *ind-et-tahkik*, soruşturma (tahkik) sonunda.
indî *A. s.* Bir kişinin kendi kanısına dayanan görüşü. Kendince.
indifa' *A. i.* **1.** Ortadan kalkma. **2.** Yer yer başgösterme. **3.** (Jeo. yanardağ) Püskürme. dökme.
indifaî *A. i.* Püskürme ile ilgili.
indihaş *A. i.* Çok korkma.
indimac *A. i.* Dürülüp sarılma. Birbirine geçme. Kilitlenme.
indiras *A. i.* Kökten yıkılma. Adı, izi silinme.
indiyal *A. i.* Çok ishal olma. İçi sürme.
indira *A. i.* **1.** Girişim. **2.** Öne geçme. **3.** Bulut altından sıyrılma. *İndira-i kamer*, Ayın buluttan sıyrılması.
indiyyat *A. i.* Birinin kendince uydurduğu şeyler. Kuruntular.
ineb *A. i.* Üzüm. *İneb-i kelb*, (Bot.) Köpeküzümü.
inebe *A. i.* Üzüm tanesi.
inebî *A. i.* Üzüm biçiminde.
infak *A. i.* Nafaka verip geçindirme. Besleme. *İnfak-i muhtacîn*, muhtaçları, yoksulları besleme.
infaz *A. i.* (Buyruğu) Yerine getirme.
infial *A. i.* **1.** Gücenme, darılma. **2.** (Fels.) Edilgi.
infialât *A. i.* İnfialler. *infialât-ı nefsaniyye*, özle ilgili üzüntüler, tedirginlikler.
inficar *A. i.* **1.** Tan atma. **2.** (Biy., Bot.) Çatlama.
infiham *A. i.* Anlaşılma.
infikâk *A. i.* **1.** Ayrılma. Çözülme. **2.** Yerinden ayrılma.
infilâk *A. i.* **1.** Yarılma. Açılma. **2.** Patlama.
infirad *A. i.* Ayrılıp tek kalma. *Alelinfirad*, ayrı olarak, tek tek.
infirak *A. i.* Ayrılma.
infisad *A. i.* Bozulma, fesada uğrama.
infisah *A. i.* Bozulma, geçersiz kalma.
infisah *A. i.* Genişleme. Bollanma.
infisal *A. i.* **1.** Ayrılma. Yerini bırakıp gitme. **2.** Azledilme. Memurluktan çıkarılma.
infitah *A. i.* **1.** Açılma. **2.** Boşanma.
inha *A. i.* **1.** Yetiştirme, ulaştırma. **2.** Resmî dairede üst makama yazılan yazı.
inhac *A. i.* **1.** Belli etme. **2.** Hayvanı yorarak solutma. **3.** Giysiyi eskitme.
inhidam *A. i.* Yıkılma, harap ve viran olma. *Mail-i inhidam*, yıkılmaya hazır.
inhifaz *A. i.* Çökkünlük.
inhikâk *A. i.* Kaşınma.
inhilâk *A. i.* Kendini tehlikeye atma.

inhilâl *A. i.* **1.** Çözülüp açılma. **2.** Dağılma. **3.** Erime.
inhimad *A. i.* Alevi geçmiş ateş.
inhimak *A. i.* Bir şeye fazla düşme.
inhina *A. i.* **1.** Eğilme, eğrilme, yay biçimine girme.
inhinak *A. i.* Boğulma. Bunalma, nefes tutulma.
inhiraf *A. i.* **1.** Dönme, sapma. **2.** Doğru yoldan çıkma. **3.** Değişme, bozulma. **4.** Kırıklık. **5.** (Astr.) Açılım. **6.** (Fiz.) Sapma.
inhirâk *A. i.* Yırtılma.
inhirat *A. i.* **1.** İncelme, zayıflama. **2.** Zarar verme. **3.** Bilmediği işe girişme. **4.** İpliğe boncuk dizme.
inhisaf *A. i.* **1.** Tutulma. **2.** Söner gibi olma, parlaklığı gitme.
inhisaf-i ayn **1.** (Hek.) Kör olma. **2.** (Jeo.) Çökme. **3.** Ay tutulması.
inhisam *A. i.* (Bir işi) Sonuçlandırma. *İnhisam-ı* dava, davanın çözümlenmesi.
inhisar *A. i.* **1.** Tekel. **2.** Yalnız... üzerine olma, yalnız... için olma.
inhişaş *A. i.* Hışırtı, hışırdama. Şakırtı, şakırdama; *inhişaş-ı esliha*, silahların şakırtısı; *-evrak*, yaprakların hışırtısı.
inhitâk *A. i.* Bekâretin bozulması. **2.** Yırtılma.
inhitam *A. i.* Kırılma, ufalma.
inhitat *A. i.* **1.** Düşme, aşağılama. **2.** Yaşlılığa yüz tutma. **3.** Kuvvetten düşme. **4.** (Vücutta) şişmiş bir yerin inmesi.
inhizam *A. i.* **1.** Bozulma. **2.** Yenilme.
in'idam *A. i.* Yok olma.
in'ikad *A. i.* **1.** Bağlanma. **2.** Kurulma, toplanma.
in'ikâs *A. i.* (Işık ya da ses) Bir yere vurup geri dönme.
in'itaf *A. i.* Bir yöne dönme.
in'izal *A. i.* Tek başına kalma.
inka' *A. i.* Temiz olma. *İnkayı kalb*, yürek temizliği.
inkâh *A. i.* Nikâh edilme, etme.
inkâr *A. i.* Yadsıma, yokumsama.
inkârî *A. s.* İnkâr ve tanımama ile ilgili. *İstifham-i inkârî*, «Böyle şey olmaz» «Böyle şey olur mu?» biçiminde anlatma.
inkıbaz *A. i.* **1.** Büzülme, toplanma. **2.** Sıkıntı. **3.** Peklik, kabızlık.
inkıbazî *A. s.* Peklikle ilgili.
inkıhal *A. i.* Büsbütün zayıf ve güçsüz düşme.
inkılâ *A. i.* Kökünden koparılma, sökülme.
inkılâb *A. i.* **1.** Değişme, bir durumdan başka bir duruma dönme. **2.** Devrim. **3.** (Astr.) Gündönümü.
inkıraz *A. i.* **1.** Tükenme, bitme. **2.** Yok olma.
inkısam *A. i.* Bölünme, ayrılma.
inkıta' *A. i.* **1.** Kesilme. Arası kesilme. *İnkıta-i tams*, (kadın) âdetten kesilme. **2.** Tükenme. **3.** Herkesten vazgeçip bir kimseye bağlanma.
inkıyad *A. i.* Boyun eğme. Kendini teslim etme.
inkıyaden *A. zf.* Boyun eğerek, kendini teslim ederek.
inkıza *A. i.* Sona erme.
inkisaf *A. i.* **1.** Güneşin tutulması. **2.** Parlaklığı sönme.
inkisar *A. i.* **1.** Kırılma. **2.** Gü-

cenme. Hatır kalma. **3.** İlenç. **4.** (Fiz.) Kırılma.

inkişaf *A. i.* **1.** Açılma. Meydana çıkma. **2.** (Tas.) Manevî bir sırrın ya da durumun görünmesi.

inma' *A. i.* Arttırma.

innin Bk. INNİN

ins *A. i.* İnsan.

insa' *A. i.* **1.** Unutturma. **2.** Ödünç verme.

insaf *A. i.* Merhamete, vicdana ya da mantığa dayanan adalet.

insafkâr *F. s.* İnsaflı. İnsafı olan.

insal *A. i.* Döllenme.

insan *A. i.* **1.** İnsan. **2.** Olgun adam. *İnsan-ül-ayn*, gözbebeği.

insani, insaniyye *A. s.* İnsan, ve insanla ilgili.

insaniyye *A. i.* (Zoo.) İnsanlar.

insaniyyet *A. i.* **1.** Bütün insanlar. **2.** İnsana yakışır davranış ve durum. Vicdanlılık. *Hiss-i insaniyyet*, insanlık duygusu.

insaniyetkâr *A. F. s.* İnsaniyetli, iyi vicdanlı.

insaniyetkârane *A. F. zf.* İnsaniyeti olana yakışacak biçimde, vicdanlılıkla.

insaniyetkârî *A. i.* İnsaniyetlik, vicdanlılık.

insıbab *A. i.* **1.** Dökülme, başka suya karışma. **2.** Vücutta ahlatın bir yerde toplanması.

insıraf *A. i.* **1.** Çekilme, çekilip gitme. **2.** (Dilb.) İsimlerin kurala göre çekilebilmesi.

insicam *A. i.* **1.** Yağmur bir düziye yağma. **2.** Düzgün. Düzgün söz.

insidad *A. i.* Tıkanma, kapanma.

insilâb *A. i.* Selp olunma. Kalkma. Giderilmiş olma. Kalmama.

insilâh *A. i.* **1.** Kesilen hayvanın derisi yüzülme. **2.** Soyulma. Sıyrılıp çıkma. **3.** Ay sonu.

insilâk *A. i.* Yola girme. Yol tutma.

insilâl *A. i.* Sıvışma. Savuşup gitme.

insiyak *A. i.* **1.** Bir kuvvetin etkisiyle çekilip gitme. **2.** (Ruhb.) İçgüdü: *Sevk-i tabiî.*

inşa' *A. i.* **1.** Yapma, yapılma, meydana getirme. **2.** Kaleme alma. **3.** Dilek kipleri. **4.** Düzyazı, nesir. **5.** Mektup yazma.

inşaat *A. i.* Yapı, yapı işleri.

inşallah *A. cüm.* Tanrı isterse, Tanrı nasip ettiyse.

inşad *A. i.* Manzuma okuma.

inşai *A. s.* **1.** Yapıya ait, yapıyla ilgili. **2.** (Dilb.) Dilek kipine ait.

inşaiyye *A. i.* Yapı işiyle uğraşanlar.

inşat *A. i.* Neşelendirme.

inşia' *A. i.* (Fiz.) Işınım.

inşiab *A. i.* **1.** Şubelere ayrılma. **2.** Çoğalma. **3.** Bölük bölük olma.

inşikak *A. i.* Yarılma. Çatlama.

inşirah *A. i.* **1.** Açılma. **2.** Açıklık, ferahlık. *İnşirah-ı derun*, iç açılması.

intac *A. i.* Netice verme. Sonuçlanma. Doğurma.

intak *A. i.* Söyletme, dile getirme. *İntak-ı hakk*, Allah söyletmesi.

intan *A. i.* Fena kokma.

intani *A. s.* Mikroplu.

intaş *A. i.* Tohum, toprakta çimlenme.

intıba *A. i.* **1.** İz bırakma. İzlenim. **2.** Matbu olma, basılma. **3.** (Ruhb.) İzlenim.
intıbâh *A. i.* Pişme.
intıbâh-ı taam, Yemeğin pişmesi.
intıbak *A. i.* Uyma. Uygun gelme.
intıfa *A. i.* Sönme.
intiva *A. i.* Sarılıp devşirilme.
intiaş *A. i.* **1.** Hastalıktan kurtulup kalkma. **2.** (Yıkılan adam) Doğrulup kalkma. **3.** Geçinme.
intiaz *A. i.* Kuvvetlenme. Kıvama gelme. Kalkma.
intibah *A. i.* **1.** Uyanma, uyanıklık. **2.** Göz açıklığı. **3.** Sinirlerin, organların uyanması.
intifa' *A. i.* Yararlanma. *Hakk-ı intifa,* (Huk.) faydalanma hakkı.
intifa *A. i.* Bir şey ortadan yok olma.
intifah *A. i.* Şişme. Kabarma. *İntifah-ı batnî,* gaz birikmesiyle karnın şişmesi.
intiha *A. i.* **1.** Sona erme. Nihayete erme. **2.** Tükenme, bitme. **3.** Son. Nihayet.
intihab *A. i.* **1.** Seçme. **2.** Seçilme. **3.** En güzel. *Beyt-i intihab,* kıta ya da kasidenin en güzel beyti.
intihab *A. i.* Yağma ile mal alma. Kapışma.
intihâbat *A. i.* **1.** Seçimler. **2.** Seçmeler, seçilmeler.
intihâbât *A. i.* Yağmalar, kapışmalar.
intihâbî *A. s.* İntihapla, seçme işleriyle ilgili.
intihaî, intihaiyye *A. s.* Son ile, bitme ile ilgili.
intihal *A. i.* **1.** Başka birinin şiirini ya da yazısını kendinin gibi gösterme. **2.** Çalma.
intihar *A. i.* Kendini öldürme.
intihaz *A. i.* **1.** Fırsat gözleme, fırsatı kaçırmama. **2.** Hareket etme, yola çıkma.
intikad *A. i.* **1.** Kalp parayı gerçeğinden ayırma. **2.** Eleştiri, tenkit.
intikadiyye *A. i.* Eleştirimcilik.
intikal *A. i.* **1.** Bir yerden başka yere göçme. **2.** Geçme, bulaşma. **3.** Babadan kalma, miras. **4.** Ölme, öbür dünyaya göçme. **5.** Anlama, kavrama. **6.** Bir konudan başka bir konuya geçme. **7.** Hastalığın yer değiştirmesi.
intikalen *A. zf.* İntikal suretiyle.
intikalî *A. s.* İntikal ile ilgili.
intikam *A. i.* Öç alma.
intikamât *A. i.* Öç almalar.
intikamcı *F. s.* İntikam almaya çalışan. Öç alıcı.
intikâs *A. i.* Başaşağı düşme.
intikaş *A. i.* Nakşolunma, kazılma.
intisab *A. i.* **1.** Bir kimseye bağlanma, çatkınlık. **2.** Birinin adamı olma.
intisac *A. i.* **1.** Doku peydahlama. **2.** (Biy.) Dokum.
intisâf *A. i.* **1.** Hakkını bitamam alma. **2.** Zamanın ortası.
intisak *A. i.* Düzgün dizilme, düzgün olma.
intişab *A. i.* **1.** Tutulup kalma. **2.** Odun ve mal biriktirme.
intişar *A. i.* **1.** Yayılma, dağılma. Üreme. **2.** Gizli bir şeyin ağızlara düşmesi. **3.** Genelleşme.

intiza' *A. i.* **1.** Çekip koparma, koparıp alma. **2.** Soyutlama, tecrit.

intizam *A. i.* Düzgün dizilme. Düzgünlük.

intizar *A. i.* **1.** Bekleme, beklenilme. **2.** Gözleme, gözlenilme. *El-intizar eşeddü min-en-nehar,* gözlemek, ateşten daha şiddetlidir; *İntizar-ı berk,* şimşek bekleme.

inzac *A. i.* İyice pişirip kıvamını buldurma.

inzal *A. i.* **1.** İndirme. İndirilme. **2.** Bel gelme, orgazm.

inzar *A. i.* Sonunun fena olacağını haber vererek korkutma.

inzibat *A. i.* **1.** Yolunda olma. **2.** Genel esenliğin yolunda olması. **3.** Sağlamlaşma.

inzibatî *A. s.* İnzibatla ilgili.

inzimam *A. i.* **1.** Katılma. **2.** (Kim.) Katım.

inziva *A. i.* **1.** Bir köşeye çekilme. Çekilip karışmama. **2.** Dünya işlerinden vazgeçme.

ira' *A. i.* **1.** İyilikte bulunma. **2.** Çakmaktan ateş çıkma, parlama.

i'ra' *A. i.* Soyma, çıplaklama.

ir'â *A. i.* Otlatma. *Ir'â-yi ağnâm,* koyunları otlatma.

i'rab *A. i.* **1.** Düzgün konuşma ve gerçeği belirtme. **2.** (Arap Dilb.) Arapça sözcüklerin sonlarındaki harf ya da harekenin değişmesi. **3.** Bu değişikliği öğretme bilgisi.

irad *A. i.* **1.** Söz söyleme. **2.** Bir malın getirdiği kazanç, gelir. *İrad-i edille,* kanıtları gösterme; *İrad-i kelâm,* söz söyleme; *irad-i mesel,* atasözü söyleme; *irad-i nutk,* nutuk söylemek; *irad ü masraf,* gelir ile gider.

irâdât *A. i.* **1.** Dilemeler, istemeler. **2.** Fermanlar, buyruklar.

irade *A. i.* **1.** İstem. **2.** Emir, ferman. *İrade-i aliyye,* sadrazam buyruğu; *irade-i cüz'iyye,* insanın elinde olan istek; elindelik; *irade-i ilâhiyye,* Tanrı buyruğu; *irade-i külliye,* Tanrı isteği; *irade-i seniyye,* padişah buyruğu; *irade-i zaife,* istemseme, geçici arzu; *-zâtiyye,* bir adamın kendi isteği.

iradet *A. i.* **1.** İrade. **2.** Gönüldeki istek.

iradî, iradiyye *A. s.* İrade ile ilgili İstemli. *Bükây-i iradî,* insanın ihtiyariyle ağlaması; *harekât-i iradiyye,* kendiliğinden davranışlar; *gayr-i iradî,* elde olmayarak, istem dışı.

iradiyye *A. i.* İradecilik.

irae *A. i.* **1.** Gösterme. **2.** Gösterip öğretme. *İrae-i tarîk,* yol, yöntem gösterme, kılavuzluk etme.

iraha *A. i.* Dinlendirme, rahat ettirme, yorgunluk aldırma. *İraha-i fikr,* fikir dinlendirme.

iraka *A. i.* Dökme, akıtma. *İraka-i dem,* kan dökme; *iraka-i eşk-i tahassür,* ayrılıktan, özlemden gözyaşı dökme.

iras *A. i.* **1.** Getirme. **2.** Gerekme. **3.** Verme. *İras-i fütur,* bıkkınlık verme; *iras-i keder,* keder verme; *iras-i zarar,* zarar verme.

i'raz *A. i.* Çekinme. Yüz çevirme.

irba' *A. i.* Artırma, çoğaltma, faize verip artırma.
irbah *A. i.* Fayda ve kazanç elde etme.
irca' *A. i.* **1.** Geri çevirme. geri döndürme. **2.** (Kim.) İndirgeme, redüksiyon. *İrca-i inan,* atın dizginini çevirme, başka yöne çevrilme; *İrca-i kelâm,* sözü yine maksada getirme; *irca-i nazar,* bakışı geçmişe çevirme.
ircaf *A. i.* Fena şey ile uğraşma.
irda', irza' *A. i.* Süt emzirme.
irdaf *A. i.* Ardısıra yürütme, yürütülme.
ir'eb *A. i.* Akıl. Derin zihin.
İrem *A. i.* Ad kavmi zamanında Şeddad'ın cennete benzetmek için yaptığı bahçe sütunlarının çok olmasından dolayı: *İrem-i zat-ül-imad.* Cennet gibi anlamında: *Bağ-i irem.*
irfan *A. i.* **1.** Bilme, anlayış. **2.** (Tas.) Yaratılıştan bilme, anlama. **3.** Tanrı sır ve gerçeklerini kavrama. **4.** Kültür.
irha' *A. i.* Gevşetme, gevşetilme, sarkıtma, aşağı salıverilme. *İrha-i inan-i semend-i hame,* kalem atının dizginini salıverme; *-irhâ-i imame,* endişesiz, kaygısız olma; *-inân,* dizginleri salıverme, işine devam etme; *-lisan,* ağzına geleni söyleme.
irhas *A. i.* Ucuzlatma.
irkâb *A. i.* Bindirme. Binek verme. Bindirilmek.
irkâben *A. zf.* Bindirerek.
irkan *A. i.* **1.** Kına yakma. **2.** Kızılağaç, safran. **3.** «Kardeşkanı» denilen ve boyacılıkta kullanılan kırmızı renkte bir sakız. **4.** (Hek.) Sarılık hastalığı. **5.** Ekinleri bozan san, gün çalığı.
irkas *A. i.* Raksettirme, oynatma, oynatılma.
irmâ *A. i.* Atma.
irmân *F. s.* Eğreti.
irmân *F. s.* **1.** Çağrısız gelen kimse. **2.** Dalkavuk. **3.** Eğreti. **4.** Arzu; istek. **5.** Pişmanlık.
irmegân *F. i. s.* **1.** Uğurluluk, mutluluk, yücelik. **2.** Terbiye eden.
irs *A. i.* **1.** Ölmüş bir kimseden kalan mal ya da paraya konma. Miras yeme. **2.** Kalıtım, soyaçekim.
irsad *A. i.* **1.** Hazırlama. **2.** Hazır olma. **3** (Ed.) Secili ve uyaklı olan bir sözün sonu, neden ibaret bulunduğunu sözle bildirme. (Huk.) *İrsad-ı gayr-i sahih,* devlet hazinesine ait gelirleri bir başka yöne ayırma; *irsad-ı sahih,* hazineye ait bir mülkün menfaatini kanun koyucunun hazineden alacağı olan kimseye vermesi.
irsal *A. i.* **1.** Gönderme, yollama. **2.** Koyverme, salıverme. Elçi yollama. *İrsal-i lihye,* törenle sakal koyverme. *İrsal-i mesel,* konuşurken atasözü kullanma.
irsaliye *A. i.* **1.** (Tar.) Bazı eyalet vergisi. **2.** Gönderilen eşya pusulası.
irsen *A. zf.* Miras olarak; anadan babadan geçerek.
irsî, irsiyye *A. s.* **1.** Mirasla ilgili. Ana babadan geçme mal. **2.** Kalıtsal.

irşad *A. i.* **1.** Doğru yolu gösterme, uyarma. **2.** (Tas.) İrfan sahibi birinin bir kimseye tarikatı ve Tanrı yolunu göstermesi.
irşaf *A. i.* Suyu yudum yudum emerek içme.
irşâk *A. i.* Bir şeye dik dik bakma.
irtia' *A. i.* Otlatma.
irtiab *A. i.* Ürkme.
irtiad *A. i.* Yıldırım çarpmış gibi titreme.
irtiaş *A. i.* Titreme. Sarsılma. *İrtiâş-ı mest*, sarhoş, baygın titreyiş.
irtibat *A. i.* **1.** Bir şeye bağlı olus, bağlanma. **2.** İlgili olma, birbirini tutma. **3** Bağlantı. Sözlerin birbirini tutması.
irtica' *A. i.* Geri dönme, eskiyi isteme.
irticâ' *A. i.* İkircikli biçimde umma.
irticac *A. i.* Çalkanma, kabarma. Sarsılma. *İrticac-i adalî*, kasıl sarsılma; *-derya*, denizin kabarması; *-ecrâm* (Astr.) Yıldız ışıklarının titremesi.
irticaf *A. i.* Sarsım.
irticaî, irticaiyye *A. s.* İrtica ile ilgili.
irtical *A. i.* Birdenbire içe doğduğu gibi şiir ya da söz söyleme.
irticalen *A. zf.* Düşünmeden, içe doğduğu gibi, ansızın, birdenbire.
irticalî *A. s.* İrtical ile ilgili.
irticâliyyât *A. i.* İçinden doğarak söylenen sözler.
irtida' *A. i.* Örtünme, bürünme.
irtida' *A. i.* Dinin yasakladıklarından çekinme, geri durma.
irtidad *A. i.* İslâm dinini bırakarak başka bir dine geçme
irtidaf *A. i.* Ardına düşme, ardından gitme, koşulma.
irtifa' *A. i.* **1.** Yükseklik. **2.** (Coğr.) Yükselti. **3.** Yükselme. *İrtifa almak*, zeval vakti güneşin yüksekliğini ölçüp derecesini belli etme.
irtifaen *A. zf.* Yükseklikçe yükseklik bakımından.
irtifak *A. i.* **1.** (Huk.) Başkasının arsa, yol, bahçe gibi taşınmaz bir malından belirli bir yolda yararlanma hakkı. İrtifak hakkı. **2.** (Anat.) İki kemiğin hareketsiz kalmak üzere eklemleşmesi.
irtihal *A. i.* **1.** Bir yerden başka bir yere gitme. Göç etme. **2.** Ölme. *İrtihal-i dâr-i beka*, ölme.
irtika' *A. i.* Yukarı çıkma, daha yüksek yerlere erişme.
irtikâb *A. i.* **1.** Kötü iş işleme kötülük etme. **2.** Yiyicilik, rüşvet yeme.
irtikâz *A. i.* **1.** Nabız atma. seğirme. **2.** Bağlanma. **3,** Dikilme.
irtisam *A. i.* **1.** Resmi çıkma, resmolma. **2.** (Geo.) İzdüşüm. *İrtisam-ı zû kesîr-il vech*, yeryuvarlağındaki engebelerin yetmiş beşer km. düz parçalar tasavvur edilerek bunların üzerine izdüşümü.
irtisamî, irtisamiyye *A. s.* İzdüşümsel.
irtişa' *A. i.* Rüşvet alma. *Bab-i irtişa*, rüşvet kapısı; *erbab-i irtişa*, yiyiciler, rüşvetçiler.
irtişah *A. i.* Sızmak, terleme.
irtiyab *A. i.* İkirciklenme. Duraksama. *Bilâirtiyap*, şüphelenmeden.

irtiyad *A. i.* (Fels.) İstem.
irtiyah *A. i.* Genişleme, feraha erme, ferahlama.
irtiza' *A. i.* Razı olma, uygun bulma. Beğenme, seçme.
irtiza' *A. i.* Memeden süt emme.
irtizak *A. i.* Rızıklanma, rızık alma.
irva' *A. i.* Sulama, suvarma. Suya kandırma. *İrva ve iska*, sulama ve suya kandırma.
irza' *A. i.* Gönlünü etme, hoşnut etme. *İrzay-i tarafeyn*, iki tarafı anlaştırma, kandırma.
irze *A. i.* Otluk, çayırlık yer.
irzîz *A. s.* **1.** Titreme. **2.** Dolu tanesi. **3.** Dik ses.
isâ *A. i.* Hazreti İsa.
isâ *A. i.* **1.** Vasî yapma. **2.** Vasiyet etme.
isâ **1.** Zenginleştirme, zenginleştirilme. **2.** Genişletme.
isabet *A. i.* **1.** Düşme (isabet). **2.** Düşme, çıkma. **3.** Değme, tutma. **4.** Yerindelik, yanılmazlık. *İsabet-i ayn*, göz değme; *isabet-i re'y*, fikir doğruluğu, yerinde fikir.
isabetkâr *F. s.* İsabetli.
is'ad *A. i.* Yüceltme, yükseltme.
is'ad *A. i.* Kutlu kılma.
isaet *A. i.* Kötülük etme.
İsaf *A. i.* Mekke putlarından biri.
is'af *A. i.* Birinin isteğini kabul edip yerine getirme.
îsâf *A. i.* Darıltma.
isaga *A. i.* Kalıba dökme. Kalıba dökülme.
isâga *A. i.* Kolaylıkla yutulma. *Isâga-i taam*, yemeğin kolaylıkla yutulması.
isal *A. i.* Ulaştırma, ulaştırılma. Eriştirme, eriştirilme.
isale *A. i.* Akıtma. *İsale-i dümu'*, gözyaşları dökme.
isam *A. i.* Ceza. Bir suçun sonucu olan karşılık.
isar *A. i.* **1.** Bağ, sargı. **2.** Esirlik. *Kayd-i isar*, esirlik bağı.
is'ar *A. i.* Narh konma. Paha biçilme.
îsar *A. i.* **1.** İkram, bahşiş. **2.** Seçme. **3.** Cömertlikle verme.
isbah *A. i.* Yüzdürme.
isbal *A. i.* Gönderme.
isbat *A. i.* **1.** Kanıt ve tanıt göstererek bir şeyin gerçek yönünü gösterme. **2.** Var etme. **3.** (Mant.) Tanıt. **5.** (Mat.) İspat. *İsbât-i hüner*, hüner gösterme; *isbat-i vücud*, varlığını gösterme.
isbatiyye *A. i.* (Fels.) Olguculuk, pozitivizm.
İsevî *A. s.* İsa peygamber dininde olan.
İseviyye *A. i.* Kadirî tarikati kollarından biri.
İseviyyet *A. i.* Hıristiyanlık.
isfenahiyye *A. i.* (Bot.) İspanakgiller.
isfenc *F. i.* Sünger.
isfenciyye *A. i.* (Zoo.) Süngergiller.
isfend *F. i.* Şarap.
isfendan *F. i.* (Bot.) **1.** Beyaz biber tohumu. **2.** Akçaağaç.
isfendaniyye *A. i.* (Bot.) Akçaağaçgiller.
isfid, esfid *F. s.* Ak, beyaz renkli.
isfidac *F. i.* Üstübeç.
ishab *A. i.* **1.** Çok söyleme. **2.** Aşırı tamah. **3.** Türlü şeylerden renk değişme.
ishal *A. i.* İç sürme, sürgün. *İshal-i tıflî*, çocuk ameli.

iska *A. i.* Su verme. Sulama. Suvarma.

iskân *A. i.* **1.** Yurtlandırma, yerleştirme. **2.** Yurtlanma, yerleşme. *İskân-i aşair,* aşiretleri yerleştirmek; *-muhacirîn,* göçmenleri yerleştirme. **3.** Bir harfi sâkin okuma.

iskâr *A. i.* Sarhoş etme.

iskat, ıskat Bk. ISKAT.

iskât *A. i.* **1.** Susturma. **2.** Tartışmada cevap vermeyecek duruma düşürme. **3.** Kandırma, razı etme. **4.** Ağzını kapatma.

İskender, Sikender *F. i.* Divan edebiyatında *İskender-i zül-karneyn, İskender-i Rumî* diye de geçen Büyük İskender. *Sedd-i İskender,* Kafkas dağları.

iskerek *F. i.* Hıçkırık.

iskîa, iskie *F. i.* Hayvanın ürkerek attığı çifte. Hayvanın sıçrayıp kıç atması.

islâk *A. i.* **1.** Sıraya koyma. **2.** Diziye geçirme. **3.** Yola getirme.

islâl *A. i.* **1.** (Kılıcı) Sıyırıp çıkarma. **2.** Vereme uğratma, verem etme.

İslâm *A. i.* **1.** Muhammet peygamberin kurup yaydığı din. **2.** Müslümanlık. *Ehl-i islâm,* islâm olanlar; *Huccet ül-islâm,* İmam Gazali'nin lakabı; *seyf-ül-islâm,* Halit bin Velit'in lakabı; *şeyh-ül-islâm,* Osmanlı kabinesinde sadrazamdan sonra yer alan ve din işlerine bakan üye.

islâmi, islâmiyye *A. s.* İslâm diniyle ilgili olan.

islâmiyan *F. i.* İslâmlar.

islâmiyyet *O. i.* İslâmlık, Müslümanlık. (Yanlış olmakla birlikte kullanılagelmiştir.)

ism *A. i.* **1.** Ad. **2.** (Dilb.) İsim.

ism *A. i.* Suç. Günah.

isma' *A. i.* İşittirme.

İsmailiyye *A. i. s.* Bazı Şiilerin son imam saydıkları İsmail'in kurduğu mezheplerden biri. Bu mezhepten olan kimse.

ismet *A. i.* **1.** Haramdan ve kötülükten çekinme. **2.** Namus. İffet. **3.** Günahsızlık, temizlik. Derece bakımından yüksek kimselerin aile kadınlarına hitapta kullanılır deyimler: *İsmetlû, ismetmeab, ismet penah.*

ismi, ismiyye *A. s.* **1.** Adla ilgili. **2.** (Dilb.) İsim ile ilgili. *Cümle-i ismiye,* isim cümlesi.

ismirar *A. i.* Esmerleşme. Kara olma, kararma.

ismiyye *A. i.* (Fels.) Adçılık.

ismiyyet *A. i.* İsimlilik. İsim olma hali.

isnâ' *A. ı.* **1.** Övme. **2.** Şükretme.

isnâ *A. i.* **1.** Değerini yükseltme. **2.** Bir yerde uzun zaman kalma.

isna aşer *A. s.* On iki. *Eimme-i isna aşer,* on iki imam.

isna aşeriyye *A. i.* On iki imamın tarikatı

isnad *A. i.* **1.** Üstüne atma, yükleme. **2.** Karacılık, iftira. **3.** Peygamber sözlerinin sırasıyle kimler tarafından söylenilegeldiğini bildirme. **4.** (Dilb.) Özne ile yüklem arasındaki ilgi.

isnan *A. i.* **1.** Diş çıkma. **2.** Yaşlanma.

isnevî *A. s.* **1.** İki ile ilgili. **2.** Pazartesi ile ilgili. **3.** *i.* Her pazartesi oruç tutan kimse.

isneyn *A. s. i.* **1.** İki. **2.** Pazartesi günü.
isneyniyyet *A. i.* (Fels.) İkilik, dualite.
ispâh *F. i.* Asker. Bk. SİPAH.
ispenah *F. i.* Ispanak.
ispend *A. i.* Üzerlik (tohumu).
ispergam *F. i.* **1.** Fesleğen. **2.** Gül. **3.** Genel olarak yeşillik.
isr *A. i.* **1.** İz, ayak izi. **2.** Meslek, yol.
isra' *A. i.* **1.** Yürütme. **2.** Gönderme.
isra' *A. i.* Çabuklandırma.
israf *A. i.* Gereksiz yere harcama
İsrafil *A. i.* Dört büyük melekten biri. *Sur-i İsrafil*, İsrafil'in kıyamet günü üfüreceği boru.
İsrail *A. i.* Yakup peygamberin adı. *Beni İsrail*, İsrail çocukları.
israiliyyat *A. i.* İsrailoğulları kitaplarından aktarılan masalımsı hikâye ve olaylar.
isrâr *A. i.* Gizleme. Sır tutma. *İsrâr-ı esrar*, sırların gizlenmesi.
istar *A. i.* Yazı yazma.
istabrak *A. i.* **1.** Sırma ile işlenmiş kaba kumaş. **2.** Huri elbisesi.
istıkra *A. i.* **1.** Gezme, dolaşma. **2.** Âvarelik. Konuklama. **3.** (Fels.) Tümevarım.
istikraî *A. s.* (Fels.) Tümevarımsal.
istıkrar *A. i.* **1.** Yerleşme, karar bulma. **2.** Kararlaşma. İyice belli olma.
istıksar *A. i.* Kısma. Kıstırma.
istıktab *A. i.* **1.** Kutuplaşma, **2.** (Fiz.) Polarma.
istıtlâ' *A. i.* Anlamaya, bilmeye, öğrenmeye çalışma.
istıtlâat *A. i.* Haber almalar. Duyulanlar.
istiab *A. i.* **1.** (İçine) Alma, (içine) sığdırma. **2.** Tutma, kaplama.
istiade *A. i.* Yeniden canlanma.
istiane *A. i.* Yardım isteme.
istiare *A. i.* **1.** Ödünç alma **2.** (Ed.) bir sözcüğün anlamını geçici olarak başka bir sözcük hakkında kullanma. Bir ere «Aslanım» denilmesi gibi. *İstiare-i mekniye*, bir teşbihten kendine benzetilen kaldırılarak sadece benzeyenin söylenmesiyle oluşan istiare; *istiare-i musarraha*, bir teşbihten benzeyen kaldırılarak kendine benzetilenin söylenmesiyle oluşan istiare; *istiare-i telmiyye* ya da *tehekkümiyye*, şaka ve alayı içeren bir istiare.
istiaza *A. i.* Karşılık olarak bir şey isteme.
istiaze *A. i.* Euzi billâhi mineş-şeytan-ir-racim sözünü söyleyerek Tanrıya sığınma **2.** Sığınma.
istib'ad *A. i.* Yakıştırmama, uzak görme. Olasızlık.
istibaha, istibahat *A. i.* **1.** Mübah ve helâl sayma. **2.** Birçok kimselerin kanını dökmeye izin verme.
istibdad *A. i.* **1.** Keyfe bağlı yönetim; zorbalık. **2.** Yönetimde baskı.
istibdadkârane *F. zf.* İstibdatla yönetilen, ona yakışır yolda.
istibdal *A. i.* **1.** Değiştirme, değiştirilme. Yerine birşey isteme. **2.** (Ask.) Yeni asker alıp

eskilere izin verme, koyverme.
istibhac *A. i.* Yüzü gülme, sevinme.
istibhâr *A. i.* Deniz gibi geniş ve sonsuz olma, çok geniş bilgiye sahip olma.
istibka *A. i.* **1.** Devamını, sürmesini isteme. *İstibka'-yi teveccühleri...* teveccühünüzün devamı. **2.** Saklama, korunma, kalma.
istibra *A. i.* İşedikten sonra temizlenme.
istibsar *A. i.* Basiretli, hesaplı davranma.
istibşar *A. i.* Hayırlı haber alma. Müjdelenme. Müjde alıp sevinme.
istibtan *A. i.* Her şeyin içyüzünü bilme.
isti'cab *A. i.* Şaşma, hayrette kalma.
isticabe, isticabet *A. i.* Duanın Tanrıca kabulü.
istical *A. i.* İvedilik, acele etme. Çabuklandırma.
istîcar *A. i.* Kira ile tutma, kiralama.
isticare *A. i.* Yardım ve korunma isteme.
isticaze *A. i.* **1.** İzin isteme. **2.** Sunulan bir manzume için caize, para isteme.
isticbar *A. i.* Baskı yapma, zorlama.
istichal *A. i.* Cahil sayma.
isticlâb *A. i.* **1.** Celbetme, çekme, çekilme. **2.** (Fels.) Uyandırma.
isticnas *A. i.* Cinsine benzetme.
isticvab *O. i.* Sorguya çekme, sorgu.
isticvâbnâme *A. F. i.* Sorgu yargıcına alınan ifadelerin yazıldığı kâğıt.
istida *A. i.* **1.** Dilekçe. **2.** Yalvararak isteme.
istida' *A. i.* Emanet etme.
istidad *A. i.* **1.** Bir şeyi yapmaya doğuştan hazırlıklı olma, yetenek, istidat. **2.** Anlayışlılık.
istidame *A. i.* **2.** Bir şeyin sürüp gitmesini dileme. **2.** Dönerek uçma.
istidane *A. i.* Borç alma, ödünç alma.
istidare *A. i.* **1.** Dönme, dolaşma. **2.** Daire biçimine girme. Değirmileşme.
istidbar *A. i.* Arka çevirme. Yüz döndürme.
istidlâl *A. i.* Dolayısıyle anlama, (anlam, sonuç) çıkarma.
istidlâlen *A. zf.* İstidlâl yoluyle. Kanıt ile.
istidrac *A. i.* **1.** Derece derece ilerleme. **2.** Değeri ve hakkı olmadığı halde talihi, kaderi iyi gitme. **3.** Kötülükcül başarı.
istidracî *A. s.* Adım adım, derece derece olan şey.
isti'fa *A. i.* **1.** Bağış isteme. **2.** Çekilme, işinden çekilme. *İstifa-i kusur*, özür dileme.
istîfa *A. i.* Tamamıyle alma.
istifade *A. i.* **1.** Asılanma, yararlanma. **2.** Kazanma. **3.** Bir şey öğrenme.
isti'faf *A. i.* **1.** Günahtan, kötülükten çekinme. **2.** Namusluluk satma.
istifaname *F. i.* Bir yerden ayrılmayı, çekilmeyi bildiren yazı.
istifaza *A. i.* Fey'z alma, feyiz bulma.
istifham *A. i.* **1.** Sorup anlama.

2. Anlamak için sorma. Soru.

istifham-ı inkârî *A. i.* Olumsuz yönden soru sorma; «Sözümü anladınız mı?» gibi.

istifhamî, istifhamiyye *A s.* Soru ile ilgili. Soruya ait.

istifkad *A. i.* Araştırma, soruşturma.

istifraş *A. i.* **1.** Odalık alma. Odalık yapma. **2.** Birlikte yatma.

istifsad *A. i.* Bir şeyin bozulmasını isteme.

istifsar *A. i.* Sorup anlama, *istifsar-ı hatır,* hatır sorma.

istifta *A. i.* Fetva almak için müftüye baş vurma.

istiftah *A. i.* **1.** Başlama. **2.** Siftah etme. **3.** Açma.

istigasa *A. i.* Yardım isteme.

istigbar *A. i.* (Bot.) Tozlaşma.

istigfar *A. i.* Tanrıdan günahının bağışlanmasını dileme. **2.** «Estağfurullah». **3.** Töbe etme.

istiglâl *A. i.* Geliri karşılık gösterilerek, yapı, tarla gibi malın rehine konması.

istiglâlen *A. zf.* Taşınmaz malı rehine koyarak.

istigmâm *A. i.* Sarmak, sarınmak.

istigna *A. i.* **1.** Eldekini yeter bulma, tokgözlülük. **2.** Gereksinimsizlik. **3.** Ağır davranma. **4.** Çekinme.

istigrab *A. i.* Şaşma. Garip bulma.

istigrak *A. i.* **1.** Dalma. İçine gömülme. **2.** Dalgınlık. **3.** (Tas.) Kendinden geçip dünyayı unutma. **4.** (Arap. Dilb.) *El* harfitarifinin isimleri genel hale koyması. **5.** Aşırı abartma.

istigşa' *A. i.* Örtünme.

istigşaş *A. i.* Öğüt veren.

istihâ *A. i.* Tıraş etme, ettirme.

istîhâb *A. i.* Bağış olarak isteme.

istihal *A. i.* Bir şeye ehil, lâyık olma. Onu çekip çevirme.

istihale *A. i.* **1.** Olamazlık. **2.** Bir halden başka bir hale geçiş, başkalaşma, başkalaşım.

istihalât *A. i.* Başkalaşmalar, değişmeler.

istihaliyye *A. i.* (Fels.) Biçimdeğişimcilik.

istihare *A. i.* **1.** Bir işin sonunu anlamak için aptes alıp dua edip uykuya yatma. **2.** Hayırlı olmayı dua etme.

istihbar *A. i.* Haber ve bilgi alma. Duyma.

istihbarat *A. i.* Alınan haberler.

istihcan *A. i.* Kötü görme. Çirkin sayma, ayıplama.

istihda *A. i.* Doğru yolu isteme.

istihdaf *A. i.* Hedef tutma, amaç edinme.

istihdam *A. i.* Kullanma. Hizmete alma.

istihfâ *A. i.* Saklanma, gizlenme.

istihfaf *A. i.* **1.** Küçümseme. **2.** Önem vermeme. **3.** Küçük görme.

istihfafkâr *F. s.* Küçümseyen, küçük gören.

istihfafkârane *F. zf.* Küçümseyerek, küçük görerek.

istihfâz *A. i.* **1.** Saklama. **2.** Bir şeyin saklanmasını isteme. Bk. HIFZETME.

istihkak *A. i.* **1.** Hakkı olma, hak kazanma. **2.** Hak kazanılan şey, iş karşılığı. *Bil-irsi vel istihkak,* babadan kalma nitelikleri olma. *İstihkak-ı*

hars, (Huk.) bir yerde tarım yapmak hakkı.

istihkâm *A. i.* Sağlamlık. Kuvvetli, dayanıklı olma. **2.** Kuvvetli siper.

istihkâmat *A. i.* **1.** İstihkâmlar. **2.** Siperler. *İstihkâmat-ı cesîme*, büyük siper, sığınak; *-dâhile*, siper içinde bağımsız sığınak; *-hafife*, savaşta çarçabuk yapılan sığınaklar; *-muttasıla*, birbirine bağlı sığınaklar; *-muvakkata*, geçici fakat büyük sığınaklar; *-münferide*, ya da *-munfasıla*, savaş alanının şurasında burasında yapılan sığınaklar.

istihkar *A. i.* Hor görme.

istihlâb *A. i.* **1.** Yemeğin bağırsaklarda sindirim için sübye haline geçmesi. **2.** Süt sağma, sağılma.

istihlâb *A. i.* Tırmalama.

istihlâf *A. i.* Birinin yerine geçme.

istihlâk *A. i.* **1.** Boş yere harcayıp tüketme. **2.** Bitirme.

istihlâkât *A. i.* Harcamalar. Yenen içilen şeyler.

istihlâl *A. i.* **1.** (Yeni) Ay görünme. **2.** Çocuğun doğar doğmaz ağlaması. *Beraat-i istihlâl*, (Ed.) güzel başlangıç; iyi belirti.

istihlâl *A. i.* **1.** Helâl sayma. **2.** Helâllaşma. **3.** Nikâhla alma.

istihlâs *A. i.* **1.** Bir şeyi kendinin edinme. **2.** Kurtarma, kurtarılma.

istihmam *A. i.* Hamama girme. Yıkanma.

istihrac *A. i.* **1.** Çıkarma, çıkarılma. **2.** Sonuç çıkarma. **3.** Bazı belirtilerden ileriyi görme, anlama. **4.** Bir dilde okuduğunu anlama. **5.** Fal bakma, yıldızlardan anlam çıkarma.

istihracat *A. i.* Kimi şeylerden hüküm ve anlam çıkarma.

istihsal *A. i.* **1.** Üretme. Meydana getirme. **2.** Ele geçirme.

istihsalât *A. i.* **1.** Üretilenler. **2.** Elde edilen şeyler.

istihsân *A. i.* Savunma, karşı koyma.

istihsan *A. i.* Güzel bulma. Beğenme.

istihsanen *A. zf.* Beğenerek, güzel sayılarak.

istihşaş *A. i.* Eğlenme, zevklenme.

istihva *A. i.* **1.** Şaşırıp kalma. **2.** Heva ve hevesi hoş görme.

istihya *A. i.* **1.** [Hayâ'dan] Utanma. **2.** [Hayat'tan] Diriltme, yaşatma.

istihza *A. i.* Alaya alma, biriyle eğlenme.

istihzar *A. i.* **1.** Huzura getirme, hazırlama. **2.** Hatıra getirme,

istîka' *A. i.* Olmasını tasayla beklemek.

istikamet *A. i.* **1.** Doğruluk. Doğru davranış. **2.** Bir şeyin bir yöne doğrulması, uzanması. **4.** (Tas.) Tanrıya kullukta bulunma.

istikân, istikâne, istikânet *A. i.* **1.** Alçak gönüllülük. **2.** Küçülme. Bk. TEVAZU.

istikâre *A. i.* **1.** Sırtına alıp götürme. **2.** Hızlı yürüme.

istîkâz *A. i.* Uykudan uyanma.

istikbah *A. i.* Çirkin görme, ayıplama.

istikbal *A. i.* **1.** Gelecek za-

man. **2.** (Geleni) Karşılama. *İstikbal-i kıble*, kıbleye yönelme.

istikbalen *A. zf.* **1.** İlerde, gelecek zamanda. **2.** Karşılayarak.

istikbalî *A. s.* Gelecek zamanla ilgili.

istikbar *A. i.* Büyüklenme.

istikfaf *A. i.* Az şeyle yetinme.

istiklâl *A. i.* **1.** Kendi başına olma. Kimseye bağlı olmama. **2.** Az bulma. Azımsama.

istiklâliyyet *A. i.* Başına buyruk olma. İstiklâl üzere bulunma. Bağımsızlık.

istikmal *A. i.* **1.** Bitirme, kemale erdirme.

istiknah *A. i.* Bir şeyin gerçeğine varma.

istikra *A. i.* Kiralama. Kira ile tutma.

istikrâ *A. i.* Tümevarım.

istikrah *A. i.* **1.** Bir şeyi istemeyerek zorla yapma. **2.** Beğenmeyip tiksinme.

istikrâî *A. s.* (Fels.) Tümevarımsal.

istikrâr *A. i.* **1.** Karar bulma, yerleşme. **2.** İyice belli olma.

istikrar *A. i.* Tekrarlatma.

istikraz *A. i.* **1.** Ödünç para alma, alınma. **2.** Faizle para alma. *İstikraz-ı dâhilî*, iç istikraz, (devletin hisse senedi, bono vb., çıkarıp para sağlaması); *istikraz-ı hâricî*, dış istikraz.

istiksa *A. i.* İnceden inceye araştırma.

istiksar *A. i.* Çok görme, çoğumsama.

istikşaf *A. i.* Keşfetmeye çalışma. Ne olup bittiğini öğrenmek için araştırma.

istiktab *A. i.* **1.** Söyleyip yazdırma. **2.** Yazısı kontrol edilmek üzere birine birkaç satır yazdırma.

istilâ *A. i.* **1.** Ele geçirme. **2.** Yayılma, kaplama. **3.** (Jeo.) Basma.

isti'lâ *A. i.* Yükselme. Yüce olma.

istîlâd *A. i.* Doğurtma.

istîlâdî *A. i.* Doğurtucu.

istîlâî *A. s.* **1.** İstilâ ile ilgili. **2.** Salgın bir hastalıkla ilgili.

istilâm *A. i.* **1.** Öpme ya da el sürme. **2.** Kâbe'de Hacer-ül Esved'in okşanması.

isti'lâm *A. i.* Bilgi isteme, yazı ile bilgi isteme.

istilcâc *A. i.* Elinde bulundurduğu bir mal üzerinde düşmanca direnme.

istilka *A. i.* Arka üstü yatarak uyuma.

istilzam *A. i.* Gerektirme, gerekli bulmak.

istilzaz *A. i.* Hoşa gitme. Lezzet alma.

istilzaziyye *A. i.* (Fels.) Hazcılık, hedonizm.

istim *F. i.* Yara, cerahat.

istimâ' *A. i.* Birinin ziyaretine gitme.

istisma' *A. i.* **1.** Dinleme, dinlenilme, işitme, işitilme. **2.** Dinleyip kabul etme. **3.** Kulak verip dinleme.

isti'mal *A. i.* Kullanma. *Hüsn-i istimal*, güzel kullanma, yerinde kullanma; *su-i istimal*, yersiz, yolsuz kullanma.

istimalât *A. i.* Kullanmalar, kullanışlar.

istimalet *A. i.* **1.** Gönül alma, gönül çelme. **2.** Vaat ederek kandırma.

istimalnâme *A. F. i.* Suçun

affedildiğini bildiren kâğıt.

istîman *A. i.* Aman dileme. **2.** Sığınma.

isti'mar *A. i.* **1.** Bir yeri bayındırma. **2.** Bir yerin bayındırlığını dileme. **3.** Sömürgeleştirme.

istimdad *A. i.* Yardım isteme.

istimhal *A. i.* Mühlet, zaman isteme.

istimlâk *A i.* **1.** Kamu yararı için bir mülkü kamulaştırma. **2.** Mülk edinme.

istimlâl *A. i.* Canı sıkılıp usanma.

istimna *A. i.* Abaza çekme. *İstimnâ bi-l-yed,* otuzbir çekme.

istimrar *A. i.* Sürme. Sürüp bir düziye gitme. *Al-el-istimrar,* aralıksız.

istimrarî *A. s.* Sürerlik. *Fiil-i istimrarî,* sürerlik fiili.

istimsak *A. i.* Kendini tutma, nefsine hâkim olma.

istimsal *A. i.* Örnek edinme.

istimta *A. i.* Temettü edinme. yararlanma.

istimzac *A. i.* Birinin ne düşündüğünü yoklama.

istinabe *A. i.* Başka bir yer mahkemesi için bir tanığın yazılı olarak ifadesinin alınması.

istinad *A. i.* **1.** Dayanma. **2.** Güvenme. **3.** Kanıt diye bakılan bir şey üzerine fikrini, iddiasını kurma.

istinâden *A. zf.* Dayanarak, güvenerek.

istinadgâh *F. i.* Dayanacak, güvenecek, sığınacak yer.

istinaf *A. i.* **1.** Yeniden başlama. **2.** Bidayet mahkemesinin kararı için bir üst mahkemeye başvurma. **3.** (Dilb.) Sözün başlangıcı.

istinafen *A. zf.* İstinaf yoluyle.

istinare *A. i.* Nurlandırma, parlatma.

istinba' *A. i.* Haber sorma. bilgi isteme.

istinbat *A. i.* Bir söz ya da işten gizli bir anlam çıkarma, dolayısıyle anlama.

istinca *A. i.* Pislikten temizlenme.

istincad *A. i.* Asker bulma, asker toplama.

istînfar *A. i.* Ürkme, ürküp kaçma.

istînkâf *A. i* Kabul etmeme. Reddetme. Çekimser kalma.

istinkâh *A. i.* Bir kadını nikâhla alma.

istinsab *A. i.* **1.** Soyunu bildirme. **2.** Soy davası gütme.

istinsah *A. i.* Bir nüshasını yazma. Suretini çıkarma. Kopya etme.

istinsâh *A. i.* Öğüt isteme. Nasihat alma.

istinsâr *A. i.* **1.** Su ya da bir ilaçla burnu temizleme. **2.** Püskürme.

istinsar *A. i.* Yardım isteme.

istinşad *A. i.* **1.** Birine manzume okutma. **2.** Bir kimseden şiir okumasını isteme.

istinşak *A. i.* **1.** Aptes alırken buruna su çekme. **2.** Şiddetli koklama.

istintac *A. i.* Sonuç çıkarma.

istintâk *A. i.* Söyletme. Sorguya çekme.

istintâkî, istintâkıyye *A. s.* Soruşturmayla ilgili.

istintakname *A. F. i.* (Huk.) Sorguya çekilen kimsenin ifadesinin yazıldığı kâğıt.

istîrâ *A. i.* **1.** Çakmak taşından ateş çıkarma. **2.** İki ağaç

parçasını birbirine sürte sürte tutuşturma.

istirabe *A. i.* Şüpheye düşme. Kuşkulanma.

istirahat *A. i.* Dinlenme, rahatlaşma.

istirak *A. i.* Çalma, hırsızlama. *İstirâk-ı sem,* kulaktan söz kapma.

Istirbah *A. i.* Faizle para verme. Faize para yatırma. Tefecilik.

istirca *A. i.* Rica etme, yalvarma, dileme.

istirca' *A. i.* (Bir ölü görüldüğü zaman) *innâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn* (Biz Tanrının kuluyuz, ve hiç kuşkusuz ona dönücüleriz) ayetini okuma.

istirdad *A. i.* Geri isteme. Geri alma.

istirfa' *A. i.* Kaldırılmasını, yapılmamasını isteme.

istirha *A. i.* Gevşeme. *İstirhâ-yi adelât,* (Hek.) kasların gevşemesi; *-asâb,* (Hek.) sinirlerin gevşemesi.

istirhab *A. i.* Korkutma. Korkutulma.

istirham *A. i.* Merhamet dileme. Yalvarma.

istirhamname *F. i.* Bir şey dilemek için yazılan mektup.

istirhan *A. i.* Rehin alma, rehin alınma.

istirhâs *A. i.* Bir şeyi ucuz görme.

istirkab *A. i.* Çekememe. Rekabette bulunma.

istirkak *A. i.* Kul edinme. Kul edinilme.

istirşa *A. i.* Bir iş için bir şey isteme.

istirşad *A. i.* Hak yoluna gitmek isteme.

istirvâh *A. ĥ* Rahatlama, dinlenme.

istirza *A. i.* Razılık isteme.

istirzak *A. i.* Rızık, nafaka sağlamaya çalışma.

istirzal *A. i.* Aşağılık görme. Rezil sayma.

istis'ab *A. i.* Güç görme. Zorumsama.

istisabe *A. i.* Sevap kazanmayı isteme.

istis'ad *A. i.* Uğurlu sayma.

istis'adiyye *A. i.* (Fels.) Mutçuluk.

istis'âl *A. i.* Soruşturma.

istîsal *A. i.* Kökünden koparıp çıkarma, temizleme. **2.** (Hek.) Bir urun çıkarılması.

istisgar *A. i.* Küçük görme. Küçümseme. Azımsama.

istishab *A. i.* Yanına alma. *Bil-istishab,* beraber alarak, ile birlikte.

istishal *A. i.* Kolay sayma, kolay görme.

istiska *A. i.* **1.** Aşırı susama. **2.** Yağmur duasına çıkma. **3.** Bedenin ötesine berisine su toplanma hastalığı.

istiskal *A. i.* Soğuk davranışlarla hoşlanmadığını belli etme, dolayısıyle kovma, kovumsama.

istislâm *A. i.* **1.** Uyma. **2.** Yolun ortasından gitme. **3.** İslâmlığı kabul etme.

istislâf *A. i.* Birinin yerine geçme.

istismar *A. i.* Sömürme. **2.** İşletme, yararlanma.

istisna *A. i.* **1.** Ayırma. Ayrı tutma. **2.** Kural dışı bırakma. *Bilâ istisna,* ayrılıksız.

istisnaî *A. s.* Ayrıcalıklı şeylere ait, onunla ilgili.

istisra *A. i.* Çabuklaştırma, hızlandırma.
istisvab *A. i.* Doğru bulma. Beğenme, beğenilme.
istisvaben *A. zf.* Beğenerek.
istiş'ar *A. i.* Bir maddenin yazılıp bildirilmesini isteme.
istişare *A. i.* Danışma.
istişfa *A. i.* Sağlık çaresi arama.
istişfa' *A. i.* Şefaat isteme, birinin aracılığını dileme.
istişhad *A. i.* **1.** Tanık gösterme. **2.** Tanıt sayarak ileri sürme. **3.** Şehit olma.
istişmam *A. i.* **1.** Koklama. Koku alma. Kokusundan duyma. **2.** Uzaktan ve dolayısıyle haber alma.
istitaa, istitaat *A. i.* Güç. Güç yeterlik. *Alâ kader il istitaa*, gücün yettiği kadar.
istitabe *A. i.* İyi ve hoş bulma.
isti'taf *A. i.* Acıma ve yardım dileme.
istitale *A. i.* **1.** Uzama. Dal budak salma. **2.** (Biy.) Bazı organların aşırı uzaması. Uzantı.
istit'âm *A. i.* Yemek isteme.
istitar *A. i.* Hekime başvurma. Kendini hekime gösterme. İlaç arama.
istitrad *A. i.* Asıl konudan olmayıp sırası gelmişken söylenen söz.
istitraden *A. zf.* İstitrat olarak, sırası gelmişken.
istitradî *A. s.* Asıl konudan olmayan, söz sırası gelerek söylenilmiş.
istitraf *A. i.* Görülmemiş bir şey sayma.
istiva *A. i.* **1.** Müsavi, eşit olma. **2.** Düz olma, düzlük. **3.** Ortada ve tam bir derecede bulunma. **4.** Kaplama, örtme.
istizaa *A. i.* Ziyalanma, ışıklanma.
istizah *A. i.* **1.** Bir işin açıksöylenmesini isteme. Açıklama isteme. **2.** (Parl.) Gensoru.
istizale *A. i.* Yok edilme.
istizam *A. i.* Büyütme. **2.** Kibirlenme, **3.** Bir şeyi önemseme.
istizan *A. i.* **1.** İzin isteme. **2.** İzin için sorma. **3.** Danışma. *Bil istizan*, sorarak; *bilâ istizan*, hiç danışmadan, sormadan.
istizhar *A. i.* **1.** Yardım isteme. Arka olmasını isteme. **2.** Dayanma, arka verme.
istizkâr *A. i.* **1.** Hatıra getirme. **2.** Ezber etme.
istizlâl *A. i.* Aşağılık görme. Bayağı görülme.
istizlâl *A. i.* Gölgelenme, gölge altına girme. **2.** Sığınma.
istizmâm *A. i.* Kötü, beğenilmeyecek iş görme.
istizmâr *A. i.* Fikrini yoklama.
istizraf *A. i.* Zariflik, incelik gösterme.
istûh, iştuh *F. s.* Güçsüz, âciz; mahzun, perişan.
isvidad *A. i.* Kararma. *İsvidad ül-cild*, cildin kararması.
isyan *A. i.* Ayaklanma.
îş *A. i.* **1.** Yaşayış, yaşama. **2.** Ekmek, gıda. **3.** Yaşama tarzı, zevk ve sefa. *İş ü işret*, yiyip içip eğlenme; *İş ü nûş*, yiyip içme.
işâ' *A. i.* (Ağacın) Çiçek açma. *İşâ-i eşcâr*, ağaçların çiçek açması.
işa *A. i.* Gece karanlığı başladığı zaman. Sular kararmağı vakit. **2.** Akşam ya da

yatsı namazı. **3.** Akşam yemeği.

işaâd *A. i.* (Haber) Duyurmalar, yaymalar. *İşaât-i bedhahane,* kötü niyetlerle haberler yayma; *-kâzibane,* yalan haber yayma.

iş'ab *A. i.* Ölme.

iş'âbe *A. i.* **1.** Genç yaşta saç sakal ağarma. **2.** Saç sakal ağarma.

işâde *A. i.* Seslenme, sesini yükseltme.

işâeyn *A. i.* Akşam ile yatsı zamanları. *Beyn-el-işâeyn,* akşam ile yatsı arası.

iş'al *A. i.* **1.** Şulelendirme, yakma, tutuşturma. Alevlendirme, parlatma. **2.** Şiddetlendirme.

iş'ar *A. i.* Yazı ile bildirme, haber verme. *İş'ar-i ahîre değin,* en son bildirilecek habere kadar.

işaret *A. i.* **1.** Bir şeyi (parmak, el, kaş, göz ile) gösterme. **2.** İz, alâmet. **3.** (Tas.) Doğrudan doğruya değil de hatırlatma için verilen emir. *İşaret-i aliyye,* şeyhülislâm emri; *-ilâhiye,* Tanrı buyruğu.

işba' *A. i.* [Şibi'den] **1.** Karnını doyurma. **2.** (Fiz.) Doyma. **3.** (Ed.) Arap nazmında vezin ya da kafiye zoruyle sözcüğe bir harf katma.

işcar *A. i.* Ağaç yetiştirme.

işcâz *A. i.* Kederlendirme.

îşe *F. i.* **1.** Casus. **2.** Orman.

işfa *A. i.* Hastayı iyi etmeye çalışma. Şifalı şey verme.

işfâf *A. i.* Üstün tutma.

işfâk *A. i.* **1.** Korkma. **2.** Lütuf, bağış.

işgal *A. i.* **1.** İş verme, işle uğraştırma. **2.** İşten alıkoma. Başka bir şeyle uğraştırıp asıl işe engel olma. **3.** Tutma. **4.** Oyalama.

işgene *F. i.* **1.** Et suyu ile yapılan tirit. **2.** Yaşlılık ya da kızgınlık dolayısıyle yüzde görülen buruşukluk.

işgere *F. i.* Atmaca, şahin, doğan gibi av için kullanılan eğitilmiş kuş.

işgûh *F. i.* Yıkılış, yüzüstü kapanış.

işha' *A. i.* **1.** Göz dikmek. **2.** İstenileni verme.

işhad *A. i.* Tanık getirme. Tanık diye gösterme.

işhâz *A. i.* Bileme, bilenme; keskinletme, keskinleme. *İşhâz-i seyf,* kılıç bileme.

işkâ *A. i.* Şikâyet ettirme. **2.** Öç, intikam alma.

işkâl *A. i.* **1.** Kuşkulu, karışık olma. Güçlük. **2.** Zorlandırma, güçleştirme.

işkenbe Bk. ŞİKEMBE.

işkence *F. i.* Azap, eziyet.

işkeste *F. s.* Kırık. Bitik.

işküfe *F. i.* Şükûfe, çiçek.

işmam *A. i.* **1.** Koklatma. **2.** Biraz duyurma, çıtlatma.

işmizaz *A. i.* Yüzünü buruşturma, yüzünü ekşitme. **2.** Can sıkma titreyip ürperme.

işrab *A. i.* **1.** İçirme. **2.** Maksadı açıktan değil de dolayısıyle gösterme. Kapalı biçimde anlatma.

işraf *A. i.* **1.** Yüksek yere çıkma. Yüksek yere çıkıp anlama. **2.** (Hasta) Ölüm halinde olma.

işrak *A. i.* **1.** Parlatma, ışıklandırma. **2.** (Güneş) Doğma.

işrak *A. i.* Tanrıya ortak koşma. Çok tanrı olduğuna inanma.
işrakıyye *A. i.* Pyhtagoras felsefesi.
işrakıyyun *A. i.* Pyhtagoras felsefesi yolunda olanlar.
işret *A. i.* **1.** İçki. **2.** İçki içme, içki kullanma.
işrin, işrun *A. s.* Yirmi, yirminci.
işrîrâk *A. i.* Gözyaşına boğulma, ağlamaktan boğulmak derecesine gelme.
iştial *A. i.* Tutuşup yanma. Parlama. Alevlenme.
iştibah *A. i.* Kuşkulanma, şüphelenme. *Bi iştibah, bilâiştibah,* kuşkusuz.
iştibâk *A. i.* Örülme, örgülenme, karışma, birbirine geçme. *İştibâk-ün-nücum,* (Astr.) Güneş battıktan sonra gökte yıldızların kum gibi birbirine girmiş halde görünmeleri.
iştidad *A. i.* Sertleşme. Ağırlaşma. Büyüme. Artma.
iştigal *A. i.* İş işleme. Bir şeyle uğraşma.
iştiha *A. i.* **1.** İstek. **2.** Boğaz ve mide açıklığı. Açlık. **3.** Fazla istek.
iştihar *A. i.* Ün alma. Ünlü olma.
iştikâ *A. i.* Yanıp yakılma. Şikâyet etme. *İştika an-il-hükkâm,* (Huk.) Mahkeme başkan ya da üyesinin hüküm ve kararına itiraz etme; *iştika-yi cevr-i felek,* feleğin cefasından yakınma.
iştikak *A. i.* (Dilb.) Bir kökten gelen sözcüklerin birbirleriyle ve kökleriyle olan ilgileri. Türem, türeme.
iştimal *A. i.* Kaplama. İçine alma. Çevirme.
işitmam *A. i.* Kokusunu alma. Koklama.
iştira *A. i.* Satın alma.
iştirak *A. i.* **1.** Ortak olma. **2.** Aynı halde bulunma. *Bil-iştirak,* ortak olarak, birlikte.
iştirakî *A. s.* Ortaklıkla ilgili.
iştirakiyye *A. i.* (Fels.) Komünizm.
iştitat *A. i.* Haksızlık etme
iştivâ *A. i.* Kızarma.
iştivâ' *A. i.* Kızarma. *İstivâ-yi lahm,* etin kızarması.
iştiyak *A. i.* Özleme. Çok göreceği gelme.
îşünuş Bk. AYŞ.
işve *A. i.* Güzellerin gönül alıcı, gönül aldatıcı nazı, davranışı.
işvebaz *F. s.* Naz edici.
işveger, işvekâr *F. s.* Naz eden, edalı.
îtâ' A. *i.* (Ed.) Uyak'ın bir anlamda olduğu gibi yinelenmesi.
i'ta *A. i.* Verme. *İtayi malûmat,* bilgi verme; *ita emri,* verile kâğıdı; *ahz ü ita,* alışveriş.
itaat *A. i.* Boyun eğme, dinleme. Alınan emre göre davranma. *Adem-i itaat,* itaatsizlik, dinlememe; *arz-i itaat,* dinleyeceğini bildirme.
itab *A. i.* Paylama, azarlama, tersleme. Darılma.
it'ab *A. i.* Yorma.
îtad *A. i.* Kazık çakma.
i'tak *A. i.* Köle ya da cariye azad etme. Azat.
itale *A. i.* Uzatma. *İtale-i lisan,* dil uzatma, kötü şeyler söyleme; *-yed,* el uzatma.
it'am *A. i.* Bk. IT'AM.
itân *A. i.* Vatan sayma, sayılma.
itâr, itâra *A. i.* **1.** Hiddet ve dikkatle bakma. **2.** Bir şeyin ardını bırakmama.

itâre *A. i.* **1.** Uçurma, uçurtma, *İtâre-i kebuter*, güvercin uçurma; *-nâme*, süratle ve hevesle mektup gönderme. **2.** Çabucak gönderme, yollama.

itba' *A. i.* **1.** Tâbî kılmak. Ardına katmak. **2.** Bir sözcüğe giren aynı kalıptaki başka ve anlamsız söz, koşuntu. «Duvar muvar»daki «muvar» gibi.

itbal *A. i.* Kederlendirme, kederlendirilme.

itfa *A. i.* **1.** Söndürme. **2.** Dindirme, bastırma. **3.** (Fiz.) Sönüm. *İtfa-yi düyun*, borcun faizle birlikte anaparadan da ödenmesi; *itfa-yi naire-i fesad*, fesat ateşinin söndürülmesi, bastırılması.

itfaiyye *A. i.* Yangın söndürme ekibi.

ithaf *A. i.* Armağan verme.

ithafname *F. i.* Bir şeyin ithaf edildiğine dair yazı.

itham *A. i.* Töhmetlendirme, suçlandırma.

ithamnâme *A. F. i.* İddianame.

itibar *A. i.* **1.** Önem verme. **2.** Saygı gösterme. **3.** Şeref, haysiyet. **4.** Bir şeyin gerçek değil kararlaştırılan değeri. **5.** İbret alma. **6.** Ticarette söz ya da imzaya olan inanç, kredi.

itibarât *A. i.* Varsayımlar, faraziyeler.

itibaren *A. zf.* ...den başlayarak, ...den sonra, ...den beri.

itibarî, itibariye *A. s.* Gerçek olmayan, varsayılan.

i'tidâd *A. i.* **1.** Sayma, iddet çekme (kadınlarda bu dönem doksan gündür). **2.** Gururlanma. **3.** Nazlanma.

i'tidad *A. i.* **1.** Bir şeyi kol üzerine alma. **2.** Yardım isteme.

itidal *A. i.* **1.** Eşitlik. **2.** Orta oluş, ortalama ölçülülük. **3.** Yavaşlık, yumuşaklık. **4.** Uygunluk. **5.** (Astr.) Gün-tün eşitliği.

itikad *A. i.* **1.** İnanma. **2.** Bir din ya da mezhebin inanma tarafı, temelini meydana getiren inanç.

itikadat *A. i.* İtikatlar. *İtikadat-i bâtıla*, asılsız şeylere inanmalar.

itikadî *A. s.* İtikatla, inanla ilgili.

itikadiyyat *A. i.* İtikat, inan konuları.

i'tikâf *A. i.* Bir yere kapanıp ibadetle vakit geçirme.

i'tikâl *A. i.* Yenme, aşınma, oyulma.

i'tilâ *A. i.* Yükselme. Yücelme.

i'tilâf *A. i.* **1.** Görüşme. **2.** Uygunluk. Uyuşma.

i'timad *A. i.* **1.** Dayanma. **2.** Güvenme. Güven.

itimaden *A. zf.* Güvenerek, dayanarak.

itimadname *F. i.* Elçilerin götürdükleri güven mektubu.

itina *A. i.* Çok dikkat etme. Özenme.

itiraf *A. i.* Bir gerçeği saklamaktan vazgeçip söyleme.

itiraz *A. i.* Karşı durma, karşı söyleme.

itisaf *A. i.* Doğru yoldan sapma. Yolsuzluk. Haksızlık yapma.

i'tisam *A. i.* **1.** Bir şeye yapışarak sıkı sıkı tutunma. **2.** Günah olabilecek şeylerden sakınma. **3.** Temiz olma.

itiyad *A. i.* Âdet edinme. Alışma. Alışkanlık.
itiza' *A. i.* Birinin adamı olduğunu iddia etme.
itizal *A. i.* **1.** Bir tarafa çekilme. **2.** İşten çekilme. **3.** Takımdan ayrılma. **4.** Mu'tezile mezhebi.
itizam *A. i.* Gitmeye davranma. Gidiş.
itizar *A. i.* Özür dileme.
itizaz *A. i.* Kendini aziz tutma, onur gösterme.
itkâ *A. i.* Dayanacak şey kullanma.
itkan *A. i.* **1.** Sağlamlaşma. **2.** İnanma.
itlâf *A. i.* **1.** Öldürme. **2.** Boş yere harcanma. **3.** Bozma. Yok etme.
itma' Bk. ITMA.
itmam *A. i.* Bitirme, tamamlama.
itminan *A. i.* **1.** Emin olma. **2.** Birine inanma. *İtminan-ı kalb*, yürekten inanma. **3.** Kesin bilme.
ittirad Bk. ITTIRAD.
ittiaz *A. i.* Öğüt dinleme.
ittiba *A. i.* Uyma, ardısıra gitme.
itticah *A. i.* **1.** Bir cihete yönelme. **2.** (Fels.) Yönelim.
ittifak *A. i.* **1.** Birleşme. Uyuşma. Söz bir etme. **2.** Beraber davranma için sözleşme. **3.** Rastgeliş.
ittifakan *A. zf.* Rasgele.
ittifakat *A. i.* **1.** Uyuşmalar, birleşmeler, sözleşmeler. **2.** Rasgele olan şeyler.
ittifakî *A. s.* **1.** Sözleşmeye, uyuşmaya dair. **2.** Rasgele.
ittifakiyyat *A. i.* Rasgele olan şeyler.
ittifakıyye *A. i.* (Fels.) Vesilecilik.
ittihab *A. i.* Bağışı kabul etme.
ittihad *A. i.* **1.** Birleşme. Bir olma. **2.** Aynı fikirde olma. Birlik. *İttihad-i ârâ*, oybirliği; *-islâm*, islâm birliği; *-menafi*, menfaatlerin bir ve ortak oluşu; *İttihad ü Terakki*, 1908 Meşrutiyet'inden sonra ülkede kurulan bir siyasal parti. (Daha önce) Cemiyet.
ittiham *A. i.* Töhmetli olma. Suçlu olma, suçlanma.
ittihaz *A. i.* **1.** Kabul etme. Kabullenme. **2.** Sayma, öyle diye bakma. **3.** Kullanma. **4.** Düşünme, kurma.
ittika *A. i.* **1.** Sakınma. **2.** Tanrıdan korkma.
ittikâ *A. i.* Dayanma, yaslanma.
ittikan *A. i.* Gözle görmüş gibi sağlam ve iyi bilme.
ittisa' *A. i.* **1.** Bollaşma. **2.** Genişleme, genleşme. **3.** (Fels.) Kaplam.
ittisaf *A. i.* Nitelenme.
ittisak *A. i.* Sıralanma. Dizilip nizamlanma.
ittisâl *A. i.* **1.** Ulaşma, bitişme. **2.** Birbirine dokunma. *İttisâl-üt-terbi*, (Yapı) Tuğlaların birbirine girecek biçimde iki duvarın birleşmesi. **3.** Yakınlık.
ittisâlât *A. i.* Sığınakları birbirine bağlamak için yapılan yollar.
ittisam *A. i.* Damga vurma, nişan vurma, süsleme.
ityan *A. i.* **1.** Getirme. **2.** Bildirme, kanıt.
îva' *A. i.* **1.** Kondurma, barındırma. **2.** Yerleştirme.
ivâr *F. i.* İkindi zamanı. *Namaz-ı ivâr*, İkindi namazı.
ivaz *A. i.* Bir şeye karşılık ola-

rak verilen ya da alınan şey. *Bilâ ivaz*, karşılıksız, Tanrı için.

ivazan *A. zf.* Karşılık olarak. Karşılığında.

ivicac *A. i.* **1.** Eğri büğrü olma. **2.** Eğrilik. Doğru davranmama.

iyâb *A. i.* Geri dönme. *İyâb ü zihâb*, gidip gelme. Bkz. AVDET.

iyal Bk. AYAL.

iyar Bk. AYAR.

izâ *A. i.* İncitme, incitilme.

izaa, izaat *A. i.* Açığa vurma. *İzâa-i esrar*, sırları açığa vurma.

izaa *A. i.* Kaybetme.

izae *A. i.* Işık verme. Aydınlatma.

izabe *A. i.* Eritme.

iz'ac *A. i.* **1.** Yerinden koparıp ayırma. **2.** Rahatsız etme, can sıkma, baş ağrıtma, bunaltma.

izafat *A. i.* **1.** İzafetler. **2.** (Tas.) Dünya ilgileri.

izafe *A. i.* Katma. Katıştırma.

izafet *A. i.* **1.** İki şey arasındaki ilgi, bağ. **2.** (Dilb.) İsim tamlaması, isim takımı.

izafî *A. s.* İzafetle ilgili. Bağlı olduğu nesne ile değişen.

izafiyye *A. i.* (Fels.) Görecilik.

izafiyyet *A. i.* Bağlılık. İlgi niteliği.

izah *A. i.* Apaçık, eksiksiz anlatma.

izahe *A. i.* **1.** Bir şeyı ayırma. **2.** Kurtulma. **3.** Yok etme.

izahen *A. zf.* Açıklayarak.

izaka *A. i* Tattırma.

izale *A. i.* Giderme, yoketme. *İzale-i bikr* kızlığı bozma; *-büzak*, tükürüğün temizlenmesi; *-ruyu*, ortaklığı giderme; *-taaffün* ya da *-ufunet*, fena kokuyu ve mikropları yoketme.

izam *A. i.* Büyükler, ulular, yüceler.

izam *A. i.* Kemikler.

i'zâm *A. i.* Gönderme. Yollama.

i'zam *A. i.* Büyütme. Gereğinden fazla önem verme.

iz'an *A. i.* **1.** Anlayış, kavrayış, akıl. **2.** Terbiye, edep. **3.** Boyun eğme, söz dinleme.

îzân *A. i.* **1.** Bildirme, **2.** Ezan okuma.

izar *A. i.* Bele bağlanıp bedenin alt tarafını örten şey. Peştemal.

izar *A. i.* Yanak. *Hali-ül-izar*, utanmaz, arsız; *gülizar*, gül yanaklı. *İzar-ı yâr*, sevgilinin yanağı.

i'zaz *A. i.* Ağırlama, saygı gösterme

izbar *A. i.* Yazma ya da bildirme.

izdiham *A. i.* Kalabalık. Bir yere çok kişi yığılma.

izdira *A. i.* Tahkir etme, hakir görme.

izdirad *A. i.* Yutma.

izdiram *A. i.* Lokmayı iri iri yutma.

izdivac *A. i.* Evlenme: *Dest-i izdivaç*.

izdiyad *A. i.* Çoğalma, artma.

îzed, îzid *F. i.* **1.** Zerdüştlerin hayır tanrısı. **2.** Tanrı.

izhâb *A. i.* **1.** Giydirme. **2.** Altın kaplama.

izhar *A. i.* **1.** Gösterme, meydana çıkarma. **2.** Yalandan. *İzhar-ı belâgat*, belâgat gösterme; *-hakk*, hakkı meydana çıkarma; *-teessür* teessür gösterme.

İzkâr *A. i.* Andırma. Hatıra getirme.
İzlâl *A. i.* Alçaltma, küçük görme.
İzlâl *A. i.* Gölge verme. Gölgelendirme.
İzlâm *A. i.* Karanlıkta koyma.
İzmihlâl *A. i.* 1. Yok olma, yok olup gitme.
İzn *A. i.* 1. Bir şeyde yasağın kaldırılması. 2. Görevinden kovma.
İznâb *A. i.* Günah işleme.
İzrâ' *A. i.* 1. Aşırı övme. 2. Altın arama. 3. Korkutma.
İzrâ *A. i.* Arşınlama.
İzyân *A. i.* Donanma, donatılma. *İsyan-ı sefâin,* gemilerin donatılması.
İzz *A. i.* 1. Değer. 2. Yücelik. 3. Güçlülük. *İzz ü şerefle,* uğurlar olsun, güle güle.
İzzet *A. i.* 1. Değer. 2. Yücelik. 3. Kudret, kuvvet. 4. Saygı, ikram. *İzzet-i nefs,* onur, özsaygısı.

J

j **1.** Arapça yazılanOsmanlı alfabesinin on dördüncü harfi. **2.** Ebcet hesabında «z» harfi gibi 7 sayısının simgesidir.

jaj, jaje *F. i.* **1.** Saçma sapan söz. **2.** Devedikeni.

jajhâ *F. s. i.* Saçma sapan söyleyen.

jajhayî *F. i.* Anlamsız söyleyicilik.

jale *F. i.* Kırağı, çiy. *Jale-i eşk,* gözyaşı çiği, çiğ tanesine benzeyen gözyaşı.

jaledar *F. s.* Üzerine çiy düşmüş, kırağılanmış.

jend, jende *F. i.* Yamalı, eski hırka.

jendepuş *F. i.* Yoksul, fakir.

jeng *F. i.* Pas, küf, kir.

jengbar *F. s.* Pas saçan.

jengbeste *F. s.* Paslı, kir tutmuş, kirli.

jengâlûd *F. s.* Paslı.

jengâr *F. i.* **1.** Pas, kir. **2.** Bakır yeşili.

jengârî *F. s.* Bakır yeşili renginde boya.

jerf *F. s.* Derin.

jerfi *F. i.* Derinlik.

jerfin *F. i.* Kapı sürmesi. Kapı ardına konulan dayak.

jey *F. i.* Göl, ırmak.

jik *F. i.* **1.** Kirpi. **2.** Yağmur damlası.

jikase *F. i.* Kirpi.

jir *F. i.* Göl, havuz.

jive *F. i.* Cıva.

jiyan *F. s.* Kızgın, kükremiş. *Fil-i jiyan,* kızmış fil; *şîr-i jiyan,* kükremiş aslan.

jûn *F. i.* Put.

jügal *F. i.* Kömür, maden kömürü.

jülide *F. s.* Karmakarışık, dağınık (saç.)

K

k **1.** Arapça yazılan Osmanlı alfabesinin yirmi dördüncü *kaf* harfi ile, yirmi beşinci *kef* harfini karşılar. **2.** *Kef* harfiyle yazılı sözcüklerden bir bölümü *g* sesi verir ve *kâf-i farisi* denir. **3.** Kaf harfinin ebcet hesabında simgesi 100, kef harfinin de 20'dir.

kaa *A. i.* Ev avlusu.

kaan *A. i.* Hakan, hükümdar. *Kaan-i Çin*, Çin hakanı.

kab *A. i.* Bir ölçü. *Kabe kavseyn*, iki yay aralığı kadar.

kâb *A. i.* Oyun zarı. **2.** Aşık kemiği. **3.** Topuk kemiği. **4.** Sekiz köşeli altı yüzü olan cisim. **5.** Küb. *Kâb-i şum*, uğursuz ayak.

kaba' *A. i.* **1.** Cübbe, kaftan. *Kabay-i sefid*, ak sade. **2.** Gömlek. *Kabay-i ahenin*, demirden elbise.

kabaçe *F. i.* Kısa cüppe. *Kabaçe-i ahen*, zırh yelek.

kabahat *A. i.* **1.** Suç, kusur. **2.** (*Huk.*) Cürümden daha hafif suç.

kabaih *A. i.* Kabahatler, suçlar.

kabail *A. i.* Kabîleler, boylar.

kabale *A. i.* **1.** Kadı tarafından verilen hüccet. **2.** Götürü, toptan satış. **3.** Yahudilerin kendi cemaatlerine verdiği vergi.

kabban *A. i.* Büyük terazi, baskül, kantar.

Kâbe *A. i.* Mekke'de bulunan kutsal yapı.

Kâbeteyn *A. i.* Mekke'deki Kâbe ile Kudüs'teki Mescid-i Aksa.

kabız *A. s.* **1.** Tutan, alan. **2.** Peklik, kabızlık veren. **3.** (Anat.) Sıkan, çeken. *Kabız-i ervah, kabiz-ül-ervah*, can alıcı. (Azrail).

kabıza *A. i.* (Anat.) Büken.

kabîh, kabiha *A. s.* **1.** Çirkin. **2.** Yakışıksız, ayıp. *Kabih-ül veçh*, çirkin yüzlü; *fiil-i kabîh*, ayıp iş; *tâbirat-i kabiha*, ayıp sözler; *vech-i kabîh*, çirkin yüz.

Kâbil *A. i.* Afganistan'ın başkenti.

kabîl *A. i.* **1.** Soy, tür, sınıf. **2.** Biraz önce, az önce.

Kabil *A. i.* (Din) Âdem peygamberin büyük oğlu. Kardeşi Habil'i öldürerek ilk katil olmuştur.

kabil *A. s.* **1.** Olabilir, olanaklı. **2.** Kabul eden, kabul edici. *Kabil-i emanet*, insan; *-hitâb*, söz anlar, kendisiyle konuşulabilir; *-temyiz*, Yargıtayca görülecek davalar.

kabile *A. i.* **1.** (Toplb.) Boy. **2.** (Bot.) Oymak.

kabile *A. i.* Ebe.

kabiliyyet *A. i.* Yetenekli.
kâbin *F. i.* Erkek eşin üstüne aldığı nikâh parası.
kabl *A. zf.* Ön, önce, önceki. *Kubl-el-milâd*, İsa'dan önce. *Kabl-el-vürut*, gelmeden önce; *kabl-et-taam*, yemekten önce, *kabl-et-tarih*, tarih öncesi; *kabl-et-tecrübe*, deney öncesi; *kabl-et -telâki*, buluşmazdan önce; *kabl-et-tufan*, Tufan'dan önce; *kabl-et-tulû*, güneşin doğmasından önce; *kabl-ez-zuhr*, öğleden önce; *mâkabl*, önceki.
kablî *A.* (Fels.) Önsel.
kabr *A. i.* Mezar. *Mec.* Kabir azabı, bıktırıcı sorular. *Kabr-i hâmuş*, sessiz mezar.
kabristan *F. i.* Mezarlık.
kabul *A. i.* **1.** Alma. **2.** Bir kimseyi içeri alma. *Hüsn-i kabul*, iyi karşılama. **3.** Razı olma. **4.** Alıp kullanma. **5.** (Alım satımda) Bir şeye sahip olmak için son söylenen söz.
kabulgâh *F. i.* Kabul yeri.
kâbus *A. i.* Uykuda basan ağırlık. Karabasan.
kabz *A. i.* **1.** El ile tutma. Avuç içine alma: kavrama. **2.** Alma, teslim alma; *Ahz ü kabz*. **3.** Azrail tarafından ruh teslim alınma, ölme. **4.** Peklik, kabızlık. *Kabz ü bast*, kapanıp açılma, daralıp genişleme.
kabza *A. i.* **1.** Tutamak yeri, sap. *Kabza-i tîg*, kılıcın sapı. **2.** Bir tutam, bir avuç. **3.** Pençe.
kaddahe *A. i.* Çakmak taşı.
kaddese *A. f.* Kutlu ve mutlu olsun.
ka'de *A. i.* Oturuş.
kadeh *A. i.* **1.** Küçük bardak, içki bardağı. **2.** (Bot.) Kadeh. *Kadeh-i lâciverdi*, gökyüzü; *-Meryem*, saksıgüzeli denilen bir çiçek.
kadâhet *A. i.* Kadehçilik sanatı.
kadd *A. i.* Boy. *Serv-kadd*, servi boylu; *kadd-î bâlâ*, uzun boy; *-bülend*, yüksek, uzun boy; *-mevzûn*, mevzun, biçimli boy; *-müstesnâ*, müstesna boy, güzellikte emsalsiz endam; *-yâr*, sevgilinin boyu; *kadd ü kamet*, boy pos.
kaddâh *A. i.* **1.** Kadeh yapan. **2.** *s.* Yeren, zemmeden.
kadem *A. i.* **1.** Ayak. **2.** Adım. **3.** Yarım arşın uzunluğunda bir ölçü. **4.** (İng. ölçüsü) otuz santimden biraz fazla ölçü. **5.** Uğur. *Hoşkadem*, uğurlu; *sabitkadem*, sürekli.
kadembusî *F. i.* Ayak öpme töreni.
kademe *A. i.* **1.** Basamak. **2.** Merdiven ayağı. *Kademe-i ulâda*, ilk basamakta, başlangıçta.
kademkeş *F. s.* Ayağını çeken, gitmeyen.
kademnihade *F. s.* Ayak basmış, gelmiş.
kademran *F. s.* İlerleyen.
kader *A. i.* Alın yazısı, yazgı. *Kader-i ilâhî*, Tanrı takdiri, alın yazısı. Çoğu kez *kaza vü kader* biçiminde kullanılır.
kaderiyye *A. i.* «İnsan, yaptıklarının yaratıcısıdır,» inancıyle kaderi yadsıyan Mutezile tarikati.
kadh *A. i.* Bir kimsenin ayıbı-

nı söyleyerek çekiştirme. *Zemm ü kadh*, kötüleme.

kadı, kazı *A. s.* **1.** Yapan, yerine getiren. *Kadıy-ül-hacât*, herkesin dileklerini yerine getiren Tanrı. **2.** *i.* Şeriat mahkemesi yargıcı. *Kadiy-ül-kudat*, en büyük kadı, kazasker ya da şeyhülislâm katında bulunan kimse.

kadım, kadıma *A. i.* (Zoo.) Kemirici.

kadib *A. i.* **1.** İnce, düz fidan. **2.** Erkeklik organı.

kadid *A. i.* **1.** Kurutulmuş et. **2.** Yalnız kemik kalmış olan etleri dökülmüş gövde, iskelet. **3.** Pek kuru, zayıf kimse.

kadîm, kadîme *A. s.* **1.** Eski. *Abd-i kadîm*, eski dost. *Aşna-yi kadîm*, eski dost. *Binâ-yi kadîm*, eski bina. **2.** Başlangıcı olmayan. **3.** (Huk.) Öncesi bilinmeyen. **4.** (*i.*) Eski, geçmiş zaman. *Ezmine-i kadîme*, eskiçağlar; *Kelâm-i kadîm*, Kur'an; *min-el-kadîm*, eskiden beri; *tarih-i kadîm*, eskiçağlar tarihi.

kadime *A. i.* (Ask.) İleri karakol.

kadir *A. s.* Güc kuvvet sahibi (Allah).

kadîr *A. s.* Her şeye gücü yeten (Tanrı).

Kadirî *A. s.* Abdülkadir Geylânî tarikatinden olan.

Kadiriyye *A. i.* Kadirî tarikati.

kadr *A. i.* **1.** Değer, itibar. **2.** Onur, haysiyet, meziyet. **3.** Rütbe. **4.** Nicelik, derece. *Âlikadr*, rütbe ve derecesi yüce, *leyle-i kadr*, kadir gecesi (ramazanın 27. gecesi).

kadrâşina *F. s.* Değerbilir.

kadrdan *F. s.* Değerbilir.

kadrdanî *F. i.* Değerbilirlik.

kadrşinas *F. s.* Değerbilir.

kâf *A. i.* Yaran, yarıcı.

kaf *A. i.* Kaf harfinin adı.

Kaf *A. i.* Zümrüdüanka'nın yaşadığı sanılan dağ.

kafa' *A. i.* **1.** Kafa. **2.** Baş. **3.** Ense. Arka, geri.

kafadar *F. s. i.* **1.** Ardınca giden, uyan. **2.** Arkadaş, kafası birbirine uyan.

kafavî *A. s.* Kafa ile ilgili.

kafes *F. i.* Kafes.

kâffe *A. i.* Hep, bütün. *Kâffe-i ahvalde*, ahvalin cümlesinde; *-ef'âl*, bütün işler; *-efrad*, bütün fertler.

kâffeten *A. zf.* Bütün, hep, tümü birden.

kâfi, kâfiyye *A. s.* Elveren,

kâfil, kâfile *A. s.* Kefalet eden, üstüne alan,

kafile *A. i.* **1.** Birlikte yolculuk eden topluluk. **2.** Takım takım ya da sıra sıra gönderilen bir şeyin her parçası. *Kafile salâr*, kafile başı.

kâfir, kâfire *A. s.* **1.** Hakkı tanımayan, bilmeyen. **2.** Tanrıya ve Tanrı birliğine inanmayan. **3.** (Şiirde) Kara saç.

kâfirane *F. zf. s.* Kâfircesine.

Kâfiristan *F. i.* **1.** Kâbil yöresinde dağlık ve oldukça geri bir bölge. **2.** Güney Afrika'nın doğu kıyıları. **3.** İslâm olmayanların ülkesi.

kafiye *A. i.* **1.** (Ed.) Koşukta dize sonlarındaki harflerin sesçe birbirine benzemesi. **2.** Düzyazıda uyak harfi.

kafiyeperdaz *F. s.* Kafiye, uyak uyduran; şair, nâzım.

kâfur *A. i.* **1.** Hindistan'da yetişen bir ağacın zamkından yapılma beyaz, kokulu madde.
kâfurî *A. s.* Kâfurla ilgili.
kâgaz *F. i.* Kâğıt.
kâh *F. i.* Köşk.
kâh *F. i.* Saman.
kahbe *A. i.* Namussuz kadın.
kâhdân *F. i.* Samanlık, saman odası.
kahhar *A. i.* Kahredici, batıran, yok eden.
kâhil *A. s.* Olgun, orta yaşlı. Erişkin.
kâhin *A. i.* Gaipten haber verdiği sanılan din adamı, falcı.
kâhinane *F. zf.* Kâhine yakışır yolda.
kâhine *A. i.* Kâhin kadın.
kahir *A. s.* **1.** Kahreden. Zorlayan. **2.** Üstün gelen. **3.** Yok eden.
kahkaha *A. i.* **1.** Yüksek sesle çok gülme. **2.** (Bot.) Sarmaşık gibi tırmanan, mor, kırmızı çiçek açan bir bitki; çit sarmaşığı.
kahkarî, kahkariye *A. s.* **1.** Ansızın arkaya dönme. **2.** *s.* Geri çekilmekle ilgili. (Ask.) *Richat-i kahkarî*, aceleyle geri geri çekilme.
kâhkeşan, kehkeşan *F. i.* Samanyolu, samanuğrusu. Hacılar yolu.
kahr *A. i.* **1.** Zorlama. Zorla bir iş yaptırma. **2.** Üstün gelerek batırma, ezme. **3.** Çokça üzülme. *Kahr-ı dehr*, dünyanın kahrı; *-hiddet*, hiddetin kahrı.
kahraman *F. i.* Yiğit, cesur. *Kahraman-ı gazabnâk*, kızgın, hiddetli yiğit.
kahramanane *F. zf.* Yiğitçe.
kahramanî *F. i.* Yiğitlik.
kahren *A. zf.* Zorla. Ezerek.
kâhrüba *F. i.* Kehlibar.
kaht *A. i.* Kıtlık, kuraklık. *Kaht-ı recül*, adam kıtlığı; *kaht ü galâ*, kıtlık ve pahalılık.
kahve *A. i.* **1.** Şarap. **2.** Kahve.
kahvedân *A. F. i.* İçine dövülmüş kahve konulan kap.
kaid *A. i.* Komutan.
kaid *A. s.* Oturan.
kaidan *A. i.* Komutanlar.
kaide *A. i.* **1.** Kural. **2.** Taban *Kaide-i külliye*, açık hükümler; *-rabt*, bağlama kural.
kaiden *A. zf.* Oturarak.
kaideten *A. zf.* Kurala uygun olarak.
kaidevî *A. s. i.* **1.** Kural ile ilgili. **2.** (Geo.) Tabanla ilgili.
kail *A. s.* **1.** Söyleyen. **2.** Başka birinden duyarak söyleyen. **3.** Boyun eğmiş. Razı.
kaim, kaime *A. s.* **1.** Ayakta duran. Ayağa kalkan. **2.** Duran, sürüp giden. **3.** Birinin yerini tutan. **4.** Vaktini namaz kılmakla geçiren. **5.** (Geo.) Dik. *Zaviye-i kaime*, dikaçı.
kaime *A. i.* **1.** Buyruk, ferman. **2.** Kitap yaprağı. **3.** Ufak kâğıt. **4.** Kağıt para. *Kaime-i mu'tebere-i Osmâniyye*, (Sultan Abdülmecid döneminde çıkarılan) Osmanlı kâğıt parası.
kaimen *A. zf.* **1.** Ayakta olarak. **2.** Yıkılmamış, canlı olarak.
kaimmakam *A. i.* **1.** Birinin yerine geçen, yerini tutan. **2.** Kaza kaymakamı. **3.** (Ask.) Yarbay.
kâin *A. s.* Bulunan, varolan.

kâinat *A. ç. i.* Varolanların hepsi. Yaratıklar. Yer gök. *Kâinat-ı nâime,* uyuyan evren.
ka'kaa *A. i.* Silah çatırtısı.
kaknus *F. i.* Bir masal kuşu.
kakum *A. i.* Kuzey bölgelerde yaşayan kürkü değerli bir hayvan.
kakuze *A. i.* Boş maşrapa.
kâkül, kâgül *F. i.* Kâhkül, perçem. *Kâkül-i hoşbû,* güzel kokulu kâkül; *kâkül-i müşgîn,* misk kokulu kâkül.
kal *A. i.* Söz. *Kal'e almamak,* sözünü etmemek; değer vermemek; *kîl ü kal,* dedikodu.
kal' *A. i.* **1.** Sökme. Söküp çıkartma. **3.** Temelinden yıkıp atma.
kâlâ *F. i.* **1.** Kumaş. **2.** Giyim kuşam için güzel şeyler. **3.** Anamal, ustalık.
kal'a *A. i.* Kale, hisar.
kal'abend *F. s.* Bir kale içinde yaşamaya hükümlü.
kal'adâr *F. i.* Kale koruyucusu.
kalâid *A. i.* Gerdanlıklar, akarsular.
kalail *A. i.* Az şeyler.
kalâk *A. i.* İç sıkıntısı.
kalb *A. i.* **1.** Yürek. **2.** Yürek hastalığı. **3.** Gönül. *Kalb-i âhenîn,* demirden yürek; *-hâbîde,* uyumuş kalp; *-hâbîde-i cihan,* cihanın uyumuş kalbi; *-harâb,* harap gönül; *-mecruh,* yaralı gönül; *-metrûk,* terk edilmiş, bırakılmış gönül; *-muztarib,* acılı kalp, *-nâşâd,* hüzünlü gönül.
kalben *A. zf.* İçten, yürekten. Kendi kendine.
kalbgâh *F. i.* **1.** Ordunun sağ ve sol kanatlarının arası, merkez bölümü. **2.** Canevi.
kalbî *A. s.* **1.** Yürekten, yürekle ilgili. *Emrâz-i kalbiyye,* kalp hastalıkları.
kâlbüd *F. i.* **1.** Kalıp, şekil. **2.** Gövde, kafes.
kalbzen *F. s.* **1.** Kalpazan. **2.** Yalancı.
kâle *F. i.* Kumaş.
kalem *A. i.* **1.** Kalem. **2.** Yazı aleti. **3.** Maden ya da taş üzerini kazma işinde kullanılan keskin uçlu alet. **4.** Yazı çeşitlerinden her biri. **5.** Yazı, yazma. **6.** Tülbent ve kumaş üzerine boya çekmek için kullanılan ince fırça. **7.** Resmî dairelerden her biri. **8.** Yabansı ağaçları aşılama işlerinden biri. **8.** Listede yazılı maddelerden her biri. *Ceffel kalem,* hemen hüküm vererek, düşünmeden; *ehl-i kalem, erbab-i kalem,* yazarlar, elleri kalem tutanlar.
kalemdan *F. i.* Kalem konan kutu.
kalemen *A. zf.* Kalemle, yazı ile. Sayıca.
kalemî, kalemiyye *A. s.* Kalemle ilgili.
kalemiyye *A. i.* (Eskiden) Yazı karşılığı alınan para.
kalemkâr *F. i.* İnce nakkaş.
kalemkeş *F. s.* **1.** Yazan, yazıcı. **2.** Yazıda silinti yapan.
kalemrev *F. i.* Bir hükümdar ya da hükümetin hükmünün geçtiği ülke.
kalemtıraş *F. i.* Kalem açma, yontma aleti.
kalemzede *F. s.* Yazılmış.
kalemzen *F. s.* Yazan.
kalen *A. zf.* Sözle söyleyerek. *Kaalen ve kalemen,* sözle ve yazıyla.

kalender 1. Boş dolaşan. 2. Dünyadan elini eteğini çekmiş her şeyi hoş gören (kimse).
kalenderane *F. zf.* Kalenderce.
kalenderî *A. i.* 1. Kalender hali. Serserilik. Filozofluk. 2. (Ed.) Nazım biçimi.
kalenderiyye *A. i.* Kalenderlik tarikatı.
kalensöve *A. i.* 1. Tepesi sivri külâh. 2. (Bot.) Yüksük.
kalevi *A. s.* (Kim.) Alkali.
kalıb *A. i.* 1. Kalıp. 2. Vücut, beden, gövde. 3. Nümune, örnek.
kalî' *A. s.* Kökünden söküp koparan.
kalib *A. i.* Kalıp.
kaliçe *F. i.* Küçük halı.
kalil *A. s.* Az.
kall' *A. s.* Dedikoducu.
kallâb *A. s.* Sahteci, kalpçı.
kallâş *A. s.* Kalleş. Hileci. Dönek.
kaltaban *F. i.* Pezevenk, namussuz.
kâlûşe *F. i.* 1. Tencere. 2. Çömlek.
kalyâ, kalye *F. i.* Deniz bitkilerinin yakılmasıyle oluşan tuz.
kalyân *F. i.* Nargile.
kam' *A. i.* Ezip kırmak.
kâm *F. i.* İstenen şey. Arzu. Meram. *Bekâm,* isteğine kavuşmuş; *hodkâm,* benci!; *kâm u nâkâm,* ister istemez, elbette; *nâkâm,* isteğine kavuşmamış.
kâmbahş *F. s.* Herkesin isteğini yerine getiren.
kâmbîn *F. s.* Mutlu, bahtiyar.
kâme *F. i.* Kâm. İstek, arzu. *Bülkâme,* isteği çok.
kamer *A. i.* Ay.
kameri, kameriyye *A. s.* Ayile ilgili. *Huruf-i kameriyye* (A. Dilb.) *El* sözünün *l* harfini okutan harfler (Elif b, c, ha, hı, ayn, gayn, fe, kaf, ket, mim, vav, he, ye); *sene-i kameriyye,* ayın hareketiyle hesaplanan yıl; *suhur-i kameriyye,* ayın tam dönüşüyle hesap edilen aylar.
kameriyye *A. i.* 1. Çardak. 2. Bahçelerde yapılan küçük süslü köşk.
kamet *A. i.* Boy bos. *Kamet-i balâ,* uzun boy; *-dilcu,* gönlü hoşlandıran boy; *-mevzun,* düzgün, yakışık boy; *-ömr,* ömür boyu.
kâmil *A. s.* 1. Bütün. Tam. Eksiksiz. 2. Olgun. 3. Pişkin, yaşını almış. 4. Bilgin, bilgisi çok kimse, *Kâmil-ül -ayar,* ayarı tam, olgun (kimse).
kâmilen *A. zf.* Tam olarak.
kâmiliyye *A. i.* Bir Şiî tarikatı.
kâmin *A. s.* 1. Gizli, saklı. 2. (Fiz.) Potansiyel.
kamîs *A. i.* 1. Dölyatağını kaplayan ince deri. 2. Gömlek.
kâmkâr, kâmgâr *F. s.* İsteğine ulaşmış. Mutlu.
kaml *A. i.* Bit, kehle.
kâmperverân *F. s.* Emel besleyiciler.
kâmran *F. s.* İsteğine kavuşmuş. Kutlu, mutlu.
kâmranî *F. i.* Kutluluk, mutluluk.
kâmreva *F. s.* İsteğine erişen.
kamûs *A. i.* 1. Denizin ortası. 2. Sözlük. 3. (*Ö. i.*) Firuzabadi'nin Arapça sözlüğü. *Kamûs-i arabî,* Arapça sözlük; *-Osmanî,* Osmanlıca sözlük; *-Türkî,* 1. Türkçe

sözlük; *2.* Şemsettin Sami'nin 1900 yılında yayımladığı Türkçe lügat.

kâmver *F. s.* İsteğine kavuşmuş. Mutlu.

kâmyab *F. s.* İstediğini bulmuş.

kân *F. i.* **1.** Maden ocağı. **2.** Kaynak, memba. *Kân-ı kerem,* bağış kaynağı; *-merhamet,* merhamet kaynağı.

kanaat *A. i.* **1.** Azla yetinen, kanık, yetingen. **2.** Görüş, tahmin.

kanaatbahş *A. s.* İnandırıcı.

kanaatkâr *F. s.* Az şeyle yetinen.

kanaatkârane *F. zf.* Kanaat edene yakışır yolda.

kandîl *A. i.* Kandiller.

kanat *A. i.* **1.** Yer altında su yolu. **2.** (Anat.) Kanal.

kanatır *A. i.* Köprüler.

kanatîr *A. i.* Kantarlar.

Kanber *A. i.* **1.** Halife Ali'nin kölesi. **2.** *Mec.* Bir evin gedikli kimsesi.

kand *A. i.* Şeker.

kandil *A. i.* Kandil.

kanıt *A. s.* Umut kesmiş.

kani', kania *A. s.* Kanaatsahibi.

kanit *A. s.* **1.** Bağlı, itaatli. **2.** **2.** Tanrı buyruklarına başeğen, dindar.

kannad *A. s.* Şeker yapan, şekerci.

kansa *A. i.* **1.** Kursak. **2.** (Kuşlarda) Katı, katıca.

kantar *A. i.* Kantar.

kantara *A. i.* Taştan ve kemerli köprü.

kanûn *A. i.* Yasa, kural, düzen.

kânun *F. i.* **1.** Ateş ocağı. Soba, mangal. **2.** Bir şeyin tutuşup yandığı yer. **3.** Kış mevsiminin ilk iki ayı (aralık, ocak ayları).

kanunen *A. f.* Yasaya uygun olarak, yasaya göre.

kanunî, kanuniyye *A. s.* **1.** Yasayla ilgili. **2.** Yasa koyucu. **3.** İyi kanun çalan. **4.** Padişah Süleyman'ın lakabı.

kanuniyyet *A. i.* Bir kararın yasa haline girmesi, yasalaşması. *Kesb-i kanuniyet,* yasalaşma.

ka'r *A. i.* **1.** Çukur, dip, nihayet. **2.** Derinlik. *ka'r-ı girdâb-ı mevt,* ölüm girdabının dibi; *ka'r-ı pür-sükûn,* durgun dip.

kâr *F. i.* **1.** İş. **2.** Kazanç. *Kâr-i âkil,* akıllı işi; *-kadîm,* eski zaman işi; *kâr ü bâr,* iş güç.

-kâr *F. e.* İsimleri sıfat yapar. «*-li, -ci, -eden, -edici*» eklerinin karşılığıdır. «*Füsunkâr, isyan-kâr*» gibi.

ka'r *A. i.* Deniz ve kuyunun derin dibi. *Ka'r-i derya,* deniz dibi.

karabe *A. i.* Kırba. Büyük testi.

karabet *A. i.* Soyca yakınlık.

karabîn *A. i.* Kurbanlar.

kâragâh *F. s.* İşbilir, uyanık.

kâragâhî *F. i.* İşbilirlik. Açık gözlülük.

karain *A. i.* Karineler. İpuçları.

karanfil, karanful *A. i.* Karanfil.

karanfiliyye *A. i.* (Bot.) Karanfilgiller.

karaniye *A. i.* Kızılcık.

karar *A. i.* **1.** Bir iş için düşünüp taşınılarak uygun diye üstünde durulan çare. **2.** Düzenlilik, yöntemlilik. **3.** Ölçülülük. **4.** Süreklilik. **5.** Oranlama. **6.** Ne az, ne çok. *Berkarar,* aynı durumda olan; *bîkarar,* bir halde durmaz; *düzeh-karar,* durağı

cehennem olan; *madelet-karar*, adalet merkezi.

karardade *F. s.* Kararı verilmiş.

karargâh *F. i.* **1.** Durup dinlenecek yer. **2.** Ordu birliklerinin topluca bulundukları yer.

kararlarında bkz. TAKRİBEN.

karargîr *F. s.* Kararı verilmiş.

kararyab *F. s.* Karar bulan. Bir yerde oturup dinlenen.

kâraşina *F. s.* İş bilir.

karatıs *A. i.* Kâğıtlar.

kârazma *F. s.* Görgülü.

kârazmude *F. s.* Görgülü.

kârban *F. s.* Bk. KERVAN.

kârbanseray *F. i* Kârvanseray. Büyük han.

kârdan *F. s.* İş bilir, işten anlar.

kârdanî *F. i.* İşbilirlik.

kârdar *F. s.* İş tutan. İşi elinde tutan.

kârdide *F. s.* İşbilir, uyanık.

kârferma *F. s.* İş buyuran.

kargâh, kârgeh *F. i.* İşyeri. Fabrika.

kârger *F. s.* İşleyen, etki yapan.

kârgüzar *F. s.* İş beceren. Becerikli.

karh *A. i.* **1.** Yaralama, yaralanma. **2.** Vücutta çıkan kan.

karha, kurha *A. i.* Yara. *Karha-i âkile*, durmadan genişleyen yara; *-efrenciye*, frengi yarası; *-redie*, güç iyileşen kötü yara.

kârhane *F. i.* **1.** İşyeri, iş işlenen yer. **2.** Süt satılan, sütten öteberi yapılan yer. **3.** Genelev.

kari' *A. i. s.* **1.** Okuyan, okuyucu. **2.** Kur'an'ı yöntemince okuyan.

karia *A. i.* **1.** Kıyamet. **2.** Ansızın gelen büyük belâ. **3.** Pek şiddetli rüzgâr. **4.** Kur'an suresi.

karib, karibe *A. s.* **1.** Yakın. **2.** Yerce ve zamanca yakın. **3.** Soyca yakın: *An-karib*.

kariha *A i.* Düşünme yetisi.

karîn *A. s. i.* **1.** Yakın. **2.** bir şeye sahip olan. **3.** Hısım, komşu gibi yakınlardan her biri. **4.** Padişaha yakın hizmetlerde bulunan. *Kârîn-i evvel*, baş mâbeyinci; *-sânî*, ikinci mâbeyinci.

karine *A. i.* Karışık ve belirsiz bir iş ve sorunun anlaşılmasına, çözülmesine yarayan hal. İpucu.

karir *A. s.* Sevinmiş. *Karirü'l-ayn*, gözü aydın.

kâriz *F. i.* Keriz. Yeraltı lâğımı.

karn *A. i.* **1.** Boynuz. **2.** Yüz yıllık zaman. **3.** Vakit, zaman, devir.

kârname *F. i.* Çırakların ustalıklarını göstermek için yaptıkları iş örneği.

karneyn *A. i.* İki boynuzlu. *İskender-i zülkarneyn*, Büyük İskender'in lakabı.

kârsaz *F. s.* İş çıkaran, becerikli.

kârşinas *F. s.* İş bilir, işten anlar.

Karun *A. i.* **1.** Benî İsrail'de zenginliğiyle tanınmış bir insan, Krezüs. **2.** Bu addan alınarak «çok zengin kimse» anlamına.

kârvan *F. i.* Uzak yerlere yolcu ve ticaret eşyası taşıyan yük hayvanı. Kervan.

kârvanseray *F. i.* Anayollarda kervanların konaklaması için yapılan büyük han.

karye *A. i.* Köy.

karz *A. i.* Ödünç verme. *Karz-i hasen*, faizsiz verilen borç para.

karzen *A. zf.* Borç olarak.

kârzâr, kâr ü zâr *F. i.* **1.** Cenk. **2.** Cenk yeri.

kas'a *A. i.* **1.** Çanak, kâse. **2.** Yemek kabı.

kasab *A. i.* **1.** Kamış, şeker-kamışı, saz. (Bot.) *Kasab-üs-sükker*, şeker kamışı. **2.** (Anat.) Parmak kemikleri. **3.** (Anat.) *Bronş*, nefes borusu. **4.** İnce dokunmuş keten. *Kasab-i Mısrî*, Mısır'da dokunmuş keten bez; *Kasab-ül-Hind*, Hint kamışı; *kasab-üs-sabak*, benzerlerine üstün gelen (kimse).

kasaba *A. i.* **1.** Kasaba. **2.** Köyden büyük kentten küçük yer.

kasabat *A. i.* **1.** (Anat.) Bronşlar. Solunum boruları. *İltihâb-i kasabat*, solunum yollarındaki kızarma ve öksürük; *kasabat-ür-rie*, solunum yolları. **2.** Kasabalar.

kasabî *A. s.* (Bot.) Kamışsı.

kasaid *E. i.* Kasideler.

kasame *A. i.* Katili bilinmeyen kimsenin bulunduğu yer halkından elli kişiye yemin ettirme.

kâsât *A. i.* Kadehler.

kasavet *A. i.* **1.** Sertlik, katılık. **2.** Gam, keder. tasa.

kasd *A. i.* **1.** Niyet. **2.** Bile bile yapma. **3.** Bir işe bilerek girme. **4.** Öldürme, yaralama gibi bir işe kalkışma. *An kasdin*, bile bile, isteye isteye; *su-i kasd*, öldürmeye *kasd*, öldürmeye kalkışma. **5.** Saldırma.

kasden *A. zf.* Bile bile, isteyerek.

kasdî *A. i.* İsteyerek, bile bile yapılan.

kâse *F. i.* **1.** Çiniden, fağfurdan, porselenden, topraktan, madenden yapılmış çanak. **2.** Bazı nesnelerin kâseyi andıran çukuru. **3.** Başı kaplayan, beyni örten kemik. *Kâse-i ser*, kafatası.

kâselis *F. s.* Çanak yalayıcı, dalkavuk.

kâselisane *F. zf.* Dalkavukça.

kasem *A. i.* Yemin, ant. *Maal-kasem*, and içerek.

kasıd *A. s.* **1.** Kasteden. **2.** (*i.*) Haberci, postacı.

kasım *A. s.* **1.** Ayıran. Bölen. **2.** (*i.*) (Mat.) Bölen. *Kaasım-i müşterek*, ortak bölen; *-müsterek-i âzam*, en büyük ortak bölen.

kasıma *A. i.* (Mat.) Diskiriminant.

kasır *A. s.* **1.** Kısa. **2.** Kusurlu.

kasî, kasiye *A. s.* Duygusuz. *Kalb-i kasî*, hissiz, duygusuz kalp, katı yürek.

kâsib, kâsibe *A. s.* Kesbeden. Kazanan, kazanç sahibi. *El-kâsibü habîbullah*, kazanmak için çalışan Allahın sevgili kuludur.

kâsid *A. s.* Sürümsüz, aranmaz. Geçmez.

kasîd *A. i.* Kaside. *Beyt-ül-kasid*, kasidenin en seçkin beyti.

kaside *A. i.* (Ed.) On beş beyitten aşağı olmayan, bütün beyitlerin ikinci dizeleri en baştaki beyitle uyaklı bulunan ve çoğu kez büyükleri övmek için yazılan koşuk.

kasidegû *F. s.* Kaside söyleyen, kaside yazan.

kasideperdaz *F. s.* Kaside yazan.

kasideserâ *F. s.* Kaside söyleyen, kaside yazan.

kâsir *A. s.* Kıran, kırıcı. *Kâsir-ül-esnam,* put kırıcı İbrahim peygamber.

kasir, kasire *A. s.* Kısa, *Kasîr-ül-akl,* aklı kısa; *kasîr-ül-basar,* miyop; *kasîr-ül-kame,* boyu kısa; *kasîr-ürre's,* kısa kafalı, brakisefal.

kasir, kasire *A. s.* Zorla işleten.

kasis *A. i.* Keşiş.

kasr *A. i.* Köşk.

kasr *A. i.* **1.** Kısa kesme, kısaltma. (Ed.) */câz-i kasr,* söylenişte hiç bir kısaltma olmadığı halde yazının anlamca zengin olması. **2.** (Dilb.) *Edat-ı kasr,* «ancak, sadece, yalnız» gibi edatlar. *Kasr-ı yed,* elçekme, vazgeçme. Bk. FERAGAT. **3.** (Hek.) *Kasr-ül-basar,* uzağı görememe, miyopluk.

kasr *A. i.* **1.** Zorla iş gördürme. **2.** Zorla işletme.

kasri *A. s.* Zorla.

kasriyyet *A. i.* Zorlama hali.

kass *A. i.* (Anat.) Göğüs.

kassab *A. i.* Kasap.

kassam *A. i.* Mirasçılar arasında mirası bölüştüren, küçüklerin hakkını koruyan şiriat görevlisi.

kassi, kassiyye *A. s.* Göğüsle ilgili.

kâst *F. i.* Eksiklik. *Bi kem ü kâst,* eksiksiz.

kastal *A. i.* Şeker tozu.

kasvet *A. i.* **1.** Katılık. Sertlik. **2.** Acımazlık. **3.** Sıkıntı, gönül darlığı.

kasvetefza *F. s.* İç sıkan, gönül sıkıntısını arttıran.

kasvetengiz *F. s.* İç sıkan, hazin.

kâş *F. s.* Bk. KÂŞKİ.

kâşane *F. i.* **1.** Yuva. **2.** Ev.

kâşi *F. s.* İran'da Kâş kentinde yapılan bir çeşit çini.

kâşif *A. s.* **1.** Bulan, meydana çıkaran. **2.** (*i.*) Mısır'da bucak ya da ilçe yöneticilerine verilen ad.

kaşki *F. e.* Keşke. Dilek anlatan cümlelerin başına getirilerek «ne olurdu» gibi özleme ya da pişmanlık anlatan.

kat' *A. i.* **1.** Kesme, kesilme, biçme. **2.** Ayırma, ilgi kesme. **3.** Yok etme. **4.** Sona erdirme, bitirme, halletme. **5.** Yol alma. *Kat-i alâka,* ilgiyi kesme; *kat-i davâ,* davayı halletme; *-merahil,* merhaleleri, durak yerlerini geçme, yol alma; *-meratib,* rütbeleri geçme, büyük rütbeye geçme; *-mesafe,* yol alma; *-mükâfi,* (Geo.) parabol; *-münasebet,* ahbaplığı kesme; *-nakıs,* (Geo.) elips; *-nazar,* şöyle dursun; *-zaid,* (Geo.) hiperbol; *kat'-ı tarik,* yol kesicilik.

kat'a, kat'an *A. zf.* Hiç, asla, büsbütün.

kataif *A. i.* Kadifeler.

katar *A. i.* Katreler.

katar, kıtar *A. i.* **1.** Birbiri arkasına sıralanmış hayvan sürüsü, dizisi. **2.** Bir lokomotifin sürüklediği vagonların hepsi.

katarat *A. i.* Katreler, damlalar. *Katarât-ı bârân,* yağmur damlaları; *-semîne,* değerli damlalar; *katarat-ı semîne-i rahmet,* rahmetin kıymetli damlaları; *-şâdi,* sevinç yaşları; *-uyûn,* göz yaşları.

katı', katıa *A. s.* **1.** Kateden,

kesen. *Alat-i katıa*, kesici aletler.Durduran. (Hek.) Katı-ı hümma, sıtmayı kesen, durduran, kesen. **2.** Keskin kılıç. **3.** (Geo.) Kesen, sekant.

katıba *A. i.* Hep bütün, cümle, kâffe.

katıbatan *A. zf.* **1.** Hepsi, bütünüyle. **2.** Hiç bir zaman, asla.

kat'i *A. s.* **1.** Katî, kesin.

kâtib *A. i.* Kitabet eden, yazan, usta yazıcı. *Kâtib-i ezelî*, (Levh-i mahfuzu yazmış olan) Tanrı; *-felek*, Merkür yıldızı; *-hususî*, özel kâtip; *-vahy*, Kuran ayetlerini yazan halife Osman: *Serkâtib*, başkâtip; *sır kâtibi* (*kâtib-i sır*), gizli yazılar yazmada kullanılan kâtip; *kâtib-ül-huruf*, mektup ya da kitabı yazan: *kâtib-i adl*, noter.

katife *A. i.* Kadife.

katil, katile *A. s.* **1.** Öldüren. Ölüme yol açan. **2** (*i.*) Adam öldüren kimse.

katîl *A. s.* Vurulmuş, öldürülmüş.

kâtim *A. s.* Sır saklayan. Sır tutan. *Kâtim-i esrar*, sır tutan.

kat'iyyen *A. zf.* Kesin olarak, asla.

kat'iyyet *A. i.* Katîlik, kesinlik.

katl *A. i* Öldürme *Katl-i âmm*, kırım, küçük büyük herkes öldürme, kılıçtan geçirme *-nefs*, kendini öldürme, intihar; *-nüfus*, adam öldürme.

katran *A. i.* Katran.

katre *A. i.* Damla. *Katre-i bârân*, yağmur damlası; katre *katre*, damla damla.

katrecu *F. s.* Bir damla arayan.

kavabil *A. i.* Ebeler.

kavadim *A. i.* **1.** Kuyruklar. **2.** Kuş kanadının ön telekleri, uzun tüyleri.

kavafi *A. i.* Kafiyeler, uyaklar.

kavafil *A. i.* Kafileler.

kavaid *A. i.* Kurallar, kaideler.

kavaim *A. i.* Kaimeler.

kavalib *A. i.* Kalıplar.

kavanin *A. i.* Kanunlar, yasalar. *Kavânin-i askeriyye*, askerî yasalar; *-cezaiyye*, ceza yasaları; *-ilâhiyye*, ilâhî yasalar; *-mer'iyye*, yürürlükteki yasalar; *-tabiiyye*, doğa yasaları.

kavari *A. i.* **1.** Şiddetli esen rüzgârlar. **2.** Kıyametler. **3.** Ansızın gelen büyük belâlar.

kâvi, kaviye *A. s.* Yakan, yakıcı.

kavi *A. s.* **1.** Kuvvetli, güçlü. *Kaviyy-ül-iktidar*, iktidarı kuvvetli. **2.** Sağlam, inanılır. *Kavi-yül-bünye*, sağlam yapılı. **3.** Zengin, varlıklı.

kavîm *A. s.* Doğru dürüst. *Râh-i kavîm*, doğru yol. **2.** Ayakta dik.

kâviyani *F. s. i.* (Hastalandığı zaman iki çocuk beynini ilaç diye kullanan zalim İran hükümdarı Dahhak'a karşı, sıra kendi çocuklarına gelince ayaklanan demirci) Kâve ile ilgili, Kâve'ye ait olan. *Direfş-i Kâviyani*, ayaklandığı zaman Kâve'nin bayrak yaptığı önlüğü.

kavl *A. i.* **1.** Lakırdı, söz. **2.** Davranma. **3.** Sözleşme. *Kavl ile fiil*, söz ile iş; *kavl-i hod*, kendi sözü; *mü-*

cerret, kanıtsız, tanıtsız söz; *-nebî*, Peygambere nispet olunan söz.

kavlen *A. zf.* Söz olarak, sözde.

kavlî *A. s.* Sözle ilgili, söz niteliğinde.

kavliyyat *A. i.* Boş sözler, kuru laflar.

kavm *A. i.* **1.** İnsan topluluğu. **2.** Bir peygamberin gönderildiği topluluk. *Kavm kabile*, hısım akraba.

kavmî, kavmiyye *A. s.* Kavimle ilgili. *Asabiyet-i kavmiye*, kavim gayreti gütme, budunculuk, ırkçılık.

kaylûle *A. i.* Öğle uykusu, şekerleme, kestirme.

Kays *A. i.* Leylâ ile Mecnun hikâyesinin erkek kahramanı olan Mecnun Âmirî'nin asıl adı.

kayser *A. i.* Eski Roma ve Bizans imparatorlarının lakabı.

kaytas, kıytas *A. i.* Balina balığı. Kadırga balığı.

kayyim *A. i.* Kayyum.

kayyum *A. s.* Kendiliğinden var olan (Tanrı).

kayyumiyyet *A. i.* (Fels.) Özdenlik.

kaza' *A. i.* **1.** Yargı, yargılama. **2.** Kaymakamlık, ilçe. **3.** Kimsenin isteği olmadan ortaya çıkan zararlı olgu. **4.** Vaktinde kılınmayan namaz, tutulmayan orucu sonradan kılmak ve tutmak. *Kaza*, bir kaza sonunda olan ölüm; *ez kaza*, şayet, olur a; *silk-i kaza*, kadılık yolu, mesleği; *taht-i kaza*, bir kadı'nın yönetimi altında olan; *kaza-i hâcet*, aptes bozma; *kaza vü kader*, alın yazısı; *kaza-i ilzâm* (Huk.), yargıcın, «Hükmettim, iddia olunanı ver.» demesi gibi sözlerle davayı kaybedeni susturması; *kaza-i terk* (Huk.), yargıcın, «Haksızsın, dövüşmekten seni menederim» gibi sözlerle davacıyı ağız kavgası ve çekişmekten menetmesi.

kazaen *A. zf.* Bilerek değil; yanlışlıkla, elden çıkararak.

kazaha *F. i.* Kazalar. Kaymakamlıklar.

kazaî *A. s.* Kaza ile ilgili. Yargı hakkıyle ilgili.

kazara *F. zf.* Kaza işi olarak, bilerek değil.

kazâyâ *A. i.* Kaziyeler. Tasımlar. *Kâzâyâ-yi mantıkıyye* (*Mant.*), mantık kaziyeleri.

kazazede *F. s.* Kazaya uğramış.

kazf *A. i.* **1.** Atma. **2.** Namuslu bir kadına zina suçu yükleme.

kâzib, kâzibe *A. s.* **1.** Yalan söyleme, yalancı. **2.** Yalan uydurma. *Haber-i kâzib*, yalan haber; *kavl-i kâzib*, yalan söz; *subh-i kâzib*, sabaha karşı görünen ve sonra kaybolan aydınlık; *şöhret-i kâzibe*, uzun sürmeyen yalancı ün.

kaziyye *A. i.* **1.** İş, konu, sorun. **2.** (Dilb.) Tümce. (Mant.) **3.** Önerme. **4.** Yardımcı teorem. *Kaziye-i mucibe-i cüziye*, olumlu tikel önerme; *-muhkeme*, (Fels.) kesin hüküm; *-salibe-i cüziye*, (Mant.)yadsılı tikel önerme; *-salibe-i külliye*, (Mant.) yadsılı tümel önerme.

kazz *A. i.* Ham ipek. *Düd-ül-kazz*, ipek böceği.

kazzâfe *A. i.* Sapan.

kazzâz *A. i.* İpekçi, ipek satan
ke *A.* (Dilb.) Benzetme harfi; «gibi» anlamına gelir.
kebab *A. i.* **1.** Ateşte pişirilen et. **2.** Ateşte kavrularak, alazlanarak pişirilen yiyecekler.
kababe *A. i.* Baharattan kara biberi andırır tane, kuyruklu biber.
kebair *A. i.* Büyük günahlar. *Ehl-i kebâir*, büyük günahkâr.
kebbad, kübbad *A. i.* İri limon.
kebd, kebed *A. i.* Karaciğer. *İltihab-ı kebed*, karaciğer iltihaplanması.
kebedî, kebediye *A. s.* Karaciğerle ilgili.,
kebîr, kebire *A. s.* **1.** Büyük, ulu. **2.** Yaşça büyük. Yaşlı. **3.** Çocukluktan çıkmış genç.
kebire *A. i.* Büyük günah.
kebise *A. i.* Bir gün fazlası olan yıl. Artıkyıl.
kebk, gebk *F. i.* Keklik.
kebud *F. s.* Mavi, gök rengi.
kebudfam *F. s.* Gök renginde olan, mavi.
kebudî *F. s.* Mavilik, mavi renkli.
kebuter *F. i.* Güvercin. *Kebuter-i nameber*, posta güvercini.
kecabe, kecave *F. i.* Deve üstüne konan oturulacak bir çeşit tahtırevan.
kecbîn *F. s.* **1.** Eğri bakan, şaşı. **2.** Ters düşünen.
keckülâh *F. s.* Külâhı eğri.
kecmizâç *F. A. s.* Ters huylu.
kecnazar *F. s.* Eğri bakışlı. Hasetçi, kıskanç.
kecnihad *F. s.* Mayası bozuk. Ters huylu.
kecreftar *F. s.* Gidişi eğri. Ters yürüyen.
kecrev *F. s.* Eğri giden. Tuttuğu yol aykırı olan.
kecrey *F. s.* Düşüncesi ters, bozuk (olan).
kectab' *F. s.* Tabiatı ters (olan).
keçkül *F. i.* Dilenci çanağı. Keşkül.
kedbânû *F. i.* Kâhya kadın.
kedd *A. i.* Çalışma, çabalama. Emek, iş. *Kedd-i yemin*, el emeği.
-kede -gede *F. i.* Mahal, yer, ev. *Ateşkede*, ateş yeri; *meykede*, meyhane; *mihnetkede*, mihnet yeri.
keder *A. i.* **1.** Bulanıklık. **2.** Tasa, kaygı.
kedernak *F. s.* Tasalı, gamlı.
kedme, kedeme *A. i.* Nişan. Bere. İz.
keenlemyekûn *A. ç.* Sanki olmadı; hiç yokmuş, hiç olmamış gibi.
keenne *A. e.* Güya, sanki.
kef *F. i.* Köpük. *Kef-i derya*, deniz köpüğü.
kef *A. i.* **1.** Elin iç tarafı. **2.** Avuç. Avuç dolusu. **3.** Ayak düzü, taban.
kefaf, kifaf *A. i.* Yaşayacak kadar rızık. *Kefaf-i nefs*, bir kimsenin ölmeyecek kadar olan nafakası.
kefalet *A. i.* Kefillik. *Kefalet-i bil-mal*, bir mal için kefil olma; *bin-nefs*, birinin şahsına kefil olma; *-müteselsile*, birçok kimsenin birbirlerine karşılıklı kefil olmaları; *-nakdiye*, para depozito ederek kefil olma.
kefaret *A. i.* Bir günaha karşı tutulmak üzere yapılan şey, ya da verilen nesne. *Kefaret-i yemin*, tutulamayan yemine karşı sadaka vermek,

köle azat etmek gibi şer'î ceza.

kefçe *F. i.* Kepçe.

kefe, keffe Bk. KEFFE.

kefen *A.i.* Kefin, ölüyü sardıkları bez.

kefere *A. i.* Müslüman olmayanlar Kâfirler. *kefere-i fecere,* günahkâr kâfirler.

keff *A. i.* Çekme. Vazgeçme. *Keff-i yed,* el çekme, karışmama.

keffe, kefe *A. i.* Terazi gözü.

kefgir *F. i.* (Köpük tutan) Kevgir.

kefil *A. s. i.* Birinin borcunu ödemediği ya da verdiği sözü yerine getirmediğinde bütün sorumluluğu üzerine alan kimse. *Kefil-bil-mal,* bir malın ödenmesine kefil olan kimse; *-bin-nefes,* birinin şahsına kefil olan kimse; *-bit-teslim,* bir malın teslimine kefil olan kimse.

kehanet, kihanet *A. i.* Kâhinlik. Bakıcılık.

kehene *A. i.* Kâhinler.

kehf *A. i.* **1.** İn. Mağara. **2.** Sığınak. **3.** (Anat.) Vücuttaki oyuk.

kehhal *A. i.* **1.** Gözlere sürme süren. **2.** Göz hekimi.

kehkeşan *F. i.* (Astr.) Samanyolu.

kehl *A. s.* Kemalini bulmuş, 30-50 yaş arasında (kimse).

kenrüba *F. i.* Kehribar.

kehrübaî *A. s. i.* Kehribarla ilgili (Elektrik anlamında). *Kehrübaiyet, elektrikî, elektrikiyyet.*

kehvare, gehvare *F. i.* Beşik, *Kehvarenisin,* beşikteki çocuk. *kehvare-i fena,* fânilik beşiği (bu dünya).

keis, k'es Bk. KE'S.

kejdüm *F. i.* Akrep.

kelâb *A. i.* **1.** Kuduz hastalığı. Kudurma. **2.** Su ürküntüsü, idrofobya.

kelâl *A. i.* Yorgunluk. Bezginlik.

kelâlâver *F. s.* Yorgunluk getiren.

kelâm *A. i.* **1.** Söz. **2.** Deyim. **3.** Tanrı'nın varlığını ve islâm dininin doğruluğunu konu edinen bilim. *Kelâmullah, kelâm-i kadîm,* Kuran; *Kelâm-i Arap,* Arap dili ya da lehçesi; *-kibar,* ünlü söz; *-manzum,* manzum söz; *-mensur,* düzyazı; *-nefsî,* Fransızca *endophaise* karşılığı, icten konuşma; *-resul,* Muhammet peygamberin sözü; *agaz-i kelâm,* söze başlama; *bati-yül-kelâm,* ağır ağır, zorlukla söyler; *hâsıl-i kelâm, hulâsa-i kelâm,* sözün kısası; *ilm-i kelâm,* Tanrı birliğini kanıtlayan bilim; *irad-i kelâm,* söz söyleme; *ma lâ kelâm,* söz götürmez, diyecek yok; *mîr-i kelâm,* düzgün ve temiz söz söyler meclis adamı; *takrir-i kelâm,* söyleme.

kelâmî *A. s. i.* **1.** Sözle ilgili. **2.** Kalâmiyye tarikatinden olan.

kelâmiyye *A. i.* Kelâmcılar yolu.

kelâmiyyun *A. i.* Kelâmcılar.

kelb *A. i.* Köpek. *Kelb-i akur,* salar köpek; *kelb-ül-ma,* kunduz.

kelbetan, kelbeteyn *A. i.* Kerpeten.

kelbî *A. s.* Köpekle ilgili.

kelbiyye *A. i.* (Fels.) Kinizm.

kelebçe *F. i.* Kelepçe.

kelef *A. i.* **1.** Yüzdeki benek benek siyah ya da kırmızı noktalar. **2.** Şiddetli sevgi.
kelîl *A. s.* Gözü az gören.
Kelile *A. i.* Bidpay'ın ünlü Kelile ve Dimne adlı hikâyelerinin kahramanlarından çakal.
kelim, kilem *A. i.* Kelimeler. *Mevsuk-ül-kelim,* sözlerine inanılır; *nafizül-kelim,* sözü geçer.
kelîm *A. s.* Söz söyleyen, konuşan. *Kelimullah,* Tur-i Sîna'da Tanrının hitabını duyan Musa peygamber; *sure-i kelim,* Kur'an'ın yirminci suresi.
kelime *A. i.* Anlamı olan sözcük. **2.** Söz, lakırdı. **3.** (Dilb.) İsim, fiil ve harf diye üçe bölünen söz bölümlerinin tümü. *Kelime-i şehadet,* islâmlığın gereklerinden olan eşhedü... cümlesi.
kelle *F. i.* Baş.
kem *A. e.* Kaç?
kem *F. s.* **1.** Az, eksik. **2.** Kötü, bozuk.
kema *A. e.* Benzetme edatıdır. *Kema-fil-evvel,* evvelki gibi; *kema-fis-sabık,* eskisi gibi; *kema hiyye,* olduğu gibi, *kemakân,* eskisi gibi.
kemakl *F. s.* Aklı az, ahmak.
kemal *A. i.* **1.** Olgunluk, yetkinlik. **2.** En yüksek değer.
kemalât *A. i.* İnsanın bilgi ve güzel ahlâk bakımından olgun olması.
kemalâperver *F. s.* Kemalât sahibi.
keman *F. i.* **1.** Yay. **2.** Keman. *Keman-ebru,* keman kaşlı; *sinekeman,* büyük boylu keman.
kemançe *F. i.* Kemençe. Küçük keman.
kemandar *F. s.* Yay tutucu.
kemanî *F. i.* Kemancı. Keman çalan çalgıcı.
kemankeş *F. i.* Okçu, ok atmada usta kimse.
kemankeşî *F. i.* Okçuluk. Ok atıcılık.
kemayar *F. s.* Ayarı bozuk, kalp, hileli.
kembaht *F. s.* Talihsiz.
kembeha *F. s.* Değersiz.
kembidaa *F. s.* **1.** Sermayesi kıt. **2.** Bilgisi az, çok okumamış.
kem'e *A. i.* Domalan, yer mantarı.
kemend *F. i.* **1.** Boyna geçirilen ip, ilmik. **2.** Geyik ve benzerleri hayvan yuları. **3.** Güzelin saçı. *Kemend-i zülf,* saçın kemendi.
kemer *F. i.* Kuşak.
kemerbend *F. s.* İşe hazır.
kemerbeste *F. s.* Kuşanmış, kuşak bağlamış, hazır.
kemgû *F. s.* Az söyleyen.
kemgüftar *F. s.* Az söyleyen.
kemha *F. i.* Bir nevi ipek kumaş. Kemha.
kemîn *A. i.* Pusu. *Der-kemin,* pusuda.
kemîn *F. s.* Pek küçük.
kemine *F. s.* **1.** Güçsüz, aciz. Zavallı.
kemingâh *F. i.* Pusu yeri.
kemkadr *F. s.* Kadri, itibarı az; âdi.
kemkıymet *F. s.* Değersiz.
kemmaye *F. s.* Aslı, cevheri aşağılık, mayası bozuk.
kemmî *A. s.* Nicelikle ilgili.
kemmiyyet *A. i.* **1.** Sayı. **2.** Nicelik. **3.** (Dilb.) Tekillik ya da çoğulluk.

kemmun *A. i.* Kimyon.
kemnam *F. s.* Adı sanı belirsiz, şöhretsiz.
kemne *A. i.* Gözde olan karasu illeti.
kempâye *F. s.* Rütbesi, derecesi aşağı.
kemsal *F. s.* Yaşı az.
kemter *F. s.* Daha aşağı, aşağıda olan.
kemterane *F. s.* Acizce, çok küçükçe.
kemterîn *F. s.* En küçük, en aşağı.
kemyab *F. s.* Nadîr, az bulunan.
-ken *F. s.* «Kazan, kazıcı, koparan, söken» anlamlarıyla sözcüklere katılır. *Kûhken,* dağ deviren; *sikkeken,* sikke kazıcı.
kenais *A. i.* Kiliseler.
Ken'an *A. i.* Filistin, Palestin. *Mah-i Ken'an, Yusuf-i Ken'an,* Yusuf peygamber, *Pîr-i Ken'an,* Yakup peygamber.
kenar *F. i.* **1.** Kıyı, çevre. **2.** Deniz kıyısı. **3.** Uç, köşe. Etrafı çevreleyen şey. **5.** Kucaklama, kucağa alma. *Der-kenar,* bir yazıya bittikten sonra katılan bölüm.
kenare *F. i.* **1.** Kenar, kıyı. **2.** Kucak.
kend *F. i.* Şeker.
kende *F. s.* Kokmuş.
kendide *F. s.* Kokmuş.
kendiriyye *A. i.* (Bot.) Kendirgiller.
kendu *F. i.* Epey genişçe toprak testi.
kenef *A. i.* **1.** Yön, taraf. *Etraf ve eknâf,* yanlar ve yönler. **2.** Sığınacak yer. **3.** Tuvalet, ayakyolu,
kenîf *A. i.* Ayakyolu.
kenisa, kenise *A. i.* Kilise.
kenîz *F. i.* Cariye. *Kenîz beçe,* cariyeden olan çocuk.
kenizek *F. i.* Küçük cariye.
kenz *A. i.* Hazine. Define. Yeraltında saklı değerli eşya.
ker *F. s.* Sağır.
kerahet *A. i.* **1.** İğrenme. **2.** İstemeyerek, zor altında yapma. **3.** Şeriatın kesin yasak etmediği fakat harama yakınlığı ve olasılığı çok olduğu için çekinilmesi gereken şeyin hali. *Maalkerahe,* istemeye istemeye.
kerahiyyet *A. i.* Bk. KERAHET.
keramet *A. i.* **1.** Kerem, bağış. **2.** İkram, ağırlama. **3.** Evliyaların bazı olağanüstü hali. **4.** Ermişçesine yapılmış eylem ya da söylenmiş düşünce. *Sahib-i keramet,* keramet göstermiş kimse.
keran *F. i.* Kenar, uç. *Bikeran,* uçsuz bucaksız.
keraste *F. i.* Kereste.
kerb *A. i.* Tasa, kaygı.
Kerbelâ *A. i.* Irak'ta, İmam Hüseyin'in şehit edildiği ve türbesinin bulunduğu yer.
-kerde, gerde *F. s.* «Yapılmış, edilmiş» anlamıyle kelimelere katılır. *Huykerde,* huy edinilmiş; *imalkerde,* yapılmış; *tasmimkerde,* tasarlanmış; *telifkerde,* yazılmış.
k erem *A. i.* **1.** Soyluluk, asalet. **2.** Cömertlik, lütuf, bağış, bahşiş.
keremkâr *F. s.* Kerem sahibi, cömert.
keremkârane *F. zf.* Kerem sahibine yakışır yolda.
keremkârî *F. s. i.* **1.** Kerem ile ilçili. **2.** Keremlilik, cömertlik.
keremküster *F. s.* Cömert.

keremperver *F. s.* Kerem sahibi.
keremperverane *F. zf.* Kerem sahibine yakışır yolda.
keremperverî *F. i.* Kerem sahibi olma.
kerh *A. i.* Bk. KERAHET.
kerhen *A. z.* **1.** İğrenerek. **2.** İstemeyerek, zorla *Tav'an ve kerhen,* ister istemez.
kerîh *A. s.* İğrenç, pis, kokan. *Kerih-ül-manzar,* görünüşü çirkin ve iğrenç; *Kerih-ün-nefes,* nefesi, ağzı pis kokan; *rayiha-i kerihe,* pis koku; *savt-i kerih,* çirkin ses.
kerihe *A. i.* İğrenç.
kerim *A. i.* **1.** Kerem sahibi. **2.** Cömert, eli açık. **3.** Ulu, büyük. *Allah kerim,* Tanrı kerem ve ihsan sahibidir; Tanrı verir; *Kur'an-i kerim,* Kur'an.
kerimane *F. zf.* Kerim insana yakışır yolda.
kerime *A. i.* **1.** Ayet, **2.** Kız çocuk.
kerm *A. i.* Bağ kütüğü. Üzüm çubuğu.
kerr *A. i.* Çekilip yeniden hücum etme.
kerrar *A. s.* Savaşta çekilip saldırma. *Hayder-i kerrar,* Hz. Ali'nin lakabı.
kerrat *A. i.* Kezler, defalar. (Mat.) *Kerrat cetveli,* çarpım tablosu.
kerre *A. i.* Kez, defa.
kerretan *A. i.* Sabah ve akşam.
kerrubî *A. i.* Büyük melek.
kerrubiyan, kerrubiyyun *F. A. i.* Tanrıya en yakın melekler.
ke's, keis *A. i.* **1.** Kadeh, bardak. **2.** Şarap dolu bardak, bir bardak şarap. **3.** (Bot.) Çanak.
kes *F. i.* Kimse, *Bîkes,* kimsesiz; *hiçkes,* hiç kimse; *nakes,* alçak, âdi, pinti, nekes.
kesad *A. i.* **1.** Sürümsüzlük. Satılmama. Alışveriş durgunluğu. **2.** Kıtlık, yoksuzluk.
kesafet *A. i.* **1.** Bulanıklık, Açık ve berrak olmama. **2.** Kir, pislik.
kesafet *A. i.* **1.** Sıklık, tokluk. **2.** Kalınlık, yoğunluk. **3.** Saydam olmama. **4.** Koyuluk. **5.** Kalabalık, çokluk.
kesalet *A. i.* Tembellik, uyuşukluk, üşenme.
kesan *F. i.* Kimseler, insanlar.
kesb, kisb *A. i.* Kazanma, kazanç. **2.** Edinme, peydahlama. **3.** Geçimi sağlama için kullanılan alet ya da iş.
kesel *A. i.* Gevşeklik, tembellik. Uyuşukluk.
kesf *A. i.* **1.** Işığını kesme (Güneş, ay). **2.** Görünmez olma.
ke'si *A. i.* **1.** Kadeh, bardakla ilgili, onlara benzer. **2.** (Bot.) Çanaksı.
kesif *A. s.* **1.** Sık, tok. **2.** Kalın, kaba, yoğun. **3.** Saydam olmayan. **4.** Koyu.
keslân *A. i.* Yorgun, uyuşuk.
kesîr *A. s.* **1.** Çok, bol. **2.** Çeşitli, türlü. **3.** Çok olan, sık. *Kesîr-ül-ahbâb,* bildikleri çok olan; *kesir-ül-evlâd,* çocukları çok olan, *kesîr-ül-mal,* malı çok olan.
kesr *A. i.* **1.** Kırma, paralama. **2.** Bozma. **3.** (*A.* Dilb.) Bir harfin esre (i) okunması. **4.** (Mat.) Kesir. (Anat.) Kemik kırılması. *Kesr-i âdi,* bayağı kesir; *-âşari,* ondalık kesir; *-basit,* basit kesir;

-mürekkeb, bileşik kesir; *-mütevali,* zincir kesir; *-müvellid,* ana kesir.

kesre *A. i.* Esre denilen hareke simgesinin adı (harfin altına konur ve i okutur). *Kesre-i hafie,* i sesi; *sakile,* ı sesi.

kesret *A. i.* **1.** Çokluk, bolluk. **2.** (Tas.) Kalabalık, birden artıklık. *Cem-i kesret,* (A. Dilb.) dokuzdan çok sayı için kullanılan çoğul tipi.

kesretiyye *A. i.* Çokçuluk.

-keş *F. i.* «Çeken, çekici» anlamıyle sözcüklere eklenir.

keşakeş *F. i.* **1.** Çekişme, tartışma. **2.** Tasa, kaygı.

keşan *F. s.* Çeken, çekerek. *Keşan ber keşan, keşan keşan,* zorla, sürükleye sürükleye götürerek.

keşef *F. i.* Kaplumbağa.

keşf *A. i.* **1.** Bulma, bulgu. (Ask.) **2.** Düşmanın durumunu anlamak için gönderilen kol.

keşfiyyat *A. i.* Keşifler, ortaya çıkarılan şeyler.

keşide *F. s.* Çekilmiş. Dizilmiş.

keşiş *F. i.* Evlenmesi yasak olan rahip.

keşk *A. i.* Keşkek.

keşkûl *F. i.* Dilencilerin, dervişlerin Hindistancevizi kabuğundan kabı, keşkül.

keşmekeş *F. i.* **1.** Çekişme. Kavga. **2.** Kararsızlık.

keşşaf *A. i.* **1.** Gizli bir şeyi ortaya çıkaran. **2.** Sırları ve gizli anlamları çözen, açıklayan.

keşti *F. i.* Gemi. *Keşt-i gam,* gam gemisi(bu dünya); *keşti-i Nuh,* peygamber Nuh'un Tufandan kurtulmak için yaptığı, içine her canlıdan birer çift aldığı gemi.

keştiban *F. i.* Gemici. Kaptan.

keştinişin *F. s.* Gemide oturan.

ketaib *A. i.* Askerler.

ketibe *A. i.* Asker.

ketb *A. i.* Yazma. *Ketb ü tahrir etmek,* yazmak.

ketebe *A. i.* Kâtipler.

ketebehu *A. e.* Yazmalarda yazanın adı ile kullanılır.

ketf, ketif, kitf *A.i.* **1.** Omuz. **2.** Omuz küreği, kürek kemiği.

ketm *A. i.* **1.** Bir sırrı saklama. *Ketm-i âdem,* bütün yaratıkların ilki olan cevher-i ahzar'ın çıktığı yer. *Ketm-i esrar,* sırları saklama.

kettan *A. i.* Keten.

ketum *A. s.* Her şeyi saklayan; ağzı sıkı.

ketumiyyet *A. i.* Ketumluk; ağzına sıkılık.

kevaib *A. i. ç.* Tomurcuk memeli kızlar.

kevakib *A. i.* Yıldızlar.

kevkeb *A. i.* Yıldız. *Kevkeb-i derrî,* parlak yıldız; *kevkeb -ül-hadîd,* demir parıltısı.

kevkebe *A. i.* **1.** Gökteki yıldız. **2.** Atlı insan kalabalığı. **3.** Alay, gösteriş.

kevkebî *A. s.* Yıldızlarla ilgili.

kevme *A.i.* (Fels.) Katışmaç, küme.

kevn *A.i.* **1.** Olma. **2.** Var olma, varlık, vücut. *Kevn ü fesat,* dünya; *kevn ü mekân,* varlık, evren.

kevneyn *A. i.* İki evren; dünya ile ahret. *Seyyid-ül-kevneyn,* iki âlemin yücesi Muhammet peygamber.

kevniyyat *A.i.* Evrenbilim, kozmoloji.

kevr *A. i.* Sarık sarma.
Kevser *A. i.* Cennette bir akarsuyun adı. *Ab-i kevser,* kevser suyu; *şarab-i kevser,* kevser şarabı.
key *F. s. zf.* Ne vakit, ne zaman. *Tâ bekey, ta key,* ne zamana kadar?
key *F. i.* Büyük hükümdar. (Keyhusrev, Keykâvus, Keykubat gibi.)
keyanîyan *F. i.* Keyler soyundan olanlar.
keyf *A. i.* **1.** Sağlık, afiyet. **2.** Hoşlanma. **3.** İç açıklığı. **4.** Neşe, hafif sarhoşluk. **5.** İstek, heves. **6.** Huy, mizaç.
keyfe *A. e.* Her nasıl. *Keyfe mayeşa,* nasıl isterse; *keyfe mettefak,* rasgele.
keyfî, keyfiyye *A. s.* İsteğe bağlı. Bir düzene, bir yasaya bağlı olmayan.
keyfiyyet *A. i.* **1.** Nitelik. **2.** Durum.
keyl *A. i.* Tahıl ölçüsü, kile.
keylûs, keymus Bk. KİLUS, KİMUS.
keynune *A. i.* Var olma.
keysiyye, kisiyye Bk. KİSİYYE.
Keyvan *F. i.* Satürn yıldızı.
keyy *A. i.* (Yara) Dağlama.
keza *A. e.* Böyle. Böylece.
kezalik *A. e.* Keza, yine böyle.
kezm, kâzm *A. i.* Kızgınlığı yenme. Öfkeyi gizleme.
kezzab *A. s.* Çok yalancı.
kıbab *A. i.* Kubbeler. *Nüh kıbab,* gökyüzü.
kıbal, kıbalet *A. i.* Ebelik, ebelik bilgisi.
kıbel *A. i.* Yan, yön, taraf. *kıbel-i şer-i şeriften,* şeriat yönünden; *min kıbel-ir-rahman,* Tanrı yönünden.
kıble *A. i.* **1.** Namazda durulan Mekke yönü. **2.** Herkesin darlıkta baş vurduğu kapı. **3.** Kuzey rüzgârı.
kıblegâh *F. i.* Kıblenin bulunduğu yer.
kıblenüma *F. i.* Kıbleyi gösteren pusula.
kıbletan, kıbleteyn *A. i.* Mekke ile Kudüs.
kıbt *A. i.* Mısır'ın eski, yerli halkı.
Kıbtî *A. s. i.* **1.** Kıbt soyundan olan. **2.** Çingene.
kıdem *A. i.* Bir görevde eskilik.
kıdemî *A. s.* Kıdemlilikle ilgili.
kıdve, kudve *A. i.* **1.** Ardından gidilecek, izlenecek kimse. **2.** Bir sınıf ya da topluluğun başında bulunan kimse. *Kıdvet-ül-hükema,* hikmet erbabının boyun eğdikleri kimse; *kıdvet-ül-ulema,* bilginlerin boyun eğdikleri kimse; *kıdvet-ül-ümera,* beylerin boyun eğdikleri kimse.
kıhf *A. i.* Kafatası.
kılâ' *A. i.* Kaleler. *Kılâ-i erbaa,* (Dört kale) Anadolu ve Rumeli Kavaklarıyle Yuşa ve Telli Tabya; *-hakanî,* hakan kaleleri; *-rasîne,* sağlam kaleler.
kılâa *A. i.* Yelken.
kılâde *A. i.* Gerdanlık.
kıllet *A. i.* **1.** Azlık. **2.** Kıtlık. **3.** *Cem-i kıllet,* (A. Dilb.) çeşitli vezinde çoğulları olan isimlerin bu çoğullarından dokuzdan aşağı olanları.
kîl ü kal *A. i.* Dedikodu.
kımat *A. i.* Örtü. Sargı. Sarılacak bez.
kıraat *A. i.* **1.** Okuma. **2.** Düzgün ve sürekli okuma.

İlm-i kıraat, Kur'an'ın usul ve kaidesince okunması.

kırab *A. i.* Bıçak, kılıç kını.

kıran *A. i.* Yakınlık. **2.** (Astr.) İki gezegenin bir burçta bulunması. *Kıran-i nahseyn*, (*nahs-i kıran*), Mars ile Satürn'ün aynı burçta birbirine yaklaşması; *kıran-i saadeyn* (*sad-i kıran*), Venüs ile Jüpiter'in aynı durumda olması; *sahib-kıran*, talihi kutlu, kendi çok güçlü hükümdar.

kırat *A. i.* Dört keçi boynuzu çekirdeği ağırlığında olan mücevher tartı birimi.

kırba *A. i.* **1.** Su tulumu. **2.** (Hek.) Çocuklarda karın şişmesi.

kırd *A. i.* Maymun.

kırda *A. i.* (Zoo.) Primatlar.

kırtas *A. i.* Kâğıt.

kırtasî, kırtasiye *A. s.* Kâğıtla ilgili. *Masarif-i kırtasiye*, kâğıt ve yazı işi giderleri.

kırtasiyye *A. i.* Kâğıtla yapılan işlemler. Kâğıt işleri.

kıs *A. F.* «Kıyaset, bununla ölç.» *Ve kıs alâ hâzâ*, bunun üzerine kıyas et; *ve kıssi aleyhil bevaki*, arta kalanlarını buna kıyas et.

kısaiyye *A. i.* (Bot.) Kabakgiller.

kısas *A. i.* Fıkralar, hikâyeler, rivayetler. *Sure-i kısas*, Kur'an'ın 28. suresi; *kısas-i enbiya*, peygamberler tarihi.

kısâs *A. i.* Dişe diş, göze göz cezası.

kısasen *A. zf.* Kısas yoluyle, öldüren ya da yaralayan eşit şekilde cezalandırılarak.

kısm *A. i.* **1.** Bölük, kesim, parça. **2.** Bir cinsten ya da meslekten olanların topu.

kısmet *A. i.* **1.** Bölme. Pay etme. **2.** Kader. Tanrı takdiri olan şey. *Kısmet-i askeriye*, kassamlık, kassam dairesi; *haric-i kısmet* (Mat.), bölüm.

kıssa *A. i.* **1.** Gerçek ya da uydurma olay, hikâye, masal. **2.** Baştan geçen olay. *Elkıssa*, sözün kısası.

kıssahan *F. i.* Masal, hikâye söyleyen kimse.

kıssaperdaz *F. i.* Kıssa, masal düzen kimse.

kıssis *A. i.* Keşiş, rahip.

kıst *A. i.* **1.** Bölüşmede tartı ya da ölçüde doğru davranma. **2.** Hisse. Pay. **3.** Parça parça verilen bir borcun her defada verilen bölümü. *Kıst-el-yevm*, çalışılmayan günler için kesilen para.

kıstas *A. i.* **1.** Büyük terazi. **2.** Ölçü.

kışr *A. i.* **1.** Kabuk. *Kışr-i arz*, (Jeo.) yerkabuğu **2.** Tahıl, yemiş kabuğu. *Kışr-ı badam*, badem kabuğu; *-sin*, (Anat.) Dişin kökünü kaplayan kısım, seman.

kışrî, kışriyye *A. s.* Kabukla ilgili, kabuksal. *Hayvanat-i kışriyye*, (Zoo.) Kabuklular.

kıt'a *A. i.* **1.** Parça, bölük. **2.** Ülke, memleket; büyük kara parçasından her biri. **3.** Cansız şeylerin parçaları için kullanılır. **4.** (Ed.) En azı dört dizeden oluşan ve ilk dizeleri uyaksız koşuk parçası. (Geo.) **5.** Parça. *Kıta-i daire*, daire parçası, daire kesmesi; *-küre*, küre kesmesi.

kıtal *A. i.* **1.** Vuruşma. **2.** Savaş.

kıvam *A. i.* **1.** Durma, duruş. **2.** Bir sıvının koyuluk kıvamı. **3.** Tav, çağ.

kıvam *A. i.* Dikler, doğrular.

kıyadet *A. i.* Komutanlık, komuta.

kıyafet *A. i.* **1.** Kılık. **2.** Bir kimsenin giydiklerinin tümü. *İlm-i kıyafet,* insanın yüzünden ve dış görünüşünden ahlâk ve iç yaşamıyle ilgili sonuçlar çıkarma bilgisi; *tebdil-i kıyafet,* tanınmayacak kılığa girme.

kıyafetname *F. i.* Kıyafetten hüküm çıkarma kitabı.

kıyam *A. i.* **1.** Ayağa kalkma. **2.** Kalkışma. **3.** Ayaklanma. **4.** (Namazda) Ayakta durma.

kıyamet *A. i.* **1.** Müslüman inanışına göre, yaşamın sona ererek, bütün ölülerin dirilip ayağa kalkması. **2.** Çok gürültü ve telâş.

kıyas *A. i.* **1.** Bir tutma. **2.** Karşılaştırma. **3.** (Fıkıh) Hakkında açıkça yada ayet, hadis olmayan maddelerin ayet ve hadis olan benzerlerine göre hükmetme. (Man.) *Kıyas-i fâsid,* mantığa uymazlık; *-matvî,* tasım; *-mevsul-ün-netayic,* öntatasım; *-mukassim,* ikilem; *-müdellel,* epikerem; *-mülhak,* astasım.

kıyasen *A. zf.* Kıyas yoluyle, benzeterek, kurala uygulayarak.

kıyasî, kıyasiyye *A. s.* **1.** Uygulama ya da benzetme ile olan. **2.** Genel kurala uygun olan.

kıyem *A. i.* Kıymetler.

kıymet *A. i.* **1.** Değer, bedel, tutar. **2.** Onur, saygınlık, itibar. *Kıymet-i hakikiye,* gerçek değer; *-itibariye,* devletçe kabul olunan fiyat; *-mevzua,* satıcısı tarafından konan fiyat; (Mat.) *-mutlaka,* mutlak değer; *-takribiye,* yaklaşık değer; *-vasatiye,* (Fiz.) ortalama değer; *-zatiye,* kişinin öz değeri; *zıkıymet,* değeri çok pahalı.

kıymetdar *F. s.* Değerli, pahalı.

kıymetnaşinas *F. s.* Değer takdir edemeyen.

kıymetşinas *F. s.* Kıymet bilen, değer bilen.

kıytısiyye *A. i.* (Zoo.) Balinagiller.

kıyye *A. i.* Okka. 400 dirhem. *Kıyye-i âşari,* kilo; *-atika,* okka.

kibar *A. s. i.* **1.** Büyükler, ulular. **2.** İnce, terbiyeli, nazik **3.** Kibirli, ululuk satar.

kibarane *F. s.* Büyük adamlara yakışır yolda.

kibariyye (Bot.) Gebreotugiller.

kibr *A. i.* **1.** Büyüklük. Büyük olma. **2.** Büyüklük taslama. Yüksekten bakma.

kibrit *A. i.* **1.** Kırmızı yakut; altın. **2.** Kükürt. **3.** Ucu kükürtlenmiş yakacak madde. *Kibrit-i ahmer,* eski kimyada altın, ya da pek az bulunan bir madde.

kibritî, kibritiye *A. s.* Kükürt soyundan, kükürtle ilgili.

kibritiyyet *A. i.* Kükürt niteliği.

kibriya *A. i.* **1.** Büyüklük, ululuk. **2.** Tanrı.

kifaf, kefaf Bk. KEFAF.
kifah *A. i.* Savaş.
kifayet *A. i.* **1.** Yeter, yetişme. yeterlik. **3.** İktidar, yararlık.
kihalet *A. i.* Göz hekimliği. Göz hastalıkları bilimi.
kihan *F. i. ç.* Küçükler. *Kihan ü mihan,* küçükler ve büyükler.
kihanet, kehanet *A. i.* Kayıptan haber verme, falcılık.
kilâb *A. i.* Köpekler.
kilâr *F. i.* Kiler.
kile *A. i.* Kile.
kilem *A. i.* Kelimeler.
kilim *F. i.* Tüysüz halı. Kilim.
kilk *F. i* Kalem.
kils *A. i.* Kireçtaşı.
kilsî *A. s.* Kireçtaşı yapısında olan.
kilte *A. i.* Demet. Deste.
kilye *A. i.* Böbrek.
kilyeteyn *A. i.* İki böbrek.
kilyevî *A. s.* Böbrekle ilgili.
kimam *A. i.* **1.** Tomurcuklar. **2.** Hayvan ağızlığı.
kimm *A. i.* (Bot.) Çiçek kâsesi, çiçek kapçığı.
kimus, keymus *A. i.* Kimus.
kimya *A. i.* Kimya. *Kimya-yi bâtıl,* eskiden simyagerlerin konuları olan şeyler.
kimyager *F. i.* Kimyacı.
kimyevî, kimyeviye *A. s.* Kimya ile ilgili. Kimyasal.
kin *F. i.* Gizli düşmanlık, garaz.
kinaye *A. i.* **1.** Düşünüleni, dolayısıyle anlatan söz. **2.** Üstü örtülü, dokunaklı söz. **3.** Hem gerçek hem mecaz anlamıyle kullanılmış söz.
kindar *F. s.* Kinci.
kine *F. i.* Kin.
kinehâh *F. s.* Öçalmak isteyen.
kinever *A. s.* Kinci.
kîr *F. i.* Erkeklik organı.
kira' *A. i.* **1.** Bir şeyin gelir karşılığında bir süre için başkasına verilmesi. **2.** Bu biçimde verilen bir şey için ödenen karşılık.
kiram *A. s.* Soyzadeler.
kirar *A. i.* Tekrar.
kiraren *A. zf.* Tekrar tekrar, çok kez.
kirpas *A. i.* Bez.
kirş *A. i.* (Zoo.) İşkembe.
kîs *A. i.* **1.** Cepte taşınır küçük kese. **2.** Döşyatağı. **3.** Vücutta bazı sıvıların toplandığı kese biçiminde oyuklar.
kisâ *A. i.* **1.** Yün elbise. **2.** Seccade, halı.
kisb, kesb *A. i.* **1.** Kazanma. **2.** Edinme. **3.** Kazanma için kullanılan alet ya da iş.
kisbî *A. s.* Kazanılmış. Sonradan edinilmiş.
kise *F. i.* **1.** Küçük torba. **2.** Cepte taşınan para torbası. (Biy.) *Kise-i dem'iye,* göz yaşı kesesi; *-havaiye,* hava kesesi; *-safraniye,* safra kesesi; *-sebhiye,* yüzme kesesi.
kisedar *F. i.* Parayı toplayan, para hesabını tutan kimse. Vekilharç.
kisiyye *A. i.* (Zoo.) Keseliler.
Kisra *A. i.* Eski İran hükümdarları lakabı.
kisve, kisvet *A. i.* **1.** Giysi, elbise. **2.** Özel giysi.
kîş *F. i.* Din. *Bedkîş,* dinsiz.
kişmiş *F. i.* Çekirdeksiz pek küçük taneli üzüm.
kişniş *F. i.* Güzel kokulu bir tohum, kara kimyon.
kişver *F. i.* Ülke.
kişverküşe *F. s.* Ülke açan Fâtih. Cihangir.

kitab *A. i.* Kitap. *Kitabullah.* Kuran. *Ümm-ül-kitab,* Kur'an'ın buyruklarla ilgili ayetleri; *ehl-i kitab,* Hıristiyanlarla Yahudiler.

kitabe *A. i.* **1.** Kazılı yazı, yazıt. **2.** Mezartaşı yazısı.

kitabet *A. i.* **1.** Yazma, yazı işi. **2.** Kâtiplik.

kitabhane *F. i.* Kitaplık. Kitabevi. Kitapsaray.

kitabî *A. s.* **1.** Kitapta yazılı, kitapla ilgili. **2.** Kutsal kitaplardan birine inanan. **3.** (*i.*) Kitaplara bakmakla görevli kimse. **4.** Hint ve Şam'ın bir çeşit nakışlı kumaşı.

kîtî *F. i.* Dünya.

kîtîârâ *F. s.* Dünyayı süsleyen. Dünyanın süsü olan.

kitifüruz *F. s.* Dünyayı aydınlatan.

kitinüma *F. s.* Dünyayı gösteren. *Câm-i kitinüma,* Cemşid'in bütün dünyayı gösteren kadehi.

kitle, kütle Bk. KÜTLE.

kitman *A. i.* Sır saklama.

kiyah, giyah *F. i.* Ot.

kiyaset *A. i.* Uyanıklık. Zekâ.

kiyan *F. i.* **1.** Yıldız. **2.** Merkez.

kiyaniyyat *A. i.* Evrendoğum.

kizb *A. i.* Yalan.

köhne *F. s.* **1.** Eski, eskimiş. **2.** Zamanı geçmiş.

kubbe *A. i.* Kubbe. *Kubbe altı,* İstanbul Topkapı sarayında üstü kubbeli bir daire. *Kubbe-i firuzefâm, -mina,* gökyüzü; *-zerbeft,* yıldızlı gökyüzü; *kubbet-ül-arz,* yeryuvarlağının insan oturan kısmının merkezi; *kubbet-ül-hanek,* (Anat.) damak kemeri; *kubbet-ül-islâm,* Belh kentinin başka bir adı.

kubh *A. i.* **1.** Çirkinlik. **2.** Çirkin iş.

kubhiyyat *A. i.* Çirkin olan işler ve davranmalar.

kuble *A. i.* Öpme.

kubûr *A. i.* Mezarlar. *Ehl-i kubûr,* ölüler; *ziyaret-i kubûr,* ölü, mezar ziyareti.

kûçe *F. i.* Küçük sokak.

kudat, kuzat Bk. KUZAT.

kuddamî *A. s.* (Anat.) Ön.

kudema *A. i.* **1.** Eski adamlar. **2.** Eskiler, eksikliği bakımından ileri gelenler.

kudeyh *A. i.* Kadehçik.

kudret *A. i.* **1.** Kuvvet, takat. Güc. **2.** Tanrının ezelî gücü. **3.** Varlık, zenginlik. **4.** Tanrı yapısı şeylerin kaynağı. **5.** Ehliyet, becerebilme. *Yed-i kudret,* İnsanın gücü. Yaradanın eli; *zikudret,* zengin.

kudretyab *F. s.* Gücü yeten, yapabilen.

kuds, kudüs *A. i.* **1.** Temizlik, arılık. **2.** Kutsallık. *Haziret -ül-kuds,* cennet bahçesi; *ruh-ül-kuds,* Cebrail; Peygamber İsa'ya üfürülen ruh.

kudsî, kudsiyye *A. s.* Kutsal. *Âlem-i kudsî,* bu dünya ve canlılardan gayrı olan âlem; *hadis-i kudsî,* Tanrı tarafından ilham edilmiş Muhammet tarafından söylenmiş hadis; *kuvve-i kudsiyye,* kutsal güç.

kudsiyan *F. i.* Melekler.

kudsiyyat *A. i.* Tanrıya, meleklere, lâhut âlemine mensup, o âlemle ilgili işler.

kudsiyyet *A. i.* **1.** Kutsallık, azizlik. **2.** Temizlik, arılık.

kudum *A. i.* **1.** Uzak bir yerden, uzun bir yoldan gelme; ayak basma. **2.** (Müz.) Türk mü-

ziğine özgü usul vurma aygıtlarından.

kudumiyye *A. i.* **1.** Uzak yoldan gelen bir büyüğe yerli halkça sunulan armağan. **2.** Böyle bir durum için yazılan kaside.

Kudüs *A. i.* Filistin'in başkenti. Beyt-i mukaddes bulunduğu için kutsal yerlerden sayılır: *Kudüs-i şerif.*

kufl *A. i.* Kilit.

kufûl *A. i.* Yolculuktan geri dönme. Gidip gelme.

kûh *F. s.* Dağ. *Kûhbeden,* dağ gibi iri yapılı; *kûh-i Kaf,* Kaf dağı; *kûh ü dest,* dağ ve ova.

kûhan *F. i.* **1.** Kambur. **2.** Eyer. *Kûhan-i sevr,* Süreyya, Ülker.

kûhî *F. s.* Dağ ile ilgili. Dağ gibi.

kûhistan *F. i.* Dağ.

kûhken *F. s.* Dağ kazıcı, dağ deviren. *Ferhad-i kûhken,* dağ kazan Ferhat.

kûhkûb *F. s.* **1.** Dağı yerinden oynatan. **2.** Kuvvetli at ya da katır. **3.** Şirin'in sevgilisi Ferhat. **4.** Kale döven top.

kûhl *A. i.* **1.** Sürme. **2.** Göz ilacı.

kûhnümun *F. s.* Dağ gibi görünüşlü. Heybetli.

kûhsar, kühsar *F. i.* Dağlık yer. Dağ tepesi.

kulel *A. i.* Kuleler. *Kulel-i seb'a,* (İstanbul'da) Yedikule.

kullâb *A. i.* Çengel. Ucu eğri nesne.

kulkul *A. s.* **1.** Şen, çevik. **2.** Bir şeyin deprenmesiyle çıkan ses.

kulle *A. i.* **1.** Dağ tepesi. **2.** Kule.

kulûb *A. i.* Kalpler.

Kulzüm *A. i.* Kızıldeniz'de eski Clysma kenti. *Bahr-i Kulzüm. 1.* Süveyş körfezi. *2.* Kızıldeniz. *Kulzüm-i maani,* anlamlar denizi.

Kumame *A. i.* Kudüs'te İsa peygamberin mezarı bulunan tapınak.

kumar, kımar *A. i.* Para karşılığı oynanan oyun.

kumarbaz *F. s.* Kumar oynayan. Kumarcı.

kumarhane *F. i.* Kumar oynanan yer.

kumarî *A. s.* Hindistan'ın güneyinde Kumar (Comorin) burnunda çıkarılan en güzel öd.

kumaş *A. i.* Kumaş.

kumrî *A. i.* Kumru.

kunduz *A. i.* Postundan kürk yapılan kunduz.

kunneb, kınneb *A. i.* Kenevir, kendir.

kunut *A. i.* **1.** İbadet. **2.** Yatsı namazından sonra kılınan üç rekâtlık namaz.

kunut *A. i.* Umutsuzluk.

kûr *F. s.* Kör.

kur'a *A. i.* **1.** Adçekme. **2.** Tanzimat'tan sonraki dönemde askere alma işinde kullanılan yöntem. *Kuracı,* kur'a çekme işiyle görevli subay ile yanında bulunanlar; *kur'a-i şer'iyye,* askere alım işi.

kura *A. i.* Köyler. *Kura-yi mütecavire,* komşu köyler.

Kur'an *A. i.* Peygamber Muhammet'e inen İslâm dininin temel kitabı. *Hafız-i Kur'an,* Kur'an'ı ezberlemiş kimse, hafız.

kur'anî, kur'aniyye *A. s.* Kur'an'a mensup, Kur'an'la il-

gili. *Âyât-i Kur'aniyye*, Kur'an ayetleri; *tâbir-i Kuranî*, Kur'an'da geçmiş söz.

kurb *A. i.* Yakınlık. Yakın bulunma. *Kurb-i Huda*, Tanrıya manevî yakınlık; *mesafe*, yer yakınlığı.

kurban *A. i.* **1.** Bir adağı ya da dinsel bir buyruğu yerine getirmek için kesilen hayvan. **2.** (Mec.) Bir ülkü uğrunda kendini feda eden kimse. **3.** Kurban bayramı. (Mec.) **4.** Bir kaza ya da felâket sonunda ölen kimse.

kurbet *A. i.* **1.** Hısımlık. **2.** Tanrıya yakınlık.

kurbiyyet *A. i.* Yakınlık.

kurena *A. i.* Yakınlar. Padişahların yakınlarında bulunan mabeyinci.

kureşi, kureyşî *A. s. i.* Bk. KUREYŞÎ.

kurevi *A. s.* Köylü.

Kureyş *A. i.* Peygamber Muhammet'in mensup olduğu Arap kabilesi. *Sanadid-i Kureyş*, peygamber Muhammet'e karşı gelen Kureyş kabilesinin ileri gelenleri; *sure-i Kureyş*, Kura'n'ın yüz altıncı âyeti.

Kureyşî *A. s. i.* Kureyş kabilesinden olan Arap. *Aftab-i Kureyşî*, (Kureyş güneşi) peygamber Muhammet.

kurha, karha *A. i.* Bk. KARHA.

kurne *A. i.* Kurna.

kurra *A. i.* Kur'an'ı usulünce okuyanlar.

kurre *A. i.* Tazelik, parlaklık. *Kurret-ül-ayn*, göz nuru.

kurs *A. i.* **1.** Teker, tekerlek, nesne. **2.** Misk ve amberden tütsü için yapılma ufak tefek tane. *-Kamer*, Ayın dünyadan düz görülen yüzü; *-şems*, Güneşin dünyadan düz görülen yüzü; *Kurs-i varak*, (Bot.) yaprak.

kuruh *A. i.* Yaralar.

kurun *C. i.* Zamanlar, devirler, çağlar. Büyük tarih bölümleri. *Kurun-i ahire*, İstanbul'un zaptından sonraki tarih zamanı; *-muzafferiyet*, zafer yüzyılları; *-sâlife*, geçmiş yüzyıllar; *-ulâ*, tarih zamanından başlayıp Roma imparatorluğunun ikiye bölünmesine kadar olan devir, ilkçağlar; *-vusta*, ortaçağ.

kûs *A. i.* Savaşlarda deve, araba üstünde taşınan büyük davul. *Kûs-i gaza*, savaş davulu; *-rahil* ya da *-rihlet*, göç davulu, ölüm ânı.

kuseybe *A. i.* (Biy.) Bronşçuk.

kûsfend *F. i.* Koyun.

kusur *A. i.* **1.** Eksiklik. **2.** Ayıp, sakatlık. **3.** Suç. **4.** İhmal, tedbirsizlik. **5.** Bir hesabın üstü, artanı. *Bîkusur*, eksiksiz, tamam. **6.** Köşkler. *Kusûr-i Behişt*, cennet köşkleri; *-cenan*, gönül köşkleri; *-cinân*, cennetlerdeki köşkler.

kusva *A. s.* Nihayet, son. *Hadd-i kusva*, erişilecek son sınır, nokta; *mertebe-i kusva*, en son derece.

kuşa'rire *A. i.* **1.** Titreme. **2.** Tavuk derisi gibi ürperip kabarmış deri.

kûşe, gûşe *F. i.* Köşe. Bk. GÜŞE.

kuşur *A. i.* Kabuklar.

kut *A. i.* **1.** Yaşamak için yenen şey. **2.** Yiyecek. **3.** Kale, istihkâmlı yer. *Kut-i lâyemut*,

ancak ölmeyecek kadar alınan gıda; *-Mesih, 1.* Hurma. *2.* Şarap; *-ruh,* can için olan gıda; *-uşşak,* (âşıklar gıdası) öpüş, öpme.

kutb *A. i.* **1.** Dönen bir çarkın aksi. **2.** Dünya yuvarlağının ekvatordan en uzak iki ucundan her biri. **3.** Tanrı adamlarının yeryüzündeki şefleri. **4.** Bir grup ya da mesleğin başları. *Kutb-i arz,* Kutup; *-cenubî,* güney kutbu; *-devran,* halife ve Osmanlı padişahı; *-resalet,* peygamber Muhammet; *-şimalî,* kuzey kutbu; *-zaman,* zamanın ermişlerinin başı; *kutb-üd-din,* dinin kutbu; *kutb-ül-aktab,* (kutupların kutbu) Tanrının kendisine tasarruf kudreti vermiş olduğu ermiş; *kutbül-ârifîn,* ârif kimselerin en ileri geleni; *Kutup yıldızı,* Demirkazık yıldızı.

kutbeyn *A. i.* İki kutup.

kutbî, kutbiyye *A. s.* Dünya kutuplarına ait, onunla ilgili.

kutbiyyet *A. i.* **1.** Pusula ibresinin kutba doğru dönme hassası (Tas.) Kutup mertebesine erme.

kutr *A. i.* **1.** Taraf, bölük. **2.** Bölge. **3.** (Mat.) Köşegen. Çap.

kutta' *A. i.* Kesiciler. *Kutta-i tarik, kutta-ül-tarik,* yol kesenler, haydutlar.

kutu' *A. i.* Kesintiler.

kutu' *A. i.* **1.** Sudan ya da bir yol üstünden geçme. **2.** (Kuşlar) Göç etme.

kutub *A. i.* Kutuplar.

kuud *A. i.* **1.** Oturma. **2.** Namazın oturarak eda edilen kısmı.

kuvâ *A. i.* Kuvvetler. *Kuvâ-yi hamse-i bâtına,* zihnin beş yetisi; *-hamse-i zâhire,* dıştaki (görme, işitme, duyma, dokunma, anlama) beş yeti; *-Milliye,* kurtuluş Savaşı boyunca Anadolu'da kurulan hükümet ve asker kuvvetinin adı.

kuvvanî *A. s.* Dinamik.

kuvvaniyet *A. i.* Dinamizm.

kuvve *A. i.* **1.** Kuvvet, güç. **2.** Fikir, niyet. **3.** Yeti. **4.** Nitelik. **5.** Duyu. *Kuvve-i askeriye,* asker kuvveti; *-bahriye,* deniz savaşı kuvveti; *-basıra,* görme gücü. *-cazibe,* cezbetme gücü; *defia,* defetme gücü; *-hâfıza,* bellek gücü. *-karibe,* hemen bitmek üzere; *-kudsiyye,* Tanrı sırlarının kendisinde gözüktüğü peygamberler, ermişler kuvveti; *-mekniye,* gizil güç, potansiyel; *-mutasarrıfa,* zihinde imgenin sakladığı şeyleri istenilen biçimde düzenleme ve harcama gücü; *-müdrike,* beş duyu ile duyulan bir şeyi zihinde de duyma gücü; *-mümeyyize,* içte duyulan duyuları birbirinden ayırt etme gücü; *-mütehayyile,* duyulmuş bir şeyi yeniden canlandırma gücü; *-şehvaniyye,* istek, yeme içme istekleri; *-umumiyye,* asker ve silah gücü.

kuvvet *A. i.* **1.** Güç. **2.** Çarpanları eşit olan bir çarpmada bu çarpanların miktarını gösteren sayı. *Kuvvet-i kalb,* inanç, güven arttırma; *kuv-*

vet-üz-zahr, (arka kuvveti) *1.* Yedek kuvvet. *2.* Arka olan, yardımcı kuvvet.

kûy *F. i.* **1.** Köy, mahalle. **2.** Sevgilinin bulunduğu yer.

kuyud *A. i.* (Defterdeki) Kayıtlar.

kuyudat *A. i.* Resmî muamele ve haberleşmeler defteri. *Kuyudat-i atîka*, eski kayıtlar.

kuzat, kudat *A. i.* Kadılar. *Kadı-yül-kuzat*, kadıların başı.

kûze *A. i.* Desti.

kübbad, kebad *A. i.* İri limon.

kübera *A. i.* Ulular, büyükler.

kübra *A. i.* **1.** Büyük, ulu. **2.** (Mant.) Büyük önerme. *Hadicet-ül-kübra*, peygamber Muhammet'in ilk karısı.

küca *F. zf.* Nereye? Nasıl?

küdas *A. i.* Hayvan aksırığı.

küduret, kuduret *A. i.* **1.** Bulanıklık. **2.** Tasa, kaygı.

küfr *A. i.* **1.** Tanrıya inanmama. **2.** Dinsizlik, imansızlık. **3.** Müslümana uymayan inançlar besleme. **4.** Nankörlük. **5.** Ayıp söz söyleme. *Küfr-i cahudî*, içten bilip ağızdan ikrar etmeme; *-inadî*, kalp ile bilip dil ile ikrar ettiği halde İslâm dinine girmeme; *-inkârî*, Tanrıyı asla bilmeyip ikrar ve itiraf etmeme.

küfran *A. i.* Görülen bir iyiliği unutma. *Küfran-i nimet*, nankörlük.

küfrbaz *F. s.* Küfür edici, sövüp sayıcı.

küfriyyat *A. i.* Küfre yol açan işler, sözler.

küfv *A. i.* Arkadaş, denk, benzer.

kühan *A. i.* Kâhinler, tanrı habercileri.

kühen *F. s.* Eski.

küheylân *A. i.* Cins arap atı.

kühuf *A. i.* Mağaralar.

kühsar, kûhsar Bk. KÜHSAR.

kühul *A. i.* Orta yaşlılar.

kühulet *A. i.* Olgunluk çağı, 30-50 yaş araları.

küll Bk. KÜLL.

külâh, küleh *F. i.* Külâh. Baş giyeceği. *Keckülâh*, baş giyeceğini eğri giyen, hovarda, şuh.

külbe *F. i.* Külbe. *Külbe-i ahzan*, gam, tasa evi.

külef *A. i.* Külfetler. Zorlu işler, gereksiz zahmetler.

külfet *A. i.* Zahmet; zorlu iş. *Vareste-i külfet-i ihticac*, kendiliğinden aşikâr.

külhan *F. i.* Külhan.

küll *A. e.* Hep, bütün, çok. *Küll-i yevm*, her gün; *akl-i kül*, her şeyi kapsayan akıl; *alâ külli halin*, her halde; *üstad-i kül*, herkesin üstadı.

küllî, külliye *A. s.* Hep, bütün. **2.** Çok. **3.** (Mant.) Tümel. *Husuf-i külli*, ayın tam tutulması; *kaide-i külliyye*, genel, her şey hakkında uygulanabilecek kural; *kudret-i külliyye*, Tanrı kudreti; *kuvve-i külliyye*, (Ask.) bütün silahlı kuvvet.

külliyyat *A. i.* Bir yazarın bütün eserleri. *Külliyat-i hams*, Aristo sisteminde cins, tür, ayrım, (fark), öze (has), ilinek.

külliyyen *A. zf.* Tamamıyle. Kökten, toptan.

külliyye, külliyyet *A. i.* **1.** Ge-

nellik, bütünlük. **2.** Çokluk, bolluk. **3.** Osmanlı İmparatorluğu döneminde Arap eyaletlerinde kimi medreselere, üniversite karşılığı verilen ad. *Bilkülliyye*, bütün bütüne.

kümmel *A. i.* Kâmiller, olgunlar.

kümmelîn *A. i.* Kâmiller.

kümudet *A. i.* Renk değişme.

kümun *A. i.* Gizlenme.

kün *A.* «Ol, olsun» anlamında buyruk.

künam *F. i.* **1.** Kuş yuvası. **2.** Hayvan ini.

-künan *F. s.* Eden, edici. *Hande-künan*, gülerek; *nalekünan*, figan ederek.

künase *A. i.* Süpürntü.

künbed, günbed *F. i.* Kubbe.

künc *F. i.* Köşe. Bucak. *Künc-i kanaat*, kanaat köşesi; *-mihen-mihmel*, sıkıntı köşesi.

küncayiş, güncayiş *F. i.* Sığma, sığışma.

küncide, güncide *F. s.* Sığınmış, sığıştırılmış.

künd *F. s.* **1.** Cesur, yiğit. **2.** Kunt, kısa, biçimsiz. **3.** Kesmez, kör. **4.** Anlayışı kıt.

künküre *F. i.* Kubbenin tepesi, en yüksek yeri.

künh *A. i.* **1.** Bir şeyin aslı, temeli. **2.** Dip, kök. (Fels.) Öz.

künd *A. i.* Nankörlük.

künuz *A. i.* Hazineler.

künuzat *A. i.* Hazineler.

kürat *A. i.* Küreler.

kürbe *F. i.* Dükkân,

kürbet *A. i.* Tasa, kaygı. *Kürbet-i gurbet*, gurbet tasası.

kürd *A. i.* Kürt.

küre *A. i.* **1.** Yuvarlak. **2.** Toparlak. **3.** (Geo.) Küre. *Küre-i arz*, yer yuvarlağı; *-ateş*, hava tabakası üstündeki ateş kısmı; *-ayn*, göz yuvarlağı; *-hacerî*, taşküre; *-hâk*, yeryüzü; *-hava*, ya da *lâciverd*, gök kubbesi; *-levniye*, renkküre,; *-maiye*, suküre, *-musattaha*, düzlemküre; *-mücesseme*, yerküre; *-nesimî*, havaküre, *-sema*, gökyüzünde gök cisimleri durumunu gösterir küre; *-sulbe*, taşküre; *-zemin*, yeryüzü; *-ziya*, ışıkküre.

kürema *A. i.* Kerim kimseler.

küreng, kürenk *F. s. i.* Al at.

kürevî *A. s.* Yuvarlak. (Mat.) Küresel. *Hendese-i küreviyye*, küresel geometri.

küreyvat *A. i.* Küçük yuvarlaklar. *Küreyvat-i hamra*, alyuvarlar.

küreyve *A. i.* Küçük yuvarlak. *Küreyve-i beyza*, akyuvar; *-hamra*, alyuvar; *-şahmiye*, et yuvarı.

kürrase *A. i.* Elyazma kitapların sekiz sayfalık forması.

kürsî *A. i.* **1.** Oturulacak yüksekçe yer. **2.** Taht. **3.** Makam, görev. **4.** *Arş-i azamın* altında bir düzlükte *levh-i mahfuz*'un bulunduğu yer. *Kürsinişin*, tahtta oturan padişah, vali, camide vazeden şeyh.

kürub *A. i.* Gamlar, tasalar.

kürur *A. i.* Bir şeyin yinelenmesi. *Kürur-i a'vam*, yılların ardarda geçmesi.

küsiste, güsiste *F. s.* **1.** Gevşek, sülpük. **2.** Kopmuş, kopuk.

küsüste *F. s.* Bk. KÜSİSTE.

küsbe *A. i.* Yağ posası.

-küsar, -güsar *F. s.* Yiyen,

içen, kaldıran. Bk. GAM-KÜSAR, MEYKÜSAR.

küstah *F. s.* Arsız, edepsiz, saygısız.

küstahane *F. zf.* Küstahçasına.

Küstehem, Güstehem *F. i.* Eski İran'ın iki ayrı kahramanının adları.

-küster, -güster *F. s.* Döşeyen, yayan. *Adaletküster,* adalet yayan.

küsud *A. i.* Kesad.

küsuf *A. i.* Güneş tutulması. *Küsuf-i cüzî,* güneşin bir bölümünün tutulması; *-küllî,* güneşin tam tutulması.

küsur *A. i.* **1.** Artan parça, artık. **2.** (Mat.) Kesirler.

küsurat *A. i.* Artıklar.

-küş *F. s.* Öldüren, öldürücü. *Merdümküş,* adam öldüren; *zebunküş,* düşkün öldüren, zayıfa yüklenen.

-küşa *F. s.* Açan, açıcı. *Dehenküşa,* ağzını açan; *dilküşa,* gönül açan; *kişverküşa,* fetheden, ülke açan.

küşad *F. i.* **1.** Açma. **2.** Yeni bir yapının kullanılmaya açılması. *Resm-i küşad,* açılış töreni. **3.** Yayın çekilip atılması. **4.** Oyun yöntemi.

küşade *F. s.* **1.** Açık. **2.** Ferah, neşeli. *Küşadedil, küşade hatır,* gönül ferah; *küşade rû,* yüzü açık, sevinçli.

küşayiş *F. i.* Açıklık. Ferahlık, *Küşaviş-i hatır,* iç açıklığı.

küşte *F. s.* Öldürülmüş.

küştegân *F. i.* Öldürülmüsler.

küştenî *F. s.* Öldürülmeye lâyık.

küşude *F. s.* Açık, açılmış.

kütle *A. i.* Yığın, küme.

küttab *A. i.* Kâtipler. *Menşe-i küttab,* kâtip yetiştiren okul; *Reisül-küttab,* divan kâtipleri başı, Tanzimat'tan önce Hariciye Nazırı adı verilmiştir.

kütüb *A. i.* Kitaplar. *Kütüb-i samaviyye,* kutsal kitaplar; *hafız kütüb,* genel kitaplık memuru.

kütübhane *F. i.* **1.** Kitaplık. **2** Kitapsaray. *Kütüphane-i umumî,* genel kitaplık.

küul *A. i.* Alkol. İspirto. *Dail-küul,* alkol düşkünlüğü, alkolizm.

küuli, küuliyye *A. s.* Alkol ve ispirto ile ilgili. *Madde-i küuliyye, mevadd-i küuliye,* alkol, alkollü maddeler; *meşrubat-i küuliye.* alkollü, ispirtolu içkiler.

küus *A. i.* **1.** Kadehler **2.** (Bot.) Çanaklar.

küvâre *A. i.* Petek.

küveys *A. i.* (Bot.) Kadehcik.

küzaz *A. i.* (Hek.) Kas gerilmesi, tetanoz. *Küzaz-i fizyoloji,* fizyolojik tetanoz.

L

l Arapça yazılan Osmanlı alfabesinin 26. harfi. Ebcet hesabında 30 sayısının simgesidir. Ay işaretinde de şevval ayını gösterir.

lâ *A. e.* Olumsuzluk edatıdır. Türkçe *-sız, -dış* karşılığıdır. *Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah,* kudret ve kuvvet Tanrıdadır.

lâahlâkî *A. i.* Ahlâkdışı.

lâahlâkıyye *A. i.* Ahlâkdışıcılık.

lâakal *A. s.* En azından, daha aşağı olmaz

lâal, lâ'l *A. i.* **1.** Kırmızı, al. **2.** Kırmızı renkte değerli süs taşı. **3.** Dudak. *Lâ'l-i âbdâr,* güzelin dudağı; *-dürr efşan,* arasından inci gibi dişler görünen dudak; *-mûzab,* şarap ya da kan; *-nâb,* saf dudak, kıpkırmızı dudak.

lâalettâyin *A. s.* Gelişi güzel, ne olursa.

lâalgûn *F. s.* Al, kırmızı renkte.

lâalle *A. e.* Belki, umulur ki, ola ki.

lâane *A. f.* Lânet olsun.

lâbeis *A. s.* Zarar yok.

lâbis *A. s.* Giyen, giymiş.

lâbişartin *A. s.* Şartsız, koşulsuz.

lâbüdd *A. s.* Gerekli, gerek.

lâcerem *A. s.* Besbelli, ister istemez, elbette.

lâcevab *A. s.* Cevapsız.

lâceverd *F. i. s.* Lâcivert. Koyu mavi renkte değerli bir süs taşı.

lâceverdi *F. s.* Lâcivert renkte. *Kubbe-i lâciverdî,* gökkubbe.

lâden *F. i.* **1.** Bir tür çalı. **2.** Bu çalının zamkı. **3.** Kadınların (eskiden) yüzlerine ben taklidi yaptıkları madde.

lâdini *A. s.* Layik, dindışı.

lâedri *A. f.* Bilmem. (Söyleyeni belli olmayan koşukların sonuna konur.)

lâedriyye *A. i.* (Fels.) Bilinemezcilik.

lâene *A. s.* (Fels.) Bendeğil.

lâf *F. i.* **1.** Lakırdı, söz. **2.** Konuşma. *Lâf ü güzaf,* boş lakırdı.

lâfz *A. i.* Söz. Anlamlı olursa *kelime,* edatlar gibi anlamı başkalarıyle oluşursa *harf* bölümlerine ayrılır. *Lâfz-ı küllî,* (Mant.) anlamı herkesçe müşterek olmayan lafız: «zeyd» gibi; *-küllî* (Mant.), Anlamı herkesçe müşterek olan lafız; «insan» gibi. *-muhtemel* (Huk.), iki ya da daha çok anlamı olasılı söz, ki hangisinin amaçlandığı soyutlamayla değil. kanıtlar, belirtilerle saptanır; *-müfesser,* evirip çe-

virmeyi gerektirmeyecek açıklıktaki kesin söz, *-müşterek*, birçok anlamı bulunan lafızdır, ki hangi anlama geldiği belirtilmedikçe anlamsız sayılır, onunla iş yapılmaz; *-zâhir*, dinleyenin hemen anlamını anladığı sözdür, ki karsıtına «hafî» denir; *lafz-ı vâhit*, tek söz.

lâfza *A. i.* Bir tek söz. *Lâfza-i celâl*, Tanrı adı.

lafzan *A. zf* Kelimenin söylenişine, yapısına göre, yazılı olmayarak. *Lâfzen ve mânen*, lafız ve anlam bakımından

lâfzen *F. s.* Lafazan, çok söyler geveze.

lâfzî *A. s.* Sözcüklerle ilgili. *Tezyinat-i lâfziyye*, kelime süsleri.

lâg *F. i.* Şaka, latife.

lâgar *F. s.* Arık, cılız.

lâgari *F. i.* Arılık. Cılızlık.

lâgv *A. i.* **1.** Yararsız, boş. **2.** Yanılma, atlama. **3.** Kaldırma, geçersiz bırakma. *Yemin-i lâgv*, alışkanlıkla yapılan yemin.

lâgz *F. i.* Kayma, sürçme.

lâgzan *F. s.* Sürçen, kayan.

lâgzide *F. s.* Sürçmüş, kaymış.

lâgzidepâ *F. s.* Ayağı sürçmüş.

lâgziş *F. i.* Sürçme, kayma.

-lâh *F. e.* «Yer» anlamıyle tamlamalar yapılır. *Diylâh*, cin ve peri bulunan yer; *rûdlâh*, akar suyu bol yer; *senklâh*, taşlık yer.

lâhavle *A. i.* Bk. LÂ.

lâ hayre fih *A. cüm.* Bu işte hayır yok.

lâhd *A. i.* Mezar.

lâhik *A. s.* **1.** Yetişip ulaşan. **2.** Eklenen. **3.** Yenisi. *Sabık ve lâhık*, eskisi ve yenisi, önceki ve şimdiki.

lâhike *A. i.* Ek. *Lâhika-i müteahhire*, sonek; *-mütekaddime*, önek; *-tasrifiyye*, çekim eki.

lâhime *A. s. i.* Etçil, et yiyen hayvan.

lâhk *A. i.* Liğ. Alüvyon.

lâhlâhiyye *A. i.* Çiğdemgiller.

lâhm *A. i.* Et. *Lâhm-i zaid*, bedende hastalık sonucu çıkan artık et; *lâhm ü şahm*, et ile yağ.

lâhmiyye *A. i.* (Bot.) Damkoruğugiller.

lâhn *A. i.* **1.** Kurala uygun ve güzel ses, ezgi, müzik cümlesi. **2.** Ahenk. **3.** Lügat, dil. **4.** Okurken yanlışlık yapma.

lâht *F. i.* Bir şeyin parçası. *Lâht-i ciger*, ciğerden kopma parça.

lâhut *A. i.* Tanrı âlemi.

lâhutî *A. s.* Lâhut ile ilgili.

lâhza *A. i.* **1.** Bir bakış, bir göz atma. **2.** Göz kırpacak kadar zaman, an. **3.** Bir kez göz kırpma.

lâicabiyye *A. i.* (Fels.) Yadgerekircilik.

lâilâc *A. s.* Çaresiz.

lâim *A. s.* Levm eden, çekiştiren.

lâin *A. s.* **1.** Kovulmuş, istenilmeyen. **2.** Herkesin lânet ettiği. *Şeytan-i lâin*, Tanrının yarlıgamasından yoksun.

lâkab *A. i.* Bir kimseye asıl adından başkaca takılan ad, lakap.

lâkayd *A. s.* Kayıtsız, ilgisiz.

lâkaydane *F. zf.* Kayıtsızca, ilgilenmeden.

lâkaydî *F. i.* Kayıtsızlık, ilgisizlik.

lâkelâm *A. s.* Hiç bir diyecek yok.
lâkin *A. e.* «Ama, fakat, ancak, şu kadar ki,» anlamlarında kullanılır.
lâkît, lâkîta *A. i.* Sokağa atılmış yeni doğma çocuk.
lâklâk *A. i.* Leylek. *Ameden-i lâklâk*, leyleklerin gelme zamanı.
lâklâka *A. i.* Boş, anlamsız lakırdı.
lâklâkıyyat *A. i.* Anlamsız sözler.
lakve *A. i.* (Hek.) Ağız çarpılma.
lâ'l, laal Bk. LÂAL.
lâl *F. i.* Dilsiz. *Lâl ü ebkem*, Şaşakalmış, donakalmış.
lâle *F. i.* Lâle.
lâlefam *F. s.* Lâle renginde.
lâlegûn *F. s.* Lâle renginde, pembe.
lâleruh *F. s.* Lâle yanaklı.
lâleveş *F. s.* Lâle gibi.
lâlezar *F. i.* Lâle bahçesi.
lâm *A. i.* Elifbede «l» harfinin adı.
lâmaddiyye *A. i. s.* Fransızcadan *immatérialisme* sözünün karşılığı.
lâmantıkî *A. s.* Mantıkdışı.
lâmehale *A. s.* Çaresiz, ister istemez. Başka türlü olmaz.
lâmelif *A. i.* **1.** Elifbenin lâm ile elif harflerinin bir arada yazılmış biçimi. **2.** Eğri, dolambaç.
lâmekân *A. s.* Yersiz.
lâmi' *A. s.* Parlayan. Parlak. *Lâmi-ün-nur*, nur saçarak parlayan.
lâmî, lâmiyye *A. s. i.* **1.** Lâm harfi şeklinde olan. **2.** Lâm uyağı ile düzenlenmiş kaside. **3.** (A. Dilb.) Lâm ile yapılmış isim tamlaması.
lâmia *A. s.* Parlayan.
lâmih *A. s.* Parlayan, parlak.
lâmis, lâmise *A. s.* El ile tutan, dokunan.
lâmise *A. i.* **1.** Dokunma duygusu. **2.** (Biy.) Dokunma. **3.** (Psi.) Dokunma.
lâ'n, lâan *A. i.* Lânetleme. İlenç, kargıma, aforoz.
lânazîr *A. s.* Eşsiz, benzersiz.
lâne *F. i.* Yuva, ev. Bk. ÂŞİYAN. *Lâne-i harâb*, bozulmuş yuva; *-nermîn*, yumuşak, sıcak yuva; *-peder*, baba yuvası.
lângeîr *F. s.* Yuva tutan.
lâ'net *A. i.* Tanrı yarlıgamasından yoksunluk.
lânüsellim *A. ü.* Hiç teslim etmeme. Hayır.
lâreyb *A. s.* Kuşkusuz.
lâsık *A. s.* Yapışan, yapışık.
lâsiyemma *A. s.* Hele, en çok.
lask *A. i.* Yakı.
laskî *A. s.* Yakıya ait.
lâşe *F. i.* Leş.
lâşehâr *F. s.* Leş yiyen.
lâşekk *A. s.* Kuşkusuz, elbette.
lâşey *A. s.* Önemsiz.
lâtail *A. s.* Boş, anlamsız.
lâtenahi *A. s.* Sonsuz.
lâtha *A. i.* Leke.
lâtif *A. s.* **1.** Yumuşak, hoş, güzel, nazik. **2.** Cisimle ilgili olmayıp ruhla ilgili olan.
lâtife *A. i.* Güldürecek güzel ve tuhaf söz, hikâye. Şaka.
lâtifegû *F. s.* Latife söyleyen.
lâtifeperdaz *F. s.* Latife söyleyen.
lâtma *A. i.* Tokat, şamar.
lâtmehâr *F. s.* Tokat yiyen.
lâübali *A. s.* İlişkisiz. Kayıtsız. Saygısız. Senlibenli.
lâvallah *A. ün.* Vallahi hayır.
lâ ve naam *A. cüm.* Hayır ve evet.

lâvücud *A. s.* (Fels.) Bendegil. *(Fr. Non-être.)*
lây *A. i.* **1.** Çamur. **2.** Tortu. **3.** Kül.
lâya'kıl *A. s.* Aklı başında olmayan. *Mest-i lâya'kıl,* kendinde olmayan sarhoş.
lâyecuz *A. s.* Caiz değil.
lâyemut *A. s.* Ölmez.
lâyemutiyyet *A. s.* Ölmezlik.
lâyenfek *A. s.* Ayrılamaz.
lâyenkati *A. s.* Ardı kesilmeksizin, durmadan, hep.
lâyetecezza *A. s.* Parçalanmaz, bölünmez.
lâyetegayyer *A. s.* Değişmez, bozulmaz.
lâyetenahi *A. s.* Sonsuz.
lâyetmahiyyet *A. i.* Sonsuzluk.
lâyezal *A. s.* Zevalsiz. Bitimsiz.
lâyhâr *F. s.* Şarap tortusunu içecek kadar ayyaş.
lâyih, lâih *A. s.* **1.** Parlak, parlayan. **2.** Âşikâr, meydanda. **3.** Hatıra gelen.
lâyıha, lâiha *A. i.* **1.** Düşünülen bir şeyin yazı haline getirilmesi. **2.** (Huk.) Tasarı.
lâyik, lâik *A. s.* Yakışan. Yakışık.
lâyuadd *A. s.* Sayısız. Pek çok.
lâyugleb *A. s.* Yenilemez.
lâyuhsa *A. s.* Sayılmaz, hesaba gelmez.
lâyuhti *A. s.* Hata işlemez, yanlış yapmaz.
lâyu'kal *A. s.* Anlaşılmaz. Akıl ile idrak olunmaz.
lâyuref *A. s.* Bilinemez.
lâyutak *A. s.* Çekilmez, dayanılmaz, takat gelmez. *Teklif-i ma lâ-yutak,* dayanılmaz ve kabul olunamaz öneri.
lâyüfhem *A. s.* Anlaşılmaz.
lâyüfna *A. s.* Tükenmez.
lâyüs'el *A. s.* Sorumsuz, sorulmaz. *Lâyüs'el amma yef'al,* Tanrı.
lâzale, lâzalet *A. cüm.* «Eksik olmasın» anlamında dua cümlesi.
lâzebiliyye *A. i.* (Bot.) Horozibiğigiller.
lâzık *A. s.* Yapışan, yapışkan.
lâzım *A. i.* **1.** Gerek. **2.** (Dilb.) Geçişsiz. *Lâzım-i gayr-i müfarik,* onsuz olmaz, çok gerekli; *lâzım melzum,* biri olunca öbürünün de olması şart olan.
lâzım, lâzime *A. i.* **1.** Gerekli. **2.** (Mat.) Gerekçe.
leâl *A. i.* İnciler.
leali *A. i.* İnciler.
leamet *A. i.* Alçaklık. Bayağılık.
leb *F. i.* **1.** Dudak. **2.** Kenar. *Leb-i derya,* deniz kenarı, kıyı; *gonce leb,* konca dudaklı. *Leb-i âftâb,* göl-ge; *-cânân,* sevgilinin dudağı; *-derya,* (Mec.) deniz kıyısı; *-handân,* gülen dudak; *-şefkat,* şefkat dudağı; *-cû,* ırmak kenarı; *-cûybâr,* su kenarı; *-hadra,* ufuk; *-keştigâh,* nehirlerin geçit yeri, boğaz, liman ağzı; *-sâgar,* kadeh ağzı.
lebabe *A. i.* Akıl sahibi olma.
lebaleb *F. s.* Ağız ağıza dolu.
lebah *A. i.* Göğüs.
lebbeleb *F. zf.* Dudak dudağa.
lebberleb *F. zf.* Dudak dudağa.
lebbeste *F. s.* Ağzı bağlı, susan.
lebbeyk *A. ter.* «Buyurun, emir sizindir efendim?» anlamında. *Lebbeykzen-i icabet,* Tanrının emrine uydu(öldü.)

leben *A. i.* Süt.
lebenî, lebeniyye *A. s.* Sütle ilgili.
lebib *A. s.* Akıllı.
leblâb *A. i.* Sarmaşık.
lebküşa *A. s.* Dudağı açık, söyleyen.
lebriz *F. s.* Ağzına dek dolmuş.
lebs *A. i.* **1.** Giyecek. **2.** İki şeyi birbirinden ayırt edememe.
lebteşne *F. s.* Susamış.
lecac, lecacet *A. i.* (Düşmanlıkta) Ayak direme, çekişme.
lecc *A. i.* **1.** Dar. *Mekân-ı lecc,* dar yer. **3.** (Düşmanlıkta) Ayak direme.
leccac *A. s.* **1.** İnatçı. **2.** İnatçılık.
lecuc *A. s.* Çok inatçı, çok çekişken.
lede- *A. zf.* Sırasında, yapıldığı zaman.
ledelhace *A. zf.* Hacet, ihtiyaç görüldükte.
ledelihtiyac *A. zf.* İhtiyaç halinde.
ledeliktiza *A. zf.* Gerektiğinde.
ledessual *A. zf.* Soruldukta.
ledettahkik *A. zf.* Tahkik olundukta.
ledg *A. i.* Yılan, akrep sokması.
ledün *A. i.* Tanrı yanı. *İlm-i ledün,* Tanrı sırlarından söz eden bilim.
ledünnî *A.s.* Tanrı bilgi ve sırlarıyle ilgili. *Mevahib-i ledünniyye,* Muhammet peygambere Tanrının ihsanı olan bilgi.
ledünniyyat *A. ç. i.* Tanrı bilgisi ve sırları. (Mec.) Bir işin gizli tarafları, iç yüzü.
leff *A. i.* Sarma, devşirip kaldırma. *Leff ü neşr,* (Ed.) birkaç isim yazdıktan sonra onların her birine ait sıfat ya da fiilleri ayrıca sıralama.
leffen *A. zf.* Dürülmüş, sarılmış olarak; zarf ya da mektup içine konarak.
leğen *F. i.* Leğen.
leh *A. e.* **1.** Onun için, ona. *Mağfurun leh,* bağışlanmış. *Musa leh,* kendine bir şey vasiyet olunmuş. **2.** Birinin çıkarına davranış. *Lehinde,* onun çıkarına uygun olarak.
lehaz *A. i.* Göz ucu.
lehaza *A. i.* Göz ucuyle bir nesneye pek dikkatle bakma.
lehce *A. i.* **1.** Söylenilen dil, dil kolu, bölge dili. **2.** Yüz, surat.
leheb *A. i.* Alev. *Ebuleheb,* (alev babası) Muhammet peygamberin amcası, ona düşmanlık edenlerin ünlüsü. *Leheb-ün-nâr,* ateş alevi.
leheban *A. i.* Ateş alevlenmek.
lehîb *A. i.* **1.** Alev. **2.** Ateşin sıcaklığı. **3.** Alevlenme.
lehüm, lehüma *A. e.* Leh kelimesinin çoğul ve (ikilik) şekilleri.
lehv *A. i.* Oyun, eğlence, yararsız iş.
leîm *A. s.* Alçak, cimri adam.
lek *F. s.* Yüz bin.
lekedar *F. s.* Lekeli.
lekedhâr *F. s.* Çifte yiyen.
lekedkûb *F. s.* Çifte yiyen.
lekedzen *F. s.* Tepme vuran.
leklek *F. i.* Leylek.
lem' *A. i.* Parlama, parıldama.
lem'a *A. i.* Pırıltı.
lem'apaş *F. s.* Parıldayan.
lem'ariz *F. s.* Parlayan, parıldayan.
lemean *A. i.* **1.** Parlama, parıldama. **2.** (Fiz.) Gazışığı.

lemeat *A. i.* Parıltılar.
lemh *A. i.* **1.** Bakma, göz atma. *Lemh-i basar*, çabucak bir göz atıverme. **2.** Parlama, parıltı.
lemha *A. i* **1.** Bir kez bakma, bir kez göz atma. **2.** Parlama, parıltı. *Lemhat-ül-basar*, gözün bir kez bakışı kadar, pek az; *lemhat-ül-basar*, göz açıp kapayıncaya dek, az zamanda.
lems *A. i.* Dokunma ile duyulan.
lemsî *A. s.* Dokunma ile ilgili. *İhsasat-i lemsiyye*, dokunma duyuları.
lemyezel *A.s.* Zail olmaz, baki, kalıcı.
lemyezelî *F. s.* Zail olmaz, yok olmaz, kalıcı.
lenf, lenfa' *A. i.* Beyaz kan. Vücutta ince damarların içinde dolaşan ve eskilerin «ahlât-ı erbaa» dedikleri dört maddeden biri; lenf.
lenfaî, lenfaiye *A. s. i.* **1.** Lenfe ait. Lenf maddesi. **2.** Ağır kimse. *Cümle-i lenfaiye*, lenf sistemi.
leng, lenk *F. s.* Topal, aksak.
lenger *F. i.* Gemi demiri. *Lengerendaz*, demirlemiş, demir atmış; *fekk-i lenger*, demir almış kalkmış.
lenk, leng *F. s.* Bk. LENG.
lerzan *F. s.* Titrek, titreyen.
lerze *F. i.* Titreme.
lerzedar *F. s.* Titrek.
lerzenak *F. s.* Titrek, titreyici, titremeye tutulmuş.
lerziş *F. i.* Titreme, titreyiş.
leşger, leşker *F. i.* Asker.
leşkergâh *F. i.* Ordu yeri.
leşkerî *F. s.* Askere ait.
leşkerkeş *F. s.* Asker çeken. Asker idare eden.
leşkerşiken *F. s.* Düşman askerini kıran.
let *A. i.* Dövme, vurma.
letafet *A. i.* **1.** Latiflik, hoşluk, incelik. **2.** Güzellik. **3.** Yumuşaklık.**4.** Nezaket. Bkz. MÜLÂYEMET.
letaif *A. i.* Latifeler, güldürecek güzel sözler, hikâyeler. *Letaif-ül-hiyel*, savaş oyunları, hileleri.
lethurde *F. s.* Dövülmüş, dayak yemiş.
levahık *A. i.* Lâhikalar, ekler. *Levahık-i lâmise*, (Biy.) Dokunaç.
levaim *A. i.* Çekiştirilecek, kötülenecek işler.
levami *A. i.* Parlamalar, nurlar.
levayih, levaih *A. i.* Layıhalar.
levazım *A. i.* **1.** Gerekli şeyler. Yaşamak, geçinmek, yolculuk için gereken nesneler. **2.** Ordunun yiyecek, giyecek gibi gereksinmelerini sağlayan asker sınıfı.
levazımat *A. i.* Levazım çoğulunun ikinci derece çoğulu.
levend *F. s. i.* (Eski) Askerlikte deniz eri. Paşalar yanında ücretli er. **2.** Çevik, çabuk hareketli, yakışıklı, kabadayı. **3.** Boylu boslu. *Şehlevend*, boylu boslu, şen, güzel genç.
levendane *F. s. zf.* Leventçe.
levh *A. i.* Yassı, düz, üzerine yazı, resim gibi şeyler yazılabilir yüzey. *Levh-i hâtır*, hafıza. *Levh-i mahfuz*, Tanrı takdirlerinin, olmuş ve olacak şeylerin yazılı bulunduğu levha.

levha *A. i.* Bir yere asılmak üzere yapılmış yazı, resim, tablo. *Serlevha,* başlık.
levhaşallah *A. ter.* Allah ırak eylemesin, maşallah, aferin!
levm *A. i.* Çekiştirme, paylama, *Levm-i lâim,* çekiştiricinin kınaması.
levn *A. i.* Renk, boya, beniz.
levs *A. i.* Pislik, mundarlık, kir.
levsiyyat *A. i.* Kirli, pis şeyler.
levvam, levvame *A. s.* Dedikodu yapan, başa kakan. *Nefs-i levvame,* bir fenalığı yaptıktan sonra insanı tedirgin eden vicdan rahatsızlığı.
levzaî *A. s.* İnce, akıllı.
levze, levzetan *A. i.* (Anat.) Bademcik.
levziyyat *A. i.* Bademli tatlılar.
leyal, leyalî *A. i.* Geceler. *Leyâl-i hasret,* hasret geceleri; *-hoşnümâ,* güzel görünen geceler; *-vesvesehîz,* vesvese koparan geceler.
leyân *F. s.* Parlayan, parlayıcı.
leyân *A. i.* Konforlu, lüks hayat.
leyl *A. i.* Gece. *Leyl ü nehar,* gece ve gündüz; *nısf-ül -leyl,* gece yarısı; *leyl-i dimağ,* dimağın karanlığı; *-serd,* soğuk gece; *-târîk,* karanlık gece.
leyla *A. i.* **1.** Pek karanlık gece. **2.** Arabî ayların son gecesi. *Leyle-i leylâ,* çok uzun, azaplı gece.
Leylâ *A. i.* Leylâ ile Mecnun hikâyesinin kadın kahramanı.
leylâk *A. i.* Leylâk.
leylakî *F. s.* Mor renk.
leyle *A. i.* Bir gece, bir tek gece. *Leyle-i bedr,* ayın on dördüncü gecesi; *-berat,* arabî aylarından şabanın on beşinci gecesi; *erbaa,* çarşamba gecesi; *-hâmûş,* susmuş gece; *-kadr,* ramazanın yirmi yedinci gecesi; *-mi'râç,* recep ayının ilk cuma ve kandil gecesi.
leylen *A. zf.* Geceleyin.
leyli *A. i.* Leylâ.
leylî *A. s.* **1.** Gece ile ilgili. 2. Gece kalınan, içinde yatılan. **3.** Yatılı.
leyin, leyyin *A. s.* Bk. LEYYİN.
leymon *A. i.* Limon.
leys *A. i.* Yokluk.
leys *A. İ.* Aslan.
leyte *A. e.* Bakalım, bugün, yarın. *Leyte tâalle,* bakalım, bugün, yarın gibi sözlerle oyalandırma, savsaklama.
leyyin, leyin *A. s.* Yumuşak. *Leyyin-ül-canib,* kanı sıcak kimse.
lezaiz *A. i.* Tatlı, hoşa gidecek, zevk alınacak şeyler.
leziz *A. s.* Tadı güzel, hoşa gider.
lezuk *A. i.* Yakı gibi bedene yapıştırılan ilaç.
lezzât *A. i.* Tatlar, çeşniler.
lezzet *A. i.* Tad, çeşni. Hoşlanma, zevk alma. *Lezzet-i ilm,* ilmin lezzeti; *-nân,* ekmeğin lezzeti.
li- *A. e.* «İçin, yüzünden, ötürü» anlamlarıyle kullanılan önek.
liam *A. s.* Alçaklar, pintiler.
libab *A. i.* Akıllılar.
libâçe *F. i.* Elbise.
libân *A. i.* Kadın sütü.
libas *A. i.* Giyilecek şey, elbise. *Libas-ı fersude,* eski elbise; *libas-üt-takva,* iman, hâyâ.

licam *A. i.* Dizgin.
liebeveyn *A. s.* Ana baba bir.
lieb *A. zf.* Baba bir kardeş.
liecl- *A. ter.* İçin, amacıyle. *Liecl-il -maslaha,* iş için; *liecl-it -tahsil,* okumak için.
lîf *A. i.* Bitkisel maddelerden çıkan iplik, iplik nesne.
lifafe *A. i.* Sargı.
lîfî *A. s.* Lif gibi, life benzer.
ligâm *F. i.* Dizgin, gem.
lihaf *A. i.* Yorgan. Sargı, zar.
liham *A. i.* Lehim.
lihazâ *A. zf.* Bunun için.
lihikmetin *A. zf.* Bir hikmete dayanılarak.
lihye *A. i.* Sakal. *Lihya-i şerife,* Muhammet peygamberin sakalları kırpıntısından kalmış kıl.
lihyedar *F. s.* Sakallı.
lîk, leyk *F. e.* Lâkin.
likaa *A. i.* **1.** Yüz, çehre. **2.** Buluşma, kavuşma. *Lika-ullah,* kıyamet günü.
likailihi *A. ter.* Söz söyleyenin.
likülli *A. e.* Hepsi.
likin *F. bağ.* Lâkin.
lillah, lillahi *A. ter.* Allah için, Allaha özgü. *Elhamdülillâh,* Allaha şükür *elhükmü lillâh,* hüküm Allahındır; *elminnetü lillâh,* minnet Allaha mahsustur; *rızaen lillâh,* Allah rızası için; *Lillâhi ve resulihi, Lillâhi derrûhu,* Tanrı ödüllendirsin.
limaslahatin *A. zf.* İş için.
lîme *F. i.* Parça, uzun dilim.
limüellifihi *A. ter.* Yazarı tarafından.
limünşihi *A. ter.* Nesri yazan tarafından.
limütercimihi *A. ter.* Çeviren tarafından.
linet *A. i.* Yumuşaklık.
-lis *F. s.* Yalayıcı, *kâselis,* çanak yalayıcı, dalkavuk.
lisam *A. i.* Yüz örtüsü.
lisân *A. i.* **1.** (Ağızdaki) Dil. **2.** (Konuşulan) Dil. *Lisân-i hal,* hal dili, insanın yüz hareketlerinin duruşundan anlaşılan şey; *ilm-ül-lisân,* dillerin bölümlerinden, yapılarından, benzerliklerinden sözeden bilim; *lisân-i edeb,* edep ve edebiyat dili; *-hâl,* insanın, yüzünün hareketketlerinden, duruşundan anlaşılan şey; *lisân-i mâder-zat,* anadili; *lisân-i mizmar,* (Anat.) küçük dil; *lisân-ünnâr,* ateşin parıltısı, alevi.
lisânen *A. zf.* Ağzından.
lisânî, lisâniyye *A. s.* Dil ile ilgili.
lisâniyyat *A. i.* Fransızcadan *philologie* (filoloji) ve *linguistique* (lengüistik) karşılığı.
lise, lisse *A. i.* Dişeti.
liva *A. i.* **1.** Bayrak. *Liva-ül -hamd,* **1.** Muhammet peygamberin bayrağı. **2.** (Ask.) Tugay. *Mirliva,* miralay ile ferik arasında, paşa. **3.** İdare bölümlerinden il ile ilçe arasında, sancak.
livata *A. i.* Erkekler arasındaki cinsel birleşme.
liyakat *A. i.* Yararlık, değerlik. Değer, işbecerirlik.
liynet Bk. LİNET.
lizalik *A. zf.* Bunun için, bundan ötürü.
lizatihi *A. zf.* Kendiliğinden.
lûab *A. i.* Salya.
lû'b, lûub lâ'b *A. i.* Oyun.
lûbet *A. i.* Oyun.
lûbetbaz *F. i.* Hayalci, oyunbaz, hokkabaz.

lûbetgâh *F. i.* Oyun yeri.
lûbiyyat, la'biyyat *A. i.* Oyunlar, eğlenceler.
lûgaat *A. i.* **1.** Kelimeler. **2.** Sözlükler.
lûgat *A. i.* **1.** Söz, sözcük. **2.** Sözlük.
lûgatnüvîs *A. F. s.* Sözlük yapan.
lûgaviyyun *A. i.* Lügat ile uğraşanlar, sözlükçüler.
lûhaza *A. i.* Göz ucuyle bir bakma.
lûhud *A. i.* Mezarlar.
lûhuk *A. i.* Ulaşma.
lûhum *A. i.* Etler.
lûkata *A. i.* Yere atılmış, yerden alınmış değersiz şey.
lukma *A. i.* Lokma.
lûl, lûlî *F. i.* **1.** Şarkı söyleyen, oynayan kadın. **2.** Lüle. **3.** Kâğıt külâh.
lûle *F. i.* Lüle.
lûss *A. i.* Hırsız.
lût *A. i.* İbrahim peygamberin yeğeni olan peygamber. *Kavm-i lût,* Lût peygamberin çağrısına önem vermeyip ahlâksızlığa düştüklerinden Tanrı tarafından yok edilen Sodom ve Gomore halkı.
lûtf *A. i.* Hoşluk, güzellik. İyi davranış, iyilik. *Lûtf-i mizâç,* ahlâk güzelliği; *-yâr,* sevgilinin lütfu.
lûtfen *s. zf.* Hoşlukla, tatlılıkla.
lûub Bk. LU'B.
lübb *A. i.* İç, öz. *Lubb-i sınn,* dişözü.
lübbî *A. s.* Öz ile ilgili, özle ait.
lücce *A. i.* **1.** Engin deniz. **2.** (Mec.) Kalabalık.
lügaz *A. i.* **1.** Bilmece. **2.** Yanıltmaç.
lühat *A. i.* Küçük dil.
lühayme *A. i.* Etçik.
lühûd *A. i.* Çukurlar, mezarlar, kabirler. *Lühûd-i şühedâ,* şehitlik.
lük *F. i.* **1.** Yoğun ve kalın şey. **2.** Kızıl boya. **3.** Lök. **4.** Ur, sıraca.
lüknet *A. i.* Pelteklik.
lü'lû *A. i.* İnci. *Lü'lûbar,* inci yağmuru.
lüsat *A. i.* Diş etleri.
lüseyn *A. i.* Dilcilik.
lüsn, lüsün *A. i.* Diller. *Lüsün-i atîka:* eski diller.
lüsuk *A. ı.* Yapışma.
lüsus *A. i.* Hırsızlar.
lüzucet *A. i.* Yapışkanlık. Yapışıp uzayan şeyin hali.
lüzucî, lüzuciye *A. s.* Yapışkan,
lüzum *A. i.* **1.** Bir işe yarama, gerek. **2.** Sayma. **3.** Gereklik. *Lüzum-i gayr-i münfek,* ayrılmazlık; *-malâyülzem,* bir şeye boş yere fazla saygı gösterme; *-muhâkeme,* (Huk.) muhakeme lüzumu; *-vakf,* (Huk.) vakfın kesin bir hale gelmesi.

M

m *i.* **1.** Arapça yazılan Osmanlı alfabesinin yirmi yedinci harfi, Ebcet hesabında 40 sayısının, aylardan muharremin simgesi.

ma' *A. i.* Su. *Ma-i câri,* akar su; *-billûrî,* billurlaşma suyu; *-leziz,* tatlı su; *-mukattar,* damıtık su; *-rakid,* durgun su; *-zerrin,* altın suyu; *ma-ül -bahr,* deniz suyu; *ma-ül -hayat,* hayat suyu; *bilma',* hidro; *havz-i ma',* su havuzu; *kibrit-i ma',* hidrosülfirik; *klor ma',* hidroklorik; *mikyas-i ma',* hidrometre; *tedavi bilma',* su tedavisi.

ma', maa *A. e.* İle, birlikte. *Maafaiz,* faizle birlikte; *maaziyadetin,* fazlasıyle, bol bol.

maâb *A. i.* **1.** Ayıp yeri. **2.** Ayıp.

maabid *A. i.* İbadet edecek yerler, tapınaklar.

maabir *A. i.* Geçitler, geçilecek yerler, köprüler, kemerler. *turuk ü maabir,* yollar ve geçitler.

maacin *A. i.* Macunlar. *Maacin-i tıbbiye,* hekimliğe ait macunlar.

maad, mead *A. i.* **1.** Dönülen, dönüp gidilecek yer. **2.** Dönüş, geri gidiş. (Tas.) Amaç, ulaşılacak yer. **3.** Ahiret. Dünyadan sonraki hayat. *Akl-i maad,* bundan sonraki hayatı kavrama. *İlm-i maad,* hayat sonu bilgisi, *mebde ü maad,* insanın dünyaya gelişi ve tekrar dönüşü; *yevm-i maad,* kıyamet günü, yeniden dirilme.

maada *A. i.* Geçen, başka, fazla.

maadin *A. i.* Madenler. *Maadin-i seb'a* yedi ana maden (altın, gümüş, bakır, kalay, demir, kurşun, nikel).

maadiyyat *A. i.* Öbür dünyayı tanıtmaya çalışan, Tanrıbilim kolu.

maahaza *A, bağ.* Böyle iken, bununla birlikte.

maaiş Bk. MAAYİŞ.

maalesef *A. zf.* Yazık ki, esefle.

maaliftihar *A. zf.* Kıvançla, övünerek, onur bilerek.

maalî *A. i. ç.* **1.** Yüksek, derin fikirler. *İdrak-i maali,* yüksek fikirleri kavrama; *iktisab-i maali,* ululuklar kazanma; *meyl-i maali,* ululuğa, ince şeyler öğrenmeye heves. **2.** Onurlar, ululuklar.

maalim *A. i.* Din inançları. *Maalim-ül-hayr, Maalim-ül yakîn,* bununla ilgili yazılmış iki kitap.

maalkerahe *A. zf.* İstemeyerek.

maalmemnuniyye *A. zf.* Memnunlukla, seve seve, sevine sevine.
maamafih *A. zf.* Bununla birlikte, böyle iken, böyle ise de.
maan *A. zf.* Birlikte.
maani *A. i.* Manalar. Anlamlar. *İlm-i maani*, sentaks ve lügat sorunlarıyle sözün amaca uygunluğundan söz eden bilim; *zü-l-maani*, üç ya da daha artık anlamlı (kelime).
maaric *A. i.* Merdivenler.
maarif *A. i.* **1.** Marifetler. Bilimler. **2.** Bilgi, kültür. *Maarif-i rabbaniye*, ilâhî bilgiler. *Maarif-i Umumiyye Nezareti*, *Maarif Vekâleti*, *Maarif Vekilliği*, Millî Eğitim Bakanlığı.
maarifmend *A. F. s.* Bilgili, bilgi sahibi.
maarifperver *F. s.* Maarifi seven, maarifle ilgili şeyleri koruyan.
maarik *A. i.* Savaş alanları.
maasi *A. i.* Günahlar, isyanlar, itaatsizlikler.
maaş *A. i.* **1.** Yaşayış, dirlik. **2.** Geçinecek şey. **3.** Aylık. *Akl-ı maaş*, geçim fikri, kazanç düşüncesi; *bed-maaş*, davranışı, yaşayışı kötü; *tenkmaaş*, geçimi dar, sıkıntılı.
maaşir *A. i.* Cemaatler, topluluklar.
maatteessüf *A. zf.* Teessüfle, esefle, yazık ki.
maayib *A. i.* Ayıplar, lekeler.
maayiş, maaiş *A. i.* Geçinmeler, geçinişler, geçinmek için zorunlu şeyler.
maaz *A. i.* Sığınacak yer.
maazalik *A. Bağ.* Bununla birlikte, şu var ki.
maazallah *A. i.* **1.** Yegâne sığınacak Allah'tır. **2.** Allah korusun, Allah esirgesin.
maaziyadetin *A. zf.* Ziyadesiyle, bol bol.
maba'd *A. i.* Sonu, sonraki, alttaki (şey). *Mabad-et-tabiyye*, fizik ötesi.
mabaki *A. i.* Kalan. Artakalan, Artan.
ma'bed *A. i.* Tapınak.
ma'ber *A. i.* Geçit, geçilecek yer, köprü.
mabeyn *A. i.* **1.** Ara. Aradaki şey. **2.** Haremle (kadınlar dairesi) selâmlık (erkekler dairesi) arasındaki oda. **3.** Sarayda, vükelânın baş vuracağı ve padişah yakınlarının bulunduğu daire. **4.** Padişah sarayı. *Mabeyn-i Hümayun*, sarayda padişahın erkekleri kabul ettiği özel daire; *mabeyn kapısı*, haremle selâmlık arasındaki kapı; *mabeyn müşürü*, sarayın mabeyn dairesi başı; *mabeyn olmak*, ara açılmak
mabeynehüma *A. i.* Ara, araları.
mabihiliftihar *A. i.* Kendisiyle övünülen, övünme nedeni.
mabud *A. i.* **1.** Tanrı. **2.** İbadet edilen nesne.
mabude *A. i.* Kendisine ibadet olunan peri, put, dişi tanrı.
macera *A. i.* Geçen, olup geçen şey; serüven.
macid *A. s.* Şan ve şeref sahibi.
macin, macine *A. i.* Hilecilik yolu öğreten.
macun *A. i.* **1.** Hamur kıvamında şey. **2.** Hamur kıva-

mına getirilen ilaç. **3.** Uyuşturucu maddelerden süzme afyon. **4.** Baharlı, tarçınlı yapışkan şekerleme. **5.** Camı, çerçeveyi tutturan madde.

Mâçîn *A. i.* Kıta Çin'inin güney bölgesi.

ma'da *A. i. zf.* Başka, fazla, gayrı.

mâdam *A. bğ.* Madem, çünkü.

mâdame *A. ter.* Oldukça, olunca. *Madam-el-hayat*, sağ oldukça.

madde *A. i.* **1.** Uzayda yer dolduran varlık, özdek, cisim. **2.** Maya, asıl, töz, cevher. **3.** İş, sorun. **4.** Sözün özü, ruhu. **5.** Yasaların, tüzüklerin rakamla sıralanmış fıkralarından her biri. **6.** Sözlüklerde açıklanan kelimelerden her biri. **7.** Erkeklik organı. *Maddet-ül-fesad*, fesada yol açan iş, fesadın başı.

maddeten *A. zf.* **1.** Madde ve cisim olarak. **2.** Gözle görülür, elle tutulur biçimde. **3.** İş olarak.

maddî, maddiyye *A. s.* **1.** Madde ile ilgili. **2.** Dokunma, görme, işitme, tatma ile duyulan şeyler. **3.** Para ve mal canlısı.

maddiyyat *A. i.* Gözle görüiür, elle tutulur şeyler.

maddiyyun *A. i.* Yaratılışta maddeyi esas kabul edenler; *matérialistes* karşılığı.

ma'delet *A. i.* Adalet, âdillik, insaflılık.

ma'den *A. i.* Maden. *Maden mukataası*, eski maden yönetimi.

madenî, madeniyye *A. s.* Madenden.

madeniyyat *A. i.* **1.** Madenden şeyler. **2.** Madenler. **3.** Maden bilgisi, *mineraloji*.

mâder *F. i.* Anne, ana. *Mader behata*, piç; *maderender*, üvey ana.

mâderane *A. s.* Anaca, anaya yakışır biçimde.

maderî *F. i.* Analık.

maderzad *F.* Anadan doğma. *Cani-i maderzad*, anadan doğma cani; *lisan-i maderzad*, anadili.

madg, mazg *A. i.* Ağızda çiğneme.

mâdih, madiha *A. s.* Öven, metheden.

madiyan *A. i.* Kısrak.

madrub, mazrub *A. s.* **1.** Dövülen (kimse). **2.** Basılmış, damgalanmış (para). **3.** (Mat.) Çarpan, çarpılan.

madud, madude *A. s.* **1.** Sayılı, sayılan, sayılmış. **2.** Belli, belirli; bir cinsten sayılan (şeyler). *Eşhas-i madude*, belli birkaç kişi; *eyyam-i madude*, sayılı günler; *gayr-i madud, namadud*, sayısız, sayılmaz, çok.

madudat *A. i.* **1.** Yumurta gibi tane ile satılıp alınan şeyler. **2.** *Eyyam-i madudat*, Kurban bayramının son üç günü.

ma'dul, madule *A. s.* Kimi Farsça sözcüklerde yazıldığı halde okunmayan v, y harfleri.

ma'dum, madume *A. s.* Yok olan, bulunmayan. *Ennadirü k-el-ma'dum*, nadir olan şey yok gibidir; *mevcud-ül-ism, ma'dum-ül-cism*, adı var kendi yok.

madumiyyet *A. i.* Yokluk.

madun *A. i.* Alt, aşağı derece.
mafat *A. i.* Kaybolan, elden çıkan yitik şey. *Cebr-i mafat, telâfi-i mafat*, yitik bir şeye karşılık başka bir şey kazanma.
mafevk *A. i.* **1.** Üst, yukarı. **2.** Üstte, üst derecede bulunan adam, baş.
mafilbal *A. i.* Yürekteki şey.
mafizzamir *A. i.* İçten istenilen şey.
mafsal, mafsıl *A. i.* (Anat.) Eklem, oynak yeri. *Mafsal-ı gayr-ı* müteharrik, oynamaz eklem; *mafsal-ı müteharrik*, oynar eklem.
mafsalî *A. s.* Eklemlerle, oynak yerleriyle ilgili.
maftur, mafture *A. s.* **1.** Yaratılmış. **2.** Yaratılışta olan.
ma'fuvv *A. i.* Suçu bağışlanmış.
magabin *A. i.* (Anat.) Kasıklar, oyluk kemikleri.
magare *A. i.* Mağara.
magarib *A. i.* Garpler, batılar.
magazî *A. i.* **1.** Gaza hikâyeleri. **3.** Gazalar, savaşlar. *Fenn-i magazi*, Peygamber Muhammet'in savaşlarından söz eden tarih.
magbun *A. i.* **1.** Alışverişte aldatılmış. **2.** Şaşkın, şaşırmış.
magbuniyyet *A. i.* Şaşkınlık.
magbut *A. s.* Gıpta edilmiş, imrenilmiş.
magdur, magdure *A. s.* Gadre, haksızlığa uğramış.
magdure *A. i.* Mağdur kadın.
magduriyyet *A. i.* Gadre uğramış kimsenin hali.
magfiret *A. i.* Tanrının kullarının günahını bağışlaması.
magfur *A. s.* **1.** Tanrı tarafından günahları affedilmiş olması için dua edilen kimse. **2.** Ölmüş kimse.
maglata *A. i.* Yanıltmaç. Zihin karıştıracak saçma söz.
maglataperdaz *F. s.* Saçma sapan sözler hazırlayan, söyleyen.
maglataperdazî *F. i.* Yanıltmaç söyleme.
maglûp *A. s.* Yenilmiş, yenilen.
maglûbane *A. F. zf.* Yenilene yakışacak biçimde.
maglûbiyyet *A. i.* **1.** Yenilme. **2.** Bir güçlünün yönetimi altında bulunma.
maglûl *A. s.* **1.** Susamış, susuz kalmış. **2.** Bağlı, zincire vurulmuş. *Maglûl-ül-yed*, eli bağlı.
magmum, mağmume *A. s.* **1.** Gamlı, tasalı. **2.** Bulutlu, kapanık.
magmumiyyet *A. i.* **1.** Gamlı, kederli, tasalı olma. **2.** Bulutlu, kapalı, sıkıntılı olma.
magrib *A. i.* **1.** Garp, Batı. **2.** Akşam. *Salât-ül-magrib*, akşam namazı.
Magrib *A. i.* Batı yönündeki ülkeler: kuzeybatı Afrika, İspanya, Portekiz. *Magrib-i aksâ*, Fas; *-edna*, Trablus ve Berberiyye; *-evsat*, Tunus, Cezayir. *Magrib ocakları*, Trablus, Tunus ve Cezayir. *Bahr-i Magrib*, Atlantik Okyonusu.
magribî *A. s. i.* Magripli.
magruk *A. s.* Suda boğulmuş.
magrukîn *A. i.* Suda boğulanlar.
magrur, magrure *A. s.* **1.** Bir şeye güvenen. **2.** Güvenilmeyecek bir şeye gü-

venip aldanan. **3.** Gururlu, kibirli.

magrurane *F. s. zf.* **1.** Mağrurcasına. **2.** Gururla, kibirle.

magruren *A. zf.* **1.** Güvenerek, inanarak. **2.** Aldanarak.

magruriyyet *A. i.* **1.** Bir şeye güvenip aldanma. **2.** Övünme, kibirlenme.

magrûz *A. s.* Taze. *Lahm-i magrûz,* taze et.

magsel *A. i.* Ölülerin yıkandığı yer.

magsub, magsube *A. s.* Gasp olunmuş, zorla alınmış.

magşî, mugaşşî *A. s.* Bayılmış.

magşiyane *F. s. zf.* Bayılmış gibi, baygın.

magşuş, magşuşe *A. s.* Karışık, sâf olmayan, katışık. *Sikke-i magşuşe,* hileli maden para. *Leben-i magşûş,* karışık süt.

magşuşiyyet *A. i.* Karışıklık, saf olmayış.

magz *F. i.* **1.** Beyin, dimağ. **2.** (Anat.) İlik. **3.** İç, öz. *Bîmagz,* beyinsiz, akılsız; *sebükmagz,* hafif beyinli, akılsız, düşüncesiz; *tehî-magz,* ahmak.

mah, meh *F. i.* **1.** (Astr.) Ay. **2.** Yılın on ikide bir bölümü, ay. *Mah-i kamerî,* Arabî ayı; *-Kenan, -Kenanî* (Kenan eli ayı) Yusuf peygamber; *-Mukanna', -Nahşeb,* Mukanna'ın Nahşep'teki yapma ayı; *-nev,* yeni ay, hilâl; *-ruze, -sıyam,* oruç ayı, ramazan; *-tâban,* parlak, parlayıcı ay. *Yemânî,* Hz. Muhammet. **3.** Güzel kız ya da genç.

mahabbet, muhabbet Bk. MUHABBET.

mahabîb *A. i.* Mahbuplar, sevgililer sevilenler.

mahabis *A. i.* Hapishaneler, cezaevleri. *Mahabis-i kadîme,* eski hapishaneler.

mahabîs *A. i.* Hapsedilmişler.

mahadîm *A. i.* Oğullar. Kibar kimselerin çocukları.

mahafet *A. i.* Korkunçluk. Korku. *Mahafetullah,* Tanrı korkusu.

mahafil *A. i.* Mahfeller.

mahâk *A. i.* Her arabî ayın karanlık son üç gecesi.

mahakim *A. i.* Mahkemeler. *Mahakim-i âdiyye,* ceza mahkemeleri dışındaki mahkemeler; *-adliyye,* adliye mahkemeleri; *-askeriyye,* askerî mahkemeler; *şeriyye,* şer'i mahkemeler.

mahakk *A. i.* Mehenk. Ayar taşı.

mâhalakallah *A. i.* Kalabalık.

mahhall *A. i.* Mahal. Yer. *Bîmahal, nabemahal,* yersiz.

mahalle *A. i.* Bir kentin, bir kasabanın bölünmüş sayıldığı parçalardan her biri.

mahallî, mahalliyye *A. s.* Yöresel, yerel.

mahamid *A. i.* **1.** Sitayişler, övmeler, şükürler. **2.** Güzel huylar.

mahamil *A. i.* Mahmiller. Deve üstünde iki kişinin bineği sepetler.

maharîb *A. i.* Mihraplar.

maharic *A. i.* Çıkacak yerler.

mâhasal *A. i.* Meydana gelen şey, sonuç.

mahasin *A. i.* **1.** Güzellikler. *İlm-i mahâsin,* estetik. **2.** İnsanın yüzüne güzellik veren sakal, bıyık. *Mahasin-i sefid,* ak sakal.

mâhazar *A. i.* Hazır olan, hazır bulunan şey.
mahazır *A. i.* Genel dilekçeler.
mahazîl *A. i.* Rezil rüsva olmuş kimseler.
mahazin *A. i.* Mahzenler.
mahazîr *A. i.* Korkulacak, sakınılacak şeyler.
mahbemah *F. zf.* Aydan aya.
mahbes *A. i.* Cezaevi. Zindan, (Mec.) karanlık, sıkıntılı yer.
mahbub *A. s.* Sevilen, sevgili. *Mahbub-i Huda,* peygamber Muhammet; *zer-i mahbub,* bir altın.
mahbube *A. s.* Sevilen kadın.
mahbun *A. s.* **1.** Kıtlık için saklanan şey. **2.** İkinci harfi düşürülmüş vezin.
mahbus, mahbuse *A. s.* Hapsolunmuş, tutuklanmış, bir yere kapatılmış.
mahbushane *F. i.* Tutukevi.
mahbusîn *A. i.* Tutuklular.
mahbusiyyet *A. i.* Tutukluluk, hapis süresi.
mahcub, mahcube *A. s.* **1.** Utanan, utanmış. **2.** Utangaç.
mahcubane *F. zf.* Utanarak, utanmış bir halde.
mahcube *A. s.* Namuslu, utangaç (kadın).
mahcubiyyet *A. i.* Utangaçlık. Sıkılganlık.
mahcuc *A. s.* Kanıt getirilmiş.
mahcur *A. s.* Hacir altına alınmış.
mahcuz *A. s.* Haczedilmiş.
mahçe *F. i.* Minare, kubbe ve bayrak direkleri başındaki küçük ay.
mahçehre, mahçihre *F. s.* Ay yüzlü.
mahdub, mahzub *A. s.* Boyanmış.
mahdud *A. s.* **1.** Sınırlanmış. **2.** Sınırlı, dar. **3.** Birkaç. *Namahdud, gayr-i mahdut,* sınırsız.
mahdudiyyet *A. i.* Sınırlılık. Darlık.
mahdum *A. s.* Hizmet olunan. Hizmet edene nispetle efendi ya da hanım. *Mahdum-i kâinat,* peygamber Muhammet. **4.** Erkek evlât.
mahfaza *A. i.* Küçük zarf, kab, kutu.
mahfel *A. i.* Bk. MAHFİL.
mahfi *A. s.* Gizli, saklı.
mahfil, mahfel *A. i.* **1.** Toplanyeri. **2.** Toplanmış heyet. **3.** Büyük camilerde müezzinler için ayrılmış, parmaklıkla çevrili, yerden yüksekçe yer.
mahfiyyen *A. zf.* Gizlice, gizli olarak.
mahfuf *A. s.* Kuşatılmış, çevrilmiş.
mahfuz, mahfuze *A. s.* **1.** Saklanılmış. **2.** Korunup gözetilmiş. **3.** Gizlenmiş. **4.** Ezber edilmiş. *Levh-i mahfuz,* Tanrı tarafından takdir olunan şeylerin ezelde yazılı bulunduğu levha.
mahfuzat *A. i.* Gizlenilmiş şeyler. **2.** Ezberedilmiş şeyler.
mahfuzen *A. zf.* Güvenlik görevlisi polisin gözetimi altında olarak.
mahi *F. i.* Balık. *Sayd-i mahi,* balık avı.
mâhî *A. s.* Yok eden, mahveden. *Mâhî emraz,* hastalıkları yok eden.
mahir, mahire *A. s.* Maharetli, becerikli, usta.
mahirane *F. zf.* Ustalıkla, ustaca.

mahiyan *F. i.* **1.** Aylar. **2.** Balıklar.

mahiyane *F. i.* Aylık, ay hesabıyle verilen ücret.

mâhiye *A. ter.* O şey ki.

mâhiyye *i.* Aylık.

mahiyyet *A. i.* Bir şeyin aslı; içyüzü.

mahkeme *A. i.* Yargı yeri. *Mahkeme-i bidâyet,* davaların ilk görüldüğü mahkeme; *-istînâf,* bidayet mahkemelerinden verilip yasaca istinafı mümkün olan hukuk ve ceza davalarına tekrar bakan iptidaî mahkemelerin üstündeki mahkeme; *-kird gâr,* Allah'ın mahkemesi; *-kübrâ,* (kıyamet günü) en büyük mahkeme; *-nizamiyye,* ceza ve hukuk mahkemeleri; *-şer'iyye,* nikâh, miras bölüşümü, din işleriyle ilgili davalara bakan mahkeme.

mahkî *A. s.* Hikâye olunmuş, anlatılmış.

mahkûkı, mahkûke *A. s.* **1.** Hakkolunmuş. Çelik kalemle sert bir şey üzerine kazılmış. **2.** Yazıldıktan sonra çakı ya da kalemtıraşla kazınmış.

mahkûkât *A. i.* Hakkedilmiş eşya. Hakkâk işleri.

mahkûm, mahkûme *A. s.* **1.** Hüküm giymiş, hükümlü. **2.** Zorunda olan, mecbur. *Mahkûmün aleyh,* davayı kaybeden; *-leh,* davayı kazanmış olan; *millet-i mahkûme,* bir hükümette din ya da ırk bakımından azınlık olanlar.

mahlas *A. i.* **1.** Kurtulacak yer. **2.** Bir kimsenin ikinci adı. *Mahlas beyti,* gazellerde ozanın adı bulunan iki dizeden oluşmuş koşuk.

mahleb *A. i.* Bal.

mahlû *A. s.* Tahtından indirilmiş hükümdar. *Hakan-i mahlû, padişah-i mahlû,* tahtından indirilmiş Osmanlı padişahı.

mahlûc *A. s.* Atılmış (pamuk).

mahlûk *A. s.* Yaratılmış. Yaratık.

mahlûk *A. s.* Tıraş edilmiş baş ve yüz.

mahlûka *A. s.* Benimsenen, çalınan koşuk, şiir.

mahlûkat *A. i.* Yaratılmış şeyler, canlılar, yaratıklar.

mahlûl, mahlûle *A. s.* **1.** Çözülmüş, dağılmış. **2.** Erimiş, eritilmiş, eriyik. **3.** Sahipsiz maaş ya da memurluk. **4.** Mirasçısı bulunmayan ve hükümete kalan (miras).

mahlûlat *A. i.* Mirasçısı olmadığı için hükümete (evkafa) kalan miraslar.

mahlule *A. s.* Kocası ölmüş kadın. Muhallefe.

mahlût, mahlûta *A. s.* Karışık. Başka bir şey karıştırılmış.

mahmasa *A. i.* Açlık, açlıktan zayıf düşme.

mahmedet, mahmidet *A. i.* Methetme, övme.

mahmel, mahmil Bk. MAHMİL.

mahmi, mahmiyye *A. s.* Korunan, himaya gören.

mahmidet *A. i.* Bk. MAHMEDET.

mahmil *A. i.* **1.** İki kişinin bineği deve üstüne konan sepet. **2.** Her yıl Haremeyn'e hacı kafilesiyle gönderilen armağanlar.

mahmiyye *A. i.* **1.** Bir şeyi koruma. **2.** (Korumalı) büyük kent.

mahmud, mahmude *A. s.* Övülmüş, övülmeye değer. *Mahmud-ül-hisal,* iyi ahlâk sahibi; *mahmud-üş-şiyem,* övülecek huylar sahibi; *makam-i mahmud,* cennet.

mahmude *A. i.* (Bot.) Bingöz otu.

mahmudî, mahmudiyye *A. s.* **1.** II'nci Sultan Mahmut'la ilgili. **2.** 25 gümüş kuruş değerinde altın para. **3.** Bir kürt aşireti.

mahmul, mahmule *A. s* **1.** Yüklenmiş. **2.** Bir şey üzerine kurulmuş. **3.** *i.* (Dilb.) Mant.) Yüklem.

mahmum, mahmume *A. s.* **1.** Sıtmaya tutulmuş, ateşli, ateşi olan. **2.** (Mec.) Saçma sapan konuşan.

mahmumane *F. zf.* Ateşli bir halde, sayıklarcasına.

mahmur, mahmure *A. s.* **1.** İçkinin verdiği sersemlik. **2.** Uyku basmış, ağırlaşmış (göz). *Çeşm-i mahmur,* baygın bakışlı göz.

mahmurane *F. zf.* Mahmurcasına. Baygın baygın. *Nigâh-ı mahmurane,* baygın bakış.

mahmuz *A. i.* Bk. MİHMİZ.

mahnuk, mahnuka *A. s.* Boğulmuş, boğazı sıkılmış, boğuk.

mahnukan *A. zf.* Boğulmuş olarak.

mâhpâre, mehpare *A. i.* Ay parçası. Pek güzel kimse.

mahperver *F. s.* Mehtaplı.

mahpeyker, mehpeyker *F. s.* Yüzü ay gibi parlak, güzel, nurlu.

mahrec *A. i.* **1.** Dışarı çıkılacak kapı. Harflerin ağızdan çıktıkları yer. **3.** İlmiye rütbelerinden İstanbul tarik-i mevleviyetinin ilk aşaması. **4.** (Mat.) Payda. *Mahrec-i aklâm,* dairelere kâtip yetiştiren okul; *mahrec mevleviyeti,* ilmiye tarik-i aşaması.

mahref *A. i.* Yemiş sepeti.

mahrek *A. i.* Yörünge.

mahrem *A. s.* **1,** Gizli, içrek. **2,** Nikâh düşmeyen. **3,** Sırdaş. *-Mahrem-i esrar,* kendisine sır verilen kimse; *mahrem-i raz,* kendisine sır söylenmiş kimse; *-namahrem,* nikâh düşen, yabancı erkek.

mahremane *F. zf.* Gizli olarak.

mahremiyyet *A. i.* Mahremlik.

mahrû *F. s.* Ay yüzlü, güzel.

mahruk, mahruka *A. s.* Yanmış, yanık. *-Mahrukul-fuad,* yüreği yanık.

mahrukat *A. i.* Odun, kömür yakıt, gibi yakılacak şeyler, yakıt. *-Mahrukat-i mayıa,* akaryakıt.

mahrum, mahrume *A. s.* **1,** Nasipsiz, payı olmayan. **2,** İstediğini, dilediğini elde edemeyen.

mahrumane *F. zf.* Mahrumcasına.

mahrumiyyet *A. i.* Mahrumluk.

mahrur, mahrure *A. i.* Ateşlenmiş, kızmış.

mahrurane *F. zf.* Ateşli ateşli,

mahrus, mahrusa *A. s.* Gözetilen, korunan, güvenliği sağlanmış.

mahrusa *A. i.* Büyük, kent

-Memalik-i mahrusa-i şahane, Osmanlı ülkesi.

mahrut *A. i.* (Geo.) Koni.

mahrutî *A. s.* (Geo.) Konik.

mahsub *A. i.* «Hesabına geçirmek, hesabına saymak» anlamında.

mahsuben *A. zf.* Hesaba geçirilerek, alacağa tutularak.

mahsud *A. s.* Haset olunan, imrenilen.

mahsuf *A. s.* Gölgelenmiş.

mahsul *A. s.* **1,** Ürün, (Mec.) **2,** Verim.

mahsulât *A. i.* Ürünler. *-Mahsulât-i arziyye*, toprak ürünleri; *-sınaiyye*, endüstri ürünleri.

mahsuldar *F. s.* Ürün veren verimli, bereketli.

mahsun *A. s.* Güçlendirilmiş, korunaklı.

mahsur, mahsure *A. s.* **1,** Kuşatılmış. **2,** Belli edilmiş, sınırlanmış. *-Namahsur*, sınırlanmamış, pek çok

mahsus *A. s.* **1,** Beş duyudan biriyle duyulan, anlaşılan, duyulur. **2,** Belli, meydanda.

mahsûs, mahsûse *A. s.* **1,** Başkasında bulunmayan; yalnız bir kimseye ait olan. **2,** Birine ayrılmış olan. **3,** Lâyık. **4,** Ayrı, bağımsız, başlı başına. **5,** Özellikle, bilhasa, *zf.* **6,** Bile isteye. **7,** Şakadan, yalandan.

mahsusa *A. s.* Mahsus. Özel. *-İdare-i mahsusa* Abdülâziz döneminde İdare-i Azize adıyle kurulup sonra bu adı alan; daha sonraları da *Seyr-i sefain* denilen Devlet Denizyolları.

mahsusan *A. zf.* Ayrıca, bile bile, mahsusan.

mahsusat *A. i.* Gözle görülür şeyler; *-ma'kulât* karşıtı.

mahsusiyyet *A. i.* Mahsusluk, hususî olma hali.

mahşer *A. i.* Kıyamet günü dirilerin toplanacaklarına inanılan yer. **1,** (Mec.) Büyük kalabalık.

mahşud, meşhude *A. s.* Toplanmış, yığılmış.

mahşur, meşhure *A. i.* Toplanmış.

mahtab *F. i.* **1,** Ay ışığı. **2,** Ayın ondördü. **3,** Şenlik gecesinde yakılan havaî fişek.

mahtub, mahtube *A. s.* Evlenmek için istenilen (kadın).

mahtun *A. s.* Sünnet edilmiş, *-Tıfl-ı mahtun*, sünnet edilmiş çocuk.

mahtur *A. s.* **1,** Tehlikeye yakın. **2,** Fikir ve kuşku.

ma'hud, ma'hude *A. s.* **1,** Bilinen, sözleşilen. **2,** Sözü geçen.

mahude *A. s.* Kötü bilinen kadın.

mahule *A. s.* Kocası ölmüş kadın.

mahur *F. s.* Bir musikî makamı.

mahuf *A. s.* Korkulu, korkunç.

mahulya *F. i.* Bk. MALİHULYA.

mahv *A. i.* Yok etme, ortadan kaldırma, yok olma, batma, bitme. *-Mahv ü isbat*, bir yazıyı düzeltme, şurasını burasını değiştirme.

mâhvâr *F. s.* Ay gibi.

mâhvâre *F. i.* Aylık maaş.

mahviyyet *i.* Alçakgönüllülük, kendine önem vermeyiş.

mahz, mahza *A. s.* **1,** Su katılmamış saf süt. **2,** Sırf, sade, katıksız, halis. *-Mahz-i keramet,* tam bir keramet (gibi); *hikmet-i mahza,* tam bir hikmet; *-mahz-i hikem,* akıllılığın, filozofluğun ta kendisi; *-nimet,* nimetin kendisi.

mahzâ *A. zf.* Sade, sırf, ancak,

mahzar *A. i.* **1,** Huzur yeri, büyük bir kimsenin önü, yanı. **2,** Hazır olma, görünüş, gösteriş. **Nik mahzar** görünüşü güzel olan. **3,** Birçok kimse tarafından imzalı dilekçe. **4,** Mahkeme sicili.

mahzen *A. i.* **1,** İçinde eşya saklanacak yer. **2,** Bodrum katı. **3,** (Mec.) Karanlık, havasız yer. *Kurşunlu mahzen,* (eskiden) İstanbul'da Galata'da gümrük binası, eşya depoları.

mahzub *A. s.* Boyanmış.

mahzuf *A. s.* Silinmiş.

mahzul *A. s.* Hor, hakîr, perişan.

mahzulen *A. zf.* Horlanarak.

mahzûn, mahzûne *A. s.* Tasalı, kaygılı.

mahzun, mahzune *A. s.* Hazinede saklanan şey.

mahzûnâne *F. s., zf.* Mahzuncasına, tasalı, kaygıyı olarak.

mahzûniyyet *A. i.* Mahzunluk, tasalı, kaygılı oluş.

mahzur *A. i.* Sakınacak, korkacak şey, engel.

mahzur *A. s.* Yanına yaklaşılması yasak, haram.

mahzurat *A. i.* Dince yasak edilmiş şeyler. *Ezzarurat tübîh-ül-mahzurat,* zaruretler yasak ve haram sayılan şeyleri mubah kılar.

mahzûre *A. i.* **1,** Sakınma, çekinme. **2,** Savaş. **3,** Korku.

mahzuz, mahzuze *A. s.* Hazzeden, hoşlanan. Hoşa gitme, hoşlanma.

mahzuzat *A. i., ç.* Hoşlanılacak şeyler.

mahzuziyyet *A. i.* Hoşlanma.

maî, maiyye *A. s.* **1,** Su ile ilgili **2,** Su renginde, mavi.

maide *A. i.* **1,** Üzerinde yemek bulunan sofra **2,** Yemek, şölen. *Maide-i Mesih,* (Din) İsa ve havarilerine gökten inen sofra; *-seniyye,* padişah ziyafeti; *-Süleyman,* Endülüs fâtihlerinin aralarının bozulmasına yol açan ünlü sofra takımı; *Sure-i maide,* Kuran'ın beşinci suresi.

mail, maile *A. s.* **1,** Bir yana eğilmiş, eğik. **2,** Hevesli, istekli, yetenekli. **3,** Taraflı, içten istekli. **4,** Andırır, benzer. **5,** (Geo.) Eğik. *Mail-i inhidam,* yıkılmaya yüz tutmuş.

mailiyyet *A. i.* Maillik, eğrilik

main *A. i.* **1,** Saf, akar su. **2,** (Geo.) Eşkenar dörtgen.

maişet *A. i.* **1,** Geçim, geçinme. **2,** İlmiye tarikinin başlangıcında bulunanlara verilen ödenek.

maiyyet *A. i.* Üst görevlinin yanında bulunan kişiler. *Maiyyet memuru,* bir âmire bağlı, Mülkiye Okulundan (Siyasal Bilgiler Fakültesi)

ilk çıkışta valiler yanına atanan memurlar; *maiyyet vapuru*, kıyı ve ada illeri valilerinin emrinde bulunan vapur, elçiliklerin İstanbul'da bulunan gemileri.

makabih *A. i., ç.* Çirkin, yakışıksız davranışlar.

makabir *A. i.* Mezarlar.

mâkabl *A. i.* Öndeki, üstteki. Geçmiş, bir şeyin kendinden evvel olanı.

mak'ad *A. i.* **1,** Oturulacak yer. **2,** Oturak yeri, geri, kıç.

makadir *A. i.* Miktarlar.

makadir *A. i.* Kudretler, güçler.

makal *A. i.* Söyleme, söyleyiş.

makale *A. i.* **1,** Söz. **2,** Nutuk. **3,** Tek bir bahis üzerine yazılmış eser ve Oklides'in elemanlar kitabı. **4,** Gazete yazısı.

makalât *A. i.* **1,** Sözler, yazılar. **2,** Gazete yazıları.

makalîd *A. i., ç.* Kilitler.

makam *A. i.* **1,** Orun, kat, yer. **2,** Durulan yer. Durak. **3,** Musiki ve şarkı tarzı, tonu. **4,** Söz konusu, söze giriş için yol. *Makam-i âli*, Yüce kat; *-evvel*, *-sani*, gezegenlerin üzerindeki hareket noktaları; *-hizmet*, memurluk yeri; *-İbrahim*, Kâbe'de saklı bulunan bir taş; *-Mahmud*, Kıyamet günü peygamber ve ermişlerin toplanacağı yerde peygamber Muhammet'in yeri. *Kaimmakam* (Kaymakam). Bk.; *sahibmakam*, *sahib-i makam*, memurluk yerinde bulunan asıl memur.

makamat *A. i.* Makamlar. Makameler. *Makamat-i âliyye*, yüce makamlar; *-Hariri*, Arap şairi Hariri'nin hikâye kitabı; *-Rıdvan*, cennetler; *sahib-i makamat*, tasavvuf ve gerçek yolunda yüce derecelere ermiş olan.

makarr *A. i.* **1,** Durulan yer, karargâh. **2,** Oturulan yer, konut. **3,** Devlet başkenti. *Makarr-i hükûmet*, *-idare*, *-saltanat*, hükümet merkezi; *cennetmakarr*, durağı cennet olan.

makas *A. i.* Makas.

makasid *A. i.* Maksatlar, amaçlar, niyetler.

makasîr *A. i.* Maksureler. Camide büyüklere ayrılan yerler; evin pek mahrem tarafları.

makatil *A. i.* Makteller.

makber *A. i.* Mezar.

makbere *A. i.* Mezar. Mezarlık.

makbuh *A. s.* Beğenilmeyen.

makbul, makbule *A. s.* **1,** Kabul olunan. **2,** İstenilen, geçen. **3,** Beğenilen. *Makbul-üş-şahade*, tanıklığı makbul olunan.

makbur *A. s.* Gömülmüş.

makbuz *A. s.* **1,** Alındı. **2,** u ve ü sesleri ile okunan v harfi.

makbuzat *A. i.* Alındılar, alındılar defteri.

makderet *A. i.* Zor, güç, kuvvet.

makduh, makduha *A. s.* Beğenilmeyen, ayıp.

makdur *A. s., i.* **1,** Güç, kudret, kuvvet. **2,** Kader. **3,** Elden gelen. *Makdur-i be-*

şer, insan için yapılabilecek; *makdur-ül-istîfa*, ele geçirilmesi olasılı; *makdur-ül-teslim*, teslim, teslimi olasılı; *bezl-i makdur, sarf-i makdur*, elden gelebileni yapma; *hasb-el-makdur*, bir gücün üstünde, en çoğu.

ma'kes *A. i.* Akseden yer. Akis yeri.

makhur *A. i.* **1,** Birinin zoru altında kalan, yenilmiş. **2,** Bitip tükenmiş, zebun. **3.** Tanrı gazabına çarpılmış, *Makhur-i kahr-i ilâhî*.

makhurane *F. zf.* Kahra uğramış halde.

mâkir, mâkire *A. s.* Hileci.

makîs, makîse *A. s.* Benzetilebilir.

makiyan *F. i.* Tavuk.

maklû *A. s.* Sökülmüş, koparılmış. *Maklûan kıymet*, yıkıntı olarak değer.

maklûb *A. s.* **1,** Ters çevrilmiş. **2,** Değiştirilmiş, başka hale konulmuş. **3,** Harfleri tersinden okunduğu zaman da yine aynı olan sözcük ya da takım. *Anastas mum satsana; bab: mum* gibi.

makruh *A. s.* Yaralanmış.

makrun *A. s.* Ulaşmış, kavuşmuş. Yakın. *Makrun-i müsaade*, izin verilmiş; *icabet-makrun*, kabule yakın, yaklaşmış.

makrunniyyet *A. i.* Yakınlık. Yaklaşma.

makruz *A. s.* Ödünç verilmiş.

maksad *A. i.* **1,** Erek. **2,** İstek.

maksim, *A. i.* **1,** Bölünecek, dağıtılacak yer. **2,** Suyun kollara ayrılma yeri; musluk, savak.

maksud, maksude *A. s.* Meram olunan, dilenilen şey.

maksum, maksume *A. s.* 1, Ayrılmış, bölünmüş. **2,** *i.* (Mat.) Bölünen. *Maksumunaleyh*, bölen; *Rızk-i maksum*, (Tanrıca) ayrılmış rızık; kısmet.

maksur, maksure *A. s.* 1, Kasılmış, kısaltılmış. **2,** Bir şeye ayrılmış. **3,** (A. Dilb.) *Y* şeklinde yazılan elif harfi.

maksure *A. i.* **1,** Camilerde büyükler için ayrılmış yüksekçe yer. **2,** Bir evin en mahrem yeri. **3,** Bölüntü.

maksus *A. s.* Kesilmiş, kırpılmış.

makta *A. i.* **1,** Kesilen ya da bir şeyin kesildiği yer. **2,** (Mat.) Kesit. **3,** (Ed.) Man- (Mat.) Kesit. **3,** (Ed.) Manzumenin durak yerleri. **4,** Gazel ya da kasidenin son beyti (ki şair burada mahlasını yazar).

maktel *A. i.* Öldürülme yeri.

maktu', maktua *A. s.* 1, Kesilmiş, kesik. **2,** Pahası biçilmiş, pazarlık edilmez. **3,** Götürü.

maktuan *A. zf.* Götürü olarak toptan.

maktul *A. s.* Öldürülmüş.

maktulen *A. zf.* Öldürülerek.

maktulin *A. i.* Vurulmuş, öldürülmüş insanlar.

ma'kud *A. s.* **1,** Bağlı. **2,** Akdolunmuş, sonuç verilmiş.

makul *A. s., i.* **1,** Söylenilmiş, denilmiş. **2,** Söylenilen şey, söz.

ma'kul, makule *A. s.* **1,** Akla uygun bulduğu, kabul ettiği. **2,** Akıl ile bilinir, akılla kanıtlanan. **3,** Ol-

dukça akıllı, sözü akla yakın.

makulât *A. i.* Ulamlar, kategoriler.

maku'e *A. i.* **1,** (Fels.) Ulam, kategori. **2,** Bilimce sınıflanmış. **3.** Çeşit, soy, boy, Fransızcadan *catégorie* ve *prédicament* karşılığı (XX. yy.).

makulî *A. s.* Fransızcadan *catégorique* karşılığı, kesin (XX. yy.).

ma'kûs, makûse *A. s.* **1,** Tersine dönmüş, olmuş. **2,** Bir yere vurup geri dönen ya da sureti görünen. **3,** Ters, iyi gitmeyen, uğursuz; *-Tali-i ma'kûs,* tersine giden uğursuz talih. **4,** (Mat.) Evrik. Ters.

ma'kûsen *A. zf.* Aksine olarak karşıt olarak *Mâkûsen mütenasip,* ters orantılı.

mal *A. i.* **1,** Bir kimsenin iyeliği altında bulunan şey. **2,** Varlık, servet. **3,** Para, nakit, gelir. **4,** Tüccar eşyası. *Mal-i gaybî,* sahibi belli olmayan mal, buluntu mal; *-menkul,* taşınabilir mal; bina,toprak(dışında); *-mirî,* miriye, hükümete ait mal; *-nâtık,* canlı mal; *-samit,* cansız mal; *-uhrevî,* ahret için kazanılan sevap; *mal defterdarı,* devlet maliyesi işleriyle uğraşan görevli; *malmüdürü, -kalemi,* maliye *-kalemi,* maliye dairesi; *malmüdürü,* ilçe malmüdürü; *mal sandığı,* devlet geliri sandığı, vezne; *beyt-ülmal,* devlet hazinesi; şeriat mahkemelerinde miras-çıla rı bulunmayan ölü mallarının hesabı görülen daire; *re's-ül-mal,* anapara.

mal *F. s.* Süren, sürülen; sarılan, takılan anlamlarıyle tam lamalar yapılmada kullanılır; *Gûşmal, pâymal, rûmal.*

malâkelam *A. s.* Söz götürmez, diyecek yok.

malâmal *F. s.* Dopdolu.

malânihaye *A. s.* Sonsuz.

malâya'ni *A. s.* Anlamsız, yararsız, boş şey.

malâyutak *A. s.* Dayanılmaz.

maldar *F. s.* Zengin.

malezime, malzeme *A. i.* Gerekli şey.

mali *F. s.* Dolu.

malî, maliyye *A. s.* **1,** Mal ile ilgili. **2,** Devlet gelir ve giderlerinin yönetimiyle ilgili. *Fenn-i malî* maliye bilgisi; *sene-i maliye,* 1840 (1256) yılından sonra, yılbaşı mart hesabıyle maliye işleriyle resmî işlerde kullanılan tarih.

malide *F. s.* Sürmüş, süren anlamıyle bazı tamlamalarda bulunur.

malihulya *F. i.* **1,** Karasevda. **2,** Kuruntu. Melankoli.

malik *A. s.* **1,** Sahip, efendi. **2,** Bir şeye sahip; *Malikül-mülk,* Tanrı.

malikâre *F. i.* **1,** Yasanın belirttiği koşullarla birine verilen beylik arazi. **2,** Büyük, zengin köşk.

malike *A. s.* **1,** Mal sahibi olan kadın. **2,** Peri, su perisi.

malikiyyet *A. i.* Malik ve sahip olma.

maliş *F. i.* Oğma, sürme, sürüştürme. İyelik.

maliyyat *A. i., s.* Maliye işleriyle ilgili. Maliye bilgisi.
maliyye *A. i.* Devlet gelir ve giderleri işiyle uğraşan daire.
maliyyet *A. i.* Maliyet. Kıymet.
maliyyum *A. i.* Maliyeciler, ekonomiciler.
malperest *F. s.* Malcanlı, mala düşkün.
ma'lûl, malûle *A. s.* İlletli. Sakat.
malûlen *A. zf.* Sakat olarak.
ma'lûlîn *A. i.* Sakatlar.
ma'lûliyyet *A. i.* Hastalık, sakatlık.
ma'lûm, ma'lûme *A. s.* **1,** Bilinen, belli. **2,** (Dilb.) Etken.
malûmat *A. i.* Bilgi, *Malûmat-i cüz'iyye,* az, hafif bilgi; *-külliye,* temelli bilgi; *-zaruriyye,* gerekli bilgi; *eyyam-i malûmat,* Mekke'deki hacılık günleri.
malûmatfüruş *F. s.* Bilgiçlik taslayan.
malûmiyyet *A. i.* Belli olma, bilinme.
mamelek *A. i.* Varı yoğu, olanca şeyi.
mameza *A. i.* Geçen şey. Geçmiş şey. *Meza mameza,* olan oldu, geçen geçti.
ma'mul *A. i.* Yapılmış, işlenmiş. *Ma'mulün bih,* yürürlükte olan, amel edilen (yasa, tüzük gibi) şey.
mamulât *A. i.* El ya da makine ile yapılmış, işlenmiş eşya. *Mamulât-ı dahiliyye,* ülkede yapılan eşya.
ma'mur, mamure *A. s.* Bayındır, şenlikli. *Beyt-i mamur,* Kâbe.
ma'mure *A. i.* İnsan bulunan, bayındır yer. Kent, kasaba.
ma'muriyyet *A. i.* Mamur olma. Bayındırlık.
ma'na *A. i.* **1,** Mana, anlam. **2,** İç, iç yüz. **3,** Rüya, düş. **4,** Akla yakın neden. *Âlem-i mâna,* rüya; *bimâna,* anlamsız, yakışıksız.
ma nahnü fih *A. cüm.* Sözünü ettiğimiz, üzerinde konuştuğumuz.
manassa minassa Bk. MİNASSA.
ma'nen *A. zf.* **1,** İçten. Anlam bakımından, anlamca. **2,** Doğrudan ve açıktan olmayarak.
manend *F. i., s.* Benzer, eş.
ma'nevi, ma'neviyye *A. s.* **1,** Madde dışı olan, anlama ait. **2,**Ruha ve içe ait olan. *Ecr-i mânevi,* maddî olmayan karşılık, savap; *kuvve-i mâneviyye,* iç, yürek gücü; *veled-i mânevi,* ahret çocuğu, oğulluk.
ma'neviyyat *A. i.* **1,** Doğaüstü güçler. **2,** (Mec.) Yürek gücü.
ma'neviyyun *A. i.* Tanrıya umut bağlamışlar.
ma'ni *A. i.* Bk. MÂNA.
mâni' *A. s., i.* **1,** Geri bırakan, alıkoyan, engel olan. **2,** Engel, özür. *Mani-i şer'i,* kabul edilebilir özür.
mânia *A. i.* **1,** Engel, özür. **2,** Zorluk.
ma'nidar *F. i.* Mânidar, anlamlı.
mansıb *A. i.* Büyük memurluk yeri. Makam.
mansub *A. s.* **1,** Dikilmiş, konmuş. **2,** Memuriyete

konmuş, memur bulunan.

mansur, mansure *A. s.* **1,** Tanrı yardımıyle üstün gelen. **2,** Müzik perdesi. *Asakir-i Mansure-i Muhammediyye.* Yeniçerilerin kaldırılmasından sonra kurulan ordu. *Mansure,* bu kuruluşun kısa adı.

mantık *A. i.* **1,** Gerçeği ararken yapılan zihin işlemlerinden hangilerinin doğru, hangilerinin yanlış yola çıktığını gösteren bilim. **2,** Gereklik erek ya da yargı ile iş, araç ya da kanıt arasında tutarlık. *Mantıkü't-tayr,* (Kuş dili) Şeyh Attar'ın ünlü ahlâk kitabı.

mantıkî, mantıkiyye *A. s.* Mantığa, mantık kurallarına uygun, mantıklı.

mantıkıyyun *A. i.* Mantık bilginleri.

mantuk, mantuka *A. s.* Söylenilmiş, denilmiş.

manzar *A. i.* Görünen yer. Görünüş. Çehre, yüz. *Hoşmanzar,* görünüşü güzel; *kerih-ül-manzar,* görünüşü çirkin, fena yüzlü.

manzara *A. i.* **1,** Görü. **2,** Görünüş.

manzum, manzume *A. s.* **1,** Sıralanmış, düzenlenmiş. **2,** (Ed.) Ölçülü, uyaklı, söz.

manzumat *A. i.* Manzumeler.

manzur, manzure *A. s.* **1,** Bakılan, nazar olunan. **2,** Gözde olan, beğenilen.

mâr *F. i.* Yılan. *Mar-i sermadide,* uyumuş yılan.

mar *A. s.* Geçen, geçmiş. *Marr-ül-beyan, marr-üzzikr,* beyanı, zikri (yukarda) geçmiş olan.

mâran *F. i.* Yılanlar. *Şah-i mâran,* yılanlar padişahı.

maraz *A. i.* **1,** Sayrılık, hastalık; *Maraz-ı mevt,* ölüm hastalığı; *-müstevli,* salgın hastalık; *-müzmin,* süregen hastalık. **2,** (Mec.) Huysuzluğu ve titizliği ile can sıkan.

marazî, maraziyye *A. s.* Hastalığa ait. Hastalıklı.

ma'rec *A. i.* Çıkacak yer, merdiven.

marifet *A. i.* **1,** Herkesin yapamadığı ustalık ya da her şeyde görülmeyen ustalık. **2,** Alay. Can sıkacak iş. *Marifet nazariyesi,* bilgi kuramı, *epistémologie.*

marîz, marize *A. s.* Hasta, hastalıklı, sayrı.

marizane *F. zf.* Hastalıklı. Marizce.

marpic *F. i.* Marpuç.

marrin *A. i.* Geçenler. *Marrin ü âbirîn,* gelip geçenler, gelen, giden.

maruf, marufa *A. s.* **1,** Bilinen, tanınmış, ünlü. **2,** Şeriatın emrettiği. *Emri bilmaruf nehyi an-il-münker,* Şeriatın buyruklarını ve yasaklarını halka bildirme. *Kavl-i maruf,* ünlü söz.

marufiyyet *A. i.* Ünlülük. Bilinmişlik.

ma'ruz, maruze *A. s.* **1,** Arz olunan, sunulan. **2,** Bir şeyin karşısında bulunan. **3,** Serilmiş. **4.** Sunulmuş, verilmiş. **5,** Söylenilmiş, denilmiş. *Maruz-i bendegânemdir, -daiyanemdir,* dilekçelerde büyüklere hitap şekilleri; *elmaruz,* akrandan akrana yazılabilecek hitap; *evrak-i*

maruza, sunulan kâğıtlar, *hedayay-i maruza*, armağanlar.

ma'ruzat *A. i.* Küçükten büyüğe bildirilen, sunulan şeyler.

marzi *A. i.* Razılık, hoşnut olma. *Gayr-i marziyye*, beğenilmemiş.

mas, mass *A. i.* Emme, emerek çekme, soğurma.

masabîh *A. i.* Işıklar, meşaleler, kandiller.

mâsadak *A. i.* Uygun, tıpkı.

masadir *A. i.* Mastarlar, nesne çıkan yerler.

masalih *A. i.* İşler. *Ashab-i masalih, erbab-i masalih.* Hükümet dairelerinde işleri olan kimseler.

masarî' *A. i.* Mısralar.

masarif *A. i.* Masraflar, harcamalar, harcananlar.

masarifat *A. i.* Harcananlar.

masdar *A. i.* **1,** Bir şeyin çıktığı yer, kaynak, temel. **2,**(Dilb.) Fiillerin çıktığı isimler. *Masdar-i mimî*, (A. Dilb.) başında m harfi bulunan mastar.

masdariyye *A. i.* Tanzimat'tan önceleri şaraptan alınan vergi.

mashuben *A. zf.* Birlikte olduğu halde.

mashara *A. i., s.* **1,** Maskara, soytarı. **2,** Gülünç, komik. **3,** Eğlence, zevklenme.

masîr *A. i.* Sürüp giden.

masiva *A. i.* Bir şeyden başka olan şeylerin hepsi. Tanrının dışında bütün varlıklar. Dünya ilgileri. *Terk-i masiva*, dünyadan geçmek, Tanrıdan gayrı her şeyle ilgiyi kesmek.

ma'siyet *A. i.* **1,** İsyan. **2,** Günah.

masl *A. i.* Kan ve sütün içinde tabiî olarak bulunan su. *Masl-ûd-dem*, serum.

maslahat *A. i.* **1,** Barış, rahatlık, iyilik yolu. **2,** İş, husus, madde, keyfiyet. **3** Önemli, iş.

maslahatgüzar *F. i., s.* **1,** İş bitiren, iş bilir. **2,** Elçi vekili.

maslub, maslube *A. s.* Asılmış, asılan.

masluben *A. zf.* Asılarak.

masnu', masnua *A. s* 1, Sanatla yapılmış. **2,** Uydurma, düzme.

masnuat *A. i.* **1,** El ya da makine ile yapılmış şeyler. **2,** Uydurma, düzme şeyler.

masraf *A. i.* **1,** Harcanan para gider. **2,** Bir şeyin oluşumunda kullanılan öteberi, gereç. *Masraf nazırı*, Askerlik dairesinde muhasebe başkanı.

masru' *A. s.* Saraya tutulmuş, saralı.

masruf, masrufe *A. s.* 1, Harcanmış. **2,** Harcanan, kullanılan. **3,** Başka tarafa çevrilmiş, giderilmiş.

mastaba, mıstaba *A. i.* Peyke, sedir.

mastur *A. s.* Çizilmiş, yazılmış.

ma'sum, masume *A. s.* 1, Masum, suçsuz. **2,** *i.* Küçük çocuk.

masumane *F. zf.* Masumcasına.

masumiyyet *A. i.* Masumluk.

masun, masune *A. s.* Korunmuş, korunan.

masuniyyet *A. i.* Dokunulmazlık. *Masuniyyet-i teş-*

riiyye, milletvekilliği dokunulmazlığı.

ma'sur *A. s.* Sıkılmış, suyu veya yağı çıkarılmış.

ma'suriyyet *A. i.* Sıkılma, suyu ya da yağı çıkarılma.

maşallah *A. ter.* Allahın isteği, Tanrı her ne isterse.

ma'şer *A. i.* Birlikte yaşar insanlar topluluğu. Tayfa, takım.

ma'şeri *A. s.* Topluluğa ait.

maşite *A. i.* Kadın tuvaleti yapan kadın.

maşiyen *A. zf.* Yürüyerek, yaya olarak.

maşrık *A. i.* Güneşin doğduğu yer veya yön.

ma'şuk *A. s.* Sevilen.

ma'şuka *A. s.* Sevilen kadın.

ma'şukiyyet *A. i.* Sevilme hali, sevilen kimsenin hali.

mat *F. i.* Satrançta yenilgi.

matabî' *A. i.* Matbaalar.

matabih *A. i.* Mutfaklar.

matbaa *A. i.* Matbaa. *Matbaa-i âmire*, Devlet Matbaası.

matbah *A. i.* Mutfak, aşhane.

matbu *A. s.* Basılmış şey.

matbuat *A. i.* Basılmış şeyler, kitaplar; (en çok) gazeteler; basın.

matbuh, matbuha *A. s.* **1,** Pişirilmiş. **2,** Kaynatılmış, haşlanmış (ilaç).

matbuhat *A. i.* Kaynatılmış ilâçlar, pişirilmiş yemekler.

matekaddem *A. i.* Geçmiş zaman.

matem *A. i.* Yas.

matemdar *A. s.* Matemli, yaslı acılı.

matemgede *A. i.* Yas evi.

matemî *A. s.* Yaslı.

matemzede *F. s.* Yasa tutulmuş, yaslı.

matla' *A. i.* **1,** Doğacak yer· **2,** Güneşin doğması (Ed.) Kaside ya da gazelin uyaklı olan ilk iki dizesi. *Hüsn-i matla'*, gazelde matla'dan sonra gelen güzel beyit.

matlub, matlube *A. s.* **1,** İstenilen. **2,** Alacak, ödünç verilmiş.

matlubat *A. i.* **1,** İstenilen şeyler. **2,** Alacaklar.

matmu *A. s.* Hırsla istenen şey.

matmur, matmure *A. s.* Toprak altına konulmuş, gömülmüş.

matmure *A. i.* **1,** Yer altında öteberi saklanan yer. **2,** Mezar.

matrah *A. i.* Bir verginin miktarını belirtmek için temel olarak alınan değer.

matrak, mitrak *A. i.* **1,** Kalın değnek. **2,** (Argo) Alay, eğlence. **3,** *s.* Eğlenceli, hoş.

matrud, matrude *A. s.* Kovulmuş.

matruh *A. s.* **1,** Atılmış. **2,** Belirtip kesilmiş (vergi). **3,** Temeli atılmış (bina). (Mat.) **4,** *Matruhunminh.* Eksilen.

matruş *A. s.* Sakalı tıraşlı, sakalsız.

ma'tuf, ma'tufe *A. s.* **1,** Eğilmiş, bir yana doğru dönmüş, çevrilmiş. **2,** Birine isnat olunmuş, yöneltilmiş.

ma'tuh, matuhe *A. s.* Bunamış, bunak.

ma'tuk, matuka *A. s.* Azat olunmuş, azatlı.

mat'umat *A. i., ç.* Yenecek şeyler.

mat'un, mat'une *A. s.* Yol.

maune *A. i.* Mavna.
maunet *A. i.* **1,** Yardım. **2,** Azık, yol yiyeceği. **3,**(Huk.) Masarif.
mavaka' *A. i.* Olup geçmiş.
mâverâ *A. i.* Ara, geri, bir şeyin ötesinde bulunan.
maveraî, maveraiyye *A. s.* Öteye, öteki âleme mensup.
mavtın *A. i.* Vatan, yer, Yerleşilip oturulan yer.
mâye *F. i.* **1,** Maya, asıl ve gerekli madde. **2,** Para, mal. **3,** İktidar, güç. **4,** Bilgi. *Mâye-i şeb,* gece karanlığı; *-zevk ü sürür,* eğlence ve sevinç mayası, konusu.
mayedar *F. s.* Kudretli, paralı.
mayenkasemiyyet *A. i.* Bölünebilme. Fransızcadan *divisibilité* karşılığı.
mayetehalle *A. i.* Hallolunabilir.
mayi, mayia *A. s.* Su gibi akan, sıvı.
mayiiyyet *A. i.* Sıvılık.
ma'yub, ma'yube *A. s.* **1,** Ayıplanan. **2,** Bir eksiği, kusuru olan.
ma'yubat *A. i.* Ayıplanacak şeyler, eksiklikler.
mayu'kes *A. s.* **1,** Aksedilebilir. **2,** (Mant.) Evrilir.
mayu'refiyyet *A. i.* Bilinirlik. Fransızcadan *cognoscibilité* karşılığı.
mayüfhemiyyet *A. i.* Kavranabilirlik. Fransızcadan *concevabilité* karşılığı.
mazahir *A. i.* Eşyanın göründüğü yerler.
mazaik, mazayık *A. i.* Dar yerler.
mazalim *A. i.* Zulümler, haksızlıklar.
mazalle *A. i.* Gölgelik.
mazamîn, muzamîn *A. i.* Mazmunlar.
mazanna, mazınna *A. i.* **1,** Kuşku duyulan. **2,** Ermiş sanılan. *Mazanne-i hayr,* kendisinden yalnız iyilik umulan kimse; *-kiramdan,* ermiş sanılanlardan; *-su,* kendisinden bir fenalık beklenen kimse.
mazarrât *A. i.* Zararlar.
mazarrat *A. i.* Zarar verme, dokunma.
mazbata *A. i.* Kararname, tutanak.
mazbut, mazbute *A. s.* **1,** Derli toplu, düzenli düzgün. **2,** Soğuğu, rüzgârı içine geçirmeyen. **3,** Yazılmış, kâğıda geçmiş.
mazbutat *A. i.* Mazbut olan şeyler.
mazeret, maziret *A. i.* Özür.
mazg, madg Bk. MADG.
mazhar *A. i.* (Bir iyiliğe) Erişmiş, erişen.
mazhariyyet *A. i.* Elde etme, nail olma.
mazi, maziyye *A. s.* Geçen, geçmiş. *Ezmine-i maziyye, zaman-i mazi,* geçmiş zaman geçmiş zamanlar.
mazi *A. i.* (Dilb.) Geçmiş zaman. *Elmazi lâyüzkar,* geçmiş şey zikrolunmaz.
mazille *A. i.* Kıldan yapılma büyük çadır.
mazlum, mazlume *A. s.* **1,** Zulüm görmüş. **2,** Sessiz, yavaş kimse.
mazlumane *F. s. zf.* **1,** Zulüm görmüşe yakışır biçimde, sessizce, sessizlikle.
mazlumîn *A. i.* Zulüm görmüş kimseler, mazlumlar.

mazlumiyyet *A. i.* Zulüm görmüşlük. **2,** Sessizlik, yavaşlık.
mazmaza *A. i.* Aptes alırken ağza su alma, ağiz çalkalama.
mazmum *A. i.* Ötre ile, zamme ile okunan.
mazmun *A. i.* **1,** Anlam, kavram **2,** Nükteli, cinaslı güzel söz. *Bikr-i mazmun,* ilk kez söylenmiş mazmun.
mazmunperdaz *F. s.* Mazmun söyleyen, mazmun düzen.
maznun, maznune *A. s.* Suçlu sanılan sanık.
mazmunîn *A. i.* Zan altında bulunanlar.
mazrub, madrub *A. s.* **1,** Dövülmüş. **2,** Basılmış, dam galanmış. **3,** (Mat.) Çarpan, çarpılan. *Mazrubun fih,* çarpan.
mazrubat *A. i.* (Mat.) *Mazrubata tefrik,* çarpanlara ayırma.
mazrubeyn *A. i.* (Mat.) Birbirine çarpılan iki sayıdan her biri.
mazruf, mazrufe *A. s.* **1,** Zarf içine konmuş. **2,** Zarflı kâğıt.
mazrufen *A. zf.* Zarf içinde, kapalı olarak.
mazul, mazule *A. s.* Memuriyetten çıkarılmış.
mazuliyet *A. i.* İşinden çıkarılma hali.
ma'zur *A. s.* Özürlü, özrü olan.
mea, mia *A. i.* Bk. MİA.
meab *A. i.* **1,** Geri dönülecek yer. **2,**Sığınılacak yer. *Şevketmeab, fazailmeab,* şevketin faziletin dönüp sığındığı vücut, kimse.
mead *A. i.* Bk. MAAD.
meal *A. i.* Anlam, kavram. *Bîmeal,* anlaşılmaz; *hakikatmeal,* gerçek, içten. *Hulâsa-i meal,* anlamının özü.
mealen *A. zf.* Kavram bakımından.
mealperver *F. s.* Anlamlı.
measim *A. i., ç.* Günahlar.
measir *A. i., ç.* Güzel eserler, izler, nişanlar. *Measir-i bergüzide,* seçme güzel eserler, izler.
mebad, mebada *F. ü., i.* Sakın olmaya ki.
mebadi *A. i.* Evveller, başlangıçlar, ilkeler. *Mebadi-i âliye,* felekleri hareket ettiren ruhlar; *mebadi-i ulâ,* ilk ilkeler; *mebadi-i ulûm,* ilk bilgiler; *mabadi-i nihayât,* İslâmın dört temeli (oruç, namaz, hac, zekât).
mebahis *A. i.* Arama, araştırma yerleri, araştırma, tartışma konuları.
mebalig *A. i.* Akçe miktarları. Paralar.
mebani *A. i.* **1,** Yapılar, binalar. **2,** Temeller.
mebde *A. i.* Baş, başlangıç, ilke. *Mebde-i aslî,* Fransızcadan *archétype* (ilk örnek) karşılığı.
mebguz *A. s.* Sevilmemiş, nefret olunmuş.
mebhas *A. i.* **1,** Bir şeyin arandığı yer. **2,** Arama, araştırma yeri. **3,** Fasıl. **4,**İlim, bilim. *Mebhas-ül-ezhar,* çiçekler ilmi, bilgisi; *mebhas-ül-uruk,* ırkbilim.
mebhur *A. i.* Soluyan, solugan.
mebhus, mebhuse *A. s.* Sözü

edilmiş, sözü geçmiş; *mebhusün anh*, sözü geçmiş nesne, sözü edilen nesne.

mebhut *A. s.* Sersem, şaşkın.

mebît *A. i.* Geceleyecek yer.

me'bız *A. i.* Diz kapağının armasındaki çukur.

mebîz *A. i.* Yumurtalık.

meblâğ *A. i.* Para miktarı, tutar.

meblûl *A. s.* Islanmış, ıslak, nemli, yaş.

mebna *A. i.* **1,** Yapı yeri, temel. **2,** Yapı.

mebnî *A. s.* **1,** Yapılmış, kurulmuş. **2,** Bir şeye dayanan. **3,** ...den dolayı, ..den ötürü. **4,**(A. Dilb.) Son harfi hiç bir şekilde değişmeyen kelime. *Mebni ale-l -hikâye*, bir hikâyeden çıkarılma ya da bir hikâyeye dayanmış olan söz; *mebni aleyh*, üzerine kurulmuş olan.

mebrur, mebrure *A. s.* Beğenilmiş, hayırlı, yararlı. *Hidemat-i mebrure*, hayırlı beğenilmiş hizmetler.

mebsus *A. s.* **1,** Saçılmış, dağılmış. **2,** Yayılıp herkesçe duyulmuş,

mebsut, mebsute *A. s.* **1,** Açılmış, yayılmış. **2,** Uzun uzadıya anlatılan. *Zamme-i mebsuta*, «o» sesi.

mebsûten *A. zf.* Mebsut olarak. *Mebsûten mütenâsib*, (Mat.) biri, ötekinin sayısına göre büyüyen ya da küçülen iki rakamın arasındaki orantı.

mebşûre *A. s.* Yüzü, boyu bosu yerinde, güzel (kadın).

mebtûte *A. i.* Üç talâk ile boşanmış olan kadın

me'bûn *O. s.* İbnelik hastalığına tutulmuş olan, ibne, eşcinsel.

meb'us, meb'use *A. s.* **1,** Gönderilmiş, gönderilen. **2,** Peygamber olarak gönderilmiş (kimse). **3,** Halk tarafından seçilip Parlamentoya gönderilmiş (kimse), saylav, milletvekili. **4,** Öldükten sonra diriltilmiş olan (kimse).

meb'usan *A. i.* Mebuslar, milletvekilleri. *Meclis-i mebusan*, (Osm. İmp.) milli meclisin üyeleri halk tarafından seçilmiş olanı.

mebzul, mebzule *A. s.* Bol.

mebzuliyyet *A. i.* Bolluk, esirgememe.

mecaa *A. i.* Açlık.

mecal *A. i.* Güçlük, dinçlik, derman, takat.

mecali *A. i.* Aynalar.

mecaiis *A. i.* Meclisler.

mecamî *A. i.* Dergiler.

mecanin *A. i.* Deliler, akıl hastaları. *Dar-ül mecanin*, tımarhane, akıl hastanesi.

mecarî *A. i.* Yollar, su yolları, su yatakları, akıntı yerleri.

mecaz *A. i.* Öz anlamıyle kullanılmayıp onun bir özelliği amaçlanarak öne sürülen söz. «Aslanlar yenilmez» derken aslan sözcüğünün Türk askeri anlamına gelişi gibi.

mecazen *A. zf.* Mecaz yoluyle, mecaz olarak .

mecazî, mecaziyye *A. s.* Mecaza ait mecazla ilgili olan. *Aşk-i mecazî*, dünyadaki güzelleri ve dolayısıyle Tanrıyı sevmek; *dost-i mecazî*, **1,** Gerçek

olmayan dost, **2,** Tasavvufî sevgili; *mülk-i hakikî ve mecazî*, Tanrının gerçek ve ruhi âlemi.

mecazib *A. i.* Meczuplar.

mecbur *A. s.* Zor görmüş.

mecburî, mecburiyye *A. s.* Yapma zorunda, altında. *Hizmet-i mecburiyye*, yapma zorunda bulunulan hizmet.

mecburiyyet *A. i.* Zor, zora tutulmak.

meccan *A. s.* Bedava, ücretsiz, parasız.

meccanen *A. zf.* Bedava olarak, parasız.

meccanî, meccaniyye *A. s.* Bedavacı, parasız.

mecd *A. i.* Büyüklük, ululuk. Şan, şeref. *Dame mectûhu*, ululuğu sürsün; *sure-i mecd* Kur'an'ın ilk suresi.

mecellât *A. i.* Kitaplar.

mecelle *A. i.* **1,** Kitap, dergi **2,** Fıkıh biliminin «muamele»ye ait bölümüyle ilgili olarak Tanzimat'tan sonra yazılmış ünlü eser.

mechud *A. i.* Çalışılmış, uğraşılmış. **2,** Güç, kuvvet. *Bezl-i mechud, sarf-i mechud*, olanca gücü ile.

mechul, mechule *A. s.* **1,** Bilinmeyen meçhul. **2,** (Dilb.) Edilgen. *Meçhul-ül-ahval*, neyin ve kimin nesi olduğu bilinmeyen; *mechul-ün-neseb*, kimin çocuğu olduğu bilinmeyen.

mechulât *A. i.* Meçhul olan, bilinmeyen şeyler.

mechuliyyet *A. i.* Bilinmezlik.

mecîd *A. s.* Şan ve şeref sahibi, Tanrı sıfatı. *Abdül-mecid*, Tanrı kulu.

mecidî, mecidiyye *A. s., i.* Mecit'le ilgili. *Mecidiyye altını*, Abdülmecit zamanında çıkarılmış altın lira; *Mecidiyye nişanı*, Abdülmecit zamanında çıkarılmış nişan; *sîm mecidiyye*, yirmi kuruş değerinde gümüş para; *mecidiyye çeyreği*, beş kuruşluk gümüş para.

meclâ *A. i.* **1,** Çıkma yeri, görünme yeri. **2,** Ayna.

meclis *A. i.* **1,** Oturacak, toplanacak yer. **2,** Görüşülecek bir sorun için bir araya gelmiş insan topluluğu. **3,** Devlet için bir başkan ile üyelerden oluşan topluluk. *Meclis-i âyan* Osmanlı imparatorluğunda iki meclisten üyeleri hükümetçe seçileni; *-hass-i vükelâ*, kabine toplantısı; *-kebir-i maarif*, eğitim işleri kurulu; *-maliye*, Maliye nezareti danışma kurulu; *-meb'usan*, Osmanlı imparatorluğu zamanında iki meclisten üyeleri halk tarafından seçileni; *-şer'*, şeyhülislâm kapısında ya da kadıların yanında yasa hükmü alınmak üzere yapılan toplantı; *-vükelâ*, kabine toplantısı; *def-i meclis*, bir toplantıya son verme; *sadr-i meclis*, bir toplantıda başkanlık yeri.

meclûb *A.* **1,** Meclup, tutkun. **2,** Başka yerden getirtilmiş olan. **3,** Taraflılığı kazanılmış bulunan.

meclûbiyyet *A. i.* Tutkunluk.

mecma' *A. i.* **1,** Toplanılan

yer. **2,** Kavuşulan yer, nokta. *Mecma-i bahreyn, mecma-ül-bahreyn,* iki deniz ya da büyük suyun kavuştuğu nokta.

mecmu, mecmua *A. i.* Bir araya getirilmiş şey, tüm. *Min hays-il-mecmû',* toptan, hepsi.

mecmua *A. i.* **1,** Toplanılıp biriktirilmiş şeylerin hepsi. **2,**Seçilmiş yazılardan meydana getirilmiş yazma kitap. **3,** Türlü konulardan bahsetmek üzere çıkarılan risale, dergi.

mecmuan *A. zf.* Toplu olarak, toptan, birden, hep.

mecnun, mecnune *A. s.* **1,** Cin tutmuş, çıldırmış, deli divane. *Mecnun-ı gayr-ı mutbik* (Hek.) Kâh mecnun olup kâh iyileşen kimse; *mecnun-ı mutbik,* iyi olmayacak akıl hastalığına tutulmuş kimse. **2,** Delice seven tutkun.

Mecnun *A. i.* Leylâ ile Mecnun hikâyesinin erkek kahramanı. Kays.

mecnunane *F. s., zf.* Delice, delicesine.

mecnuniyyet *A. i.* Delilik.

mecra *A. i.* **1,** Suyun aktığı yatak, su yolu. **2,** Bir işin gidiş yolu. **3,** Bedendeki ahlatın akıştığı yol. *Mecray-i bevl,* sidiğin aktığı yol. *Mecray-i tabiî,* bir şeyin normal hallerden geçişi.

mecruh, mecruha *A. i.* Yaralı, yaralanmış.

mecrur mecrure *A. i.* **1,** Çekilmiş, sürüklünmiş. **2,** (A. Dilb.) Harf-i cerr ya da isim tamlaması (izafet) hallerinde son harfi i ile okunan sözcük.

mecus *A. i.* Zerdüşt dininde bulunan halk.

Mecusî *A. s., i.* Mecus dininde bulunan. Ateşe tapan ya da bunlarla ilgili.

meczub *A. s.* **1,** Cezbolunmuş, çekilmiş. **2,** Tanrı sevgisiyle kendinden geçmiş. **3,** Deli, divane, aptal.

meczubîn *A. i.* Meczuplar.

meczubiyyet *A. i.* (Birine doğru) Gönül akması.

meczum, meczume *A. s.* Miskin illetine tutulmuş, cüzamlı.

meczum, meczume *A. s.* **1,** Kesin karar verilmiş. **2,** (A. Dilb.)Son harfi harekesiz olarak seslendirilen sözcük.

med, medd *A. i.* (Coğr.) Kabarma. *Medd-i basar,* uzağı görme, persbit; *-bisat,* halı, kilim yayma; *nazar,* görebildiği kadar, göz alımı; *-yed,* el uzatma; *medd ü cezr,* gelgit; *harf-i medd,* Arapçada hemze ile elifin birleşmesi.

meda *A. i.* **1,** Mesafe. **2,** Son. *Mede-d-dükür,* dünyanın sonuna kadar' *mede-l-basar,* gözün görebildiği kadar, göz erimi.

medahil *A. i.* Girişler, girilecek yerler.

medain *A. i.* Şehirler.

Medain *A. i.* İran'ın Dicle kıyılarındaki eski başkenti.

medar *A. i.* **1,** Dayanak. **2,** Dönence. *Medar-i seretan,* yengeç dönencesi, güneydeki *medar-i cedi,* oğlak

dönencesi. *Medar-i maişet,* geçim aracı.

medaric *A. i.* Yollar, meslekler, merdivenler. *Âric-i medaric-i ikbal,* yükselme merdivenlerine çıkan.

medaris *A. i.* Medreseler. *Medaris-i sahn, -semaniye,* İstanbul'da Fâtih camii çevresindeki sekiz medrese.

medayih *A. i.* **1,** Övülmeye değer davranışlar. **2,** Övmeler.

medd *A. i.* Bk. MED.

meddah *A. s.* **1,** Övücü. **2,** Hoş öyküleri taklitler yaparak anlatan sanatçı.

meded *A. i.* **1,** Yardım. **2.** *ü.* İmdat.

mededcu *F. s.* Yardım arayan.

mededhâh *F. s.* Yardım isteyen, sığınan.

mededkâr *F. s.* Yardımcı.

mededres *F. s.* Yardıma yetişen, yardışcı.

medenî medeniyye *A. s.* **1,** Kentli. **2,** Çölde yaşamayan, ve bilgili olan. **3,** Bir ülkeyle ilgili olan. **4,** Arabistan'ın Medine kentine ait olan. *Medeniy-üttab',* yaratılıştan toplum içinde yaşama zorunda bulunan insan; *akvam-i medeniyye,* medenî kavimler; *hukuk-i medeniye,* medenî haklar; *kanunu medenî* toplumun toplumsal ilişkilerini saptayan yasa; *kavanin-i medeniyye,* medenî esaslar kanunu; *vazaif-i medeniyye,* yurttaşlık ödevleri.

medeniyyet *A. i.* Uygarlık.

meder *A. i.* Kerpiç, kesik.

medfen *A. i.* Mezar.

medfu', medfua *A. s.* **1,** Öteye itilmiş. **2,** Verilmiş.

medfuat *A. i.* **1,** Verilen paralar, kasadan çıkan paralar. **2,** Hesap defterinde verilen paraların kaydedildiği kolon.

medfun, medfune *A. s.* Gömülmüş.

medh *A. i.* Övme.

medhal *A. i.* **1,** Girecek yer. kapı. **2,** Başlangıç. **3,** Karışma, parmak. *Medhal-i kavaid,* gramere giriş; *zi-medhal,* bir işe karışmış olan, bir iştə parmağı olan.

medhiyye *A. i.* Birini övmek için yazılmış kaside.

medhul, medhule *A. s.* Dile düşmüş. *Medhul-i biha,* gerdek olmuş kadın eş; *gayr-i medhul-i biha,* gerdek olmamış nikâhlı.

medhur *A. s.* Kovulmuş, uzaklaştırılmış olan.

medhuş, medhuşe *A. s.* Ürküp korkmuş, şaşırmış.

medhuşane *F. zf.* Ürkmüş bir halde, ürkmüş gibi.

medîd, medîde *A. s.* Uzun, çok uzun süren. *Müddet-i medîde,* pek çok zaman.

medîh, medîha *A. s.* Övmeye yol açan şey.

mediha *A, i.* Konusu övme olan kaside.

medihagû *F. s.* Öven, övücü.

medine *A. i.* Kent, şehir.

medlûl, medlûle *A. s.* Delâlet olunan, gösterilen. *Maani-i medlûle,* anlaşılan manalar.

medma' *A. i.* Göz, göz yaşı.

medrec, medrece *A. i.* **1,**

Basamaklı yol, merdiven. **2,** Dar yol, dağ yolu.

medrese *A. i.* Müslüman ülkelerde din ve hukuk adamı yetiştiren görenekçi okul. *Medresenişin,* medreseli.

medsus, medsuse *A. s.* Gizlisaklı bulunan.

medyun *A. s.* Borçlu, verecekli.

mefad, müfad Bk. MÜFAD.

mefahîm *A. i.* Mefhumlar, kavramlar.

mefahir *A. i.* Övünülecek şeyler.

mefail *A. i.* Yapılmışlar, işlenmiş işler.

mefarik *A. i.* (Başta) Saçın ikiye ayrıldığı noktalar.

mefasıl *A. i.* Eklemler.

mefasid *A. i.* Bozukluklar, fenalıklar, azdırmalar.

mefatîh *A. i.* Anahtarlar.

meferr *A. i.* Kaçacak yer. *Eyn-el-meferr?* Kaçacak yer yok mu?

mefhar *A. s.* Övünme nedeni. *Mefhar-i kâinat,* Peygamber Muhammet.

mefharet *A. i.* Övünme, koltuklar kabarma.

mefhum *A. s., i.* Kavram.

mefhumiyye *A. i.* Kavramcılık.

mefkud, mefkude *A. s.* **1,** Olmayan. **2,** Ölü ya da diri olduğu bilinmeyen, kayıp kimse.

mefkudiyyet *A. i.* Yokluk.

mefkûre *A. i.* Ülkü, ideal.

meflûc, meflûce *A. s.* İnmeli.

meflûcen *A. zf.* İnmeli olarak.

mefrug, mefruga *A. s.* Başka birine bırakılmış. *Mefrugun bih,* bir kimseye ferağ olunan; *mefrugun leh,* bedeli ile kendisine bir şeyin tasarruf hakkı ferag olunmuş kimse.

mefruk, mefruka *A. s.* Ayrılmış; araya başka bir şey girmiş.

mefruş, mefruşe *A. s.* Döşenmiş, döşeli.

mefruşat *A. i.* Ev döşemeye yarayan eşya.

mefruz, mefruza *A. s.* Farz olunmuş, varsayılmış.

mefsedet *A. i.* **1,** Bozukluk, fenalık. **2,** Karıştırma, azdırma, fesat kurma.

mefsaka *A. i.* Fısk, günah işlenen yer.

mefsuh, mefsuha *A. s.* Geçersiz sayılmış, yürürlükten kaldırılmış.

mefsuhiyyet *A. i.* Yürürlükten kalkma.

meftuh, meftuha *A. s.***1,** Açılmış, açık. **2,** Ele geçirilmiş.

meftul, meftule *A. s.* Bükülmüş, fitil haline konulmuş.

meftun, meftune *A. s.* Büyülenmiş, vurgun.

meftunane *F. zf.* Tutkunca.

meftuniyyet *A. i.* Aşırı tutkunluk, vurgunluk.

meftur, mefture *A. s.* Bıkmış, bezmiş.

mefturane *F. zf.* Bezmişçesine, bitkin bir halde.

mefturiyyet *A. i.* Bezginlik, bıkkınlık.

mef'ul, mef'ule *A. s.* **1,** Yapılmış, işlenmiş. **2,** Bir failin yaptığı iş üstünde belli olan. **3,** (Dilb.) Tümleç. *Mef'ul-i ahn,* -den

hali; *-bih*, i- hali; *-fih*, -de hali; *gayr-i sarih*, dolaylı tümleç; *-ileyh*, e- hali; *-maah*, -le hali; *-minh*, -den hali; *-sarih*, düz tümleç; *ism-i mef' ul*, ortaç, sıfat-fiil.

mega Bk. MAGA.

meger *F. e.* Meğer, ancak, şu kadar ki.

meh, mah *F. i.* Ay. Bk. MAH.

mehabet *A. i.* Heybet. Celâl ululuk.

mehabil *A. i.* Dölyatağı yolları.

mehalik *A. i.* Korkulu yerler.

mehamm *A. i.* Önemli, büyük işler.

mehar *F. i.* Yular. *Küsiste mehar*, incelmiş, gevşemiş yular.

mehatet *A. i.* Beceriklilik.

me'haz *A. i.* Bir şeyin alındığı yer, kaynak.

mehbil *A. i.* Dölyatağı yolu.

mehbut *A. s.* Korkudan şaşırmış.

mehcur, mehcure *A. s.* **1,** Bırakılmış, unutulmuş. **2,** Uzaklaşmış, ayrılmış.

mehcuriyyet *A. i.* **1,** Uzaklık, ayrılık. **2,** Unutulma, bırakılma.

mehçe, mahçe *F. i.* Minare, kubbe, bayrak direği ucuna takılan küçük hilâl.

mehd *A. i.* Beşik. *Mehd-i ulya*, padişah anası. *Mehdarây-i vücud olmak*, dünyaya gelmek, doğmak.

mehdi, mehdiyye *A. s.* **1,** Doğru yolu tutmuş olan. **2,** Şiî inancına göre, yaşamakta ve kıyameti beklemekte olan Onikinci İmam; *Sahib-üz-zaman.*

mehebb *A. i.* Rüzgârın estiği yer.

mehenk *i.* Bk. MAHAKK.

mehîb, mühib *A. s.* **1,** Korkulur, korkunç. **2,** Heybetli, görkemli, azametli.

mehl *A. i.* Vakit verme, erteleme. *Alâmehlin*, yavaş, vaktinde.

mehleke, mehlike *A. i.* Tehlikeli yer ya da iş.

mehlika *F. s.* Ay yüzlü, güzel.

mehmaemken *A. zf.* Olabildiğince.

mehmus *A. s.* Gizli.

mehmuz *A. i.* Mahmuz. Bk. MİHMIZ.

mehperest *F. s.* Aya tapan. (Mec). Âşık.

mehr *A. i.* Mihir; evlenirken erkeğin kadına verdiği para. *Mehr-i muaccel*, nikâhta verilen ağırlık; *-müeccel*, boşanma ya da ölüm halinde verilmesi kararlaştırılan para.

mehrû *F. s.* Ay yüzlü, güzel.

mehruyan *F. i.* Ay yüzlüler, güzeller.

mehtab *F. i.* Mehtap. Ay ışığı.

mehter *i.* **1,** Yüksek dereceli hizmetkâr, uşak. **2,** Binek, yük hayvanlarına bakan uşak. **3,** Mızıkacı takımından olan kimse. **4,** Tanzimat'tan önceki Babıâli çavuş veya kavası. **5,** Rütbe, nişan müjdecisi, çaylak.

mehteran *i.* Mehterler. *Mehteran-i alem*, bando takımı; *-hayme*, çadır uşakları. *Baş mehter*, çalgıcı mehterlerin başı, şef.

mehterhane *F. i.* Bando takımı.

me'huz, me'huze *A. s.* **1,** Alınmış. **2,** Ödünç olarak, başka bir yerden alınmış.
mehuzat *A. i.* Alınan para.
mekâid *A. i.* Hileler, düzenler.
mekâil *A. i.* Tahıl ölçekleri.
mekân *A. i.* **1,** Yer, oturulan yer, konut. *Bîmekân* konutsuz, serseri; *cennetmekân,* yeri cennet (en çok ölmüş padişahlar hakkında); *lâmekân,* mekânsız, Tanrı.
mekânen *A. zf.* Mahal ve yer bakımından.
mekânen *A. i.* **1,** Güç, nüfuz, kudret. **2,** Ağırbaşlılık.
mekârih *A. i.* Sıkıntılar, dertler.
mekârim *A. i.* Keremler, cömertlikler, beğenilen ahlâklar.
mekâsib *A. i.* Kazançlar.
mekâtib *A. i.* Okullar.
mekâtîb *A. i.* Mektuplar.
mekful *A. s.* Kefil olunmuş, kefil olmuş. *Mekfulün anh,* kendisine kefalet olunan kimse; *mekfulün bih,* kefalet olunan nesne ya da kimse; *mekfulün leh,* kefaletle alacağı sağlanmış alacaklı.
mekîde, mekidet *A. i.* Hile, düzen.
mekîl *A. s.* Kile ile ölçülen.
mekîn, mekine *A. s.* **1,** Yer tutup oturan, yerleşmiş. **2,** İktidar ve onur sahibi.
mekkâr, mekkâre *A. s.* Hileci, düzenbaz.
Mekke *A. i.* Hicaz'da Muhammet Peygamberin doğduğu kent.
Mekkî *A. s.* Mekkeli, Mekke ile ilgili.
mekmun *A. s.* Saklı, gizli.
meknun, meknune *A. s.* Saklı gizli, iyice korunmuş. *Dürr-i meknun,* dizi inci.
meknuz, meknuze *A. s.* 1, Gömülü. **2,** Hazineye konulmuş; saklanmış.
mekr *A. i.* Hile, düzen. *Mekr-i mahmud,* bir kimseyi iyi niyetlerle, amacından caydırmak için yapılan hile; *-mezmum,* bunun karşıtı.
mekremet, mekrümet *A. i.* **1,** Kerem, cömertlik. 2, Saygı, ağırlama.
mekruh, mekruhe *A. s.* 1, İğrenç. **2,** Şeriatın haram etmediği çok zorda kalınmayınca da yapılmasına izin verilmeyen.
mekruhat *A. i.* Şeriatçe haram olmayan fakat yapılması da beğenilmeyen şeyler.
mekruhiyyet *A. i.* İğrençlik.
mekrümet *A. i.* Bk. MEKREMET.
meks *A. i.* Dinleme ya da bekleme için kalma.
mekseb *A. i.* **1,** Kazanç. **2,** Kazanç yeri, kazanç aracı.
meksub, meksube *A. s.* Kazanılmış; öğrenilmiş, elde edilmiş.
meksuf *A. s.* Güneş tutulması.
mekşuf, mekşufe *A. s.* **1,** Açılmış, açık. **2,** Bilinmez değil, keşfolunmuş. *Gayr-i mekşuf,* henüz keşfedilmemiş.
mekteb *A. i.* Okul.
mektub *A. i.* Mektup.
mektub, mektube *A. s.* Yazılı, yazılmış.
mektubat *A. i.* Yazılar, yazılı şeyler, mektuplar.

mektubî *A. i.* Mektupçu.
mektum, mektume *A. s.* **1,** Saklı, gizli. **2,** Hükümete bildirilmeyen. *Emval-i mektume,* vergi dairesine haber verilmemiş mallar; *mal-i mektum,* gizli, saklı mal; *nüfus-i mektume,* kütüğe kaydolunmamış kimseler; *varidat-i mektume,* şahıs elinde kalmış devlet geliri.
mektumat *A. i.* Hükümetten gizlenmiş nüfuz, mal, gelir.
me'kûlât *A. i.* Yenecek şeyler.
mekzebe *A. i.* Yalan söz.
mekzube *A. i.* Yalan söz.
melâ *A. i.* **1,** Doluluk. **2,** Topluluk. *Melâ-i alâ,* meleklerle peygamberlerin ruhu.
melâ *A. i.* Ova.
mel'abe *A. i.* Oyun, oyuncak. *Mel'abe-i sıbyan,* çocuk oyuncağı.
melâhat *A. i.* Güzellik, güzel yüzlülük.
melâhat *A. i.* Gemicilik.
melâhi *A. i., ç.* Oyunlar, eğlenceler, cümbüşler. *Alât-i melâhi,* sazlar.
melâhide *A. i.* Dinsizler.
melâhim *A. i.* Savaş yerleri.
melâib *A. i.* **1,** Oyun oynanacak yerler. **2,** Oyuncaklar, oyunlar.
melâik, melâike *A. i.* Melekler.
melâin *A. i.* Mel'unlar, lânetlenmişler.
melâl *A. i.* **1,** Usanç, usanma, bıkma. **2,** Sıkılma, sıkıntı. *Melâl-i hasret ü gurbet,* hasret ve gurbet hüznü; *melâl-i hüsran,* zararın, ziyanın hüznü.
melâlet *A. i.* Sıkıntı, gam
melâmet *A. i.* Azarlamak, kınamak.
melâmetiyye *A. i.* Zikir, fikir, özel giyecek, tekke gibi törenleri kabul etmeyen bir tarikat.
melâmî, melâmiyye *A. s., i.* Melâmetiyye tarikatinden olan, melâmetiyye tarikati.
melâmi' *A. i.* Parıltılar, aydınlıklar.
melâmih *A. i.* Lemhalar. **1,** Bir nesnenin başka benzeme noktaları. **2,** Güzellik ya da çirkinlik eserleri.
melâmiyyun *A. i.* Melâmi tarikatı adamları.
mel'anet *A. i.* Lânete neden olan. *Mel'anetpişe,* lânet edilecek hallerde bulunma.
mel'anetkârane *F. s., zf.* Lânetlemeye müstahak olacak biçimde.
melâlaver *F. s.* Usanç veren.
melâz *A. i.* Sığınacak yer.
melbes *A. i.* Giyecek, giysi. *Melbes ü me'kel,* giyecek ve yiyecek.
melbus, melbuse *A. s.* **1,** Giyilmiş, kullanılmış. **2,** Libas, giysi giymiş.
melbusat *A. i.* Giyilecek şeyler, giysi.
melce' *A. i.* Sığınacak, iltica olunacak yer.
meldug *A. s.* Zehirli bir hayvan tarafından ısırılmış, sokulmuş.
melek *A. i.* **1,** (Din) Tanrının nurdan yarattığı varlıklar. **2,** (Mec.) Güzel yüzlü kimse, huyu güzel insan. *Melek-i mukarreb,* Tanrıya yakınlıkla onurlanmış melek; *melek-ül-mevt,* Azrail.

melekât *A. i.* Yetiler, yetenekler.
melekçehre *F.s.* Melek yüzlü.
meleke *A. i.* Alışıklık, beceriklilik, ustalık. (Fels.) Yeti.
melekhaslet *F.s.* Melek huylu.
melekî, melekiyye *A. s.* **1,** Meleğe mensup, onunla ilgili. **2,** Temizlik.
melekper *F. s.* Melek kanatlı.
melekrû *F. s.* Melek yüzlü.
meleksima *F. s.* Melek yüzlü.
melekût *A. i.* **1,** Hükümdarlık, saltanat. **2,** Meleklerin ve ruhların âlemi.
melekûtî *A. s.* Melâike ve ruh âteşiyle ilgili.
melel *A. i.* Melâl.
melevan *A. i.* Gece ile gündüz.
melfuf, melfufe *A. s.* Laffe edilmiş, sarılmış, dürülmüş; bir zarf ya da mektup içine konulmuş.
melfufat *A. i.* Bir zarf içinde ya da tezkereye ilişik yazılar.
melfufen *A. zf.* Melfuf olarak.
melfuz, melfuza *A. s.* Söylenilen. *Gayr-i melfuz,* bir sözcük içinde bulunup da okunmayan (harf).
melfuzat *A. i.* Bir kimsenin söylediği sözler.
melhame *A. i.* Büyük ve kanlı savaş.
melhub *A. s.* Alevlenmiş, alevli.
melhud *A. s.* Lâhde konulmuş, mezara sokulmuş.
melhuf *A. s.* Tasalanmış, kaygılı.
melhufan *F. i.* Tasalılar, kaygılılar.
melhuz, melhuza *A. s.* Umulur, beklenir.
melhuzat *A. i.* Umulacak, beklenecek şeyler.
melih, meliha *A. s.* Güzel, şirin.
melik *A. i.* Hükümdar.
melîk *A. i.* Mal sahibi.
melikane *F. s., zf.* Hükümdarla ilgili.
meliki *A. i.* Kadın hükümdar, hükümdar karısı.
melkut *A. s.* Sokağa, cami ya da kilise kapısına bırakılmış (çocuk).
mellâh *A. i.* Gemici.
mellâhan *A. i.* Gemiciler.
mellâhîn *A. i.* Gemiciler.
melmus, melmuse *A. s.* Elle dokunulmuş.
melmusat *A. i.* El ile dokunmalar.
melsâ *A. i.* **1,** Kıraçyer. **2,** Şarap.
melsuk *A. s.* Bitiştirilmiş, yapıştırılmış.
me'lûf, me'lûfe *A. s.* Alışılmış, huy edinilmiş.
me'lûfiyyet *A. i.* Alışıklık.
melûl *A. s.* Usanmış, bezmiş, bıkmış.
melûlâne *F. zf.* Acıklı bir durumla.
melûm *A. s.* Azarlanmış.
mel'un, mel'ûne *A. s.* Lânetli, lânetlenmeye lâyık.
memalik *A. i.* Ülke memleket. *Memalik-i mahruse, -mahruse-i şahane, -Osmaniye, -şahane,* Osmanlı ülkesi.
memalik *A. i.* Köleler.
memat *A. i.* Ölüm.
memdud, memdude *A. s.* Uzatılan.
memduh, memduha *A. s.* **1,** Övülmüş. **2,** Övülmeye değer.
memdunat *A. i.* Övülmeye değer şeyler.

me'men *A. i.* Emin, sağlam yer, sığınılacak yer.
memerr *A. i.* Geçecek yer, yol. *Memerr-i nas*, herkesin geçtiği yol.
memhur, memhure *A. s.* Mühürlü mühürlenmiş.
memkûr *A. s.* Kızıla boyanmış. Av kanıyle kirlenmiş. *Memkûre*, yakışıklı, uysal.
memlâha *A. i.* Tuzla.
memleket *A. i.* **1,** Devletin toprağı, ülke. **2,** Kent, kasaba, il. **3,** Bir kimsenin doğup büyüdüğü yer.
memlû *A. s.* Dolu.
memlûh *A. s.* Tuzlanmış, tuzlu
memlûk, memlûke *A. s.* **1,** Birinin malı olan. **2,** Kul, köle.
memlûkâne *F. zf.* Köleye yakışır halde.
memlûkiyyet *A. i.* Kölelik, kulluk.
memnu, memnua *A. s.* Men edilmiş, yasak. *Esliha-i memnua*, yasak silâhlar, *mıntıka-i memnua*, yasak bölge.
memnuat *A. i.* Yasak şeyler.
memnuiyyet *A. i.* Memnu olma, yasak edilme.
memnun *A. s.* **1,** Minnet altında bulunan **2,** Sevinmiş, sevinçli. **3,** Razı, hoşnut.
memnunen *A. zf.* Memnun olarak, sevinerek.
memnuniyyet *A. i.* Sevinç, minnet duyma, razılık.
me'mun, me'mnune *A. s.* Sağlam, korkusuz, tehlikesiz.
me'mur, me'mure *A. s.* **1,** Görevli. **2,** İşyar. *Hidmet-i memure, umur memure*, yapılması emrolunan hizmet ve işler.
memuren *A. zf.* Bir işle görevlendirilerek.
memurîn *A. i.* Devlet hizmetinde bulunan kimseler, memurlar.
me'muriyyet *A. i.* Memurluk.
memsuh *A. s.* Mesholunmuş, Suratı daha çirkin başka bir şekle sokulmuş.
memşa *A. i.* Ayak yolu.
me'mul, me'mule *A. s.* Umulan, beklenilen.
memzuc, memzuce *A. s.* Karışmak, marışmış.
men *A. i.* Yasak etme, esirgeme, vermeme, önleme.
men *A. e.* O kimse, kim ki anlamında bazı tamlamalarda bulunur. *Emr ü ferman hazret-i men leh-ülemrindir*, büyük kimselere yazılanlarda «buyruk sizindir» anlamına yazılır klişe.
men'â *A. i.* Ölüm haberi.
menaat *A. i.* Çetinlik, sarplık, kavilik. *Menaat-i mevkiiye*, arazi sarplığı.
menab *A. i.* **1,** Birinin yerini tutma, vekil olma. **2,** Vekillik yeri.
menabi *A. i.* Kaynaklar. *Menabi-i tabiiyye*, tabiî kaynaklar; *servet*, zenginlik kaynakları.
menabir *A. i.* Minberler.
menadil *A. i.* Mendiller.
menaf *A. i.* İslâmdan önce Arapların putu.
menafi *A. i.* Menfaatler.
menafiz *A. i.* Menfezler, delikler.
menahi *A. i., ç.* Haram olmuş.
menahic *A. i.* Açık yollar.

menaif *A. i., ç.* Dağların sivri tepeleri.
menakıb *A. i.* Menkabeler.
menal *A. i.* Ele geçen şey. Sahip olunan nesne. *Mal ü menal*, varı yoğu, bütün eldeki; *asîr-ül-menal, sabül-menal*, elde edilmesi güç.
menam *A. i.* **1,** Uyku. **2,** Düş.
menar *A. i.* **1,** Fener kulesi **2,**Yol işaretleri.
menare *A. i.* Minare.
menas *A. i.* Sığınacak yer. *Cây-i menas*, sığınacak yer.
menasıb *A. i.* Devletin başlıca hizmetleri.
menasik *A. i., ç.* Hicaz'a hacı olmaya gidenlerin uyacakları davranışlar.
menasin *A. i., ç.* **1,** Eserler, izler. **2,** Yollar.
menasir *A. i., ç.* Yırtıcı kuş gagaları.
menaşir *A. i.* Menşurlar.
menatık *A. i.* Bölgeler.
menazım *A. i., ç.* Sıralar, dizeler.
menazır *A. i.* **1,** Manzaralar. **2,**Perspektif.
menazil *A. i.* Duraklar, menziller.
menba' *A. i.* Kaynak.
menber *A. i.* Bk. MİNBER.
menca *A. i.* Kurtuluş.
mencenik *A. i.* Mancınık.
mencuk *A. i.* Bayrak direkleri başına takılan küçük hilâl, mehçe, şemsiye.
mend *F. s.* Eklendiği sözcükleri -li anlamlı kılığa koyar. *Derdment*, dertli; *hiredment*, akıllı; *sudmend*, faydalı.
mendil *A. i.* **1,** Peçete, havlu. **2,**Yağlık, mendil.
mendil *A. i.* Büyü duası okuyanların çevrelerinde çizdikleri daire.
menevi *A. s.* Dölsuyuyle ilgili.
menfa *A. i.* Sürgün yeri.
menfaat *A. i.* Fayda, kâr.
menfaatbahş *F. s.* Yarar veren, yararlı.
menfes *A. i.* Nefes alacak yer, nefes deliği.
menfez *A. i.* Bir şeyin nüfuz edecek yeri. Delik, ağız.
menfî, menfiye *A. s.* **1,** Sürgün edilmiş, sürgün. **2,** Her şeyde aksini, olmazlığı ileri süren, yıkıcı. **3,** (Dilb.) Olumsuz.
menfiyyen *A. zf.* Sürgün olarak.
menfur, menfure *A. s.* Nefret edilen, iğrenç.
mengûş *F. i.* Küpe.
menhec *A. i.* Açık, geniş yol.
menhi, menhiye *A. s.* Dince yasak edilmiş.
menhiyyat *A. i.* Yasak edilmiş şeyler.
menhub, menhube *A. s.* Yağma ve zorla alınmış.
menhus, menhuse *A. s.* Uğursuz.
menhut *A. s.* Kazılarak oyulmuş.
menî *F. i.* Benlik.
meni', menia *A. s.* Sarp, dayanıklı.
meniş *F. i.* Huy, tabiat. *Harmeniş*, eşek huylu.
meniy *A. i.* Erkeklik tohumu.
meniyye *A. i.* Ölüm.
menkabe *A. i.* Tarihe geçmiş kimselere değgin öykü.
menkabet *A. i.* Menkabe.
menkabethân *F. s.* Menkabe okuyucu.

menku, menkua *A. s.* Haşlanmış, suda kaynatılmış.
menkuat *A. i.* Haşlanmış bitki suları.
menkûb, menkûbe *A. s.* Gözden ve mevkiden düşmüş.
menkûbiyyet *A. i.* Düşkünlük.
menkûha *A. s., i.* Nikâhlı kadın.
menkul, menkule *A. s.* **1,** Taşınmış, taşınır. **2,** Aktarılmış. **3,** Ağızdan ağıza söylenerek gelmiş. *Emval-i menkule,* taşınabilen mallar.
menkulât *A. i.* **1,** Ağızdan ağza söylenerek bilinen şeyler. **2,** Hadis ve tefsir bilgileri.
menkur *A. s.* Delinmiş, oyulmuş.
menkûs, menkûse *A. s.* Tersine dönmüş.
menkuş, menkuşe *A. s.* **1,** İşlenmiş, boya ile süslenmiş. **2,** Nakışlı pencere.
menkut, menkute *A. s.* Noktalı, noktalanmış.
menkuz, menkuze *A. s.* Nakzedilmiş, bozulmuş.
mennan *A. s., i.* Çok ihsan eden, veren, ihsanı bol.
mensi, mensiye *A. s.* Unutulmuş, hatırdan çıkmış. *Nesyen mensiyyen,* tamamıyle unutulmuş.
mensiyyat *A. i.* Unutulmuş şeyler.
mensub *A. s.* **1.** Bir yerle ya da bir kimseyle bağıntısı olan, ilişkili. **2.** -in adamı olmak. *İsm-i mensub,* Türkçede -li, Farsçada -î ile yapılan nispetler.
mensubat *A. i.* Bir yerle ilişiği olanlar.
mensubîn *A. i.* Mensuplar.
mensubiyyet *A. i.* Bir yerle ilgili bulunma.
mensuc, mensuce *A. s.* Dokunmuş.
mensucat *A. i.* Dokumalar, dokuma işleri, tekstil.
mensuh, mensuha *A. s.* Hükümsüz bırakılmış.
menşe' *A. i.* **1,** Bir şeyin çıktığı yer, esas, kök. **2,** Yetişilen meslek, bitirilen okul. *Menşe-i küttab,* Babıseraskeri'de sivil memur.
menşur *A. s.* **1,** Neşrolunmuş, dağıtılmış, yayılmış. **2,** Padişah tarafından vezir ve müşir rütbelileri için yazılan ferman. **3,** (Geo.) Prizma. *Menşûr-i kaim,* dik prizma; *-mâil,* eğik prizma; *muhammesi,* beşgen prizma; *-münharifi,* dörtgen prizma; *-müseddesi,* altıgen prizma.
menşurî *A. s.* (Mat.) Prizmatik.
menun *A. i.* Zaman, vakit, *Reyb-ül-menun,* zamanın olayları.
menut *A. s.* **1,** Asılı, asılmış. **2,** Bağlı. *Menut-i re'y-i âli,* yüksek oya bağlı, ancak onunla olur.
menvi *A. i.* Niyet olunan şey, maksat, meram. *Menvi-i zamir,* içteki niyet, maksat.
mer' *A. i.* Adam kişi.
mer'a *A. i.* Otlak, çayırlık.
merah *A. i.* Yer, mekân, ferahlanacak yer.
merahil *A. i.* Konaklar, duraklar, mesafeler.
merahim *A. i.* Acımalar, merhametler.

merahim *A. i.* Merhemler.
merai *A. i.* Otlaklar, çayırlıklar.
merak *A. i.* **1,** Bir şeyi anlamak, öğrenmek için duyulan arzu. **2,** İstek, heves, düşkünlük. **3,** Telâş, kuruntu. **4,** İç darlığı. **5,** Karasevda.
merakî, merakıyye *A. s., i.* Kuruntu, vesvese içinde bulunan (kimse). **2,** Basamaklar, dereceler.
merakib *A. i.* Bilinecek şeyler. *Merakib-i bahriyye,* deniz taşıtları, tekneleri.
merakid *A. i.* Mezarlar.
merakiz *A. i.* Merkezler.
meram *A. i.* **1,** İstek. **2,** İçten tasarlanan niyet.
merambahş *F. s.* Bir kimsenin istediğini veren.
meranet *A. i.* (Fiz.) Bir madenin çekiçle dövüldüğü zaman, yayılmak niteliği.
merare *A. i.* Öt kesesi.
meraret *A. i.* Acılık.
merasıd *A. i.* Rasat yerleri.
merasi *A. i.* Ağıtlar, mersiye.
merasim *A. i.* **1,** Tören. **2,** Yol, yordam. *Merasim-i teşrifatiyye,* protokol kuralları.
meratib *A. i.* Mertebeler, dereceler, rütbeler.
meravih *A. i.* Yelpazeler.
meravîh *A. i.* Ovalar.
merayâ *A. i.* Aynalar.
merba' *A. i.* Yazlık. *Merba'-nişin,* yazlıkta oturan.
merbut, merbute *A. s.* Bağlı, ilişik, ilişkin.
merbutan *A. zf.* İlişik olarak.
merbûtât *A. i., s.* Ekli, bağlı şeyler.
merbutiyyet *A. i.* Bağlılık, Eklilik.
merc *A. i.* Çayır.
merc *F. s.* «Herc» ile kullanılır, *herc ü merc,* karma karışık, altüst.
mercan *A. i.* Mercan.
merci' *A. i.* Başvurulacak yer. *Merci-i kül,* bütün işler için başvurulacak makam; *-resmî,* bir yönetimin ya da bir görevlinin bağlı bulunduğu makam.
mercu *A. s.* **1,** Umulan. **2,** Yalvararak istenilen.
mercuh, mercuhe *A. s.* **1,** Kendisine başka bir şeyin üstün tutulduğu şey. **2,** Hasmından önce iddiasını kanıtlamaya yetkisi olmayan.
mercûl *A. s.* **1,** Kıllı, kıllanmış, başında saçı bitmiş. **2,** Kanatları karnında ya da başında bulunan hayvan. *Mercûl-üi-batn,* karından ayaklı.
mercum *A. s.* Taşlanmış.
merd *F. i.* **1,** Yiğit. **2,** Sözünün eri. *Merd-i garib,* yabancı; *-Huda,* (Tanrı adamı) ermiş; *namerd,* korkak, alçak.
merdan *F. i.* İnsanlar, erler, yiğitler. *Şir-i merdan,* (insanların aslanı) Ali.
merdane *F. s.* Yiğitçe, erkekçe.
merdanegî *F. i.* Yiğitlik, cesurluk.
merdî *F. i.* Erlik, erkeklik.
merdud, merdude *A. s.* **1,** Kovulmuş. **2,** Çevrilmiş, geri döndürülmüş, istenmemiş.
merdudiyyet *A. i.* Reddo-

lunma, kovulma, beğenilmeyip geri çevrilme.

merdüm *F. i.* İnsan.

merdümâzar *F. s.* İnsanları inciten, halka eziyet veren.

merdümek *F. i.* Küçük adam, bebek. *Merdümek-i çeşm,* göz bebeği.

merdümhâr *F. s.* İnsan yiyen, yamyam.

merdümküş *F. s.* İnsan öldüren.

merdümzad *F. i.* İnsanoğlu.

meremmet *A. i.* Meramet, üstünkörü onarma.

mer'e *A. i.* Kadın.

merfu', merfu'e *A. s.* **1,** Kaldırılmış, yükseltilmiş. **2,** Kaldırılmış, hükmü yürürlükten çıkmış.

merg *F. i.* Çayır.

mergub, mergube *A. s.* **1,** İstenilen, sevilen. **2,** Herkes tarafından sevilip aranılan.

merful, merfule *F. i.* **1,** Bükülmüş, kıvırcık saç. **2,** Kuş sesi, ahenkli ses.

mergzar *F. i.* Çayırlık yer, otlak.

merhaba *A. ü.* «Günaydın» ya da «hoş geldiniz» gibi bir esenleşme sözü.

merhale *A. i.* **1,** Aşama. **2,** Evre.

merhamet *A. i.* Acıma.

merhem *A. i.* Deriye içirilerek ya da sürülerek kullanılan yumuşak kıvamda yağlı ya da yağsız ilaç. **2,** (Mec.) Acı ve sertliği geçirecek, avunduracak neden.

merhemsaz *F. s.* Çare.

merhub *A. s.* **1,** Korkutan, korkuya yol açan. **2,** Korkmuş, korkutulmuş.

merhum, merhume *A. s.* Rahmetli. *Ümmet-i merhume,* Müslümanlar.

merhun *A. s.* **1,** Ödünç alınan bir şeye karşılık garanti olarak verilmiş. **2,** Belirli zaman, bir şeye bağlı.

mer'i, mer'iyye *A. s.* **1,** Sayılan, saygı gösterilen. **2,** Gözetilen. **3,** Yürürlükte ve geçer olan. *Mer'iyyül-hatır,* hatırlı, itibarlı; *kavanin-i mer'iyye,* geçerlikte olan yasalar.

mer'i, mer'iyye *A. s.* Gözle görünen. *Gayr-i mer'i,* gözle görünemez.

merîd *A. s.* Başı sert; başkaldırmada direnen.

mer'iyyet *A. i.* Gözle görünür şeyler.

merk *F. i.* Ölüm. *Merk-i şadi,* sevinç ölümü.

merkad *A. i.* **1,** Yatacak yer, yatak. **2,** Mezar.

merkeb *A. i.* **1,** Binecek şey, binek. **2,** Eşek.

merkez *A. i.* **1,** Özek. **2,** Bir şeyin en işlek ya da orta yeri. **3,** Bir kuruluşun genel yönetim yeri. *Merkez-i âlem,* güneş; *-arz,* arzın, dünyanın merkezi; *-dahilî,* iç merkez; *-devr,* devinen bir cismin çevresinde döndüğü nokta; *-hâk,* toprağın, dünyanın merkezi; *-siklet,* ağırlık merkezi; *-tazyik,* ağırlık noktası; *-teşri,* yasa yapma merkezi, Parlamento.

merkezî, merkeziyye *A. s.* Merkezde bulunan. *Devair-i merkeziyye,* merkezde bulunan daireler.

merkeziyyet *A. i.* Merkez-

cilik. *Adem-i merkeziyyet* idare bölümlerinin kendi kendilerini yönetme yöntemi.

merkûb, merkûbe *A. s.* Binmiş, bildirilmiş.

merkum, merkume *A. s., i.* **1,** Yazılmış. **2,** Adı yukarıda geçen. **3,** İşsiz, güçsüz adamlar için resmî dilde kullanılır.

merkumun *A. i.* Adları geçen kimseler.

merkûz, merkûze *A. s.* **1,** Dikilmiş, saplanmış. **2,** (Mec.) Tabiatta, yaradılışta olan.

merkuziyyet *A. i.* Dikilme, saplanma.

mermer *A. i.* Kireçtaşı çeşidi.

mermi *A. i.* Ateşli silahlarla atılan dane.

mermuz, mermuze *A. s.* Simge ve işaretle anlatılan.

merrat *A. i.* Birçok kez.

merre *A. i.* Defa, kere, kez. *Merrei vâhide,* bir defa; *merreten ba'de uhra,* birbiri ardında, birkaç kez.

Merrih, Mirrih *A. ö., i.* Mars yıldızı.

mersa *A. i.* Liman.

mersad *A. i.* Gözetleme yeri, gözlemevi.

mersum *A. s.* **1,** Yazılmış, çizilmiş, alâmetli. **2,** Sözü geçmiş. **3,** Müslüman olmayan kişiler için çoğukez merkum anlamında bu söz kullanılırdı. **4,** Gelenek.

merta' *A. i.* Otlak, çayır.

mertebe *A. i.* **1,** Basamak, derece. **3,** Rütbe, pâye. **3,** Miktar, derece.

mertebet *A. i.* Mertebe.

mertub, mertube *A. s.* Nemli, yaş.

mer'ub, mer'ube *A. s.* Ürkmüş, korkmuş.

mervaha *A. i.* Ova.

mervarid *F. i.* İnci.

merve *A. i.* Mekke'de bir dağın adı.

mervî *A. s.* Rivayet olunan, sağlam olarak bilinmeyen.

Meryem *A. ö., i.* İsa peygamberin annesi.

merz *F. i.* **1.** Yer, toprak. **2.** Sınır.

merza *A. i.* Hastalar, hastalıklar, sayrılar.

merzaga *A. i.* Bataklık.

merzagî *A. s.* Bataklığa ait.

merzat *A. i.* Rıza, hoşnutluk. *İbtigaen limerzatullah,* Allah rızası için.

merzban *F. i.* Sınır beyi, sınır muhafızı, valisi.

merzbum *F. i.* Ülke.

merzengûş *F. i.* Sıçankulağı otu.

merzuk, merzuka *A. s.* Rızkı çok.

merzul *A. s.* Rezil, rüsva edilmiş.

merzüban *A. i.* Sınır beyi.

mes *A. i.* Bk. MESS.

mesa *A. i.* Akşam. *Kubh ü mesa,* sabah akşam.

mesabe *A. i.* Derece.

mesacid *A. i.* Mescitler.

mes'adet *A. i.* Saadet, kutluluk.

mesaf *A. i.* Sıra sıra dizilme yeri, savaş safları yeri.

mesafe *A. i.* Ara, uzaklık. *Kat-i mesafe,* yol alma.

mesag *A. i.* İzin. *Mesag-i kanunî,* yasaca izin verilmiş; *-şeri,* din izni, dince yapılma izni.

mesaha, mesahat *A. i.* Ölçme.
mesâhif *A. i.* **1.** Sayfaya dönüştürülmüş şeyler, kitap. **2.** Mushaflar, Kuranlar. *Tetkik-i mesâhif*, Kur'an'ı, imlâ hareke bakımından gözden geçirme.
mesai *A. i.* Çalışmalar. *Mesai-i cemile*, güzel çalışmalar; *ibzal-i mesai*, bol çalışma; *-cemîle*, güzel çalışmalar.
mesâib *A. i.* Zor işler.
mesâib *A. i.* **1.** Felâketler. **2.** *s.* (Mec.) Uğursuzlar, *Mesâib-i dünyeviyye*, dünya felâketleri.
mesâibpenah *A. F. i.* Belâların sığınağı.
mesâid *A. i.* Av yerleri.
meşâil *A. i.* Meseleler. *Mesail-i şetta*, dağınık meseleler, çeteberi. *Mesail-i amîka*, derin meseleler, *-hukuk*, hukuk meseleleri.
mesakin *A. i.* Konutlar.
mesakîn *A. i.* Miskinler.
mesalib *A. i.* Ayıplar, eksiklikler.
mesalik *A. i.* **1.** Meslekler. **2.** Yollar.
mesamat, mesammat *A. ı.* Deri üzerindeki ufak delikler.
mesami *A. i.* İşitme aygıtları, kulaklar.
mesamîr *A. i.* Çiviler, mıhlar.
mesane *A. i.* Sidik kavuğu.
mesani *A. i.* Bir şeyin tekrarı. *Seb-ül-mesani*, yedi âyetten oluşan Kur'an'ın ilk suresi.
mesanid *A. i.* Mesnetler, rütbe ve mevkiler *Mesanid-i âliyye*, yüksek mevkiler.
mesar *A. i.* Sevinçler.
mesatır *A. i.* Satır çizme aygıtları.
mesavi *A. i., ç.* Kötülükler.
mesbuk, mesbuka *A. s.* **1.** Geri kalmış, arkada bırakılmış. **2.** Önde bulunan, ondan evvel geçmiş. *Gayr-i mesbuk*, benzeri olmamış; *na mesbuk*, hiç görülmemiş. *Mesbûk-ül-emsal*, benzerleri görülmemiş; *mesbûk-ül-hidme*, hizmeti, emeği geçmiş.
mesbûk, mesbûke *A. s.* Kalıba dökülmüş.
mescen *A. i.* Hapishane, cezaevi.
mescid *A. i.* Secde edilecek yer. Küçük cami. *Mescid-i aksa*, Kudüs büyük camii; *-haram*, Mekke'deki Kâbe.
mescud *A. s.* Secde edilmiş, tapılmış, Tanrı.
mescun *A. s.* Hapsedilmiş, zindana konulmuş.
mescur *A. s.* **1,** Taşkın su. **2,** Alevli ateş.
mesdud, mesdude *A. s.* Kapalı, tıkanmış, tıkalı.
mesel *A. i.* Örnek alınacak söz ya da kısa öykü. *Darb-i mesel*, atasözü.
meselâ *A. zf.* Misal olarak, sözgelişi.
mesele *A. i.* **1,** Sorun. **2,** Güç iş. *Mesele-i müstehhire*, davanın uygulaması sırasında ortaya çıkıp çözümü o mahkemenin yetki ve görevi dışında kalan anlaşmazlıklar; *-nâs*, halktan bağış olarak alınan mal; *-zaile*, geçen savaş.
mesarrat *A. i.* Sevinçler.

meserret *A. i.* Sevinç, şenlik.
meserretâver *A. F. s.* Meserret getiren, sevindirici.
meserretbahşâ *A. F. s.* Sevinç bağışlayan.
meserretefzâ *A. F. s.* Sevinci artıran.
mesfû' *A. s.* Nazar değmiş. *Mesfû'-ül-ayn*, gözü çukurlanıp içine batmış.
mesfûh *A. s.* **1,** Dağ eteği. **2,** Akıtılmış, dökülmüş.
mesfûk *A. s.* Dökülmüş, akıtılmış. *Hun-i mesfûk*, akıtılmış kan.
mesfur, mesfura *A. s.* Yazılmış, adı geçmiş.
mesh *A. i.* **1,** El sürme, el ile sığama. **2,** Yağ, koku sürme. **3,** Aptes alırken ıslak eli başın bir bölüğüne sürme.
mesh *A. i.* Biçimini değiştirip çirkin bir şekle sokma.
meshuf, meshufe *A. s.* Susamış, suya kanmamış.
meshuk *A. s.* Dövülmüş, toz haline konulmuş. *Sükker-i meshûk*, toz şeker.
meshun, meshune *A. s.* Isıtılmış.
meshur, meshure *A. s.* Büyülenmiş gibi tutkun.
Mesîh *A. i.* Peygamber İsa'nın lakabıdır.
mesîh *A. s.* **1,** Bir hayvan biçim ve görünümünde (insan). **2,** Fransızcadan *monstre* karşılığı.
Mesihâ *A. i.* Peygamber İsa'nın adlarından. *Mesihâ dem, Mesi hâ nefes*, Peygamber İsa gibi soluğu şifa veren, soluğunda hayat bulunan (anlamında).
Mesihî, Mesihiyye *A. s.* Peygamber İsa ve Hıristiyanlık ile ilgili.
mesihiyyun *A. i.* Hıristiyanlar.
mesîl *A. i.* Akacak yer, yatak.
mesîl *A. s.* Benzer.
mesir, mesire *A. i.* Seyir, gezinti yeri.
mesiregâh *F. i.* Mesire yeri.
meskat, meskıt Bir şeyin düştüğü yer. *Meskat-i re's*, bir kimsenin doğduğu yer.
mesken *A. i.* Oturulan yer. oturulan ev, konut; *Mesken-i şer'î* (Huk.), oturmaya elverişli mesken; *mesken ü medfen*, oturacak ve gömülecek yer.
meskenet *A. i.* **1,** Miskinlik, fakirlik, yoksulluk. **2,** Beceriksizlik, elden bir şey gelmezlik.
meskub *A. s.* Delinmiş, delikli.
meskûb *A. s.* Kalıba dökülmüş, dökme.
meskûk, meskûke *A. s.* Sikkeli, damgası vurulmuş, para haline konulmuş.
meskûkât *A. i.* Sikke haline getirilmiş madenî paralar. *Meskûkât-ı cedîde*, yeni paralar; *-ecnebiyye*, yabancı ülkelerin paraları.
meskûn, meskûne *A. s.* **1,** İçinde insan oturan yapı. Halk bulunan, şenlik yer. *Gayr-i meskûn*, içinde insan bulunmayan ıssız, tenha yer, *rub-i meskûn*, (eskilerce) dünyanın insan bulunan (dörtte biri) bölümü.
meskût, meskûte *A. s.* Sükût edilmiş, söylenmemiş.
meslek *A. i.* **1,** Yol, gidiş,

davranış. **2,** Geçim için tutulan iş. **3,** Sistem. *Meslek-i muzırr,* zarar veren meslek; *-şahane,* neşeli meslek, şen tutum.

meslekî, meslekiyye *A. s.* Meslekle ilgili. *Meslekî tedrisat,* meslekle ilgili olan dersler.

meslûb, meslûbe *A. s.* Soyulmuş, alınmış, giderilmiş. *Meslûb-ül-akl,* aklı alınmış, deli. *Meslûb-üş-şuûr,* şuursuz, anlayışsız.

meslûh *A. s.* Derisi soyulmuş.

meslûl, meslûle *A. s.* **1,** Kınından çıkarılmış, sıyrılmış. **2,** Sill-ür-rieye tutulmuş, verem. *Seyf-i meslûl,* kınından çıkarılmış kılıç.

mesmu', mesmua *A. s.* **1,** İşitilmiş, duyulmuş. **2,** İşitilen, duyulan. *Gayr-i mesmu,* hiç işitilmemiş çeşitte.

mesmuat *A. i.* İşitilen şeyler.

mesmum, mesmume *A. s.* Zehirlenmiş.

mesmumen *A. zf.* Zehirlenmiş olarak.

mesned *A. i.* **1,** Dayanak. **2,** Orun. *Mesned-i meşihat,* şeyhülislâmlık mertebesi; *sadaret-i uzma,* sadrazamlık makamı.

mesnedâra *F. s.* Orunu süsleyen o orunda bulunan.

mesnednişin *F. s.* Bir makamda bulunan.

mesnevî *A. i.* Dizeleri kendi aralarında uyaklı beyitlerden oluşan koşuk.

mesneviyyat *A. i.* Mesnevî yolunda yazılmış eserler.

mesnun, mesnune *A. s.* **1,** Bilenmiş (bıçak, çakı) **2,** Gelenek olmuş. **3,** Sünnet olan şey. *Emr-i mesnun,* sünnet olan iş.

mesrud, mesrude *A. s.* Serdolunmuş, bildirilmiş, söylenmiş.

mesrudat *A. i.* Söylenenler.

mesrûk, mesrûka *A. s.* Çalınmış. *Mal-i mesruk,* çalınmış mal; *nakd-i mesrûk,* çalınmış para.

mesrur, mesrure *A. s.* **1,** Sevinmiş. **2,** Meramına ermiş.

mesruriyyet *A. i.* Sevinme, isteğe erme. *İlân-i mesruriyyet,* sevincini açığa vurma.

mess *A. i.* **1,** Yapışma, değme, dokunma. *Mess-i hâcet,* gerekme. **2,** Meydana gelme.

mest *F. s.* Sarhoş. *Bedmest,* sarkıntılık eden bulaşık sarhoş; *sermest, siyeh-mest,* ziyadece sarhoş; *mest-i harâb,* yıkılasıya içmiş adam; *mest-i müdam,* her zaman sarhoş; *mest-i nâz,* naz sarhoşu; nazlı güzel; *mest-i temâşâ,* bakma, seyretme sarhoşu.

mestan *F. s.* Sarhoşlar.

mestane *F. s., zf.* Sarhoşça, sarhoşçasına. *Çeşm-i mestane,* mahmur, baygın göz; *nara-i mestane,* sarhoş narası.

mestî *F. i.* Sarhoşluk.

mestur, mesture *F. i.* **1,** Örtülü, kapalı. **2,** Namuslu, açık gezmeyen (kadın).

mestur *A. s* Çizilmiş.

mesubat *A. i.* İyiliğe karşı Tanrı tarafından verilen mükâfatlar.

mesube *A. i.* İyiliğe karşı Tanrı mükâfatı.
mes'ud, mes'ude *A. s.* Mutlu, ongun.
mes'udiyyet *A. i.* Mutluluk.
mes'ul, mes'ule *A. s.* Sorumlu. *Mes'ul bilmal,* para ile sorumlu ve kefil olan; *-binnefs,* şahsan sorumlu ve kefil olan; *müdir-i mes'ul,* sorumlu müdür; *is'af-i mes'ul,* istenilen şeyi yerine getirme.
mes'uliyyet *A. i.* Sorumluluk.
mesva *A. i.* Menzil, ev, mekân.
meşacir *A. i.* Ağaçlıklar, koruluklar.
mesagil *A. i.* Meşguliyetler. *Meşagıl-i dünyeviyye,* dünya meşgaleleri. *Meşagil-i kesîre,* aşırı meşguliyet.
meşahid *A. i.* Şehitlikler.
meşahir *A. i.* Sergiler.
meşahîr *A.* Ünlü kimseler.
meşail *A. i.* Meşaleler.
meşair *A. i.* **1,** Hacı olma sırasında önemli durak yerleri. **2,** Duyular.
meşaiyun, meşşaiyun *A. i.* Aristo felsefesi yolunda olanlar, *peripatéciens,* gezimciler.
meşakk *A. i.* Zahmetler, mihnetler, sıkıntılar.
meşakkat *A. i.* **1,** Güçlük, sıkıntı. **2,** Zahmetli iş.
meş'al, meş'ale *A. i.* **1,** Lamba, kandil, çıra. **2,** Ucunda, alev çıkararak yanar bir madde bulunan değnek. *Meş'al-i irfan, meşale-i maarif,* bilgi meşalesi.
meş'alkeş *F. s.* Meşaleci.
meşamm *A. i.* Koku alacak yer, geniz. *Şam-i cennet-meşam,* cennet kokulu şam; *ta'tir-i meşam,* güzel kokularla burnu kokulama.
meş'ar *A. i.* **1,** Hacı olmadan önce durulan yerlerden her biri. *Meş'ar-ül-harâm,* Kâbe'de ziyaret edilecek belirli yer. **2,** Duyu.
meşarib *A. i.* Mizaçlar, meşrepler.
meşârık *A. i.* Güneşin doğduğu taraflar, doğu.
meşayih *A. i.* Şeyhler.
meşbu *A. s.* **1,** Doymuş, tok. **2,** Ağzına dek dolu.
meşcer, meşcere *A. i.* Ağaçlık, koru.
meşgale *A. i.* İş güç, uğraşılan iş.
meşguf *A. s.* Sevgi yüzünden divane olmuş, tutkun, kendinden geçmiş.
meşgul, meşgule *A. s.* 1, Bir işle uğraşan. **2,** Dalgın.
meşguliyyet *A. i.* Meşgul olma, işte bulunma.
meşhed *A. i.* Bir kimsenin şehit olduğu ya da şehidin gömüldüğü yer.
meşhûd, meşhûde *A. s.* Gözle görülen. *Cürm-i meşhûd,* suçüstü; *Meşhûd-ün-aleyh,* (Huk.) aleyhinde tanıklıkta bulunulan kimse; *meşhûd-ün-leh,* (Huk.) Tanıklıktan yararlanan ve lehine tanık olunan kimse.
meşhudat *A. ı.* Gözle görülen şeyler.
meşhun *A. s.* Dolu, doldurulmuş.
meşhur, meşhure *A. s.* Ünlü, angın, tanınmış. *Galat-i meşhur,* yanlış olduğu halde halk arasında kul-

lanılan söz. *Meşhûr-ül-kavil,* (Astr.) Kuzey yarımkürede görünen parlak bir yıldız. *Meşhûr-ün-aleyh,* üzerine silah çekilen.

meşhurat *A. i.* Şöhretliler.

meşîb *A. i.* Saç, sakal ağarma, yaşlılık.

meşîd *A. i.* Harçla yapılmış bina.

meşihat *A. i.* **1,** Şeyhlik. **2,** Şeyhülislâmlık. *Bâb-ı meşihat,* şeyhilislâmlık dairesi; *meşihat-i İslâmiye,* Şeyhilislâmlık makamı.

meşime *A. i.* Dölyatağı, son.

meşiyyet *A. i.* **1,** İsteme, istek, **2,** Yürüyüş, yürütme. *Meşiyyet-i ilâhiye,* Tanrının iradesi.

meşk *A. i.* **1,** Yazı örneği. **2,** Alışma, alıştırma.

meşk *F. i.* Kırba, tulumdan su kabı.

meşkûk, meşkûke *A. s.* Yarılmış, yarık.

meşkûk, meşkûke *A. s.* Şüpheli, kuşkulu. *Meşkûk-ül-ahval,* kim olduğu şüpheli.

meşkûkiyyet *A. i.* Şüphelilik, kuşkululuk.

meşkûr, meşkûre *A. s.* Teşekküre değer.

meşlâh *A. i.* Maşlah.

meşmul *A. s.* Kaplanmış, çevrilmiş, şümullenmiş.

meşra' *A. i.* **1,** Su oluğu. **2,** Yol.

meşreb *A. i.* Yaşama ve davranış biçimi, gidiş, mizaç. *Hafifmeşreb,* ahlâk konusunda kayıtsız (kadın), ağırbaşlı olmayan (erkek); *rind-meşreb,* derviş tabiatlı.

meşrik, maşrık *A. i.* **1,** Güneşin doğduğu yön. **2,** Dünyanın doğu yönü.

meşru, meşrua *A. s* Yasanın, dinin ve kamuoyunun doğru bulduğu. *Emr-i meşru,* şeriate, kanuna uygun iş; *gayr-i meşru,* şeriatın, kanunun yasak ettiği; *mazeret-i meşrua,* dince haklı özür; *nameşru,* şeriata, kanuna uymayan; *veled-i meşru,* yasaca da tanınan evlât; *veled-i gayr-i meşru,* piç.

meşrub *A. i.* İçilecek şey.

meşrubat *A. i.* İçilecek şeyler. *Meşrubat-i küuliyye,* alkollü içkiler.

meşruh, meşruha *A. s.* **1,** Açıklanmış, ayrıntılı. **2,** Uzun uzadıya anlatılan. *Bervech-i meşruh,* uzun uzadıya anlatıldığı üzere; *ibare-i meşruha,* açıklanan ibare; *madde-i meşruha,* açıklanan madde; *mesele-i meşruha,* uzun uzun anlatılan iş.

meşruhat *A. i.* Bir maddenin açıklanması için yazılan şeyler.

meşruiyyet *A. i.* Meşru olma, Yasaya uygun bulunma.

meşrut, meşruta *A. s.* Koşullu, şartlı, bir koşula bağlı. *Hükûmet-i meşruta,* meşrutiyetle, meclisle yönetilen hükümet.

meşruta *A. s.* Satılmamak koşuluyle mirasçılara bırakılmış ev, tarla, bahçe vb.

meşrutî, meşrutiyye *A. s.* Meşrutiyetle ilgili.

meşrutiyyet *A. i.* Bir hükümdarın başkanlığı al-

tında parlamento yönetimi.

meş'um, meş'ume *A. s.* Uğursuz.

meş'ur, meş'ure *A. s.* Şuurlaşmış, bilinçleşmiş.

meşy *A. i.* Yürüme. *Meşy-i askerî,* asker yürüyüşü.

metâ *A. i.* **1.** Satılacak mal, eşya. **2.** Anapara, sermaye. *Metâ -i cân,* can malı; *metâ -i derd ü belâ,* dert ve belâ malı; *metâ -ülgurûr,* kız oğlan kızın gerdek gecesinde lekelenen bezi; gurur metaı.

met'abe *A. i.* Yorgunluk.

metabi *A. i.* Basımevleri.

metaf, mutaf *A. i.* Tavaf edilecek yer.

metaib *A. i., ç.* Yorgunluklar. *Metaib-i sefer,* yol ya da savaş yorgunlukları.

metali *A. i.* Matlâlar.

metalib *A. i.* İstenen şeyler.

metanet *A. i.* Metin olma, dayanma, dayanıklılık.

metarik *A. i.* Matraklar.

metbu', metbu'a *A. s.* Kendisine uyruk olunan. *Metbu-i müfahham,* hükümdar; *hükûmet-i metbua,* bir kimsenin uyruklarından olduğu hükümet.

metbuiyyet *A. i.* Kendisine uyulan kimsenin hali.

metîn, metine *A. s.* Dayanıklı, sağlam.

metin, metn *A. i.* Kitabın asıl ibaresi. Yazarın sözü olan ibare.

metruk *A. s.* Terk edilmiş, bırakılmış. *Emval-ı metruke,* sahipleri tarafından bırakılmış mallar; *etfal-i metruke,* sokağa bırakılmış çocuklar.

metrukât *A. i.* Bırakılan şeyler, miraslar.

metruke *A. i.* Boşanmış kadın eş.

me'va *A. i.* Yurt, mesken, konut, yer, makam.

mevacib *A. i. ç.,* Aylıklar, ücretler (Tar.) Yeniçeri maaşı. *Mevâcib-i leşker,* asker aylıkları.

mevadd *A. i.* **1.** Evrende yer dolduran varlıklar. **2.** İşler. **3.** Yasalar, tüzükler. **4.** Her biri başlı başına bir yargı ya da bir konuyu içeren bölümler. **5.** Maddeler. *Mevadd-i ibtidâiyye,* hammaddeler; *-lâhkiyye,* dibe çöken tortu; *-mürekkibe,* birleşik maddeler; *-nâfia,* yararlı maddeler; *-nişâiyye,* nişastalı maddeler; *-şahmiyye,* yağlı maddeler; *-zülâliyye,* azotlu maddeler.

mevahib *A. i.* Bahşişler, ihsanlar.

mevaız *A. i.* Din öğütleri.

mevaid *A. i.* Söz vermeler, vaatler, belirtilmiş vakit.

mevaîd *A. i.* **1.** Vaat olunmuş şeyler. **2.** Belirtilmiş zamanlar. *Mevaîd-i Urkubiyye,* Sudan nedenlere dayanan vaatler.

mevaid, mevayid *A. i.* Sofralar.

mevâkı *A. i.* Mevkiler.

mevâkıf *A. i.* Durak yerleri.

mevâkıt *A. i.* Önceden belirtilmiş vakitler.

mevâki' *A. i.* Mevkiler, yerler. *Mevâki'-i baîde,* uzak

yerler; *-harbiyye*, savaş yerleri. *-mühimme*, önemli yerler.

mevakît *A. i.* Önceden belirtilmiş yerler.

mevâli *A. i.* Mevleviyyet rütbesine ulaşmış bilim adamları. *Mevali-i kiram*, yüksek rütbeli kadılar, yargıçlar.

mevalîd *A. i.* **1.** Yeni doğmuş çocuklar. **2.** Mevcutlar. *Mevalid-i selâse*, Maden, bitki ve hayvandan söz eden doğa bilimi.

mevâni' *A. i.* Engeller.

mevârid *A. i.* Gelecek, varacak yerler.

mevâsık *A. i.* İnanılır, gerçek şeyler.

mevâsîk *A. i.* Sözleşmeler.

mevâsim *A. i.* Mevsimler. *Mevâsim-i erbaa*, dört mevsim.

mevâşi *A. i., ç.* Dört ayaklı kasaplık hayvanlar.

mevât *A. i.* **1.** Cansız şeyler. **2.** Sahipsiz, işlenmemiş toprak. *Arazî-i mevât*, sahipsiz, boş toprak.

mevâtın *A. i.* Yurtlandırılmış, şenlendirilmiş, bayındır yerler.

mevayid *A. i.* Sofralar.

mevazı' *A. i.* Mevziler.

mevbık *A. i.* **1.** Cehennemde bir yerin adı. **2.** Korkulu yer.

mevc *A. i.* Dalga. *Mevca-mevc*, pek dalgalı.

mevce *A. i.* (Bir) Dalga.

mevcedar *F. s.* Dalgalı.

mevchîz *F. s.* Dalga kaldıran.

mevcud, mevcude *A. s.* **1.** Var olan, bulunan. **2.** Birey toplamı. *Namevcut*, yok.

mevcudat *A. i.* Var olan bütün eşya, yaratıklar, evren. *Mefhar-ül-mevcudat*, peygamber Muhammet.

mevcuden *A. zf.* Kendisiyle birlikte.

mevcudiyyet *A. i.* Mevcut olma, varlık.

mevczen *F. s.* Dalgalanan, dalgalı (deniz).

mevdu', mevdua *A. s.* Tevdi olunan, üstüne verilmiş. *Emvâl-i mevdua*, emanet bırakılmış mallar.

mevduat *A. i.* Faiz karşılığında bankaya bırakılan para, yatırım.

mevdud, mevdude *A. s.* Sevilmiş, dost edinilmiş.

mevecat *A. i.* Dalgalar.

meveddet *A. i.* Sevgi, sevme.

mevfur, mevfure *A. s.* Çok, bol, çoğaltılmış, çoğalmış.

mevhibe *A. i.* Vergi, bahşiş. ihsan. *Mevhibe-i ilâhiye*, Tanrı vergisi.

mevhil *A. i.* Çamurlu.

mevhub, mevhube *A. s.* **1.** Verilmiş, ihsan edilmiş, karşılıksız olarak birine verilmiş. *Mevhûb-ün leh*, lehine bir mal bağışlanan.

mevhubat *A. i.* Bağışlar.

mevhum, mevhume *A. s.* Kuruntuya dayanan.

mevhumat *A. i.* Kuruntular.

mevhume *A. i.* Vehim, kuruntu türünden olan.

mev'ıza *A. i.* Öğüt. *Mev'ıza-i diniyye* dine ait öğüt.

mev'id *A. i.* **1.** Söz verme, vaat. **2.** Söz verilen yer. *Mev'id-i mülâkat*, buluşma yeri, saati.

mev'ize *A. i.* Öğüt, *Mev'ize-i diniyye*, dinle ilgili öğüt.

mevkı *A. i.* **1.** Mevki, yer. **2.** Bir şeyin olduğu. bulunduğu yer. **3.** Sınıflardan her biri. *Mevki-i iktidar,* hükümet başı; *-müstahkem,* (Ask.) istihkâmlarla sağlamlaştırılmış yer.

mevkıf *A. i.* Durak yeri.

mevkib *A. i.* Atlı ve yayaların hepsi, alay. *Mevkib-i hacc,* Hacılar alayı; *-hümayun,* padişah alayı.

mevkif *A. i.* Durak, istasyon.

mevkuf, mevkufe *A. s.* **1.** Alıkonulmuş. **2.** Tutumlu. **3.** Vakfedilmiş. *Arazi-i mevkufa,* vakfolunmuş toprak, vakıf toprağı.

mevkufat *A. i* Tutulmuş, bekletilmiş. Hazineye mal edilen para.

mevkufati *A. i.* Mevkufat işlerine bakan görevli.

mevkufen *A. zf.* Tutuklu olarak.

mevkufîn *A. i.* Tutuklanmış kimseler.

mevkufiyyet *A. i.* **1.** Mahkemece yargı giyinceye dek tutuklanma. **2.** Vakfolunma. **3.** Bağlı olma, başka bir şeyle kayıtlı olma.

mevkud, mevkude *A. s.* Yakılmış.

mevkut, mevkute *A. s.* Vakti belli olan *Risale-i mevkute,* belli tarihlerde çıkan dergi.

mevlâ *A. i.* **1.** Tanrı. **2.** Sahip, efendi. **3.** Azatlı, azat olmuş köle. **4.** Mürebbî, terbiye eden.

mevlâna *A. i.* Efendimiz anlamında.

mevlevî, mevleviyye *A. s., i.* **1.** Mevlâya mensup. **2.** Mevlâna Celâleddin Rumî'nin yolunda olan, *Tarik-i mevlevî, tarikat-i mevleviyye,* mevlevîlik yolu.

mevleviyyet *A. i.* **1.** Mevlevîlik. **2.** Mollalık. **3.** Müderrislikten sonraki ilmiye payesi.

mevlid *A. i.* **1.** Peygamber Muhammet'in doğduğu gece olup kamer aylarından rebiyül-evvelin on ikisine rastlar. **2.** Peygamber Muhammet'in doğumunu anlatan koşuk yapıt. **3.** Bu koşuğun okunmasıyle yapılan dinsel tören.

mevlûd *A. i.* Yeni doğmuş.

mevlûdat *A. i.* Belli bir zamanda doğanlar.

mevrid *A. i.* Varacak yer.

mevrud, mevrude *A. s.* Gelmiş, ermiş.

mevrudat *A. i.* Gelen şeyler.

mevrus, mevruse *A. s.* 1. Miras kalmış. **2.** Baba ile anadan geçmiş.

mevsil *A. i.* Kavşak, kavuşacak yer, ek yeri.

mevsim *A. i.* **1.** Yılın dört bölümünden her biri, yıl bölümü, sezon. **2.** Kimi meteorların en çok belirledikleri zaman. **3.** Bir ürünün yetiştiği zaman. *Mevsim-i behâr,* ilkbahar dönemi; *-sayf,* yaz dönemi; *-harîf,* güz dönemi; *-şitâ,* kış dönemi. *Nâbe-mevsim,* vaktinde, zamanında olmayan, mevsimsiz, zamansız.

mevsuf, mevsufe *A. s.* **1.** Vasfolunan şey. **2.** *i.* (Dilb.) Belirtilen.

mevsuk, mevsuka *A. s* **1.**

İnanılır, emin. **2.** Sağlam, gerçek. *Mevsuk -ül-kelim,* sözlerine inanılır.

mevsukan *A. zf.* İnanılır, güvenilir şekilde.

mevsukiyyet *A. zf.* Gerçeklik, sağlamlık.

mevsum *A. s.* **1.** İşaretlenmiş. **2.** Adlanmış, ad verilmiş.

mevt *A. i.* **1.** Ölüm. **2.** (Tas.) Benliği öldürmek. *Mevt-i ahmer,* kızıl ölüm, kanlı ölüm, öldürülmek. **3.** (Tas.) Nefse karşı koymak. *-Ahzar,* eski ve yamalı giymek; *-ebyaz,* birdenbire ölüm ya da açlık; *-esved,* halkın eza ve cefasına katlanma.

mevta *A. i.* Ölüler, ölmüşler.

mev'ud, mev'ude *A. s.* Vaat olunmuş, söz verilmiş. *Arz-i mev'ûd,* Musa peygamberin dininde olanlar için vaat edilmiş toprak; *ecel-i mev'ud,* doğal ölüm.

mevvac *A. s.* Çok dalgalı.

mevzi *A. i.* Yer.

mevziî, mevziiyye *A. s.* Bir yere özgü olan, genel olmayan.

mevzu *A. s.* **1.** Konulmuş. **2.** Kurulmuş, işlemekte, geçer olan. **3.** Gerçek olmayan, uydurma.

mevzu *A. i.* Konu. *Mevzu-i bahs,* bahis konusu.

mevzua *A. i.* (Fels.) Konut.

mevzuat *A. i.* Yürürlükteki yasalar. *Mevzuat-ı beşer,* insanların koyup kabul ettikleri şeyler.

mevzun *A. s.* **1.** Tartılı, tartılmış. **2.** (Ed.) Vezinle yazılmış olan. **3.** Yakışıklı, düzgün. *Kamet-i mevzun,* yakışıklı, düzgün boy; *kelâm-i mevzun,* vezne konulmuş söz.

mey *F. i.* Şarap. *Mey-i nâb,* halis, katıksız şarap.

mey *A. s.* Eriyip akma.

meyadin *A. i.* Meydanlar.

meyamin *A. i.* Uğurlar, bereketler.

meyamîn *A. i.* Uğurlular, bereketliler, kutlular, mutlar.

meyan *F. i.* Bk. MİYAN.

meyaşam *F. s.* Şarap içen.

meydan *A. i.* **1.** Düz, açık ve geniş yer. **2.** Yarışma ya da karşılaşma yeri. **3.** Ortalık. **4.** (Eskiden Bektaşî tekkelerinde) Ayin yeri. **5.** Fırsat ya da olanak. *Meydan-ı hamiyyet,* hamiyet meydanı; *-harb,* savaş alanı; ortaklık; ayin yeri; fırsat, olanak; *-mahşer,* mahşer meydanı.

meyelân *A. i.* **1.** Düzgün durmayıp bir yana eğilmiş olma. **2.** Birine aşırı sevgi gösterme.

meyfüruş *F. i.* Şarapçı.

meygede, meykede *F. i.* Şarap satılan ve içilen yer.

meygûn *F. s.* Şarap renginde, şarabî.

meygüsar, meyküsar *F. s., i.* Birlikte şarap içen, işret arkadaşı.

meyhane *F. i.* İçki satılan ve içilen yer.

meyhâr, meyhor *F. s.* Şarap içen.

meykede, meygede *F. i.* Şarap satılan ve içilen yer.
meykeş *F. s.* Şarap içen.
meyküsar, meygüsar *F. s., i.* Birlikte şarap içen, işret arkadaşı.
meyl *A. i.* **1.** Eğiklik, akıntı, eğim. **2.** Gönül akışı. **3.** (Ruhb.) Özlem.
meyliyyat *A. i.* Meyil ve istek duygusu. *Meyliyyat-i nefsaniyye*, iç istekleri.
meymene *A. i.* Ordunun sağ kolu.
meymenet *A. i.* Uğur, kutluluk, mutluluk.
meyperest *F. s.* Sürekli şarap içen.
meyperestî *A. i.* Şarap düşkünlüğü.
meymun, meymune *A. s.* Uğurlu, bereketli, kutlu.
me'yus, me'yuse *A. s.* Yeise düşmüş, umutsuz.
me'yusane *F. zf., s.* Umutsuzca.
me'yusiyyet *A. i.* Umutsuzluk.
meyve *F. i.* Yemiş.
meyvebar *F. s.* Yemişli, yemiş veren.
meyvedar *F. s.* Yemişli, yemiş veren.
meyvehuşk *F. i.* Meyvehoş, kuru yemiş satılan yer.
meyt *A. i.* Bk. MEYYİT.
meyyal *A. s.* **1.** Aşırı meyleden, eğilen. **2.** Çok istekli, düşkün. *Meyyal-i inhidam*, göçmek üzere bulunan; *meyyal-i itilâ*, yükselmeye istekli.
meyyit, meyt *A. s., i.* Ölü, ölmüş. *Meyyit-i mütehârik*, hareketsiz, tembel.
meyyitane *F. s., zf.* Ölü gibi, ölüyü andırırcasına.
meyyite *A. i.* Hayvan leşi.
meza *A. zf.* Geçti.
mezabıt *A. i.* Mazbatalar, tutanaklar.
mezabih *A. i.* Mezbahalar, salhaneler.
mezabil *A. i.* Süprüntü dökülen yerler, süprüntülükler.
mezad *A. i.* Artırma ile satış.
mezahib *A. i.* Mezhepler. *Mezahib-i erbaa*, dört mezhep.
mezahim *A. i., ç.* Zahmetler, eziyetler, sıkıntılar.
mezaik *A. i.* Dar, sıkıntılı yerler.
mezak *A. i.* **1.** Tatma, tat duyma. **2.**
mezalık *A. i.* Kaygan yerler.
mezamir *A. i.* Zebur sureleri.
mezar *A. i.* **1.** Ziyaret yeri. **2.** Mezar, gömüt.
mezarık *A. i.* Mızraklar.
mezari' *A. i.* Tarlalar.
mezaristan *F. i.* Mezarlık, gömütlük.
mezarr *A. i.* Zararlar, ziyanlar.
mezaya *A. i.* Meziyetler, nitelikler.
mezbah, mezbaha *A. i.* Hayvan kesilen yer, kurban yeri.
mezbele *A. i.* Süprüntü yeri, süprüntülük.
mezbub *A. i.* Sinekli.
mezbuh, mezbuhe *A. s.* **1.** Boğazlanmış. **2.** Kurban edilmiş. **3.** Peygamber İsmail ya da İshak.
mezbuhane *F. zf.* Boğazlanırcasına.
mezbur, mezbure *A. s.* Adı

geçen, yukarıda söylenmiş, yazılmış olan.

mezc *A. i.* Katma, karıştırma.

Mezdek *F. i.* Nuşirevan döneminde bir mezhep kurucusu.

mezdekî *F. s.* Mezdek yanlısı.

meze *F. i.* **1.** Tat, lezzet. **2.** İçki içilirken yenen çerez. **3.** Alay, eğlence. *Bî-meze*, tatsız, lezzetsiz; *hoş-meze*, tatlı, lezzetli.

mezellet *A. i.* Alçaklık, itibarsızlık.

mezemmet *A. i.* **1.** Yerme, kınama. **2.** Yerilecek, kınanacak şey.

mezen *A. i.* Âdet, yol, yöntem.

mezheb *A. i.* **1.** Tutulan yol. **2.** İnanç ve felsefede tutulan yol. **3.** Din. **4.** Bir dinin dallarından her biri. **5.** Doktrin. **6.** Ekol.

mezhere, müzhere Bk. MÜZHERE.

mezîd *A. i.* Çoğalmış, artmış.

meziyyat *A. i.* Meziyetler.

meziyyet *A. i.* Bir kişi ya da nesneyi benzerlerinden üstün kılan nitelik.

mezk *A. i.* Yırtma, yarma.

mezkûr, mezkûre *A. s.* Zikrolunan, adı geçmiş olan.

mezlaka *A. i.* **1.** Kaygan yer. (Mec.) **2.** Yanlışlığa yol açan durum. *Mezlaka-i akdam*, ayakların kaçması.

mezmum, mezmume *A. s.* Yerilmiş, zemmolunmuş. Ayıp.

mezmur *A. i.* **1.** Kavalla çalınan ilâhi. **2.** Peygamber Davud'un söylediği Zebur sureleri.

mezra, mezraa *A. i.* Tarla.

mezru', mezrua *A. s.* Ekilmiş.

mezruat *A. i.* Ekilip bitmiş tohumlar, ekinler.

me'zun, me'zune *A. s.* **1.** İzinli. **2.** Bir şeyi yapmağa yetkili. **3.** Okulu bitirmiş.

me'zunen *A. zf.* İzinli olarak.

mezuniyyet *A. i.* İzinli olma hali.

mıntıka *A. i.* **1.** Kuşak. **2.** Yeryuvarlağının üstündeki bölge. *Mıntıka-i memnua*, yasak bölge.

mısbah *A. i.* Işık.

mısdak *A. i.* Bir şeyin gerçekliğini kanıtlayan şey.

mısdakıyyat *A. i.* Mısdak bilgisi.

mıskab *A. i.* Delme aleti.

mıskal *A. i.* Cilâlayan alet.

Mısr *A. i.* **1.** Mısır. **2.** Kahire.

mısra *A. i.* **1.** Kapı kanadı. **2.** Uyağın bir satırı. *Mısra-i berceste*, en güzel mısra.

Mısran *A. ç., i.* Kûfe ile Basra kentleri.

mısrî, mısrıyye *A. s.* **1.** Mısırla ilgili. **2.** *(i)* Mısırlı.

mıstar *A. i.* Satırları doğru yazmada gereken çizgileri yapmak için kullanılan araç. Taşçıların kullandığı cetvel.

mıtrâb *A. i.* Çok neşeli adam.

mızrab *A. i.* Telli sazları çalmaya yarayan kemik ya da plastik araç.

mızrak *A. i.* Kargı.

mia', maa' *A. i.* Bağırsak.

miad *A. i.* Belirtilen zaman ya da yer.

miaî *A. i.* Barsakla ilgili.

miat *A. s.* Yüzler.

mi'ber *A. i.* Sal, sandal, köprü... gibi suyu geçmeye yarayan şeyler.
mibzer *A. i.* Tohum ekecek araç.
mi'cer *A. i.* Başörtü.
midad *A. i.* Yazı mürekkebi.
midevî *A. s.* Mideye yarar.
midhat *A. i.* Övme.
mie *A. s.* Yüz (sayı).
mieteyn *A. i.* İki yüz.
miftah *A. i.* **1.** Anahtar. **2.** Şifre cetveli. **3.** Dil öğreniminde çeviri işlemlerinin çözümlenmişlerini gösteren kitap.
mîg *F. i.* **1.** Bulut. **2.** Sis.
miğfer *A. i.* Demir başlık, tolganın küçüğü.
migzel *A. i.* İplik eğirecek el aracı, iğ.
mihad *A. i.* Döşek, yatak.
mihen *A. i.* Mihnetler, eziyetler.
mihî *A. s., i.* Çivi biçiminde. *Hatt-i mihî*, çivi yazısı.
mihîn *F. s.* Daha büyük.
mihman *F. i.* Konuk, misafir.
mihmandar *F. i., s.* Konukçu ağırlayan kimse.
mihmanhane *F. i.* Konuk edilecekyer, (Mec.) Dünya.
mihmannevaz *F. s.* Konuksever.
mihmanperver *F. s.* Konukseven, konuk ağırlayan.
mihnet *A. i.* **1.** Zahmet, eziyet. **2.** Sıkıntı, dert. **3.** Belâ, musibet.
mihnetabad *F. i.* Gam keder dolu yer. (Mec.) Dünya.
mihnetgede *F. i.* İçinde gam ve keder çekilen ev.
mihnetkeş *F. s.* Eziyet çeken.
mihnetzede *F. s.* Belâ ve sıkıntıya uğramış.
mihr *F. i.* Güneş. **2.** Sevgi, dostluk. *Mihr-i cihân-ârâ*, yeryüzünü süsleyen güneş; *Mihr ü mah*, güneş ile ay.
mihrab *A. i.* **1.** Tapınaklarda imamlık edene ayrılmış duvardaki girintili yer. **2.** (Mec.) Umut bağlanan yer. Sevgilinin alnı ve kaşları. *Mihrab-i Cemşit*, güneş.
mihrak *A. i.* Odak.
mihriban *F. s.* Seven, dost.
mihribanî *F. i.* Sevgi, dostluk.
mihter *F. s.* Daha büyük, ulu.
mihter *F. i.* Bk. MEHTER.
mihver *A. i.* Eksen.
mik'ab *A. i.* (Mat.) Küp.
Mikat *A. i.* Mekke yolu üzerinde, hacıların ihrama büründükleri yer.
mikdâr *A. i.* **1.** Bir şeyin ölçülebilen durumu, nicelik. **2.** Ölçü, parça, bölüm. *Mikdâr-ı kâfi*, yeter sayıda.
miksar *A. s.* Sözü uzatan, geveze.
mikyal *A. i.* Ölçek, tahıl ölçeği.
mikyas *A. i.* **1.** Ölçek, ölçü aracı. **2.** Uzunluk ölçeği. (Coğr.) **3.** Ölçek. *Mikyas-ı gaz*, manometre; *-hamz*, asidemetre; *-hiss*, duyumölçer; *-hurdebinî*, mikrometre; *-inhina*, ya da *-meyl*, meyilölçer, *-kalevî*, alkalimetre; *-klor*, klorimetre; *-mâ*, hidrometre; *-zelâzil*, depremölçer.
mil *A. i.* Türlü işlerde kullanılmak için yapılan ince ve uzun maden çubuk.

Mil-i bahrî, 1825 metre.

milâd *A. i.* Takvim başı sayılan İsa peygamberin doğduğu gün. *Milâd-i* İsa, 25 aralık (İsa'nın doğduğu yıl); *bad-el-milâd*, milâttan sonra; *kabl-el-milâd*, milâttan önce.

milâdî, milâdiyye *A. s.* Milâtla ilgili. *Sene-i milâdiye, tarih-i milâdî*, milât yılı, tarihi.

milâhat *A. i.* Gemicilik, gemi idare bilgisi.

milel *A. i.* Uluslar, milletler. **2.** Bir din ve mezhepte olan topluluklar. *Beyn-el-milel*, uluslararası; *hukuk-i beyn-el-milel*, uluslararası hukuk.

milh *A. i.* Tuz. *Milh-us-saga*, boraks.

milhî, milhiyye *A. s.* Tuza ait, tuzdan.

milkdar *F. i.* Mülk sahibi, hükümdar.

milkdarî *F. i.* Mülk sahipliği, hükümdarlık.

millet *A. i.* **1.** Ulus. **2.** Topluluk. *Millet-i beyzâ*, müslümanların hepsi; *-mesihiyye*, Hıristiyanların hepsi.

millî, milliyye *A. s.* Ulusal. *Âdab-i milliyye*, dine uygun terbiye ve töreler; *âyad-i milliyye*, kutsal bayramlar.

milliyyet *A. i.* Ulusseverlik, yurtseverlik.

mim *A. i.* «M» harfinin adı.

mimar *A. i.* Yapıların tasarını yapıp bunların kurulmasına bakan kişi. Arkitekt. *Mimar arşını*, 78 santim; *mimar-i kârhane-i kudret*, Tanrı.

mimarî, mi'mariyye *A. s.* Mimarlıkla ilgili. *Fenn-i mimarî*, arkitekt bilgisi; *usul-i mimariyye*, üslûp, stil.

mi'mariyye *Ạ. i.* Bir yapı için mimara verilen ücret.

mimî, mimiyye *A. s.* Mim harfiyle ilgili. *Masdar-i mimî*, Arapçada başında «m» bulunan mastar.

min *A. bağ* -den, -den beri.

mina *F. i.* **1.** Şişe, cam, billûr, sırça. **2.** Mine. *Kasr-i mina*, gökkubbe.

mina *A. i.* Liman.

minafam *F. s.* Sırça renkli, cam mavisi.

minakâr *F. i.* Mine işçisi.

minarenk *F. s.* Sırça renginde, gök mavisi.

minarat *A. i.* Minareler.

minare, menare *A. i.* Camilerde ezan okunan yüksek kule.

minba'd, *A. bağ.* Bundan sonra.

minber *A. i.* Camilerde hatiplerin çıkıp hutbe okuduğu merdivenli kürsü. *Minber-i nüh paye*, göklerin dokuzuncu katındaki Tanrı tahtı.

mincihetin *A. bağ.* Bir bakıma.

minel'an *A. zf.* Hâlâ.

minelezel *A. zf.* Ezelden beri.

minelkadîm *A. zf.* Eskiden beri.

minen *A. i.* Minnetler. *Zü-l-minen*, Tanrı.

min gayri *A. zf.* Olmayarak. *Min gayri haddin*, haddim olmayarak; *min gayri resmin*, resmî olmayarak.

minh, minhü *A. bğ.* Ondan.
minha *A. bğ.* Onlardan. *Anha minha,* ondan bundan.
minha *A. i.* Çıkarma ve indirme simgesi.
minhac *A. i.* (Mec.) Tutulan, gidilen yol.
min... ilâ *A. zf.* -den... -ye kadar anlamında kimi Arapça sözlerde geçer. *Min-el-bab, il-el-mihrab,* (Kapıdan mihraba kadar) en küçükten, baştakine kadar; *min evvelini ilâ ahirihi,* başından sonuna kadar; *min-es-sera il es-süreyya,* (Yerden Süreyya yani Ülker'e kadar) yerden göğe kadar.
minkale *A. i.* İletki.
minkar *A. i.* **1.** Kuş gagası. *Minkar-ı âteşîn,* ateşten gaga; *-mahrut,* gagaları koni biçiminde olan kuşlar; *-meşkuk,* gagaları kısa ve yarık olan kuşlar; *-rakîk,* gagaları uzun ve ince düz ya da eğri olan kuşlar. **2.** Taşçı kalemi.
minkarî, minkariye *A. s.* Gaga biçiminde.
minkaş *A. i.* **1.** Demir kalem. **2.** Kıskaç.
minküllilvücuh *A. zf.* Her yönden.
minnet *A. i.* Bir iyiliğe karşı duyulan iç yükümü. *Biminnet,* yaptığı iyiliği başa kakmaz. *Veliyün-nimet biminnet,* padişah.
minnetdar *F. s.* Birine karşı minnet duyan.
minnetdarî *F. i.* Minnettarlık.
minnetdide *F. s.* İyilik görmüş.
minnetkeş *F. s.* Minnet çeken, minnet altında bulunan.
minşar *A. i.* **1.** Cennet. **2.** Şişe sırça. **3.** Zümrüt, zebercet.
mîr *F. i.* Baş komutan, bey, vali; *Mîr-i kelâm,* güzel zarif konuşan; *Mîr-i mirân,* beylerbeyi.
mirahur *F. i.* İmrahor. Sarayın binek ve yük hayvanlarına bakanların yönetimiyle görevli kimse.
miralay *A. i.* Albay.
miran *F. i.* Beyler.
mirar *A. i.* Kereler, defalar.
miras *A. i.* Ölen kimseden hısımlarına kalan mal.
miraren *A. zf.* Birçok kez.
mirashor *F. s.* Miras yiyen.
mir'at *A. i.* Ayna.
mirî, miriyye *F. s.* Hükümetin, hazinenin malı olan beylik.
mirkat *A. i.* Merdiven, basamak.
mirfak *A. i.* Dirsek.
mirfaka *A. i.* Dirsek dayanacak küçük yastık.
mirsâd *A. i.* Gözetme yeri, rasat yeri. *Mirsad-i ibret,* ibretle seyretme yeri.
mirvaha *A. i.* Yelpaze.
mirvahacünban *F. s.* Yelpaze sallayan.
mirza *F. i.* **1.** Emir oğlu. **2.** Bey.
misafir *A. s., i.* Bk. MÜSAFİR.
mîsak *A. i.* Antlaşma, sözleşme, bağlaşma. *Rûz-i mîsâk,* kıyamet günü, *Mîsâk-ı millî,* Türk Kurtuluş Savaşından önce Erzurum, Sivas kongrelerinde saptanıp Osmanlı Meb'-

usan Meclisince de kabul edilen 6 maddelik ulusal ant.

misal *A. i.* Örnek. *Âdîm-ülmisal*, eşi, benzeri olmayan; *âlem-i misal*, rüya; *bedrmisal*, ay gibi; *bimisal*, örneksiz, eşsiz; *deryamisal*, deniz gibi, pek çok.

misaha Bk. MESAHA.

misfat *A. i.* Su arılamaya mahsus süzgeç.

misk *A. i.* Misk, bir cins Asya ceylânının karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde.

miskal, miskale *A. i.* Maden parlatmada kullanılan cilâ aleti.

miskî, miskiye *A. s.* Misk kokulu.

miskin *A. s.* **1.** Uyuşuk, uyuntu. **2.** Olgular karşısında hiç tepki göstermeyen. **3.** Miskinlik (cüzzam) hastalığına tutulmuş.

miskinhane *F. i.* Cüzzamlılar hastanesi.

misl *A. i.* **1.** Eş, benzeş. **2.** Kat. *Mukabele bilmisl*, tıpkısını, benzerini yaparak karşılık verme, misilleme.

misma' *A. i.* **1.** Kulak. **2.** Hastanın göğsünü ve ciğerlerini dinleme aracı.

mismar *A. i.* Çivi, mıh.

mismarî, mismariye *A. s.* Çivi. *Hatt-i mismarî*, çivi yazısı.

misvak *A. i.* Diş temizliğinde kullanılması Müslümanlıkça sünnet olan bir çeşit diş fırçası.

miş *F. i.* Koyun.

mi'şar *A. i.* Onda bir.

mişezar *F. i.* Türkçe *meşe* sözcüğüne Farsça *zar* ilgeçi eklenerek; meşelik, küçük koruluk.

mîşin *F. i.* Meşin.

mişkât *A. i.* İçinde kandil yakılan duvardaki oyuk, hücre.

mişrat *A. i.* Cerrah neşteri, keskin bıçak.

mişvar *A. i.* Gidişat, tavır, tarz.

mithara *A. i.* Matara.

mîtîn *F. i.* Külünk. Taşçı aleti.

mitrak, mitraka *A. i.* **1.** Matrak. **2.** Değnek, sopa. **3.** Savaş sopası, tokmak. Çekiç.

miyâh *A. i.* Sular. *Miyâh-i harre*, sıcak kaynak suları; *-câriye*, akarsular; *-mâlihe*, tuzlu sular; *-merre*, acı sular; *hatt-i içtima-i miyâh*, suları bir yere toplayan toprağın sınırı. Talvek çizgisi; *hatt-i taksim-i miyâh*, suları başka başka yönlere akan toprakları ayıran sırtlar.

miyan *F. i.* **1.** Bel. **2.** Orta. **3.** Ara, aralık. **4.** Şarkı ve bestelerin üçüncü dizesi meyan. *Mumiyan*, (kıl belli) ince belli.

miyanbend *F. i.* Kemer, kuşak.

miyanbeste *F. s.* Hemen işe hazır.

miyane *F. i.* **1.** Orta. **2.** Ara. **3.** Pişme kıvamı, meyane. **4.** Büyük inci.

mi'yar *A. i.* **1.** Ölçü. **2.** (Kim.) Ayıraç.

miz *F. i.* **1.** Sofra. **2.** Konuk, misafir. **3.** (s.) Temiz.

mizâb *F. i.* Su yolu, oluk. *Mizâb-i bârân*, yağmur oluğu.

mizac *A. i.* Tabiat, huy. *Mizac-i asabî*, asabî huylu; *-balgamî*, yahut *-lenfaî*, lenfa guddeleri çok çalışan kimse; *-demevî*, çok kanlı; *-safravî*, safrası galip kimse. *Bedmizac*, kötü huylu; *hadid-ül-mizac*, çabuk kızar; *namizac*, rahatsız; *-su-i mizac*, sağlık bozukluğu.

mizacgir *F. s.* Nabza göre şerbet veren.

mizacgirane *F. zf.* Herkesin hoşuna gidecek yolda.

mizacgirî *F. i.* Her nabza şerbet vermesini bilme.

mizah, müzah *A. i.* Şaka, eğlence, lâtife.

mizahî *A. s.* Eğlenceli.

mizahnüvis *F. s.* Eğlenceli yazı yazan.

mizan *A. i.* **1.** Terazi. **2.** Sağlama. (Mat.) *Mizan-ül-harare*, termometre; *mizan-ül-hava*, barometre.

mizban *F. i.* Konuk ağırlayan, konak sahibi.

mizmar *A. i.* Ney, düdük, kaval, flüt. **2.** Zebur surelerinin her biri.

mizraka *A. i.* Küçük şırınga.

mizvâc *A. i.* Çok kocalı kadın, çok koca değiştiren.

molla, monla *i.* **1.** Büyük kadı, büyük bilgin. **2.** Medrese öğrencisi.

mu, muy *F. i.* **1.** Saç, saç teli. **2.** Kıl, tüy, hav. *Ser-i mu*, kıl başı, en az, en ufak.

muabber *A. s.* Yorulmuş düş.

muabbir *A. i.* Rüyalar üzerine yorum yapan. Düş yorucusu.

muaccel, muaccele *A. s.* **1.** Acele olunmuş. **2.** Peşin, önden verilen. **3.** Doğu müziğinde eskiden kullanılmış bir usul.

muaccele *A. i.* Beylik ve evkaf kiralarında önden alınan bir kısım para.

muaccelen *A. zf.* Çabuk olarak, peşin olarak.

muaccib, muaccibe *A. s.* **1.** Şaşırtan. **2.** Şaşılacak.

muacciz *A. s.* **1.** Sıkıntı veren, bıktırıcı, usandırıcı. **2.** Sırnaşık, yapışkan.

muadadat, muazadat *A. i.* Yardım etme.

muadat *A. i.* Karşılıklı düşmanlık.

muaddel *A. s.* Değişkin.

muaddid *A. i.* Sayaç.

muaddil, muaddile 3. *s.* Düzelten, denkleştiren. *Muadil-ün-nehar*, gece-gündüz denkliği çizgisi.

muadele *A. i.* **1.** Denklem, **2.** (Mec.) Anlaşılmaz iş.

muadelet *A. i.* Eşitlik, eşdeğerlik.

muadil *A. s.* Eşit, denk, eşdeğer. *Bimuadil*, eşsiz, benzeri olmayan.

muaf *A. s.* Bağışık; affolunmuş, bağışlanmış.

muafiyyet *A. i.* Bağışıklık.

muahat *A. i.* Kardeşlik edinme.

muahazat *A. i.* **1.** Tenkitler, tenkit. **2.** Çıkışmalar.

muahaze *A. i.* Kınamsama.

muahede *A. i.* Antlaşma. *Muahede senedi*, antlaşma kâğıdı.

muahedename *F. i.* Antlaşma koşullarının yazıldığı kâğıt.
muahhar, muahhara *A. s.* Sonraki, daha sonraki.
muahharen *A. zf.* Sonradan.
muahid, muahide *A. s.* Antlaşma yapanlardan her biri.
muahiz *A. s.* **1.** Çekiştiren. **2.** Eleştiren.
muakabe *A. i.* Birini cezalandırma.
muakade *A. i.* Anlaşma.
muakıd, muakıde *A. s.* Anlaşan, anlaşan ya da sözleşenlerden her biri.
muakkad, muakkade *A. s.* **1.** Düğümlü, düğümlenmiş. **2.** (Ed.) Çözülmesi zor, kapalı söz.
muakkib, muakkibe *A. s.* Bir şeyin ardına düşen takipçi.
muakkibîn *A. i.* Takip ediciler, ardından gelenler.
mualecat *A. i.* **1.** İlaç yapmalar. **2.** İlaçla tedaviler.
mualece *A. i.* **1.** İlâç yapma. **2.**İlaç kullanma.
muallâ *A. s.* **1.** Yüce, yüksek. **2.** Rütbe, mevki, derecesi yüce. *Dergâh-i muallâ*, padişah sarayı; *makam-i muallâ*, yüce kat.
muallâk, muallâka *A. s.* **1.** Asılmış, asılı. **2.** Asıda, asıda kalmış. **3.** Bağlı, bağınlı.
muallâkat *A. i.* Arap ozanlarının Kâbe duvarına asılmış kasideleri. *Muallâkat-i seb'a* (Yedi askı) bu tür ünlü koşuklardan yedi tanesi.
muallakiyet *A. i.* Askıda olmaklık.
muallel, muallele *A. s.* İlletli *Muallel bilagraz*, garazla illetli gösterilmiş.
muallem, mualleme *A. s.* Eğitim görmüş, talimli.
muallil, muallile *A. s.* İllet ve bahane bulan, gösteren (kimse).
muallim *A. i.* Talim eden, öğretmen, hoca, müderris, profesör. *Muallim-i evvel*, Aristo; *muallim-i sâni*, Farâbî.
muallimat *A. i., ç.* Kadın öğretmenler. *Dar-ül-muallimat*, 1870'te İstanbul'da kurulan kız öğretmen okulu.
muallime *A. i.* Kadın öğretmen.
muallimîn *A. i.* Talim edenler. Öğretmenler. *Dar-ül-muallimîn*, 1848'de İstanbul'da kurulan Erkek Öğretmen okulu. *Dar-ül-muallimîn-i âliyye*, yüksek öğretmen okulu.
muamele *A. i.* **1.** Davranma, davranış. **2.** Alışveriş. **3.** İşlem. **4.** Yol, iz. **5.** (Kim.) Karşılaşma. *Muamele-i cemilekârane*, beğenilir, yaranma davranışı; *hüsn-i muamele*, iyi davranma; *su-i muamele*, işi düşen birine kötü davranma.
muamma *A. i.* **1.** (Mec.) Anlaşılmaz iş. **2.** Bilmece, yanıltmaca.
muammer *A. s.* Ömür süren, yaşayan, yaşamış.
muanaka *A. i.* Kucaklaşma, sarmaşma.
muanber, muanbere *A. s* Güzel kokulu.
muanede *A. i.* İnatçılık, ayak direme.

muanid *A. s.* İnatçı.
muanik *A. s.* Kucaklaşan.
muannid, muannide *A. s.* İnatçı, dikbaş.
muanven *A. s.* Unvanlı, adlı.
muar *A. s.* Ödünç olan mal.
muaraza *A. i.* **1.** Birbirine karşı gelme, karşıtlık. **2.** Kavga, çekişme.
muarefe *A. i.* Bilişme, tanışma.
muareke *A. i.* Kavga, vuruşma, savaş.
muarız *A. s.* Karşı gelen, karşıt bulunan.
muarızîn *A. i.* Muarızlar.
muarra *A. s.* Çıplak, soyulmuş.
muarreb *A. s.* Araplaşmış, Arapçalaştırılmış.
muarref *A. s.* **1.** Belirtilmiş. bildirilmiş. **2.** (A. Dilb.) harf-i tarif. **3.** (Fels.) Tanımlı. **4.** (Man.) Sınırlı, tanımlanmış.
muarrif *A. s.* **1.** Tanımlayan, bildiren. **2.** Cami ve tekkelerde hayır sahiplerinin adlarını sayan müezzin ya da derviş.
muarrik, muarrika *A. s.* Terletici.
muasarat *A. i.* Aynı dönem ve yüzyılda yaşamış olma.
muasır, muasıra *A. s.* Aynı yüzyılda yaşayanlardan her birinin ötekine göre durumu.
muasırîn *A. i.* Aynı yüzyıl ve aynı çağda yaşayanlar.
muasker *A. i.* **1.** Asker karargâhı. **2.** Ordunun savaş zamanı toplandığı yer.
muassel, muassele *A. s.* İçine bal katılmış, ballı.
muaşaka *A. i.* Sevişme, birbirini sevme.
muaşeret *A. i.* Görgü. *Adab-i muaşeret*, görgü; *hüsn-i muaşeret*, iyi geçim; *fenn-i muaşeret*; sosyoloji, *usul-i muaşeret*, toplumbilim.
muaşık *A. s.* Seven, âşık olan.
muaşir, muaşire *A. s.* Birlikte yaşayan.
muaşşer *A. s.* Onlu, onluk.
muaşşir *A. s.* Öşr memuru, öşürcü.
muâtât *A. i.* Verme.
muâteb *A. s.* Tekdir olunan, azarlanan.
muâtebe *A. s.* İtap etme, azarlama, çıkışma.
muatib *A. s.* Çıkışan, azarlayan.
muattal, muattala *A. s.* **1.** Bırakılmış, kullanılmaz, battal. **2.** İşsiz, boş.
muattar, muattara *A. s.* Güzel kokulu.
muattıs *A. s.* Aksırtan, aksırtıcı.
muâvaza *A. i.* **1.** Değiş tokuş, trampa. **2.** Hileli dalavereli iş, danışıklı dövüş.
muâvazatan *A. zf.* **1.** Değiştokuşla. **2.** Danışıklı dövüş olarak.
muavedet *A. i.* Geri dönme.
muavenet *A. i.* Yardım etme.
muavin, muavine *A. s., i.* Yardım eden; *Asakir-i muavine*, savaş sırası kurulan başıbozuk askeri; *el' al-i muavine*, etmek, olmak gibi yardımcı fiiller.
muavvak *A. s.* Geriye bırakılmış, askıda bırakılmış.
muavvec, muavvece *A. s.* Eğrilmiş, eğri.
muavvik *A. s.* Geriye bırakan, oyalayıp uzatan.

muavvizeteyn *A. i.* Kur'an'da Felâk ve Nâs sureleri.
muayede *A. i.* Bayramlaşma.
muayene *A. i.* **1.** Gözden geçirme. yoklama. **2.** (Hek.) Bir insanın hasta olup olmadığını, ya da hastalığın nerede olduğunu araştırma.
muayin *A. s.* Görülmüş olan, kesin olarak belli olan.
muayyeb, muayyebe *A. s.* Ayıplanmış.
muayyebat *A. i.* Ayıp ve iğrenç şeyler.
muayyen, muayyene *A. s.* **1.** Kararlaştırılan. **2.** Belli, belirli.
muayyenat *A. ç., i.* Hükümetçe bağlanmış erzak ve benzerleri.
muayyin *A. s.* Belirtici.
muazadet *A. i.* Arka olma. Yardım etme.
muazzam, muazzama *A. s.* Koskoca, koskoraman. *Düvel-i muazzama*, büyük devletler.
muazzamat *A. ı.* Büyük ve ağır işler.
muazzeb, muazzebe *A. s.* Azap çeken.
muazzib *A. s.* Azap içinde bırakan.
muazzez, muazzeze *A. s.* Sevgili, aziz.
muazzezen *A. zf.* İzzet ve ikramla ağırlanarak.
muazzib, muazzibe *A. s.* **1.** Azap ve eziyet veren. **2.** Birine takılarak rahatsız etmeden hoşlanan, ilişen, muzip.
mubah, mubaha *A. s.* Dince yapılmasında sakınca olmayan.
mubassır *A. i.* (Eskiden) Okullarda öğrencilerin sınıf dışı hareketleriyle ilgilenen kimse.
mubemu *F. s.* Tel tel, birer birer, çok dikkatle.
mubid *F. i.* Zerdüşt, Mecusi din adamı.
muceb *A. s.* **1.** İcap etmiş, gerekmiş. **2.** Büyük bir memurun kendisine sunulan evrakı onaylamak için parafı.
mucer *A. s.* Kiraya verilmiş şey.
mucez *A. s.* İcaz yoluyle, kısa, toplu yazılmış.
muci *A. s.* Ağrıtan, acıtan.
mucib, mucibe *A. s., i.* **1.** Gereken, gerektiren. **2.** Neden, sebep. *Bilâ mucip*, nedensiz, hiç yoktan; *esbab-i mucibe*, gerektiren nedenler; *kaziye-i mucibe*, olumlu önerme.
mucid *A. s., i.* **1.** Yaratıcı. **2.** Yeni bir buluş ortaya koyan kimse. *Mucid-i hakikî*, Tanrı.
mucir, mucire *A. s.* Kira ile veren; kiralayan.
muciz *A. s.* **1.** Kısaltan. **2.** Kısa, toplu.
mu'ciz *A. s.* **1.** Başkalarını geri bırakan. **2.** Kimsenin yapamayacağı yolda olan.
mu'cizden *F. s.* Soluğu mucize etkili olan.
mu'cize *A. i.* Tansık, harika.
mudaraba *A. i.* **1.** Dövüşme, vuruşma. **2.** Bir yandan sermaye, bir yandan emek konularak oluşan ortaklık.
mudcir *A. s.* Sıkıntılı, kaygılı, tasalı.
mudhik, mudhike *A. s.* Güldüren, güldürücü.

mudhikat *A. i.* Gülünecek şeyler. *Mudhikât-i dehr,* zamanın gülünecek şeyleri.
mudhike *A. i.* Komedi.
mudi' *A. s.* Emanet bırakan.
mu'dil, mu'dile *A. s.* Güç, zor, çetin.
mu'dilât *A. i.* Büyük ve ağır işler.
mudille *A. s.* Azdıran, baştan çıkaran.
mufarrit *A. s.* Aşırı giden.
mufassal, mufassala *A. s.* Uzun uzadıya anlatılan.
mufassalan *A. zf.* Uzun uzadıya, ayrıntılı olarak.
mufavvaz, mufavvaza *A. s.* Birinin üstüne verilmiş, yapılması ısmarlanmış.
mufavviz *A. s.* Birine veren, yapmasını ısmarlayan.
mufrit, mufrite *A. s.* Aşırı, aşkın.
mufritane *F. fz.* Aşırı, aşkın davranışla.
muftir *A. s.* İftar eden, oruç açan, oruç bozan.
mug *F. i.* Mecusî, ateşperest, ateşe tapan. Zerdüşt dininde olan.
mugabene *A. s.* Birbirini aldatma.
mugaddi, mugaddiye *A s.* Besleyici, beslenen.
mugalâta *A. i.* Yanıltmak için, yanıltacak yolda söz söyleme.
mugalâtat *A. i.* Yanıltmacalar.
mugalebe *A. i.* **1.** Üstün gelmeye uğraşma. **2.** *s.* Galip, üstün.
mugalli, mugalliye *A. s.* İyice kaynatılmış.
mugammed, mugmed *A. s.* Örtülü, kılıflı.
mugan *F. i.* Ateşe tapanlar, zerdüştler. *Pir-i mugan* meyhanecilerin miçosu, en eskisi, ihtiyarı.
muganni, muganniye *A. s.,i.* Şarkı söyleyen. Fransızca *Chanteur* ile *chanteuse* karşılığı.
mugaşşi *A. s.* Bayıltan, bayıltıcı.
mugattı *A. s.* Örtülmüş, üstü örtülü.
mugayeret *A. i.* Uymama, karşıt olma.
mugayir *A. i.* Başka türlü, uymaz, karşıt.
mugaylân *F. i.* Devedikeni.
mugaylânzar *F. i.* **1.** Devedikeni biten yer, dikenlik. **2.**(Mec.) Dünya.
mugayyebat *A. i.* Beş duyu ile duyulamaz ledünnî haller, hikemî sırlar.
mugayyer, mugayyere *A. s.* Değiştirilmiş, başkalaştırılmış.
muğbeçe, mugbeççe *F. i.* **1.** Mecusî çocuğu. **2.** Meyhaneci çırağı.
muğbeçegân *F. i.* Genç meyhaneci çırakları.
muğberr *A. s.* **1.** Tozlu, tozlanmış. **2.** Gücenmiş, dargın. *Muğberr-ül-hatır,* hatırı kalmış, gücenik.
mugfel *A. s.* Aldatılmış, iğfal olunmuş.
muğfil *A. s.* Aldatıp gaflette bırakan, aldatan.
mugîs *A. s.* Yardıma yetişen, yardım edici.
muğkede *F. i.* Mecusî tapınağı.
muğlâk *A. s.* **1.** Kapalı, kilitli. **2.** Anlaşılmaz.
muğlâkat *A. i.* Anlaşılması zor şeyler.

muglim *A. i.* Oğlancı.
mugmed, mugammed *A. s.* Bk. MUGAMMET.
mugnî *A. s.* **1.**Zengin eden. **2.** Doyuran, gönlünü tok kılan.
mugşi *A. s.* **1.** Örtülmüş, bürünmüş. **2.** Baygın, bayılmış.
mugşiyane *F. zf.* Kendinden geçercesine.
mugtariyyet *A. i.* Fransızcadan *hétéronomie* karşılığı olarak, yaderklik.
mugtasıb *A. s.* Zor ile alan.
mugtenem *A. s.* Ganimet olarak alınmış.
mugtenim, mugtenime *A. i.* Ganimet olarak alan, ganimet bilen.
mugterib *A. s.* **1.** Gurub eden, batan. **2.** Gurbete çıkan, ortadan kalkan.
mugterik *A. s.* Suda boğulan.
muh *A. i.* **1.** İlik. **2.** Beyi . **3.** Madde,cevher. *Muh-i şevki* murdar ilik.
muhabbet *A. i.* **1.** Sevme, sevgi. **2.** Dostluk. **3.** Dostça konuşma.
muhabbetkâr *F. s.* Muhabbetli, sevgiyi gösteren.
muhabbetname *F. i.* Dostça mektup, sevgi mektubu.
muhabere *A. i.* Haberleşme, yazışma. *Muhabere memuru,* telgrafçı; *hutut-imuhabere,* telgraf hatları.
muhabir *A. i., s.* Haberler veren kimse, haberci.
muhacat *A. i.* Birbirini hicvetme.
muhacce *A. i.* İddia edip tartışarak kanıtlar ve tanıtlar ileri sürme.
muhaccel *A. s.* **1.** Gerdeğe konulmuş. **2.** *i.* Ayağı sekili, beyazlı at.
muhacemat *A. i.* Hücum lar, saldırmalar.
muhaceme *A. i.* Birden saldırma, üşüşme.
muhaceret *A. i.* Göç, göçme.
muhacim, muhacime *A. s., i.* Saldıran.
muhacimîn *A. i.* Saldıranlar, üşüşenler.
muhacir *A. s., i.* Göçmen.
muhacirîn *A. i.* **1.** Göçmenler, göç edenler. **2.** Peygamber Muhammet'in buyruğu ile Mekke'den Medine'ye göç edenler.
muhadaa *A. i.* Hilecilik, oyun etme.
muhadarat *A. i.* Bk. MUHAZEAT.
muhaddeb, muhaddebe *A. s.* **1.** Kamburlu, tümsekli. **2.** (Mat.) Dışbükey, konveks.
muhadde *A. s.* **1.** Sınırlanmış. **2.** Bilenmiş.
muhadder, muhaddere *A. i., s.* Kapalı, örtülü, kadın. Müslüman kadın.
muhadderat *A. i.* Örtülü kadınlar. Müslüman kadınları.
muhaddes, muhaddese *A. s.* Haber verilmiş, şükredilerek bildirilmiş.
muhaddir, muhaddire *A. s.* Uyuşturucu, duyguları uyuşturan, narkotik.
muhaddirat *A. i.* Uyuşturucu ilâçlar.
muhaddis *A i.* Hadisleri bildirmiş olan kimse.
muhaddisîn *A. i.* Hadisler

işiterek bildirmiş olan kimseler.

muhaddiş, muhaddişe *A. s.* Tırmalayan, bozukluk yapan.

muhadene, muhadenet *A. i.* Barış.

muhadese *A. i.* Konuşma, hikâye söyleşme.

muhadi' *A. s.* Aldatan hileci.

muhafaza *A. i.* Koruma, saklama.

muhafazakâr *F. s., i.* Değişiklik istemeyen, eskiye bağlı, tutucu.

muhaffet *A. s.* Hafifletilmiş, hafiflendirilmiş. *Esbab-i muhaffife,* (suç cezasını) hafifletici nedenler.

muhafız *A. s., i.* Kollu, kollayıcı, gözeten.

muhak, mahak *A. i.* Arabî ayların son üç gecesi; ayın güneşle beraber doğup görünmediği geceler.

muhakemat *A. i.* Muhakemeler.

muhakeme *A. i.* **1.** Yargılama. **2.** Usa vurma, uslamlama.

muhaki *A. s.* Benzeyen, benzer olan.

muhakkak, muhakkaka *A. s.* **1.** (Be.) Her halde, ne olursa olsun, yüzdeyüz. **2.** Doğruluğu kesin, gerçekleşmiş.

muhakkar, muhakkara *A. s.* Horlanmış.

muhakkem *A. s., i.* **1.** Sağlamlaştırılmış, yerleşmiş. **2.** Hakem.

muhakkik *A. s.* Bir olayı araştıran, gerçeği arayan.

muhakkikane *F. zf.* Gerçeği araştırana yakışır yolda.

muhakkikîn *A. i.* Gerçek araştıranlar, bulanlar.

muhakkir *A. s.* Hor ve hakir tutan.

muhakkirane *F. zf.* Tahrik eder halde.

muhal *A. s.* Mümkün olmayan, olmayacak.

muhalât *A. i.* Mümkün olmayacak şey.

muhalâta *A. i.* **1.** Karışma. **2.** Güzel uyuşma, anlaşma.

muhalefet *A. i.* Bir görüşe, bir tutuma karşı olma durumu.

muhalif, muhalife *A. s.* **1.** Aykırı. **2.** Bir görüşe, bir tutuma karşı olan.

muhaled *A. s.* Sürekli, kalacak, ebedî.

muhalledat *A. i.* Kalacak şeyler.

muhallef, muhallefe *A. s.* **1.** Bir ölünün bıraktığı mal, tereke. **2.** Geride kalan.

muhallefat *A. i.* Ölen bir kimsenin bıraktığı şeyler.

muhallefe *A. i.* Ölen bir adamın dul karısı.

muhalli *A. s.* Boşaltan. *Muhalliyet-ül-hava,* boşaltma tulumbası.

muhallid, muhallide *A. s.* ebedileştiren.

muhallil, muhallile *A. s.* **1.** Hulleci. **2.** Tahlil eden. (Kim.) Eriten.

muhamat *A. i.* **1.** Koruma. **2.** Avukat.

muhami *A. s., i.* **1.** Koruyan. **2.** Avukat.

muhammaz, muhammaza *A. s.* Hamızlanmış, paslanmış.

Muhammedî *A. s.* **1.** Pey-

gamber Muhammetle ilgili. **2.** Müslüman, iman etmiş.

muhammediye *A. s.* **1.** Muhammedi. **2.** *i.* Ahmet Bican'ın peygamber Muhammed'in hayatından bahseden ünlü eseri.

muhammen, muhammene *A. s.* Tahmin olunmuş.

muhammer *A. s.* Mayalanmış, ekşiyip kabarmış.

muhammes *A. s., i.* **1.** Beşli, beş katlı. **2.** (Ed.) Beş dizeli koşuk. **3.** (Mat.) Beşgen.

muhammin *A. s., i.* **1.** Tahmin eden, sanan. **2.** *i* Değer biçen, eksper.

muhanna *A. s.* **1.** Eğri, çarpık. **2.** Kınalanmış.

muhannes *A. s.* Korkak, alçak, namert.

muharebat *A. i.* Savaşlar.

muharebe *A. i.* **1.** Savaş. **2.** Savaşta yapılan çarpışmalardan her biri.

muharese, muhareset *A. i.* Koruma, muhafaza.

muharib, muharibe *A. s.* Savaşan, savaşçı.

muharref, muharrefe *A. s.* Gerçek anlamından başka bir anlam ile anlamı değiştirilmiş.

muharrefat *A. i.* Değiştirilmiş şeyler.

muharrem *A. i., s.* **1.** Haram hükmüne konulmuş, dince yasaklanmış. **2.** Hicret yılı aylarının, Arabî ayların ilki.

muharremat *A. i.* Dince yasaklanmış şeyler.

muharremiyye *A. i.* **1.** Yeni yıl bahşişi.

muharrer *A. s.* Yazılmış, yazılı.

muharrerat *A. i.* Yazılmış şey, yazılı kâğıtlar, mektuplar.

muharrib, muhrib *A. s.* Yıkıp yok eden.

muharrif *A. s.* Bozan, silen, hilecilik yapan.

muharrik, muharrike *A. s.* **1.** (Fiz.) Devindirici, devim veren, devitken. **2.** (Mec.) Kışkırtıcı, ayartıcı.

muharrir *A. s.* Yazar.

muharrirîn *A. i.* Yazarlar.

muharris *A. s.* Hırslandıran, hırs ve tamah arttıran.

muharriş, muharrişe *A. s.* **1.** İrkiltici, azdırıcı. **2.** Tırmalayıcı, kurcalayıcı.

muhasama *A. i.* **1.** Zıtlık, düşmanlık. **2.** Dava, uğraşma, didişme.

muhasamât *A. i.* Düşmanlık. *İlân-i muhasamât*, savaş ilânı.

muhasara *A. i.* Kuşatma, sarma, çevirme.

muhasebat *A. i.* Hesap işleri. *Divan-i muhasebat*, Sayıştay.

muhasebe *A. i* **1.** Hesap işi. **2.** Saymanlık.

muhasede *A. s.* Hasetleşme.

muhasım *A. s.* Hasım olarak karşılaşanlardan her biri.

muhasımîn *A. i.* Düşmanlar.

muhasır *A. s., i.* Muhasara eden, kuşatan.

muhasib, muhasebe *A. s.* Hesap uzmanı.

muhassal *A. s.* **1.** Hâsıl edilmiş, elde olunmuş. **2.** Hâsılı, hulâsa, *Muhassal-i kelâm*, sözün kısası.

muhassala *A. i.* Bileşke.

muhassan *A. s.* Kuvvetlendirilmiş, istihkâmlanmış.

muhassas, muhassasa *A. s.* (Birine) Ayrılmış, özgülenmiş.
muhassasat *A. s.* Ödenekler.
muhassenat *A. i.* **1.** Güzel işler. **2.** Üstünlük nedenleri.
muhassıl, muhassıla *A. s., i.* **1.** Hâsıl eden, husule getiren. **2.** Vergi tahsildarı.
muhassıs *A. s.* Tahsis eden, has kılan.
muhaşşi *A. s.* Haşiye yazan.
muhat *A. s.* **1.** Çevrilmış, kuşatılmış.
muhat *A. i.* Sümük, sıvışık sıvı. *Muhat-üş şeytan*, öğle sıcağında tel tel gibi gözüken güneş ışını.
muhatab, muhataba *A. s.* **1.** Kendisine söz söylenilen. **2.** *i.* (Dilb.) İkinci şahıs.
muhataba *A. i.* **1.** Söyleşme konuşma. **2.** (Mec.) Çekişme.
muhatabat *A.i* Konuşmalar.
muhatara *A. i.* Korkulu durum tehlike. *Sirket-i muhatara*, kârla zarar ortak olmak şartıyle ortaklık.
muhatarat *A. i.* Tehlikeler, zararlar ziyanlar.
muhatıb *A. s.* Birine söz söyleyen.
muhati, muhatiyye *A. s.* Sıvışkan, sıvı halinde.
muhaverat *A. i.* Konuşmalar.
muhavere *A. i.* Konuşma.
muhavvel, muhavvele *A. s.* **1.** Tahvil olunmuş. değiştirilmiş. **2.** Havale edilmiş.
muhavvelât *A. i.* Ödenmesi bir il ya da kuruma havale edilen devlet borcu.
muhavvil *A. s.* Değiştiren. *Cenab-i muhavvil-ül-havl. v-el-ahval*, halleri başka duruma değiştiren.
muhavvile *A. i.* Dönüştürücü, transformator.
muhayene *A. i.* Belli bir vakit için kiralama.
muhayyel, muhayyele *A. s.* Hayal edilen, imgelenen.
muhayyelât *A. i.* Hayal edilmiş, imgelenen şeyler.
muhayyem *A. s.* **1.** Ordugâh. **2.** Çadırda yatan (insan).
muhayyib *A. s.* Yoksun bırakan.
muhayyibâne *A. F. zf.* Yoksun bırakırcasına.
muhayyer *A. i.* **1.** Doğu müziğinde bir makam adı. **2.** Seçmeli, beğenmeye bağlı.
muhayyir *A. s.* İki şey arasında seçim yapılmasını serbest bırakan.
muhayyir *A. s.* Hayrette bırakan, şaşırtan. *Muhayyir-i ukul*, akılları durduran, çok şaşırtıcı.
muhayyile *A. i.* Hayal etme yetisi, imgelem
muhazara *A. i.* Edebiyat ve tarihle ilgili hikâyeler söyleme.
muhazarat *A. i.* Akılda tutulan hikâyeler, yararlı bilgiler.
muhazat *A. i.* Karşı durma.
muhazi *A. s.* **1.** Bir hizada bulunan. **2.** (Mat.) Koşut, paralel.
muhbir *A. i., s.* **1.** Haber ulaştıran, haberci. **2.** Gazete için haber toplayan. *Muhbir-i sadık*, imzasız mektup yazan .

muheyh *A. i.* (Bio.) Beyincik.
muhibb, muhibbe *A. s.* Muhabbetli, seven, sevişen.
muhibban *A. i.* **1.** Sevenler, dostlar. **2.** Bir tarikatin taraflısı olanlar.
muhibbane *A. zf.* **1.** Dostlara yakışacak biçimde .**2.** Tarikatsever kimseye yakışır yolda.
muhibbe *A. i.* Kadın sevgili, kadın dost.
muhikk, muhikka *A. s.* Haklı doğru.
muhikkane *A. zf.* Haklı, doğruya yakışır yolda.
muhill, muhille *A. s.* Bozan, dokunan. *Muhill-i asayiş,* güvenliği bozan; *-namus,* namusa zarar veren.
muhiş *A. s.* Ürküten, korkutan.
muhit, muhite *A. i., s.* **1.** Çevre, yöre. **2.** Saran, çevreleyen. *Muhit-i daire,* (Geo.) çember; *bahr-i muhit,* Okyanus.
muhitat *A. i.* Çevreler.
muhiy *A. i.* Dirilten, canlandıran, taze hayat veren.
muhkem, muhkeme *A. s.* Sağlam, sağlamlaştırılmış, pekiştirilmiş.
muhkemat *A. i.* İçinde hüküm bulunan Kur'an ayetleri. *Muhkemat-ı Kur'aniye,* anlamı açık ayetler.
muhlis, muhlise *A. s.* Dostluğu, inancı davranışları içten katıksız. *Muhlisiniz,* eski resmî yaz'da büyükten küçüğe hitap olarak «ben» anlamında kullanılırdı.
muhlisane *A. zf.* Dostlukla, içten gelerek.
muhnik *A. s.* Boğan, boğucu.
muhrik, muhrika *A. s.* **1.** Yakan, yakıcı. *Edviye-i muhrika,* yakıcı ilâçlar. **2.** Gönül yakan.
muhrib, muharrib *A. s.* Yıkıp yokeden.
muhsin, muhsine *A. s.* İyilik eden.
muhtac *A. s.* Kendisine bir şey gerek olan.
muhtacîn *A. i.* Muhtaçlar.
muhtal *A. s.* Hileci, dalavereci.
muhtale *A. s.* Hileci (kadın).
muhtar, muhtare *A s., ı.* **1.** Köy ya da mahalle işlerine bakmak için halkın seçtiği kimse. **2.** Özerk.
muhtariyyet *A. i.* Erkinlik, özerklik.
muhtasar, muhtasara *A. s.* Kısa, kısaltma.
muhtasaran *A. zf.* Muhtasar olarak.
muhtass, muhtassa *A. s.* Bir şey ya da kişiye özgü olan.
muhtazır *A. s.* Can çekişen, yolcu.
muhtebes *A. s.* Hapsedilmiş, tutuklanmış.
muhtecib *A. s.* Örtülü, örtünmüş.
muhtefi, muhtefiyye *A. s.* Gizlenen, saklanan, gizlenmiş, saklanmış.
muhtekir *A. s., i.* Vurguncu, istifçi, spekülatör, karaborsacı.
muhtelic, muhtelice *A. s.* (Elinde olmadan) Titreyen.
muhtelefün fih *A. s.* Üzerinde uyuşulamayan.
muhtelif, muhtelife *A. s* Türlü, çeşit çeşit, çeşitli.

muhtelis *A. s.* Devlet malından çalan, çalıp çırpan.
muhtelit, muhtelita *A. s.* Karışık, karma.
muhtel *A. s.* Bozuk, bozulmuş, karışmış.
muhtemel, muhtemele *A. s.* **1.** Olabilir, olmayacak şey değil. **2.** (Mant.) Olası.
muhtemelât *A. i.* Olabilir şeyler.
muhtemer *A. s.* Mayalanarak ekşiyip kabarmış.
muhtenik, muhtenika *A. s.* Boğulmuş, boğuk.
muhtera' *A. s.* İcat olunan şey.
muhterem, muhtereme *A. s.* Saygıdeğer.
muhteri' *A. s.* Türetici.
muhterik, muhterika *A. s.* Yanmış.
muhterif *A. s., i.* İş sahibi sanatçılar.
muhteris *A. i.* Tutkulu.
muhteriz, muhterize *A. s.* Sakınan, çekinen.
muhterizane *F. zf.* Sakınarak, çekine çekine.
muhtesib *A. i.* **1.** (Eski) Belediye işleri görevlisi **2.** (Eski) Güvenlik ve belediye işine bakan görevli.
muhteşem *A. s.* Görkemli, gösterişli, büyük ve göz alıcı.
muhtevi *A. s.* İçine almış, kavramış.
muhteviyat *A. i.* İçindekiler.
muhtı, muhtıe *A. s.* Hata ve günâh işleyen.
muhtır *A. s.* Hatıra getiren, hatırlatan.
muhtıra *A. i.* **1.** Takvim biçimindeki defter. **2.** Günlük. **3.** Bir devletin bir devlete politik sorunlarla ilgili olarak yolladığı yazı.
muhyi *A. s.* **1.** Canlandırıcı, hayat verici. **2.** Maddi ve manevî güçleri arttırıcı, kuvvetlendirici.
muhzır *A. i.* İlgilileri mahkemeye çağırmak ve götürmekle görevli kimse.
muid *A. i.* Öğretmen yardımcısı.
muin *A. s.* Yardımcı.
muizz *A. s.* Ağırlayıcı, izzet ve ikram eyleyici.
muka'ar *A. s.* İçbükey, konkav.
mukabbız *A. s.* Daraltan, sıkan.
mukabbel *A. s.* Öpülmüş.
mukabbil *A. s.* Öpen.
mukabele *A. i.* **1.** Karşılık verme, karşılama, karşılık. **2.** Karşılaştırma. **3.** Karşılıklı yapılan okuma. *Mukabele bilmisl,* misilleme; *cebr ü mukabele,* cebir, denklem.
mukabil *A. s.* **1.** Karşı karşıya gelen. **2.** Bir şeye karşı, bir şeye karşılık yapılan. **3.** (*i.*) Karşılık. **4.** (*zf.*) Karşılığında.
mukaddem, mukaddeme *A. s.* **1.** Önce gelen, önceki. **2.** Redif askerinin birinci sınıfı.
mukaddema *A. zf.* Bundan önce, evvelce.
mukaddemat *A. i.* **1.** Önceler, başlangıçlar, ilkler. **2.** (Mant.) Önermeler.
mukaddeme *A. i.* **1.** Başlangıç. **2.** Önsöz.

mukadder, mukaddere *A. s.* Yazılı, alında yazılı.
mukadderat *A. i.* Alın yazısı, yazgı.
mukaddes, mukaddese *A. s.* Kutsal.
mukaddesat *A. i.* Kutsal şeyler.
mukaddim *A. s.* Sunan, bir büyüğe veren.
mukaddime *A. s.* Sunulan, bir büyüğe verilen şey.
mukaffa *A. s.* Uyaklı, kafiyeli.
mukalled *A. s.* Boynuna gerdanlık takılmış.
mukallid *A. s.* Başka kalıba sokan.
mukallid *A. s.* Taklitçi, yansılayıcı.
mukallidane *A. zf.* Taklitçiye yakışır şekilde.
mukannen, mukannene *A. s.* Zamanı ya da niteliği belli, şaşmayan.
mukaraa *A. s.* **1.** Ad çekişme. **2.** Çekişme, vuruşma.
mukarebet *A. i.* Yakınlık, hısımlık, akrabalık.
mukarenet *A. i.* Bitişiklik, Yakınlaşıp ulaşma, bir yere gelme, kavuşma.
mukarin *A. s* Bitişik, ulaşmış.
mukarnes *A. s.* Merdiven biçiminde dereceleri ve burçları bulunan, kubbe biçiminde olan.
mukarreb *A. s.* Yaklaşmış, yakın. *Melek-i mukarreb,* Tanrıya yakın melek.
mukarrebîn *A. i.* **1.** Yakınlar. **2.** Padişahın özel işlerini gören kimseler.
mukarrer *A. s.* **1.** Kararlaşmış. **2.** Kuşkusuz. **3.** Bildirilmiş.
mukarrib *A. s.* Yaklaştıran, yakınlaştıran.
mukarrir *A. s.* **1.** Anlatan, bir maddeyi ayrıntısıyle anlatan. **2.** (*i.*) Medresede profesör yardımcısı.
mukasama *A. i.* Paylaşma, bölüşme.
mukassat *A* Taksitli.
mukassatan *A. zf.* Taksitle, taksitli olarak.
mukassem, mukasseme *A. s.* Ayrılmış, bölünmüş.
mukassır *A. s.* Kusur işleyen.
mukassi *A. s.* Dar, kasvetli.
mukassim *A. s.* Ayıran, bölen. (Mant.) İkilem, dilemma.
mukataa *A. i.* **1.** Arazinin belli bir kira karşılığı birine bırakılması. **2.** Bağ, bahçe, arsa için verilen vergi.
mukatelât *A. i.* **1.** Öldürüşmeler. **2.** Savaşlar, kavgalar.
mukalete *A. i.* **1.** Birbirini öldürme, vuruşma. **2.** Savaş, kavga.
mukatta' *A. i.* Kesilmiş, kesik, ayrı.
mukattaat *A. i.* **1.** Kesik şeyler. **2.** (Ed.) Şurdan burdan alınmış manzume parçaları, türlü gazel ya da kasidelerden seçilmiş beyitler. **3.** Her biri bir kelimeyi simgeleyen harfler ve tamamlanmış cümleler.
mukattar *A. s.* İmbikten çekilmiş, damıtılmış. *Ma-i mukattar,* damıtık su.
mukavele *A. i.* Sözleşme.
mukavemet *A i.* **1.** Dayanma, karşı durma, karşı koyma, direniş. **2.** (Fiz.)

Direnç. **3.** (Fels.) Direngi.

mukavim, mukavime *A. s.* Karşı duran, dayanan direnen.

mukavva *A. i.* **1.** Berkleştirilmiş, sağlamlaştırılmış. **2.** (*i.*) Mukavva.

mukavves, mukavvese *A. s.* Kavisli, eğri, eğmeçli.

mukavvi *A. s.* **1.** Kuvvetlendirici, güç katıcı.

mukavvim, mukavvime *A. s.* **1.** Eğriyi doğrultan, düzelten. **2.** Kıvama getiren. **3.** Fransızcadan *substrat* ya da *substratum* karşılığı; dayanak.

mukayese *A. i.* **1.** Karşılaştırma, ölçüştürme, oranlama.

mukayyed, mukayyede *A. s.* **1.** Bağlı, sınırlanmış. **2.** Yazılmış, yazılı, kayıtlı.

mukayyi *A. s.* Kusturan.

mukayyid *A. i.* **1.** Kayda geçirici. **2.** Kaydedici makine.

mukbil, mukbile *A. s.* İkballi, kutlu, mutlu.

mukdim, mukdime *A. s.* Bir işte dikkatli ve sürekli çalışan.

mukim *A. s.* Sürekli ya da geçici olarak bir yerde oturan.

mukmir, mukmire *A. s.* Ayışıklı, mehtaplı.

mukni, muknia *A. s.* Kanaat getirten, kandıran.

mukri *A. s.* (Kur an) Okuyan.

mukriz *A. s.* Borç veren.

muktataf *A. s.* Derlenmiş, derleme.

muktatafât *A. i.* Derlenmiş şeyler.

muktaza *A. s.* **1.** İktiza eden, gereken. **2.** Yasalara uygun olarak yazılan kenar yazı.

muktazi, muktaziyye *A. s.* İktiza eden, gerekli.

muktaziyyat *A. i.* **1.** İktiza eden, gerekli şeyler. **2.** Sonuçlar.

muktebes, muktebese *A. s.* Bir yerden alınan, yararlanılan.

muktebis *A. s.* Birinin bilgisinden yararlanan.

mukteda *A. s.* **1.** Örnek tutulan. **2.** Önde bulunan.

muktedi *A. s.* Uyan, arkadan gelen.

muktedir, muktedire *A. s.* **1.** Erkli. **2.** Bir işi yapabilen, becerebilen.

muktefa *A. i.* Birinin ardı sıra giden, uyan, örnek tutan.

mukterin *A. s.* Yaklaşan, yakın gelen

muktesid *A. s.* Tutumlu.

mulin, muline *A. s.* İlân eden, bildiren.

mum *F. i.* Mum.

mumaileyh *A. s.* İşaret olunan, adı geçen.

mumiyan *F. s.* İnce belli.

mumya *A. i.* **1.** Eski Mısırlıların birtakım kokulu maddelerde çürümeyecek hale koydukları ceset. **2.** Bir masal ilâcı. **3.** Çok zayıf.

munafık *A. s., i.* **1.** Arabozan. **2.** Peygamber zamanında yalandan İslâm olup da kâfirlikte direnenlerden her biri.

munazzaf, munazzafa *A. s.* Temizlenmiş, arınmış.

munbasit, munbasite *A. s.* **1.** Açılmış, yayılmış, açık. **2.** Açık, ferah.

munfasıl, munfasıla *A. s.* **1.** Ayrılmış, ayrı. **2.** Memurluktan çıkmış. *Huruf-i munfasıla*, alttan bitişmeyen harfler (elif, d, z, r, zel, v); *zamir-i munfasıl*, (Arap gra.) başka sözcüğe bitişik olmayan zamir.

munhasır, munhasıra *A. s.* Kuşatılmış, çevrili. **2.** Yalnız bir şey ya da bir kimseye özgü olan.

munhasıran *A. zf.* Sadece, yalnızca.

munis, munise *A. s.* **1.** Herkesle görüşen, kanı sıcak. **2.** İnsandan kaçmayan, alışık.

munkabız, munkabıza *A. s.* **1.** Toplanmış, çekilmiş, büzülmüş. **2.** Sıkılmış, sıkıntılı. **3.** Pekliğe tutulmuş.

munkalib *A. s.* Değişmiş.

munkatı, munkatıa *A. s.* **1.** Kesilmiş, kesik. **2.** Arkası gelmeyen, son bulan. **3.** Ayrılmış. **4.** Herkesten ayrılıp bır kişiye bağlı kalan. **5.** (Geo.) Süreksiz, kesikli.

munsabb *A. s.* (Bir ırmağa ya da denize) Dökülen, karışan.

munsarif, munsarife *A. s.* **1.** Çekilip giden. **2.** (A. Dilb.) «n» ve «i» okunan (isim).

munsarih *A. s.* Açık, meydanda.

munsif, munsife *A. s.* **1.** İnsaflı. **2.** Kötülükte aşırı gitmeyen.

munsifane *A. zf.* İnsaflıca.

muntabı, muntabıa *A. s.* **1.** Yaradılıştan olan. **2.** Basılmış, damgalanmış, **3.** Hoş görünen, güzel.

muntabık, muntabıka *A. s.* **1.** Uygun, birbirine tam uyan.

muntafi *A. s.* **1.** Sönmüş, sönük, bastırılmış. **2.** (Fiz.) Sönümlü.

muntasıf, muntasıfa *A. s.* **1.** Yarılanmış. **2.** (*i.*) Yarı, orta.

muntazam, muntazama *A. s.* **1.** Sıralanmış, düzgün. **2.** Tertipli. **3.** (Mat.) Düzgün.

muntazaman *A. zf.* Düzgün olarak.

muntazar *A. s.* Beklenmiş, beklenilen, gelmesi umulan.

muntazır, muntazıra *A. s.* Bekleyen, gözeten.

munzamm, munzamma *A. s.* Katılan, üste konan.

mur *F. i.* Karınca.

murabaha *A. i.* **1.** Malı aşırı kârla satma. **2.** Yasanın izin sınırını aşan faiz alma.

murabba' *A. i.* Ezik reçelin koyusu

murabba', murabba *A. s.* **1.** (Mat.) Dördül, kare. **2.** (Ed.) Divan edebiyatında her bendi dört dizeden oluşmuş yazı biçimi.

murad *A. i.* **1.** İstek. **2.** Maksat. *Lafz-ı murad*, anlamı için değil, lafzı için söylenmiş kelime, söz.

murafaa *A. i.* Duruşma.

murafakat *A. i.* Arkadaşlık, birlikte bulunma.

murafık, murafıka *A. s* Arkadaşlık eden, bir şeyle birlikte bulunan.

murahham *A. i.* Kısaltılma. *Abréviation* karşılığı.
murahhas, murahhasa *A. s.* Delege.
murahhasa *A. i.* Ermeni piskoposu.
murahık *A. i.* Yeniyetme, büluğ çağına yani 12 yaşına basmamış çocuk.
murakaba *A. i.* **1.** Denetleme, denetim, denet. **2.** Kendi iç evrenine bakma.
murakıb *A. s.* Denetçi.
murakka *A. s.* Yama yama üstüne dikilmiş, yamalı. *Delk-i murakka*, düzenbazların kendilerini derviş göstermek için giydikleri yamalı hırka.
murakka'a *A. i.* Mukavva üzerine yazılmış güzel yazı örneği.
murakka'ât *A. i.* Güzel yazı örnekleri.
murakkak *A. s.* İncelmiş, ince.
murakkam *A. i.* **1.** Yazılmış, yazılı. **2.** Sayı konulmuş, numaralanmış.
murakkım *A. s.* Pusulanın iğnesi.
murân *F. i.* Karıncalar.
murane *F. zf.* Karıncavarî, ufak, âcizce.
murassa *A. s.* **1.** Cevahirli. **2.** (Ed.) İki dizesi kelime kelime birbiriyle aynı ölçü ve uyakta olan (söz). **3.** Bir yazı sitili.
murassa, murassasa *A. s.* Kalay ya da kurşunla kaplanmış.
murçe *F. i.* Karıncacık.
murdar *F. s.* Mundar, pis.
murdıa, murzıâ *A. i.* **1.** Çocuğa süt veren, süt emziren, emzikli. **2.** Sütnine.
muris, murise *A. s.* Kalıt miras bırakan, kalıtçı.
murtabıt, murtabıta *A. s.* Bağlanmış, bağlı, ilgisi olan.
murtad *A. s.* Müslümanlığı bırakıp başka bir dine giren.
murtaız *A. i.* Talimli tay.
murtaza *A. s.* **1.** Beğenilmiş, seçilmiş. **2.** (*Ö.i.*) Halife Ali'nin lakabı.
murtazavi *A. s.* Halife Ali ile ilgili.
musa *A. i.* Vasiyet olunan mal ve menfaat. *Musa bih*, vasiyet olunan şey; *musa leh*, vasiyet olunan kimse.
musab *A. s.* **1.** Üzerine düşmüş, rastlamış. **2.** Düşkün, yakalanmış, bir fenalığa tutulmuş.
musabere, musaberet *A. i.* Katlanma, sabretme.
musabbiyet *A. i.* Bir hastalığa yakalanma.
musaddak, musaddaka *A. s.* Gerçek ve gerekliliği yazı ile bildirilmiş.
musaddar *A. s.* Çıkmış, sudur etmiş.
musaddık, musaddıka *A. s.* Gerçekliğini ve geçerliliğini resmî yazı ile bildiren.
musadefe, musadefet *A. i.* Rasgelme, rastlama.
musadakat *A. i.* Karşılıklı dostluk.
musademe *A. i.* **1.** Çarpışma, tokuşma, birbirine çarpma. *Musademe-i sefâin*, gemilerin çarpışması. **2.** Silahlı çarpışma.
musadere *A. i.* **1.** Zor alımı.

Musadere alel-matlub, (Mant.) **2.** Bir şeyi gene kendisiyle kanıtlamaya kalkmak işi.

musadif, musadife *A. s.* Rastlayan, rasgelen.

musafaha *A. i.* El sıkışma, tokalaşma.

musafaka *A. i.* El sıkışma, pazarlık kesişme.

musafat *A. i.* İçten dostluk.

musaffa *A. s.* Temizlenmiş, arınmış.

musaffi, musaffiyye *A. s.* Tasfiye eden, temizleyen.

musafih *A. s.* Musafaha eden, el sıkışanlardan her biri.

musaggar, musaggara *A. s.* Küçültülmüş, -cik, -cak anlamında olan.

musahabe, musahabet *A. i.* Konuşma.

musaheret *A. i.* Evlenme ile olan akrabalık.

musahhaf *A. s.* Yanlışlıkla değiştirilmiş.

musahhah, musahhaha *A. s.* Tashih olunmuş, düzeltilmiş.

musahhih *A. i.* Düzeltici, düzeltmen.

musâhib *A. s., i.* **1.** Biriyle konuşan, arkadaş. **2.** Bir büyük kişinin yanında bulunarak kendisini konuşma ve latifeleriyle eğlendiren. **3.** Padişahların özel hizmetlerinde bulunanlardan her biri.

musâhibe *A. s. ,i.* Kadın musahib.

musakka *A. s.* **1.** Sakyedilmiş, sulanmış. **2.** Musakka (yemek).

musalaha *A. i.* **1.** Barışma, uzlaşma. **2.** Güvenlik.

musalih *A. s.* Barışan.

musalla *A. i.* **1.** Namaz kılmaya özgü açık yer. **2.** Cami civarında cenaze namazı kılınan yer. *Seng-i musalla*, musalla taşı.

musallat *A. s.* «Başına belâ etmek» ve «başına dolamak» anlamına gelen musallat etmek deyiminde geçer.

musallî *A. s.* Beş vakit namazını hep kılan.

musallit *A. s.* Birine musallat olan, sataşan.

musammat *A. s.* Beyitleri uyaklı dört bölümden oluşan manzume.

musammem, musammeme *A. s.* Kesin olarak kararı verilmiş.

musammet, musmet *A. s.* **1.** İçi boş, kof olmayan şey. **2.** Arap alfabesinde (b, f, l, m, n, r'den başka harfler.)

musanna', musannaa *A. s.* **1.** Sanatlı. **2.** (Fels.) Yapıntılı. **3.** Uydurma, düzme.

musannef, musannefe *A. s.* Sıraya konmuş, derilmiş, toplanmış.

musannefat *A. i.* Yazılmış kitaplar. kalem eserleri.

musannif *A. s. i.* **1.** (Kitap) Yazan. **2.** Sıralaç.

musannifan *F. i.* Yazarlar.

musannifîn *A. i.* Yazarlar.

musaraa *A. i.* Güreşme, pehlivanlık.

musarra' *A. s.* İki dizesi uyaklı olan beyit.

musarrah, musarraha *A. s.* Ayrıntılarıyle apaçık anlatılmış. Söz götürmeyecek derecede açık.

musarrahan *A. zf.* Açıkça, kesin olarak.
musattah, musattaha *A. s.* Düzletilmiş, yassı, düzlem. *Hendese-i musattaha,* düzlem geometri; *Küre-i musattaha,* düzlemküre.
musattar *A. s.* Tastir olunmuş, yazılmış.
musavver, musavvere *A. s.* **1.** Resimli, tasvirli. **2.** Zihinde tasarlanmış, düşünülmüş. *Ruh-i musavver,* cisimlenmiş ruh.
musavvir, musavvire *A. s., i.* **1.** Suret veren, tasvir eden. **2.**Ressam, resimci. **3.** *Madde-i musavvire,* protoplazma.
musavvire *A. i.* Hayal.
musaykal *A. s.* Cilâlı, parlak.
mushaf *A. i.* **1.** Sayfa halinde yazılmış şey, kitap. **2.** Kuran.
musi *A. s., i.* **1.** Vasiyet eden, birini vasi gösteren. **2.** Tavsiye eden.
musîb, musibe *A. s.* Yanılmayan.
musîbet *A. i.* **1.** Felâket. **2.** *s.* (Mec.) Uğursuz.
musil *A. s.* Ulaştıran, yetiştiren.
musile, muvassile *A. s.* Müderrislikte ikinci yüksek derece. *Musile-i sahn, -Süleymaniye,* Fatih ve Süleymaniye müderrislikleri.
musikar *F. i.* **1.** Gagasında, yel estikçe türlü sesler çıkaran bir masal kuşu. **2.** Bir tür ağız armonikası.
musirr *A. s.* Israr eden, direnen, ayak direyen.
musirrane *F. s.* İnat ve ısrar eder surette, ayak direyerek.
muslih *A. s.* **1.** Düzelten. **2.** Barış, görüş eden ara iyileştiren.
mustabir *A. s.* Sabreden.
mustalah *A. s.* Çok terimli olan, ağdalı.
mustalahat *A. i., s.* Teknik terimler.
mustaf *A. s.* Saf ve tabur halinde dizilmiş.
mustafâ *A. s.* Seçilmiş, seçkin.
Mustafavi, Mustafaviyye *A. s.* Peygamber Muhammet Mustafa'yla ilgili. *Ahlâk-i mustafaviyye,* Peygamber Muhammet'in ahlâkı; *ahadis-i mustafaviyye,* peygamber Muhammet'in hadisleri.
mustar *A. s.* Bk. MUZTAR.
mustarib *A. s.* Bk. MUZTARİB.
mustashib *A. s.* Birini yanına alan, birlikte götüren.
mustashiben *A. zf.* Birlikte.
mustatab *A. s.* İyi, güzel, âlâ. *Kitab-i mustatab,* güzel kitap.
mustatil *A. s.* **1.** Uzayan. **2.** (Geo.) Dikdörtgen. *Müstatil-ür-re's,* uzun kafalı.
mustazhar *A. s.* Dayanan, arka veren, arka çıkan.
mustazhir *A. s.* Dayanan, arka veren.
mustazref *A. s.* **1.** Zariflik, nükte. **2.** Saran, çevreleyen.
muş *F. i.* Fare.
muşamma' *A. s.* Muşamba.
muşek *F. i.* Fare yavrusu.
muşikâf *F. s.* Kılı yarar gibi inceden inceye araştıran.

muşikâfane *F. zf.* Çok inceden inceye.
muşt *F. i.* Yumruk, avuç.
muştzen *F. s.* Yumruk vuran, yumrukçu.
muta', mutaa *A. s.* İtaat olunan boyun eğilen. *Cihan-mutâ,* dünyaya hükmü geçen; *Evamir-i mutaa,* uyulan buyruklar.
mu'ta *A. s.* **1.** Verilmiş olan. **2.** (Fels.) Veri.
mutaassıb, mutaassıba *A. s.* Taassubu olan, bağnaz.
mutaassıbane *F. zf.* Mutaassıpça.
mutabakat *A. i.* **1.** Uygunluk, birbirini tutar olma. **2.** Uyuşma.
mutabbak *A. s.* Tatbik olunmuş, uydurulmuş.
mutabık *A. s.* **1.** Birbirine uyan, uygun.
mu'tad, mu'tade *A. s., i.* Âdet olunmuş, alışılmış. *Bermutad,* her vakit yapıldığı üzere.
mu'tadî *A. s.* Alışılmış, her vakitki.
mutaf, mataf *A. s.* Etrafında dönülen, dolaşılan.
mutahassıs *A. s.* **1.** Bir işe ayrılmış, bir işte kullanılan. **2.** Bir bilgi kolu ya da bir işte derinleşmiş olan, uzman.
mutahhar, mutahhara *A. s.* **1.** Temizlenmiş, temiz. **2.** Kutsal. *Ravza-i mutahhara,* Peygamber Muhammed'in türbesi.
mu'tak, mu'takka *A. s.* Azat edilmiş, azatlı. *Abd-izmu'tak,* azat edilmiş köle; *Cariye-i mu'taka,* azat edilmiş cariye, halayık.
mutalebat *A. i.* İstenilen şeyler, istekler.
mutalebe *A. i.* **1.** Hakkını isteme. **2.** Dava, iddia.
mutallâ *A. s.* Yaldızlanmış, yaldızlı.
mutallaka *A. i.* Boşanmış kadın eş.
mutalsam, mutalsama *A. s.* Tılsımlı, büyülü.
mutantan, mutantana *A. s.* Tantanalı, gürültülü, patırtılı; çok parlak.
mutaredat *A. i.* Vuruşmalar, çarpışmalar.
mutarete, mutaredet *A. i.* Karşılıklı saldırma, birbirine saldırıp savaşma.
mutarra *A. s.* Çok taze, parlak.
mutarraz, mutarraza *A. s.* İşlenmiş.
mutasaddi *A. s.* **1.** Bir işe girişen. **2.** Başkasına saldıran.
mutasaddır *A. s.* Başa geçip oturan, başta kurulan.
mutasallib *A. s.* **1.** Sertleşen, katılaşan, sert, sağlam. **2.** Din işlerinde gayretli.
mutasallibane *F. zf.* Mutasallip olana yakışır yolda.
mutasallif *A. s.* Aşırı bilgiçlik ve incelik taslayan.
mutasallifane *F. zf.* Mutasalliflere yakışır yolda.
mutasarrıf, mutasarrıfa *A. s.* **1.** Kendinde kullanım hakkı olan, elinde bulunduran. **2.** *i.* (Eskiden) Bir sancağın en büyük yönetim görevlisi.
mutasavver *A. s.* Tasarlanmış, düşünülmüş.
mutasavvıf *A. s., i.* Tasavvuf yolunda ilerlemiş kimse.

mutasavvıfa *A. i.* Mutasavvıflar, sofular.
mutasavvifîn *A. i.* Sofular.
mutasavvır *A. s.* Tasarlayan, zihninde hayalleyip karar veren.
mu'tasım *A. s.* **1.** Eliyle tutan, yapışan. **2.** Günahtan çekinen.
mutatabbib,mutatabbibe *A. s.* Yalandan hekim, şarlatan.
mutatahhir *A. s.* Maddî ve manevî temizlenen.
mutatavil, mutatavile *A. s.* Uzun olan, uzanan.
mutatayyir *A. s.* Üzerine uğursuzluk geliyormuş sanan.
mutavaat *A. i.* **1.** Bağlı olma, itaat edip baş eğme. **2.** (Dilb.) Dönüşlü, öze dönüşlü (fiil).
mutavassıl, mutavassıla *A. s.* Eren, kavuşan. *Mutavassıl-i ilâllah,* Tanrıya kavuşan.
mutavassıt, mutavassıta *A. s.* **1.** Aracı. **2.** *s.* Orta, ortalama.
mutavattın, mutavattına *A. s.* Bir yeri vatan tutup yerleşen, yerleşmiş.
mutavazzıh *A. s.* Açıklanan, açık olan.
mutavele *A. i.* Sürüncemede bırakma, işi uzatma.
mutavî' *A. s.* İtaatli.
mutavvak *A. s.* Halkalı, zincirli.
mutavvel, mutavvele *A. s.* **1.** Uzatılmış, tafsil edilmiş. *Makale-i mutavvele,* mufassal makale. **2.** Medreselerde okutulan Arap edebiyatına dair ünlü bir kitap.
mu'tayat *A. i.* (Fels.) Veriler.
mutayebat *A. i.* Eğlenceli hikâyeler, fıkralar.
mutayebe *A. i.* Şakalaşma, latife etme.
mutayyeb, mutayyebe *A. s.* **1.** Güzel kokular sürünmüş. **2.** Hatırı hoş edilmiş, kutlu.
mutazalli *A. s.* **1.** Gölgede bulunan. **2.** Korunan.
mutazallim *A. s.* Kendisine yapılan haksızlıktan sızlanan.
mutazallimane *F. zf.* Sızlananlara uyacak biçimde.
mutazammın *A. s.* **1.** İçine alan, kapsayan. **2.** Üstüne alan, kefil olan.
mutazarrı, mutazarrıa *A. s.* Yalvarıp yakaran.
mutazarrır *A. s.* Zarar gören.
mutbik, mutbika *A. s.* Bütün, tam. *Cünun-i mutbik,* sürekli deiilik; *hummay-i mutbika,* iyileşemeyip süren humma.
muteber, mutebere *A. s.* **1.** Geçer, sayılır, kullanılır. **2.** İtibarı olan, sözü geçen.
muteberan *A. i.* **1.** İtibarlı, onurlu kimseler. **2.** Bir yerin, bir mesleğin, bir sınıfın ileri gelenleri.
muteberat *A. ç., i.* İtibarlı, geçer nesneler.
mu'tedd *A. s.* Sayılmış.
mu'tedil, mu'tedile *A. s.* **1.** Ne az ne çok, orta halde bulunan. **2.** Yavaş, mülâyim. **3.** Uygun, biçimli. (Coğr.) **4.** Ilıman.
mu'tedilâne *F. s. zf.* Mutedil surette, orta yolda.
mu'tekad *A. i.* İnanılan, itikat olunan şey.

mu'tekadat *A. i.* İnanılan, iman edilen şeyler.

mu'tekid, mu'tekide *A. s.* **1.** İnanan, bir şeye inanmış olan. **2.** İnanç sahibi, dinine bağlı.

mu'tekif, mu'tekife *A.s.* Bir tapınak ya da türbe yanına çekilip ibadetle uğraşan.

mu'tell, mu'telle *A. s.* İlletli, sakat.

mu'temed, mu'temede *A. s.* **1.** İnanılıp güvenilen kimse. **2.** Maaş ve avansı istihkak sahiplerine ödeyen kimse.

mutena *A. s.* İtinalı, özenilmiş, özenle yapılmış.

muteref *A. s.* Gizlenmeyip söylenmiş.

muterif, muterife *A. s.* Kusurunu gizlemeyip anlatan.

muteriz, muterize *A. s.* **1.** İtiraz eden, karşı gelen. **2.** Karşıt fikirli. *Cümle-i muterize*, sözün arasına rasgele sokulmuş ve çoğukez giyme içinde bulunan cümle.

muterize *A. i.* Giyme denilen ( ) işaretinin adı.

mu'terizîn *A. i.* İtiraz edenler.

mu'tesif, mu'tesife *A. s.* Doğru yoldan, adaletten ayrılıp haksızlık yapan.

mu'teyat *A. i.* Mutalar. (Fels.) Veriler.

mu'tezil, mu'tezile *A. s.* Cemaatten ayrılıp bir yana çekilen.

mu'tezile *A. i.* Kaderciliği yadsıyanlar.

mu'tezir, mu'tezire *A. s.* Özür dileyen.

mu'tezirane *F. zf.* Özür dileyerek.

muti', mutia *A. s.* **1.** İtaat eden, baş eğen. **2.** Tabi, bağlı. **3.** Rahat ve uslu.

mu'ti *A. s.* Veren, itaat eden.

mutlak, mutlaka *A. s.* **1.** Salıverilmiş, başı boş bırakılmış. **2.** Salt, saltık. **3.** Kayıtsız, şartsız. *Mutlak-ül-inan*, yuları bırakılmış, başı boş. *Hayr-i mutlak*, salt iyilik; *hükümet-i mutlaka*, bir hükümdarın kayıtsız şartsız yönetimi altında bulunan hükümet; *vekil-i mutlak*, hiç bir kayıt ve şarta bağlı olmayan vekil (Sadrazam), *vücud-i mutlak*, *zat-i mutlak*, Tanrı.

mutlaka *A. zf.* Kayıtsız şartsız, ille.

mutlakiyyet *A. i.* Bir hükümdarın kayıtsız şartsız yönetimi altındaki hükümet şekli. *Mutlakiyyet-i idare*, bir kişinin isteğine bağlı yönetim sistemi.

mut'im *A. s.* Yemek verici, yedirici, doyuran.

mutmain *A. s.* Gönlü kanmış, kuşkusu kalmamış.

mutrib *A. i.* Çalgıcı, saz çalan. Hanende; şarkı, ilâhi okuyan. *Mutrib-i felek*, Venüs, Zühre.

muttali, muttalia *A. s.* Bir işten haberli, bilgili olan.

muttarid, muttaride *A. s.* Sıralı, düzgün, birdüziye giden.

muttariden *A. zf.* Hiç değişmeden, birdüziye, biteviye.

muttasıf, muttasıfa *A. s.* **1.** Bir hal ya da sıfatla vasıf-

lanmış. 2. Kendisinde bir hal ve sıfat bulunan.

muttasıl, muttasıla *A. s.* 1. Bitişik, başka bir şeye ulaşmış. 2. Ara vermeyen, aralıksız.

muttasılan *A. zf.* Bitişik olarak, birdüziye.

muvacehe *A. i.* 1. Yüzleşme, yüz yüze gelme. 2. Karşı, ön. *Bilmuvacehe*, yüzleştirerek.

muvadea *A. i.* Düşmanlığı bırakıp barışma.

muvafaka, muvafakat *A. i.* 1. Uygun görme, onama. *Muvafakat-i tarafeyn*, iki tarafın razı olması; *bilmuvafaka*, razı olarak.

muvaffak, muvaffaka *A. s.* 1. Başarmış, başarılı (kimse). 2. Başarılmış, başarılı (iş).

muvaffakiyyet *A. i.* Başarı.

muvaffık *A. s.* Muvaffak eden, başarıyı sağlayan (Tanrı). *Cenab-i muvaffık-ül-umur*, işleri başarttıran (Tanrı).

muvafık *A. i.* 1. Uygun, yerinde, yaraşık. 2. Oydaş.

muvahhad *A. s.* Bir ve tek hale konmuş. *Düyun-i muvahhade*, birleştirilmiş borçlar.

muvahhid, muvahhide *A. s.* Tanrının birliğine inanan,

muvahhidane *A. zf.* Muvahhide yakışır biçimde.

muvahhidîn *A. i.* Tanrı birliğine inananlar.

muvahhiş, muvahhuşe *A. s.* Korkutup ürküten.

muvakkar, muvakkara *A. s.* 1. Ağırlanmış, hakkında saygı gösterilmiş olan. 2. Vakarlı, ağır başlı.

muvakkat, muvakkate *A. s.* Belirli bir vakte mahsus, sürekli olmayan, geçici. *Hükümet-i muvakkate*, geçici hükümet.

muvakkaten *A. zf.* Geçici olarak, eğreti olarak.

muvakkir *A. s.* Ağırlayan, ululayan; saygı gösteren.

muvakkit *A. i.* Vakti belirten (kimse).

muvakkithane *F. i.* Muvakkitin bulunduğu oda.

muvalât *A. i.* Dostluk, karşılıklı sevgi, koruma, yardım.

muvaneset *A. i.* 1. Birine alışıp birlikte yaşama. 2. İnsandan kaçmayış, alışma.

muvanis *A. s.* Alışık, insandan kaçmayan.

muvarede *A. i.* 1. Gidip gelme. 2. İki şairin, birbirinden habersiz olarak bir rastlantıyla aynı beyti söylemeleri.

muvasala *A. i.* Yetişme, uzlaşma. *Tarik-i muvasala*, bir yere ulaşma yolu.

muvasalat *A. i.* Varma, ulaşma, yetişme.

muvasât *A. i.* 1. Yardım, dostluk. 2. Ölen bir memurun ailesine bağlanan maaş.

muvaşşah, muvaşşaha *A. s.* 1. Süslenmiş, süslü. 2. (Ed.) Dizelerinin ilk harfleri bir sözcüğü oluşturan manzume, akrostiş.

muvazaa *A. i.* 1. İki kişi karşılıklı birleşerek yalandan iş görme. 2. Danışıklı dövüş.

muvazabet *A i.* Bir işle sürekli uğraşma.

muvazat *A. i.* **1.** Paralel olma. **2.** Mukavemet, dayanma.

muvazatiye *A. i.* Fransızcadan *parallélisme* karşılığı; paralellik, koşutluk.

muvazene *A. i.* Denge, denkleşme, denk gelme, ölçü. *Muvazene defteri*, bütçe; *muvazene-i düveliyye*, devletlerin bir kararda birleşmesi; *muvazene-i maliyye*, devletin geliriyle giderinin bir olması.

muvazenet *A. i.* Bk. MUVAZENE. (Mat.) Denge. *Muvazenet-i gayr-i müstakirre*, kararsız denge; *-mütehavvile*, bozulmaz denge; *-maiyat*, hidrostatik; *-müstakirra*, kararlı denge.

muvazıb *A. s.* Bir işe durmadan çalışan.

muvazi *A. s.* Koşut, koşa, paralel.

muvazin *A. s.* Ağırlıkta bir ve eşit olan, uygun, denk.

muvazzaf, muvazzafa *A. s.* **1.** Görevli. **2.** Ödevli.

muvazzah, muvazzaha *A. s.* Açıklanmış, açık açık gösterilmiş.

muvazzahan *A. zf.* Açıktan açığa, aşikâre.

muvazzih, muvazziha *A. s.* Açıklayan.

muy, mu Bk. MU.

muye *F. i.* Sesle ağlama. *Muyezen*, sesle ağlayan.

muyi, muyin *F. s.* **1.** Kıldan. **2.** Kürkten.

muyine *F. i.* Kürk.

muytab *F. i.* Kıldokuyan, mutaf.

muz *A. i.* Muz.

muzaaf, muzaafa *A. s.* İki kat. (Mat.) *Cezr-i muzaaf*, iki kat kök.

muzadd, muzadde *A. s.* Karşı, karşıt. *Muzadd-i klor*, antiklor; *-taaffün*, antiseptik; *-tahammür*, mayabozan.

muzaf, muzaffe *A. s.* **1.** İzafe olunmuş. **2.** (Dilb.) Başka bir isme katılmış ve onu tamamlamış isim, belirtilen.

muzafat *A. i.* **1.** Bir şeyin ekleri. **2.** Bir merkezin dalları, kolları.

muzaffer *A. s.* **1.** Zafer kazanmış, utkulu.

muzafferane *F. zf.* Utkulu olana yakışacak yolda.

muzafferen *A. zf.* Üstün gelerek, utkulu olarak.

muzafferiyet *A. i.* Düşmana üstün gelme.

muzaharet *A. i.* Arkalama, arka olma, yardım.

muzahat *A. i.* Bir şeye benzemek.

muzahi *A. s.* Benzeyen, benzeyici.

muzahir *A. s.* Arka olan, yardım eden.

musallet *A. s.* Gölgelenmiş.

muzam *A. i.* Bir şeyin en büyük kısmı.

mu'zamat *A. i.* Büyük görülmüş, büyütülmüş şeyler.

muzar' *A. i.* (Dilb.) Geniş zaman.

muze *F. i.* Çizme.

muzeduz *F. i.* Çizme diken, çizmeci.

muzi', muzie *A. s. A. s.* Işık veren. parlayan, parlak. *Ecsâm-i muzie*, ışık veren gök cisimleri.

muzırr, muzırra *A. s.* Za-

rarlı, zarar veren, zararı dokunan.

muzi *A. i.* İnciten, eziyet veren.

mu'zib *A. s.* Azap verici, eziyet veren.

muzik *A. s.* Sıkıştıran, darlaştıran.

muziyat *A. i.* İnsanı rahatsız eden küçük hayvancıklar.

muzlim, muzlime *A. s.* **1.** Karanlık. **2.** Bilinmeyen, kuşkulu. **3.** Kara, uğursuz.

muzmuhil *A. s.* Darmadağın olan, yok olan.

muzmerr, muzmerre *A. s.* Gizli, saklı, örtülü.

muztacı' *A. s.* Yan üstü yatan.

muztar (r) *A. s.* Zorlanmış, çaresiz kalmış.

muztarib, mustarib *A. s.* Sıkıntı içinde bulunan: rahatsız, çırpınıp duran.

muztaribane *F. zf.* Sıkıntı ile acılı surette.

mübaade, mübaadet *A. i.* **1.** Birbirinden uzaklaşma. **2.** Zıtlık, iğrenme.

mübadele *A. i.* Değiş tokuş.

mübaderet *A. i.* Bir iş yapmaya girişme.

mübadil *A. s., i.* Türkiye'deki Rumlarla değiştirilerek Yunanistan'dan getirilen Türklere verilen ad.

mübadir *A. s., i.* Bir işe hemen girişen.

mübahasât *A. i.* **1.** Bir iş üzerinde birkaç kişinin konuşması. **2.** Bahse girişmeler. *Mübahasât-ı edibâne*, nazik görüşmeler.

mübahase *A. i.* **1.** Bir iş üzerinde görüşme. **3.** İddialı konuşma, tartışma.

mübahat *A. i.* Övünme *Sermaye-i mübahat*, haklı olarak övünme nedeni.

mübahi *A. s.* Övünen.

mübahis *A. i.* Bir konu üzerinde konuşan, tartışan.

mübalâğa *A. i.* **1.** Abartma, abartı. *Mübalâğa-i Acemane*, Acemlere yakışır yolda mübalağa; *mübalağa ile ism-i fail*, (A. Dilb.) Fa'al sözüne uygun sözcüklerin belirttiği «çok, en, pek» anlamlı hali. *Allam, cerrar, gaddar, kerrar* gibi.

mübalât *A. i.* Dikkat, saygı. *Adem-i mübalât*, dikkatsizlik, aldırış etmeme.

mübalâtkâr *F. s.* Dikkat ve özenle davranan.

mübarek *A. i.* **1.** Kutlu, uğurlu. **2.** Beğenilen, sevilen şeyler için söylenir; *Mübarek*, ne güzel ekmek! **3.** Kızılan, şaşılan kimse ya da şeyler için de alay yollu kullanılır; *Nerede kaldın*, mübarek? *İd-i mübarek*, kutsal bayram; *Nil-i mübarek*, verimli Nil nehri.

mübarekbad *F. ü., i.* Birini kutlamak için «Kutlu olsun!» yerine söylendiği gibi, tebrik etme anlamında da kullanılır.

mübareke *A. s., i.* **1.** Mübarek, kutlu. **2.** Karşılıklı birbirini tebrik. *Emakini-i mübareke* (kutsal yerler) Mekke, Medine, Kudüs, Necef, Kerbelâ ve benzerleri; *leyal-i mübareke*, kutsal geceler.

mübarekî *F. i.* Mübareklik, tebrik, göz aydın.

mübareze *A. i.* Vuruşma,

savaşma, düello; *Kılıçla mübareze*, eskrim.

mübariz *A. i., s.* Kavgaya, pehlivanlığa kalkışan iki kişiden her biri.

mübaşeret *A. i.* Başlama, girişme.

mübaşir *A. i.* Mahkemede, kâğıtları getirip götürmek, tanıkları çağırmak gibi işleri gören kimse.

mübayaa *A. i.* Satın alma.

mübayeat *A. i.* Uyuşma, el sıkışma, sözleşme.

mübayenet *A. i.* Ayrılık, tutmazlık, karşıtlık.

mübayin, mübayine *A. s.* Ayrı, tutmaz, karşıt.

mübdi *A. s.* **1.** İcat eden, yeni bir şey bulan, söyleyen. **2.** Din işlerinde yenilikten yana olan.

mübeccel, mübeccele *A. s.* Ululanmış, büyütülmüş.

mübeddel, mübeddele *A. s.* Değişmiş, değiştirilmiş.

mübeddil, mübeddile *A. s.* Değiştirici.

mübekki, mübki *A. s.* Ağlatıcı.

müberra *A. s.* Temize çıkmış, aklanmış.

müberrid, müberride *A. s., i.* Soğutan, soğutucu, karlık.

mübeşşer, mübeşşere *A. s.* Müjdelenmiş. *Afv ile mübeşşer*, bağlanacağı önceden haber verilmiş; *aşare-i mübeşşere*, cennetlik oldukları sağlıklarında peygamberce muştulanmış olan on kişi.

mübeşşir, mübeşşire *A. s.* Muştu veren, iyi haber vererek sevindiren.

mübeşşirat *A. i., ç.* Hayırlı belirtiler.

mübeşşirîn *A. i.* Muştulayıcılar.

mübeyyen *A. s.* Açıkça söylenen ve açıklanan.

mübeyyin *A. s.* Açıklayan, ortaya koyan.

mübeyyiz *A. i.* Müsveddeleri beyaza çeken kâtip.

mübeyyizîn *A. i.* Müsveddeleri temize çeken kâtipler.

mübezzir *A. s.* Gereksiz harcayan, israf eden.

mübhem, mübheme *A. s.* **1.** Belli olmayan. **2.** Her tarafa çekilebilecek yolda olan. **3.** (Dilb.) Belgisiz.

mübhemat *A. i.* **1.** Mübhem olan işler. **2.** (Dilb.) Belgisiz sıfatlar, zamirler, edatlar.

mübhemiyyet *A. i.* Belirsizlik.

mübi' *A. s.* Satılmış şey.

mübîn *A. s.* **1.** İyi kötüyü, hayrı ve şerri ayırt eden. **2.** Açık, besbelli. *Din-i mübîn*, İslâm dini; *Kur'an-i mubin*, (İyiyi, kötüyü, hayrı, şerri bildiren kitap): Kur'anı Kerim.

mübrem, mübreme *A. s.* Mutlaka olacak olan, olması önlenemeyecek olan. *Belâ-yi mübrem*, kaçınılmaz belâ. *Kaza-yi mübrem*, önlenemez kader.

mübrez *A. s.* Gösterilmiş, meydana konulmuş.

mubrid, müberrid *A. s.* Soğutan, soğutucu, serinletici.

mübrim *A. s.* Zorlayan, zorlayıcı, insanın üstüne düşüp sıkıntı veren kimse.

mübriz *A. s.* Gösteren, meydana koyan.
mübteda *A. i.* **1.** Başlangıç, baş. **2.** (Dilb.) İsim cümlelerinde özne. **3.** Kelâmın başı olan sözcük.
mübtedi *A. s.* Yeni başlayan, acemi.
mübtedi, mübtediyye *A. s.* **1.** Yeni şeyler meydana çıkaran, yeni bir şey peyda eden. **2.** *Taife-i mübtedia*, bir islâm mezhebi adı.
mübtediyan *F. i.* Acemiler, ilk başlayanlar.
mübtediyane *F. zf.* Acemicesine.
mübtega *A. i.* İstenen, dilenen şey.
mübtehic *A. s.* Sevinen, sevinmiş.
mübtehil *A. s.* Yalvaran, dua ederek dileyen.
mübtel *A. s.* İptal olunmuş, bozulmuş. (Hek.) *Mübtelhiss*, hissi iptal olunmuş.
mübtelâ *A. s.* **1.** Düşkün (fena şeylere). **2.** Tutkun, hastalığa tutulmuş.
mübtela *A. s.* Yutulmuş, yenilmiş.
mübteli *A. s.* Yutan, yiyip sindiren.
mübtena *A. s.* Bk. MÜBTENİ.
mübteni *A. s.* **1.** Kurulu, kurulmuş olan. **2.** Dayanan.
mübtesim *A. s.* Gülümseyen.
mübtezel, mübtezele *A. s.* **1.** Hor kullanılan, değersiz. **2.** Bol ve ucuz.
mücab *A. s.* Duası kabul edilen.
mücadele *A. i.* Uğraşma, savaşma, çatışma.
mücadil *A. s.* Mücadele eden, çekişen, savaşan, uğraşan.
mücahid *A. s.* **1.** Savaşan, uğraşan. **2.** Savaşçı.
mücahidane *F. s. zf.* Mücahit olana yakışır yolda.
mücahidîn *A. i.* Mücahitler; din düşmanlarıyle savaşanlar; uğraşanlar, savaşanlar.
mücalese, mücaleset *A. i.* Birlikte oturma.
mücalis *A. s.* Birlikte oturan.
mücamaa, mücamaat *A. i.* Cima etme, cinsî ilişkide bulunma.
mücamele *A. i.* Karşılıklı güzel davranış, iyi geçinme.
mücanebet *A. i.* Bir şeyden sakınma, çekinme, çekilme, uzak durma.
mücanib *A. s.* Çekinen.
mücaneset *A. i.* Bir cinsten olma.
mücanis *A. s.* Aynı cinsten olan, mütecanis.
mücaraha *A. i.* Karşılıklı birbirini yaralama.
mücaseret *A. i.* Cesaret etme.
mücasir *A. s.* Cesaret eden.
mücavebe *A. i.* Birbirine cevap verme, cevaplaşma.
mücaveret *A. i.* Komşuluk, yakınlık.
mücavir, mücavire *A. s.* Komşu, yakın. *Mücaviran-i felek*, yedi gezegen.
mücaz *A. s.* **1.** Caiz görülmüş, yapılabilir. **2.** İcazet almış; izin verilmiş, diplomalı.
mücazat *A. i.* Ceza çektirme.
mücazefe *A. i.* Götürü satma.
mücbir, mücbire *A. s.* Zorlayan, zorlayıcı. *Âmir-i mücbir*, korkutan âmir; *kuvve-i mücbire*, zorlayan kuvvet;

esbab-i mücbire, zorlayıcı sebepler, nedenler.

mücedded, müceddede *A. s.* Yeni, yenilendirilmiş.

müceddeden *A. zf.* Yeni olarak, yeni baştan.

mücedder *A. s.* Çiçek bozuğu adam.

müceddid, müceddide *A. s.* Yenileyen, bir biçim ve görünüm veren.

müceddidane *A. zf.* Yenilik yapana, yenileyene yakışır yolda.

müceddidîn *A. i.* Yenilik yapanlar.

mücef *A. i.* İçi boş.

mücehhez, mücehheze *A. s.* **1.** Donanmış. **2.** Hazırlıklı.

mücehhiz *A. s.* Gerekli eşyayı hazırlayan.

mücellâ *A. i.* Parlatılmış, parlak.

mücelled, mücellede *A. s.* Ciltlenmiş

mücelledat *A. i.* Ciltlenmiş, ciltli kitaplar.

mücelli *A. i.* **1.** Cilâ verici. **2.** Açıp temizleyici.

mücellid *A. i.* Cilt yapan, ciltçi.

mücelliyat *A i* Cilde tazelik ve sağlık veren ilaçlar.

mücennah, mücenneha *A. i.* Kanatlı.

mücenned *A. i.* Sıralanmış asker.

mücerreb, mücerrebe *A. s.* Denenmiş.

mücerreban *A. i.* Denenmişler, denenmiş olanlar.

mücerrebat *A. i.* Denenmiş, sınanmış şeyler, görgü.

mücerred, mücerrede *A. i.* **1.** Soyut. **2.** Evlenmemiş. **3.** (Dilb.) Yalın durum. **4.** (Halk.) Yalnız, ancak. *Bu'd-i mücerret*, soyut uzaklık; *pâye-i mücerrede*, bilim adamına özgü önemli bir rütbe.

mücerredat *A. i.* Mücerret, soyut kavramlar.

mücerrib, mücerribe *A. s.* Deneyenler, sınayanlar, işlerin inceliğini bilenler.

mücerriban *F. i.* Deneyenler.

mücerribîn *A. i.* Deneyenler.

mücessem, mücesseme *A. s.* Cisim durumunda olan, üç boyutlu, kabartma. *Hendese-i mücesseme*, uzay geometri; *istihkâmat-i mücesseme*, yerli ve temelli istihkâmlar; *küre-i mücesseme*, yerküre; *namus-i mücessem*, çok namuslu (kimse); *nur-i mücessem*, canlı biçime girmiş nur.

mücessemat *A. i.* Katılar, üç boyutlu matematik şekilleri. *Mücessemat-i eflâtuniyye*, Eflâtun'un beş düzgün şekli (dörtyüzlü, altıyüzlü, sekizyüzlü, onikiyüzlü, yirmiyüzlü.).

mücessime *A. i.* İnsanbiçimlilik.

mücevher *A. s.* **1.** Değerli süs eşyası. **2.** Arap elifbesinde noktalı olan harf.

mücevherat *A. i., ç.* Elmas ve benzerleri değerli süs taşlarıyle donanmış takımlar.

mücevvef, mücevvefe *A. s.* Oyuk, içi boş.

mücevvez *A. s.* Caiz görülmüş, izin verilmiş.

mücevveze *A. i.* Eskiden başa giyilen resmî kavuk.

mücevvid *A. s.* Kuran'ı tec-

vitle okuyan, tecvidi iyi bilen.

mücîb *A. s.* Sorulana cevap veren, istenileni yapan.

mücidd *A. s.* Çok çalışan.

müciddane *A. s., zf.* Büyük bir çalışkanlıkla.

müciz *A. s.* İcazet veren, izin veren.

mücmel *A. s., i.* Kısa ve az sözle anlatılmış, öz, özet.

mücmelen *A. zf.* Kısaca, az sözle.

mücrim, mücrime *A. s.* Suçlu.

mücrimîn *A. i.* Suçlular.

mücteba *A. s.* Seçilmiş, seçkin.

müctehid *A. s., i.* Din ilkelerine dayanarak karar veren din düşünürü.

müctemi, müctemia *A. s.* Toplanan, toplanmış, toplu, bir yere gelmiş, birleşmiş. *Memalik-i müctemia,* Amerika Birleşik Devletleri.

müctemian *A. zf.* Cemaatle, toplu bir halde.

müctena *A. s.* Devşirilmiş, toplanılmış.

müctenib, müctenibe *A. s.* Çekinen, sakınan, uzak duran, bir şeye karışmayan.

müctenih *A. s.* Bir tarafa eğilen.

mücteri *A. s.* Cesaret eden, cüret eden.

mücterre, müctirre *A. i.* Geviş getirenler.

müdafaa *A. i.* Savunma, koruma. *Müdafaa-i milliye, millî müdafaa,* millî savunma; *müdafaa-i meşrua,* cana ve ırza yapılan saldırının önlenmesinden ibaret doğal bir hak; *müdafaa-i nefs,* kendini koruma.

müdafaatan *A. zf.* Savunma, korunma yoluyle.

müdafi, müdafia *A. s.* Koruyan, savunan, dayanan. *Vekil-i müdafi,* suçlu avukatı.

müdafiîn *A. s.* Saldırışa karşı koyanlar, dayananlar.

müdahale *A. i.* Karışma, araya girme, el atma.

müdahene *A. i.* Koltuklama, dalkavukluk.

müdahhar, müdahhara *A. s.* Biriktirilmiş.

müdahhir *A. s.* Toplayıp saklayan, biriktiren.

müdam, müdame *A. s.* Süren, sürekli, arası kesilmez. *Şürb-i müdam,* sürekli içiş; *zevk-i müdam,* sürekli zevk.

müdam *A. i.* Şarap, eski şarap. *Mest-i müdam,* (eski) şarap sarhoşu.

müdamkâre *F. s.* Her zaman işleyici.

müdanî *A. s.* Yakın, eş, benzer. *Bimüdanî,* eşsiz, benzersiz.

müdara *F. i.* Yüze gülme, dost gibi görünme.

müdarese *A. i.* Ders verme, ders alıp verme.

müdava *A. i.* Hastaya bakıp ilaç verme.

müdavele *A. i.* **1.** Çevirme, döndürme. **2.** Verip alma, değiştirme. *Müdavele-i efkâr,* bir konu üzerinde düşüncelerini birbirine söyleme.

müdavemet *A. i.* **1.** Bir işe sürekli çalışma. **2.** Bir yere her vakit gidip gelme.

müdavim, müdavime *A. s.*

1. Bir işe aralıksız çalışan. **2.** Bir yere hep gidip gelen.

müdavi *A. s.* Tedavi eden, sağaltan.

müdbir, müdbire *A. s.* Talihsiz, düşkün, idbara uğramış.

müddea *A. i.* **1.** Dava olunan şey. **2.** İddia olunan şey. **3.** Asılsız ileri sürülen şey. *Nakîz-i müddea*, an'itez; *müddea aleyh*, aleyhinde dava açılan; *müddea bih*, davaya neden olan şey.

müddeayat *A. i.* İddialar. Esassız olan istekler.

müddei, müddeiyye *A. i.* Savlayıcı, davacı. *Müdde-i umumî*, savcı.

müddet *A. i.* **1.** Süre. **2.** Zaman, vakit.

müdebbir, müdebbire *A. s.* Tedbirli.

müdebbirane *A. zf.* Tedbirli birine yakışır yolda.

müdebdeb *A. s.* Debdebeli.

müdekkik, müdekkika *A. s.* İnceleyici.

müdekkikane *A. zf.* Tetkik ederek, inceleyerek, araştırarak.

müdekkikîn *A. i.* Her meseleyi inceleyip araştıranlar.

müdellel, müdellele *A. s.* Tanıt ile kanıtlanmış.

müdemmag *A. s.* Aptal, budala.

müdemmer *A. s.* Yok edilmiş.

müdennes *A. s.* Kirletilmiş.

müdennis *A. s.* Kirleten.

müderris *A. i., s.* **1.** (Eskiden) Medresede öğretmen. **2.** Profesör.

müdevven, müdevvene *A. s.* **1.** Divan, kitap haline konulmuş. **2.** Bir araya getirilip düzenlenmiş.

müdevvenat *A. i.* Derilmiş yapıtlar.

müdevver, müdevvere *A. s.* **1.** Yuvarlak. **2.** Tekerlek, değirmi.

müdevvin *A. s.* Toplayıp bir araya getiren, kitap haline koyan.

müdevvir *A. s.* Döndüren, çeviren.

müdhiş, müdhişe *A. s.* Ürküten korkutan.

müdir, müdire *A. s.* İdare eden, yöneten, çeviren, yönetmen.

müdiran *A. i.* Müdürler.

müdiriyyet *A. i.* **1.** Yönetmenlik. **2.** Yönetmenin, müdürün orunu, makamı.

müdirr, müdirre *A. s.* Süt, kan, sidik gibi içsalgıları bol akıtan (ilaç).

müdrik, müdrike *A. s.* Anlamış, aklı ermiş.

müdrike *A. i.* Anlık.

müdrir *A. s.* İdrarı çoğaltan.

müdün *A. i.* Kentler.

müebbed *A. s.* **1.** Ebede kadar süren. **2.** Ömür boyunca süren, sürecek olan.

müebbeden *A. zf.* **1.** Sonsuz olarak. **2.** Ömrü oldukça.

müeccel *A. s.* Ertelenmiş.

müedda *A. s.* **1.** Tediye olunmuş. **2.** *i.* Anlam, kavram.

müeddeb *A. s.* Edepli.

müeddib *A. s.* Bilgi ve terbiye veren.

müekked *A. s.* **1.** Sağlamlaştırılmış. **2.** Bir daha uyarılmış.

müekkid, müekkide *A. s.* **1.** Sağlamlaştıran. **2.** Tekrar eden.

müellef, müellefe *A. s.* **1.** Bir yere getirilmiş, birleştirilmiş. **2.** Yazılmış, toplanmış.
müellefat *A. i.* Yazılmış kitaplar, eserler.
müellif *A. s., i.* Kitap yazan, *Limüellifihi*, yazarı tarafından.
müellim, müellime *A. s.* Elem veren, inciten, acıtan.
müennes *A. s.* **1.** Dişi. **2.** (A. Dilb.) Anlamca dişi olan (kelime).
müesses, müessese *A. s.* Kuruluş, kurum.
müessesat *A. i.* Kurulmuş yapılar, daireler.
müessese *A. s.* Kurul.
müessis *A. s., i.* **1.** Kuran, temel atan. **2.** Kuran, kurucu
müessif, müessife *A. s.* Acı veren, eseflendiren.
müessir **1.** Dokunaklı. **2.** Etkili, sonuçlu. **3.** (Kim.) Etken.
müessis *A. i.* Kurucu.
müevvel *A. s.* Tevil edilmiş, görünür anlamından başka bir anlamla açıklanmış.
müevvil, müevvile *A. s.* Başka anlamla açıklayan.
müeyyed *A. s* **1.** Güçlü, kuvvetli, sağlam. **2.** Yardım gören.
müeyyid, müeyyide *A. s.* **1.** Güçlendiren. **2.** Yardım eden.
müeyyide *A. i.* Yaptırım, yaptırma gücü.
müezzin *A. i.* Ezan okuyan.
müfad, mefad *A. i.* Anlam, kavram.
müfahare *A. i.* Karşılıklı övünme.
mûfaharet *A. i.* Övünme.
müfaheme *A. i.* Anlaşma.
müfahham, müfahhama *A. s.* Ulu tanınmış.
müfahham *A. s.* **1.** Kömür olmuş. **2.** Kömür halini almış.
müfahir, müfahire *A. s.* Övünen.
müfarekat *A. i.* **1.** Ayrılma, uzaklaşma. **2.** Bir yerden ayrılma. **3.** Boşanma (kocasından).
müfarık *A. s.* Ayrılan. *Lâzim-i gayr-i müfarık*, ayrılmaz, onsuz olmaz.
müfekkir *A. s.* (Fikr'den) **1.** Düşünen. **2.** Fikir işleten. **3.** Düşündüren.
müfekkire *A. i.* Düşünme gücü, düşünme yetisi.
müfelles *A. i.* (Huk.) İflâsına hükmedilen kimse.
müferrih, müferriha *A. s.* İç açan, sıkıntı gideren, (ilaç).
müferrik *A. s.* Ayıran, ayırıcı.
müfesser, müfessere *A. i.* Yorumlanmış, açıklanmış.
müfessir, müfessire *A. s.* **1.** Tefsir eden, açıklayan. **2.** Kur'an'ı yorumlayan din bilgini.
müfessirîn *A. i.* Kur'an metnini açıklayıp anlatanlar, tefsirciler, yorumcular.
müfettih *A. s.* **1.** Açan, açıcı. **2.** Tıkanık bir yeri açan (ilaç). **3.** Geyirme getiren.
müfettiş *A. i.* İşlerin yasa ve tüzüklere uygun olarak yürütülüp yürütülmediğini denetleyen kimse.
müfid, müfide *A. s.* **1.** İfade eden, anlatan. **2.** Anlamlı. **3.** Yararlı.

müflis *A. s.* Bir işte bütün parasını batırmış, batkın.
müfred *A. s.* **1.** Tek, yalnız. **2.** Basit. **3.** (Dilb.) Tekil. **4.** (Ed.) Başı ve sonu olmayan tek beyit.
müfredat *A. i.* **1.** Basit şeyler. **2.** Toptan bilinen şeylerin ayrıntıları, dökümleri.
müfrez, müfreze *A. s.* Bölünmüş.
müfreze *A. i.* Bir askerî birlikten ayrılmış asker kolu. *Müfreze-i askeriye,* asker kolu.
müfrid *A. i.* Yalıtkaç, izolatör.
müfsid, müfside *A. s.* **1.** İfsat eden, bozan. *Müfsid-i mide,* mide bozan. **2.** Fesat koyan, ara açan.
müftehir, müftehire *A. s.* **1.** İftihar eden, övünen. **2.** Şanlı, şerefli. **3.** Fahri, parasız iş gören.
müftekır *A. s.* Yoksul, fakir, züğürt, muhtaç.
müftereyat *A. i.* Başkasının üzerine suç atmalar, kara çalmalar.
müfteri *A. s.* Karacı, kara çalıcı.
müfteris *A. s.* Yırtıcı, yırtıcı hayvanlar.
müfteris *A. s.* Fırsat bilen.
müfti *A. i.* Müslümanlıkta din işleriyle uğraşan kimse. *Müfti-ül-enam,* şeyhülislâm.
mühendis *A. i.* Hendese bilen, geometriye uygun işler yapan kimse.
mühendishane *F. i.* Mühendis yetiştirmek üzere açılan Hendesehane'nin sonraki adı. *Mühendishane-i berri-i hümayun,* topçu okulu; *Mühendishane-i Sultanî,* III. Selim tarafından açtırılmış okul.
mühendisîn *A. i.* Mühendisler.
müheykel *A. s.* Heykel gibi.
müheyya' *A. s.* Hazırlanmış.
müheyyic, müheyyice *A. s.* Heyecan uyandıran.
mühim, mühime *A. s.* **1.** Heybetli. **2.** Korkulur, tehlikeli.
mühimm, mühimme *A. s.* Önemli.
mühimmat *A. i.* Savaş gereçleri.
mühimme *A. i.* Düşündüren, uğraştıran iş.
mühlet *A. i.* Süre, vade, mehil.
mühlik, mühlike *A. s.* Öldüren, öldürücü.
mühmel *A. s.* **1.** Boşlanmış, ilgisizliğe uğramış. **2.** Özensiz. **3.** Bakımsız kalmış.
mühmil *A. s.* İhmal eden, bakmayan.
mühr *F. i.* **1.** Mühür, imza. *Mühr-i Süleyman,* Süleyman peygamberin mühründe bulunduğu söylenen birbirine girmiş iki üçgen. *Fekk-i mühr,* bir şeyin mührünü bozarak açmak; *mühr-i nübüvvet,* Peygamberin mührü (iki omuz başındaki et beni).
müjde *F. i.* **1.** Sevindirici haber, muştu. **2.** Muştuluk.
müjdegâni *F. i.* Müjdeye karşı verilen bahşiş.
müjderes, müjderesan *F. s. i.* Müjdeci muştucu.
müje *F. i.* Kirpik. *Tig-i müje,*

kirpiğin kılıcı; *tir-i müje*, bakışın öldürücülüğü.

müjgân *F. i.* Kirpikler.

mükâ'ab *A. s.* Mikâp, küp.

mükabere *A. i.* Haksız olduğu halde ağız kalabalığıyle karşısındakini alt etmeye çalışma.

mükâfat *A. i.* **1.** Ödül. **2.** Değerlendirici, sevindirici davranış.

mükâfi *A. s.* Eşit, beraber. *Kat-i mükâfi*, (Geo.) parabol.

mükâlemat *A. i.* Konuşmalar.

mükâleme *A. i.* **1.** Konuşma, söyleşme. **2.** Antlaşma.

mükari *A. i.* Mekârî, katırcı, kira ile hayvan işleten.

mükâşefe *A. i.* (Tas.) Gerçek ehline, Tanrı sırlarının görünmesi.

mükâtebat *A. i.* Mektuplaşmalar.

mükâtebe *A. i.* Yazışma, mektuplaşma.

mükâtib *A. i., s.* Mektup yazan, mektuplaşan.

mükâvaha *A. i.* Savaşta üstün gelme, alt etme.

mükedder *A. s.* Üzgün, kederli.

mükeddir *A. s.* **1.** Bulandıran. **2.** Keder veren.

mükellef, mükellefe *A. s.* **1.** Gösterişli, özenli. **2.** Yükümlü.

mükenna *A. s.* Künyesi olan.

mükemmel, mükemmele *A. s.* Eksiksiz, kusursuz, tam, yetkin. Kemal bulmuş.

mükemmil *A. s.* Tamlayan, tamlayıcı.

mükerrem, mükerreme *A. s.* Saygı değer, sayılan, ululandırılan.

mükerremen *A. zf.* Saygı ile, ikram ile.

mükerrer, mükerrere *A. s.* Yinelemeli, tekrarlı, tekrarlanmış.

mükerrerât *A. i.* Yinelemeler, tekrarlar.

mükerreren *A. zf.* Yinelenerek, tekrar edilmiş olarak.

mükerrir *A. s.* **1.** Yineleyen, iki ya da daha çok suç işleyen.

mükesser, mükessere *A. s.* Kırık, kırılmış. *Cem-i mükesser*, kurala uymayan çoğullar.

mükessif, mükessife *A. s.* Koyulaştıran.

mükessife, miksefe *A. i.* Kondansatör.

mükessir *A. s.* Kıran.

mükevven *A. s.* Yapılmış, meydana getirilmiş.

mükevvenat *A. i.* Yaratıkların hepsi.

mükevvin, mükevvine *A. s.* Yapan, meydana getiren.

mükeyyifat *A. i.* Keyif araçları, keyif maddeleri.

mükezzib, mükezzibe *A. s.* Yalanlayan.

mükrehen *A. zf.* Zorla.

mükrem *A. i.* Kerem ve şeref ile nitelenmiş olan.

mükrem *A. s.* İkram edilmiş, ağırlanmış.

mükrim, mükrime *A. s.* İkram eden, ikramcı, ağırlayan, konukseven.

müktefi, müktefiye *A. s.* Yeter bulan.

mükteseb, müktesebe *A. s.* Kazanılmış, edinilmiş, elde edilmiş. *Hakk-ı mükteseb*, kazanılmış hak; *malûmat-ı müktesebe*, edinilmiş bilgi.

müktesebat *A. i.* Elde edilmiş bilgiler.
müktesib, müktesibe *A. s.* Kazanan, elde eden.
mülâbese, mülâbeset *A. i.* **1.** Benzeyen iki şeyin birbirinden ayırt edilemeyerek karıştırılması. **2.** Yakınlık.
mülâhaza *A. i.* **1.** Dikkatle bakma. **2.** İyice düşünme. **3.** Düşünce.
mülâhham, mülâhhama *A. s.* Etli, şişman.
mülâhhas *A. s.* Özetlenmiş.
mülâkat *A. i.* Buluşma, görüşme, kavuşma.
mülâki *A. s.* Buluşan, kavuşan, görüşen.
mülâkkab, mülâkkabe *A. s.* Lakaplı.
mülâmese *A. s.* Birbirine dokunma.
mülâsık, mülâsıka *A. s.* Bitişik, yapışık.
mülâtafa *A. i.* **1.** Yumuşak davranış. **2.** Lâtife etme, şakalaşma.
mülâtafât *A. i.* Latifeler.
mülâttıf *A. i., s.* Yumuşatıcı (ilaç).
mülâyemet *A. i.* **1.** Yumuşak huyluluk, uysallık. **2.** Yumuşaklık.
mülâyim, mülâyime *A. s.* **1.** Uygun, uyar. **2.** Yavaş, yumuşak huylu. **3.** Pekliği olmayan.
mülâzemet *A. i.* **1.** Bir kimseye sımsıkı bağlanma. **2.** Bir işle sürekli uğraşma. **3.** Staj görme.
mülâzim *A. s.* **1.** Bir yere ya da bir kimseye tutunup kalan. **2.** (*i*). Stajiyer. **3.** Teğmen.
mülcem *A. i.* Gem, yular.
mülci *A. s.* Zorlayan, zorla yaptıran.
mülebbes *A. s.* **1.** Giyilmiş. **2.** Fark edilmez, karışık, iltibaslı.
müleffika *A. i.* Seçmeciler.
mülemma *A. s.* **1.** Alaca, renk renk. **2.** (Ed.) Her dizesi başka dilde manzume. **3.** Sıvanmış, bulaşmış. *Mürg-i mülemma*, beden. güneş.
mülevven, mülevvene *A. s.* **1.** Renkli, renk renk. **2.** Boyalı, boyanmış, (Psi.) *Sem-i mülevven*, renkli işitme.
mülevves *A. s.* Kirli, pis.
mülevvin *A. i.* Boyayan, renk veren.
müleyyin, müleyyine *A. s.* Yumuşatan.
mülga *A. s.* Kaldırılmış.
mülhak, mülhaka *A. s.* **1.** Bağlı, katılmış. **2.** *i.* (Ask.) Bir karargâhta subay yardımcısı.
mülhakat *A. i.* İl, ilçe gibi yönetim merkezlerine bağlı olan yerler.
mülhem, mülheme *A. s.* Esinlenmiş, esinilmiş.
mülhim, mülhime *A. s.* Esinleyen (kadın).
mülhid, mülhide *A. s., i.* Dinsiz, imansız.
mülimme *A. s., i.* Felâket.
mülk, milk *A i* **1.** Gelir getiren taşınmaz mal. **2.** Kişinin malı olan toprak ya da akar. **3.** Bir devletin ülkesi, *Dar-ül-mülk*, başkent; *nefy-i mülk*, bir kimse malını başkasına bağışlama; *mülk-i mukayyed*, mülk nedenlerinden biriyle beyan olunan mülkiyet;

mülk-i saadet, mutluluk ülkesi; *mülk-i suhan*, söz ülkesi, şiir diyarı; *mülk-i yemîn*, bir kimsenin malı olan köle ve cariye.

mülkî, milkî *A. s.* **1.** Ülke ile ilgili. **2.** Ülke yönetimine ait, onunla ilgili. **3.** Asker ve sarıklı sınıf dışında kalan.

mülkiyye, milkiyye *A. i.* Asker ve sarıklı olmayanlar. *Mekteb-i Mülkiye*, Siyasal Bilgiler Fakültesinin eski adı.

mültasık, mültasıka *A. s.* **1.** Bitişik, yapışık. **2.** Birbirine bağlanmış.

mültebis, mültebise *A. s.* İltibası olan, diğer bir şeyden ayırdedilemez.

mülteca *A. i.* Sığınılacak yer.

mülteci *A. i.* Sığınan.

mültefet *A. s.* İltifat edilmiş.

mültefit *A. s.* Güler yüz gösteren, hoş davranan.

mültehib, mültehîbe *A. s.* **1.** Alevlenmiş, tutuşmuş. **2.** Yanıp yakaran.

mültehik, mültehika *A. s.* İlhak olunmuş, katılmış.

mülteim, mülteime *A. s.* Onulan, iyileşen.

mülteka *A. s.* Kavuşak, kavuşma, buluşma, birleşme yeri.

mültekım *A. s.* Yutan.

mültekıt *A. s.* Derleyen.

mültemes *A. s.* İltimaslı, kayırılan.

mültemi', mültemia *A. s.* Parlayan, parıldayan.

mültemis *A. s.* İltimas eden, kayıran.

mültesem *A. s.* Öpülür.

mültevi, mülteviyye *A. s.* Eğilmiş, bükülmüş, sarılmış.

mültezem *A. s.* Gerekli, lüzumlu görülen.

mültezim *A. s.* **1.** Bir şey ya da bir kimseyi gerekli sayıp taraflılık gösteren. **2.** (*i.*) Devlete ait geliri götürü olarak üstüne alıp toplayan.

mültezimîn *A. s.* **1.** Taraf tutanlar. **2.** (*i.*) İltizamcılar, kesenekçiler.

mülûk *A. i.* Hükümdarlar.

mülûkâne *A. zf.* Hükümdara yakışacak yolda.

mülzem, mülzeme *A. s.* Baskın çıkarak susturulan, susturulmuş.

mülzim *A. s.* Baskın çıkarak susturan, karşılığa yer bırakmayan.

mümanaat *A. i.* Engel olma.

mümarese, mümareset *A. i.* Alışma, yatkınlık, el yatkınlığı.

mümas *A. s., i.* **1.** Temas eden, dokunan, ilişen. **2.** (Geo.) Teğet. **3.** (Trigo.) Tangent.

mümaselet *A. i.* **1.** Benzeyiş. **2.** (Fels.) Benzemiş. **3.** (Mat.) Homoteti.

mümasil, mümasile *A. s.* **1.** Benzeyen. (Mat.) Homotetik.

mümaşat *A. s., i.* **1.** Birlikte yürüme, yoldaşlık. **2.** Uysallık gösterme, göz yumma, suyunca gitme.

mümatala *A. i.* Savsaklama, uzatma.

mümehhed *A. s.* **1.** Yayılmış, serilmiş. **2.** Düzeltilmiş, düzgün hale getirilmiş.

mümehhid *A. s.* **1.** Yayan. **2.** Düzenleyen.

mümessek *A. s.* Mis kokulu.

mümessil *A. s.* **1.** Temsilci. **2.** Kitap bastıran, editör. **3.** Aktör. **4.** (Hek.) Gıdayı eriterek kan ve et yapan. **5.** Sınıfta yoklama yapan ve düzeni sağlayan öğrenci.

mümevveh *A. s.* Hayalî, görünüşte haklı olan.

mümeyyiz, mümeyyize *A. s.* **1.** Ayırt edici. **2.** *i.* Sınavlarda soru sorarak yeteneklileri ayıran kimse. **3.** Bir büroda yazılan müsveddeleri düzelten kimse.

mümidd, mümidde *A. s.* Yardımcı, imdatçı.

mü'min, mü'mine *A. s., i.* İslâm, müslüman.

mü'minin *A. i.* Müminler, *Emîr-ül-müminin*, İslâm halifesi.

mümkin *A. s.* Olabilir, olabilen, olanaklı.

mümkinat *A. i.* Olabilir şeyler.

mümtaz *A. s.* **1.** Ayrı tutulmuş, üstün tutulmuş. **2.** Seçkin.

mümtaziyyet *A. i.* Mümtazlık.

mümted, mümtedde *A. s.* Uzayan, süren, sürekli.

mümtehan *A. s.* Deneyen, sınayan.

mümtehin *A. s.* Deneyen, sınayan.

mümteni, mümtenia *A. s.* **1.** Çekinen, imtina eden. **2.** Olamaz. **3.** (Mant.) Olamazlı.

mümtesil *A. s.* Aldığı emre uyan.

mümtezic, mümtezice *A. s.* **1.** Uyan, uyuşan, uysal, uyuşmuş, bağdaşmış. **2.** Kaynaşmış.

mümza *A. s.* İmzalı.

mümzi *A. s.* İmza eden.

münacat *A. i.* **1.** Tanrıya dua etme, yalvarma. **2.** Tanrıya dua konulu manzume.

münada *A. i.* Ünlenmiş, çağrılmış.

münademet *A. i.* Nedimlik etme.

münadi *A. i.* Tellâl

mün'adim *A. s.* Yok olan.

münâfaka *A. i.* İkiyüzlülük, münafıklık.

münafat *A. i.* Birbirine karşıt olma.

münaferet *A. i.* Nefret etmeler, sevişmezlikler, soğukluklar.

münafese, münafeset *A. i.* Kin, gizli düşmanlık, çekememezlik.

münafi, münafiyye *A. s.* Karşıt, uymaz, uyuşamaz.

münakalât *A. i.* Nakil, taşıma, ulaştırma işleri.

münakale *A. s.* **1.** Ulaşım. **2.** Aktarma.

münakasa *A. i.* Eksiltme.

münakasat *A. i.* Eksiltmeler, münakasalar.

münakaşa *A. i.* Tartışma.

münakeha *A. 'i.* Nikâh kıyışma.

mün'akid, mün'akide *A. s.* **1.** Düğümlenmiş, bağlanmış, bağlı. **2.** İki taraf arasında, resmî olarak kabul edilmiş. **3.** Kurulan, toplanan.

mün'akis, mün'akise *A. s.* **1.** Tersine dönmüş, çevrilmiş. **2.** Bir yere çarpıp geri dönmüş (ışık, ses).

münakiz, münakıza *A. s.* Birbirini tutmayan, karşıt olan.

münakkah, münakkaha *A. s.* **1.** Soyulmuş ayıklanmış. **2.** En iyileri seçilmiş, seçkin. **3.**Tasarruf için fazlası kesilmiş (gider).
münakkaş *A. s.* Nakışlı, resimli.
münakkat, münakkata *A. s.* Noktalı, nokta konmuş.
münasafa *A. i.* Yarı yarıya paylaşma.
münasafeten *A. zf.* Yarı yarıya.
münasebat *A. i.* Ara, aradaki ilgiler, ilişkiler.
münasebet *A. i.* İlişik, ilişki, ilinti. **2.** Uygunluk. **3.** Sebep, neden.
münasib, münasibe *A. s.* Uygun, yerinde, yaraşıklı.
münaşede *A. s.* Karşılıklı neşide söyleme.
mün'atıf *A. s.* Sapan, bir yöne doğru dönen.
münavebe *A. s.* Nöbetleşme, kesikleşme.
münavebeten *A. zf.* Nöbetle, sıra ile.
münavele *A. i.* Sunma.
münazaa *A. s.* Ağız kavgası, çekişme.
münazara *A. i.* Bir konu üzerinde belli kurallara uyularak yapılan tartışma.
münazaaünfih *A. s.* Üzerinde birlik kurulmamış, ayrılık olan şey, kavgalı, nizalı.
münazır *A. s.* Münazara eden, tartışan.
münazi', münazia *A. s.* Ağız kavgasıma girişen, kavgacı.
mün'azil *A. s.* **1.** Ayrılmış, elini, eteğini çekmiş. **2.** Memurluktan çıkarılmış.
münbagi *A. s.* Yakışan, lâyık.
münbais *A. s.* **1.** Gönderilmiş. **2.** Bir şeyden ileri gelmiş, bir şeyin çıkardığı.
münbasit *A. s.* **1.** Açılmış, yayılmış, açık. **2.** Açık, ferah.
münbit *A. s.* Ekilen şeyi güzel yetiştiren, verimli.
münceli *A. s.* **1.** Parlayan, parlak. **2.** Meydana çıkıp besbelli görünen.
müncemid, müncemide *A. s.* **1.** Donmuş, donuk. **2.** Buz halinde olan.
müncerr *A. s.* **1.** Sürülen, bir tarafa kayıp giden. **2.** Varıp sona eren.
müncezib *A. s.* Beriye çekilen.
münci *A. s.* Kurtaran.
mündefi', mündefia *A. s.* Geçmiş, savulmuş.
mündefiat *A. i.* Yaralardan çıkan irin gibi şeyler.
mündemic *A. s.* İçinde bulunan, altından çıkan.
münderic *A. s.* (İçinde) Yer almış.
mündericat *A. i.* İçindekiler.
münderis *A. s.* İzi, nişanı kalmamış. *Evkaf-i münderise*, yıkılıp gitmiş vakıflar.
münebbih *A. s.* Uyandırıcı, uyarıcı.
münecci *A. s.* Kurtarıcı.
müneccim *A. i.* **1.** Gökbilimle uğraşan kimse. **2.** Yıldızların durumundan hükümler çıkaran, falcı.
münekkid *A. s.* Eleştirmen, tenkitçi.
münevver, münevvere *A. s.* **1.** Aydınlatılmış. **2.** Parlak.
münevvim, münevvime *A. s.* Uyutan, uyku getiren (ilaç).
münevvir *A. s.* Parlatan, aydınlatan.
münezzeh *A. s.* Arı, uzak.

münfail, münfaile *A. s.* **1.** Gücenmiş, alınmış, kırgın. **2.** (Biy.) Çekinik.
münfasıl, münfasıla *A. s.* **1.** (İşinden) Ayrılmış. **2.** Ayrı, bitişik değil **3.** Ayrılık. .
münfehim *A. s.* Anlaşılan, kavranılan.
münfekk *A. s.* Ayrılmış, çıkmış, sökülmüş. *Gayr-i münfek,* ayrılmaz, bitişik.
münfelik *A. s.* **1.** Açılan, görülen. **2.** Patlayan.
münferic, münferice *A. s.* Arası açık, geniş; iki yanı birbirinden uzak. *Zaviye-i münferice,* (Geo.) geniş açı.
münferid, münferide *A. s.* Tek, ayrı, kendi başına olan.
münferiden *A. zf.* Tek başına.
münfesih, münfesiha *A s.* Hükmü kaldırılmış.
münfetih *A. s.* Açılmış, açık.
münfik *A. s.* Nafaka veren, besleyen
münhadib *A. s.* Kamburlanmış, eğri.
münhadir *A s* İnişli, eğik.
münhall, münhalle *A. s.* **1.** Çözülmüş. **2.** Açık olan, memuru olan yer. **3.** (Kim.) Erir, eriyebilen.
münhallât *A. i.* Açık memurluklar.
münhani, münhaniyye *A. s.* **1.** Eğri. **2.** (Mat.) Eğrili.
münhanik *A. s.* Boğulmuş, boğuk.
münharif *A. s.* **1.** Sapmış, çarpık. **2.** (Geo.) Dört kenar.
münhasır *A. s.* Sınırlanmış, yalnız, ayrılmış.
münhasıran *A. zf.* Yalnız, sadece.
münhasif *A. s.* **1.** Sönükleşen, sönük, ışıksız kalan. *Kamer-i münhasif,* sönükleşmiş ay. **2.** Kör olan. *Ayn-ı münhasif,* kör olmuş göz. **3.** Yerde sürünen.
münhatt *A. s.* Alçak, çukur.
münhebıt *A. s.* Yukarıdan aşağıya inmiş, düşmüş.
münhedim, münhedime *A. s.* Yıkılmış, harap olmuş.
münhemik *A. s.* Bir işin üstüne çok düşen.
münhezim, münhezime *A. s.* Hazmolunan, sinen.
münhezim *A. s.* Bozulmuş, bozguna uğramış.
münhezimen *A. zf.* Yenilerek, bozularak.
münib *A. s.* Azgınlığı bırakarak Tanrıya yönelen.
münif, münife *A. s.* Yüksek, ulu. *Ahkâm-ı münife,* yüksek hükümler.
mün'im *A. s.* **1.** Nimet veren, yedirip içirten; Tanrı. **2.** Velinimet.
mün'imane *A. s., zf.* Velinimet bir kimseye yakışır yolda.
münîr, münîre *A. s.* Nurlandıran, parlak, ışık veren.
münkad *A. s.* Bağlı, boyun eğmiş.
münkalib, münkalibe *A. s.* **1.** İnkılâp eden, değişen. **2.**Başka şekle giren. **3.** (Kim.) Eriyik.
münkarız *A. s.* Batmış, çökmüş.
münkazi *A. s.* Bitmiş, tükenmiş, ardı kesilmiş.
münker *A. s.* **1.** Kabul edilmeyen. **2.** Beğenilmeyen, yadsınan. **3.** Dince yapılması hoş görülmeyen.

münkerat *A. i.* Dince yasaklanan şeyler.
münkesif *A. s.* Küsufa uğramış, tutulmuş (güneş).
münkesir, münkesire *A. s.* **1.** Kırık. **2.** Gücenmiş, kırgın. *Hatt-i münkesir,* (Geo.) kırık çizgi.
münkeşif, münkeşife *A. s.* **1.** Meydana çıkmış, açık, görünen. **2.** Keşfolunmuş, yeni bulunmuş. *Ezhâr-i münkeşife,* açılmış çiçekler.
münkir *A. s.* **1.** İnkâr eden, kabul etmeyen. *Münkir-i hakikat,* gerçeği yadsıyan, kabul etmeyen. **2.** Mezarda soru soracak olan iki melekten biri.
münsaak *A. s.* **1.** Birine bağlı olan ve ardından giden. **2.** Gönderilmiş olan.
münsecil *A. s.* Mahkeme defterine yazılmış, sicile geçmiş.
münsecim *A. s.* İnsicamlı, düzgün.
münsedd, münsedde *A. s.* Tıkanmış, tıkalı, kapalı.
münselib *A. s.* Kaldırılmış, kaçırılmış.
münselih *A. s.* **1.** Soyulmuş, derisi yüzülmüş. **2.** Son gününe ermiş. *Şehr-i münselih,* son gününe varmış olan ay.
münselik *A. s.* Bir tarikata girmiş, bir meslek tutmuş.
münşakk *A. s.* Yarılan, yarılmış; yarma.
münşeat *A. i.* Kaleme alınmış düzyazılar, mektuplar.
münşeib *A. s.* Kollara ayrılmış, dallanmış.
münşerih *A. s.* Açık, ferahlı, eğlenen, sıkılmayan. *Münşerih-ül-bâl,* gönlü neşeli.
münşi *A. s., i.* Düzyazı yazmakta usta, yetenekli sekreter.
müntahab, müntahabe *A. s.* Seçilmiş, seçkin.
müntahabat *A. i.* Seçilmiş eserler, yazılar dergisi.
müntahib *A. i.* Seçen, seçmen. *Müntahib-i evvel,* iki dereceli seçimde müntahib-i sânîleri seçen; *-sani,* iki dereceli seçimde müntahibi evvellerin seçtikleri kimse.
müntahil *A. s.* Başkasının yapıtını aşıran, çalan, kendininmiş gibi gösteren.
müntahir *A. i.* Kendini öldüren.
müntakil, müntakille *A. s.* **1.** İntikal eden, seçen. **2.** Miras kalmış. **3.** Ölmüş, göçmüş, göçen. **4.** Karîne ile sözün gelişinden anlayan.
müntakim, müntakime *A. s.* Öç alan.
müntefi *A. s.* Görünmez olan.
müntefi' *A. s.* Yarar gören, kâr kazanan, intifa eden.
müntefih *A. s.* Şişmiş, şişkin, hava ile dolmuş.
münteha, münteha iye *A. s.* **1.** Bir şeyin varabildiği son yer. **2.** Son, son kerte. *Münteha-yi âmâl,* emellerin sonu; *münteha-yi istikbal,* istikbalin sonu; *münteha-yi kitâb,* kitabın sonu.
müntehi *A. s.* **1.** Son dereceyi bulan. **2.** Biten, sona eren. **3.** Son, en son. **4.** Bir şeyi tamamlayan.
müntehib *A. s.* Yağmacı, talancı.
müntehir *A. s.* İntihar eden, Hep akan.

müntehir *A. s.* İntihar eden, kendini öldüren.
müntehirîn *A. s.* Kendini öldürenler.
müntehiz *A. s.* Vakit ve fırsatı kaçırmayan.
müntesib *A. s.* **1.** Giren, kapılanan, intisap eden. **2.** İlgisi olan.
müntesic *A. s.* Dokunmuş.
müntesik *A. i.* **1.** Bir sıraya dizilmiş, düzgün. **2.** (Fels.) Düzenleşik.
müntesir *A. s.* Dağınık, yayınık.
münteşir, münteşire *A. s.* **1.** Yayılmış, açılmış, dağınık. **2.** Duyulmuş, etrafa yayılmış. *Ahbâr-ı münteşire*, yayılmış haberler. **3.** Basılmış ve yayılmış.
müntic *A. s.* Netice veren, görünen.
müntin *A. s.* Pis kokan, kokmuş. Bozuk. *Bahr-i Müntin*, Azak denizi; *miyâh-i müntine*, pis kokan sular.
münzecir *A. s.* Yasaklanmış.
münzel, münzele *A. s.* İndirilmiş, gökten inmiş.
münzevî *A. s.* Köşeye çekilmiş.
münzir *A. s.* Kötülüğünü söyleyerek korkutanlar, ürkütenler.
müraat *A. i.* **1.** Göz ucuyle bakma. **2.** Gözetme, koruma. **3.** Hıfzetme, saklama.
müracaat *A. i.* **1.** Başvurma, danışma; yardım isteme. **2.** Geri dönme.
müracaatgâh *F. i.* Başvurulacak yer.
müradif, müradife *A. s.* **1.** Bir anlamda olan, eşanlam. **2.** Arkadaş.
mürafaa *A. i.* Dava açma.
mürafakat *A. i.* Yol arkadaşlığı, arkadaşlık.
mürafık *A. s.* Yol arkadaşı, yoldaş.
mürahik Bk. MÜRAHİK.
mürai, müraiye *A. s.* İkiyüzlü.
müraiyane *A. zf.* İkiyüzlülükle.
müraselât *A. i.* Mektuplaşmalar.
mürasele *A. i.* **1.** Mektuplaşma. **2.** Resmî kadı mektubu.
müravede *A. i.* **1.** İstek. **2.** Sövme.
mürayât *A. i.* Gösteriş, ikiyüzlülük.
mürci', mürcie *A. s.* (Kim.) İndirgen.
mürcie *A. i.* Din mezheplerinden biri.
mürd *F. s.* Ölmüş, gebermiş.
mürde *F. s., s.* Ölü, ölmüş. *Mürdedil*, duygusuz, ölü yürekli.
mürdesenk *F. i.* Doğal kurşun oksidi.
mürdeşûy *F. i.* Ölü yıkayıcı.
mürebbî *A. s., i.* Eğitici, yetiştirici, eğitmen.
mürebbiye *A. i.* (Eskiden) Çocukların eğitimi için tutulan Frenk kadınlarına verilen ad.
müreccah *A. s.* Üstün tutulan.
müreccеb *A. s* Kutlu. (Yalnız recep ayı için *receb-i müreccеb* sözünde kullanılır).
müreccih *A s* Üstün tutan.
müreffeh *A. s.* Gönençli.
müreffehen *A. zf.* Gönençli, varlık içinde olarak.
mürekkeb *A. s.* **1.** İki ya da daha çok şeylerin karışı-

mından olan. **2.** (Kim.) Bileşik. *Cehl-i mürekkeb,* bilmediğini bilmemek suretiyle olan cahillik. **3.** Yazı mürekkebi.

mürekkebat *A. i.* Bileşikler.

mürekkib, mürekkibe *A. s.* Bir bileşiği oluşturan.

müressem *A. s.* **1.** Yazılmış, çizilmiş. **2.** Resimler, çiçeklerle süslenmiş.

müretteb *A. s.* **1.** Sıralanmış, yerli yerine konulmuş. **2.** Kurulmuş, düzenlenmiş. **3.** Tâyin olunmuş.

mürettebat *A. i.* **1.** Gemi tayfası. **2.** Bir yer için düzenlenmiş kimseler.

mürettib *A. s.* **1.** Tertip eden, sıraya koyan. **2.** (*i.*) Basımevinde yazı dizgicisi. *Sehv-i mürettib,* mürettipçe yapılan yanlışlıklar.

mürevvak *A. s.* Süzülüp durultulmuş.

mürevvic *A s* **1.** Geçiren, sürüm kazandıran. **2.** İtibar veren, yürüten.

mürg *F. i.* Kuş. *Mürg-i bâg,* bülbül; *bâlşikeste,* kırık kanatlı kuş; *-bâm,* bülbül; *-bismillâhî,* kuş biçiminde yazılan besmele; *-çemen,* bülbül; *-dil,* gönül kuşu; *-ilâhî,* ruh, can, nefes; *-rûz,* güneş; *-seher,* bülbül; *-subh,* bülbül; *-şeb ü rûz,* ay ve güneş.

mürgab *F. i.* Su kuşu, ördek.

mürgan *F. i.* Kuşlar.

mürgdil *F. s.* Yüreksiz, korkak.

mürid *A. i.* **1.** Emreden, buyuran. **2.** Bir şeyhe bağlı olan kimse.

müridane *A. s., zf.* Müride yakışır yolda.

mürr *A. s.* Acı.

mürsel *A. s.* Gönderilmiş, yollanmış. *Mürselun ileyh,* kendisine bir şey gönderilmiş olan.

mürselât *A. i.* **1.** Gönderilen şeyler. **2.** Melâikeler.

mürselîn *A. i.* Peygamberler.

mürsil *A. s.* Gönderen, yollayan.

mürşid, mürşide *A. s., i.* **1.** Doğru yolu gösteren, kılavuz. **2.** Müritlere yol gösteren şeyh. **3.** Aymazlıktan uyandıran.

mürtecel *A. s.* Hemen söylenmiş söz.

mürteci', mürtecia *A. s.* Gerici, geriye dönen. Fransızcadan *réactionnaire* karşılığı.

mürtecil *A. s.* Hazırcevap.

mürtecilen *A. s.* Hemen şiir ya da söz söyleyerek.

mürteda' *A. s.* Önlenmiş; bir şeyden çekinmiş.

mürtedd *A. s.* İslâm dininden dönen.

mürtefi', mürtefia *A. s.* Yüksek.

mürteid *A. s.* Korkup titreyen.

mürteiş *A. s.* Titreyen.

mürtekib, mürtekibe *A. s.* Rüşvetle iş gören.

mürtekibîn *A. s.* Kötü iş yapanlar, rüşvet yiyenler.

mürtesem, mürteseme *A. s.* Resmedilmiş, resimlenmiş.

mürteşi *A s.* Rüşvet alan.

mürteşif *A. s.* Yudum yudum içen.

mürteşih *A. s.* Süzülmüş.

mürtezık *A. s.* Rızıklanan.

mürtezik *A. i.* Ulufe sahipleri.

müruc *A. i.* Çayırlar, çayırlıklar.
mürur *A. i.* **1.** Geçme, geçiş. **2.** Geçip gitme, sona erme. *Mürur-i zaman,* zamanaşımı.
mürüvvet *A. s.* **1.** Yiğitlik, kişilik. **2.** İyilikseverlik, cömertlik. *Bîmürüvvet,* insaniyetsiz.
mürüvvetmend *F. s.* Mürüvvetli, insaniyetli, iyiliksever.
mürvarid Bk. MERVARID.
müsaadat *A. i.* Müsaadeler.
müsaade *A. i.* **1.** Yardım. **2.** İzin. **3.** Elverişli bulunma.
müsaafa *A. i.* **1.** İş bitirme, yardım etme. **2.** Fransızca *Tolérance* karşılığı.
müsab *A. s.* Sevap kazanan.
müsabaka *A i.* Yarış, yarışma.
müsabakat *A. i.* Yarış, yarışma.
müsaberet *A. i.* Sürekli olarak uğraşma.
müs'ad *A s* Bahtiyar, mutlu kılınmış.
müsâdefe, müsâdefet *A. i.* Rasgelme.
müsâdemât *A. i.* Çarpışmalar, tokuşmalar.
müsâdeme *A. s.* **1.** Çarpışma, tokuşma. *Müsâdeme-i sefain,* gemilerin çarpması. **2.** Silahlı çarpışma. Bk. MUSADEME.
müsaferet *A. i.* **1.** Yolculuk, seyahat. **2.** Konukluk.
müsafir *A. s.* **1.** Konuk. **2.** Herhangi bir nedenle gözün saydam tabakasında oluşan beyaz leke.
müsafirhane *F. i.* Yolcu konağı, otel, motel.
müsahale *A. i.* Kolaylık ve yumuşaklık gösterme,
müsahhan, müsahhane *A. s.* Isıtılmış.
müsahhar, müsahhare *A. s.* Büyülenmiş, büyü ile aldanmış.
müsahhar *A. s.* **1.** Elde edilmiş, ele geçirilmiş. **2.** Tutkun, boyun eğmiş. (Huk.) **3.** Sanık için mahkemece tayin olunan avukat: *Vekil-i müsahhar.*
müsahhir *A. s.* Teshir eden, zapteden.
müsaid, müsaide *A. s.* Uygun, elverişli. *Gayr-i müsaid, namüsaid,* bir işi olmayacak ya da zor bir hale koyan.
müsakkab *A s* Delinmiş.
müsal *A. i.* Sakal.
müsâlaha *A. i.* **1.** Barışma, uzlaşma. **2.** Barış, güvenlik.
müsalemet *A. i.* Barış içinde olma.
müsalemetkâr *F. s.* Barışçı.
müsamaha *A. i.* **1.** Hoş görme, hoşgörü, hoşgörürlük. **2.** Göz yumma.
müsamahakâr *F. s.* Hoşgörür, hoşgörücülük.
müsamahakârane *F. s., zf.* Hoşgörerek, göz yumarak.
müsamere *A. i.* Akşam eğlencesi.
müsamih *A. s.* Göz yuman, aldırış etmeyen.
müsanede, müsanedet *A. i.* Yardım etme, arka çıkma.
müsaraat *A. i.* **1.** Acele etme, ivme. **2.** Teşebbüs, girişme.
müsaraaten *A. zf.* Süratli, acele olunarak.

müsarakat *A. i.* Çalma, hırsızlama.
müsavat *A i.* Aynı hal ve derecede olma, eşitlik.
müsavi *A. s.* Eşit, denk, aynı halde ve derecede olan.
müsayefe *A. i.* Düello.
müsbet, müsbette *A. s.* **1.** Tanıtlanmış, tanıtlı. **2.** (Dilb.) Olumlu. **3.** (Fiz.) Pozitif. *Ulûm-i müsbette,* pozitif bilimler.
müsbit, müsbite *A. s.* İspata yarayan, ispat eden. *Evrak-i müsbite,* kanıt olabilecek kâğıtlar.
müsebba' *A. s.* Yedili, yedi parçadan meydana gelme.
müsebbeb, müsebbebe *A. s.* Sebep olunarak meydana getirilmiş olan.
müsebbib, müsebbibe *A. s.* Sebep olan, neden yaratan, yol açan. *Müsebbibül-esbab,* bütün sebeplerin sebebi (Tanrı).
müsebbih *A s.* Süphanallah diyen.
müsebbiha *A. s.* Sağ elin ikinci parmağı, şahadet parmağı.
müsebbihan *A. i.* Tespih edenler, süphanallah diyenler. *Müsebbihan-i felek,* melekler.
müsebbit *A. s.* Tespit edici, sağlayıcı, sürekli kılan.
müsecca', müseccaa *A. s.* Cümlelerin sonu uyaklı olan (düzyazı). *İbare-i müseccaa,* secili, uyaklı söz.
müseccel, müseccele *A. s.* Sicile, deftere geçirilmiş; mahkeme defterine kaydolunmuş.
müseccil *A. s., i* Mahkeme siciline geçiren arşiv görevlisi.
müseddes *A. s.* **1.** Altıya çıkarılmış, altılı. **2.** (Ed.) Altışar mısralı bentlerden oluşmuş koşuk. **3.** (Geo.) Altıgen.
müsekkin, müsekkine *A. s.* Yatıştırıcı, uyuşturucu. *Deva-i müsekkin, edviye-i müsekkine,* uyuşturucu ilaçlar.
müsellâh, müsellâha *A. s.* Silahlandırılmış, silahlı. *Kuvay-i müsallâha,* silahlandırılmış, silahlı kuvvetler; *sulh-i müsallâh,* silahla sağlanan barış.
müsallâhan *A. zf.* Silahlı olarak.
müsellem *A. s.* Söz götürmez.
müselleman *A i.* Yeniçeri döneminde yol işleri ile görevli asker.
müsellemat *A. i., ç.* Genellikle benimsenmiş meydanda olan sorunlar.
müselleme *A. i.* Yardımcı teorem.
müselles *A. s., i.* **1.** Üçlü. **2.** Üçgen. **3.** Kaynatılarak üçte ikisi buharlaştırılan içki. *Müselles-i kaim-üz-zaviye,* dik üçgen; *-muhtelif-ül-adla',* çeşitkenar üçgen; *-münferic-üz-zaviye,* geniş açılı üçgen; *-mütesaviyül-adla,* eşkenar üçgen; *-mütesaviy-üs-sakeyn,* ikizkenar üçgen; *ittifak-i müselles,* Birinci Dünya Savaşı'na dek Almanya - Avusturya - Macaristan - İtalya arasındaki antlaşma.
müsellesat *A. i.* Trigonometri.

müsellesî *A. s.* Üçgen biçiminde olan.
müsellim *A. i., s.* **1.** Teslim eden, veren. **2.** Kaymakamlara ve bucak müdürlerine (eskiden) verilen bir ünvan.
müselman *F. i.* Bk. MÜSLÜMAN.
müselsel, müselsele *A. s.* Zincir gibi birbirine bağlı olan.
müselselen *A. zf.* Birbirinin ardından, aralıksız.
müsemma *A. s.* Ad verilmiş, adlı. *Müsemma binnakîz,* Adıyle tavrı ve davranışı arasında çelişki olan. *Bimüsemma,* adsız, bilinmeyen; *ecel-i müsemma,* doğal ölüm.
müsemmen *A. s.* **1.** Sekizli, sekiz parçadan oluşan. **2.** (Mat.) Sekizgen.
müsevvid *A. i., s.* Müsvedde, karalama, taslak yapan.
müseyyeb *A. s.* İşine bakmayan, tembel, üşengen, ihmalci
müshil, müshile *A. s., i.* **1.** Kolaylaştıran. *Müshil-ül-umûr,* işleri kolaylaştıran (Allah), **2.** İshal veren, bağırsakları yumuşatan ilaç.
müsîl *A. s.* Akıtan.
müsinn, müsinne *A. s.* Yaşlı.
müskir, müskire *A. s.* Sarhoş eden, sarhoşluk veren.
müskirat *A. i.* Sarhoş eden, sarhoşluk veren şeyler.
müskit, müskite *A. s.* Susturan, susturucu, *Cevab-ı müskit,* susturucu cevap.
müslim *A. s., i.* İslâm dininde olan.
müsliman *A. s., i.* İslâm dininde olan, Müslüman.
müslimanan *F. i.* Müslümanlar.
müslimun *A. i.* Müslümanlar.
müsmir, müsmire *A. s.* Sonuç veren, yararlı, verimli. *Gayr-i müsmir,* boş, faydasız.
müsned *A. i.* **1.** İsnat edilmiş, nisbet edilmiş. **2.** (Dilb.) Yüklem.
müsri, müsria *A. s.* Acele ettiren.
müsrif, müsrife *A. s.* Tutumsuz, savurgan.
müsrifane *F. s., zf.* Malını boşyere çarçur ederek.
müsta'cel, müsta'cele *A. s.* İvedili, acele olan, evgin.
müsta'celen *A. zf.* Acele olarak, çabucak.
müsta'fi *A. s.* İşinden çekilmiş.
müstagallât, müstagillât *A. i., s.* Tahıl ya da zahire gibi iratlar getiren vakıf mallar.
müstagas *A. s.* Kendisinden yardım istenen, Tanrı.
müstagfir *A. s.* Günahlarının bağışlanmasını Tanrıdan dileyen.
müstagîs *A. s.* Yardım dileyen.
müstagni *A. s.* **1.** Gönlü tok, doygun. **2.** Nazlı davranan.
müstagniyane *F. zf.* Müstagnilere yakışır yolda.
müstagrak *A. s.* **1.** Dalmış, daldırılmış, batmış. **2.** Dalgın, düşüngen. *Müstagrık-ı hûn,* kana batmış; *-ziyâ,* ışığa batmış, ışıkla dolu.
müstagrib *A. i.* Şaşakalan.

müstahab *A. s.* **1.** Sevilen, beğenilen. **2.** Farzla vacipten sonra gelen sevaplı iş.
müstahak, müstahakka *A. s.* Hak etmiş.
müstahber *A. s.* Haber alınmış, işitilmiş, duyulmuş.
müstahberat *A. i.* Alınmış, öğrenilmiş haberler.
müstahdem, müstahdeme *A. s.* Hizmette bulundurulan, hizmetli.
müstahdemîn *A. i.* Müstahdemler, çalışanlar.
müstahfız, müstahfıza *A. s.* **1.** Hıfzeden, koruyan. **2.** (Tanzimat'tan sonra) Muvazzaf ve rediflikten sonra kırk yaşını aşmış kimselerin askerlik hizmeti.
müstahilât *A. i.* Olanaksız, anlamsız, saçma şeyler.
müstahkar, müstahkara *A. s.* Hor görülen, küçümsenen.
müstahkem, müstahkeme *A. s.* Berkitilmiş, sağlamlaştırılmış. *Mevk-i müstahkem,* (Ask.) Kale ve siper yapılarak sağlamlaştırılmış yer.
müstahkır *A. s.* Horlayan, küçümseyen.
müstahlas, müstahlasa *A. s.* Kurtarılmış.
müstahleb *A. s.* Süt haline, kıvamına getirilmiş ilaç.
müstahlef, müstahlefe *A. s.* Kendiyerine geçirilmiş, başkasının yerine konulmuş.
müstahlis, müstahlise *A. s.* Kurtaran, kurtarıcı.
müstahlif *A. s.* Kendi yerine geçen.
müstahrec *A. s.* Bir şeyden çıkarılmış, bir kitaptan alınmış.
müstahsal, müstahsala *A. s., i.* Üretilmiş, meydana getirilmiş şey.
müstahsen *A. s.* Herkesin güzel bulup beğendiği. *Âdat-i müstahsene,* beğenilmiş âdetler; *üslûb-i müstahsen,* beğenilmiş tarz, tutum.
müstahsil *A. s* Ürün yetiştiren, elde eden.
müstahzar, müstahzara *A. s.* **1.** Hazırlanmış. **2.** (*i.*) Hazır ilaç.
müstahzarat *A. i.* **1.** Akılda hazır tutulmuş şeyler. **2.** Hazır ilaçlar.
müstahzır *A. s.* İstihzar eden, hazırlayan.
müstaid, müstaidde *A. s.* **1.** İstidatlı, yetenekli. **2.** Eğitilmeye hazır, akıllı, anlayışlı.
müstaiddan *F. i.* İstidatlı, yetenekli kimseler.
müstain *A. s.* Yardım isteyen.
müstainen *A. zf.* Birinin yardımına sığınarak. *Müstainen billâhitealâ,* Tanrının yardımına sığınarak.
müstakarr *A. i.* **1.** Yerleşilen, durulan yer. **2.** Karargâh.
müstakbeh *A. s.* Tiksinilen beğenilmeyen
müstakbel, müstakbele *A. s., i.* **1.** Önde bulunan, ilerdeki, gelecek. **2.** Gelecek zaman.
müstakbelât *A. i.* Gelecek zamanlar.
müstakbih *A. s.* Beğenmeyen, tiksinen.
müstakbil *A. i.* **1.** Karşılayan. **2.** Kıbleye dönen.
müstakbilîn *A. i.* **1.** Kar-

şılayıcılar. **2.** Kıbleye dönenler.

müstakil, müstakille *A. s.* Başlı başına; kendi kendine, ayrıca; bağımsız.

müstakillen *A. zf.* **1.** Kendi başına, başlı başına. **2.** Ancak, yalnız.

müstakim, müstakime *A. s.* **1.** Doğru, düz. **2.** Temiz, namuslu.

müstakraz *A. s.* Borç alınmış. *Mebâlig-i müstakraza,* borç alınan paralar.

müstakrazat *A. i.* Borç alınmış paralar.

müstakrib, müstakribe *A. s.* Yakınlaştıran.

müstakriz *A. s.* Borç eden, istikraz eden.

müstakrizîn *A. i.* Borç para alanlar.

müsta'li *A. s.* Yükselen, üstün gelen, üste çıkan.

müsta'mel, müsta'mele *A. s.* Kullanılmış, eski, köhne.

müsta'mer, müsta'mere *A. s.* Göçmen gönderilerek şenlendirilmiş yer, sömürge.

müsta'merat *A. i.* Sömürgeler.

müstantak *A. s.* İstintak olunmuş.

müstantik *A. i.* İstintak eden, sorgu yargıcı.

müsta'reb, müsta'rebe *A. s.* Araplaşmış. *Arab-i müsta'ribe,* Araplaşmış Arap.

müstear, müsteare *A. s.* İğreti (alınmış), takma (ad). *Nam-ı müstear,* takma ad. *Hayât-ı müstear,* (geçici olan) dünya ömrü.

müsteb'ad *A. s.* Uzak görünen, olacağı sanılmayan.

müsteban *A. s.* Açık olan, açık olarak anlaşılan.

müstebdel *A. s.* Değiştirilmiş.

müstebdil *A. s.* Değiştiren.

müstebidd *A. s.* İstibdat yapan.

müstebşir *A. s.* **1.** Müştu veren. **2.** Müştu ile sevinen

müstecab, müstecabe *A. s.* İstediği kabul olunan. *Müstecab-üd-da've,* duası kabul olunan.

müste'cir *A. s., i* **1.** Bir şeyi kira ile tutan. **2.** Kiracı.

müsteclib *A. s.* Kendine doğru çeken.

müstecmi', müstecmia *A. s.* Toplanan, toplayan.

müsted'a *A. s.* Dilenen, istenen, dilekçe ile istenen.

müstedam *A. s.* Sürekli, sürüp giden.

müstedell, müstedelle *A. s.* Bir kanıt ile ispatlanan. Kanıta yakın bir ipucu ile anlaşılan.

müsted'i, müstediye *A. s., i.* Dilekçe veren kimse.

müstedill *A. s.* Kanıtla ispatlayan.

müstedîm *A. s.* Sürekli.

müstedir *A. s.* Daire biçiminde olan, dönüp dolaşan.

müstefad *A. s.* **1.** Kazanılmış. **2.** Anlaşılan.

müstefhem *A. s.* Anlaşılan.

müstefhim *A. s.* Anlaşmak isteyen, soran.

müstefid *A. s.* Yarar gören, yararlanan.

müstefîz *A. i.* Feyz kazanan, feyizlenen.

müstefreşe *A. s.* Odalık.

müstefrig *A. s.* Kusturan.

müstefsir *A. s.* Bir şeyin tefsiri-

ni, geniş açıklanmasını isteyen.

müstefti *A. i.* Bir konu üzerinde müftüden fetva isteyen.

müstehabb *A. s.* **1.** Sevilen, beğenilen. **2.** Farz ve vacipten gayrı sevaplı davranış.

müsteham *A. s.* Şaşırmış, hayran.

müstehas *A. s.* Toprağın altında kalıp saklanmış.

müstehase *A. i.* Fosil.

müstehcen *A. s.* Açık saçık, terbiyesizce olan.

müstehdif *A. s.* Hedef tutan, hedef tutulan.

müstehlek *A. s.* Yenip içilerek bitirilen.

müstehlik *A. s.* Tüketici.

müstehvî *A. s.* Hayran eden, aklını alan.

müstehzî *A. s.* Biriyle eğlenen, herkesle eğlenmek huyunda olan.

müstehziyâne *F. zf.* Eğlenerek, alay yollu.

müstekbir *A. s.* Kibirlenen, büyüklenen.

müstekin *A. s.* Alçak gönüllülük gösteren.

müstekmil *A. s.* Tam, olgun kılan, tamlayan.

müstekreh, müstekrehe *A. s.* İğrenç.

müstelezzat *A. i.* Tad alınacak şeyler.

müstelizz *A. s.* Tat alan, tadına varan.

müstelzim *A. s.* Gereken. gerektiren.

müste'men *A. s.* **1.** Kendisine aman verilmiş olan. **2.** Yabancı uyruktan olan.

müstemend *F. s.* Biçare, zavallı, kederli.

müstemendane *F. zf.* Zavallıca.

müstemi', müstemia *A. s.* Dinleyen, dinleyici.

müstemidd *A. s.* Yardım isteyen.

müste'min *A. s.* Sığınan, canını kurtarmak koşuluyle teslim olan.

müstemirr, müstemirre *A. s.* **1.** Bir düziye uzayıp giden. **2.** Sürekli, devamlı.

müstemirren *A. zf.* Sürekli, aralıksız.

müstemleke *A. s.* Sömürge.

müstenbat *A. s.* Zımnen anlaşılan.

müstenid *A. s.* Dayanan, yaslanan.

müsteniden *A. zf.* Dayanarak, güvenerek.

müste'nif, müste'nife *A. s.* Bir üst derece mahkemeye başvuran.

müstenir *A. s.* Nur alan, parlak.

müstenker *A. s.* Yadsınmış, inkâr edilmiş.

müstenkif *A. s.* Çekimser.

müstenkir *A. s.* Yadsıyan, inkâr eden.

müste'nis, müste'nise *A. s.* Alışık, yabaniliği giderilmiş.

müstensih *A. s.* **1.** Yazılmış bir şeyin kopyasını çıkaran. **2.** Şapograf.

müsterah *A. i.* **1.** Dinlenme yeri. **2.** Aptesane.

müsterak *A. i.* Çalınmış, hırsızlama. *Hamse-i müsteraka*, celâlî senenin sonuna eklenen beş gün.

müsterca *A. s.* **1.** Umulan, umulmuş. **2.** Yalvarılmış.

müsterha *A. s.* Sarkık, gevşek.

müsterham, müsterhame *A. s.* **1.** Yalvarılan, yalvarılmış. **2.** Birinin merhameti istenilen.

müsterih, müsteriha *A. s.* Rahat eden, rahatlanan. *Müsterih-ül-bâl*, içi gönlü rahat.

müstes'ad *A. s.* Uğurlu sayılmış.

müstes'id *A. s.* Uğurlu sayan, uğur sayan.

müsteskal *A. s.* İstiskal edilen, kendisine kovarcasına davranışta bulunulan.

müsteskî, müsteskiye *A. s.* **1.** İstiska olmuş, karnına su dolmuş. **2.** Yağmur duasına çıkmış.

müsteskıl *A. s.* İstiskal eden, kovarcasına davranan.

müstesna *A. s.* Ayrı tutulan, ayrık.

müsteş'ar *A. s.* Bildirilen.

müsteşar *A. s.* Bakan ve elçiden sonra gelen en büyük yönetici.

müsteşfi' *A. s.* Şifa, iyilik dileyen.

müsteşhed *A. s.* Tanık tutulan.

müsteşrik *A. s.* Doğu topluluklarının tarihini, dilini, edebiyatını, halkbilgisini inceleyen bilgin.

müstetir *A. s.* Örtülü.

müstecvib, müstecvibe *A. s.* Lâyık.

müstevda' *A. s.* Emaneti kabul eden.

müstevdi' *A. s.* Emanet bırakan.

müstevfa, müstevfi *A. s.* Yeter, yetişir.

müstevi *A. s.* **1.** Düz, her tarafı bir. **2.** (Geo.) Düzlem.

müstevli, müstevliye *A. s.* **1.** Ele geçiren. **2.** Yayılan, her tarafı kaplayan. **3.** (Hek.) Salgın.

müstevsi' *A. s.* Bollaşan, genişleyen.

müstevsik *A. s.* Birinden senet, belge alan.

müstezad *A. s.* **1.** Artmış, çoğalmış. **2.** (Ed.) Dizelerine aynı ölçüde bir parça katılan manzume.

müste'zin *A s* İzin isteyen.

müsul *A. i.* (Saygıyla) Ayakta durma.

müsül *A. i.* **1.** Örnekler. **2.** (Fels.) Eflâtun'un *İdées* sözü karşılığı.

müsveddât *A. i.* Karalamalar. taslaklar.

müsvedde *A. i.* Temize çekilmek üzere ilk yazılan yazı, taslak.

müşa' *A. i.* **1.** Yayılmış, herkese duyurulmuş. **2.** Hisselere ayrılmamış.

müşaare *A. i.* Şiir söyleşme, şiir yarışması.

müşabehet *A. i.* Benzeme, benzeyiş.

müşabih, müşabihe *A. s.* Benzer.

müşacere *A. i.* Dövüşme, kavga.

müşafehe *A. i.* Ağız ağıza söyleşme, karşılıklı konuşma.

müşafehat *A i* Konuşmalar.

muşagabe *A. i.* Fransızcadan *éristique* karşılığı; didişimcilik, eristik.

müşahedat *A. i.* **1.** Gözle görülen şeyler. **2.** (Fels.) Gözlemler.

müşahede *A. i.* **1.** Gözle görme. **2.** (Tas.) Allah âlemini görme.

müşahhas *A. s.* **1.** Şahıslanmış, şahıs biçimine girmiş. **2.** Tanınmış, teşhis edilmiş. **3.** (Fels.) Somut.
müşahhasat *A. i.* Somut bilgiler.
müşahhıs *A. s.* **1.** Ayıran. **2.** Hastalığın adını koyan.
müşahid *A. s.* Bir şeyi gören gözleyici.
müşakil *A. s.* Şekilce bir olan, benzeyen.
müşar *A. s.* İşaret olunan, işaretle gösterilen. *Müşarün bilbenam*, parmakla gösterilen.
müşarebe *A. i.* Beraber içme.
müşareket *A. i.* **1.** Bir işte başkalarıyle birlikte bulunma. **2.** Ortaklık. **3.** (Dilb.) İşteşlik.
müşareze *A. i.* Çekişme.
müşarik *A. s., i.* **1.** Bir işte birlikte bulunan. **2.** Ortak.
müşariz *A. s.* Çekişen.
müşarünileyh *A. s.* Adı geçen, adı anılan. (Tanzimat'tan sonra en yüksek dereceler için bu söz kullanılmıştır).
müşa'şa', müşa'şaa *A. s.* **1.** Şaşaalı, parlak, parlayan, parıldayan. **2.** Gürültülü, patırtılı.
müşateme *A. i.* Sövüşme, atışma.
müşavere *A. s.* Karşılıklı danışma.
müşavir *A. s.* Danışılan.
müşayaa *A. i.* **1.** Dostluk etme. **2.** Uyma.
müşbi' *A. s.* Doyuran.
müşebba', müşebbaa *A. s.* **1.** Doymuş, tok. **2.** Fransızcadan *saturé* karşılığı.
müşebbeh, müşebbehe *A. s.* Benzetilen.
müşebbek *A. s.* Ağ ve kafes gibi örülmüş olan.
müşebbihe *A. i.* İnsanbiçimcilik.
müşedded, müşeddede *A. s.* **1.** Şiddetlendirilmiş, kuvvetlendirilmiş. **2.** Keskinleşmiş. **3.** (A. Dilb.) Şeddeli. *Hurûf-i müşeddede*, şeddeli harfler.
müşeddid *A. s.* **1.** Kuvvet veren, şiddetlendiren. 2. Azdıran, azdırıcı.
müşeddide *A. i.* (Fiz.) Yükselteç. Fransızcadan *amplificateur* karşılığı.
müşekkel, müşekkele *A. s.* **1.** Şekil ve kılığı mükemmel olan. **2.** Kalıbı, kıyafeti gösterişli.
müşekkek *A. s.* Şüphesi olan, kuşkulu.
müşemma *A i.* **1.** Balmumuna batırılmış. **2.** Muşamba.
müşemmes *A. s.* Güneşe serilmiş, çok güneşli.
müşennef *A. s.* Küpe takılmış, küpe ile süslenmiş.
müşerref *A. s.* Şereflenmiş, onurlanmış.
müşerrez *A. s.* Şirazesi olan.
müşerrih *A. s.* Teşrih yapan. Fransızcadan *anatomiste* karşılığı.
müşevvek *A. i.* Dikenli, diken biçiminde sivri.
müşevveş *A. s.* Karışık, karmakarış.
müşevvik *A. s.* **1.** Şevk ve gayrete getiren, arzusunu, isteğini artıran. **2.** Fenalığa teşvik eden, ayartan, kışkırtan, önayak olan.

müşeyyed *A s.* Yükseltilmiş, sağlamlaştırılmış
müşfik, müşfika *A s* Şefkatli, merhametli, acıyan, seven.
müşfikane *F. zf.* Acıyarak, ana baba gibi severek.
müş'ir *A. s.* Bildiren, haber veren.
müşir *A.s.* **1.** Emir ve işaret eden **2.** (*i*) Mareşal.
müşk *F. i.* Mis. *Müşk-i bîd*, sultanî söğüt, acem söğüdü.
müşkbar *F. s.* Mis yağdıran.
müşkbu *F. s.* Mis kokulu.
müşkefşan *F. s.* Mis saçan.
müşkfam *F. s.* Mis renginde, kara.
müşkfüruş *F. i.* Mis satan.
müşkil *A. s.* **1.** Güç, zor, çetin. **2.** *i.* Engel, güçlük, zorluk, çetinlik.
müşkilât *A. i.* Güçlükler, zorluklar.
müşkilküşa *F. s* Güç işleri sona erdiren, bitiren.
müşkilpesend *F s* Güç beğenen, titiz.
müşkilpesendane *F. zf.* Titize, güç beğenene yakışır yolda.
müşkilter *F. s.* Çok güç.
müşkin *F. s.* **1.** Mis kokulu. **2.** Kara renkli.
müşksa *F. s.* Misk gibi.
müşmeiz *A. s.* Yüzünü buruşturan, iğrenen.
müşrif *A. s.* **1.** Çevreyi gören. **2.** Ölüme pek yakın bulunan. **3.** Vakıf malı muhafaza eden. **4.** Bir hal almaya yüz tutmuş olan. *Müşrif-i harap,* harap olmaya yüz tutmuş.
müşrik *A. s.* Tanrıya ortak koşan, birden fazla Tanrı inancında olan.
müştak *A. s.* Özleyen, göreceği gelen, can atan.
müştakane *F. zf.* Çok istekle, can atarak.
müştagıl, müştagılle *A. s.* Bir işle uğraşan.
müştail *A. s.* Yanmış, tutuşmuş, ateş almış, alevlenmiş.
müştakk, muştakka *A. s.* Türemiş, türeme.
müştakkat *A. i.* Müştaklar.
müştebih, müştebihe *A. s.* Kuşkulanan, kuşkucu.
müştedd, müştedde *A. s.* Şiddetlenmiş.
müşteha *A. i.* İstenen.
müştehi *A. s.* İştahı olan.
müştehir *A. s.* Ünlü, adlı sanlı.
müştekâ *A. s.* **1.** Şikâyet olunan. **2.** Şikâyet.
müşteki, müştekiyye *A. s.* Şikâyet eden, yakınan.
müştemel *A. s.* Bir şeyin içinde bulunan.
müştemil *A. s.* Saran, kavrayan, içeren, kapsayan.
müştemilât *A. i.* Bir şeyin meydana geldiği parçalar.
müştera *A. s.* Para ile alınmış.
müşterek *A. s.* **1.** Ortak (olan), ortaklaşa. **2.** Birlik, elbirliğiyle. *Müşterek-ül-hayat,* (Biy.) ortakyaşar; *-menfaa,* birlikte yararlanma.
müştereken *A. zf.* Ortak olarak.
müşteri *A. i.* **1.** Satın alan, alıcı. **2.** Alışverişte bulunan. **3.** İstekli.
Müşteri *A. i.* Mars.
müştzen *F. s., i.* Yumrukla güreş eden, boksör.
müt'a *A. i.* **1.** Geçici kazanç.

2. Şiilere özgü geçici nikâh.

mütabaat *A. i.* Birine tâbi olma, arkası sıra gitme.

mütalaa *A. i.* **1.** Bir işi ayrıntılarıyle iyice düşünme. **2.** Bir iş üzerinde oluşan fikir ve oy. **3.** Okuma.

mütali' *A. s.* Okuyan.

mütareke *A. i.* Ateşkes.

müteabbid *A. s.* Tanrıya kulluk ve ibadet eden.

müteabbis *A. s.* Suratını ekşiten.

müteaccib *A. s.* Şaşan, şaşakalan.

müteaccibane *F. zf.* Şaşarak, şaşkın bir halde.

müteaddi, müteaddiye *A. s.* **1.** Saldıran. **2.** (Dilb.) Geçişli.

müteaddid *A. s.* Çoğalan, çok, birçok, birkaç, türlü türlü. *Evrak-ı müteaddide*, birçok evrak, kâğıtlar.

müteaffif *A. s.* İffetli, şerefli, onurlu.

müteaffin *A. s.* Kokmuş, bozulup fena kokan, çürük.

müteahhid *A. s.* Bir işi üzerine alan.

müteâhid *A. s.* Antlaşanlardan her biri.

müteahhir *A. s.* Sonra gelen, sonraki.

müteakıb *A s* Ardından gelen, arkası sıra beliren, taakup eden.

müteakıben *A. zf.* Ardı sıra, arkası sıra.

müteakıd *A. s.* Andlaşma yapanlardan her biri.

müteal *A. s.* Yüce, yüksek.

müteali *A. s.* Yükselen, yüksek olan.

müteallik *A. s.* **1.** Asılı, bağlı. **2.** İlgili, ilişiği olan.

müteallikat *A. i.* **1.** Yakın kimseler, akraba. **2.** (Dilb.) Bir cümlenin anlamını tamamlayan ve açıklayan sözcükler.

müteallim, müteallime *A. s., i.* Bilgi öğrenen, okuyan, öğrenen, öğrenci.

müteami, müteamiyye *A. s.* Görmezlikten gelen, görmezlenen.

müteammid, müteammide *A. s.* Bilerek, tasarlayarak yapan. *Gayr-ı müteammid*, tasarlamadan yapan.

müteammik *A. s.* Derinleşen, derine giden.

müteammim *A. i.* Taammüm etmiş, yayılmış, yaygın.

müteannid *A. s.* İnat eden, direnen.

mütearef *A. s.* Herkesin bildiği, ünlü.

müteariz, müteariza *A. s.* Birbirine zıt olan, karşıt olan.

müteârif *A. s.* **1.** Birbirini tanıyan, tanışan. **2.** Bilinen, bilinir.

müteârife *A. i.* **1.** Tanıtlanması gerekmeyen söz; belit. **2.** Aksiyom.

mütearrız, mütearrıza *A. s.* **1.** Saldıran, sataşan. **2.** Başkasının hakkına hududuna geçen.

müteârri *A. s.* Soyunan.

müteârrib *A. s.* Melez Arap, sonradan Araplaşmış.

müteassif *A. s.* **1.** Doğru yoldan sapan. **2.** Yolsuzluk eden.

müteassir *A. s.* Güç, çetin, zor, zahmetli.

müteayyin *A. s.* **1.** Belli olmuş, karar verilmiş. **2.** İleri gelenlerden.

müteayyiş *A. s.* Yaşayan, yiyip içen, geçinen.
müteazzım *A. s.* Benlik satan, büyüklük taslayan, kibirli, azametli.
müteazzî *A. s.* Organlaşmış.
müteazzib *A. s.* Taazzüb eden, evlenmeyen, bekâr kalan.
müteazzir *A. s.* **1.** Özürlü, özrü olan. **2.** Güç, zor, mümkün olmayan.
mütebadil *A. s.* **1.** Birbirinin yerine geçebilen, nöbetle değişen. **2.** (Geo.) Karşılıklı.
mütebadir *A. s.* Tebadür eden, birdenbire akla gelen.
mütebahhir *A. s.* Bilgisi, deniz gibi geniş ve engin olan.
mütebahhir *A. s.* Buharlaşan, buğu haline gelen, dumanı çıkan.
mütebaid, mütebaide *A. s.* Uzaklaşan.
mütebakî *A. s.* Geri kalan. artan.
mütebaki *A. s.* Ağlar gibi olan, yalandan ağlayan.
mütebariz *A. s.* Görünen, belli olan.
mütebasbıs *A. s.* Yaltaklanan.
mütebasbısane *F. zf.* Yaltaklanarak.
mütebassır *A. s.* Dikkatle bakan, iyice düşünen, basiretli.
mütebassırane *F. zf.* İyice düşünerek, ileriyi görerek.
mütebayin *A. s.* **1.** Karşıt. **2.** Birbirine karşıt.
mütebeddil *A. s.* Değişmiş, başka türlü olmuş.
mütebellir *A. s.* **1.** (Kim.) Billurlaşmış. **2.** Belirgin, belirmiş.
müteberrik *A. s.* Uğurlu, mübarek.
mütebessim *A. s.* **1.** Gülümseyen, güler. **2.** Sırıtan, yılık.
mütebessimane *A. s., zf.* Gülümseyerek, gülerek.
mütebeyyin *A. s.* Meydana çıkmış, kanıtlanmış.
mütecahil *A. s.* Bilmezlikten gelen, bilmez görünen.
mütecahilâne *F. zf.* Bilmezlikten gelerek, bilmiyor görünerek.
müteca'id *A. s.* Kıvırcık, kıvrak.
mütecanib *A. s.* Sakınan.
mütecanis, mütecanise *A. s.* Tek çeşitli, tek türlü, türdeş, bir cinsten.
mütecasir *A. s.* Yeltenen, cüret eden.
mütecavir *A. s.* Civarda bulunan, komşu.
mütecaviz *A. s.* **1.** Geçen, aşan. **2.** Sataşkan, saldırgan, saldırıcı. **3.** -den çok, -i aşan.
mütecebbir, mütecebbire *A. s.* Zorba, zorbalıkla iş gören.
müteceddid, müteceddide *A. s.* Yenilenen.
mütecehhiz *A. s.* Donanmış.
mütecelli *A. s.* **1.** Görünen. **2.** Parlak.
mütecemmi *A. s.* Toplanmış, birikmiş, yığılmış.
mütecemmil *A. s.* Bezenmiş, süslenmiş, donanmış.
mütecennin *A. s.* Delirmiş, çıldırmış.
mütecerrid *A. s.* **1.** Tecerrüt eden, soyunan, çıplak olan.

2. Evli olmayan. 3. Tek başına kalan. 4. (Tas.) Dünya işlerinden vazgeçip Allah'a yönelen.

mütecessid *A. s.* Tecessüt eden, ceset haline gelen, vücut peyda eden.

mütecessim *A. s.* Cisimlenen, gözle görünen.

mütecessis *A. s.* **1.** Gizliyi arayan, gizliyi gözleyen. **2.** Meraklı.

mütecessisane *F. s., zf.* Gizli şeyleri öğrenmeye çalışarak.

mütecezzî *A. s.* **1.** Paralanan, parça parça ayrılan. **2.** (Coğr.) Ufalanmış, *Gayr-i mütecezzî*, ayrılamayan, bölünemeyen.

mütedahil, mütedahile *A. s.* **1.** Tedahül etmiş, birbirine geçmiş, karışmış. **2.** Gecikmiş, ödenmemiş (maaş).

mütedair *A. s.* Dair, müteallik, ilişik, için, dolayı, üzerine.

mütedavi *A. s.* Kendi kendine ilaç yapan ve bakan.

mütedavil, mütedavile *A. s.* **1.** Geçen, geçer (para). **2.** Elde dönen, döner (sermaye).

mütedeyyin, mütedeyyine *A. s.* **1.** Dine bağlı, din işlerini sıkı güden. **2.** Borç edilen, borçlanılan.

mütedarik *A. s.* **1.** Yetişip ulaşan. **2.** (Ed.) Mütefailün (. .-.-) vezni.

müteeddib, müteeddibe *A. s.* Edep öğrenen, terbiye olunan.

müteehhib *A. s.* Kendi kendini hazırlayan.

müteehhil, müteehhile *A. s.* Evlenmiş, evli.

müteekkid *A. s.* (Tekid'den) Tekrarlanan, sağlamlaşan.

müteellif *A. s.* Ülfet edinir, alışmış, alışkan.

müteellim *A. s.* **1.** Elemli, acılı. **2.** Acıyan, ağrıyan. **3.** Huzursuz.

müteemmil *A. s.* Düşünen, dalgın.

müteemmim *A. s.* **1.** Teyemmüm eden. **2.** Emniyette, güven içinde olan.

müteenni *A. s.* Ağır davranan, acele etmeyen.

müteessif, müteessife *A. s.* Eseflenen, acıklanan, tasa eden.

müteessir *A. s.* **1.** Birinin acısıyle acılanan. **2.** Teessüre kapılan, hüzünlü, kederli, üzüntülü. **3.** (Psik.) Duygulanmış.

müteeyyid *A. s.* Kuvvetlenen, teeyyüt eden, teyit edici.

müteezzi *A. s.* İncinen, sıkılan.

mütefahhıs *A. s.* Araştıran, sorup inceleyen.

mütefahhir *A. s.* Övünen.

mütefahhirane *F. zf.* Övünerek, kurularak.

mütefahir *A. s.* Övünen, kurumlanan.

mütefahiş *A. s.* **1.** Fahiş söz söyleyen. **2.** Fahiş iş işleyen.

mütefakkid *A. s.* Araştırıp soran.

mütefakkıh *A. s.* Fıkıh bilgini, fıkıhla uğraşan.

mütefavit *A. s.* Farklı, çeşitli, aralarında fark olan.

mütefavvız *A. s.* **1.** Üstüne alan. **2.** Mal sahibi olan.

mütefazıl *A. s.* Fazilet yarışına çıkan.

mütefecci' *A. s.* Acıklanan, acınan.
mütefeccir *A. s.* Açılan, görünen.
mütefe'il *A. s.* **1.** Fal açan, fala bakan. **2.** Hayra yoran, uğur sayan.
mütefekkik *A. s.* Alıklığından ötürü her zaman dalgın, sersem.
mütefekkir *A. s.* Düşünür.
mütefelsif *A. s.* Filozoflaşan, felsefe yapan.
mütefennin *A. s.* Fen bilgini.
müteferri', müteferria *A. s.* **1.** Dallanan. **2.** Bir temel ve kökle ilgili olan.
müteferric *A. s.* Gezinen, gezip eğlenmeğe giden.
müteferrid, müteferride *A. s.* **1.** Tek ve tenha, yalnız kalmış. **2.** Başkaldıran.
müteferrih *A. s.* Ferahlanan, içi açılan.
müteferrik *A. s.* Ayrı ayrı, dağınık. *Müteferrik-ul-vüreykat-i ke'siye*, ayrı çanak-yapraklılar.
müteferrika *A. i.* **1.** Küçük harcamalar için ayrılan para. **2.** Çeşitli işler gören. **3.** (Eski) Padişahın, vezirlerin, sadrazamın buyruklarını götüren kimse. **4.** Güvenlik örgütünde kuşkulu kimselerin geçici olarak barındırıldıkları bölüm.
müteferris *A. s.* Anlayan, anlayışlı.
mütefessih *A. s.* Tefessüh etmiş, çürümüş, bozulmuş, kokmuş.
mütefevvık *A. s.* Üste gelen, üstün.
mütegabin *A. s.* Birbirini aldatan.
mütegafil, mütegafile *A. i.* Gafil gibi davranan.
mütegallib *A. s.* Zorba.
mütegallibane *F. zf.* Zorbaca, zorbalıkla.
mütegallibe *A. i.* Zorla yönetimin başına geçmiş zorba takımı, derebeyleri.
mütegarrib *A. s.* Gurbete çıkan.
mütegayyib *A. s.* Kaybolan, görünmez olan. *Eşhas-ı mütegayyibe*, kaybolmuş kimseler.
mütegayyir, mütegayyire *A. s.* **1.** Değişmiş, başkalaşmış. **2.** Bozulmuş, bozuk.
mütehabb, mütehabbe *A. s.* Sevişen, birbirine dost olan. *Düvel-i mütehabbe*, dost devletler.
mütehabbir *A. s.* İyi bilen, kökten bilen.
mütehabbis *A. s.* Kendini kaybeden, bir yere kapanan.
mütehaccir *A. s.* Taş haline gelmiş, taş olmuş.
mütehaci *A. s.* Birbirini hicveden, yeren.
mütehacim *A. s.* Birbirine saldıran.
mütehaddi' *A. s.* Tahaddu' eden, bilerek aldanan.
mütehaddib *A. s.* Kambur olan, kamburlaşan.
mütehaddid *A. s.* Hızla aşağı inen.
mütehaddir *A. s.* Örtünen, bürünen. *Nisvân-ı mütehaddire*, örtülü, namuslu kadınlar.
mütehaddis, mütehaddise *A. s.* Tahaddüs eden, meydana gelen, yoktan var olan.

mütehaffız *A. s.* Korunup sakınan.
mütehafit *A. s.* Bir şey üzerine istekle saldıran.
mütehakkık *A. s.* Doğruluğu meydana çıkan, gözle görünür hale gelen.
mütehakkim, mütehakkime *A. s.* **1.** Tahakküm eden, hâkimlik takınan. **2.** Zorba.
mütehalhil *A. s.* Açılıp parçaları ayrılmış olan, kabarmış, kabartılmış olan.
mütehallf, mütehalife *A. s.* Tehalüf eden, birbirine uymayan.
mütehalik, mütehalike *A. s.* Tehalük eden, kendini tehlikeye atacak kadar istekle bir işe koşan.
mütehalikâne *F. zf.* Büyük bir acele ile, çabuklukla.
mütehalli, mütehalliye *A. s.* Süslenmiş, donanmış.
mütehallif *A. s.* Değişebilir, değişken.
mütehallik, mütehallika *A. s.* Bir huy kazanmış.
mütehallil *A. s.* **1.** Erimiş. **2.** Çözülmüş.
mütehallim *A. s.* **1.** Yalandan yumuşak huylu. **2.** (Anat.) Meme gibi yuvarlaklaşan, memeleşen.
mütehallis, mütehallise *A. s.* **1.** Kurtulmuş. **2.** Nazımda takma bir adı olan.
mütehamık *A. s.* Kendini ahmak gösteren.
mütehami *A. s.* Sakınan, kendini koruyan.
mütehammık *A. s.* Ahmaklaşan.
mütehammız *A. s.* Ekşiyen.
mütehammil *A. s.* Dayanabilen, yüklenebilen, çeken.
müteharib, müteharibe *A. s.* Savaş yapanlardan her biri.
müteharrik, müteharrike *A. s.* **1.** Oynar, devinir, devingen. **2.** İşler. *Müteharrik bizzat*, otomobil, otomat.
müteharriş *A. s.* İrkitilmiş.
müteharrişiyyet *A. i.* İrkitilme.
mütehasım *A. s.* **1.** Karşılıklı düşmanlık eden. **2.** Karşılıklı dava eden.
mütehassıl *A. s.* Hasıl olan, meydana gelen.
mütehassın *A. s.* Kaleye kapanmış.
mütehassıs *A. s.* **1.** Bir işin bir şubesini çok iyi bilen. **2.** Uzman.
mütehassir, mütehassire *A. s.* Pıhtılanmış.
mütehassir *A. s.* Hasret çeken, özleyen.
mütehassis, mütehassise *A. s.* Hislenen, duygulanan.
mütehaşi' *A. s.* Huşu ile eğilen.
mütehaşi, mütehaşiye *A. s.* Korkan, saygı ile karışık korkup çekinen.
mütehaşşi' *A. s.* Kendini alçak tutan, alçakgönüllü.
mütehaşşib *A. s.* Odunlaşan, odunlaşmış.
mütehaşşid, mütehaşşide *A. s.* Tahaşşud eden, biriken, toplanan. *Asakir-i mütehaşşide*, toplanan asker.
mütehattı *A. s.* **1.** Atlayıp geçen. **2.** Hata işleyen, yanılan.
mütehattır *A. s.* Hatırına getiren, hatırlayan.
mütehattim *A. s.* Gerekli.
mütehavin *A. s.* İşinde gevşek ve kayıtsız olan.

mütehavvil, mütehavvile *A. s.* **1.** Tahavvül eden, değişken, değişik, kararsız. **2.** (Mat.) Değişken.

mütehayyil, mütehayyile *A. s.* Hayal kuran, dalgın, hayale dalmış.

mütehayyile *A. i.* Fransızcadan «muhayyile» ile birlikte *imagination* karşılığı olarak.

mütehayyir, mütehayyire *A. s.* Şaşmış, şaşakalmış.

mütehayyirane *F. zf.* Şaşkın, şaşkınca, şaşırarak.

mütehayyiz, mütehayyize *A. s.* **1.** Bir yer tutan. **2.** Önem sahibi, ileri gelen.

mütehazzir *A. s.* Dikkatli davranan, sakınan.

mütehecci *A. s.* Heceleyen.

mütehekkim *A. s.* Alay eden. Öfke ile alay eden.

mütehevvir *A. s.* Öfkeli, kızgın.

mütheyyi *A. s.* Hazırlanmış, hazır.

mütheyyic, mütheyyice *A. s.* Heyecana kapılmış, heyecanlı.

mütehezziz, mütehezzize *A. s.* Titreyen, zıngırdayan.

mütekabbız, mütekabbıza *A. s.* Toplanan, buruşan, çekilen.

mütekabbil *A. s.* Kabul eden, üstüne alan.

mütekabil, mütekabile *A. s.* **1.** Karşılıklı, biri öbürünün karşısında olan. *Muamele-i mütekabile*, karşı işlem. **2.** (Mat.) Yöndeş, karşılıklı. **3.** (Mat.) Karşıt.

mütekabilen *A. s.* (Mat.) Karşıt olarak.

mütekabiliyyet *A. i.* **1.** Karşılıklı davranış. **2.** (Fels.) Karşıtlık.

mütekaddim *A. s.* **1.** Önde bulunan, ileri geçen, baştaki. **2.** Geçmiş, eskimiş. *Ezmine-i mütekaddime*, eski zamanlar, evvel zamanlar. **3.** Sunulan.

mütekaddimîn *A. i.* Eski insanlar, eskiler.

mütekaddis *A. s.* Kutsal olan, aşırı temiz.

mütekaid *A. s.* Emekli.

mütekallid *A. s.* **1.** Boynuna takan. **2.** Kuşanan. **3.** Üstüne alınan, tavır takınan.

mütekallil *A. s.* Azalan, azalmış olan.

mütekallis, mütekallise *A. s.* Gerilen gerilmiş.

mütekâmil, mütekâmile *A. s.* Olgunlaşmış, gelişmiş.

mütekarib, mütekaribe *A. s.* **1.** Tekarüb eden, yaklaşan, yakın, gittikçe birbirine yaklaşan. **2.** (Fiz.) Yakınsak, gittikçe birbirine yaklaşarak uzanan.

mütekarrib, mütekaraibe *A. s.* Yaklaşan, yaklaşmaya çalışan.

mütekarrih, mütekarriha *A. s.* **1.** Yaralı, çıbanlı. **2.** Cerahatli (yara, çıban).

mütekarrir *A. s.* Takarrür eden, kararlaşan, yerleşip kuvvet bulan.

mütekâsif *A. s.* Sıklaşmış, koyulaşmış, yoğunlaşmış, toplaşmış.

mütekâsil, mütekâsile *A. s.* Üşenen, gevşek.

mütekâsiliyye *A. i.* Dilencilik eden ve dünyaya can beslemek için geldiklerine inanan bir tarikat.

mütekâsir, mütekâsire *A. s.*

1. Çok, çoğalmış. **2.** (Ed.) Aruz ölçüsü.

mütekatı', mütekatıa *A. s.* **1.** Birbirini kesen, birbirinin üstünden geçen. **2.** (Geo.) Kesişen, birleşen.

mütekatır *A. s.* Katra katra dökülen damlayan.

mütekattı', mütekattıa *A. s.* **1.** Bir teviye olmayan, kesik. **2.** (Coğr. Fels.) Kesikli.

mütekavvis *A. s.* Yay gibi eğri, eğrilmiş, bükülmüş.

mütekayyid *A. i.* Dikkatli davranan.

mütekayyih, mütekayyiha *A. s.* İrinli, cerahat bağlamış.

mütekazı *A. s.* Takaza eden, borçluyu ödemesi için sıkıştıran.

mütekebbir *A. s.* Kibirli, ululuk satan.

mütekebbirane *F. zf.* Kibirlilikle, kendini beğenmişlikle.

mütekeddir *A. s.* **1.** Kederli. **2.** Bulanık.

mütekeffil, mütekeffile *A. s.* Kefil olan.

mütekellif *A. s.* Külfetli, zahmetli iş tutan.

mütekellim *A. s.* **1.** Söyleyen, lakırdı eden. **2.** (Dilb.) Birinci şahıs. **3.** Nutuk söyleyen.

mütekellimîn *A. i.* İslâm ilmiyle uğraşanlar, İlm-i kelâm bilginleri.

mütekellis *A. s.* Kireçleşmiş, kireçlenmiş.

mütekemmil *A. s.* Tekemmül eden, olgunlaşan.

mütekemmin *A. s.* Gizlenen, pusuya yatmış, pusu tutmuş.

mütekerrir *A. s.* Tekerrür eden, tekrarlanan, birkaç kez olan.

mütekessir *A. s.* Kırılan, parçalanan.

mütekessir *A. s.* Çoğalan, artan.

mütekevvin *A. s.* Tekevvün eden, mevcut olan, var olan.

mütelâffız *A. s.* Bir sözü ağzından çıkaran, söyleyen.

mütelâfi *A. s.* Kaybını, zararını karşılayacak başka bir şey kazanan.

mütelâhık *A. s.* Birbiri ardına gelen.

mütelâhi *A. s.* Sazla oyunla uğraşan.

mütelâkı *A. s.* Kavuşmuş, ulaşmış.

mütelâkkı *A. s.* Alan, kabul eyleyen.

mütelâl, mütelâli *A. s.* Parıldayan.

mütelâsık *A. s.* Birbiriyle birleşmiş olan, bitişik.

mütelâşi *A. s.* Telâş eden, acele eden, aceleci.

mütelâşiyane *F. zf.* Telâşla, aceleyle.

mütelatıf *A. s.* Davranışında nazik ve kibar olan.

mütelâtım *A. s.* Birbirine çarpan, çarpışan, çalkalanan, çırpıntılı, dalgalı.

mütelâkkıb *A. s.* Lakaplanmış.

mütelâttıf *A. s.* İnce ve nazik davranan.

mütelebbis *A. s.* Giyinmiş.

mütelehhi *A. s.* Sazla, oyunla vakit geçiren.

mütelehhib *A. s.* Alevlenmiş, alev çıkaran.

mütelehhif *A. s.* Hasret çeken, yanıp yakılan, özleyip duran.
mütelemmi' *A. s.* Parıldayan, *Seyf-i mütelemmi'*, parıldayan kılıç.
mütelevvin, mütelevvine *A. s.* **1.** Renkli, boyalı. **2.** Alaca. **3.** Dönek, çabuk karar değiştiren.
mütelevvis *A. s.* Kirli, pis, mundar.
müteleyyin *A. s.* Yumuşak olan, gevşeyip yumuşayan.
mütelezziz *A. s.* Tadını duyan, tat alan, hoşlanan.
mü'telif *A. s.* **1.** Ülfet etmiş, alışık. **2.** Uygun, denk.
mütemadî *A. s.* **1.** Temadi eden, uzayan, süren. **2.** Fasılasız, arasız.
mütemadiyen *A. zf.* Arasız olarak, sürekli olarak.
mütemadiyet *A. i.* Sürerlik.
mütemahhız *A. s.* Yürekten inançla çalışan.
mütemarız *A. s.* Yalandan hasta olan.
mütemasik *A. s.* İyi, sıkı tutan.
mütemasil *A. s.* **1.** Birbirine benzer. **2.** (Mat.) Homolog.
mütemayil *A. s.* İstekli görünen, gönlü yatmış.
mütemayiz *A. i.* **1.** Kendini gösteren, sivrilen. **2.** (Tanzimat'tan sonra) Saniye rütbesinin birinci sınıfı (askerde miralay=albay karşılığı).
mütemeddih *A. s.* Kendini öven, övünen.
mütemeddin *A. s.* Medeniyet halinde olan.
mütemehdî *A. s.* Mehdilik iddiasında bulunan.
mütemehhid *A. s.* Yayılmış, serilmiş.
mütemekkin *A. s.* Oturan.
mütemellik *A. s.* Alçakçasına yalvaran, yaltak.
mütemellik *A. s.* Temellük eden, mülk edinen, malın sahibi olan.
mütemelmil *A. s.* (Psi.) Taşkın.
mü'temen *A. s.* Emniyetli, güvenilir, inanılır.
mütemenna *A. s.* İstenen, dilenen, istenilen.
mütemenni *A. s.* İsteyen, dileyen.
mü'temer *A. i.* Fransızcadan *congré* karşılığı olarak.
mütemerkiz *A. s.* Merkezlenmiş, bir yere toplanmış.
mütemerrid *A. s.* Temerrüd eden, dikbaşlılık eden, dikkafalı.
mütemerridane *F. s., zf.* Dikbaşlılıkla, dikkafalılıkla.
mütemeshir *A. s.* Maskaralık eden, eğlenen.
mütemessik *A. s.* **1.** Temessük eden, bir şeyi sımsıkı tutan. **2.** Bir şeyi tanık ve kanıt gösteren.
mütemessil *A. s.* **1.** Temessül eden, bir şeyin şekline giren. **2.** Cisimlenen, cisimlenip görünen.
mütemetti' *A. s.* Kazanan, kâr eden.
mütemevvic *A. s.* **1.** Temevvüç eden, dalgalanan, dalgalı. **2.** Bir kararda durmayan, oynak.
mütemevvil *A. s.* Mal sahibi, zengin.
mütemeyyi *A. s.* Sıvık olan, sıvıklaşan, sulanıp akan.
mütemeyyiz *A. s.* **1.** Seçilen, seçkin. **2.** (Fels.) Seçik.

mütemmem *A. s.* Tamamlanmış, eksiği kalmamış.
mütemmim *A. s.* **1.** Bitiren, tamamlayan. **2.**(Fels.) Tümleç, tümler. **3.** (Dilb.) Tümleç. **4.** (Mat.) Bütünler.
mütenadi *A. s.* Birbirini çağıran, ünleşen.
mütenadir *A. s.* Az bulunur.
mütenafi, mütenafiye *A. s.* Birbirine karşıt olan.
mütenafir *A. s.* Birbirini sevmeyen, birbirine uymayan.
mütenahi *A. s.* Biten, sona eren. *Gayr-i mütenahi, namütenahi,* sonsuz, bitmez tükenmez.
mütenahnih *A. s.* Hırıltı ile ses çıkaran, soluyan.
mütena'im *A. s.* Varlık içinde büyüyen, nazlı alışmış.
mütenakıs *A. s.* Azalan, gittikçe azalıp küçülen.
mütenakız, mütenakıza *A. s.* **1.** Birine karşıt olan, birbirini çürüten. **2.** (Mant.) Çelişik.
mütenakir *A. s.* Bilmezlikten gelen, bilmez görünen.
mütenasib *A. s.* Orantılı, oranlı, uyar, uygun.
mütenasık, mütenasıka *A. s.* Bir boyda, benzeşen.
mütenasır *A. s.* Birbirine yardım eden, yardımlaşan.
mütenassıh, mütenassıha *A. s.* Öğüt dinleyip uslanan.
mütenassır *A. s.* Hıristiyan olan, Hıristiyanlığı kabul eden.
mütenavib *A. s.* **1.** Nöbetleşe tekrarlanıp giden. **2.** (Fels.) Almaşık.
mütenavil *A. s.* Alıp yiyen.
mütenavim *A. s.* Uyur gibi görünen.
mütenazır *A. s.* **1.** Birbirine bakan, birbiri karşısında bulunan. **2.** (Kim.) Bakışık. **3.** (Mat.) Simetrik. **4.** (Sos.) Karşılık.
mütenebbi *A. s.* Peygamberlik taslayan.
mütenebbih *A. s.* İntibâh eden, uyanan, uyanık, uslanan, aklını başına toplayan.
mütenebbit *A. s.* Ot gibi yerden biten.
müteneffir *A. s.* Nefret eden.
müteneffis *A. s.* Soluk alan.
müteneffiz *A. s.* Nüfuz sahibi, sözü geçer.
mütenekkir *A. s.* Tenekkür eden, tanınmayacak kılığa giren.
mütenekkiren *A. zf.* Mütenekkir olarak, kıyafet değiştirip kendini tanıtmayarak.
mütenessık *A. s.* Birteviye olan.
mütenessim *A. s.* Rüzgâr koklayan, rüzgâr kokusu alan.
mütenevvl, mütenevvia *A. s.* Türlü türlü, çeşit çeşit.
mütenevvim *A. s.* Uyuklayan, uyuyan, düş gören.
mütenevvir, mütenevvire *A. s.* Nurlanan, parıldayan.
mütenezzih *A. s.* Tenezzüh eden, gezintiye çıkan, gezip eğlenen. **2.** Temize çıkan, aklanan.
mütenezzil *A. s.* Alçalan, kötü bir işi işleyen.
müteradif *A. s.* Aynı anlama gelen, anlamı bir olan, eşanlam, anlamdaş.
müterafi' *A. s.* Duruşma için yargıca giden.

müterahhim *A. s.* Acıyan, merhamet eden.
müterahi *A. s.* Geri duran, ağır davranan.
müterakib *A. s.* Kiremit gibi birbiri üstüne binmiş olan.
müterakim *A. s.* Birikmiş, yığılmış, toplanmış.
müterakkab *A. s.* Beklenilen, umulan.
müterakkıb *A. s.* Gözeten, bekleyen, uman.
müterakki *A. s.* İlerlemiş, yukarı çıkmış, yükselmiş.
müterassıt *A. s.* Gözeten, bekleyen, kollayan.
müterazi *A. s.* Karşılıklı birbirinden razı, hoşnut olan.
mütercem *A. s.* Başka dilden çevrilme.
mütercim *A. s.* Çeviren kimse, çevirmen, çevirici.
müterecci *A. s.* **1.** Uman. **2.** Yalvaran.
müterediddi, müteredd|iye *A. s.* Soysuzlaşmış.
müterediddid, müterediddide *A. s.* Duruksun, ikircimli.
müterediddiane *F. zf.* Kararsızca.
müterefffih, müterefffihe *A. s.* Bolluk ve rahatta yaşayan.
müterekkib, müterakkibe *A. s.* Birleşmiş, iki ya da daha çok cismin birleşmesiyle oluşan.
müterennim *A. s.* Terennüm eden, güzel sesle yavaş yavaş şarkı söyleyen.
müteressib, müteressibe *A. s.* Dibe çöken, durulan.
mütereşşih *A. s.* Ter gibi sızan, terleyen.
müterettib *A. s.* **1.** Ait olan, ...üstüne düşen. **2.** Gereken. **3.** Meydana gelen. **4.** Sıralanmış.
mütesadif *A. s.* Rasgelen.
mütesadim *A. s.* Çarpışan, birbirine vuran.
mütereffi' *A. s.* **1.** Yükselen. **2.** Ululuk gösteren.
mütesahib *A. s.* Sahip çıkan, arka olan.
mütesahil *A. s.* Kolay sanan, gevşek davranan.
mütesaid *A. s.* Yükselen, yukarı çıkan.
mütesail *A. s.* Dilenen, dilenci.
mütesakıt *A. s.* Birbiri ardınca düşen.
mütesalib *A. s.* (Mant.) Çapraz.
mütesamih *A. s.* Görmezlikten gelen.
mütesanit *A. s.* Dayanışık.
mütesavi *A. s.* Birbirine eşit olan, eş olan.
mütesaviyen *A. s., zf.* Birbirine eşdeğerde.
müteselli *A. s.* Avunmuş.
müteselim *A. s., i.* **1.** Teslim edilen şeyi alan. **2.** Vergi ve resimlerin alınmasında görevli kimse (muhassıl).
müteselsil, müteselsile *A. s.* Zincirleme, zincirleme giden. *Cibal-i müteselsile*, sıra dağlar.
müteselsilen *A. zf.* Sıra ile, birbiri peşi sıra.
mütesemmim *A. i.* Tesemmüm eden, zehirlenen.
müteserri *A. i.* Koşan, acele davranan.
müteseyyib *A. s.* Kayıtsız davranan, aldırış etmeyen.
müteşabih *A. s.* Teşabüh eden, birbirine benzeyen.

müteşabihat *A. i.* Kuran'ın, mecazî anlama elverişli ayetleri.
müteşaddık *A. s.* **1.** Avurt çatlatarak konuşan. **2.** Istılahlı konuşan.
müteşahhıs *A. s.* **1.** Şahıslanan, gözle görünür hale gelen. **2.** Şahsını tanıyan. **3.** Şahsı fark olunmuş olan.
müteşa'ib *A. s.* Şubelenmiş, dallanmış, kollara ayrılmış.
müteşair *A. s.* Şairlik taslayan, tavuk pazarı şairi.
müteşa'ir *A. s.* Kıllı.
müteşakil *A. s.* **1.** Şekli bir olan. **2.** Şekil, suretçe birbirine benzeyenlerin her biri.
müteşebbek *A. s.* Ağ gibi birbirine geçen.
müteşebbih *A. s.* Benzeyen.
müteşebbis *A. s.* Girişken.
müteşeddit *A. s.* **1.** Şiddetlenen. **2.** Katılaşmış, pekleşmiş olan. **3.** İşini sert ve hiddetli tutan.
müteşeffi *A. s.* **1.** Şifa bulan, iyileşen. **2.** Öcünü almakla yüreği rahat eden.
müteşehhi *A. s.* İştahlanan.
müteşe'im *A. s.* Uğursuz sayan.
müteşekki *A. s.* Şikâyet eden, yakınan.
müteşekkik *A. s.* Kuşku ve şüphe içinde olan, kuşkudan kurtulamayan.
müteşekkil *A. s.* **1.** Şekillenen, şekillenmiş olan. **2.** Meydana gelmiş, kurulmuş, oluşmuş, olmuş.
müteşekkir *A. s.* İyilik bilen, iyiliğe karşı nazik davranan.
müteşemmir *A. s.* İşe hazırlanmış olan.
müteşemmis *A. s.* Güneşlenen.
müteşerri' *A. s.* **1.** Teşerru' eden, şeriat işleriyle uğraşan. **2.** Şeriat ve fıkıh işlerinde geniş bilgisi olan.
müteşerrif *A. s.* Şereflenen, onurlanan.
müteşettit *A. s.* Teşeddüt eden, dağılan, karışan, perişan olan. *Ârâ-yi müteşettite,* dağılan reyler, oylar.
müteşevvik *A. s.* Çok istekli.
müteşevviş *A. s.* Teşevvüş eden, karmakarışık, anlaşılmaz, içinden çıkılmaz. *Umûr-ı müteşevvişe,* karmakarışık işler.
müteşeyyi *A. s.* Şiî mezhebine girmiş, Şiî olmuş olan.
müteşeyyid *A. s.* Teşeyyüd eden, yükselten, sağlamlaştıran.
müteşeyyih *A. s.* **1.** Yaşlılık taslayan, yaşlı görünmek isteyen. **2.** Şeyhlik taslayan.
mütetabi' *A. s.* Birbiri ardınca gelen.
mütetabian *A. zf.* Birbiri ardınca.
mütetebbi' *A. s.* Tetebbu eden, arkasına düşüp araştıran.
mütetevvic *A. s.* **1.** Taç giymiş, taçlı. **2.** (Bot.) Taçyapraklı.
mütevafık *A. s.* Birbirine uyan, uygun olan.
mütevâfir *A. s.* Tevâfür eden, çoğalan, bollanan.
mütevaggıl *A. s.* Bir şeyin çok ilerisine, derinliğine varan.

mütevahhiş *A. s.* Tevahhuş eden, korkan, ürken, yadırgayan.
mütevakkı' *A. s.* Uman, bekleyen.
mütevakkı *A. s.* Sakınan, kendini gözeten.
mütevakkıf *A. s.* Gerçekleşmesi ancak bağlı olduğu şeyle olanak bulan (konu), bağlı.
mütevali, mütevaliye *A. s.* Artsız arasız, bir düzüye olan.
mütevaliyet *A. zf.* Aralık vermeden, birdüziye.
mütevârî *A. s.* Tevâri eden, gizlenen; gizli, saklı.
mütevârid *A. s.* Tevârûd eden, gelen, *Mekâtib-i mütevâride*, gelen mektuplar.
mütevâris *A. s.* **1.** Tevârüs eden, miras kalan. **2.** (Maddî manevî) Babadan oğula geçen.
mütevatı *A. i.* **1.** Birbirine benzeyen. **2.** (Fels.) Tekanlamlı.
mütevasıl *A. s.* Birbirine bitişmiş. *Hutût-ı mütevâsıla*, birbirine bitişmiş çizgiler.
mütevatir, mütevatire *A. s.* Ağızdan ağza yayılan, halk arasında söylenilen.
mütevazı' *A. s.* **1.** Alçak gönüllü, kurumsuz. **2.** Gösterişsiz.
mütevazıane *F. zf.* Alçakgönüllülükle.
mütevazi, mütevaziye *A. s.* **1.** Birbirine paralel olan. **2.** Paralel, koşut.
mütevazin *A. s.* Birbirine uygun, tartıları bir olan.
mütevaziyen *A. zf.* Paralel olarak.
mütevazzıh *A. s.* Açıklanan, açıklık peyda eden.
müteveccih *A. s.* Yönlü, yönelmiş, dönük.
müteveccihen *A. zf.* **1.** ...Gitmek için. **2.** Yönelerek.
müteveffa *A. s.* Ölü, ölmüş.
mütevehhim *A. s.* Kuruntu, ürkek.
mütevekkil *A. s.* İşini Tanrı'ya ya da oluruna bırakmış.
mütevekkilâne *F. zf.* Tevekkül ile kadere boyun eğerek.
mütevelli, mütevelliye *A. s., i.* Bir vakfın yönetimine bakan görevli.
mütevellid, mütevellide *A. s.* **1.** Doğan, dünyaya gelen. **2.** Hâsıl olan, çıkan.
müteverri' *A. s.* Din emirlerini sıkıca tutan.
müteverrim, müteverrime *A. s.* Veremli, verem, incehastalıklı.
mütevessi' *A. s.* Genişleyen.
mütevessil *A. s.* Bir vesile ile yanaşmaya çalışan.
mütevessilen *A. zf.* **1.** Tevessül ederek, sarılarak, inanarak. **2.** Sebep tutarak. **3.** Başvurarak, girişerek.
müteyakkın *A. s.* Kesin olarak bilen.
müteyakkız *A. s.* Uyanık, tetikte.
müteyakkızane *F. s., zf.* Uyanıklıkla.
müteyemmen *A. s.* Uğurlu, kutlu.
müteyessir *A. s.* Kolay yapılan, yapılması kolay.
mütezadd, mütezadde *A. s.* Birbirine karşıt olan.
mütezaif *A. s.* İki ya da

birkaç katı olan, kat kat artan.

mütezaid, mütezaide *A. s.* Artan, artagelen.

mütezebzib *A. s.* Tezebzüb eden, kararsız.

mütezehhir *A. s.* **1.** Parlayan. **2.** Çiçeklenen, çiçekli.

mütezekkî *A. s.* Tezekkî eden, temize çıkan (kimse).

mütezekkir *A. s.* **1.** Tezekkür eden, hatırlayan. **2.** Bir işe dair söyleşen.

mütezellil, mütezellile *A. s.* Alçaklanan, zillete katlanan.

mütezellilâne *F. zf.* Zelilce, bayağı ve alçaklara yakışırcasına.

mütezelzil *A. s.* Sarsılan, oynuyan, sallanan, zıngırdayan.

mütezevvic *A. s.* Evli, evlenmiş.

mütezevvık *A. s.* **1.** Birkaç kez tadan. **2.** Zevk ve safa eden.

mütezeyyin *A. s.* Süslenen.

müthiş *A. s.* **1.** Korkunç. **2.** (Mec.) Aşırı, şaşılacak.

mütimm *A. s.* Tamamlayan, tamamlamaya yarayan.

mütlif *A. s.* Yokeden, öldüren, tehlikeli.

müttakı *A. s.* Günah ve haramdan sakınan.

müttefik, müttefika *A. s.* **1.** Uyuşmuş, birleşmiş. **2.** Aynı fikirde, uygun.

müttefikan *A. zf.* Oy birliğiyle.

müttehaz, müttehaze *A. s.* Kabul edilen, yürürlükte olan, kullanılan.

müttehem *A. s.* **1.** Suçlu. **2.** Kabahatlı.

müttehid, müttehide *A. s.* Birleşmiş, birlik olan.

müttehiden *A. zf.* Birlikte, birlik olarak.

müttehiz *A. s.* Kabul eden.

müttesi' *A. s.* Genişleyen.

müvekkel *A. s., i.* Biri tarafından vekil yapılmış.

müvekkil *A. s., i.* Birini vekil eden kimse.

müvelled *A. s.* **1.** Doğmuş, doğurulmuş. **2.** İki cinsin birleşmesinden oluşmuş, melez. **3.** Gerçekte yokken sonradan meydana gelmiş. *Lûgat-i müvellede*, yeni yapılma sözcük.

müvelledat *A. i.* **1.** Doğmakla meydana gelmiş canlılar. **2.** Yapma sözcükler.

müvellid *A. i.* **1.** Doğurtan, ebe. **2.** (Kim.) Meydana gelen, meydana getiren.

müvellide *A. i.* Ebe kadın.

müvellidülma *A. i.* Hidrojen.

müverrah *A. s.* Tarihi konulmuş, tarihli.

müverrih *A. i.* **1.** Tarih yazan kimse, tarihçi.

müvessi' *A. s.* Genişlettiren.

müvesvis, müvesvise *A. s.* (Vesvese'den) Kuruntucu.

müvezzi' *A. s.* Dağıtıcı.

müyesser *A. s.* Kolay bulunup yapılan, kolay gelen, kolaylıkla olan.

müzab *A. s.* **1.** İzabe edilmiş, eritilmiş, erimiş. **2.** (Kim.) Ergimiş. **3.** (Mecaz) *Lâ'l-i müzab*, şarap.

müza'fer *A. s.* Safralanmış, sarı renkli.

müzahame *A. i.* **1.** (Bir yere) İtişe kakışa saldırma. **2.** Zahmet, sıkıntı verme.

müzaheret *A. i.* Arkalama, yardım etme, koruma.
müzahim *A. s.* **1.** Sıkıntı veren. **2.** Aykırı gelen.
müzahir *A. s.* Birine yardım eden, taraflı çıkan.
müzahref *A. s.* **1.** Yalancı, sahte, yalan, tel, pul, boya gibi şeylerle süslü. **2.** Süprüntü, pislik.
müzahrefat *A. i.* Süprüntüler, pislikler.
müzakere *A. i.* **1.** Görüşme, danışma. **2.** Sözlü sınav. **3.** Öğrenciler arasında yapılan ders hazırlığı. **4.** (Fels.) Oylaşım.
müzavece *A. i.* **1.** Evlenme. **2.** Çift olma.
müzayaka *A. i.* Sıkıntı, darlık, parasızlık.
müzayede *A. i.* Arttırma.
müzcat *A. s.* Az şey, az.
müzd *F. i.* **1.** Ücret, karşılık. **2.** Kira. **3.** Ödül. *Müzd-i dendân*, diş kirası.
müzdad *A. s.* Artmış, çoğalmış.
müzdahim *A. s.* Kalabalıklı, pek sıkışık.
müzdecir, müzdecire *A. s.* Zorla yasaklayan.
müzdevice *A. i.* (Bot.) kavuşur suyosunları.
müzebzeb, müzebzib *A. s.* **1.** Bir şeye karar veremeyen, ikircimli. **2.** Karmakarışık.
müzehheb *A. s.* Altın suyuna batırılmış, yaldızlanmış.
müzehhib *A. i.* Tezhipçi, yaldızcı.
müzekkâ *A. s.* **1.** Tezkiye edilmiş, paklanmış, aklanmış. **2.** Zekât verilmiş. **3.** Tanrının adı anılarak kesilmiş hayvan.
müzekker *A. s., i.* **1.** Erkek, er. **2.** (A. Dilb.) Gerçek ya da lafız bakımından erkek gösteren (isim, zamir, sıfat, fiil).
müzekkere *A. i.* Üstün makama yazılan resmî kâğıt.
müzekki *A. s.* **1.** Tezkiye eden, temizleyen, aklayan. **2.** Tanıkların durumlarını inceleyerek tanıkların kabul edilebileceğini kanıtlayan. **3.** Cenaze töreninde tezkiye eden.
müzekkir *A. s.* **1.** Andıran, hatıra getiren. **2.** Zikreden.
müzellil *A. s.* Zelil ve hakir eden.
müzerkeş *A. s.* Sırma ile işlenmiş, sırmalı.
müzevva *A. s.* Zaviyeli, köşeli.
müzevvec, müzevvece *A. s.* Çiftleştirilmiş.
müzevver *A. s.* Uydurulmuş, düzme.
müzevvir, müzevvire *A. s.* Yalancı, sahteci, yalanı telleyip pullayan, arabozucu.
müzevvirane *A. zf.* Tezvircilikle, arabozuculukla.
müzeyyel, müzeyyele *A. s.* **1.** Zeyli, katılmış maddesi olan. **2.** Eklentisi olan. **3.** Cevabı altına yazılıp geri gönderilen (tezkere).
müzeyyelât *A. i.* Katılmış şeyler, eklentiler.
müzeyyelen *A. zf.* Kâğıdın altına karşılığı yazılarak.
müzeyyen, müzeyyene *A. s.* Süslenmiş, donanmış.
müzeyyif *A. s.* **1.** Tezyif eden, kalp olduğunu gösteren. **2.** Eğlenen.
müzeyyifane *F. zf.* Eğlenerek, alay ederek.

müzeyyin *A. s.* Süsleyen, süsleyici.
müzhere *A. i.* Çiçek bahçesi.
müz'ic *A. s.* Bunaltıcı, tedirgin edici, sıkıcı.
müzîl *A. s.* İzale eden, yok eden. *Müzil-ül-levn*, (Kim.) Renk gideren.
müzmin *A. s.* (Hek.) Üzerinden zaman geçmiş, eskimiş, süreğen (hastalık), *İllet-i müzmine*, süreğen hastalık.
müznib *A. s.* Günah işlemiş, suçlu.
müznibîn *A. s.* Günah işleyenler.
müzzemmel *A. s.* Tezmîl edilmiş, elbise içine sarılmış.

N

n 1. Arapça yazılan Osmanlı alfabesinin yirmi sekizinci harfidir. 2. Ebced hesabında 50 rakamının simgesidir.

nâ *F. i.* Ney.

-na *F. e.* Sıfatlara takılarak yer isimleri meydana getirir: Tengna.

nâ- *F. s.* Başına getirildiği kelimeleri olumsuzlaştırır.

naaş, -a'şı, na'ş *A. i.* Ölünün vücudu, ceset.

naaşina *F. s.* Yabancı.

naat *A. i.* 1. Peygamber Muhammet'in niteliklerini öven kaside. 2. Bir şeyin niteliklerini övme.

naatgû *F. s.* Naat yazmış olan.

naa'thân *F. i.* Cuma günleri büyük camilerde ya da tekkelerde naat okuyan kimse.

naa'tgû *F. s.* Naat yazmış olan.

nâb *A. i.* 1. Azı dişi. 2. Ağzın sonundaki dört büyük diş.

nâb *F. s.* Arı, saf, katıksız, halis, berrak.

nâbeca *F. s.* Yolsuz, münasebetsiz, uygunsuz.

nâbedid *F. s.* Görünmez, kayıp, belirsiz.

nabehencar *F. s.* Yolsuz, usulsüz, kuralsız.

nabehengâm *F. s.* Vakitsiz.

nâbekaide *F. s.* Kurala uymayan, kuralsız.

nâbekâr *F. s.* 1. İşsiz, işe yaramaz. 2. Hayırsız, haylaz, yaramaz.

nâbemahal *F. s.* Yerinde ve uygun olmayan, yolsuz.

nâbercâ *F. s.* Yolsuz, yersiz.

nâbesud *F. s.* Yararsız, kârsız.

nâbi *A. i.* Yüksek, yüce.

nabiga *A. s.* 1. Ulu, şerefli kimse. 2. Sonradan şair olan.

nâbina *F. s.* Kör, doğuştan kör.

nâbit, nâbite *A. s.* Yerden çıkıp büyüyen, biten.

nâbud *F. s.* Yok olan, bulunmaz.

nabz *A. i.* 1. (Biy.) Atardamar, vurur damar. 2. (Mec.) Psikoloji, haleti ruhiye.

nabzan *A. i.* Damar vurma, nabız atma.

nabzaşina *F. s.* Karşısındakinin zayıf tarafını bilen, yaranan.

nabzgir *F. s.* Nabza ve mizaca göre davranmasını bilen.

nabzî, nabziyye *A. s.* Damarın atmasıyle ilgili.

nâcesban, nâçesban *F. s.* Yaranmaz, uygunsuz.

nâci, nâciyye *A. s.* 1. Kurtulmuş, selâmete kavuş-

muş. **2.** Cehennemden kurtulmuş, cennetlik.

nâcins *F. s.* **1.** Cinsi bozuk. **2.** Aynı cinsten olmayan.

nâçar *F. s.* **1.** Çaresiz, ister istemez. **2.** Zavallı, acınacak. *Çarnaçar*, ister istemez, mutlaka.

nâçesban *F. s.* Yakışık olmayan.

nâçiz *F. s.* Değersiz, önemsiz, çok küçük.

nâçizane *F. s., zf.* Önemsiz bir şey olarak.

nâdan *F. s.* Nobran, kaba.

nadanest *F. s.* Bilmez, cahil.

nadanî *F. i.* **1.** Bilmezlik. **2.** Nobranlık, kabalık.

nâdi *A. i., s.* **1.** Nida eden, bağıran, çağıran. **2.** Meclis, encümen, toplantı.

nâdide *F. s.* Az görülür, görülmedik, seyrek görülen değerli şey.

nâdim *A. s.* Pişman.

nâdimane *F. zf.* Pişmanlıkla.

nâdimiyyet *A. i.* Pişmanlık.

nâdir, nâdire *A. s.* Seyrek, az, az bulunur. *Nâdir-ülvücud*, pek az bulunan; *el-nâdirü kelmâdum*, az bulunan şey yok gibidir.

nâdirat *A. i.* Seyrek, az bulunur şeyler.

nâdire *A. i.* **1.** Az bulunan şey. **2.** Tuhaf hikâye, fıkra.

nadiredan *F. s.* Garip hikâyeler, tuhaf fıkralar bilen zarif (adam).

nadiregû *F. s.* Garip fıkralar, nükteli sözler söyleyen.

nadiresenc *F. s.* Garip fıkralar, nükteli sözler kullanan zarif.

nâdürüst *F. s.* **1.** Doğru olmayan, eğri. **2.** Sağlam, gerçek olmayan. **3.** Yanlış, haksız.

nâdürüstî *F. i.* Rahatsızlık, hastalık.

nâehl *F. i.* Ehil olmayan, ehliyetsiz.

naendîş *F. s.* Uzun uzadıya düşünmeye değmez; mutlak, açık, muhakkak. *Âkıbet-na-endîş*, sonu düşünmeyen.

nâf *F. i.* **1.** Göbek. **2.** (Mec.) Orta. *Nâf-i şeb*, gece yarısı; *-zemin*, Mekke-i Mükerreme.

nafaka *A. i.* **1.** Yiyecek parası. **2.** Birinin geçindirmekle yükümlü bulunduğu kimselere mahkeme kararıyle bağlanan aylık.

nafe *F. i.* **1.** Misk âhûsu denilen hayvanın göbeğinden çıkarılan mis, koku. **2.** Derisinden kürk yapılan hayvan postlarının karnı altındaki deri kısmı. **3.** (Mec.) Sevgilinin saçı.

nâfercam *F. s.* Sonu çıkmaz, boş, asılsız.

nafıa *A. i.* Bayındırlık işleri.

nâfi', nâfia *A. s.* Yararlı, kârlı.

nâfî *A. s.* Gideren, giderici, yok edici.

nafice *A. i.* Nafe, mis (keçisi) göbeği.

nâfih, nâfiha *A. s.* Üfüren, üfürücü, üfleyici.

nafile *A. i.* **1.** Gerekli değilken yapılan iş. **2.** İşe yaramaz, boş. **3.** Farzların dışında kılınan namaz.

nafir *A. s.* **1.** Nefret eden. **2.** Korkan, ürken.

nafiz *A. s.* **1.** Delen, delip geçen. **2.** İçeriye giren,

işleyen. **3.** Etki yapan, sözü geçen. *Nafiz-ül-kelim,* sözü geçen.

nafur, nafure *A. i.* Fıskıye.

nâgâh *F. s.* **1.** Vakitsiz. **2.** Ansızın.

nagamat *A. i.* Nağmeler, ezgiler.

nâgehân *F. s.* Ansızın, birdenbire.

nagme *A. i.* Ahenk, ezgi, avaz.

nagmeperdaz *F. s.* Nağme söyleyen, türkü söyleyen.

nahafet *A. i.* Zayıflık, cılızlık, arıklık.

nâhâh *F zf* İstemeyerek, zoraki. *Hah ü nâhâh,* ister istemez.

nâhakk *F. s.* **1.** Haksız. **2.** Beyhude, boş.

nâhalef *F s* Soyuna çekmemiş, hayırsız evlât.

nâhâst *F s.* Kötürüm.

nahçir *F. i.* **1.** Yaban keçisi. **2.** Av.

nahçirgâh *F i* Avlak, av yeri.

nâhemta *F. s.* Denk olmayan, eşit olmayan.

nahçîrvan *F i.* Avcı.

nâhemvar *F. s.* **1.** Düz olmayan, eğri. **2.** Uygunsuz. **3.** Uymayan.

nahık *A. s* Merkep gibi anıran, eşek sesli.

nâhi *A. s.* Meneden, yasak eden.

nahib *A. s.* Zorla alan, yağma eden.

nahid *F i.* **1.** Venüs (Zühre) yıldızı. **2.** Yeniyetme kız.

nahif *A. s.* Arık, zayıf.

nahil *A. i.* Hurma ağaçları.

nahiye *A. i.* **1.** Yan, civar, çevre, bölge. **2.** Bucak.

nahl *A. i.* Balarısı.

nahl *A. i.* Hurma ağacı.

nahle *A. i.* **1.** Tek arı. **2.** Tek hurma ağacı.

nahlistan *F. i.* **1.** Hurmalık, hurma ormanı. **2.** Fidanlık, ağaçlık.

nahlzar *F. i.* **1.** Hurmalık. **2.** Ağaçlık.

nahnaha *A. i.* **1.** Öksürük. **2.** Hırıltılı soluma.

nâhoş *F. s.* Hoşa gitmeyen, beğenilmeyen.

nâhoşgüvar *F. s.* **1.** Sindirimi zor. **2.** Tatsız.

nâhoşî *F. i.* İğrençlik.

nâhoşnud *F. s.* Hoşnut olmayan, razı olmayan.

nâhoşnudî *F. i.* Hoşnutsuzluk.

nahr *A. i.* Boğazlama, kesme. *Yevm-ün-nahr,* kurban bayramının ilk, zilhiccenin onuncu günü.

nahs *A. i.* **1.** Uğursuzluk. **2.** Uğursuz şey.

naht *A. i.* Oyma, yontma.

nahuda *F. i.* **1.** Allah'tan korkmaz. **2.** Gemi kaptanı.

nahun *F. i.* Tırnak. *Nâhun-ı âftâb,* ateş; *-hâme,* kalemin ucu, burnu.

nahv *A. i.* **1.** Sözdizimi, sentaks. **2.** Yön, taraf, cihet.

nahvet *A. i.* **1.** Kibir, gurur. **2.** Ululanma, kurulma. **3.** Böbürlenme.

nahvetfüruş *F. s.* Böbürlenen, ululuk taslayan.

nahvî, nahviyye *A. s.* Sözdizimine ait, sözdizimi ile ilgili.

nahviyyûn *A. s.* Gramerciler, dil bilginleri.

nâî *A. s.* Şom ağızlı.

naib *A. s. i.* **1.** Vekil, birinin

yerine geçen. **2.** Kadı vekili. **3.** Kadı, şeriat yargıcı. **4.** Nöbetle gelen.

naibe *A. i.* Belâ, kaza, musibet.

nail *A. s.* Ele geçiren, murada eren.

nailiyyet *A. i.* Ele geçirme.

nâim *A. s.* Uyuyan, uykuda olan. *Dilber-i nâim,* uyuyan güzel; *tıfl-ı nâım,* uyuyan çocuk.

nâim *A. s.* **1.** Taze, körpe, kılçıksız bitki. **2.** Etli sebze. **3.** Yumuşak, kemiksiz.

naîm *A. i.* **1.** Bollukta yaşayış. **2.** Cennetin bir bölümü. *Dârünnaîm,* cennet.

nâime *A. i.* **1.** Nazlı büyütülmüş (kadın, kız). **2.** *i.* (Zool.) Yumuşakçalar.

-nâk *F. s* İsimlere katılarak sıfatlar meydana getirir.

nâka *A. i.* Dişi deve.

nâkabil *F s.* **1.** Olmayacak, olamayacak. **2.** Yeteneksiz, cahil.

nâkâfi *F. s.* Yetmez, kâfi değil.

nakale *A. i.* Nakledenler, haberciler.

nâkâm *F. s.* Amacına erememiş.

nakâmî *F. i* İsteğine erememe.

nakarat *A. ç. i.* **1.** Bir müzik eserinde güftenin yinelenen bölümü. **2.** (Mec.) Usanç verecek kadar durmadan yinelenen söz.

nakb *A. i.* **1.** Delme. **2.** Delik ya da lâğam açma.

nakbzen *F. i.* Delik ya da lâğam açan işçi.

nakd *A. i.* **1.** Akçe madenden para. **2.** Para olarak bulunan servet. **3.** Peşin para. *Nakd-i can,* en değerli şey; *-mevcut,* elde bulunan para.

nakden *A. zf.* **1.** Para olarak, para ile. **2.** Peşin, elden.

nakdî, nakdiye *A. s.* Akça ya da parayla ilgili. *Bedel-i nakdî,* (eskiden) askerlik yerine askerlerin ödedikleri para; *cezayi nakdi,* para cezası.

nakdine *F. i.* **1.** Hazır ve peşin para. **2.** Değerli mal. *Nakdine-i hayat,* hayatın değeri.

nâkes *F. s.* **1.** İnsaniyetsiz, alçak. **2.** Cimri, pinti.

nâkesane *F. zf.* **1.** Alçakçasına. **2.** Nekeslikle.

nakîb *A. i.* Bir kavim ya da kabilenin başı ya da yardımcısı. **2.** Bir tekkede şeyhin yardımcısı, en eski derviş. *Nakîb-ül-eşraf,* peygamber soyundan olanların işlerini görmek üzere içlerinden hükümetçe seçilen görevli.

nakıiyye *A. i.* (Zoo.) Haşlamlılar.

nâkıl *A. s* **1.** Taşıyan. **2.** Geçiren. **3.** (Bir dilden) Çeviren. **4.** İşittiğini anlatan.

nâkıliyyet *A. i.* **1.** Geçirme niteliği. **2.** (Fiz.) İletkenlik.

nâkîr *A. i.* Küçük, önemsiz şey. *Nakîr ü kıtmir,* hepsi iğneden ipliğe kadar.

nâkıs *A. s.* Eksik.

nakîs *A. s.* Eksik.

nakîsa *A. i.* Eksiklik, kusur, ayıp.

nakıyy *A. s.* Temiz.

nâkız *A. s.* Bozan, bozucu.
nakîz *A. s.* Karşıt, zıt. *Müsemma bin-nakîz*, adı durumuna ve davranışına uymayan; *nakız-i müddea*, karşı iddia, antitez.
nakîza *A. i.* Birbirine karşıt, zıt olan şey, iş.
nakkab *A. s.* Delik açıcı, delici.
nakkad *A. s. i.* **1.** Akçanın kalpını sağlamından ayıran. **2.** Bir şeyin iyisini kötüsünden ayıran. **3.** Tenkitçi. **4.** İmam, hatip, kayyum.
nakkar *A. i.* **1.** Çalgı, müzik. **2.** Taşoyucu. **3.** *s.* Gagalayan.
nakkare *A. i* Dümbelek.
nakkarhane *F. i.* Çalgı takımı ve çalgı yeri.
nakkaş *A. i.* Duvar ve tavanlara boyalı resim yapan. *Nakkaş-i ezel*, Tanrı.
nakl *A i.* **1.** Bir şeyi başka bir yere götürme, taşıma. **2.** Ev, yer değiştirme, taşınma. **3.** Hikâye söyleme. **4.** Bir dilden başka bir dile çevirme.
naklen *A. zf.* **1.** Nakil yoluyle. **2.** Anlatma ya da hikâye yoluyle.
naklî, nakliyye *A. s.* **1.** Taşıma ile ilgili. **2.** Nakil ile öğrenilen. *Mazi-i nakli*, (Dilb.) -miş'li geçmiş; *masarif-i nakliye*, taşıma parası; *vesait-i nakliye*, taşıt.
nakliyyat *A. i.* **1.** Taşıma, göç işleri. **2.** Söylenenlerden öğrenilen şeyler.
nakliyye *A. i.* **1.** Eşya taşıma işi. **2.** Taşıma işi için verilen para, taşımalık, asker taşıma gemisi. *Masârif-i nakliyye*, taşıma parası.
nakmet *A. i.* İntikam, öç alma.
nakr *A. i.* Oyma, kazma, taş oyma, heykel yapma.
naks *A i.* Bk. NOKSAN.
nakş *A. i.* **1.** Resim. **2.** Duvarlara, tavanlara yapılan resim. **3.** İpek ya da sırma ile işleme. *Nakş-i ber-âb*, süreksiz şey; *-cebîn*, alınyazısı; *-dilfirib*, gönül aldatıcı suret.
nakşbend *A i* **1.** Ressam. **2.** Kumaşların nakışlarını bağlayıp ipek tellerle tezgâha hazırlayan kimse.
nakz *A. i* **1.** Bozma, çözme, kırma. **2.** Bir sözleşmeyi yok sayma.
nakzen *A zf.* Bozarak, bozma ile.
nâl *F. i.* **1.** Kamış. **2.** Kamış kalem. **3.** Kamış ve kamış kalem içindeki saz. **4.** Şekerkamışı.
na'l *A i.* **1.** Ayakkabı. **2.** Nal. **3.** Oturacak yerlerin en aşağısı.
nalân *F s.* İnleyen.
nâlâyık *F. s.* Lâyıksız.
na'lbend *F. i.* Nalbant.
na lber *F. i.* Nalbur.
na'lçe *F. i.* Nalça.
nale *F. i.* İnleme, inilti.
nalekünan *F. zf.* İnleyerek, feryat ederek
nalesenc *F. s* İnleyen, inildeyen.
nalezen *F. s.* İnleyen, inildeyen.
nalezenan *F. zf.* İnleyerek, inildeyerek.
na'lî *A. s.* Nal biçiminde olan.
na'lin, na'leyn *A. i.* Nalın.

naliş *F. i.* İnleme, inilti.
nalişkâr *F. s.* İnleyen, inildeyen.
nam *F. i.* **1.** Ad. **2.** Ün, lakap. **3.** Adres. *Nam-i müstear*, kendi adından başka iğreti alınan ad; *nam-ı şerîf*, şerefli isim, kutsal ad.
nâmâdud *F. s.* Sayılmaz, çok.
nâmahdud *F. s.* Sınırsız, kenarsız.
nâmahrem *F. s.* **1.** Nikâh düşmeyen. **2.** Yabancı. **3.** Mahrem olmayan.
nâmahremiyyet *A. i.* Nâmahremlik.
nâmahsur *F. s.* Sınırlanmamış, sonu olmayan, sonsuz.
nâmakbul *F. s.* Beğenilmeyen, makbule geçmez.
nâmakul *F. s.* Akıl almayan, akla karşıt olan.
nâmalûm *F. s.* Bilinmeyen, bilinmez.
nâmaruf *F. s.* Tanınmayan.
nâmatbu *F. s.* **1.** Tabiate uygun olmayan. **2.** Basılmamış olan.
namaz *F. i.* Namaz.
namazgâh *F. i.* Namaz kılınan meydan, açık mescit.
namdâr *F. s.* Ünlü.
namdârî *F. i.* Ünlü olma, ünlülük.
name *A. i.* **1.** Sevgiye ve aşka değgin yazılmış mektup. **2.** Mektup. **3.** Kitap, dergi. *Name-i hicrân*, ayrılık mektubu; *-hümâyûn*, (eskiden) padişah tarafından bir hükümdara gönderilen mektup.
nameber *F. s.* Mektup götüren. *Kebûter-i nameber*, posta güvercini.
nâmefhum *F. s.* Anlamsız, anlaşılmaz.
nâme'mul *F. s.* Umulmadık.
nâmerbut *F. s.* Rabıtasız, birbirini tutmayan.
nâmerd *F. s.* Alçak.
nâmerdane *F. s.* Namertçesine, alçakçasına.
nâmerdî *F. s.* **1.** İnsaniyetsizlik. **2.** Korkaklık.
nâmergub *F. s.* Beğenilmez.
nâmer'î *A. s.* Görülmez.
nâmesbuk *F. s.* Benzeri hiç olmamış, geçmemiş.
nâmesmu' *F. s.* **1.** İşitilmemiş. **2.** İşitilmeye değmez.
nâmestûr *F. A. s.* **1.** Örtülmemiş. **2.** Açık, meydanda.
nâmes'ud *F. s.* Kutsuz, uğursuz.
nâmevzun *F. s.* **1.** Ölçeksiz, ölçüsüz. **2.** (Ed.) Ölçeği bozuk.
namî, namiyye *A. s.* Yerden biten, yetişen, büyüyen, artan.
namî *F. s.* Ünlü.
nâmihriban *F. s.* Sevmez, sevgisi olmayan.
nâmizac *F. s.* Keyifsiz, rahatsız, hasta.
nâmurad *A. i.* İsteğine ulaşamamış.
namus *A. i.* **1.** Kanun, nizam. **2.** Ar, edep, hayâ, ırz. **3.** Temizlik, doğruluk. **4.** Tanrıya yakın melek. *Namus-i dilberî*, güzellik şeref ve haysiyeti. *Namus-i ekber*, Cebrail.
namuskâr *F. i.* **1.** Namuslu. **2.** Doğru.
namuskârane *F. zf.* Namusluca, namus çerçevesinde.

nâmutasavver *F. s.* Hatır ve hayale gelmez.
nâmuvafık *F. s.* Uygun olmayan, uymaz.
nâmübarek *F. s.* Uğursuz, kutsuz.
nâmühezzib *F. s.* Islah edilmemiş, terbiye görmemiş.
nâmülâyim *F. i.* **1.** Uymaz, uygunsuz. **2.** Sert, çetin.
nâmünasib *F. s.* Uygun olmayan, münasebetsiz, yakışıksız.
nâmüstahak *F. s.* **1.** İstihkakı olmayan. **2.** Hak edilmemiş, istihkak olunmamış.
nâmütenahi *F. s.* Sonsuz, uçsuz bucaksız.
namver *F. s.* Adlı, ünlü.
namzed *F. s.* Nişanlı, aday.
nan *F. i.* Ekmek. *Nam-i aziz,* ekmek; *-cevîn,* arpa ekmeği; *-gülâc,* ekmek kadayıfı, güllaç baklavası; *-huşk,* kuru ekmek; *-telh,* acı ekmek; *nan ü nemek,* tuz ve ekmek (hakkı); *nan ü nimet,* iyilik, bağış.
na'na *A. i.* Nane.
nancu *F. i.* Dilenci.
nankör *F. s.* Gördüğü iyiliği unutan, tuz ekmek hakkını unutan.
nanpâre *F. i.* **1.** Bir lokma ekmek. **2.** Geçime yarayan iş.
nâpak *F. s.* Pis, mundar.
nâpâydar *F. s.* Süreksiz, geçici.
nâpesend *F. s.* Beğenilmez.
nâpesendide *F. s.* Beğenilmez.
nâpeydâ *F. s.* **1.** Belgisiz, görünmeyen. **2.** Kaybolmuş. *Peyda vü nâpeydâ,* belli belirsiz.
nâpuhte *F. s.* **1.** Pişmemiş, çiğ. **2.** (Mec.) Acemi, toy.
nar *F. i.* Nar.
nâr *A. i.* **1.** Ateş. **2.** Cehennem. **3.** (Ateş gibi) Yakıcı şey. *Nar-i beyza,* (Kim.) akkor; *küre-i nar,* (Jeo.) litosfer.
nârast *F. s.* Doğru olmayan, eğri.
narcil *A. i.* Hindistancevizi.
nardenk *F. i.* Nar, erik, elma, kızılcık gibi şeylerden çıkarılan ekşi pekmez.
nardin *F. i.* Bir çeşit sümbül.
na're *A. i.* Nara, yüksek sesle bağırma.
nârefte *F. s.* Gidilmemiş, geçilmemiş, kimsenin geçmediği.
nârenc *F. i.* **1.** Turunç. **2.** Portakal.
nârencî, nârenciye *A. s.* Turuncî, turunç renginde.
nârenciyye *A. i.* Turunçgiller.
nârengi *F. i.* Mandarin.
nâresâ *F. s.* **1.** Yetişmemiş, ham. **2.** Uygun olmayan.
nâreside *F. s.* **1.** Bülûğa ermemiş. **2.** Olgunlaşmamış, ham.
nâreva *F. s.* Yakışmaz.
nârgîl *F. i.* Hindistancevizi.
nârgile *F. i.* Nargile.
narh *A. i.* Ekmek, et gibi zorunlu maddelere hükümetçe konulan fiyat.
nari *F. s.* **1.** Cin, peri. **2.** Cehennem ile ilgili.
nari, nariyye *A. s.* **1.** Ateşle ilgili, ateşten. **2.** Yanar, tutuşur, patlar.
narven *F. i.* Karaağaç.
nâs *A. i.* İnsanlar, halk. herkes. *Alâ-mele-in nâs,* halk arasında, açıkça. *Beyn-en-nâs,* halk arasında.

nasârâ *A. i.* Hıristiyanlar.
nâsavab *F. s.* Yolsuz, yanlış, haksız.
nâsaz *F. s.* Uygunsuz, uymaz.
nasazî *F. i.* Düzensizlik, uygunsuzluk.
nasazkâr *F. s.* Uygun olmayan, karşıt, zıt.
nasazkârî *F. i.* Uygunsuzluk, karşıtlık, zıtlık.
nasb *A. i.* **1.** Dikme, saplama. *Nasb-i hıyâm*, çadırları dikme; *-nigâh*, gözdikme. **2.** Bir memurluğa atanma. **3.** Bir rütbe alma.
nâsencide *F. s.* **1.** Tartılmamış, ölçülmemiş. **2.** Değerlenmemiş, iyi düşünülmemiş.
nâseza *F. s.* Uygun olmayan, lâyıksız.
nasfet *A. i.* İnsaf, haklılık.
nâsıb *A. s.* Bir yere dikici.
nâsıf, nâsıba *A. s.* **1.** (Geo.) Açıortay. **2.** İkiye bölen.
nâsıh, nâsıha *A. s.* Öğüt veren. *Nâsıh-ül-ceyb*, kalbi temiz (adam); *-nâsıh-i emîn*, Nuh peygamber.
nâsır *A. s.* Yardımcı, yardım eden.
nasıye *A. i.* Alın.
nâsi *A. s.* Unutan, unutucu.
nasib *A. i.* **1.** Pay, hisse. **2.** Bir kimsenin elde edebildiği şey. **3.** Tanrının kısmet ettiği şey.
nasibe *A. i.* Yollara dikilen işaret taşı, mil.
nâcis *A. s.* **1.** Nesc eden, dokuyan. **2.** Sıralayan, düzenleyen.
nâsih, nâsiha *A. s.* **1.** Battal eden. **2.** Kitabın kopyesini çıkaran.
nas'hat *A. i.* Öğüt.
nasihatpezir *F. s.* Öğüt, söz dinler.
nâsik *A. s.* Dine bağlı, din buyruklarını yerine getiren.
nâsir *A. s.* **1.** Yayan, saçan. **2.** Nesir yazan.
nasîr *A. s.* Yardımcı, imdatçı.
nasr *A. i.* **1.** Yardım. **2.** Üstünlük, yenme. *Sûre-i nasr*, Kur'an'ın 110'ncu suresi.
nasranî *A. i. s.* **1.** Hıristiyan. **2.** Hıristiyanlıkla ilgili.
nasri *A. s.* Tanrı yardımı ile üstünlük ve ülke almakla ilgili.
nass *A. i.* **1.** Açıklık, kesinlik. **2.** Anlamında açıklık ve kesinlik bulunan Kur'an ayetinin kanıt olarak gösterileni.
nassiyye *A. i.* (Fels.) Dogmatizm.
nasuh, nasuha *A. s.* **1.** Öğütçü. **2.** Halis, temiz. *Tövbe-i nasuh*, bozulması olanaksız tövbe.
nasur *A. i.* Basur deliği, fistül.
nasut *A. i.* İnsanlık, insan ve insanlara ait şeyler.
nâsüfte *F. s.* Delinmemiş, deliksiz.
nâşad *F. s.* Hüzünlü, kederli.
nâşayeste *F. s.* Lâyık olmayan.
nâşekib *F. s.* Sabırsız, maymun iştahlı.
nâşekibane *F. zf.* Sabırsızlıkla.
naşi *A. s.* **1.** Neşet eden, edici, ileri gelen. **2.** (*zf.*) Dolayı, ötürü, sebebiyle.
naşid *A. s.* Şiir söyleyen, şiir okuyan, şiir yazan.
nâşinas *F. s.* Bilmez, idraksiz.

nâşinide *F. s.* İşitilmemiş, duyulmamış.
naşir, naşire *A. s. i.* **1.** Neşreden, dağıtan, yayan, açan. **2.** Bir kitap neşreden, yayımlayan.
naşiz, naşize *A. s.* **1.** Daima kabarmış, atan (damar). **2.** Karısına karşı çok zalim olan (koca). **3.** Heyecanla coşma (kalp.)
naşüküfte *F. s.* Açılmamış. *Zühre-i naşüküfte,* açılmamış çiçek.
nâşüste *F. s.* Yıkanmamış.
nat' *A. i.* **1.** Sofra bezi. **2.** Meşinden yapılma yolcu döşeği.
na't *A. i.* **1.** Bir şeyi överek anlatma, nitelendirme. **2.** Peygamber Muhammet'i övmek için yazılmış şiirler.
nâtamam *F. s.* Bitmemiş, tamam olmamış.
nath *A. i.* Boynuzla vurma, süsme, tos vurma.
nâtık, nâtıka *A. s.* **1.** Söyleyen, konuşan, lakırdı eden. *Gayr-i nâtık,* konuşma ve düşünceden yoksun. **2.** İdrak eden, düşünen. **3.** Bir ifadesi olan. **4.** Bir şeyi gösteren. **5.** Beyan eden, bildiren, bildirici. *Hayvân-ı nâtık,* insan.
nâtıka *A. i.* **1.** Düşünüp söyleme niteliği. **2.** Düzgün, dokunaklı söz söyleme.
nâtıkaperdaz *F. s.* Düzgün, etkili söz söyleyen.
nâtıkapîra *F. s.* Güzel, doğru söz söyleyebilen.
nâtıkıyyet *A. i.* Konuşmaklık, söz söylemeklik.
natır Bk. NATUR.
nâtıraş *F. s.* Yontulmamış, terbiye görmemiş, ham, kaba.
nâtıraşide *F. s.* Yontulmamış, terbiyesiz, ham, kaba.
natron *A. i.* **1.** Küherçile. **2.** Borak.
natuk *A. s.* Güzel, düzgün söz söyleyen.
natur, natır *A. i.* **1.** Bağ, bahçe bekçisi. **2.** Hamam hademesi.
nâtüvan *F. s.* Zayıf, güçsüz.
naur *A. i.* Değirmen kanadı.
nâure *A. i.* Su dolabı.
nâümid *F. s.* Umutsuz.
nâüstüvar *F. s.* **1.** İçi kovuk, oyuk şey. **2.** Küçük gemi, kayık.
navdan *F. i.* Oluk.
navek *F. i.* Ok. *Navek-i çeşm,* kirpik.
navekendaz *F. s.* Ok atan, okçu.
naver *F. i.* Olabilir, mümkün.
naverd *F. i.* Savaş.
naverdgâh *F. i.* Savaş yeri, savaş alanı.
nay, ney *F. i.* **1.** Kamış. **2.** Kamıştan yapılan düdük, ney. *Nây-i enbân* (müz.), gayda, tulumlu boru; *-nây-i gülû,* (Anat.) boğaz; *-nây-i türkî,* (Müz.) zurna.
nâyab *F. s.* **1.** Bulunmaz. **2.** Benzeri olmaz.
nayçe *F. i* Küçük ney.
nayî *F. i.* Ney çalan kimse.
nayiha *A. i.* Para ile ölüye ağlayan kadın.
nayın *F. s.* Kamıştan yapılma, sazdan.
nayzen, neyzen *F. i.* Ney çalan kimse.
naz *F. i.* **1.** Kendini beğendirmek için takınılan yapma-

cık davranış. **2.** Bir şey beğenmiyor gözükme. **3.** Şımarıklık.

nazair *A. i.* Nazireler.

nazan *F. s.* Nazlı.

nazar, nadar *A. i.* Tazelik.

nazar *A. i.* **1.** Bakış. **2.** Kurgu. **3.** Göz değme. **4.** Bir türlü kabul etme. **5.** Yan bakış. *Atf-i nazar,* bakma; *-cây-i nazar,* düşünme; *hüsn-ı nazar,* iyi gözle görme; *im'an-i nazar,* bakıp süzme; *nazar-ı istihcân,* edepsizce bakış; *nazar-ı takdir,* kıymet biçme bakışı; *nur-i nazar,* göz nuru; *sarf-ı nazar etmek,* vazgeçmek.

nazaran *A. zf.* **1.** Göre, bakılırsa. **2.** Kıyaslayarak.

nazarbaz *F. s.* Şuhlukla, neşe ile bakan.

nazarbazi *F. i.* Şuhlukla bakış.

nazarendaz *F. s.* Göz atıp bakan.

nazargâh *F. i.* Bakılan ya da bakılacak yer.

nazarî, nazariyye *A. s.* **1.** Nazarla, bakışla ilgili. **2.** Yalnız bilgi halinde olan, uygulanmamış kuramsal.

nazarrüba *F. s.* Göz çeken.

nazc *A. i.* **1.** Pişme, kıvam bulma, olgunluk. **2.** Büluğa erme.

nazende *F. s.* Naz edici, nazlı, hoş edalı.

nazenîn *F. s.* **1.** Oynak, cilveli. **2.** Çok nazlı yetiştirilmiş, şımarık. **3.** (Mec.) Şu, bilinen, mahut. *Tarik-i nazenin,* bektaşî tarikatı.

nâzım, nâzime *A. s.* **1.** Tanzim eden, düzenleyen. **2.** Nazım haline koyan, manzume yazan. *Nâzım-i menazım-i umur-i cumhur,* halkın işlerini sıraya koyan, düzenleyen. **3.** (Fiz.) Düzengeç. **4.** (Mat.) Normal.

nazır, nazıra *A. s.* **1.** Nazar eden, bakan. **2.** Bakan, yöneten. **3.** Bir yüzü bir tarafa olan. **4.** Kabine üyelerinden her biri.

nazif *A. s.* Temiz.

nazik, nazük *F. s.* **1.** İnce. **2.** Güzel. **3.** Terbiyeli.

nazikâne *F. zf.* İncelikle, kibarlıkla, nazik bir kimseye yakışır yolda.

nazikeda *F. s.* Nazik davranışlı.

nâzikten *F. s.* Nazik vücutlu.

nazikter *F. s.* Ziyade nazik.

nazil, nazile *A. s.* **1.** Yukardan aşağıya inen. **2.** Bir yere konan, bir yerde konaklayan.

nazile *A. i.* **1.** Belâ, sıkıntı. **2.** İnme, nüzul. **3.** Nezle.

nazîr *A. s. i.* Benzer, eş.

nazîre *A. i.* **1.** Örnek, karşılık. **2.** (Ed.) Bir şairin şiirine öykünerek yazılan şiir.

nazm *A. i.* **1.** Dizme, sıraya koyma. **2.** Sıra, tertip. **3.** Ölçekli, uyaklı söz.

nazmen *A. zf.* Manzum olarak.

nazperved *F. s.* Naz içinde büyütülmüş.

nazperver *F. s.* Naz eden.

nazret, nadret *A. i.* Tazelik, yeşillik.

neb', nebean *A. i.* Yerden su kaynamak.

neba' *A. i.* Haber.

nebahet *A. i.* Şeref, onur.

nebail *A. i.* Yüceler, yükseker.

nebalet *A. i.* **1.** Zekilik. **2.** Büyüklük, ululuk. **3.** Cömertlik.
nebat *A. i.* Toprakta biten her türlü bitki.
nebâtat *A. i.* Bitkiler. **2.** Botanik. *Nebâtat-ı ibtidaiyye* (Bot.), bir hücreli bitkiler; *-kesî-ül-hücerât*, (Bot.), çok hücreli bitkiler; *-süfliyye*, aşağı bitkiler; *-zat -ül-büzûr*, tohumlu bitkiler.
nebati, nebatiyye *A. s.* Bitki ile ilgili, bitki soyundan.
nebatiyyûn *A. ç. i.* Botanik bilgihleri.
nebbaş *A. s.* Kefen soyucu, mezar açıcı.
neberd *F. i.* Savaş, kavga.
neberdâzma *F. s.* Savaşta deneyi olan, savaşa alışık.
neberdgâh *F. i.* Savaş yeri.
neberdpîşe *F. s.* Savaşçı, işi gücü savaş olan.
nebevî, nebeviyye *A. s.* Peygamberle ilgili. *Hadîs-i nebevî*, peygambere ait hadis.
nebî *A. i.* **1.** Haberci. **2.** Peygamber.
nebîh, nebihe *A. s.* Ünlü, şerefli.
nebîl, nebile *A. s.* **1.** Güzel huylu. **2.** Akıllı, anlayışlı. **3.** Ünlü, onurlu.
nebîr *F. i.* Torun (erkek).
nebîse *A. i.* Torun (kız).
nebîz *A. i.* **1.** Hurma şırası, şarabı. **2.** Şarap.
nebl *A. i.* Ok, arap oku
nebş *A. i.* **1.** Gömülü şeyi yerden çıkarma. **2.** Eşeleme.
nebt, nabt Bk. NABT.
nebt *A. i.* Bitme, yerden çıkma, meydana gelme.
nebze *A. i.* Az şey.
necabet *A. i.* Soyluluk.
necah *A. i.* İstediğine ulaşma.
necaib *A. i.* Necip şeyler.
necaset *A. i.* Pislik.
necâşî *A. i.* Habeş hükümdarı.
necat *A. i.* Kurtulma.
neccah *A. s.* Yorgancı.
neccar *A. s.* **1.** Dülger. **2.** Marangoz.
necdet *A. i.* Yiğitlik.
neces *A. i.* Pislik, mundarlık.
necib *A. s.* Soylu.
necîs *A. s.* **1.** Unulmaz hastalık. **2.** Pis, mundar.
necl *A. i.* **1.** Oğul. **2.** Kuşak, nesil.
necliyye *A. i.* (Bot.) Buğdaygiller.
necm *A. i.* Yıldız.
necmî, necmiye *A. s.* Yıldızla ilgili, ona ait.
necîl, necîle *A. s.* Soylu, kişizade.
nedamet *A. i.* Pişmanlık.
nedbe, nedebe *A. i.* Kırık yeri, yara izi.
nedeb *A. i.* **1.** Yara, çıban yeri katılaşıp iyileşme. **2.** Yara izi.
nedebî, nedebiyye *A. s.* Yara izi ile ilgili.
nedem *A. i.* Pişman olma.
nedim, nedime *A. s.* **1.** Meclis arkadaşı, sohbet arkadaşı. **2.** Büyükleri hikâye ve fıkra söyleyerek eğlendiren. **3.** İyi hikâye anlatan, güzel konuşan.
nedret *A. i.* Az bulunma, seyreklik.
nedve *A. i.* Konuşma, görüşme. *Dar-ün-nedve*, Mekke'de Cahiliyye döneminde kabile işlerini görüşmek

üzere yapılmış olan ünlü ev.

nef' *A. i.* Çıkar, kâr. *Nef'-i hazine*, devlet hazinesinin çıkarına; *Nef'ü zarar*, kâr ve zarar.

nefad *A. i.* Bitme, tükenme, yok olma. *Bînefad*, tükenmez.

nefahat *A. i.* Üfürmeler, esintiler.

nefais *A. i.* Nefis, güzel, beğenilir şeyler.

nefaset *A. i.* Nefis olma durumu.

nefaz *A. i.* **1.** Geçme, işleyip öteye geçme. **2.** Sözü geçme.

nefer *A. i.* **1.** Bir kişi. **2.** Er, asker. **3.** İnsan sayısı bildiren sözler için kullanılır.

nefes *A. i.* **1.** Soluk. *Dîk-i nefes*, tıknefes. **2.** Soluk alacak kadar zaman, an. **3.** Okuyup üfleme, üfürükçülük. **4.** (Ed.) Bektaşî tekkelerinde okunan manzum söz. *Nefes-i vapsîn*, son nefes.

neferat *A. i.* Erler, askerler.

neffâc *A. s.* **1.** Kendini beğenmiş. **2.** Şişkin.

nefh *A. i.* **1.** Güzel koku yayılma. **2.** Rüzgâr esme.

nefh *A. i.* **1.** Üfleme, şişirme. **2.** Boru çalma. *Nefh-i Sûr*, İsrafil'in kıyamette çalacağı borunun üflenmesi, kıyamet kopması.

nefha *A. i.* **1.** Güzel koku. **2.** Bir esim yel. **3.** Üfürük, nefes üfürme.

nef'i *A. s.* Çıkar ile ilgili, faydacı.

nefîr *A. i.* **1.** Topluluk, cemaat. *Nefîr-i âmm*, cemaati toplama, halkı askere sürme; *-yevm-i nefîr*, hacıların Mina'dan Mekke'ye dönmeleri. **2.** Boynuzdan yapılan boru. **3.** Çığıltı, bağırtı.

nefîs, nefîse *A. s.* Çok güzel, hoşa giden şey.

nef'iyye *A. i.* (Fels.) Faydacılık.

nefl *A. i.* Fazladan ibadet.

nefret *A. i.* **1.** Ürküp kaçma. **2.** Tiksinme, iğrenme. *Nefret-i teceddüd*, (Psik.) yenilik korkusu.

nefrin *F. i.* **1.** İlenç, lânet okuma. **2.** Sövüp sayma.

nefs *A. i.* **1.** Ruh, can, hayat. **2.** İnsanın yeme içme gibi biyolojik gereksinimleri. **3.** Kişi, kendi. *Bi-n-nefs*, bizzat. **4.** Asıl, maya. **5.** Bir şeyin ta kendisi. **6.** Dölsuyu, *Nefs-i emmare*, insanı kötülüğe sürükleyen nefis; *-hayvanî*, canlılardaki anlayış ve hareket kuvvetleri; *-küll*, tüm nefis, *-levvamme*, kötülükten sonra içte huzursuzluk, rahatsızlık veren nefis; *-mutmainne*, iyilikle kötülüğü ayırt eden, kişiyi Tanrıya yaklaştıran güç; *-mütekellim*, (Dilb.) birinci şahıs; *-natıka*, insan ruhu, insanın canlılar arasındaki yerini belli eden töz; *-binefsihi*, *binnefs*, kendisi; *nefs-el-emr*, *nefs-el-emrde*, aslında; *kefil binnefs*, bir kimsenin istenildiği zaman kendisini teslim etmek üzere kefil olan kimse.

nefs *A. i.* Tükürükle üfleme

Nefs-üd-dem, gırtlak ile sümüksel zarın kanamasıyle kan tükürme.

nefsa' *A. i.* Loğusa, yeni doğurmuş kadın.

nefsanî, nefsaniyye *A. s.* **1.** Canlılığın uyandırdığı isteklerle ilgili. **2.** Kin ve garazla ilgili.

nefsaniyyet *A. i.* Gizli düşmanlık, kin, garez.

nefsî, nefsıyye *A. s.* **1.** Nefisten doğan şeyle ilgili. **2.** Kişiye, kendisine ait, onunla ilgili.

nefs-ül-emr *A. i.* İşin aslı.

neft *F. i.* Neft yağı.

nefy *A. i.* Sürme, sürgün etme. *Nefy-i an-il-beled*, kentten sürme; *-ebed*, bir daha gelmemek üzere sürgün etme; *-mülk*, bir malın başkasının olduğunu söyleme. *Edât-ı nefy*, (Dilb.) olumsuzluk edatı.

nehar *A. i.* Gündüz. *Leyl-ü nehar*, gece gündüz; *nısfın nehar*, meridyen.

neharen *A. zf.* Gündüzün, gündüz vakti.

neharî *A. s.* Gündüzlü, gündüz ile ilgili.

nehb *A. i.* Yağma, çapul.

nehc *A. i.* Yol, usul. *Ber nehc-i şer'i*, şeriat yolunda olarak.

neheng, niheng *F. i.* Timsah.

nehîb *A. s.* **1.** Çapulcu, yağmacı. **2.** Korku, ürküntü.

nehîk *A. i.* Eşek anırması. Anırtı.

nehim *A. i.* **1.** Açgözlü, doymaz. **2.** Yırtıcı.

nehr *A. i.* Akarsu, çay, ırmak. *Mavera-ün-nehr*, (nehrin ötesi). Ceyhun ötesi bölge.

nehren *A. zf.* Nehir yolu ile.

nehreyn *A. i.* İki nehir. *Mabeyn-en-nehreyn*, (iki nehir arası), Fırat ve Dicle arası.

nehrî, nehriye *A. s.* Nehirle ilgili, nehre ait. *İdare-i nehriye*, nehirde işleyen vapurlar idaresi.

nehy *A. i.* **1.** Yasak etme. **2.** (Dilb.) Emir kipinin olumsuzu, emrin karşıdı. *Emr ü nehy*, buyurma ve yasak etme; *nehy-i an-il-munkir*, şeriatın yasak ettiği şeyleri yaptırmama.

nejad, nijad Bk. NİJAD.

nekahet *A. i.* Hastalıktan sonraki dönem; hastalıktan ileri gelen zayıflık, ağırlık.

nekais *A. i.* Eksiklikler.

nekaiz *A. i.* Birbirine karşıt.

nekbetzede *F. s.* Belâya tutulmuş, felâkete uğramış.

neket *A. i.* Sıkıntı, dert, belâ.

nekhet, nükhet Bk. NÜKHET.

Nekîr *A. i.* Mezarda ölüleri sorguya çekecek olan meleklerden birinin adı.

nekre *A. i., s.* **1.** (Dilb.) Belirsiz isim. **2.** Garip ve gülünç fıkralar söyleyen kimse.

nekregû *F. s.* Hoş fıkralar söyleyen.

nem *F. i.* **1.** Az yaşlık, hafif ıslaklık. *Nem-i dîde*, gözyaşı. **2.** Havada, yapı içinde, duvarlarda olan yaşlık. **3.** Çiy.

nema' *A. i.* **1.** Artma, çoğalma. **2.** Büyüme, uzanma. **3.** Faiz. *Neşv ü nema*, bitkilerin gelişmesi.

nemadar *F. s.* **1.** Artan, büyü-

yen. 2. Yararlı faiz getiren.
nemaim, nemayim *A. i.* Koğuculuklar, çekiştirmeler.
nemarik *A. i.* Yastıklar.
nemat *A. i.* 1. Usul, yol, tarz. *Nemat-i takrir*, söyleme tarzı. 2. Örtü, ihram, keçe.
nemdar *F. s.* Islak, nemli.
nemed *F. i.* Keçe, aba.
nemedîn *F. s.* Abadan, keçeden yapılma.
nemedpuş *F. s.* Keçe ya da aba giyen.
nemek *F. i.* Tuz.
nemakdan *F. i.* Tuzluk.
nemekharam *F. s.* Nankör.
nemekîn *F. s.* 1. Tuzlu. 2. Tadı yerinde.
nemide *F. s.* Umutsuz.
nemika *A. i.* Mektup.
nemîm *A. s.* 1. Fısıltı. 2. Koğucu.
nemime *A. i.* Koğuculuk, dedikoduculuk.
nemimekâr *F. s.* Koğucu, ağzı kara, dedikoducu.
neml *A. i.* Karınca.
nemle *A. i.* 1. (Hek.) Vücutta olan karıncalanma. 2. Tek karınca.
nemm *A. i.* Söz götürüp getirme, koğuculuk etme.
nemmam *A. s.* Koğucu, ara bozan, dedikoducu.
nemnak *F. s.* Nemli, ıslak.
nemr, nimr *A. i.* Kaplan.
Nemrud *A. i.* Babil'in kurucusu denilen hükümdar (İ. Ö. 2640). İbrahim peyamberi ateşe attırmıştır. Babil kulesinin bunun zamanında yapıldığı söylenir.
neng *F. i.* 1. Ayıp, utanma. 2. Şöhret. *Bîneng*, namussuz, utanmaz; *-nam ü neng*, ad ve ün.
ner *F. s.* Er, erkek. *Engüşt-i ner*, başparmak; *-şîr-i ner*, erkek aslan.
nercis *A. i.* Nergis.
nerd *A. i.* Tavla oyunu.
nerdüban *F. i.* Merdiven.
nere, nerre *F. s.* Erkek.
nergis *F. i.* 1. Nergis. 2. Güzelin gözü.
nergisiyye *A. i.* (Bot.) Nergisgiller.
nerîm *F. s.* Pehlivan, yiğit.
Neriman *F. i.* Rüstem'in dedesi Sâm'ın babası.
nerm *F. s.* Yumuşak. *Nermdil*, yüreği yumuşak, merhametli.
nermîn *F. i.* Yumuşak.
nerre, nere *F. s.* Erkek.
nesa' *A. i.* Kalça kemiğinden ayakların ucuna dek uzanan sinir. *Arak-ün-nesa'*, (Hek.) siyatik.
nesâik *A. i.* Kesilen kurbanlar.
nesaih, nesayih *A. i.* Öğütler.
nesak *A. i.* Tarz, üslup, yol, *Nesak-i vahid*, bir düzende; *yeknesak*, biteviye.
nesaksâz *A. F. s.* Tertip eden, düzenleyen.
nesc *A. i.* 1. Dokuma, örme, dokunuş. 2. (Biyo.) Doku. *Nesc-i adalî*, kasdoku; *-asabî*, sinirdoku; *-beşere-i muhatî*, epitelyum; *-daimî*, değişmezdoku; *-demevî*, kandoku; *-gudrufî*, kıkırdakdoku; *-isfencî*, süngerdoku; *-kavî*, pekdoku; *-kesif*, tıkız doku; *muhâtî*, sümükdoku; *-muîn*, destek doku; *-rasafî*, kaldırımsı doku; *-temessül*, özümleme dokusu.
nescî, nesciyye *A. s.* Dokuma ile, doku ile ilgili.

neseb *A. i.* Nesil, soy, atalar zinciri. *Meçhul-ün-neseb*, soyu sopu bellisiz.
neseben *A. zf.* Soyca, soy bakımından.
nesibî, nesebiyye *A. s.* Soya, kuşağa ait, onunla ilgili.
nesf *A. i.* Bir yapıyı temelden yıkma.
nesh *A. i.* **1.** Kaldırma, hükümsüz ve geçersiz bırakma. **2.** Bir şeyin aynını çıkarma, kopya etme. **3.** Kur'ân-ı Kerîm'in, sonda gelen bir ayetinin önce gelmiş bir ayetteki hükmü değiştirmesi.
nesîb, nesibe *A. s.* **1.** Soylu, soyu temiz. **2.** (Ed.) Kaside başlangıcındaki tasvir kısmı.
nesic, nesice *A. i.* Dokunmuş şey.
nesîm *A. i.* Hafif ve hoşa gider rüzgâr.
nesîmî, nesîmiyye *A. s.* Hafif rüzgâr. *Hava-yi nesimi*, solunuma yarar hava; *nesîm-i galiye*, güzel kokulu bir maddenin rüzgârı; *-nevbahâr*, ilkbahar rüzgârı; *-seher*, tan yeli, lâtif sabah rüzgârı; *-subh*, sabah rüzgârı *-subh-dem*, sabah vakti esen rüzgâr.
nesk Bk. NESAK.
nesl *A. i.* **1.** Nesil, kuşak. **2.** Soy, döl, döş.
nesnas *A. i.* **1.** Yarısı insan, tek gözlü, tek el ve ayaklı masal hayvanı. **2.** Büyük maymun.
nesr *A. i.* Akbaba kuşu.
nesr *A. i.* **1.** Yayma, saçma. **2.** Manzum olmayan söz.
nesren *A. zf.* Nesir olarak.
nesrîn *F. i.* Yabanî gül, ağustos gülü.
nessab *A. i.* Nesepleri araştıran bilgin, İlm-i ensab bilgini.
nessac *A. i.* Dokumacı, çulha.
nesteren, nesterin *F. i.* Bk. NESRİN.
Nesturî *A. s., i* Süryanî papazlarından Nastorius'un kurduğu mezhepten olan ve onlarla ilgili.
nesy *A. i.* **1.** Unutma. **2.** *s.* Unutulmuş. *Nesyen mensiyyen*, büsbütün unutulmuş.
neşa *A. i.* Nişasta.
neşâbet *A. i.* Okçuluk sanatı.
neşak *A. i.* (Suyu) Burna çekme.
neşat *A. i.* Sevinç, neşe, keyif.
neş'e *A. i.* **1.** Neşe, keyif. **2.** Yeniden meydana gelme. **3.** Az sarhoşluk, çakırkeyif. *Neşe-i saniye*, ölüm ile ölümden sonra yeniden dirilme; *-neşe-i ulâ*, ruhun bedene girmesi.
neş'et *A. i.* **1.** Yetişme, meydana gelme. **2.** İleri gelme, kaynak olma.
neşide *A. i.* **1.** Manzume, şiir. **2.** Atasözü değerindeki ünlü beyit ya da dize.
neşf *A. i.* Suyu çekip emme.
neşr *A. i.* Yayma, dağıtma, saçma, açma. **2.** Herkese duyurma. **3.** (Gazeteye) Yazma, yazdırma. **4.** Kıyamette insanların dirilmesi. *Yevm-ün-neşr*, herkesin dirileceği kıyamet günü.
neşren *A. zf.* Neşir yoluyle, gazetede yazarak.

neşriyyat *A. i.* Yayım. *Neşriyyat-ı kâzibe,* uydurma sözler.
neşşal *A. s.* Pişmemiş yemeğe saldıran.
neşter *F. i.* Hekim bıçağı.
-neşur *A. s.* Çok dağıtan.
neşv *A. i.* Canlının büyümesi, büyüme, boy atma.
neşvan *A. s.* Çakırkeyif, sarhoş.
neşve *A. i.* Sevinç.
neşvat *A. i.* Keyifler, sevinçler.
neşvebahş *F. s.* Keyif veren, neşelendiren.
neşvedar *F. s.* Keyifli.
neşvegâh *F. i.* Neşe, keyif yeri.
neşvemend *F. s.* Neşveli, keyif halinde olan.
neşvet *A. i.* Çakırkeyiflik, sarhoşluk.
netaic *A. i.* Neticeler, sonuçlar.
netice *A. i.* **1.** Sonuç, son. **2.** Öz, özet. **3.** (Fels.) Bir başlangıcın, bir olgunun, bir ilginin gerekli ve zorunlu görülen sonucu, sonurgu. **4.** Yemiş.
netn *A. i.* Fena kokma, kokma, çürüme.
neuzübillah *A. ün.* «Tanrıya sığındık», «Allah korusun!» anlamında.
nev *F. s.* **1.** Yeni, son zamanlarda çıkmış. **2.** Taze, körpe. *Tarz-ı nev,* yeni tarz.
nev' *A. i.* **1.** Çeşit, türlü. **2.** Cins. **3.** Sınıf. *Beni-nev',* kendi sınıfından, *Nev'-i beşer,* insan soyu, insanlar; *-teşhîr,* teşhir çeşidi, teşhir tarzı.
neva *F. i.* **1.** Ses, sada, makam, ahenk, nâme. **2.** Refah, zenginlik. **3.** Güç, kudret. **4.** Doğu müziğinde bir makam. *Mürg-i hoşnevâ,* güzel sesli kuş; *bî-neva,* aç, susuz.
nevaciz *A. i.* Azı dişleri.
nevadi *A. i.* Meclisler, toplantılar.
nevadir *A. i.* Az bulunan şeyler.
nevafil *A. i.* Farz ile vacip olandan başka yapılan ibadetler.
nevâhî *A. i.* **1.** Yanlar, taraflar. **2.** Nahiyeler, bucaklar.
nevâhî *A. i.* Yasak şeyler. *Evamir ü nevahi,* buyruklar ve yasaklar.
nevahat *F. i.* **1.** Okşama. **2.** Saz çalma.
nevahte *F. s.* **1.** Okşanmış. **2.** Saz çalmış.
nevai *F. s.* **1.** Makam, ahenk ve nasip ile ilgili. **2.** (*ö. i.*) Ali Şir'in lakabı.
nevaib *A. i.* Belâlar, kazalar, musibetler. *Nevaib-i eyyam,* günlerin musibetleri.
nevair *A. i.* Ateşler, alevler.
nevakıs *A. i.* Eksikler. *İkmal-i nevakıs,* eksikleri tamamlama.
nevakîs *A. i.* Kilisede çalınan çanlar. *Tanîn-i nevâkîs,* çan sesleri.
neval *A. i.* **1.** Talih, kısmet. **2.** Bahşiş, bağış. *Deryaneval,* bağışı deniz gibi çok olan.
nevale *A. i.* **1.** Vergi, bağış. **2.** Nasip, kısmet. **3.** Yiyecek, içecek.
nevayîn *F. s.* **1.** Yeni üslup, **2.** Yeni üslup çıkaran.

-nevaz, -nüvaz *F. s.* «Okşayan, okşayıcı» anlamıyle sözcüklere eklenir.
nevazil *A. i.* **1.** Olaylar, belâlar. **2.** Nezleler.
nevaziş *F. i.* Okşama, iltifat etme, gönül alma.
nevazişger *F. s.* Okşayıcı.
nevazişkâr *F. s.* Okşayan, iltifat eden, gönül alan.
nevazişkârane *F. zf.* Okşayarak, iltifat ederek, gönül alarak.
nevbahar *F. i.* İlkbahar; *nevbahar-ı ömr*, ömrün ilkbaharı; *-vuslat*, kavuşma baharı.
nevbaharî *F. s.* İlkbaharla ilgili.
nevbare, nevbave *F. i.* **1.** Turfanda yemiş. **2.** Taze yeşillik.
nevbenev *F. s.* Yeniden yeniye, tazeden tazeye.
nevber *F. i.* **1.** Turfanda çıkan meyve ve çiçek. **2.** Memeleri yeni gelişen kız.
nevbet Bk. NÖVBET.
nevbüride *F. s.* Yeni kesilmiş, yeni koparılmış.
nevcah *F. s.* Tahta yeni oturmuş.
nevcivan, nevcüvan *F. i.* Taze, genç, delikanlı.
nevcivanî *F. i.* Delikanlılık.
nevdevlet *F. s.* Yeni görmüş, büyüklüğü sindirememiş.
neveda *F. s.* Yeni tarz, yeni eda.
-neverd *F. s.* «Dönen, dolaşan, gezen» anlamlarıyle sözcüklere katılır: *Rehneverd.*
nevh *A. i.* Ağıt yakan, ağıt ağlayan kadınlar.
nevha *A. i.* Ölüye sesle ağlama.
nevhager *F. s.* Ölü ağlayıcısı.
nevhât *A. i.* Ölüye ağlamalar.
nevhayat *F. s.* Hayata yeni atılan.
nevheves *F. s.* **1.** Bir işe yeni başlayan. **2.** Sık sık iş değiştiren, maymun iştahlı.
nevhîz *F. s.* **1.** Genç. **2.** Yeni yetişmiş, yeni çıkmış.
nev'i *A. s.* Tür ile ilgili, nev'e ait.
nevid Bk. NÜVİD.
nevin *F. s.* Yepyeni, yeni şey, yeni olma.
nevinân *F. A. s.* Acemi, torlak at.
nevk *F. i.* Sivri uç. *Nevk-i kalem*, kalemin sivri ucu; *-müjgân*, kirpiklerin ucu.
nevkâr *F. s.* Yeni işe başlamış, acemi.
nevl *A. i.* Navlun, vapur parası.
nevm *A. i.* **1.** Uyku. **2.** Rüya, düş. *Beyn-en-nevm vel yakaza*, uyku ile uyanıklık arası.
nevmî, nevmiyye *A. s.* Uyku ile ilgili.
nevmid *F. s.* Umutsuz.
nevmidane *F. zf.* Umutsuzca.
nevmidî *F. i.* Umutsuzluk.
nevnihal *F. i.* Taze fidan ağacın taze sürgünü.
nevpeyda *F. s.* Yeni çıkma, yeniyetme.
nevres *F. s.* Yeni yetişen.
nevreside *F. s.* Yeni yetişmiş, yeniyetme.
nevresm *F. s.* Yeni moda.
nevreste *F. s.* Yeni bilmişler, yeniyetmeler. *Nevrestegân-ı maarif*, bilgide yeni yetişenler.

nevruz *F. i.* **1.** Yeni gün. **2.** İlkbahar başlangıcı ve Celâlî takvimine göre yılbaşı.
nevruziyye *A. i.* Nevruz günü için hazırlanan macun.
nevşah *F. i.* **1.** Yeni dal. **2.** Yeni bitmiş, geyik boynuzu.
nevzat *F. i.* Yeni doğmuş, yeni doğmuş çocuk.
nevşüküfte *F. s.* Yeni açılmış.
nevzemîn *F. s.* Yeni tarz, yeni yöntem.
ney, nay Bk. NAY.
ney' *A. s.* Çiğ, pişmemiş.
neyistan *F. i.* Kamışlık, sazlık.
neyşeker *F. i.* Şekerkamışı.
neyyir, neyyire *A. s.* **1.** Nurlu, parlak. **2.** Işıklı. cisim; cisimlenmiş nur. *Neyyir-i âzam*, güneş; *-asgar*, ay.
neyyireyn *A. i.* Güneş ile ay.
neyzar *F. i.* Kamışlık. sazlık.
neyzen, nayzen *F. i.* Ney çalan kimse.
nez' *A. i.* **1.** Çekip koparma. **2.** Can çekişme. *Halet-i nez'*, can çekişme.
nezâfet *A. i.* Temizlik, paklık. *En-nezafetü min-el-iman*, temizlik imandan gelir.
nezâhet *A. i.* Temizlik, paklık.
nezâket *A. i.* Naziklik, incelik.
nezâre *A. i.* **1.** Bakma. **2.** Seyir.
nezâret, nedaret *A. i.* Tazelik, letafet, parlaklık.
nezâret *A. i.* **1.** Bakma, gözetme. **2.** Bakanlık. **3.** Görü, manzara.
nezd *F. zf.* **1.** Yan, kat. **2.** Göre, fikrince,
nezdik *F. zf.* Yakın.
nezf *A. i.* Kan gitme, kanama.
nezfî *A. s.* Kanamakla ilgili.
nezih, nezihe *A. s.* Temiz pak.
nezîr, nezîre *A. s.* Birini gözdağı vererek doğru yola çekmek için korkutma.
nazîre *A. s.* Nezredilen şey, adak.
nezle *A. i.* Soğuk almaktan ileri gelen burun akması, aksırma ile beliren hastalık; ingin, dumağı. *Nezle-i müzmine*, yerleşmiş, kronik nezle; *-sadriyye*, göğüs nezlesi; *-süfliyye*, belsoğukluğu.
nezr *A. i.* Adama.
nezzam *A. i., s.* Nizam veren, düzenleyen.
nezzare *A. i.* Seyirci, bir şeye bakma.
nıkrîs *A. i.* El ve ayak parmakları ağrısı, şiş.
nısab Bk. NİSAB.
nısf *A. s.* **1.** Yarım, yarı. **2.** *s.* Bir yazı stili. *Nısf-ıl-cenâh*, (Zool.) yarımkanatlılar.
nısfiyye *A. i.* Yarım ney.
nısfiyyet *A. i.* **1.** Yarımlık. **2.** Yarı yarıya bölme.
nısfıyyezen *A. F. s.* Nısfıye çalan sanatkâr.
nısıf küre-i cenubî *A. i.* Arzın ekvatorun güneyinde kalan yarısı.
nısıf küre-i şimalî *A. i.* Arzın ekvatorun kuzeyinde kalan yarısı.
nişadır *A. i.* Bk. NİŞADIR.
nişasta *A. i.* Nişasta.
nial *A. i.* **1.** Ayakkabılar, pabuçlar. **2.** Hayvanların ayağına mıhlanan demirler, nallar, takavlar. *Saff-i nial*, pabuçluk, en geri, en aşağı yer.
niam *A. i.* Nimetler. *Veliy-ünniam*, nimetler veren.
nibah, nübah *A. i.* Köpek ürümesi.

nibal *A. i.* Oklar.
nicad *A. i.* **1.** Kılıç bağı. **2.** Hamayıl, çapraz asılı şey. *Tavil-ün-nicad*, uzun boylu adam.
nida' *A. i.* **1.** Çağırma, bağırma, seslenme, ses verme. **2.** (Dilb.) Ünlem.
nifak *A. i.* Münafıklık, ikiyüzlülük, ara bozukluğu.
nifas *A. i.* Loğusalık.
nifasî, nifasiyye *A. s.* Loğusalığa ait, loğusalıkla ilgili.
nigâh, nigeh *F. i.* Bakış, bakma. *Ahu-nigâh*, ahu bakışlı. *Atf-i nigâh*, bakıverme. *Nigâh-ı gazab*, öfkeli bakış; *-intihâb*, beğenme bakışı; *-işve*, güzel, sevinçli bakış; *-pürfen*, hilekâr bakış; *-tegafül*, anlamazlıktan gelen bakış; *-tetkik*, araştırma bakışı. **2.** Göz.
nigâhban, nigehban *F. i.* Gözcü, bekçi.
nigâr *F. i.* **1.** Resim. **2.** (Resim gibi) Güzel sevgili. **3.** (*s.*) «Resmi yapılmış, resmedilmiş» anlamıyla kelimeye ulanır. *Hatırnigâr*, hatırda resmolunmuş gibi yerleşen. **4.** Klasik Türk müziğinde bir makam.
nigârende *F. s.* Ressam.
nigârin *F. i.* Resim gibi güzel sevgili.
nigârhane *F. i.* **1.** Resim ve heykeller bulunan yer. **2.** Puthane. **3.** Güzeli çok yer, güzellerin toplanma yeri.
nigâristan *F. i.* **1.** Resim ve heykellerle süslenmiş yer. **2.** Puthane. **3.** Güzellerin çok bulunduğu yer, onların toplantı yeri.
nigâriş *F. i.* Resim yapma.
nigâşte *F. s.* Resmolunmuş.
nigeh, nigâh *F. i.* Bakış, bakma.
nigehban *F. i.* Bekçi, gözcü.
nigehbani *F. i.* Bekçilik.
nigehdar, nigâhdar *F. i. s.* Koruyan, gözleyici.
nigehendaz *F. s.* Bakan, bakıcı.
nigeran *F. s.* Bakan, bakıcı.
nigîn *F. i.* **1.** Mühür. **2.** Mühüryüzük.
nigû *F. s.* Bk. NİK.
nigûhiş *F. i.* Çekiştirme, yerme.
nigûn *F. s.* **1.** Tersine dönmüş, başaşağı. **2.** Ters, aksi, uğursuz.
-nih *F. s.* «Koyan» anlamıyle kelimeye ulanır. *Kademnih*, ayak koyan, basan.
nihad *F. i.* Tabiat, huy, yaradılış. *Bed-nihad*, aslı kötü, yaradılışı fena.
nihade *F. s.* Konmuş, konulmuş. *Fürunihade*, aşağı indirilmiş, çıkarılmış; *kademnihade*, ayak komuş, ayak basmış.
nihaî, nihaiyye *A. s.* Sonla ilgili, en sonuncu.
nihal *F. i.* Fidan, sürgün. *Nevnihal*, taze fidan. *Nihal-i çemen*, gül bahçesinin fidanı; *-işve*, naz fidanı; *-serv-i ser-efraz*, başı yüksek servi fidanı; *-zarif*, ince, güzel dal.
nihalistan *F. i.* Fidanlık.
nihale *A. i* **1.** Yeni yetişmiş düzgün fidan. **2.** Avcı korkuluğu. **3.** Döşeme, döşenecek şey.
nihali *F. i.* Sofrada sahan altına konan şey.
nihan *F. s.* **1.** Gizli, saklı. **2.** Bulunmayan, görünmeyen. **3.** (*i.*) Sır.

nihanhane *F. i.* Saklanacak yer, mağara, bodrum.
Nihavend *F. i.* İran'ın batı yöresinde ünlü bir kent.
nihavend *F. i.* Dügâh ile hicaz kürdüsi arasında bir musiki makamı.
nihayât *A. i.* Sonlar, bitimler.
nihaye, nihayet *A. i.* **1.** Son. **2.** Sonunda. *Nihayet-ül-emr,* sonuç, işin sonunda; *nihayet-ün-nihaye,* en son derecede; *bînihaye,* uçsuz, bucaksız; *ilânihaye,* son dereceye kadar; *nihayet-i azm,* (Anat.), kemik ucu; *-şiddet-i serma,* ikinci kânûn (Ocak ayı); *nihayet-ül-emr,* işin sonunda; *nihayet-ünnihaye,* âkıbet, en sonunda.
niheng, neheng *F. i.* Timsah.
nihle *A. i.* Din şubesi, mezhep.
nihrîr *A. i., s.* İyi, denemesi çok bilgin.
nijad *F. s.* **1.** Soy. *Paknijad,* soylu. **2.** Tabiat, cibilliyet. *Âlinijat,* yüksek tabiatlı.
nîk *F. s., zf.* İyi, hoş. *Nik ü bed,* iyi ve kötü.
nikab *A. i.* Yüz örtüsü, peçe.
nikabet *A. i.* Nakiblik.
nikâh *A. i.* Nikâh. Yasal evlenme töreni. *Nikâh-bi-l-kitabe,* gaip hakkında mektupla aktedilen nikâh; *nikâh-ı dahilî,* akrabadan kız alma; *-haricî,* akraba dışından evlenme; *-hezl,* lâtife suretiyle yapılan nikâh (gerçekten yapılan nikâh gibi geçerlidir); *-fâsid,* sağlık koşulları yerine getirilmeyen nikâh; *-fuzûlî,* asil ya da velî ya da vekil olmayan kimsenin başkası adına akdettiği nikâh; *-gayr-i lâzım,* sahih olmakla birlikte feshi kabil olan nikâh; *-bâtıl,* geçerli olmayan nikâh; *-lâzım,* feshi kabil olmayan nikâh.
nikân *F. i.* İyiler, hoşlar.
nikahter *F. s.* Talihi, yıldızı iyi.
nikat *A. i.* Noktalar.
nikbaht *F. s.* Bahtı iyi, mutlu.
nikbin *F. s.* İyimser.
nikendiş *F. s.* İyilik düşünen.
nikfal *F. s.* Talihi olan.
nikfercam *F. s.* Sonu iyi, hayırlı olan.
nikhâh *F. s.* İyilik isteyen.
nikhaslet *F. s.* Ahlâkı, huyu iyi olan.
nikhu *F. s.* İyi huylu, huyu güzel.
nikî *F. i.* İyilik.
nikkirdar *F. s.* Yapışları iyi.
nikmanzar *F. s.* Gösterişi iyi.
niknam *F. s.* İyi adlı, iyi ünlü.
niknamî *F. i.* İyi adlılık.
niknihad *F. s.* Aslı, yaradılışı iyi.
nikris *A. i.* (Hek.) Ayak parmaklarında, topuklarda ve mafsallardaki ağrılı hastalık.
nikriz *F. i.* Klasik Türk müziğinin en eski makamı.
nikû, nigû *F. s.* İyilik, güzellik.
nikûyi, nigûyi *F. i.* Güzellik, iyilik.
nil *A. i.* Çivit.
Nil *A. i.* Mısır'dan geçen, Akdeniz'e dökülen ünlü nehir. *Nil-i ebyaz,* Nil'in başı; *-ezrak,* Habeş Nil'i; *-zenc,* Sudan'da Cavala nehri.
nilfam *F. s.* Çivit renginde, lâcivert.
nilgûn *F. s.* Mavi renkte, çivit rengi.
nilî *A. s.* Çivit renginde, çividî.

nilüfer *F. i.* Nilüfer.
nîm *F. i.* Yarı, yarım, buçuk.
nimal *A. i.* Karıncalar.
nime *F. i.* Yarım. *Dünime,* ikiye bölünmüş.
ni'me *A. e.* Ne güzel, ne âlâ, *Nimelmatlub,* tam aradığımız; *nimettesadüf,* ne iyi rastlantı; *nimetvesile,* ne güzel vesile.
nimet *A. i.* **1.** İyilik, lütuf, bahşiş. **2.** Azık, ekmek. **3.** Saadet, mutluluk. *Veliyyinimet,* velinimet, nimet sahibi, besleyen, yedirip içiren.
nimetşinas *F. s.* İyilikbilir.
nimmuzlim *F. s.* Yarı karanlık.
nimr, nemr *A. i.* Kaplan.
nimruz *F. i.* Öğle.
nimzulmet *F. s.* Yarı karanlık.
nîran *A. i.* **1.** Ateşler. **2.** Cehennem.
nîran *A. i.* Nurlar.
nirenc *A. i.* Bk. NİRENG.
nireng *F. i.* **1.** Düzen, hile. **2.** Büyü, afsun. **3.** Resim, taslak.
nirengi *F. i.* Haritası çıkarılacak bir alanın üçgenlere bölünme işi.
nîru F. *i.* Zor, kuvvet, güc.
nirumend *F. s.* Güçlü, kuvvetli, zorlu.
niremendî F. *i.* Güçlülük, kuvvetlilik.
nisa *A. s., i.* Kadınlar.
nisab *A. i.* **1.** Asıl, esas. **2.** Bir malın zekâtı verilmek üzere elden çıkarılması gerekli miktar. **3.** Anapara. **4.** Derece. *Nisab-i ekseriyyet,* çoğunluk derecesi; *-rüşd,* rüşt çağı; *kitab-i hikmetnisab,* asıl ve esası hikmet olan kitap.
nicaset *A. i.* Dokumacılık, çulhalık.
nisan *F. i.* Nisan. *Ebr-i nisan,* (nisan bulutu) bolluk, bereket, cömertlik.
nisar *A. i.* **1.** Saçma, serpme. **2.** Düğünde saçılan para, saçı.
-nisar *A. s.* «Saçan, saçıcı» anlamıyle sözcükleri sıfatlandırır; *Pertev-nisar,* ışık saçan; *zer-nisar,* altın saçan.
nisbet *A. i.* **1.** Bağlılık, ilgi. **2.** Kıyaslama. **3.** Orantı.
nisbeten *A. zf.* Nispetle, kıyaslanarak.
nisbî, nisbiyye *A. s.* Kıyaslama ile olan.
nisvan *A. i., ç.* Kadınlar.
nisvî, nisviyye *A. s.* Kadınlarla ilgi.
nisyan *A. i.* Unutma, hatırdan çıkarma.
nîş *F. i.* **1.** (Arı, akrep gibi) Böcek iğnesi. **2.** Diken. **3.** Zehir.
nişa *A. i.* Nişasta.
nişadir, nişadur *A. i.* Nişadır.
nişan *A. i.* **1.** İm, iz, belirti. **2.** Yavukluluk işareti. **3.** Amaç, hedef, vurulması istenilen nokta.
nişande *F. s.* Durmuş, dikilmiş.
nişane *F. i.* İm, iz, belirti.
nişangâh *F. i.* **1.** Nişan alınan yer. **2.** Silah namlusunun üstündeki, nişan almaya yarar bölüm.
nişangîr *F. s.* Çizgi çizme aleti.
nişasta *F. i.* Nişasta.
nişest *F. s.* Oturma.
nişeste *F. s.* Oturmuş, oturan.
nişestgâh *F. i.* Oturacak yer.

nişîb *F. i.* (Yukarıdan aşağıya) İniş. *Nişîb ü firâz,* iniş ve yokuş.
nişîbgâh *F. i.* Çukur yer.
nişimen *F. i.* Oturacak yer.
-nişîn *F. s.* «Oturan, oturmuş» anlamıyle sözcükleri sıfatlandırır. *Kûşenişîn,* köşede oturan; *sahilnişîn,* kıyıda oturan.
nişter *F. i.* Neşter.
nitac *A. i.* Yavru doğurma, yavrulama.
nitak *A. i.* **1.** Kuşak, kemer. **2.** Bölge. Kuşak yeri. *Zatün-nitakyan,* Ebubekir'in ünvanıdır.
niyabet *A. i.* **1.** Naiplik, vekillik. **2.** Kadı vekilliği, kadılık.
niyam *A. i.* Uykuda olanlar.
niyam *F. i.* Kılıf, kın.
niyaz *F. i.* **1.** Yalvarma, yakarma. **2.** Dua. **3.** Kimi tarikatlerde küçüğün büyüğe selâm ve duası. **4.** Gereksinim, gereksinme.
niyazkâr *F. s.* **1.** Yalvaran. **2.** Gereksinimi olan.
niyazkârane *F. zf.* **1.** Yalvarıp yakararak. **2.** Gereksinerek.
niyazmend *F. s.* **1.** Yalvaran. **2.** Gereksinimi olan.
niyazmendane *F. zf.* **1.** Yalvararak. **2.** Gereksinerek.
niyyât *A. i.* Niyetler.
niyyet *A. i.* **1.** Niyet, meram. **2.** Namazdan, oruçtan önce başlama duasını okuma.
niza' *A. i.* Çekişme, kavga, tutuşma.
nizam *A. i.* Düzen, dizgi, yol.
nizamat *A. i.* Nizamlar, düzenler.
nizamen *A. zf.* **1.** Yolunca, törece. **2.** Yasaca, tüzükçe.
nizamî *A. s.* **1.** Düzenli, tertipli. **2.** Yasa ve düzenle ilgili.
nizamiyye *A. i.* **1.** İlk askerlik dönemi. **2.** Bu çeşit askerlik işleriyle uğraşan daire.
nizamname *F. i.* Tüzük.
nohud *F. i.* Nohut.
noksan *A. i.* **1.** Eksiklik, azalma, azlık. **2.** *s.* Eksik, kusurlu. **3.** Yokluk. *Noksan-ı arz,* (Fık.) bir yerin ekilmeden önceki değeriyle ekildikten sonraki değeri arasındaki ücret farkı; *-fâhiş,* (Fık.) bir şeyin dörtte bir değeri ölçüsünde ya da daha çok olan bölümü; *-semen,* (Huk.) bigaraz bilirkişinin ihbariyle belli olan değer (Semen) noksanı; *yesîr,* (Fık.) bir şeyin dörtte bir değerini bulmayan noksanı.
noksanî *A. s.* Eksiklikle ilgili.
noksaniyyet *A. i.* Eksiklik.
nokta *A. i.* **1.** Benek, leke. **2.** (Arap alfabesinde) Kimi harflere konan bir, iki ya da üç nokta. **3.** Nokta. *Nokta-i avrâ,* körbağırsak noktası; *-biniş,* gözbebeği; *-feyz,* feyiz ve bereket noktası; *-galeyan,* suyun buhara çevrildiği ısı derecesi; *-nazar,* görüş.
noktateyn *A. i.* İki nokta (:)
növbet *A. i.* **1.** Sıra, keşik. **2.** Sıra ile yapılan görev. **3.** Hastalık ateşi. **4.** Vakit vakit ortaya çıkan aynı cinsten fizyolojik bozuklukların tümü.
Nuh *A. i.* Nuh peygamber. *Sefine-i nuh,* Nuh peygamberin tufandan korunmak

için içerisine bütün canlılardan birer çift aldığı gemi. *Ömr-i Nuh*, çok uzun ömür; *Tufan-i Nuh*, Nuh dönemindeki büyük su baskını.

nuha *A. i.* Mundarilik. *Nuha-i şevki*, omurilik.

nuhame *A. i.* Balgam.

nuhas *A. i.* **1.** Bakır. **2.** Bakır para.

nuhasî, nuhasiyye *A. s.* Bakırla ilgili, bakırdan.

nuhat *A. i.* Nahiv bilginleri.

nuhbe *A. i.* Her şeyin seçilmişi, seçkin, seçilmiş, ayırtlanmış.

nuhre *A. i.* Kemik dokusunun çürümesi.

nuhuset *A. i.* Uğursuzluk.

nuhust *F. s.* İlk, birinci.

nukaba *A. i.* Nakipler.

nukat *A. i.* Noktalar.

nukave, nakave *A. i.* **1.** Her şeyin iyisi. **2.** Temizlik, paklık.

nukbe *A. i.* **1.** Delik. **2.** Yol.

nuker *F. i.* Kul, köle.

nukre *A. i.* Külçe halinde gümüş. *Nukre-i ham*, işlenmiş gümüş; *-kafa*, ense çukuru.

nukud *A. i.* Nakitler, paralar.

nukul *A. i.* Nakiller, rivayetler.

nukş *A. i.* Nakışlar, resimler.

nukz *A. i.* Bina yıkıntısı.

numan *A. i.* **1.** Kan. **2.** (*ö. i.*) İmam-i a'zam'ın adı.

numune *F. i.* Örnek.

nun *A. i.* **1.** Arap alfabesinde «n» harfinin adı. **2.** Balık. *Zünnun*, Yunus peygamber.

nur *A. i.* **1.** Aydınlık, ışık. **2.** Parlaklık. *Nur-i ayn, -çeşm, -dide*, pek sevgili kimse; *-iman*, iman aydınlığı; *-mübin, -nuhustîn*, Muhammet peygamber; *nurun âlâ nur*, daha iyi, daha âlâ; *cebel-i Nur, Cebel-ün-nur*, (Nur dağı) Mekke'deki Harra dağı.

nuranî, nuraniyye *A. s.* **1.** Nurlu, ışıklı. **2.** Görünüşü saygı uyandırır, saygı değer.

nuraniyyet *A. i.* **1.** Nurlu olanın hali. **2.** Parlaklık, nurluluk.

nurbahş *F. s.* Nur veren, çevreyi aydınlatan.

nurefşan, nurfeşan *F. s.* Aydınlık veren, ortalığı ışık içinde bırakan.

Nusayrî *A. s.* Nusayr'e mensup, Nuseyr'in tarikatından olan.

nush *A. i.* Öğüt.

nusret *A. i.* **1.** Yardım, Tanrı yardımı. **2.** Başarı, üstünlük.

nuş *F. i.* **1.** Tatlı, bal. **2.** İçki, işret. **3.** (*s.*) Tatlı.

-nuş *F. s.* «İçen, içici» anlamıyle sözcüklere eklenir.

nuşabe *F. i.* Abıhayat, bengisu.

nuşanuş *F. s., zf.* Sürekli içme, içtikçe içerek, içe içe.

nuşîn *F. s.* Tatlı.

Nuşirevan *F. i.* İran'da adaletiyle ün salmış, 531'den 579'a dek hükümdarlık etmiş olan Sasani şahı.

nutfe *A. i.* Dölsuyu.

nutk *A. i.* **1.** Nutuk. **2.** Söz. **3.** Söyleyiş, söyleme yetisi. *Nutk-i iftitahi*, açış nutku.

nutuf *A. i.* Dölsuları.

nuumet *A. i.* Yumuşaklık.

nuut *A. i.* Peygamber üzerine yazılmış manzumeler.

nübea *A. i.* Peygamberler.

nübüvvet *A. i.* Peygamberlik, tanrı haberciliği.
nüceba *A. i.* Necipler.
nücum *A. i.* Yıldızlar.
nücumî, nücumiyye *A. s.* **1.** Yıldızlarla ilgili. **2.** (*i.*) Yıldızla uğraşan.
nüdbe *A. i.* Ölüye ağlama, sağu.
nüdema *A. i.* Nedîmler.
nüfur *A. s., i.* **1.** Ürküp kaçma, dağılma. **2.** Hacıların Minâ'dan Mekke'ye doğru süratle yola çıkmaları.
nüfûs *A. i.* **1.** Ruhlar, canlar. **2.** İnsanlar, kimseler, şahıslar. *Nüfûs-i kudsiyye,* kutsal melekler; *-zekiyye,* arınmış ruhlar; *-kesâfet-i nüfus,* nüfus yoğunluğu.
nüfuz *A. i.* **1.** İçe geçme, işleme. **2.** Sözü dinlenme, sözü geçer olma.
nüh *F. s.* Dokuz. *Nüh felek, nüh kubbe, nüh tak,* dokuz gök.
nüha *A. i.* Akıl, us. *Ul-ün-nüha,* akıl ve anlayış sahipleri.
nühak *A. i.* Eşek anırtısı.
nühul *A. i.* Çok zayıflık, lağarlık.
nühüft *F. s., i.* **1.** Gizli, saklı. **2.** Musiki makamı.
nühüfte *F. s.* Gizli, saklı.
nühüm *F. s.* Dokuzuncu.
nüket *A. i.* Nükteler.
nükhet, nekhet *A. i.* Güzel koku.
nüks *A. i.* Hastalığın geri dönmesi, nüksetmesi.
nükte *A. i.* **1.** İnce anlamlı, zarif ve şakalı söz. **2.** Yazıda, sözde ince anlam.
nüktedan *F. s.* Güzel nükteler yapan kimse.
nüktedanî *F. i* Nüktecilik.
nükteperdaz *F. s.* Nükteli söz bulup söyleyen.
nükteşinas *F. s.* Nükte anlayan.
nükûl *A. i.* Vazgeçme, geri dönme, cayma.
-nüma *F. s.* «Gösteren, bildiren» anlamlarıyle sözcüklere eklenir.
nümayan *F. s.* Görünücü, görünen, meydanda.
nümanyende *F. s.* Gösterici, görünücü.
nümayiş *F. i.* **1.** Gösteriş, gösteri, görünüş. **2.** Yalandan gösteriş, göz boyama. *Nümayiş-i âb,* serap (su gösterişi).
nümayişgâh *F. i.* Gösteriş yeri.
nümayişkâr *F. s.* Gösterişli.
nümudur *F. s., i.* **1.** Görünen. **2.** Örnek.
nümude *F. s.* Görünmüş, gösterilmiş, gözükmüş.
-nümun *F. s.* «Gösteren» anlamıyle sözcüklere eklenir.
nümune *F. i.* Örnek. *Nümune-i imtisal,* misal getirilecek örnek.
nümunehane *F. i.* Müze.
nümuzec *A. i.* Emrinizce, örnek.
nümüvv *A. i.* Büyüme, yetişme, bitme, gelişme.
nüsafe *A. i.* Buğdaydan ayrılan saman.
nüsare *A. i.* **1.** Saçılan şey. **2.** Yemek döküntüsü.
nüsah *A. i.* Nüshalar. *Tekmil-i nüsah etmek,* medresedeki zorunlu bütün dersleri okuyup bitirmek.
nüsg *A. i.* Özsu. *Nüsg-i kebîr* (Bot.), ilkbaharda devran eden özsu; *-sagîr* (Bot.),

yaz sonuna doğru devran eden özsu; *-sâid* (Bot.), kökten başlayıp yapraklara dek çıkan özsu.

nüsha *A. i.* **1.** Yazılı bir şeyden çıkarılan suret. **2.** Gazete ve dergilerde sayı. **3.** Muska.

nüshateyn *A. i.* İki nüsha.

nüşabe *A. i.* Temrenli ok.

nüşare *A. i.* Talaş, yonga.

nüşur *A. i.* Dağıtma, yayma. *Yevm-i nüşur*, kıyamet, mahşer günü.

nütû' *A. i.* Kemik çıkıntısı, yumru.

nüvaz, nevaz Bk. NEVAZ.

nüve *A. i.* Çekirdek.

nüveyt *A. i.* Çekirdekçik.

nüvid, nevid *A. i.* Müjde, muştu. *Nüvîd-i cânân*, sevgilinin müjdesi.

-nüvis *F. s.* «Yazan, yazıcı» anlamıyle sözcüklere eklenir. *Dûr-nüvîs*, uzak yazan (telgraf); *vak'a-nüvis*, olayları sıra ile yazan tarihçi.

nüvisende *F. i.* Yazıcı.

-nüvişt *F. s.* «Yazılı, yazılmış» anlamıyle sözcüklere eklenir. *Sernüvişt*, alınyazısı.

nüvişte *F. i.* **1.** Yazılı, yazılmış. **2.** Mektup.

nüvvab *A. i.* Naipler, kadı vekilleri. *Mekteb-i nüvvab*, naib yetiştiren okul.

nüzhet *A. i.* **1.** Neşe, eğlence, gönül açacak yerleri gidip gezme. **2.** Tazelik, sevinç.

nüzhetfeza *F. s.* Eğlenceli, gönül açan (yer).

nüzhetgâh *F. i.* Gezinti, seyir yeri.

nüzur *A. ı.* Nezirler, adaklar.

nüzûl *A. ı.* **1.** Aşağı inme. **2.** Konağa inme, konaklama. **3.** (Hek.) İnme, nüzul.

nüzzar, nuzzar *A. i.* Nazırlar, bakanlar.

O

o Arapça yazılan Osmanlı alfabesinde elif ile başlayan sözcüklerin kalın zammelilerinin sesini karşılar.

ocag Sözcük Türkçe olmakla birlikte yabancı kurallara uyularak tamlamalar yapılmıştır, *seramedan-i ocag*, (Yeniçeri) ocağın ileri gelenleri; *ocag-i mihmannevaz*, konuk ağırlayan ocak (hanedan).

ordu Sözcük Türkçe olmakla birlikte Osmanlıca sözcüklerle birleştirilerek birleşik sözcükler meydana getirilmiştir. *Ordu-yi hümayûn*, padişah ordusu.

ordugâh *F. i.* Ordunun konakladığı yer.

Osmanî, Osmaniyye *A. s.* Osmanlı devletine mensup, Osman Oğullarıyle ilgili. *Devlet-i Osmaniyye*, Osmanlı devleti; *kavâid-i Osmaniyye*, Osmanlıca gramer.

otag «Otak» sözcüğüyle *otag-ı hümayun, -nüh tıbak* gibi tamlamalar yapılmıştır.

otaga *F. i.* Sorguç.

Ö

ö Arapça yazılan Osmanlı alfabesinin ayn ile başlayan sözcüklerinden kimi hafif zamme (ötre)lilerinin sesini karşılar.

ömr *A. i.* Ömür, yaşama, yaşayış, hayat. *Ömr-i câvid*, ebedî hayat; *-güzeşte*, geçmiş ömür; *-hazîn*, hüzünlü ömür; *-me'yus*, yeisli ömür; *-pürşitâb*, acele geçen ömür; *-sefil*, sefil ömür; *-tavîl*, uzun ömür.

örf *A. i.* **1.** Âdet, hüküm, gelenek. **2.** Tanzimat'tan önce sarıklıların giydikleri kavuk. **3.** Bağış.

örfen *A. zf.* Âdet üzre.

örfî, örfiye *A. s., i.* Gerektiğinde sivil yönetim yerine askerî yönetim. *İdare-i örfiye*, sıkıyönetim.

öşr, üşr *A. i.* Öşür, onda bir, ordalık.

özr *A. i.* **1.** Bir kusur ya da suçun hoş görülmesini gerektiren neden. **2.** Sakatlık ya da elverişsizlik.

P

p 1. Arap alfabesinde yoktur. Bu harf Acemler tarafından kullanılarak Türkçe alfabeye de üçüncü harf olarak girmiştir. 2. Ebcet hesabında 2 sayısının simgesidir.

pâ, pây *F. i.* 1. Ayak. 2. Ayaklık.

pâbend, pâybend *F. i.* 1. Ayak bağı, köstek. 2. Engel.

pâbercâ *F. s.* Ayağı yerde.

pâberikâb *F. s.* Ayağı üzengide, hemen gitmeye hazır.

pâbeste, pâybeste *F. s.* Ayağı bağlı, kımıldanamaz.

pâbus *F. s.* Ayak öpen. *Pabusî*, ayak öpme.

pâbürehne *F. s.* Yalınayak.

pâcame *F. i.* Don, şalvar, çamaşır, pijama.

pâçan *F. s.* Saçıcı, saçan.

paçavre *F. i.* Paçavra, kirli bez.

pâçe *F. i.* 1. Küçük ayak. 2. Paça, pantolon. 3. Koyun, keçi, sığır ayağından yapılan yemek.

paçenk *F. i.* Küçük pencere, delik, baca.

pâçile *F. i.* Karda yürümek üzere ayağa giyilen kalburumsu bir çeşit ayakkabı.

pâdaş *F. i.* 1. Mükâfat. 2. Ayakdaş.

pâdergil *F. s.* Ayağı çamurda, davranamaz.

pâderikal *F. s.* Ayağı köstekli, ayağı bağlı.

pâderpa *F. s.* Ayak ayağa, yan yana.

pâdişah *F. i.* Büyük şah, hükümdar.

pâdişahane *F. s.* Padişaha yakışır yolda.

pâdişâhî *F. s.* Padişaha ait, padişahla ilgili.

pâdişeh *F. i.* Padişah.

pâdzehr *F. i.* Panzehir.

pâk *F. s.* 1. Temiz, arık, pak. *Ab-ı pâk*, temiz su. 2. Kutsal. 3. Saf, hilesiz.

pâkân *F. i.* 1. Arıklar, temizler. 2. (Mec.) Evliyalar, ermişler.

pâkdamen *F. s.* Eteği temiz, namuslu.

pâkî *F. i.* Temizlik, arılık.

pâkize *F. s.* 1. Temiz. 2. Lekesiz.

pâkûb *F. i.* Çengi.

pâkzad *F. s.* Temiz asıllı.

palahenk *F. i.* 1. Dizgin, yular. 2. Büyük kement.

palân *F. i.* Palan, semer, eyer.

palanduz *F. i.* Semer dikici, semerci.

palâs, pelâs *F. i.* Bk. PELÂS.

palay *F. i.* Yedek at.

palehenk, pelhenk *F. i.* 1. Dizgin, yular. 2. Av, suçlu bağlanacak kement. 3. Tazı boynuna geçirilen ağaç halka. 4. Kemer.

palide *F. s.* Süzülmüş, özet.

palûde *F. i.* **1.** Süzülmüş, saf hale getirilmiş. **2.** Paluze, pelte.

pâmal *F. s., i.* Ayak altında kalmış, çiğnenmiş.

pânihade *F. s.* Ayak komuş, ayak basmış, gelip erişmiş.

papak *F. i.* Papak, Acem külâhı.

pâpuş *F. i.* «Ayak örten» papuç, ayakkabı.

parçe *F. i.* Ufak, küçük şey, parça.

pâre *F. i.* **1.** Parça. **2.** Sayı, bölük. **3.** Para.

-pâre *F. i.* «Parça» anlamıyle bileşik sözcükler yapılır: *Mehpâre*, ay parçası; *şemspâre*, güneş parçası güzel; *yekpâre*, bir parça, tek parça, blok.

parenç *F. i.* Ayak teri, ücret.

parin, parine *F. s.* Geçen yıl olan, bıldırki.

pars *F. i.* Pars.

pârsâ *F. s., i.* Dine aşırı bağlı (kimse).

parse *F. i.* Parsa.

pârseng, parseng *F. i.* Persenk.

pâs *F. i.* **1.** Gecenin sekizde biri. **2.** Bekleme, gözetleme.

pâsban *F. i.* Gece bekçisi, pazvan. *Pâsban-i felek, -tarüm*, Satürn (Zuhal).

pasbani *F. i.* Bekçilik.

pâsdâr *F. i.* Gece bekçisi.

pâsebük *F. s.* Ayağı hafif, işine iyi sarılmış.

pasuh *F. i.* Cevap, karşılık.

-pâş *F. s.* Saçan, serpen, dağıtan anlamlarıyle bileşik sözcükler yapar: *Eşkpâş*, gözyaşı saçan; *hunpaş*, kan serpen.

pâşâ General. *Pâşâ-yi bikarine*, eşi olmayan paşa.

pâşide *F. s.* Saçılmış, serpilmiş, dağılmış.

pây, pâ *F. i.* **1.** Ayak. **2.** Dip, kök, temel. *Dest ü pây*, el ile ayak. *Pây-i hum*, küp dibi; *-hisar*, kale dibi, kale temeli; *-semend*, at ayağı; *pây tâ ser*, ayaktan başa kadar.

payan *F. i.* **1.** Son, bitim. **2.** Uç, kenar. **3.** (Tas.) Sofinin ulaşacağı birlik âlemi, *Bîpayan*, sonsuz.

paybaf *F. i.* Çulha.

pâybend, pâbend *F. i.* Ayakbağı, payvant.

pâybeste, pâbeste *F. s.* Ayağı bağlı, tutsak, esir.

paydar *F. s.* İyice yerleşmiş, sağlam, sürekli.

pây-dergil, padergil *F. s.* **1.** Ayağı çamurda. **2.** (Mec.) Sıkıntıda.

pây-derhava, pâ-derheva *F. s.* **1.** Ayağı havada. **2.** (Mec.) Çürük.

pay-derıkal *F. s.* Ayağı köstekli.

pâye *F. i.* **1.** Rütbe, derece. **2.** Sarıklıların rütbesi. *Ba pâye-i...*, filanca rütbe ile.

pâyendaz *F. s.* **1.** Ayak atan, ayak atmış. **2.** Bir büyük kimsenin yolu üzerine döşenen halı ve benzeri şeyler.

pâyende *F. s.* Duran, sürekli.

payendegân *F. s.* Öbür dünyada sürüp çidecek şeyler.

pâyendegî *F. i.* Kalıcı, sürekli oluş.

pâygâh, pâygeh *F. i.* **1.** Derece, rütbe. **2.** Pabuçluk.

payiz *F. i.* **1.** Güz, sonbahar. **2.** Yaşlılık.

pâymal, pâmal Bk. PÂMAL.

pâytaht *F. i.* Başkent.
pâyzen *F. i.* Ayağına pranga vurulmuş, forsa, tütsak.
pâzede *F. s.* Çiğnenmiş.
Pazend *F. i.* Mecusî'lerin din kitabı Zendavesta'nın Pehlevî dilindeki kitabı (Zerdüşt'ün kitabı).
pezenk *F. s.* Pezevenk.
peder *F. i.* Baba. *Peder-i aile,* aile babası.
pederane *F. s., zf.* Babaya yakışacak yolda.
pederî *F. s.* Baba ile ilgili.
pedermande *F. s.* Babadan kalma.
pederşahî *F. i.* Ataerkil; ailede babanın egemenliğine dayanan yaşama biçimi.
pedid *F. s.* Görünür, açık, belli.
pedrud *F. i.* Ayrılışma, esenleşme.
pehlev *F. i.* **1.** Kent. **2.** *s.* Kahraman, yiğit.
pehlevan, pehlüvan *F. i.* Pehlivan, güreşçi, yiğit.
Pehlevî *F. s., i.* İran'da İsfahan ili ile yöresindeki bölge halkı ve bu bölgenin dili.
pehlû *F. i.* Gövdenin iki yanı.
pehn, pehna *F. s.* En, geniş.
pehnaver *F. s.* **1.** Solmuş, soluk. **2.** Buruşuk, eski püskü.
pejmürde *F. s.* Solmuş, hırpalanmış.
pejuh, pijuh *F. s.* Soruşturma, araştırma.
pejvin *F. s.* Kirli, pis, çirkin.
pelâs, palâs *F. i.* Eski kilim, keçe, çul.
pelâspâre *F. s.* Eski püskü, yırtık pırtık.
pelâşpuş *F. s.* Çula bürünen, yoksul, zavallı.
pele, pelle *F. i.* Terazi kefesi.
pelenk *F. i.* Kaplan.
pelenkâne *F. zf.* Pars gibi.
pelesenk *F. i.* Türlü bitkilerden çıkarılan kokulu bir reçine.
pelîd *F. s.* Pis, mundar.
penagâh, penageh *F. i.* Sığınacak yer.
penah *F. i.* **1.** Sığınma. **2.** Sığınacak yer.
penah *F. s.* Bir şeyin sığınağı, koruyucusu, dayanağı anlamlarıyle tamlamalar yapmada kullanılır. *Resaletpenah,* Muhammet peygamber.
penahgâh *F. i.* Sığınacak yer.
-penah *A. s.* (Bir şeyin) Sığınağı, koruyucusu, dayanağı anlamlarıyle birleşik sözcükler yapar.
penbe *F. i.* Pamuk, *Penbe der guş,* (kulağı tıkalı) söz işitmez, laf anlamaz.
penbezar *F. i.* Gömleklik ince bez.
penc *F. s.* Beş. *Penc erkân,* İslâmlığın beş koşulu.
pencah *F. s.* Elli.
pence, pençe Bk. PENÇE.
pencgâne *F. s.* Beşli, beşten ibaret. *Namaz-i pencgâne,* beş vakit namaz.
pençşenbih *F. i.* Beşinci gün, perşembe.
pencüm *F. s.* Beşinci.
penç Bk. PENC.
pençe, pence *F. i.* **1.** Parmaklarla birlikte el ayası. **2.** Yırtıcı hayvanların tırnakları. **3.** (Mec.) Kuvvet, kudret. *Pençe-i âl-i âba,* Muhammet peygamber, Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin.
pend *F. i.* Öğüt.
pendname *F. i.* Öğüt kitabı.

Pendname-i Attar, Feridedin Attar'ın manzum kitabı.

penir *F. i.* Peynir.

per *F. i.* Kanat. *Bal ü perr*, kanat.

perakende *F. s.* Dağınık, darmadağın, dağıtma.

peraver *F. s.* Çabuk uçan.

perçem *F. i.* Tepede ya da alındaki uzunca saç.

perdaht *F. i.* Cilâ, parlaklık.

perdahte *F. s.* Düzeltilmiş, parlatılmış.

-perdaz *F. s.* Düzeltici, düzenleyen anlamıyle bileşik sözcükler yapar.

perde *F. i.* **1.** Kapı ve pencereye asılan örtü. **2.** Saz perdesi. **3.** (Mec.) Namus. *Ehl-i perde*, namuslu.

perdeberdar *F. s.* Perde kaldırıcı, perde açıcı.

perdeberendaz *F. s.* Utanmayı filan bırakan.

perdedar *F. i.* Perdeci, kapıcı.

perdebirun *F. s.* Utanmaz.

perdadârî *F. i.* Perdecilik.

perdeder *F. s.* Perde yırtıcı, arsız.

perdegî *F. i.* İyi örtünmüş, namuslu kadın.

perdekeş *F. s.* Perde çekici, örtücü.

perdenişin *F. s.* Bir köşeye çekilmiş.

perdepuş *F. s.* Örtücü, örten.

perdesera *F. s.* **1.** Saz çalan, çalgıcı. **2.** Şarkı söyleyen, şarkıcı.

perdeşinâs *F. s.* Şarkı söyleyen, okuyucu.

pere, perie *F. i.* Uç, kenar.

peren *F. i.* Ülker yıldızı.

perendâver *F. s.* Çok keskin kılıç, hançer, pala.

perende *F. i.* Çark gibi dönerek atılan takla.

perendebaz *F. i.* Takla atan oyuncu.

-perest *F. s.* «Tapan, tapınan, taparcasına seven» anlamlarıyle bileşik sözcükler yapılmada kullanılır.

perestar *F. i.* Hizmetçi, besleme. *Perestar-i hayal*, şair.

perestide *F. s.* Sevgili, sevilen.

perestiş *F. i.* Tapınma, tapma. tapar gibi sevme.

pereştişkâr *F. s.* Tapan, tapınan, taparcasına seven, düşkün.

perestişkârane *F. s., zf.* Taparcasına, tapınırcasına.

perestişkârî *A. i.* Tapma, taparcasına sevme.

pergâl, pergâr *F. i.* Perkâr, pergel.

pergâle *F. i.* Parça; sert lifikle dokunmuş kumaş.

pergârvâr *F. s.* Pergel gibi.

perhaş *F. i.* Savaş, cenk, kavga.

perhiz *F. i.* **1.** Perhiz. **2.** (Mec.) Dinin yasakladıklarından kesinlikle uzak durma.

perhizkâr *F. s.* Nefsini tutan, sofu.

peri *F. i.* **1.** Cinlerin pek güzel varsayılan dişilerine verilen ad. **2.** (Mec.) Çok güzel insan.

periçehre *F. s.* Peri yüzlü, güzel yüzlü.

peride *F. s.* Uçmuş, soluk.

periderenk *F. s.* Rengi uçmuş, solmuş.

peripeyker *F. s.* Peri yüzlü, çok güzel.

perirû *F. s.* Peri yüzlü.

periruhsar *F. s.* Peri yanaklı, güzel yüzlü.
perişan *F. s.* **1.** Dağınık, karışık, dağınık saç. **2.** Kederli, kaygılı. *Evrak-i perişan*, dağınık, karışık yapraklar; *giysu-yi perişan*, dağınık saç; *hab-i perişan*, karışık uyku, rüya.
perişanhal *F. s.* Acınacak halli, gamlı, kasavetli.
perişanî *F. i.* **1.** Dağınık, karışık, dağınık saç. *Gisû-yi perişân*, dağınık saç. **2.** Bozuk, düzensiz. **3.** Kederli, kaygılı.
perivâr *F. s.* Peri gibi.
periveş *F. s.* Peri gibi, çok güzel.
perizad *F. s.* Peri çocuğu, çok güzel.
perküşa *F. s.* Kanat açıcı, uçucu.
perniyan *F. i.* İşlemeli, değerli ipek kumaş, üzeri nakışlı atlas.
perr, per *F. i.* Kanat.
perran *F. s.* Uçan, uçucu.
perrende *F. s.* Uçan, uçucu.
pertab, pertav *F. i.* **1.** Atılma, sıçrama. **2.** Geriden koşarak hız alıp atılma.
pertev *F. i.* Işık, parlaklık, yalım.
pertevefşan *F. s.* Işık saçan. ışıklı.
pertevpâş *F. s.* Işık saçıcı, aydınlandırıcı.
pertevriz *F. s.* Işık dökücü, aydınlandırıcı.
pertevsuz *F. i.* Pertavsız.
perva *F. i.* **1.** Korku. **2.** Çekinme. **3.** İlgi, bağ. *Biperva*, korkusuz; *bilâperva*, korkmadan.
pervâne *F. i.* **1.** Gece kelebeği. **2.** Fırıldak, çark. **3.** Haberci, kılavuz.
pervânegân *F. i.* Gece kelebekleri.
pervâz *F. i.* **1.** Uçma, uçan, uçucu. **2.** Saçak (dam ve giyside). **3.** Dolap. **4.** Ayna. **5.** Hücre. **6.** Aynalı ince, uzun tahta.
-pervâz *F. s.* «Uçan, uçucu» anlamlarıyle bileşik sözcükler yapar. *Bâlâpervâz*, yüksekten uçan, atıp tutan; *bülendpervâz*, iddiacı, büyük iddiada bulunan.
pervâze *F. i.* **1.** Kır gezintisi için hazırlanan yemek. **2.** Gece eğlentisi ışığı. **3.** Altın ve gümüş varakları kırıntısı.
pervâzgâh, pervezgeh *F. i.* Uçacak yer, hava alanı.
-perver *F. s.* «Besleyen, besleyici, yetiştiren, eğiten» anlamlarıyle bileşik sözcükler yapar .*Dehaperver*, dâhi yetiştiren; *figanperver*, figana, acıya neden olan; *fukaraperver*, fıkara besleyen, gözeten; *hamiyetperver*, hamiyetli; *hayalperver*, hayal ile eğitilmiş; *maarifperver*, maarifi koruyan.
perverde *F. s.* Beslenmiş, eğitilip yetiştirilmiş.
Perverdigâr *F. i.* Tanrı.
perverende *F. s.* Besleyen, büyüten.
perveriş *F. i.* **1.** Besleme, beslenme. **2.** Eğitme, eğitilme.
perverişyab *F. s.* Eğitilen, yetiştirilen.
Pervin ö. *i.* Ülker yıldız takımı, Süreyya.
perviz *F. i.* **1.** Üstün. **2.** Elek,

süzgeç. **3.** Balık. **4.** Güzellik. **5.** Cilve. **6.** İran hükümdarı Hüsrev'in lakabı.

pes *F. e.* İmdi.

pes *F. i.* Art, arka, geri. *Pes ü pîş*, arka ve ön; *pes-i perde*, perde arkası.

pesend *F. i.* Beğenme, seçme.

-pesend *F. s.* «Beğenen, beğenmiş» anlamıyle bileşik sözcükler yapar.

pesendane *F. s., i.* Beğenecek yolda.

pesendide *F. s.* Beğenilmiş, seçilmiş.

peşîn *F. s.* Sonraki, gerideki.

pesmande *F. s.* **1.** Geri kalmış, geride bulunan. **2.** Artık, artmış. *Pesmandehor*, artık yiyen.

pespâye *F. s.* Pâyesi, derecesi, aşağı, bayağı.

pest *F. s.* **1.** Aşağı, alçak. **2.** Hafif sesle söylenilen. *Pestbaht*, talihi aşağı, kısmeti kötü.

pestî *F. i.* Alçaklık.

peşe *F. i.* Sivrisinek.

peşiman *F. s.* Pişman, nedamet getirmiş.

peşimanî *F. i.* Pişmanlık.

peşin Bk. PİŞİN.

peşiz, peşize *F. i.* (Bot.) Katırboncuğu.

peşm *F. i.* Yün yapağı.

peşmîn, peşmine *F. s.* **1.** Yünden. yapağıdan yapılma. **2.** Sofu elbisesi.

peşşe *F. i.* Sivrisinek.

pey *F. i.* Art, arka iz.

peyam *F. i.* Haber, başkası tarafından alınan bilgi.

peyamâver *F. s.* Haber getiren.

peyamber *F. i.* Haber getiren, peygamber.

peyapey *F. zf.* Birbiri arkasından, azar azar.

peyda *F. s.* Meydanda, açıkta. *Napeyda*, görünmez, bulunmaz; *nevpeyda*, yeni çıkma.

peydayî *F. i.* Peyda olmak, çıkmak.

peyderpey *F. zf.* Birbirinin ardı sıra, yavaş yavaş.

peyem *F. i.* Haber. *Peyemres*, haber getiren.

peyenderbey *F. s.* Art arda, ardı sıra, durmadan, azar azar.

peygam *F. i.* Haber.

peygamber *F. i.* Tanrı tarafından haber getiren, tanrı buyruklarını insanlara haber veren kimse.

peygamberan *F. i.* Peygamberler.

peygamberane *F. zf.* Peygamberlere yakışır yolda.

peygamberî *F. i.* Peygamberlik.

peygule *F. i.* Köşe, bucak.

peyk *F. i.* **1.** Haber getirip götüren. *Peyk-i ecel.* Azrail. **2.** (Astr.) Uydu. *Peyk-i felek*, ay. **3.** (Mec.) Her hareketinde birine bağlı bulunan.

peykân *F. i.* Okun ucundaki sivri demir, temren.

peyker *F. i.* Yüz, surat.

-peyma *F. s.* Ölçen, ölçücü anlamıyle bileşik sözcükler yapılır. *Badpeyma*, yelölçen, pek çabuk giden.

peyman *F. i.* And. *Peymanşiken*, andını bozan.

peymane *F. i.* Büyük kadeh, bardak, ölçek. *Peymanekeş*, içki içen; *peymane peyma*, şarap içen; *peymane şiken*, kadeh kıran.

peyrev *F. s.* Ardı sıra giden.
peyvend *F. i.* **1.** Ulaşma, varma. **2.** Bağ, ilgi.
-peyvest *F. s.* Ulaşma, kavuşma. *Dest-i kerempeyvest*, keremle dolu el, cömert eli.
peyveste *F. s., zf.* Ulaşmış, her zaman, daima.
-pezir *F. s.* Kabul eden, alan; kabul edebilir anlamlarıyle bileşik sözcükler yapmada kullanılır.
pezira *F. s.* Kabul eden, olan, olabilen. *Napezira*, kabul etmeyen.
pezire *F. i.* Karşılama, karşılayış.
pîç *F. s.* Büklüm, kıvrım, dolaşık. *Piç ü tâb*, sıkıntı, ıstırap, *Piç ender piç*, pek dolaşık, karmakarışık.
pîçan *F. s.* Bükülücü, kıvrılıcı.
pîçapîç *F. s.* Pek dolaşık, kıvrım kıvrım.
piçide *F. s.* Karışmış, bükülmüş, kıvrılmış. *Piçide mûy*, saçı kıvrılmış.
pîçiş *F. s.* Büklüm, kıvrım, dolaşık.
pîh *F. i.* İçyağı.
pîl *F. i.* Fil.
pîlban *F. i.* Fil sürücüsü.
pîle *F. i.* İpek kozası, ipek.
pîlever *F. s.* Çerçi.
pîlten *F. s.* Fil vücutlu, iri, kuvvetli adam.
pindar *F. i.* Sanma, zannetme, böbürlenme.
pindare *F. i.* Sanma, böbürlenme.
pîne *F. i.* Yama.
pîneduz *F. i.* Yamacı, eskici.
pinhan, pünhan *F. s.* Gizli.
pîr *F. i.* **1.** Yaşlı, ihtiyar koca. *Pîr-i fanî*, pek yaşlı ve zayıf adam. **2.** Tarikat kuranlardan her biri. *Hazret-i pîr*, Mevlâna. **3.** Her meslek ya da sanatın kurucusu. *Pîrimiz*, üstadımız; *pîr-i mugan*, meyhaneci.
-pira *F. s.* «Donatıcı süsleyici, yapıp yakıştırıcı» anlamlarıyle bileşik sözcükler yapılır. *Belâgatpira*, belâgate süs veren, belâgatli.
pirahen, pirehen *F. i.* Gömlek. *Pirahen-i mesmum*, (zehirli gömlek) ölüm hükümlüsü kimselere giydirilir, gömlek.
piramen, piramum *F. i.* Çevre, etraf.
piramenkerd *F. s.* Çevreyi kaplayan.
pirane *F. s., zf.* Yaşlılara yakışır yolda.
piraste *F. s.* Donatılmış, süslü.
piraye *F. i.* Süs.
pirayende *F. s.* Donatıcı, süsleyici.
pirehen, pirahen *F. i.* Gömlek.
pirezen *F. i.* Kocakarı.
pîrî *F. i.* Yaşlılık.
piristu *F. i.* Kırlangıç.
piruz, firuz *F. s.* Kutlu, hayırlı, uğurlu. *Ruz-i piruz*, hayırlı gün.
piruze, firuze *F. i.* Gök renkli süs taşı.
pistan *F. i.* Meme.
piste *F. i.* **1.** Fıstık. **2.** (Mec.) Ağız.
pister, bister *F. i.* Yatak, döşek.
pîş *F. i.* Ön.
pişahenk *F. s.* Öne düşen.
pişan *F. s.* En ön, en ileri.
pişani *F. i.* Alın.
pişdar *F. i.* Öncü.

pîşe *F. i.* **1.** Sanat, iş. **2.** Huy, alışkanlık.
-pişe *F. s.* «Alışmış, huy edinmiş» anlamıyle bileşik sözcükler yapmada kullanılır. *Hünerpişe*, hünerli; *fesadpişe*, fenalık ile uğraşan; *şakavetpişe*, eşkıyalığı huy edinmiş olan.
pişekâr *F. s.* **1.** Sanatçı. **2.** Hokkabaz ile ortaoyununda ustanın yardakçısı.
pişgâh, pîşgeh *F. i.* Ön.
pişgir *F. i.* Peşkir.
pîşin *F. s.* Peşin, önden, önce.
pişkadem *F. i.* Tekkelerde tören için önayak olan derviş.
pişkeş *F. i.* Peşkeş, armağan.
pişrev *F. s.* **1.** Önden giden. **2.** Peşıev. **3.** Güreş ve savaşta asıl işe girişmeden önceki gösteri.
piştahta *F. i.* Masa, çekme.
pışva, pışüva *F. i.* Başkan, önder.
piyade *F. i.* **1.** Yaya. **2.** Satranç taşlarından biri.
piyale *F. i.* Kadeh, şarap bardağı.
piyaz *F. i.* Soğan.
post *F. i.* **1.** Tüylü hayvan derisi. **2.** (Mec.) Orun, mevki, makam, sandalye.
postîn *F. i.* Kürk.
pôstnişin *F. i.* Posta geçen. postta oturan, tekke şeyhi.
puç *F. i.* **1.** Kaba, çirkin. **2.** Boş şey, yararsız.
puhte *F. s.* Pişmiş, pişkin, olgun. *Napuhte*, çiğ, toy, ham adam.
pulâd *F. i.* Çelik.
pur *F. i.* Oğul.
puside *F. s.* Çürümüş.
-puş *F. s.* «Giyen, giyinmiş» ve «örten» anlamlarıyle bileşik sözcükler yapılır. *Aybpuş*, ayıp örten; *serpuş*, baş örten, başlık; *hırkapuş*, hırka giyen.
puşende *F. s.* Örten, örtücü.
puşide *F. i.* Örtü, perde.
puşideni *F. i.* **1.** Örtü. **2.** Giyecek, örtünecek şey.
puşiş *F. i.* Örtü, örtecek şey.
pute *F. i.* **1.** İçinde maden eritilen tava. **2.** Ok atışlarında dikilen nişan tahtası.
puya, puyan *F. s.* **1.** Koşan. **2.** (Mec.) Dalmış.
puyende *F. s.* Seğirtici, koşucu.
puzine *F. i.* Maymun.
pürkerde *F. s.* Söndürülmuş.
pül *F. i.* Köprü.
pür- *F. s.* Dolu. Bu sözcükle «çokluk, fazlalık, bolluk, doluluk» anlamında tamlamalar yapılır.
pürbad *F. s.* **1.** Çok rüzgârlı. **2.** Kibirli.
pürçîn *F. s.* **1.** Çok düşünceli, öfkeli. **2.** Kırışık.
pürdil *F. s.* Yürekli, cesur.
pürsa, pürsan *F. s.* Soran, sorucu.
pürşiş *F. i.* Soruş, sorma.
püser *F. i.* Oğul, erkek çocuk.
püşt *F. i.* Arka, sırt. *Püşt-i pâ*, taban; *püşt-i pâzen*, ayağıyle nimetini tepen.
püşte *F. i.* Yığın, tepe.
püştiban *F. i.* Destek, payanda.
püştmal *F. i.* «Arka örten şey», peştemal.

R

r Arapça yazılan Osmanlı alfabesinin on ikinci harfi. Ebcet hesabında 200 sayısını, Arabî aylardan da Rebiülahir'in simgesidir.

rabb *A. i.* Efendi, sahip. *Rabb-üd-dâr*, ev sahibi.

Rabb, Rabbi *F. i.* Tanrı. *Ya-Rabb, ya Rabbi.* Tanrım, Allahım.

rabbanî *A. s.* Tanrıya mensup, Tanrı ile ilgili.

rabbaniyyûn *A. i.* Kendilerini olanca güçleriyle Tanrıya vermiş kimseler.

rabbat *A. s., ç.* Kadınların kocaları. *Rabbat-ül-hical*, güveyler.

rabbe *A. i.* Üveyana.

râbıh *A. s.* Faydalı, kazançlı, kazanan.

râbıt *A. s.* Bağlayıcı, bitirici.

rabıta *A. i.* **1.** İki şeyi birbirine bağlayan bağ. **2.** İlgi, münasebet. **3.** Bağlılık, mensupluk. **4.** Sıra, tertip, usul, düzen.

rabi', rabia *A. s.* Dördüncü.

rabia *A. i.* Kolağalık derecesinde sivil memurlukta bir rütbe.

rabian *A. zf.* Dördüncü olarak.

rabt *A. i.* **1.** Bağlama, iliştirme. **2.** (Dilb.) Cümleleri gerekli harf ve edatlarla birbirine bağlayarak sıralama. **3.** Tamamıyle bir şeye bağlanma. *Edat-i rabt*, bağlaç; *zabt ü rabt*, ülkenin düzen ve güveni, disiplin.

rabtî, rabtiyye *A. s.* Bağ, bağlama ile ilgili. *Sıga-i rabtiyye*, bağ-fiil, ulaç.

rabtiyye *A. i.* Raptiye, bağ aracı.

râci, racie *A. s.* Yalvaran, rica eden.

raci', racia *A. s.* **1.** Geri dönen. **2.** İlgisi bulunan.

racih, raciha *A. s.* Diğerinden üstün, daha evvel.

racil *A. s.* **1.** Yaya. **2.** (Mec.) Bilgisiz.

racilen *A. zf.* Yaya olarak.

raciyane *F. s., zf.* Yalvarırcasına.

ra'd *A. i.* Gök gürlemesi.

ra'dendaz *F. s.* **1.** Gürleyen. **2.** Korkunç sesli.

radde *A. i.* **1.** Derece, kerte. **2.** Aşağı yukarı kestirilebilen zaman.

radıye *A. f.* Razı olsun. *Radıyallahü anhü*, Tanrı ondan razı olsun.

radî' *A. i.* Sütkardeş.

radife *A. i.* Kıyamet zamanı çalınacak ikinci sur.

ra'dîn *F. s.* Gürültülü, gürleyen.

râfi', râfia *A. s.* Kaldıran, yükselten.

rafz *A. i.* **1.** Bırakma. **2.** Rafizilik.
rag *F. i.* Dağ eteği. *Bag ü rag,* çayırlık çimenlik, bağlık bahçelik.
Ragaib *A. i.* (Din.) Muhammet peygamberin dölyatağına düştüğü recep ayının ilk cuma gecesi.
rağbet *A. i.* **1.** İstek. **2.** İyi karşılanma. *Rağbet-i umumiyye,* herkes tarafından beğenilme.
ragıb, ragıba *A. s.* İstekli, isteyen.
ragm *A. i.* Zıddına, inadına davranma.
ragmen *A. zf.* İnadına. *Ragmen alâ enfihi,* kibrini kırmak için; *alâ ragm-il-aduv,* düşmana körlük vermek için.
rah *A. i.* Şarap.
rah, reh *F. i.* **1.** Yol. **2.** Tutulan yol, meslek, yöntem. *Rah-i Hak,* Tanrı yolu; *-rast, -savab,* doğru yol; *harcırah,* yol masrafı; *hemrah,* yoldaş; *şahrah,* cadde, anayol.
rahal *A. i.* Semer.
rahat *A. i.* **1.** Dinlenme. **2.** Rahatlık, dinçlik.
rahber, rehber *F. s.* Kılavuz.
rahdar *F. s.* Kolcu.
rahe *A. i.* El ayası, avuç içi.
rahib *A. i.* Keşiş.
rahibe *A. i.* Kadın rahip.
rahîk *A. i.* Duru ve hoş kokulu şarap.
râhıl *A. s.* Göçmen.
rahîl *A. i.* Göçme. *Kûs-i rahîl,* **1.** Göç davulu. **2.** Ölüm.
rahile *A. i.* Yük hayvanı.
rahim *A. i.* Dölyatağı. **2.** Akrabalık.
rahîm, rahime *A. s.* Esirgeyen, acıyan.
rahîmane *F. s., zf.* Acıyan kimseyle ilgili, acıyarak.
rahîs, rahîse *A. s.* **1.** Ucuz. **2.** Yumuşak elbise. *Mevt-i rahîs,* ansızın ölüm.
rahle *A. i.* Kitap okuma, yazı yazma için kullanılan küçük masa. *Rahle-i tedris,* ders masası.
rahm *A. i.* Acıma, koruma.
Rahman *A. i., s.* Kullarına acıması çok olan Tanrı.
rahmanî, rahmaniyye *A. s.* Tanrıya mensup. Tanrıdan gelen ve hayırlı olan.
rahmet *A. i.* **1.** Esirgeme. **2.** Yağmur. *Rahmetullahi aleyhi,* Allah rahmet eyleye.
rahmî, rahmiyye *A. s.* Dölyatağı ile ilgili.
rahne *F. i.* **1.** Gedik, yarık. **2.** Zarar.
rahnedar *F. s.* **1.** Gedik ve yıkığı olan. **2.** Eksiği, bozuğu olan. **3.** Zarara uğramış.
rahnüma, rehnüma *F. s.* Yol gösteren, kılavuz.
rahş *F. i.* Yürük at. *Rahş-i bahar,* baharda sürekli esen bulutlu yel; *-hurşit,* güneş ışınları; *-gayret,* ateşli gayretlenme; *-sabareftar,* çok hızlı giden at.
rahşa, rahşan *F. s.* Parlak.
rahşende *F. s.* Parıldayıcı.
rahşiş *F. i.* Parlaklık.
raht *F. i.* **1.** At takımı. **2.** Yol gereçleri. **3.** Döşeme, ev gereçleri. **4.** Pencere ve kapıların menteşe takımı.
raht *A. i.* Soy sop.
rahtî *A. s.* Cinsel.
rahvar *F. i.* Eşkin yürüyen at.
rahzen, rehzen *F. s.* Şakî.
râi *A. s., i.* **1.** Çoban. **2.** (Mec.) Bir ülkeyi yöneten.

raî, raiyye *A. s.* **1.** R harfine mensup, re ile ilgili. *Kaside-i raiyye,* uyağı r olan kaside. **2.** Gören.
raid *A. s.* Gürleyen.
raif, raife *A. s.* Acıyan.
raik, raika *A. s.* Arı, temiz.
raiş, rayiş *A. s.* Rüşvet alıp vermede aracı.
raiyane *F. s.* Çobanlıkla ilgili. *Eş'ar-i raiyane,* çoban şiirleri, pastoral.
raiyye, raiyyet *A. i.* **1.** Hayvan sürüsü. **2.** Bir hükümdar yönetimindeki vergi veren halk.
raiyyetperver *F. s.* Halkına iyi bakan.
rakabe *A. i.* **1.** Boyun. **2.** Bir malın sahipliği. **3.** Köle.
rakam *A. i.* **1.** Yazma, yazı ile işaret. **2.** Sayıları göstermek için kullanılan işaretlerden her biri.
rakamkeş *F. s.* Yazan, çizen.
rakamzade *F. s.* Yazılmış, söylenen, yazılan.
rakamzen *F. s.* Yazan, kayıt ve işaret eden.
rakd *A. i.* Uyumak üzere olma.
rakde *A. i.* Uyku.
râkım *A. s.* **1.** Yazan. **2.** *i* Bir yerin denizden yüksekliği, kot.
râki, râkia *A. s.* **1.** Namaz kılarken rükûa varan. **2.** Eğilen.
rakian *A. zf.* Rükû halinde, iki büklüm olarak.
rakiane *F. s.* Rükû edercesine iki büklüm olarak.
râkib *A. s.* **1.** Binici. **2.** Taşıta binmiş olan.
rakîb *A. i., s.* **1.** Başka biriyle aynı şeye istekli olan. **2.** Bekçi. **3.** Allahın adlarından.
rakîban *F. i.* Yarışanlar.
rakiben *A. zf.* Binmiş olarak.
rakid, rakide *A. s.* Durgun, hareketsiz. *Ma-i rakid,* durgun su.
rakik *A. s.* **1.** İnce. **2.** Köle, cariye. **3.** Yufka yürekli.
rakîme *A. i.* Yazılmış kâğıt, mektup.
rakka *A. i.* Çok usta büyücü.
rakkas *A. s.* **1.** Oynayan, köçek. **2.** (*i.*) Sarkaç.
rakkase *A. s.* Oynayan kadın, çengi.
raks *A. i.* Oynama. *Rakskünan,* oynaya oynaya.
raksan *F. s.* Raksedici.
râm *F. s.* İtaatli, kendini birinin eline bırakmış.
ramak *A. i.* **1.** Hayat kalıntısı, ancak nefes alacak kadar vücutta kalan hayat. **2.** Az bir şey. *Sedd-i ramak,* ölmeyecek kadar az şeyle yetinme.
ramazan *A. i.* Arabî ayların dokuzuncusu, oruç ayı.
rami *A. s.* Atan, atıcı.
ramişker *F. i.* Saz çalan, saz çalıcı.
ran *F. i.* Oyluk.
-ran *F. s.* Süren, sürücü, hükmeden anlamlarıyle bileşik sözcükler yapar; *Hükümrân,* hüküm sürücü; *kamrân,* safa süren.
ra'na *A. s.* Râna, güzel, göze hoş görünen.
rasad *A. i.* **1.** Gözleme, gözetme. **2.** Gözlem.
rasadgâh *F. i.* Gözetme yeri, gözlemevi.
rasadhane *F. i.* Gözlemevi.
rasanet *A. i.* Sağlamlık.
rasas *A. i.* Kurşun, kalay.

rasıd *A. s.* Gözleyen, gözeten, gözlem yapan.
rasih, rasiha *A. s.* **1.** Sağlam, temeli kuvvetli. **2.** Bir konuda çok bilgili olan.
rasihun *A. i.* Din bilgilerinde derinleşmiş kimseler.
rasim, rasime *A. s.* Resim yapan, çizgi çizen.
rasime *A. i.* Âdet, töre.
rasîn, rasîne *A. s.* Sağlam.
rassad *A. s.* Çok dikkatle gözleyen, rasatçı.
rast *F. s.* **1.** Doğru. **2.** Sağ. **3.** Hak, gerçek. **4.** Doğu musikisinde bir makam. *Çeğ ü rast,* sol ve sağ; *reh-i rast,* doğru yol.
rastgû *F. s.* Doğru söyleyen.
rastî *F. i.* Doğruluk, gerçeklik.
rastkâr *F. s.* İşi doğru.
ra'şan *F. s.* Titreme, titreyiş.
ra'şe *A. i.* Titreme, titreyiş, (korku ve soğuktan) ürperme. *Ra'şe-i dest,* el titremesi.
ra'şeaver *F. s.* Titretici.
ra'şedar *F. s.* Titreyen, ürken.
ra'şenak *F. s.* Titretici.
ra'şever *F. s.* Titretici.
râşi, râşiye *A. s.* Rüşvet veren.
raşid *A. s.* Doğru yola giden.
ratâbet *A. ı.* Rutubet, yaş, nem.
ratb *A. s.* Taze, yeşil. *Ratb-ül-lisan,* yumuşak, güzel bir şey söyleyen. *Ratb ü yâbis,* münasebetli, münasebetsiz söz.
râtıb *A. s.* Yaş, ıslak, taze.
râtib, râtibe *A. s.* Sıralandırıcı.
ratîb *A. s.* **1.** Çok yaş, ıslak, nemli. **2.** Taze, yeşil.
ratîbe *A. i.* Maaş, görev, tayin.
ratinc *A. i.* Reçine.
rauf *A. s.* Pek esirgeyici, çok acıyan.
ravend *F. i.* İlaç olarak kullanılan bitki kökü.
ravendiyye *A. i.* Karabuğdaygiller.
ravi, raviyye *A. s.* Rivayet eden, haber veren. *Ravi-i hadis,* hadis rivayet eden; *-kıssa,* hikâye anlatan.
raviyan *F. i.* Rivayet edenler. *Raviyan-i ahbar,* haber rivayet edenler.
ravza *A. i.* Ağacı, çimeni bol olan, bahçe. *Ravza-i mutahhara,* Muhammet peygamberin Medine'deki kabri; *-Rıdvan,* Cennet.
ra'y *A. i.* **1.** Otlatma. **2.** Teslim olma.
ray, râ *F. i.* Rey, fikir, oy. *Bedray,* kötü fikirli; *hodrâ, hodray,* bildiğinden şaşmayan; *tireray,* fena fikirli.
rayagân *F. i.* Karşılıksız elde edilen, zahmetsiz ele geçen şey.
râyet *A. i.* Bayrak.
rayic, raic *A. s.* Sürümü olan. *Rayic akçe,* paranın halk arasındaki değeri; *rayic-i vakt,* bir şeyin zamanındaki değeri.
rayiha *A. i.* Koku.
rayihadar *F. s.* Kokulu.
rayihanisar *F. s.* Koku saçan.
râz *F. i.* Sır, gizlenen şey. *Raz-i derun,* içteki gizli şey, sır; *-nihan,* gizli tutulan sır; *ifşa-i raz,* sırrı söyleme; *keşf-i raz,* gizli bir şeyin farkına varma; *ketm-i raz,* sırrı söylememe, saklama.

razdan *F. s.* Sır bilir, sırra ortak dost.
razı *A. s.* Rıza gösterici, boyun eğen, kabul eden.
razık *A. s.* Rızık veren.
razi' *A. i.* Sütkardeşi.
raziyane *F. i.* Rezene (yabansı dereotu).
reaya *A. i.* **1.** Bir hükümdar yönetimi altındaki vergi veren halk. **2.** Bütün halk. **3.** Hıristiyan uyruklar. *Terfih-i reaya*, halkın refahını sağlama.
rebab, rübab *A. i.* Tambur biçiminde kısa saplı saz.
rebabî, rebabiye *A. s.* Rebap çalan adam.
rebi' *A. i.* Bahar. *Ebû-r-rebî'*, çavuş kuşu, *Rebi-ül-ahir*, sonbahar (Arabî ayların dördüncüsü); *rebiül-evvel*, ilkbahar; *rebi-i sânî*, sonbahar.
rebib *A. i.* Üvey oğul.
rebibe *A. i.* **1.** Üvey kız. **2.** Dadı.
rebiî, rebiiyye *A. s.* Baharla ilgili.
rebubî *A. s.* Tanrı ile ilgili.
reca, rica *A. i.* Umma, dileme. *Munkati-ül-reca*, umudu kesilmiş, umutsuz.
receb *A. i.* **1.** Heybetli, gösterişli, azametli. **2.** *i.* Arabi ayların yedincisi.
recefan *A. i.* Sarsılma.
recfe *A. i.* Şiddetle sarsılma, deprenme.
recîm *A. i.* Taşlanmış.
recm *A. i.* Taşa tutma, taşlama,
recül *A. i.* **1.** Ergin, yetişmiş erkek. **2.** Bir işin başarıcısı, ehli.
recüliyyet *A. i.* Erkek olma.
red *A. i.* Bk. REDD.
reda' *A. i.* Önlemek, yasak etme.
redaet *A. i.* Kötülük, fenalık, bayağılık.
redd *A. i.* Kabul etmeyerek geri çevirme. *Redd cevab*, cevap verme, karşılık verme; *-kelâm*, söze itiraz etme, karşılık verme; *-selâm*, selâma karşı selâm verme; *redd ü kabul*, yapıp yapmama.
reddiye *A. i.* Bir fikri reddetmek için yazılan yazı.
rede *A. i.* Sıra. Bir duvarın tuğla ya da taş sırası.
redi', redie *A. s.* Kötü, fena, bayağı.
redif *A. i.* **1.** Arkadan gelen, birinin ardından giden. **2.** (Eskiden) Terhis edilerek ihtiyata geçirilenlere verilen ad. **3.** (Ed.) Her beytin sonunda uyaktan sonra yinelenen sözcük.
ree, rie Bk. RİE.
ref' *A. i.* **1.** Yukarı kaldırma. **2.** Kalkındırma, yüceltme. **3.** Kaldırma, giderme, geçersiz kılma. **4.** Arapça bir sözcüğün sonunu ötre okuma. *Ref-i cidal, -niza'*, çekişme ya da kavgaya son verme.
refah, refahet, refahiyet *A. i.* Bolluk, rahatlık.
refakat *A. i.* **1.** Yoldaşlık, arkadaşlık. *Hasb-er-refaka*, arkadaşlık dolayısıyle. **2.** (Müz.) Eşlik.
re'fet *A. i.* Ziyade esirgeme. çok acıma.
reff *A. i.* Raf.
refhan *A. s.* Varlık içinde yaşayan.
refî, refia *A. s.* Yüce, yüksek.

Refi-ül-kadr, kadri, şanı yüce.

refik *A. s.* **1.** Arkadaş, yoldaş. **2.** Ortak. **3.** Yardak, yamak. **4.** Erkek eş.

refika *A. i.* **1.** Kadın eş. **2.** Kadın arkadaş.

refref *A. i.* **1.** İnce, yumuşak kumaş. **2.** Kenar saçağı. **3.** Döşek, minder yastık. **4.** Kuşu çok olan çimenlik. **5.** Dalları salkım salkım ağaç.

refrefe *A. i.* Kuş kanatlarını oynatma, açıp yayma.

reft *F. i.* Gitme. *Amed ü reft*, gelip gitme.

reftar *F. s.* Salınarak edalı yürüme.

refte *F. s.* Gitmiş, geçmiş. *Refte refte*, azar azar, gitgide. *Narefte*, gitmemiş, gidilmemiş.

reftiye *A. i.* (Eskiden) Ülkeden çıkarılan eşyadan alınan çıkış vergisi.

refu *A. i.* Örme, örgü.

refuger *F. i.* Örücü, örgücü.

refukârî *F. i.* Örücülük.

regaib *A. i.* Rağbet olunan şeyler. *Leyle-i Regaib*, Recep ayının ilk cuma gecesi olan kandil.

reh, rah *F. i.* **1.** Yol. **2.** Makam (musikî). *Reh-i narefte*, gidilmemiş yol.

reha *F. i.* Kurtulma.

reha' *A. i.* **1.** Bolluk, genişlik. **2.** Gevşeklik, sölpüklük.

rehabîn *A. i.* Rahipler, ruhban.

rehafeşan *F. s.* Kurtarıcı.

rehain *A. i.* Rehineler.

rehavet *A. i.* **1.** Gevşeklik, sölpüklük. **2.** Tembellik.

rehavî *F. i.* Doğu musikisinde bir makam.

rehayab *F. s.* Kurtulan, kurtulmuş.

rehayafte *F. s.* Kurtulmuş.

rehayî *F. i.* Kurtulma.

rehbaniyyet *A. i.* Rahiplik, keşişlik.

rehber *F. i.* Yol gösteren, kılavuz.

rehbet *A. i.* Korku, çekingenlik, yılgınlık.

rehbeten *A. zf.* Korka korka, çekingenlikle.

rehgüzar, rehgüzer *F. s* Geçecek yol, geçit.

rehîn *A. s.* Tutu, ipotek.

rehine *A. i.* Tutak.

rehn *A. i.* Tutu.

rehneverd *F. s.* Yol tutan, yola çıkan, yolcu.

rehnüma *F. i.* Yol gösteren, kılavuz.

rehnümun *F. i.* Yol gösteren, kılavuz.

rehnümunî *F. i.* Kılavuzluk.

rehpeyma *F. s.* Yol ölçücü.

rehpeymayî *F. i.* Yolculuk.

rehrev *F. s.* Yola giden, yolcu.

reht, raht *A. i.* **1.** Cemaat, kalabalık. **2.** Kabile.

rehyab *F. s.* Yol bulan, ulaşan.

rehzen, rahzen *F. s.* Yol kesen, haydut.

reis *A. i.* **1.** Başkan. **2.** Küçük gemi kaptanı. *Reis-i kabile*, kabile reisi; *-vükelâ*, başbakan; *reis-ül küttab*, dışişleri bakanı.

reis, re's Bk. RE'S.

rek, reg *F. i.* Damar. *Rek-i can*, candamarı.

rekabet *A. i.* Yarışma, yarış.

rekâket *A. i.* Kekemelik, pepemelik.

rek'at *A. i.* **1.** Bel eğilmek, yüz üstü kapanmak. **2.**

Namazda secdeye varmazdan önce eğilmek.

rekeât *A. i.* Eğilmeler.

rekik, rekike *A. s.* **1.** Kusurlu, tutuk. **2.** *Rekik-ül-lisan,* dili tutuk, peltek.

rekûb, rekûbe *A. i.* Binek hayvanı.

rekz *A. i.* Yere saplayıp dikme, kurma. *Rekz-i hiyâm,* çadır kurma; *-alem,* bayrağı bir yere dikme.

rem *F. i.* Ürkme. *Remkerde,* ürkmüş.

remad *A. i.* Kül.

remadî, remadiyye *A. s.* **1.** Kül ile ilgili. **2.** Kül rengi.

reman *A. s.* Sürü.

reme *A. i.* Ürken, ürkek. *Esb-i reme,* ürkek at.

remed *A. i.* Göz ağrıma. *Remed-i Mısrî.* Mısır göz ağrısı.

remel *A. i.* Aruz ölçeklerinden bir bölümün adı.

remende *F. s.* Ürkek, ürkücü.

remide *F. s.* Ürkmüş, çekingen.

remil, reml *A. i.* Kimi işaretlerle kayıptan haber çıkarma.

remîm, remime *A. s.* Çürümüş, çürük. *Azm-i remim, izam-i remime,* çürümüş kemik(ler).

reml *A. i.* Kum.

remmal *A. s.* Remil döken, fal açan, kayıptan haber veren.

remy *A. i.* Atma.

remz *A. i.* Simge.

remzaşina *F. s.* Simgelerin anlamını kavrayan kimse.

remzi, remziyye *A. s.* Simgeyle ilgili.

renan *A. i.* **1.** Çok ses çıkaran, çınlayan. **2.** İnleyen.

renanet *A. i.* İnleme, sesle inleme.

renc *F. i.* **1.** Sıkıntı, illet. **2.** Ağrı, sızı.

rencber *F. s., i.* Rençper, ırgat.

rence *F. i.* Zahmet, sıkıntı, eziyet.

rencide *F. s.* İncinmiş, kırılmış.

renciş *F. i.* Sızlanmış, incinmiş.

rencur *F. s.* Sıkıntılı, incinmiş.

rende *F. i.* Rende.

rendide *F. s.* Ufalanmış, ufaltılmış.

reng, renk *F. i.* Bk. RENK.

rengâmiz *F. s.* Renk renk, türlü renklerde olan.

rengârenk *F. s.* Çeşit çeşit, renkli.

rengîn *F. s.* **1.** Boyalı, renkli. **2.** Güzel, tabiata hoş gelen.

renîn *A. i.* Haykırma, inleme, bağırma.

renk, reng *F. i.* **1.** Renk. **2.** Hile, oyun. **3.** Suret, şekil.

re's *A. i.* **1.** Baş, kafa. **2.** Uç, tepe. **3.** Birinci, baş, başkan. **4.** (Coğ.) Burun. **5.** Baş, başlangıç. **6.** En baş orun. *Re's-i kâr,* devleti yönetme orunu. *-sene-i efrenciye,* bir ocak; *-sene-i hicriyye,* bir muharrem; *-sene-i maliyye,* bir mart; *-sene-i milâdiyye,* bir ocak; *re's-ül-hikmet: muhalefetullah,* ya da *-muhabbetullah,* hikmetin başı, Tanrı korkusu, sevgisidir; *re's-ül-mal, re's-el-mal,* anapara; *bire'sihi,* kendi başına, doğrudan doğruya; *maskıt-ı re's,* bir kimsenin doğduğu yer.

-res *F. s.* Erişen, yetişen, ulaşan anlamlarıyle birleşik

sözcükler yapar. *Destres*, el yetiştirici; *feryadres*, feryada yetişen; *nevres*, yeni yetişme.

-resa *F. s.* Yetişen, yetiştiren.

resail *A. i.* **1.** Küçük kitaplar. **2.** Dergiler. **3.** Mektuplar.

-resan *F. s.* «Yetiştiren, getiren» anlamıyle sözcüklere ulanır. *Müjderesan*, müjde getiren; *şerefresan*, şeref getiren.

resanende *F. s.* Getirici, ulaştırıcı.

resaset *A. i.* Eskilik, köhnelik.

resatik *A. i.* Köyler, çiftlikler.

resaye *A. i.* Ağıtlama.

re'sen *A. zf.* Kimseye danışmadan, doğrudan doğruya.

resen *F. i.* İp, urgan, halat.

resenbaz *F. i.* İp cambazı.

resenbend *F. s.* Halatla bağlı.

resîd *F. i.* Maliye hesaplarında kayıt silme, hükümsüzlüğünü işaretleme.

reside *F. s.* Erişmiş, yetişmiş, olgunlaşmış. *Reside-i hitam* sona erişmiş, bitmiş; *nareside*, yetişmemiş, körpe; *nevreside*, yeni yetişmiş.

resî. *A. i.* Elçi.

resîs, resise *A. s.* Eski.

resm *A. i.* **1.** Yazma, çizme. **2.** Düzen, plan, taslak. **3.** Vergi. **4.** Alay, tören. **5.** Yöntem. *Resm-i geçid*, geçit resmi; *-gümrük*, gümrük vergisi; *-kadîm*, eski usul; *-küşad*, açış töreni; *-selâm*, selâm resmi; *min gayr-i resm*, resmî olmayarak, özel olarak.

resmen *A. zf.* **1.** Resmî olarak. **2.** Yöntemince, açıktan açığa, belbelli olarak.

resmî, resmiyye *A. s.* **1.** Devlet adına olan. **2.** Alay ve törenle olan. **3.** Çok ciddî, sert. *Gayr-i resmî*, resmî olmayan; *nim resmî*, yarı resmî; *sûret-i resmiyyede*, resmî olarak.

resmiyyat *A. i.* Resmî işler.

resmiyyet *A. i.* Resmîlik.

ress *A. i.* **1.** İçi taşla örtülü kuyu. **2.** Semud kavminin peygamberleri Hanzale bin Safvan'ı içine attıkları kuyu. *Beni ress, eshâb-ür-ress*, Semud kavmi.

ressam *A. i.* Resim yapan.

reste *F. s.* Kurtulmuş.

restegân *F. i.* Kurtulmuşlar.

resul *A. i.* **1.** Elçi. **2.** Peygamber. **3.** Haberci. *Resulullah*, Muhammet.

resye *A. i.* (Hek.) Romatizma. *Resye-i romatizma*, adale romatizması; *-mafsaliye*, eklem romatizması; *-cenbiye*, satılıcan, zatülcenb.

reşad *A. i.* Hak yolunda yürüme.

reşadetlû *F. s.* Şeyhler.

reşâkat *A. i.* **1.** Bel inceliği. **2.** Davranma ve kımıldanmadaki incelik, hoşluk.

reşaş, reşaşe *A. i.* Serpinti, çisinti.

reşehat *A. i.* Sızıntılar.

reşf *A. i.* Suyu emerek içme.

reşh *A. i.* Sızma, sızıntı, terleme.

reşha *A. i.* Sızıntı, damla.

reşhapaş *F. s.* Damla saçıcı.

reşîh *A. i.* Ter.

reşid, reşide *A. s.* Ergin.

reşîk, reşika *A. s.* Uzun, güzel boylu.

reşk *F. i.* **1.** Kıskanma. **2.** Kıskanmayı uyandıran.

reşkâver *F. s.* Kıskanmayı uyandıran.

reşkîn *F. s.* Haset edici, kıskanıcı.
retk *A. i.* Yırtık ve yarığı onarma. *Retk u fetk*, yönetim.
-rev *F. s.* Giden, yürüyen anlamlarıyle birleşik sözcükler yapar. *Ahesterev*, ağır giden; *kalemrev*, kalemln yürüdüğü yer, ülke; *peyrev*, peşten giden; *pişrev*, önden giden, sazda faslın ilk kısmı; *tîzrev*, çabuk giden.
reva *F. s.* Lâyık, uygun, caiz. *Kâmreva*, isteği yerine gelmiş; *nareva*, uygun olmayan.
revabıt *A. i.* Bağlar.
revac *A. i.* **1.** Sürüm. **2.** Geçerlik, itibarda olma, herkesçe aranılma.
Revafız *A. i.* Rafazîler, Şiîler. (Eski tarihlerde) İranlılar.
revah *A. i.* Güneş battıktan gece oluncaya kadar zaman.
revahi *A. i., ç.* Balarıları.
revaid *A. i.* Gürüldeyenler, gürüldemeler.
revak, rivak, rüvak *A. i.* **1.** Ev önündeki saçak. **2.** Kemer, kubbe.
revakiyye *A.i.* (Fels.) Zenon felsefesinin adı. *Portique* ve *stoicisme*, karşılığı.
revan *F. s.* Giden, yürüyen, akan. *Âbi-i revan*, akar su.
revan *F. i.* Ruh, can, natıka.
revanbahş *F. s.* Canlandırıcı, can bağışlayıcı.
revana *F. s.* Giden, yürüyen.
revati *A. i.* Vazifeler, maaşlar.
revayih *A. i.* Kokular.
revende *F. s.* Giden, yürüyen. *Âyende vü revende*, gelen giden.
revgan *F. i.* Yağ. *Revgan-i gül*, gülyağı; *-hûş*, susam yağı; *-sade*, sadeyağ; *-zeyt*, zeytinyağ. **2.** Hafif hafif esen yelin verdiği serinlik.
revh, revha *A. i.* **1.** Rahat. **2.** İç açıklığı. *Revh-i ruh*, can rahatı; *revhullah*, Tanrı rahmeti; *revh ü reyhan*, rahat içinde yiyecek.
revhanî *A. s.* Gönül açan, güzel görünüşlü, havadar (yer).
revi *A. i.* Uyakların son harfi
reviş *F. i.* **1.** Gidiş, yürüyüş. **2.** Tarz, üslup. **3.** Geçiş, oluş. **4.** Tutum, yol.
reviyyet *A. i.* Bir işin her yönünü iyice düşünüp taşınma.
revk *A. i.* **1.** Perde. **2.** Ev önü. **3.** Saf, katıksız. **4.** Boynuz.
revn *A. i.* **1.** Kir. **2.** İç sıkıntısı.
revnak *A. i.* Parlaklık, güzellik, tazelik, süs. *Revnak-ı bahar*, baharın güzelliği, tazeliği; *-cemal*, yüzün güzelliği, parlaklığı.
revnakefza *F. s.* Bir şeyin parlaklığını arttıran, güzelleştiren.
revnakdar *F. s.* Parlak.
revzen *F. i.* Pencere. *Revzen-i mahlû*, indirilmiş pencere.
revzene *A. i.* Pencere.
re'y *A. i.* **1.** Görme, görüş. **2.** Fikir. Bir iş hakkında söylenilen söz. **3.** Oy. *Rey-el-ayn*, kendi gözuyle görerek; *re'y-i âmm*, genel oy; *re-y'i salim*, doğru düşünce.
reyahîn *A. i.* Fesleğenler.
rey'an *A. i.* Her şeyin evveli, tazelik zamanı.
reyb *A. i.* Kuşku, sanı. *Reyb-el-menun*, dünya olayları; *bilâreyb, bîreyb*, kuşkusuz.

reybe, reybet *A. i.* Kuşkuya düşme.
reybî, reybiyye *A. s.* Kuşkucu, şüpheci.
reybiyyun *A. i.* Kuşkucular.
reyhan *A. i.* Fesleğen.
reyhanî *A..s.* **1.** Fesleğen gibi ince nakışlı. **2.** Rızık, geçinecek şey. *Hatt-i reyhanî,* fesleğen gibi satır dolduran bir tür divanî yazı.
reyya *A. i.* Güzel koku.
reyyan *A. s.* Suya kanmış.
rez *F. i.* Asma, bağ kütüğü. *Duht-i* yahut *duhter-i rez,* şarap.
rezail *A. i.* Alçakça ve utanılacak işler.
rezalet *A. i.* **1.** Rezillik, alçaklık. **2.** Utanılacak hal, maskaralık, arsızlık.
rezanet *A. i.* Ağırlık, ağırbaşlılık.
rezil, rezile *A. s.* **1.** Alçak. **2.** Maskara. **3.** Bayağı.
rezile *A. i.* Kötü, fena huy.
rezin *A. s.* **1.** Ağırbaşlı. **2.** (Mec.) Sağlam. *Re'y-i rezin,* sağlam düşünce.
rezm *F. i.* Kavga, savaş.
rezmgâh, rezmgeh *F. i.* Savaş meydanı.
rezzak *A. s.* Bütün yaratıkların rızkını veren Tanrı. *Rezzâk-ı âlem,* dünyanın rızkını veren Tanrı.
rı *A.* Osmanlı alfabesinin on ikinci harfi; ebcet hesabında iki yüz sayısının, arabî aylardan da *Rebîülâhirin* simgesidir.
rıda', reda *A. i.* Süt emme.
rıdvan, rızvan *A. i.* Razılık, hoşnutluk, *Rıdvanullahü aleyh,* Tanrı razı olsun.
Rıdvan *A. i.* Cennet kapıcısı melek.
rıfk *A. i.* Yavaşlık, yumuşaklık.
rıfkî, rıfkıyye *A. s.* Yumuşaklıkla ilgili.
rîh *A. i.* **1.** Yel, rüzgâr. **2.** Yel, sızı.
rıkk *A. s., i.* Kul, köle, kulluk. *Kayd-i rıkk,* kölelik kaydı, bağı.
rıkkıyyet *A. i.* Kulluk, kölelik.
rıtl *A. i.* **1.** Bir sıvı ölçüsü. **2.** Şarap kadehi. *Rıtl-i giran,* ağız ağza dolu kadeh.
rıyaz, riyaz *A. i.* Bahçeler.
rıza *A. i.* **1.** Hoşnutluk, memnunluk. **2.** Razı olma, peki deme. **3.** İstek, kendi isteği. **4.** Tanrının yazdığına boyun eğme. *Rızaen lillah,* Tanrı rızası için; *rıza-i tarafeyn,* iki tarafın razılığı, hoşnutluğu.
rızacû *F. s.* Razı etmeye çalışan, Tanrının rızasını arayan.
rızadade *F. s.* Razı olmuş.
rızk *A. i.* **1.** Azık, yiyecek, içecek. **2.** Tanrının herkese verdiği nimet. *Rızk-i maksum,* Tanrının ayırdığı nimet; *rızk-i mukadder,* Tanrının takdir edip ayırdığı nimet.
riayet *A. i.* **1.** Gütme, gözetme. **2.** Sayma, saygı. **3.** Ağırlama.
riayeten *A. zf.* Sayarak.
riayetkâr *F. s.* Sayan, saygı gösteren.
riba *A. i.* Tefecilikle alınan aşırı faiz.
ribahar, ribahor *F. s.* Faizci.
ribat *A. i.* **1.** Bağ, ip. **2.** Sağlam yapı. **3.** Han, konak gibi konaklanacak yer. **4.** (Anat.) Sinirler.

ribh *A. i.* Faiz, fayda, kâr.
ribka *A. i.* Kement bağı, boyna atılan halka, ilmik.
rica *A. i.* Bk. RECA.
rical *A. i.* **1.** Erkekler. **2.** Yaya olanlar. **3.** Belli, orun sahibi kimseler.
ric'at *A. i.* **1.** Geri dönme. **2.** Gerileme, çekilme. *Ric'at-i kahkârî*, düzensizlik ve başarısızlıkla acele geri çekilme; *hatt-i ric'at*, geri çekilme yolu.
ric'i, ric'iyye *A. s.* Geri dönmekle ilgili. *Talak-i ric'i*, bir, iki kez karısını boşamış erkeğin yeniden karısını alması.
ricl *A. i.* Ayak.
rida' *A. i.* Belden yukarıya örtülen örtü.
ridf *A. i.* **1.** Arka. **2.** Rediften önce gelen «elif, he, ye» harfleri.
rie *A. i.* Akciğer. *Sill-ür-rie*, verem; *zat-ür-rie*, akciğer zarı yangısı.
rieteyn *A. i.* İki akciğer.
rievî, rieviyye *A. s.* Akciğere ait.
rif'at *A. i.* Yücelik, yüksek ve büyük rütbe.
rîh *A. i.* **1.** Yel, rüzgâr. **2.** Romatizma, yel, ağrı.
rihal *A. i.* Palanlar, semerler.
rihale *A. i.* At semeri.
rihat *A. i.* **1.** Kayış yaptıkları deri. **2.** Kayış.
rihlet *A. i.* **1.** Göç, göçme. **2.** Ölme.
rihte *F. s.* Dökülmüş, akıtılmış.
rihteger *F. i.* Dökmeci.
rîk *F. i.* **1.** Kum. **2.** Yazı kurutmada kullanılan ince kum
rîk *A. i.* Salya.
rikab *A. i.* Boyun, ense kökü.
rikâb *A. i.* **1.** Üzengi. **2.** Büyük bir kimsenin katı, önü.
rikâbdar *F. i.* Üzengi tutan.
rikdan *F. i.* Rıh hokkası.
rikkat *A. i.* **1.** Rakiklik, yufkalık, incelik. **2.** Acıma.
rikkatamiz *F. s.* Acındıran.
rikkatengiz *F. s.* Acıklı.
rikkatyab *F. s.* Acıyan, incelik gösteren.
rimal *A. i.* Kumlar.
rimayet *A. i.* Atıcılıkta (ok, kurşun, gülle) usta olma.
rîm *F. i.* İrin.
rime *F. i.* Çapak.
rimm *A. i.* Çürümüş kemik.
rind *F. s., i.* Dünya işlerini hoşgörür, kalender kimse.
rindane *F. zf.* Rinde yakışır yolda.
rindî *F. i.* Rintlik.
risâ, risayet *A. i.* Ağıt, ağlama.
risale *A. i.* **1.** Mektup. **2.** Küçük, kısa kitap. **3.** Dergi.
risalet, resalet *A. i.* **1.** Elçilik. **2.** Peygamberlik.
risaletpenah *F. s., i.* Muhammet peygamber.
risman *F. i.* İp, halat. *Asman ü risman*, akıllı sözü ile saçma söz.
rîş *F. i.* Sakal.
riş *F. i.* **1.** Yara. **2.** (*s.*) Yaralı, *dilriş*, yüreği yaralı.
riş *A. i.* Kuştüyü.
rişe *F. i.* **1.** Saçak, püskül. **2.** (Bot.) İnce, saçaklı kök.
rîşhand *F. s.* Bıyık altından gülme, alay.
rişte *F. i.* **1.** İplik. **2.** İlgi, bağ. *Serrişte*, ipucu. *Rişte-i cân*, can ipliği; *-eşk*, gözyaşı ipliği.
rîştefüruş *F. i.* İplik satan, iplikçi.

rîv *F. s.* Hile, düzen.
rivak, rüvak, revak *A. i.* **1.** Üstü örtülü, önü açık yer. **2.** Sundurma, kemer altı. **3.** Saçak altı, çardak.
rivakî *A. i., s.* Zenon'un yolunda olan.
rivayet *A. i.* Söylenti.
rivayetkerde *F. s.* Rivayet edilen, söylenti.
riya' *A. i.* İki yüzlülük.
riyah *A. i.* **1.** Yeller, ağrılar, romatizmalar. **2.** Rüzgârlar. *Mürsil-ül-riyah,* rüzgârlar gönderici (Tanrı).
riyakâr *F. s.* İki yüzlü.
riyakârane *F. zf.* İki yüzlüce.
riyaset *A. i.* **1.** Baş olma. **2.** Başlık, başkanlık.
riyasetpenah *F. s.* Başkan olan, başkanlık eden.
riyasetpenahi *F. s.* Başkanla ilgili.
riyaz *A. i.* Bahçeler.
riyazet *A. i.* Nefsi kırma, kanaat içinde yaşama. *Riyazet-i bedeniye,* cimnastik.
riyazî, riyaziyye *A. s.* Matematikle ilgili.
riyaziyyat *A. i.* Matematik bilgisi.
riyaziyyun *A. i.* Matematik bilginleri.
-rîz *F. s.* «Döken, akıtan, saçan» anlamıyle bileşik sözcükler yapar: *Eşkrîz,* gözyaşı döken; *hunrîz,* kan döken; *şerefrîz,* onur saçan.
rizan *F. s.* Dökülen, akan.
rîze *F. i.* Ufak parça, kırıntı.
rizeçîn *F. s.* Döküntü, saçıntı toplayan.
rû, rûy *F. i.* **1.** Yüz, çehre. **2.** Yüzey. *Ruy-i arz,* yeryüzü; *-derya,* deniz yüzü; *-hûb,* güzel yüz.
-ru *F. s.* «Biten, olan» anlamıyle bileşik sözcükler yapar: *Hodrû,* kendiliğinden biten.
rua, ruat *A. i.* Çobanlar.
ruaf *A. i.* Burnun kanaması.
ruam *A. i.* (Hayvanlarda) Mankafa.
ru'b *A. i.* Korku.
rub *F. i.* **1.** Süpürge. **2.** Süpürme. *Reft ü rub,* gezip tozma.
rub', rubu' *A. s.* Dörtte bir; *rub'-i daire,* dairenin dörtte biri; *-meskûn,* dünyanın kara olan dörtte biri.
rubah, rübeh *F. i.* **1.** Tilki. **2.** (Mec.) Hilekâr, kurnaz.
rubehane *F. zf.* Tilkicesine, kurnazca.
rubehî *F. i.* Tilkilik, kurnazlık.
ruberah *F. s.* Gitmeye hazır.
ruberu *F. s.* Yüzyüze.
rub'iyye *A. i.* Çeyrek altın.
rud, rod *F. i.* **1.** Irmak. **2.** Kemençe, saz. **3.** Saz kirişi, saz teli.
rudâverd *F. i.* Sellerin getirdiği ağaç, dal vb.
rudbar *F. i.* Çay, akarsu.
rude *A. i.* Bağırsak.
rûdsâz *F. i.* Çalgıcı.
rugan, revgan *A. i.* **1.** Yağ. **2.** Cilâ için kullanılan ispirtolu yağ.
rugandan *F. i.* Yağ kandili.
rûgerdan *F. s.* Yüz çeviren, yüz çevirici.
ruh *A. i.* **1.** Tin. **2.** Canlılık, duygu. **3.** En önemli nokta. **4.** Esans. **5.** Etki. **6.** Öz. *Ruh-ül-kuds,* Cebrail; *ruhullah,* İsa peygamber; *ziruh,* canlı.
ruh *F. i.* Yanak, yüz, pençe. *Ruh-i âl,* pembe yanak; *-zerd,* sarı, solgun yanak (yüz).

ruh *A. i.* **1.** Anka kuşu. **2.** Satranç oyununda bir taşın adı.
ruhâm *A. i.* Mermer. *Ruhâm-ı ham,* işlenmemiş mermer.
ruhanî, ruhaniye *A. s.* **1.** Ruh ile ilgili. **2.** Gözle görülemeyen, cismi olmayan. **3.** Ahretle ilgili olan.
ruhanî *A. i.* Ruhtan ibaret olan melek.
ruhaniyyet *A. i.* **1.** Ruhanllik. **2.** Ölmüş bir kimsenin ruhsal varlığı.
ruhban *A. i.* Rahipler.
ruhbaniyyet *A. i.* Rahiplik. keşişlik.
ruhî, ruhiyye *A. s.* Ruh Ile ilgili.
ruhiyyat *A. i.* Ruhbilim, ruh bilimi.
ruhiyye *A. i.* **1.** (Fels.) Tinselcilik. **2.** İltihaplı bir tür cilt hastalığı.
ruhperver *F. s.* Ruha kuvvet ve açıklık veren.
ruhsar, ruhsare *F. i.* Yanak.
ruhsat *A. i.* İzin.
ruhsatname *F. i.* İzin kâğıdı.
ruhsatiyye *A. i.* İzin kâğıdı.
ruhsude *F. s.* Yanağını, yüzünü süren.
ruk'a *A. i.* **1.** Kâğıt, deri parçası. **2.** Kısa mektup. **3.** Yama. **4.** Dilekçe.
ruka ba *A. i.* Rakipler.
rukad *A. i.* Uyuma, uyku.
rukud *A. i.* Uyuma.
rukye *A. i.* Büyücü ve üfürükçülerin okudukları dua; afsun.
rum *A. i.* **1.** Romalı. **2.** Arap ilinden başka ilden olan. **3.** Anadolulu. **4.** Osmanlı. *Molla-yi Rum,* Mevlâna Celâlettin Rumî.
rûmal, rûymal *F. s.* Yüz süren.
rûmalî *F. i.* Yüz sürme.
rumî, rumiyye *A. s.* **1.** Arap ilinden başka bir ülkeli olan. **2.** Rum cinsinden olan.
rumuz *A. i.* Simgeler.
rûnüma *F. s.* Yüz gösteren, meydana çıkan.
rûnümayî *F. i.* Yüz gösericilik, meydana çıkma.
rûnümun *F. s.* Yüz gösteren.
rûpuş *F. i.* Yüz örtüsü, peçe.
rusg *A. i.* Bilek. *Rusg-ül-kadem,* ayak bileği; *rusg-ul-yed,* el bileği.
rûsiyeh *F. s.* Yüzü kara, aybı olan.
rusta *F. i.* Köy.
rustahîz *F. i.* Kıyamet günü.
rustak *A. i.* Köy, çiftlik.
rustayi *F s.* Köye, köylüye ait, köylüyle ilgili.
rustehîz *F. i.* Kıyamet, mahşer.
ruşen *F. s.* **1.** Aydın, parlak. **2.** Belli, apaçık.
ruşena *F. s.* Aydın, ışıklı.
ruşenayi *F. i.* Aydınlık.
ruşendil *F. s.* Gönlü aydınlık, gerçekleri bilen.
ruşeni *F. i.* Aydınlık.
rutubet *A. I.* Yaşlık, nemliiik.
ruunet *A. i* **1.** Bönlük, sünepelik. **2.** En ağır tavır gösterme.
rûy, rû *F. i* **1.** Pembe taneli bir cins üzüm. **2.** Bir çeşit beyaz zambak.
ruy *F. i.* Tunç.
ruya *F. s.* Biten, bitici (bitki).
ruya, rüya Bk. RÜYA.
ruyûr *F. s.* Tunçtan.
ruz *F. i.* Gün, gündüz.
ruze *F. i.* Oruç.

ruzedâr *F. s.* Oruç tutan, oruçlu.
ruzehâr *F. s.* Oruç yiyen, oruçsuz.
ruzgâr *F. i.* **1.** Zaman. **2.** Devir. **3.** Takip. **4.** Yel, esinti. **5.** Eser.
ruzi *F. i.* **1.** Azık, rızık. **2.** Nasip.
ruzine *F. s.* Gündelik.
ruzinedâr *F. i.* Gündelikçi.
ruziresan *F. s.* Rızık yetiştiren, Tanrı.
ruzmerre *F. s.* Her günkü.
ruzname *F. i.* **1.** Yevmiye defteri. **2.** Takvim. **3.** Olayların kaydedildiği kâğıt, gazete. **4.** Gündem.
-rübâ *F. s.* «Kapan, kapıcı» anlamıyle birleşik sözcükler yapar: *Dilrüba*, gönül kapan; *âhenrüba*, mıknatıs, demir kapıcı.
rübaî *A. i.* Belli ölçülerle yazılan dört dizelik manzume.
rübubiyyet *A. i.* **1.** Efendilik. **2.** Tanrılık, ulûhiyyet.
rübude *F. s.* Kapılmış, kanılan.
rüchan *A. i.* Üstünlük, üstün olma.
rüchaniyyet *A. i.* Üstün olmaklık.
rücu' *A. i.* **1.** Dönme, geri dönme. **2.** Cayma; sözü, fikri değiştirme.
rücum *A. i.* Taşlamalar, taşa tutmalar.
rüesa *A. i.* Reisler, başkanlar.
rüfeka *A. i.* Refikler, arkadaşlar.
rükban *A. i.* Binenler, binmişler.
rükbe *A. i.* Diz.
rükob *A. i.* Dizler.
rükn *A. i.* **1.** Bir şeyin en sağlam yanı, temel direği. **2.** Kolon, direk. **3.** Önemli kimse.
rükû' *A. i.* **1.** Öne doğru eğilme. **2.** Namazda elleri dizlere dayayarak eğilme.
rükûb *A. i.* **1.** Binme. **2.** Taşıta binme.
rükûd *A. i.* Durulma, durgunluk. *Rüküd-i heva*, durgun hava.
rükûdet *A. i.* Durulma. durgunluk.
rükum *A. i.* Rakamlar, sayılar.
rümh *A. i.* **1.** Mızrak, kargı, süngü. **2.** (Mec.) Yoksulluk.
rümman *A. i.* Nar yemişi.
rümmanî *A. s.* Nar çiçeği renginde.
rümmaniye *A. i.* Nargiller.
rüst'âhîz *F. i.* Kıyamet, mahşer.
rüstâî, rüstâyî *F. s.* **1.** Köyle ilgili. **2.** *i.* Köylü. **3.** (Ed.) Pastoral.
-rüste *F. s.* Bitmiş, yetişmiş anlamıyle birleşik sözcükler yapar. *Nevrüste*, yeni yetişmiş.
rüstî *F. i.* **1.** Yiğitlik. **2.** Üstünlük.
rüsub *A. i.* Tortu, telve.
rüsuh *A. i.* **1.** Sağlamlık. **2.** Bir bilginin inceliğine, derinliğine varma.
rüsum *A. i.* **1.** Vergiler. **2.** Metot, kural.
rüsumat *A. i.* (Eskiden) Gümrük idaresi.
rüsül *A. i.* Peygamberler. *Enbair-rüsül*, peygamberlerden haberler; *hatem-ür-rüsül*, peygamberlerin sonuncusu. (Muhammet peygamber).
rüsvay *F. s.* Rezil, itibarsız.
rüşd *A. i.* **1.** Doğru gitme,

doğru yolu bulma. **2.** Doğru düşünme. **3.** Erginlik.

rüşdî, rüşdiyye *A. i.* Ortaokul.

rüşeym *A. i.* Embriyon, oğulcuk.

rüşvet, rişvet *A. i.* Bir iş gördürmek için görevliye verilen para ya da hediye.

rütbe *A. i.* **1.** Sıra, derece, basamak. **2.** Nicelik, derece. **3.** Memur derecesi.

rütbet *A. i.* Rütbe. *Rütbetlû,* patriklerin ünvanları.

rüteb *A. i.* Rütbeler, dereceler. *Rüteb-i askeriyye,* askerlik rütbeleri; *-ilmiyye,* sarıklılar sınıfındakilerin rütbeleri; *-mülkiyye,* mülkî memurların rütbeleri.

rütebî *A. s.* Derece, sıra ile ilgili.

rüus *A. i.* **1.** Başlar. **2.** Sadrazamın verebileceği küçük rütbeler için sunulan resmi yazı. **3.** Sarıklı, ûlema derecesi, rütbesi.

rüvat *A. i.* Rivayetçiler.

rüveyha *A. i.* İncelik, zarîflik.

rüya, ruya *A. i.* Düş.

rüyet *A. i.* **1.** Görme, bakma, görülme. *Cihaz-ı rüyet* (Hek.), görme aygıtı. **2.** Bakma, yönetme, çevirme. **3.** Araştırma.

rüzgâr *F. i.* **1.** Zaman, devir. **2.** Dünya. **3.** Yel.

S

s «Se» harfi Osmanlı alfabesinin beşinci harfi. ebced hesabında 500 sayısının simgesidir; «sin» harfi Osmanlı alfabesinin on beşinci harfi; ebced hesabında 60 sayısının simgesidir. «Sad» harfi Osmanlı alfabesinin on yedinci harfi; ebced hesabında 90 sayısının simgesidir.

s «Sual» sözcüğünün kısaltılmış şekli.

s *A. i.* Se harfinin Arapça adı.

-sâ *F. s.* «-âsâ» benzetme edatının hafifletilmişi; *ambersâ*, amber gibi.

-sâ, -sây *F. s.* «Süren, sürücü anlamıyle sözcüklere eklenir. *Cebhesâ*, süren (yüzüstü yere kapanan).

saab Bk. SA'B.

saad Bk. SA'D.

saade, saadet *A. i.* Mut, mutluluk, ongunluk, kut. *Bab-i saadet*, İstanbul Topkapı sarayındaki büyük kapı; *Der-saadet* (*Der-i saadet*), İstanbul'a verilen adlardan; *vakt-i saadet*, *zaman-i saadet*, Muhammet peygamberin yaşadığı dönem.

saadethane *F. i.* Ulu bir kimsenin evi.

saadetmend *F. s.* Mutlu.

saâlik *A. i.* Dilenciler.

saât *A. i.* Saatler.

saat *A. i.* **1.** Bir günün yirmi dörtte birine eşit zaman birimi. **2.** Vakit, zaman. **3.** Vakti bildiren aygıt. **4.** Belirli süre. **5.** Kıyamet. *Eşrat-i saat*, kıyamet belirtileri; *eşref-i saat*, uğurlu vakit; *saat-i muhtar*, uğurlu vakit.

sa'b, saab *A. s.* Güç, zor, çetin. *Sâ'b-ül-meal*, anlamına varılması zor; *sa'b-ül-mürur*, geçilmesi zor (yer).

sabâ *A. i.* **1.** Gün doğusundan hafif hafif esen tatlı yel. *Sabâberaber*, saba rüzgârı gibi hafif ve tatlı; *sabâ-reftar*, yel gibi hafif ve çabuk yürüyüşlü. **2.** (Müz.) Doğu müziğinde makam.

sabah *A. i.* Gecenin son ve gündüzün ilk saatleri, sabah; *Al-es-sabah*, sabahleyin erkenden.

sabahat *A. i.* Güzellik, lâtiflik, yüz güzelliği.

sabavet *A. i.* Çocukluk.

sabaya *A. i.* Küçük kızlar.

sabb *A. i.* Şiddetli akış, güçlü akıntı.

sabbag *A. s.* **1.** Boyayan. **2.** Deri altındaki boyalı madde.

sabbar *A. i.* **1.** Atlas çiçeği (Kaktüs). **2.** Frenkinciri.

sabbariyye *A. i.* (Bot.) Atlasçiçeğigiller.

sabg, sıbg Bk. SIBG.

sabık, sabıka *A. s.* **1.** Geçen, önceki, eski. **2.** Zamanca, rütbece önde bulunan. *Sabık-ul-beyan, sabık-uz-zikr,* zikri geçmiş, yukarıda söylenilmiş; *asr- sabık,* bundan önceki yüzyıl; *sene-i sabıka,* bundan önceki zaman, yıl.

sabıka *A. i.* **1.** Geçmiş şey, geçmiş olay. **2.** Geçmişte işlenmiş suç. *Sabıka-i mükerrere,* birden çok suç işleme.

sabıkan *A. zf.* Bundan önce, evvelce.

sabıkîn *A. i.* Geçmişler, önce gelmiş olanlar.

sabıkun *A. i.* Geçmişler, önce gelip geçmiş olanlar.

sabi *A. i., s.* Buluğ çağına gelmemiş çocuk.

sâbi' *A. i., s.* Yıldızlara tapanlardan, Sebea'lı.

sâbian *A. zf.* Yedinci olarak, yedinci olmak üzere.

sâbih *A. s.* Yüzen, yüzücü. *Havz-i sâbih,* yüzen, havuz.

sabih, sabiha *A. s.* Güzel, şirin, lâtif.

sabiha *A. i.* Gemi.

sabiîn *A. i.* Yıldıza tapanlar.

sâbir *A. s.* **1.** Sabreden, acelesiz bekleyen. **2.** Bir kötülüğe dişini sıkarak dayanan.

sâbirîn *A. i.* Sabırlılar. *Fukara-i sâbirîn.*

sabıt, sabite *A. s.* **1.** Yerinde duran, kımıldamayan. **2.** İspatlanmış, kanıt ve tanıtla belli edilmiş.

sabitat *A. i.* Gezegen olmayan yer: Gök cisimleri.

sabite *A. i., s.* Gezegenlerin dışında gökcisimlerinden her biri.

sabitkadem *A. s.* Sözünde duran, direnen.

sabiy, sabi *A. i.* Büluğa ermemiş erkek çocuk.

sabiyye *A. i.* Büluğa ermemiş kız çocuğu.

sabr *A. i.* Acı, yoksulluk, haksızlık gibi üzücü durumlara ses çıkarmadan katlanma ve onların geçmesini bekleme erdemi. *Sabr-i cemil,* Tanrıdan gelen bir acıya sabretme; *sabr-i Eyyüb,* Eyüp peygamberin sabrı.

sabr *A. i.* Sokatra adasında yetişen ve hekimlikte kullanılır bir çeşit ot.

sabuh *A. i.* **1.** Sabah sabah içilen şarap. **2.** Mahmurluk saçan içki.

sabun *A. i.* Sabun.

sabunî, sabuniyye *A. s.* **1.** Sabuncu. **2.** Sabun bulaşmış, sabunlu. **3.** Sabun çeşidinden.

sabur *A. s.* Çok sabırlı.

sac *A. i.* Sert ve değerli kerestesi olan bir ağaç.

sad *A. i.* «S» harfinin adı.

sad *F. s.* Yüz, 100.

sa'd, saad *A. i.* **1.** Kutluluk, uğur. **2.** Uğur getiren şey, uğur. *Sa'd-i asgar,* Venüs yıldızı; *-ekber,* Jüpiter yıldızı.

sada' *A. i.* **1.** Ses. **2.** Yankı.

sadaka *A. zf.* Bk. MÂSADAK.

sadaka *A. i.* **1.** Sadaka. **2.** Zekât. *Sadaka-i fıtr,* fitre, şeker bayramında verilen para.

sadakat *A. i.* Dostluk, vefa-

lılık, içten bağlılık, doğruluk, yürek doğruluğu.

sadaret *A. i.* **1.** Başta bulunma, öne geçme. **2.** Sadrazamlık, sadrazamın işi ve makamı. **3.** Rumeli ve Anadolu kazaskerliklerinin her biri.

sadaretpenah *F. s.* Sadrazam.

sadaretpenahi *F. s.* Sadrazamlıkla ilgili.

sâdat *A. i.* **1.** Seyyitler, ulular. **2.** Muhammet peygamber soyundan olanlar.

sadberk *F. i.* Yüz yapraklı, katmerli. *Gül-i sadberk*, katmerli bir gül türü.

sadd *A. s., i.* **1.** Kapayan, örten. **2.** (Hek.) Akıu denen göz perdesi.

sade *F. s.* **1.** Düz, basit. **2.** Süssüz, karışıksız, katıksız. **3.** Doğru (kimse). **4.** Bön, saf. **5.** Bir katlı. **6.** *zf.* Yalnız, ancak.

sâded *A. i.* **1.** Yakınlık. **2.** Fikir, niyet, girişim. **3.** Asıl konu, konuşulan madde. *Haric ez saded*, konu dışı; *sadede gelmek*, konu dışı sözleri bir yana bırakmak.

sadedil *F. s.* Saf gönüllü, bön.

sadedilâne *F. zf.* Bönlükle, saflıkla.

sadef *A. i.* **1.** Kabuklu deniz böceklerinin kabuğu. **2.** Böyle kabuklulardan her biri.

sadefçe *A. i.* Küçük sedef.

sadefe *A. i.* **1.** Bir deniz böceği, bunun kabuğu. **2.** (Anat.) Kulak kepçesi.

sedefî, sadefiyye *A. s.* Sadefle ilgili kabuksal.

sâdegî *F. i.* Sadelik, düzlük, süssüzlük.

sadekâr *F. s.* Kuyumcu taslağı.

sadefkârî *F. i.* Sedefli iş.

sadelevh *F. s.* Bön.

sademat *A. i.* Sadmeler.

saderû *F. s.* Yüzü tüysüz, taze (delikanlı).

saderuyan *F. i.* Sakal ve bıyığı çıkmamış gençler.

sa'deyn *A. i.* Venüs ile Jüpiter yıldızları.

sadhezar *F. s.* Yüz bin.

sadık, sadıka *A. s.* **1.** Doğru, gerçek. **2.** Sadakatli, içten bağlılığı olan. *Sadık-ul-vaad*, sözünde duran; *kavl-i sadık*, gerçek söz; *subh-i sadık*, gerçek sabah.

sadıkane *F. s., zf.* Sadık olanlara yakışır yolda.

sâdır, sadıra *A. s.* Çıkan.

sadîk *A. i.* Doğru, gerçek dost.

sâdis, sâdise *A. s.* Altıncı. *Daire-i sâdise*, altıncı daire (Beyoğlu Belediye dairesi).

sadisen *A. zf.* Altıncı olarak.

sa'diyye *A. i.* (Bot.) Papirüsgiller.

sadme *A. i.* **1.** Çarpma, tokuşma, çatma. **2.** Ansızın gelen belâ. **3.** (Kim.) Patlama.

sadpâre *F. s.* Yüz parça.

sadr *A. i.* **1.** Göğüs. **2.** Yürek. **3.** Her şeyin önü, başı, ilerisi. **4.** Yüce yer. Oturulacak en iyi yer. **5.** Baş, başkan. **6.** Sadrazam sözünün hafifletilmişi. *Sadre şifa vermek*, gönül ferahlatmak; *sadr-i âlî*, sadrazam; *Sadr-i Anadolu*, Anadolu kazaskeri; *-âzam*, sadrazam; *-Rum*, Rumeli kazaskeri.

sadrâzam *F. i.* Padişahın vekili. **2.** Başvezir, başbakan.

sadreyn *A. i.* Rumeli ve Anadolu kazaskerleri.
sadrî *A. s.* Göğüsle ilgili.
sadrnişin *F. i.* Bir toplantıda üst başta oturan.
sâf *A. s.* **1.** Temiz, berrak. **2.** Bön, kurnazlığa aklı ermeyen.
saf, saff *A. i.* **1.** Sıra, dizi. **2.** Sıralanmış asker. *Saff-i nial*, papuçların dizildiği yer, papuçluk.
safa *A. i.* **1.** Saflık, berraklık. **2.** Gönül şenliği, kedersizlik, eğlence. *Ihvan-i safa'*, (*ihvan-üs-safa*), eski bilginler sınıfı, dervişler, ermişler.
safabahş *F. s.* Rahatlandıran, eğlendiren.
safacu *F. s.* Rahat, eğlence arayan.
safahat *A. i.* Safhalar.
safaih *A. i.* Düz, yassı şeyler, levhalar.
safayab *F. s.* Neşeli, şen.
safbeste *F. s.* Saf bağlamış, sıra sıra dizilmiş.
safder *F. s.* Düşman saflarını yarıp geçen yiğit.
safderane *F. zf.* Yiğitçesine.
sâfderun *F. s.* İçi saf, bön.
sâfderunane *F. zf.* Bönlükle.
sâfdil *F. s.* Yüreği sade, bön.
safdil *F. s.* Bön.
sâfdilâne *F. zf.* Böncesine.
safer *A. i.* Arabî aylarının ikincisi.
saff, saf Bk. SAF.
saffeyn *A. i.* İki sıra; savaşta karşılaşan iki taraf.
saffet Bk. SAFVET.
safh *A. i.* **1.** Yüz çevirme. **2.** Suç bağışlama.
safha *A. i.* **1.** Bir şeyin düz yüzü. **2.** Bir cismin görülen yüzeylerinin her biri. **3.** Yazılmış, yazılabilir yüz. **4.** İnce, geniş cisim, levha.
sâfi *A. s.* **1.** Katıksız. **2.** Karışıksız, ayırtlanmış. **3.** Masraf çıktıktan sonra kalan kâr.
safiha *A. i.* **1.** Yassı, düz yüz. **2.** Tahta halinde maden, sac.
safil *A. s.* Aşağılık, alçak.
safinat *A. i., ç.* Soy adlar.
sâfir *A. s.* Yola çıkmaya hazır, yolcu. *Asâkir-i sâfire*, sefere hazır askerler.
safir *A. i.* **1.** Islık. **2.** İnce, güzel ses.
safir *A. i.* Gök yakut.
safirî *A. s.* Islığı andırır (soluk).
safiy *A. s.* Temiz, pak, katıksız. *Safiy-ullah*, Âdem peygamber.
safiyet *A. i.* **1.** Saflık. **2.** Bönlük.
safra' *A. i.* Sarı renkli.
safra *A. i.* **1.** (Hek.) Öd. **2.** Eskilerin ahlât-ı erbaa dediklerinden biri olup ödde bulunan yeşilimsi sıvı.
safravî *A. s.* **1.** Öd ile ilgili. **2.** Safraya ait.
safsaf *A. i.* Söğüt ağacı.
safsafiyye *A. i.* (Bot.) Söğütgiller.
safsata *A. i.* Görünüşte doğru gibi göründüğü halde gerçekte yanlış olan kıyas, tasım.
safşiken *F. s.* Düşman saflarını kıran, bozan.
safvet *A. i.* Saflık, halislik, paklık, arılık. *Safvet-i vicdan*, vicdan saflığı; *safvet-ullah*, Muhammet peygamber.

safzen *F. s.* Düşman askerlerinin sıralarını vuran yiğit.
sagair *A. i.* Küçük günahlar.
sâgar *F. i.* Kadeh, içki bardağı. *Sâgar-ı gerdan*, dönen kadeh.
sagir *A. s.* **1.** Küçük, ufak. **2.** Büluğa ermemiş çocuk.
sagire *A. i.* Küçük günah.
sah Bk. SAHH.
saha *A. i.* Elaçıklığı, cömertlik.
saha *A. i.* Meydan, avlu, alan.
sahabe *A. i.* Ashab, sahipler, sahip çıkanlar, tutanlar.
sahabet *A. i.* Sahip çıkma, arka olma, koruma.
sahabî *A. i.* Muhammet peygamberin kendisini görmüş olan kimse.
sahabiyye *A. i.* Muhammet peygamberi görmüş olan kadın.
sahafet *A. i.* Zayıflık, hafiflik, akıl kıtlığı.
sahaif *A. i.* Sayfalar.
sahari *A. i.* Sahralar.
sahavet *A. i.* El açıklığı, cömertlik.
sahavetkârane *F. zf.* Cömertçesine.
sahb *A. i.* Peygamberi görmüş kimseler.
sahba' *A. i.* Şarap.
sahh, sah *A. zf.* «Doğrudur, yanlışı yoktur» anlamıyle resmî yazılara konulan simge.
sahhaf *A. i.* (Eski) Kitap alıp satan kimse.
sâhi *A. s.* Yanılan, yanlış yapan.
sahib *A. i., s.* **1.** Sahip. **2.** Bir niteliği olan. **3.** Koruyan, arka çıkan. *Sahib-i hane*, ev sahibi; *-hayrat*, hayırlı işler yaptırıp bırakmış kimse; *-imtiyaz*, imtiyaz sahibi.
sahib *A. i.* Konuşulan, arkadaş.
sahibkıran *F. s.* Her zaman başarı gösteren, üstün gelen hükümdar.
sahif, sahife *A. s.* Gevşek, boş, hafif, zayıf.
sahife *A. i.* Sayfa.
sahih, sahiha *A. s.* **1.** Gerçek. **2.** Sağ, sağlam. **3.** Tam, eksiksiz.
sahihan *A. zf.* Gerçekten.
sahil *A. i.* Su ve deniz kıyısı, yalı.
sahilhane *F. i.* Deniz kıyısındaki yapı, yalı.
sahilî, sahiliye *A. s.* Kıyı ve kara ile ilgili.
sahilsaray *F. i.* Deniz kıyısında büyük yapı, büyük yalı.
sahîn *A. s.* Sıcak, kızgın.
sahir *A. s.* Uykusuz, gece uyumayan.
sahir, sahire *A. s.* **1.** Büyücü. **2.** Büyüler gibi etki yapan güzel.
sahire *A. i.* Büyücü kadın.
sahire *A. i.* Yeryüzü. *Sahire-i gabra*, yeryüzü.
sahk *A. i.* Dövme, ezme, kırma, dövüp ezme.
sahlep *A. i.* Salep.
sahlebiyye *A. i.* (Bot.) Salepgiller.
sahm *A. i.* Karaltı, karanlık.
sahn *A. i.* **1.** Avlu. **2.** Evin ortasındaki açıklık. **3.** Oyuk, boşluk, boş yer. **4.** Cami ve medreselerde halkın toplanmasına özgü üstü kubbeli, örtülü yer. **5.** Sahne. **6.** Zil. *Sahn-ı semaniye*, (sekiz medrese) Fatih medresesi.
sahn *A. i.* Sıcaklık.

sahne *A. i.* Sahne.
sahr *A. i.* Kaya.
-sahra *A. i.* Kır, ova, çöl. *Sah ratullah,* Beyt-i Mukaddes'te Beniisrail peygamberlerinın ibadet ettikleri ünlü kaya; *sahra-i indifaiyye,* (Jeo.) püskürük külte; *-mültasıka,* yapışık külte; *-mürtaile,* yanar külte.
sahra' *A. i.* **1.** Ova, kır. **2.** Çöl, yaban.
sahraî, sahraiyye *A. s.* Kıra, çöle ait.
sahranişin *F. i.* Kırda ya da çölde oturan.
sahraneverd *F. s.* Çölde, kırda dolaşan.
sahrınc *A. i.* Sarnıç.
saht *F. s.* **1.** Katı, sert. **2.** Güç, zor. **3.** Güçlü, sağlam.
sahtdil *F. s.* Katı yürekli.
sahte *F. s.* **1.** Düzme, düzmece, taklit. **2.** Kalp, karışık.
sahtegî *F. i.* Sahtelik, yalan, düzme.
sahtekâr *F. s., i.* Sahteci.
sahtevekar *F. s.* Kendini satmaya çalışan.
sahtgîr *F. s.* Bir şeyi sıkıca tutan.
sahtî *F. i.* Katılık, sertlik.
sahur *A. i.* Temcit yemeği.
sahur *A. i.* Uykusuzluk.
sahve *A. i.* Ayıklık.
sai *A. s., i.* **1.** Çalışan. **2.** Haber götüren.
saib, saibe *A. s.* **1.** Amaca doğru ulaşan. **2.** Yanlışlık yapmayan.
saibe *A. i.* Başıboş bırakılmış hayvan.
saîd, saîde *A. s.* **1.** Kutlu. **2.** Ahiretini hazırlamış.
said *A. s.* Yukarı çıkan.
saik, saika *A. s.* Götüren.
saika *A. i.* Yıldırım. *Siper-i saika,* paratoner.
saika *A. i.* Götüren, sürükleyen, sevkeden hal, neden.
sail *A. s.* **1.** Soran, sual eden. **2.** Dilenen, dilenci.
sail *A. s.* Saldıran, saldırıcı.
sailiyyet *A. i.* Akıcılık, akan şeylerin hali. **2.** Dilencilik.
saim *A. s.* Oruçlu.
saime *A. s.* Başı boş hayvan.
sâir, sâire *A. s.* **1.** Yürüyen, seyreden. *Sair-fi-l-menâm,* uyurgezer. **2.** Geçen, dolaşan.
sair *A. s.* Diğer, başka, gayri.
saîr *A. i.* Ateş, cehennem.
sais, sayis Bk. SAYİS.
sait *A. s.* Sesli, ses çıkartan.
sâk *A. i.* **1.** Baldır, incik. **2.** (Bot.) Sap. *Sak-i cezrî,* köksap; *-mültasık,* yapışık sap; *-mütehafit,* sarılgan sap; *zâhif,* sürüngen sap. **3.** (Geo.) Kenar.
sakm *A. i.* Hastalık, illet.
saka *A. i.* Artçılar, ordunun gerisinde bulunan asker.
sak Bk. SAKK.
sa'ka *A. i.* Bayılma.
saka' Bk. SAKKA.
sakaf, sakf Bk. SAKF.
sakaleyn *A. i.* **1.** İnsan, cin. **2.** Dünya, ahret. **3.** Arap, Acem. **4.** Ağır, hafif şeyler.
sakalibe *A. i.* İslâvlar.
sakamet *A. i.* Bozukluk, noksanlık, sakatlık.
Sakar *A. i.* Cehennem.
sakat *A. i.* **1.** İşe yaramaz şey. **2.** (*s.*) Bedende bir eksikliği olan. **3.** Yanlış, doğru olmayan.
sakatat *A. i.* **1.** Düşük yerler, eksikler, yanlışlar. **2.** Ciğer, işkembe, baş gibi şeyler.

sakf, sakaf *A. i.* Tavan, çatı, dam.
sâkı *A. i.* **1.** Su veren, su dağıtan. **2.** Kadeh, içki sunan.
sâkıt, sâkıta *A. s.* **1.** Düşen, düşmüş. **2.** Yürürlükten kalkmış, önemi kalmamış. **3.** Düşük, vakitsiz dölyatağından düşen çocuk.
sakib *A. s.* Dökülen, dökülücü.
sakil, sakile *A. s.* **1.** Ağır. **2.** Çirkin.
sakim *A. s.* **1.** Hasta, hastalıklı. **2.** Yanlış. **3.** Söyleyeni gerçek ve sağlam olmayan (hadis).
sakin, sakine *A. s., i.* **1.** Hareketsiz. **2.** Oturan, bir yerin halkından olan. **3.** Durgun. **4.** Kendi halinde.
sakinane *F. zf.* Sessizce.
sakit, sakite *A. i.* Susan, ses çıkarmayan.
sakitane *F. zf.* Sessizce, ses çıkarmayarak.
sakiye *A. i.* **1.** İçki dağıtan kadın. **2.** Su dolabı, su harkı.
sakka *A. i.* Sırtında ya da hayvanla su taşıyan adam, saka.
sakkâk *A. i.* İlâm ve hüccet yazmada usta şeriat mahkemesi kâtibi.
sakl *A. i.* Törpü ile eğeleme.
saky *A. i.* Sulama.
sâl *F. i.* Yıl.
salâ' *A. i.* Cuma namazına ya da cenazeye çağırmak için minarelerde okunan salavat. **2.** Meydan okuma. **3.** Ayrı ayrı mahalle çocuklarının kavgası.
salâbet *A. i.* **1.** Peklik, katılık. **2.** Dayanma, kuvvet.
salâh *A. i.* **1.** İyilik. **2.** Barış, rahatlık. **3.** Dine bağlılık.
salâhiyyet *A. i.* **1.** Yetki. *Adem-i salâhiyyet*, yetkisizlik. **2.** Bir davaya bakılma.
salât *A. i.* **1.** Namaz. **2.** Muhammet peygambere aleyhisselâtü vesselâm, -salâvatullahi aleyh, -sallâllahü aleyhi ve sellem dualarından birini okuma.
salâvat *A. i.* **1.** Namazlar. **2.** Muhammet peygambere edilen dualar.
salb *A. i.* **1.** Asma, darağacına çekme. **2.** Çarmıha germe.
salben *A. zf.* Asarak, darağacına çekerek.
saldide *F. s.* Yaşlı, tecrübeli.
sâle *F. s.* Yıllık, yaşında.
sa'leb *A. i.* Tilki.
sâlhâ *F. i.* Yıllar.
salhorde, salhurde *F. s.* Yaşlı, geçkin.
salib *A. i.* Haç.
sâlib, sâlibe *A. s.* **1.** Kapıp götüren, alan. **2.** Olumsuzlaştıran.
sâlibî *A. s.* **1.** Hıristiyan. **2.** Haçlılardan olan. **3.** (Anat., Bot.) Haç şeklinde olan.
salibiyye *A. i.* (Bot.) Turpgiller.
salif, salife *A. s.* Geçen, geçmiş.
salih, saliha *A. s.* **1.** İyi, yarar. **2.** Yetkisi, hakkı olan. **3.** Din buyruklarına uygun davranan. *Amâl-i saliha*, dince makbul olan işler.
salihat *A. i. c.* Dinin buyurduğu ahlâk ve insanlıkça beğenilebilecek işler.
salik, sâlike *A. s.* Bir yol tutturan, bir yolda giden.
sâlikîn *A. i.* Sâlikler, bir meslek ya da tarikate girmiş olanlar.

salim, salime *A. s.* **1.** Sağ, sağlam. **2.** Noksansız. **3.** Korkusuz, emin olan.
salimen *A. zf.* **1.** Sağ, sağlam, sıhhatte olarak. **2.** Güvenle,
salis, salise *A. s.* Üçüncü.
salise *A. i.* **1.** Sivil rütbelerden üçüncü derece. **2.** Saniyenin altmışta biri.
salisen *A. zf.* Üçüncü olarak.
salname *F. i.* Yıllık.
saltanat *A. i.* **1.** Hükümdarlık, sultanlık. **2.** Bolluk ve zenginlik.
salûs *F. s.* İki yüzlü.
salûsi *F. i.* İki yüzlülük.
salvele *A. i.* Muhammet peygambere edilen dua.
salyane *F. i.* Yılda bir alınan vergi.
sam, samm Bk. SAMM.
sâman *F. i.* **1.** Servet, zenginlik. **2.** Rahat, dinçlik. **3.** Düzen.
samed *A. i.* Pek yüksek, pek ulu (Tanrı).
samedanî, samedaniyye *A, s.* Tanrıyla ilgili.
samedaniyyet *A. i.* Tanrılık.
samem *A. i.* Sağırlık.
samî, samiyye *A. s.* Sam soyundan olan.
sami, samiyye *A. s.* Yüksek, yüce.
sami', samia *A. s., i.* **1.** İşiten. **2.** Dinleyen. **3.** Dinleyici.
samia *A. i.* İşitme yetisi.
samih *A. s.* Cömert.
samiîn *A. i.* Dinleyicller.
samim *A. i.* İç, öz, merkez, göbek.
samimî *A. s.* **1.** Candan, yüreği açık. **2.** İçten. **3.** İçli dışlı, senli benli.
samimiyyet *A. i.* Samimîlik.
sâmin *A. s.* Sekizinci.
saminen *A. zf.* Sekizinci olarak.
samit, samite *A. s.* Sesi çıkmayan, susan.
samm, sam *A. s.* Zehirleyen.
samsam *A. i.* Keskin kılıç.
samt *A. i.* Susma.
samut *A. s.* Az konuşan.
-san *F. s.* «Benzer, andırır» anlamına gelerek birleşik sözcükler yapar. Bk. YEKSAN.
sanaat, sınaat *A. i.* Sanatlar, ustalıklar, hünerler, marifetler.
sanadîk *A. i.* Sandıklar.
sanat *A. i.* Sanat.
sanatger *F. i.* Sanatçı.
sanatkâr *F. i.* Sanatçı.
sanatkârane *F. zf.* Sanatkârca.
sanavber *A. i.* **1.** Çamfıstığı ağacı. **2.** Çamfıstığı kozalağı. **3.** Sevgilinin boyu posu.
sanavberî *A. s.* Kozalak şeklinde, koni biçiminde.
sanavberiye *A. i.* **1.** Kozalaklılar. **2.** (Bot.) İğneyapraklılar.
sanayi *A. i.* Sanatlar, zanaatler. *Sanayi-i nefise*, güzel sanatlar.
sancak *F. i.* (Ask.) Alay bayrağı (söz Türkçe olmakla birlikte, *sancak-ı şerif* gibi birleşik sözcük türetilmiştir.)
sand, sandal *A. i.* Hindistan'dan gelen bir çeşit kuvvetli kereste.
sanduk *A. i.* Sandık.
sanduka *A. i.* Mermer ya da çuha kaplı mezar üstü.
sandukçe *F. i.* Küçük sandık.
sanem *A. i.* **1.** Put. **2.** Güzel kimse.

sani' *A. s.* Yapan, işleyen, yaradan. *Sani-i hakikî*, Tanrı.
sânî, saniye *A. s.* İkinci.
sanih *A. s.* Zihin ve fikirde olup çıkan, fikre doğan.
saniha *A. i.* Çok düşünmeden fikre doğan.
saniye *A. i.* Yarbaylık derecesinde mülkî bir rütbe. **2.** Dakikanın altmışta biri.
saniyen *A. zf.* İkinci olarak, ikinci derecede.
sâr *A. i.* Öc.
sâr *F. i.* Sığırcık kuşu.
-sar *F. e.* Yer bildirerek birleşik sözcükler yapar; *kûhsar*, dağlık yer; *çeşmesar*, çeşmeleri çok olan yer.
sara *F. s.* Halis, katıksız. *Anber-i sara*, hilesiz, katıksız amber.
sar'a *A. i.* Bir sinir hastalığı, tutarak.
sarahat *A. i.* Açıklık, açık anlatım.
sarahaten *A. zf.* Açıktan açığa, açıkça.
sarban *F. i.* Deve sürücüsü.
sarf *A. i.* **1.** Harcama, gider. **2.** Para bozma. **3.** Çevirme, döndürme.
sarfî, sarfiye *A. s.* **1.** Giderle, harcama ile ilgili. **2.** Gramerle ilgili.
sarfiyyat *A. i.* **1.** Harcamalar, giderler. **2.** Vücudun çıkardığı şeyler, salgılar.
sarfiyyun *A. i.* Gramer bilginleri, gramerciler.
sâri, sâriyye *A. s.* **1.** Sarfeden, harcayan. **2.** Değiştiren.
sarih, sariha *A. s.* **1.** Açık. **2.** Belli. **3.** Sade, halis.
sarik *A. s.* **1.** Çalan, hırsızlık eden. **2.** *i.* Hırsız.
sârim *A. s.* Keskin. *Seyf-i sârim*, keskin kılıç.
sarir *A. i.* Gıcırtı, cızırtı. *Sarir-i hame*, kalem cızırtısı.
sarr, sarre *A. s.* Sevindiren, sevinçli.
sarraf *A. i.* Sarraf.
sarrafiyye *A. i.* Sarraflık hakkı.
sarsar *A. i.* Şiddetli, gürültülü rüzgâr.
sa'ter *A. i.* Kekik.
sath *A. i.* **1.** Bir şeyin dış yanı, yüz. **2.** Üstten görünen kısım. **3.** (Geo.) Yüzey. *Sath-ı arz*, yeryüzü.
sathen *A. zf.* Dıştan, dış yüzden.
sathî, sathiyye *A. s.* **1.** Dış yüzeyle ilgili. **2.** Yüzeysel, üstünkörü. *Mesaha-i sathiyye*, yüzölçümü.
sathiyyen *A. zf.* **1.** Dış yüzden, dıştan. **2.** Üstten, sudan
satı', satıa *A. s.* Yükselerek belli olan.
sâtir, satire *A. s.* Örten, kapatan.
satl *A. i.* Tas, küçük leğen.
satr *A. i.* Satır.
satranç *A. i.* Satranç.
satır *A. i.* Satır, büyük bıçak.
satvet *A. i.* Birinin üzerine kuvvet ve şiddetle sıçrama.
savab *A. i.* **1.** Doğruluk, dürüstlük. **2.** *s.* Doğru, dürüst.
savabdide *F. s.* Doğru görülmüş, doğru bulunmuş.
savarif *A. i, ç.* Değişiklikler.
savatır *A. i.* Satırlar, büyük bıçaklar.
savaik *A. i.* Yıldırımlar.
savami' *A. i.* Tekkeler.
savb *A. i.* Yön, taraf.
sa've *A. i.* (Zoo.) Kuyruk sallayan kuşu.

savl *A. i.* Saldırma, atılma.
savlet *A. i.* Şiddetli hücum, saldırma. *Savlet-i seyf ü kalem,* kılıcın ve kalemin saldırısı.
savm *A. i.* Oruç.
savn *A. i.* Koruma.
savt *A. i.* **1.** Ses. **2.** Bağırma.
savt *A. i.* Kamçı, kırbaç.
savtî, savtiyye *A. s.* Sesle ilgili, ses çıkaran harf. *Hurûf-i savtiyye,* sesli harfler.
savtiyet *A. i.* Sesbilimi, fonetik.
-say, -sa *F. s.* Bk. SA.
sây *A. i.* **1.** Çalışma, çabalama, emek. **2.** Geçinmek için iş işleme. **3.** (Hacda Safa ile Merve arasında) Koşma, yürüme.
sayd *A. i.* **1.** Avlama, avlanma. **2.** Av. *Sayd-i mâhî,* balık avı.
saydele *A. i.* Eczacılık.
saydgâh *F. i.* Av yeri, avlak.
saydger *A. F. i.* Avcı.
saye *F. i.* **1.** Gölge. **2.** Koruma, sahip çıkma. **3.** Yardım. *Saye-i bîcân,* cansız gölge; *-medîd,* uzun gölge.
sayeban *F. i.* **1.** Gölgelik. **2.** Koruyan.
sayedar *F. s.* **1.** Gölge veren, gölgesi olan. **2.** Sahip çıkan, koruyan.
sayegâh *F. i.* Gölgelik yer.
sayeküster *F. s.* **1.** Gölge salan, gölge eden. **2.** Koruyan.
sayenişin *F. s.* **1.** Gölgede oturan. **2.** Bir şeyin gölgesine sığınan, korunan.
sayf *A. i.* Yaz.
sayfî, sayfiye *A. s.* Yaza ait. yazla ilgili.
sayfiyye *A. i.* Yazlık, yazlık ev.
sayha *A. i.* Bağırma, nara atma.
sayil *A. s.* Akan, akıcı.
seyis *A. i.* Seyis.
sayruret *A. i.* Olma, edilme, kılınma, bir halden başka bir hale değişme.
sayyad *A. i.* Avcı.
sayyag *A. i.* Kuyumcu.
saz *F. i.* **1.** Çalgı. **2.** Silah. **3.** Sıra, düzen. **4.** Öğrenme, ustalık. **5.** At takımı.
-saz *F. s.* «Yapan, uyduran» anlamıyle birleşik sözcükler yapar. Bk. ÇARESAZ, NASAZ.
sazec *A. s.* Sade.
sazende *F. i.* **1.** Çalgıcı. **2.** Yapıcı, düzeltici.
sazkâr *F. s.* Uygun.
sazkârî *F. i.* Uygunluk.
sealib *A. i.* Tilkiler.
seb', seb'î *A. s.* Yedi.
seb'a *A. s.* Yedi. *Seb'a-i seyyare,* (yedi gezegen) Ay, Merkür, Venüs, Güneş, Jüpiter, Satürn; *acaib-i seb'a-i âlem* (dünyanın yedi şaşılacak şeyi), Babil asma bahçesi, İskenderiye feneri, Rodos heykeli, Çin seddi, Keops piramioi, Halikarnas'taki türbe, Olymp'teki Zeus tapınağı; *Cezair-i seb'a-i Yunaniye,* (Yedi Yunan adası) Ege adaları.
sebahat *A. i.* Suda yüzme.
sebaik *A. i.* Eritilip kalıba dökülmüş madenler, külçeler.
sebak *A. i.* Ders.
sebakamuz *F. i.* Öğretmen.
sebakhân *F. s.* Öğrenci.
sebat *A. i.* Yerinde durma, kımıldamama. *Bîsebat,* sebatsız; *bîsebâtî,* sebatsızlık.

sebaya *A. i.* Esir alınanlar.
sebb *A. i.* Sövüp sayma.
sebbabe *A. I.* Şehadet parmağı. *Sebbabe-geza*, şaşarak parmak ısıran.
sebbah *A. i.* Suda yüzen, yüzgeç, yüzücü.
sebbî *A. i.* Esir edilmiş.
sebeb *A. i.* Neden. *Sebeb-i hayat*, baba; *bilâ sebeb*, sebepsiz, hiç yoktan; *lisebebin*, bir işten dolayı, bir neden etkisiyle.
sebebî *A. s.* Nedenle ilgili.
sebebiyyet *A. i.* Gerektirme.
sebel *A. i.* Göze inen perde.
sebele Bk. SEBLET.
sebelnak *F. i.* Sebel hastalığına tutulmuş.
sebh *A. I.* (Suda) Yüzme.
sebike *A. i.* Eritilip dökülmüş maden parçacı.
sebîl *A. i.* **1.** Yol. **2.** Sebil, su dağıtma yeri. **3.** Parasız dağıtılan su. *Ebnayi sebil*, yolcular; *fi sebilulah*, Tanrı uğruna; *-ibn-i sebil*, yolcu, yolda kalmış kimse.
sebilhane *F. i.* Sebil olarak su dağıtılan yer.
seb'in *A. s.* Yetmiş, 70.
sebiyy *A. s.* Savaşta esir alınmış.
sebk, sebkat *A. i.* **1.** İlerleme. **2.** Yarış kazanan hayvan.
sebk *A. i.* **1.** Bir şeyi eritme, kalıba dökme. **2.** (Ed.) İbarenin tarz ve düzeni.
sebkat *A. i.* Geçme, ilerleme.
seblâ *A. s.* Uzun kirpikli (göz).
seblet *A. i.* Bıyık.
sebt *A. i.* Cumartesi. *Ashab-üs-sebt*, Yahudiler.
sebt *A. i.* Yazma, kaydetme. *Sebt-i defter*, deftere geçirme.
sebû *F. i.* **1.** Testi. **2.** Şarap kabı.
sebu' *A. i* Yırtıcı hayvan
sebuçe *F. I.* Küçük şişe, küçük testi.
sebuh *A. i.* Yüzgeç.
seb'un *A. s.* Yetmiş, 70.
sebük *F. s.* **1.** Hafif. **2.** Çabuk. **3.** Ağırlığı, ağırbaşlılığı olmayan.
sebükbar *F. s.* Yükü hafif, eşyası az olan.
sebûkî *F. i.* Hafiflik, yeynilik.
sebükmagz *F. s.* Hafif beyinli, akılsız.
sebükmagzane *F. zf.* Akılsızca.
sebükmizac *F. s.* Hafif tabiatlı, hoppa.
sebükpâ *F. s.* Ayağına çabuk.
sebükpervaz *F. s.* Çabuk ve ziyade uçan.
sebükrev *F. s.* Çabuk giden.
sebükruh *F. s.* **1.** Tezcanlı. **2.** Zarif, şen olan; (Mec.) lauball.
seby *A. i.* Düşman ülkesinden kadın-erkek esir alma.
sebz *F. s.* Yeşil. *Berk-i sebz*, yeşil yaprak; *hatt-i sebz*, gençlerin sakal ve bıyıktan önce gelen tüyleri.
sebze *F. i.* **1.** Yeşillik. **2.** Yemeği yapılan yeşillik.
sebzevat *F. i.* Zerzevat.
sebzezar *F. i.* Yeşillik olan yer, çayırlık, çemenlik.
sebzfâm *F. s.* Yeşil renkli.
sebzî *F. i.* Yeşillik.
sebzîn *F. s.* Yeşil, rengi yeşil.
sec' *A. i.* **1.** Nesirde yapılan uyak (kafiye). **2.** İbarenin uyaklı olan cümle sonlarının her biri.
secavend *F. i.* Kur'an yazısının üzerine doğru okunmak için konan işaret.

secaya *A. i.* Seciyeler.
secc *A. i.* Akma.
seccade *A. i.* Üzerinde namaz kılınacak küçük halı.
seccadenişîn *F. s.* Seccadede oturan.
seccan *A. i.* Gardiyan, zindancı.
secde *A. i.* Namazda eğilip yüzünü yere sürme. *Secde-i sehv*, namazda yapılan bir yanlış için secdeye varma.
secdegâh, secdegeh *F. i.* Secde edilecek yer.
secencel, secencele *A. i.* Ayna.
seciyye *A. i.* Karakter.
sedab *A. i.* Sedef otu.
sedacet *A. i.* Sadelik.
sedad *A. i.* Doğruluk, doğru ve haklı şey.
sedaya *A. i.* Memeler, *Zatüs-sadaya*, (Zoo.)Memeliler.
sedd *A. i.* **1.** Toprağın kayıp akmasını ya da suyun yayılmasını önlemek için çekilen kalın duvar. **2.** Yer, seki, set, tümsek. *Sedd-i nutk*, susma; *-ramak*, açlıktan ölmeyecek kadar yiyecek içecek.
seddad *A. i.* **1.** Tıpa. **2.** Tampon, cerrah tıkacı.
sedebiyye *A. i.* (Bot.) Sedefotugiller.
sedi, seda *A. i.* Meme.
sedin *A. s.* Etli, gövdeli, semiz (kimse).
sedir *A. i.* Arkalıksız, üstü minderli ve yastıklı kanepe.
seele *A. i.* Dilenciler.
sefahet *A. i.* **1.** Har vurup harman savurma. **2.** Akılsızlık.
sefain *A. i.* Gemiler. *Sefain-i harbiyye*, harp gemileri.
sefalet *A. i.* **1.** Düşkünlük, aşağılık. **2.** Yokluktan çekilen sıkıntı.
sefaret *A. i.* Elçilik, sefirlik.
sefarethane *F. i.* Elçilik konağı, elçilik.
sefeh *A. i.* Akılsızlık.
sefele *A. i.* Aşağı kimseler, alçaklar.
sefen *A. i.* Nasır.
sefer *A. i.* **1.** Yolculuk. **2.** Savaşa gitme, savaş. **3.** Askerin savaşa hazır bulunma hali.
seferber *F. s.* Savaşa gönderilmiş ya da gönderilmek üzere bulunan (asker). Savaşa hazırlanmış (devlet).
sefercel *A. i.* Ayva.
seferî *A. s.* **1.** Seferle, yolculukla ilgili. **2.** Savaş ile ilgili. **3.** Kimi din buyruklarını hafifletici yolculuk ile ilgili.
sefergüzin *F. s.* Yolculuk yapan, yol giden.
seffak *A. s.* Kan dökücü.
sefid, sefîde *F. s.* Ak. *Bahr-i Sefid*, Akdeniz; *sefid ü siyah*, akla kara.
sefidac *F. i.* Üstübeç.
sefih, sefihe *A. s.* İsrafçı, akılsız.
sefil, sefile *A. s.* **1.** Sefalet çeken, yoksul. **2.** Alçak. **3.** Uslu. **4.** (Mec.) Orospu, fahişe.
sefine *A. i.* **1.** Gemi. **2.** Çeşitli konuları olan kitap. *Sefine-i Nuh*, Nuhun gemisi; *sefinet-üş-şuâra*, (Ed.) şiir mecmuası.
sefir *A. i.* Elçi.
sefk *A. i.* Dökme, akıtma. *Sefk-i dima'*, kan dökücülük.

sefl *A. i* Çöküntü, tortu.
seg, sek *F. i.* Köpek, it.
segâh *F. i.* Kürdî ile bûselik arasında musikî makamı.
segban, sekban *F. i.* **1.** (Yeniçeri örgütünde) Hafif asker. **2.** Osmanlı saraylarında av köpeklerine bakan kimse.
seh *F. s.* Üç. 3.
seha' *A. i.* (Anat.) Beyinzarı.
sehab *A. i.* **1.** Bulut. **2.** Karanlık. **3.** Bulut gibi uçuşan böcekler.
sehabe *A. i.* Tek bulut.
sehaî, sehaiyye *A. s.* Beyin zarına ait, onunla ilgili.
sehanet *A. i.* **1.** Kaalınlık. **2.** Sıklık. **3.** Katılık, peklik.
sehavet *A. i.* Cömertlik, el açıklığı.
sehaya *A. i.* Beyinzarları.
seher *A. i.* Uykusuzluk. *İllet-i seher,* uykusuzluk hastalığı.
seher *A. i.* Tanyeri ağarmadan biraz önceki vakit. *Ales-seher,* sabah erkenden.
sehergâh *F. i.* Sabahın erken zamanı.
seherhîz *F. s.* Erkenci, sabahları erken kalkan.
seherî *A. s.* Sabah ve tan zamanıyle ilgili. *Mürg-i seherî,* bülbül.
sehhaka *A.* Sevici kadın.
sehhar, sehhare *A. s.* **1.** Büyücü. **2.** Büyüleyici.
sehl *A. s.* **1.** Kolay. **2.** Sade. *Sehl-i mümtenî,* (Ed.) kolay ve sade göründüğü halde taklidi zor olan söz.
sehlen *A. zf.* Kolaylıkla. *Ehlen ve sehlen,* safa geldiniz.
sehm *A. i.* **1.** Ok. **2.** Pay. **3.** Aksiyon.
sehm *F. i.* Korku.
sehmgîn *F. s.* Korkunç, korkulu.
sehpâ *F. i.* Sehpa, üç ayaklı (masa).
sehşenbih *F. i.* Üçüncü gün, salı.
sehur *A. i.* Sahur.
sehv *A. i.* **1.** Yanlış. **2.** Yanılma. *Sehv-i kalem,* yanlışlıkla yazma; *-mürettip,* dizgici yanlışı.
sehven *A. zf.* Yanlışlıkla, yanılarak.
sehy, sehiy *F. s.* **1.** Doğru, düz. **2.** Fidan gibi (boy).
sekebe *A. i.* (Başta olan) Kepek.
sekb *A. i.* Su dökme.
sekenat *A. i., ç.* Durma(lar), duruş(lar). *Harekât ü sekenat,* (kımıldanmalar ve duruşlar) davranış.
sekene *A. i.* Oturanlar.
sekerat *A. i.* Sarhoşluk. *Sekerat-ül-mevt,* can çekişirken gelen baygınlık, dalgınlık.
sekîne, sekinet *A. i.* **1.** Karar, rahat, dinlenme. **2.** Yürek rahatlığı, kafa dinçliği, inanç.
seklî *A. s.* Çocuğunu kaybetmiş (ana).
sekr *A. i.* Sarhoşluk.
sekran *A. s.* Sarhoş.
sekre, sekret *A. i.* **1.** Sarhoşluk. **2.** Şaşkınlık, şiddet.
sekt *A. i.* **1.** Sesi soluk almadan durdurma. **2.** (Ed.) *sekt-i melih,* nazımda hareke düşüklüğünden ileri gelme ahenk kırıklığı.
sekte *A. i.* **1.** Durma, durgunluk, kesilme. *Sekte-i dimagıyye,* beyin inmesi; *-kalb,*

kalbin durması; *-reeviyye*, akciğere kan hücumu. **2.** Bozukluk, zarar. **3.** Kanın birdenbire durması.

sektedar *F s.* Zarara uğrama.

sel'a *A. i.* Baştaki yarık.

selâm *A. i.* **1.** Selâm. **2.** Barış, rahatlık. *Dâr-üs-selâm*, Cennet, *Medine-üs-selâm*, Bağdat kenti. *Aleyh-is-selâm*, onun üzerine selâmet olsun.

selâmet *A. i.* **1.** Korku ve endişeden uzak olma. **2.** Selâmete çıkma, kurtulma. **3.** İyi sonuç.

selâse *A. s.* Üç.

selâset *A. i.* (Ed.) Kolay ve akıcı anlatış.

selâsil *A. i.* **1.** Zincirler. **2.** Zincirleme giden şeyler. **3.** Sıradağlar.

selâsin, selâsun *A. s.* Otuz.

selâtin *A. i.* Sultanlar.

selb *A. i.* **1.** Kapma, zorla alma. **2.** Kaldırma, giderme.

selben *A. zf.* **1.** Yok ederek. **2.** Yadsıyarak, inkâr ederek.

selbî, selbiye *A. s.* Olumsuzlukla ilgili.

selc *A. i.* Kar.

selcem *A. i.* Şalgam.

selef *A. i.* **1.** Bir yerde başka birinden önce bulunmuş olan kimse. **2.** Eski adam.

selem *A. i.* Peşin para ile veresiye mal alma.

selh *A. i.* **1.** Yüzme, soyma, derisini çıkarma. **2.** Arabî ayının son günü.

selhhane *F. i.* Salhane.

selika *A. i.* Güzel söyleme ve yazma yeteneği.

selîb *A. s.* Soyulmuş, giderilmiş. **2.** Tıraş olunmuş.

selim *A. s.* Kusursuz, sağlam. *Akl-i selim*, sağduyu; *zevk-i selim*, güzel zevk sahibi.

selis *A. s.* Düzgün, akıcı (anlatış).

sell *A. i.* Yavaşça çekip çıkarma, sıyırma. *Sell-i seyf*, kılıç çekme.

selle *A. i.* Sele, sepet.

selle *A. i.* **1.** Davar sürüsü. **2.** Yıkma.

sellebaf *F. i.* Sepetçi.

sellem *A. zf.* «Selâmete erdirsin» anlamıyle dualarda geçer.

selm Bk. SİLM.

selsal *A. i.* Hafif soğuk, tatlı su.

selvâ *A. i.* **1.** Bal. **2.** Bıldırcına benzer bir kuş.

selvet *A. i.* Yürek rahatlığı.

sem *A. i.* Bk. SEMM.

sem' *A. i.* **1.** İşitme. **2.** Dinleme, kulak asma. **3.** Kulak.

semâ *A. i* Gökyüzü.

sema' *A. i.* **1.** İşitme, duyma. **2.** Mevlevî ayinlerinde tarikatta olanların ayakta dönmesi, zikretmesi.

semacet *A. i.* Çirkinlik, kötü görünüş.

semaen *A. zf.* İşiterek.

semahat *A. i.* Cömertlik, elaçıklığı.

semaî, semaiyye *A. s.* 1. Kurala bağlı olmayan, işitilmekle öğrenilen. **2.** (*i.*) Özel makamı olan bir kıtalık şarkı.

semai, semavi *A. s.* Bk. SEMAVİ.

sem'an *A. zf.* **1.** İşiterek. 2. Dinleyerek. *Sem'an ve taaten*, başüstüne.

seman, semaniyye *A. s.* Sekiz.

semanet *A. i.* Semizlik. yağlılık.

semanîn, semanun *A. s.* Seksen.
semavat *A. i.* Gökler.
semavi *A. s.* **1.** Gökle ilgili. **2.** Tanrı işi.
semek *A. i.* Balık.
semen *F. i.* Yasemin. *Berg-i semen*, yasemin yaprağı.
semen, semn *A. i.* Semizlik, yağlılık.
semen *A. i.* Değer, tutar.
semenber *F. s.* Göğsü yasemin gibi beyaz, yasemin göğüslü.
semenbu *F. s.* Yasemin kokulu.
semend *F. i.* **1.** Kula at. **2.** Çevik ve güzel at. *Semend-i name*, kalemi çevik bir ata benzetme.
semender *F. i.* **1.** Ateşte yaşar bir masal hayvanı. **2.** Bir cins su kertenkelesi.
semeni *A. i.* Tereyağı.
semer *A. i.* Yemiş.
semerat *A. i.* **1.** Yemişler, meyveler. **2.** Yararlar, verimler. **3.** Sonuçlar.
semere *A. i.* **1.** Yemiş. **2.** Fayda, kâr. **3.** Sonuç. *Semere-i fuad*, evlât.
semeredar *F. s.* **1.** Yemiş veren. **2.** Verimli, kârlı.
semi' *A. s.* İşiten.
semile *A. i.* **1.** Artmış, artık şey. **2.** Dere içinde kalan su artığı.
semîn *A. s.* Çok değerli, pahalı.
semin *A. s.* Semiz, yağlı.
semir *A. i., s.* Arkadaş.
semiy *A. s.* Adaş, aynı adda olan.
semm *A. i.* Ağu, zehir. *Semm-i katil*, öldürücü etkide zehir; *semm-ül fâr*, sıçanotu.
semmî *A. s.* Zehirli, zehirle ilgili.
semmur *F. i.* Samur.
semmuriyye *A. i.* (Bot.) Susamurugiller.
semn *A. i.* Tereyağı.
semra *A. s.* Esmer.
semt *A. i.* **1.** Yön, taraf, cihet. **2.** (Astr.) Açıklık. *Semt-ikadem*, ayakucu; *semt-ürre's*, başucu.
semuh *A. s.* Çok cömert.
semum *A. i.* Sam yeli.
sena, sina Bk. SİNA.
sena' *A. i.* Överek ve ululayarak niteleme.
senabik *A. i.* At tırnakları.
senabil *A. i.* Başaklar.
senahan *F. s.* Birini öven, metheden.
senakâr *F. s.* Överek ve ululayarak niteleyen.
senakârane *F. s. zf.* Öven biriyle ilgili, öven birine yakışır yolda.
senakâri *F. s.* Öven birine ait.
senaver *F. s.* Öven.
senaverane *F. s.* Birini övenle ilgili.
senaverî *F. s.* Birini övene ait, onunla ilgili.
senaya *A. i.* Öndeki dört diş.
-senc *F. s.* «Tartan, ölçen. değerlendiren» anlamıyle sözcüklere eklenir.
sencab, sincab *F. i.* Sincap.
sencide *F. s.* **1.** Tartılı, ölçülü. **2.** İyi düşünülmüş, tam yerinde (söz).
sendan *A. i.* Örs.
sendanî *A. s.* Örs gibi, örsü andırır.
sene *A. i.* Yıl. *Re's-i sene*, yılbaşı; *sene-i avâm*, kesirsiz yıl (365 gün); *-efren-*

ciyye, efrenci takvimine göre sene; *-kebîse*, artık yıl (dört yılda bir gelen 366 günlük yıl); *-maliyye*, malî yıl.

sened *A. i.* Belgit. *Sened-i adl*, adl senet; *-hâkanî* tapu senedi; *-resmî*, resmî senet.

seneteyn *A. s.* İki yıl.

senevat *A. i.* Yıllar.

senevî, seneviyye *A. s.* Bir yıl içinde olan.

seng, senk *F. i.* Taş. *Seng-i asyâb*, değirmen taşı; *-felâhan*, sapan taşı; *-hârâ*, mermer taş; *-ibret*, Topkapı sarayının ikinci kapısı olan orta kapının önündeki dikili taş (İdam edilenlerin başları bunun üzerine konulup halka gösterilirdi).

sengdil *F. s.* Taş yürekli, acımaz.

sengdilâne *F. zf.* Katı yüreklilere yakışır yolda.

sengîn *F. s.* Taştan olan. *Dil-i sengin*, taştan yürek.

sengistan *F. i.* Taşlık yer.

senglâh *F. i.* Taşlık, taşı çok yer.

sengsar *F. i.* Taşlama.

seniy *A. s.* Yüce, yüksek.

seniyye *A. i.* Öndeki dört tane diş.

senk Bk. SENG.

sepa *F. i.* Sehpa.

seped *F. i.* Sepet.

sepenz *F. i.* Üzerlik tohumu.

sepid *F. s.* Ak.

sepidedem *F. i.* Sabah aydınlığı.

ser *F. i.* **1.** Baş, kafa, kelle. **2.** Baş, başkan. **3.** Tepe, doruk. **4.** Uç, kenar. **5.** Son.

ser- *F. s.* «Baş, başkan» anlamıyle sözcüklerin başına gelerek birleşik sözcükler yapar: *Serkâtip*, başkâtip; *sermuharrir*, başyazar.

sera' **1.** Toprak. **2.** Yeryüzü. *Eyn-es-sıra ves-sureyya*, yer nerede, ülker nerede?; *fevkes-sera*, toprak üstü; *tahtes-sera*, toprak altı.

-sera *F. s.* «Şarkı söyleyen» anlamıyle birleşik sözcükler oluşturur: *Nağme-sera*, türkü, şarkı söyleyen.

serab *F. i.* Ilgım, yalgın, pusarık.

serabil *A. i.* Gömlekler.

serabistan *F. i.* **1.** Serap görünen yer. **2.** Bu dünya.

seraçe *F. i.* Küçük saray, saraycık.

seradik *A. i.* **1.** Saray perdesi. **2.** Padişahın çadırı.

seragaz *F. i.* Baştan başlama.

serah *A. i.* (Eşini) Boşama.

serahenk *F. i.* Orkestra şefi.

serair *A. i.* Gizli şeyler.

seramed *F. s.* Başta gelen, başkan.

serapâ *F. s., zf.* Baştan ayağa, bütün, hep.

seraperde *F. i.* **1.** Bir konağın kapısında ya da harem ile selâmlık arasındaki büyük perde. **2.** Padişah çadırı.

serar *A. i.* Ayın son gecesi.

serarî *A. i.* Cariyeler, odalıklar.

seraser *F. s., zf.* Baştan başa, bütün.

serasime *F. s.* Sersem.

serasimegi *F. i.* Sersemlik.

serasker *F. i.* **1.** Asker, ordu komutanı (Yeniçeri zamanında). **2.** Millî savunma bakanı (Tanzimat'tan sonra).

seraskerî *F. s.* Seraskerlikle ilgili, Millî Savunma Bakanlığına ait. *Bab-i Seraskerî*, Serasker kapısı (İstanbul'da şimdiki Üniversite binası).
seravil *A. i* İç donları.
serây *F. i.* **1.** Saray. *Serây-i âsafî*, sadrazam dairesi; *-hümâyûn*, padişah sarayı. **2.** Büyük konak. **3.** Hükümet konağı.
seraya *A. i.* Düşman üzerine gönderilen asker.
seraydar *F. i.* Ayvaz, yemek ve sofra işlerine bakan kimse.
serayende *F. s.* Şarkıcı, şarkı söyleyen.
serazad *F. s.* Serbest, hür, başı boş.
serb *A. i.* Bağırsakları saran yağ.
serbaz *F. s.* **1.** Korkusuz. **2.** İran'da bir sınıf asker.
serbazi *F. i.* Cesurluk, yiğitlik.
serbeha *F. i.* Baş pahası.
serbend *F. i.* Başa sarılan, bağlanan şey.
serbeser *F. s., zf.* Baştan başa, büsbütün.
serbest *F. s.* **1.** Başı boş, istediği gibi davranan. **2.** Sıkılmayan. **3.** Engelsiz.
serbestane *F. zf.* Serbestçe.
serbeste *F. s.* Başı bağlı ya da örtülü, gizli.
serbestî *F. i.* Serbestlik.
serbestiyet *F. i.* Serbestlik.
serbesücud *F. s.* Secde edici.
serbezemin *F. s.* Başı yere eğilmiş olan.
serbülend *F. s.* Başı yüksek, yüce.
serbülendî *F. i.* Yücelik.
serc *A. i.* Eyer.
serçeşme *F. i.* **1.** Çeşme başı, pınar, su başı. **2.** (Tanzimat'tan önce) Yardımcı askerin parasal işlerine bakan kimse. **3.** Pir, baş.
serçînî *F. i.* Baş pişirici.
serd *F. s.* **1.** Soğuk. *Âb-ı serd*, soğuk su. **2.** Sert. **3.** Kaba, hoyrat.
serd *A. i.* (Sözü) Birbiri ardınca düzgün ve iyi söyleme.
serdade *F. s.* Baş vermiş, baş göstermiş olan.
serdar *F. i.* Asker başı, komutan. *Serdar-i ekrem*, başkomutan; *-galip*, galip komutan.
serdarî *F. i.* **1.** Serdarlık. **2.** *s.* Serdarlığa lâyık, serdarlıkla ilgili.
serdefter *F. s.* Defterin başında yazılı olan, en başta olan.
serdî *F. i.* **1.** Sertlik, kabalık, hoyratlık. **2.** Soğukluk. *Serdî-i heva*, havanın sertliği; *-tabîat*, huy, tabiat sertliği.
seref *A. i.* İsraf.
serefkende *F. s.* Başını eğen.
serefraz, serfiraz *F. s.* Benzerlerinden üstün olan.
serencam *F. i.* **1.** İşin, olayın sonu. **2.** Başa gelen hal.
sereka *A. i.* Hırsızlar.
seretan *A. i.* **1.** Yengeç. çağanoz. **2.** Yenirce hastalığı. **3.** (Astr.) Güneşin haziran 22'de girdiği Yengeç burcu.
serfiraz, serefraz Bk. SEREFRAZ.
serfüru *F. s.* Başeğme, söz dinleme.
serfürubürde *F. s.* **1.** Başeğmiş. **2.** Düşünceye dalmış.
sergerdan *F. s.* **1.** Başı dön-

müş, sersem, şaşkın. 2. Perişan.

sergerdanî *F. i.* Başı dönme, sersemlik.

sergerm *F. s.* Kafası kızmış, kızgın. 2. Sarhoş.

sergeşte *F. s.* Başı dönmüş, sersem, şaşkın.

sergîn *F. i.* Gübre, fışkı.

sergiran *F. s.* Başı ağır, sersem.

sergiranî *F. i.* Sarhoşluk, mahmurluk.

sergüzeşt *F. i.* Serüven, macera.

serhadd *F. i.* Serhat, hudut, sınır.

serhan *A. i.* (Yırtıcı hayvanlardan) Kurt.

serhayl *F. i.* 1. Kervan başı. 2. Baş, başkan.

serhas *F. i.* Eğreltiotu.

serhasiye *A. i.* (Bot.) Eğreltiotugiller.

serheng *F. i.* Çavuş, kavas, yasakçı.

serhoş *F. s., i.* Sarhoş.

serhoşane *F. zf.* Sarhoşça, sarhoş gibi.

seri', seria *A. s.* Çabuk. *Seriül-hareke*, hızlı giden; *seriüz-zeval*, çabuk kaybolan, süreksiz.

serian *A. zf.* Çabuk olarak.

serimu *F. zf.* Kıl kadar.

serir *A. i.* 1. Yatacak yer. 2. Taht.

serirâra *F. s.* Tahtı süsleyen, tahtta oturan.

serire *A. i.* Gizli şey.

serîrî, serîriye *A. s.* Yatırarak hastaya bakma, klinik.

serîriyat *A. i., ç.* 1. Yataklar. 2. Hasta koğuşları, klinikler.

seriyye *A. i.* Düşman üzerine yollanan asker takımı.

serkâr *F. i.* İş başı, müdür, kâhya.

serkâtib *F. i.* (Tanzimat'tan sonra) Mabeyin kâtiplerinin başı, başkâtip.

serkerde *F. i.* 1. (Kötü anlamda) Bir topluluk başı. *Serkerde-i eşkıya*, çete başı. 2. Gönüllü asker başı.

serkeş *F. s.* Başkaldıran, inatçı, dikbaşlı.

serkeşane *F. s., zf.* İnatla, dikbaşlılıkla.

serkeşî *F. i.* İnatçılık, itaatsizlik.

serkûb *F. i.* 1. Başa vurma, başa kakma. 2. Başa vuracak şey.

serlevha *F. i.* Başlık.

serma *F. i.* Kış, soğuk.

sermadide *F. s.* Pek üşümüş, donmuş.

sermaye *F. i.* 1. Anamal, anapara. 2. Bir malın malolduğu değer. 3. Bilgi, ustalık.

sermayedar *F. i.* Sermayesi olan.

sermed *A. i.* Sürekli, daimî.

sermedî, sermediyye *A. s.* Sonu olmayan, baki, sürer durur.

sermediyyet *A. i.* 1. Sürerlik, süreklilik. 2. (Fels.) İlksizlik.

sermest *F. i.* Sarhoş.

sermestî *F. i.* Sarhoşluk.

sermuharrir *F. i.* Başyazar.

sermüneccim *F. i.* Münecciınbaşı.

sername *F. i.* 1. Mektup başlığı. 2. Yazı başlığı. 3. Bir topluluğun başı.

sernigûn *F. i.* 1. Başaşağı olmuş, tersine dönmüş. 2. Talihsiz.

sürnüvişt *F. i.* 1. Alın yazısı. 2. Yazı başlığı.

serpaş *F. i.* Çomak, gürz.
serpençe *F. i.* Kuvvetli, güçlü kimse, zorluk.
serpuş *F. i.* Başlık.
serra *A. i.* Genişlik, bolluk.
serrac *A. i.* Saraç.
serrişte *F. i.* **1.** İpucu. **2.** Tutamak.
serserî *F. s., i.* **1.** Başıboş gezen. **2.** Boş, beyhude söz.
serseriyane *F. zf.* Serserice.
sertab *F. s.* İnatçı.
sertac *F. i.* **1.** Başa giyilen taç. **2.** Çok sevilen, sayılan.
sertaser, serteser *F. s., zf.* Baştan başa, hep, bütün.
sertîz *F. s.* Ucu sivri, keskin.
serv *F. i.* **1.** Servi, selvi. **2.** (Mec.) Sevgilinin boyu posu. *Serv-i âzâd*, çok uzayan düz bir selvi; *-çeman*, naz ve eda ile salına salına yürüyen sevgili; *-nâz* (Mec.) uzun boylu sevgili; *-sehî*, iki daldan oluşmuş selvi; *-serefrâz*, baş çeken, başı yüksek selvi; *-simîn*, ay ışığının denizde yaptığı ışıktan yol.
server *A. s.* Baş, başkan. *Server-i enbiya, -kâinat* (peygamberlerin, kâinatın en ilerdeki kimsesi) Muhammet peygamber.
serverî *F. i.* Başlık, başkanlık, ululuk.
servet *A. i.* Zenginlik, varlık. *İlm-i servet*, sonraları «iktisat» sözüyle karşılanan *économie* karşılığı.
servistan *F. i.* Selvilik.
servnaz *F. i.* Selvilik.
servnaz *F. i.* Dalları yana sarkan selvi.
serzede *F. s.* Baş vurmuş, baş göstermiş.
serzeniş *F. i.* Başa kakma, takaza.
serzenişkâr *F. s.* Başa kakan, çıkışan, sitem eden.
setare, sehtâre *F. i.* **1.** Üç telli saz. **2.** Düzen, uyum.
setîr, setire *A. s.* Gizli, örtülü.
setr *A. i.* Örtme, kapama. *Setr-i avret*, ayıp yerlerini kapama.
settar *A. s.* Örten. *Settar-ül-uyub*, ayıpları (günahları) örten, bağışlayan (Tanrı).
seva, siva *A. s.* Bir, eşit, denk.
sevab *A. i.* **1.** İyi bir davranışa karşı Tanrı ödülü. **2.** Hayırlı davranış.
sevabık *A. i.* Geçmiş şeyler.
sevabit *A. i.* Sabiteler, gök cisimleri, yıldızlar.
sevad *A. i.* **1.** Karalık, karartı. **2.** Yazı, karalama. **3.** Bir kentin çevresi, bağ, bahçe ve bostanlar. *Sevad-i a'zam*, ulu kent; *-sevad-ül-ayn*, gözbebeği; *sevad-ül-kalb*, yüreğin ortasında var sayılan kara benek; *teksir-i sevad*, boşuna yazı yazma.
sevafil *A. i.* Aşağılar, alçaklar.
sevahil *A. i.* Kıyılar.
sevaim *A. i., ç.* Başı boş otlayan hayvanlar.
sevakıb *A. i.* Parlak yıldızlar.
sevakıt *A. i.* Düşükler düşmüşler. *Sevakıt-i fâtiha*, Fatiha suresinde bulunmayan harfler.
sevalif *A. i.* Geçmişler.
sevanih *A. i.* İçe doğan şeyler.
sevatı' *A. i.* Belli ve yüksek olan şeyler.
sevb *A. i.* Giyecek şey.
sevda *F. i.* Sevgi.
sevda' *A. i.* **1.** İnsanı oluştu-

ran dört hılttan biri. **2.** Bu hılttan oluşan düşünce, merak. **3.** Aşk, sevgi. **4.** Aşırı sevgiden doğan bir çeşit hastalık. **5.** İstek, heves.

sevdager *F. s.* **1.** Sevdalı. **2.** Tüccar, bezirgân.

sevda-perest *F. s.* **1.** Tamahkâr. **2.** Pek düşkün, tutkun.

sevdavî *A. s.* **1.** Meraklı, kuruntulu. **2.** Sevda ile ilgili.

sevdazede *F. s.* Sevdalı, âşık.

sevgend *F. i.* Ant, yemin.

seviy *A. i.* **1.** Düz, doğru. **2.** Bir, birlikte.

seviyye *A. i.* **1.** Düzlük, doğruluk. **2.** Birlik, beraberlik. *Ales-seviyye,* eşit olarak; *hem seviyye,* bir düzlükte; *seviyye-i mâ',* su seviyesi; *-zihniyye,* zihin seviyesi.

sevk *A. i.* **1.** Öne katıp sürme. **2.** Bir sonuca bağlama. **3.** Yollama, gönderme. *Sevk-i tabiî,* içgüdü.

sevkıyyat *A. i.. ç.* Asker, yiyecek, içecek, asker eşyası gönderme işleri.

sevr *A. i.* **1.** Öküz, boğa. **2.** (Astr.) Boğa burcu.

sevsaniyye *A. i.* (Bot.) Süsengiller.

sevvab *A. i.* Esvap satan, elbiseci.

seyadet, siyadet *A. i.* Bk. SİYADET.

seyahat, siyahat *A. i.* Yolculuk.

seyelân *A. i.* Akma. *Seyelân-ı dem* (Hek.), kan akma; *-ebyaz,* menî akıntısı; *-üzn,* müzmin kulak iltihabındaki cerahatli akıntı.

seyf *A. i.* Kılıç. *Seyfüddin,* dinin askeri; *Seyfullah,* Tanrının kılıcı, yani askeri.

seyfî, seyfiyye *A. s.* **1.** Kılıçla ilgili. **2.** Kılıç şeklinde.

seyl *A. i.* **1.** Sel. **2.** Şiddetle gelen şey. *Seyl-ül-arim,* Seba kentini batıran büyük sel.

seylâb, seylâbe *F. i.* Sel, su.

seylhîz *F. s.* Taşkın ve coşkun.

seyr *A. i.* **1.** Yürüme, yürüyüş, gitme. **2.** Yolculuk. **3.** Gezme, gezinme. **4.** Eğlenmek için bakma. **5.** Uzaktan bakıp karışmama. **6.** Gezilecek, görülecek şey. *Seyr filmenam,* uyurgezerlik; *seyr-i sefâin,* gemilerin yürümesi (şimdiki Denizbank).

seyran *F. i.* **1.** Gezinme. **2.** Bakıp görme, gözden geçirme.

seyrangâh *F. i.* Seyir yeri, eğlence yeri, gezi.

seyrüsefer *A. i.* Gidiş geliş, trafik.

seyyaf *A. i.* **1.** Kılıçlı. **2.** Kılıççı. **3.** Cellât.

seyyah *A. i.* Gezgin, turist.

seyyâhûn *A. i.* Seyyahlar, turistler.

seyyahatname *A. i.* Yolculuk, gezi yazısı.

seyyal *A. s.* **1.** Akan, akıcı. sıvı. **2.** (Fiz.) Akışkan.

seyyale *A. i.* Su gibi akan şey. *Seyyale-i berkiye,* elektrik akımı.

seyyanan Bk. SİYYAN.

seyyar, seyyare *A. s.* **1.** Gezici, gezginci. **2.** Taşınabilir, portatif. (Gökb.) Gezegen.

seyyiat *A. i.* **1.** Kötülükler. **2.** Suçlar, günahlar. **3.** Kötülük karşılığı çekilenler.

seyyib, seyyibe *A. i.* Dul kadın.

seyyid *A. i.* **1.** Efendi, ağa. **2.** Muhammet peygamberin soyundan olan kimse.
seyyie *A. i.* **1.** Fenalık, kötülük. **2.** Suç, günah.
seza *F. s.* Uygun, yaraşır.
sezabiyye *A. i.* (Bot.) Sedefotugiller.
sezavar *F. s.* Uygun, yaraşır.
sıbag *A. i.* **1.** Boya. **2.** Yaradılış.
sıbg, sıbga *A. i.* **1.** Boya. **2.** Vaftiz. **3.** Din, mezhep.
sıbt *A. i.* Torun.
sıbyan, sübyan *A. i.* Çocuklar.
sıdak, sadak *A. i.* Kadın eşe verilen nikâh parası.
sıddîk, sıddıka *A. s.* Pek doğru, hiç yalan söylemez.
sıdk *A. i.* **1.** Doğruluk, gerçeklik. **2.** Yürek temizliği.
sıfat *A. i.* Sıfatlar. *Sıfât-i adediye*, sayı sıfatları, sayılar; *-istifhamiyye*, soru sıfatları; *-işariyye*, işaret sıfatları; *-mübheme*, belgisiz sıfatlar; *-kıyâsiyye*, bir kurala bağlı olarak oluşan sıfatlar; *-tavsifiyye*, niteleme sıfatları; *-tâyiniyye*, belirtme sıfatları; *-terkibi*, sıfat takımı.
sıfat *A. i.* **1.** Bir şahıs ya da nesnenin geçici hali. **2.** Lakap, ünvan. **3.** Surat. **4.** (Dilb.) Bir şahıs ya da nesnenin geçici hal ve niteliğini gösteren sözcük.
sıfr *A. i.* Sıfır. *Sıfr-ul-yed*, eli boş.
sıhha *A. i. Hıfz-ıs-sıhha*, Sağlık koruma bilgisi.
sıhhat *A. i.* **1.** Gerçeklik. **2.** Sağlamlık. **3.** Doğruluk. **4.** Sağlık.
sıhhî, sıhhiyye *A. s.* **1.** Sağlıkla, sağlamlıkla ilgili. **2.** Hekimliğe ait.
sıhhiyye *A. i.* Hekimlik işleri, sağlık işleriyle uğraşan daire.
sıhhiyun *A. i.* Hekimlerin sağlık koruma işine çok önem veren bölüm.
sıhr *A. i.* Evlenmekle meydana gelen akrabalık.
sıhrî *A. s.* Evlenmeden ileri gelen (akrabalık).
sıhriyyet *A. i.* Evlenmeden ileri gelen akrabalık.
sıkaye *A. i.* Su içecek kap.
sıklet *A. i.* **1.** Ağırlık. *Sıklet-i izafiyye*, cisimlerin bir santimetre küpünün ağırlığı, yoğunluk. **2.** Sıkıntı.
sıkt *A. i.* Ölü düşen çocuk.
sıla *A. i.* **1.** Kentine gitme, akrabasına kavuşma. **2.** Bahşiş, hediye.
sımah *A. i.* Kulak deliği.
sımam, sımame *A. i.* **1.** Tıpa, tıkaç. **2.** Kan damarlarında tıkanıklık yapan kan pıhtısı.
sımt *A. i.* Dizi, diziye konulmuş şey.
sınâat *A. i.* Sanat, zanaat, ustalık, maharet.
sınaî, sınaiyye *A. s.* **1.** Sanatla ilgili. **2.** Doğadan olmayan, yapma; insan yapısı.
sındid *A. i.* ,*s.* Baş, başkan, ileri gelen.
sınf, sınıf *A. i.* Sınıf.
sırat *A. i.* **1.** Yol. **2.** Cehennemin üzerinde kurulmuş pek dar ve zor geçilir köprü. **3.** (Mec.) Çetin ve korkulu yol. *Sırat-i müstakim*, doğru yol, Hak dini.
sırf *A. s.* **1.** Katıksız, halis. **2.**

Büsbütün, baştan aşağı. **3** (*zf.*) Sade, yalnız, ancak.

sırr *A. i.* **1.** Gizli söz, gizli iş. **2.** Tanrı'nın akıl ermeyen hikmeti. *İfşa-yi sırr*, gizli bir şeyi herkese söyleme; *ketm-i sırr*, sır saklama.

sırran *A. zf.* Gizli olarak, gizlice.

sırrî *A. s.* Gizlilikle ilgili.

sıyag *A. i.* Sıygalar, kipler. *Sıyag-i inşaiyye*, dilek kipleri.

sıyagat *A. i.* Kuyumculuk.

sıyâh *A. i.* Bağırmalar, haykırışlar. *Sıyâh-ı mâtem*, matem haykırışları.

sıyam *A. i.* Oruç. *Hal-i sıyam*, oruç hali; *şehr-i sıyam*, oruç ayı (ramazan ayı).

sıyanet *A. i.* Koruma.

sıyasi *A. i.* **1.** Kaleler. **2.** Köşkler. **3.** Sığınacak yerler.

sıyga *A. i.* Kip; fiilin çekiminden oluşan şekillerin her biri. *Sıyga-i ihbariyye*, bildirme kipi; *-iltizamiyye*, istek kipi; *-rabtiyye*, ulaç, bağ-fiil.

sıyt *A. i.* **1.** İyi ün. **2.** Çatırtı, patırtı gibi ses.

si *F. s.* Otuz. *Si vü dü*, otuz iki.

sia *A. i.* Genişlik, bolluk.

siayet *A. i.* Koğuculuk, bir kimseyi başka birine çekiştirme, dedikodu.

sîb *F. i.* Elma. *Sîb-i zenahdan*, sevgilinin çenesi.

siba' *A. i.* Yırtıcı hayvanlar, canavarlar.

sibâb *A. i.* Sövme, küfretme.

sibak *A. i.* **1.** Bir şeyin üst tarafı, geçmişi. **2.** Bağ, bağlantı. *Siyak ü sibak*, sözün gelişi.

sical *A. i.* Büyük, dolu su kovaları.

sicill *A. i.* **1.** Resmî belgelerin kaydedildiği kütük. **2.** Görevlilerin her türlü durumlarının geçirildiği dosya.

sicn *A. i.* **1.** Zindan. **2.** Cezaevi. **3.** Tomruk.

sidre *A. i.* Arabistan kirazı.

sidrenişinan *F. i.* Sidre'de bulunan melekler.

sifad *A. i.* Hayvanların çiftleşmesi.

sifal, sifale *F. i.* Topraktan yapılmış (çanak çömlek gibi) şey.

sifalin *F. i.* Çanak, çömlek.

sifariş *F. i.* Ismarlama, sipariş.

sifle *A. s.* Alçak, terbiyesiz.

siflekâm *F. s.* Bayağıların işine yarayan.

sifleperver *F. s.* Bayağı, alçak kimseleri kullanan.

sifr *A. i.* **1.** Kitap, yazılmış şey.

sigaar *A. i.* Küçükler.

sigâl *F. i.* Düşünme. *Bedsigâl*, kötü düşünceli; *niksigâl*, iyi düşünen.

sigâliş *F. i.* Düşünüş.

sigar *A. i.* Küçüklük. *Sigar-i sinn*, yaş küçüklüğü.

sîh *F. i.* Demir şiş.

siham *A. i.* Oklar.

sihan, sahn *A. i.* Kalınlık, içi boş şeyin kalınlığı.

sihr *A. i.* **1.** Büyü. **2.** Büyü kadar etkili şey, fettanlık. **3.** (Ed.) *Sihr-i helâl*, helâl olan büyücülük.

sihramiz *F. s.* Büyü gibi, üstün etkili.

sihirbaz *F. s., i.* Büyücü.

sihirbazane *F. zf.* Büyücülükle, büyücü gibi.

sihrî *A. s.* Büyü ile ilgili.

sikke *A. i.* **1.** Para üzerine

vurulan damga. 2. Damgalanmış para. 3. Düz sokak, düz yol.

sikkezen *F. i.* Para kesen usta.

sikkin *A. i.* Bıçak.

sîl *F. i.* Sel.

sil'a *A. i.* 1. Bedende olan ur. 2. Ticaret malı. 3. Sülük.

silâh *A. i.* Savaş aygıtı.

sîlî *F. i.* Tokat, şamar.

silk *A. i.* 1. İplik. 2. Dizi, sıra. 3. Sıra, tertip. 4. Yol, tutulan yol, meslek.

sill *A. i.* Verem.

sils *A. s.* 1. Kolay, hafif. 2. Yumuşak. *Sils-il-bevl*, sidiğini tutamama hastalığı.

silsile *A. i.* 1. Zincir, zincirleme olan şey. 2. Art arda gelen şeylerin oluşturduğu sıra. 3. Sıradağ. 4. Seri, dizi. 5. Soysop, ocak.

silsilename *F. i.* Ünlü kimselerin silsilesini gösterir cetvel.

sîm *F. s.* 1. Gümüşten. 2. Sırmadan.

sima *A. i.* Kimse. 2. Yüz, çehre, beniz.

sima' *A. i.* 1. Çalgı dinleme, çalgılı tören.

simab *F. i.* Cıva.

simar *A. i.* Yemişler.

simat *A. i.* Damgalar, işler.

simat *A. i.* 1. Sofra. 2. Yemek.

simber *F. s.* Göğsü gümüş gibi ak.

sime *A. i.* 1. Nişan, iz. 2. Damga. 3. Şema.

simhak *A. i.* (Anat.) Kemikleri örten ince deri.

sîmîn *F. s.* 1. Gümüşten. 2. Gümüş gibi ak, gümüş gibi saf.

sîmkeş *F. i.* Haddeden gümüş tel çeken sanatçı.

sîmsar *A. i.* Simsar, komisyoncu.

simsim *A. i.* Susam.

sîmten *F. s.* Gümüş bedenli.

Simürg *F. i.* Kaf dağında bulunduğu söylenen masal kuşu, Anka.

simya *A. i.* Eski kimya.

sîn *A. i.* 1. Osmanlı alfabesinin on beşinci harfi; ebcet hesabında altmış sayısının simgesidir. *Sin-i mühmele*, «sîn» harfinin bir adı.

sin Bk. SİNN.

sina' *A. i.* Çeşitleri olan bir ot. *Sina-i Mekki*, (sürgün için kullanılan) sinameki.

sincâb *F. i.* Sincap, teyin, çökelez.

sincerf *A. i.* Sülüğen boya.

sindan, sendan *A. i.* Örs.

sîne *A. i.* 1. Göğüs. 2. Yürek. *Sine-i billûr*, çok beyaz göğüs; *-hırs*, hırs dolu göğüs, yürek; *-pür-kine*, kin ile dolu yürek; *-sâf*, lekesiz (bembeyaz) göğüs; *-sîmîn*, gümüş beyazlığında göğüs.

sine *A. i.* Uyuklama, uyku başlangıcı.

sîneçak *F. s.* Göğsü, yüreği yaralı.

sînesaf *F. s.* Sarılıp kucaklaşmış.

sînesuz *F. s.* Yürek yakan, insanı çok acındıran.

sinezen *F. s.* Göğüs döven.

sinh *A. i.* (Dişlerin gömülü olduğu) Yuva.

sinîn *A. i.* Yıllar. *Sinîn-i salife*, geçen yıllar.

Sînîn *A. i.* Tur-ı Sina.

sinn *A. i.* 1. Diş. *Cezr-üs-sinn*, diş kökleri; *inficâr-ı sinn*,

ağızda ilk dişlerin çıkışı; *lebb-üs-sinn*, dişin hassas olan kısmı; *unk-üs-sinn*, dişin kökü ile etten dışarı çıkan kısmı arasındaki yer.

sinnen *A. zf.* Yaş bakımından, yaşça.

sinnevr *A. i.* Kedi.

sinnî *A. s.* Dişle ilgili.

sipah, sipeh *F. i.* **1.** Asker. **2.** Ordu.

sipahdâr *F. i.* En büyük asker, serasker.

sipahî *F. i.* **1.** Timar sahibi süvari askeri. **2.** Süvari ocağı. **3.** Ata iyi binen.

-sipar, -süpar *F. s.* «Veren, feda eden» anlamında birleşik sözcükler yapar: *cansipar*, canını feda eden.

sipariş *F. i.* **1.** Ismarlama. **2.** Bir işi bir başkasının sorumluluğuna bırakma; devretme.

sipas *F. i.* Şükretme, yetinip dua etme. *Hamd ü sipas*, Tanrıya şükür.

sipasgüzar *F. s.* Şükreden.

sipeh, sipah *F. i.* **1.** Asker. **2.** Ordu.

sipehbed, sipehbüd *F. i.* Başkomutan.

sipehdar *F. i.* Başkomutan.

sipehdarî *F. s.* Başkomutanlıkla ilgili.

sipehsalâr *F. i.* Başkomutan.

sipehsalarî *F. s.* Başkomutanlıkla ilgili.

sipenc *F. i.* **1.** Konaklama yeri. **2.** Dünya. *Saray-i sipenc*, dünya.

sipend *F. i.* Üzerlikotu.

siper *F. i.* **1.** Kalkan. **2.** Arkasına saklanılacak şey. *Siper-i saika*, paratoner; *siper-i şems, şems-i siper*, şapka kenarı.

siperde, sipürde *F. s.* Ismarlanmış, sipariş edilmiş.

sipergam *F. i.* Fesleğen.

sipihr *F. i.* **1.** Gök. **2.** Talih.

sîr *F. s.* **1.** Tok, doymuş, kanmış. **2.** Sarmısak. *Dilsir*, yüreği tok, kanmış.

sîrab *F. s.* **1.** Suya kanmış. **2.** **2.** Taze, sulu. *Gül-i sîrab*, taze gül; *sünbül-i sîrab*, sümbül.

sirac *A. i.* Işık, kandil.

sirâce *A. i.* (Hek.) Sıraca hastalığı.

sirayet *A. i.* Geçme, bulaşma, yayılma, dağılma.

sirbal *A. i.* Gömlek.

siret Bk. SİYRET.

sirişk *F. i.* Gözyaşı.

sirişt *F. i.* Yaradılış, huy, tabiat.

sirişte *F. s.* Yuğurulmuş.

sirkat *A. i.* Hırsızlık, çalma, çalınma.

sirke *F. i.* Sirke. *Sirke-i dihsale* (on yıllık sirke), kin, düşmanlık.

sirkefurûş *F. s.* **1.** Sirke satan, sirkeci. **2.** (Mec.) Ekşimiş yüzlü.

sirkencübin *A. i.* Bk. SİRKENGEBİN.

sirkengebîn *F. i.* Ekşi bal şerbeti.

sitad *F. i.* Alma, alış. *Dâd ü sitad*, alım satım.

sitâm *F. i.* Altın ve gümüşle işlemeli at başlığı.

-sitan *F. s.* «Alan, alıcı» anlamıyle birleşik sözcükler yapar. *Cansitan*, can alan.

-sitan, -stan *F. s.* Yer adı yapmaya yarayan ek. *Gülistan*, güllük, gül bahçesi; *neyistan*, kamışlık, sazlık.

sitare *F. i.* Yıldız. *Sitare-i rahşân*, parlak yıldız.

sitâyiş *F. i.* **1.** Övme, övüş. **2.** (*s.*) Öven.
sitâyişkâr *F. s.* Metheden, öven.
sitâyişnâme *F. i.* (Ed.) Methiye.
sitebr *A. i.* Kalın, kaba.
sited *F. i.* Bk. SİTAD.
sitem *F. i.* **1.** Haksızlık, zulüm. **2.** Eziyet. **3.** Çıkışma.
sitemdide *F. s.* Haksızlık görmüş, zulme uğramış.
sitemger *F. s.* Haksızlık eden, zulmeden.
sitemkâr *F. s.* Zulüm ve haksızlık eden.
sitemkeş *F. s.* Zulüm ve haksızlık eden.
sitiz, sitize *F. i.* Kavga, çekişme. *Pürsitiz,* çok kavgacı.
sitizecû *F. s.* Kavga arayan.
sitizekâr *F. s.* Kavgacı.
sitr *A. i.* **1.** Perde. **2.** Örtü.
sitt *A. s.* Altı (6).
sitt *A. i.* Kadın.
sitte *A. s., i.* **1.** Altı (6). **2.** Altılık. *Sitte-i sevr,* güneşin Boğa burcunda bulunduğu nisan ayında altı günlük fırtına; *rüsum-i sitte,* Osmanlı yönetiminde Düyun-i Umumiye'ye bırakılmış altı vergi.
sittî *A. i.* «Benim hanımım!» anlamına bir ünlem.
sittîn, sittûn *A. s.* Altmış (60).
sittur *A. i.* Perdeler, örtüler.
siva, seva *A. s.* Bir, eşit.
siva *A. i.* Başka, gayrı. *Masiva,* yaratıklar.
sivar *A. i.* Bilezik. *Sivâr-ı zerrîn,* altın bilezik.
siyab *A. i.* Giyecekler.
siyadet *A. i.* **1.** Efendilik, sahiplik. **2.** Seyyitlik, peygamber soyundan olma.
siyah, siyeh *F. s.* Kara.
siyahat *A. i.* Bk. SEYAHAT.
siyahî *A. s.* Zenci, kara (adam).
siyak *A. i.* **1.** Sözün gelişi. **2.** Tarz, üslup.
siyakat *A. i.* **1.** Binek hayvanı arkasından sürme. **2.** Eskiden defterlere yazılan çengelli, çarpık, noktasız yazı. *Siyâkat vavı,* (Mec.) Kambur.
siyaset *A. i.* **1.** Ülke yönetimi. **2.** Ceza, idam cezası. **3.** Politika. **4.** Diplomatlık. *Erbab-ı siyaset,* siyaset adamları.
siyaseten *A. zf.* Siyaset bakımından, diplomatlıkça.
siyasetgâh *F. i.* İdam edilecek kimselerin öldürüldüğü yer.
siyasî, siyasiyye *A. s.* **1.** Siyaset gereğinden olan. **2.** Diplomatça olan.
siyasiyyat *A. i.* Politika işleri.
siyasiyyun *A. i.* Politikacılar, diplomatlar.
siyeh *F. i.* Kara.
siyehbaht *F. s.* Kara talihli.
siyehdil *F. s.* Kötü yürekli.
siyehfâm *F. s.* Karaya boyanmış, kara renkli.
siyehkâr *F. s.* Günaha girmiş.
siyehmest *F. s.* Fazla sarhoş.
siyehpuş *F. s.* Karalar giyinmiş.
siyehruz *F. s.* Talihsiz.
siyemma *A. zf.* «Hele, hususiyle, her şeyden önce» anlamlarına gelir.
siyer *A. i.* **1.** Yollar, gidişler. **2.** Konusu Muhammet peygamberin hayatı olan kitap. **3.** *Ehl-i siyer,* Muhammet peygamberin hayatını yazan kimse.
siyret *A. i.* Huy, tabiat, ahlâk, yaşam öyküsü.

siyyan *A. i.* Eşit.
sof, suf *A. i.* **1.** Yün, **2.** Yün dokuması.
soffa, suffa *A. i.* **1.** Sofa. **2.** Peyke. **3.** Bahçelerde oturacak set.
sofî, sufi Bk. SUFİ.
sohbet *A. i.* Görüşüp konuşma.
su' *A. i.* Kötülük, fenalık. *Su-i ahlâk*, ahlâk kötülüğü, kötü ahlâk; *-hal*, hal durum kötülüğü; *-hareket*, davranış kötülüğü; *-hazm*, sindirim bozukluğu; *-istimal*, kötüye kullanış; *-kast*, cana kıymaya hazırlanma; *-muamele*, kötü davranış; *-niyet*, kötü, bozuk niyet; *-telâkki*, kötüye çekme; *-teşekkül*, vücut yapısındaki kötü kuruluş; *-zan*, kötü sanma; *su-il-kinye*, genel halsizliğe yol açan sürgün.
sû, suy *F. i.* Yan, taraf.
suada *A. i.* Kutlu kimseler.
sual *A. i.* **1.** Sorma, soruşturma. **2.** Sorulan nesne. **3.** Dilenme, dilencilik.
suâl *A. i.* Öksürük. *Suâl-i dikî*, boğmaca öksürüğü.
su'ban *A. i.* Su yolları.
su'ban *A. i.* Büyük yılan, ejderha.
subesu *F. zf.* Taraf taraf, her tarafa, har yana, her yanda.
subh *A. i.* **1.** Sabah, sabah vakti. **2.** Tan zamanı. *Subh-i kâzib*, tan atmadan önceki geçici aydınlık; *-sadık*, tanyerinin ağarması.
subhdem *F. zf.* Sabah zamanı, sabahleyin erken.
sud *F. i.* Fayda, kâr, kazanç. *Bisud*, faydasız, yaramaz; *çisud*, neye yarar.
suda' *A. i.* **1.** Baş ağrısı. **2.** Rahatsız etme, sıkıntı verme.
sude *F. s.* **1.** Sürmüş, sürülmüş. *Ruhsude*, yüzünü sürmüş. **2.** Ezilmiş, dövülmüş.
sudg *A. i.* Şakak.
sudgî *A. s.* Şakakla ilgili.
sudmend *F. s.* Kazançlı, kârlı.
sudur *A. i.* **1.** Göğüsler. **2.** Sadrazamlar. **3.** Kazaskerler.
sudur *A. i.* Meydana çıkma.
suf, sof *A. i.* **1.** Yün, yapağı, ibrişim. **2.** Yünden yapılma dokuma.
sufar *F i.* İğne deliği.
suffe, soffe *A. i.* Sofa.
sufî *A. i., s.* **1.** Sofu. **2.** Tasavvuf ehli.
sufiyye *A. i.* Tasavvufçuluk.
sufiyyun *A. i.* Tasavvufla uğraşanlar.
sufret, safret *A. i.* **1.** Sarı renk. **2.** Beniz solukluğu.
sufuf *A. i.* Saflar, sıralar.
sugra *A. s.* **1.** Daha küçük. **2.** (Mant.) Küçük önerme.
suhan *F. i.* Törpü. *Suhan-i ruh*, ruh törpüsü.
suhuf *A. i.* **1.** Sayfalar. **2.** Tanrı buyrukları.
suhte *F. s.* Yanmış, tutuşmuş.
suhur *A. i.* Kayalar, külteler.
suk *A. i.* Çarşı, pazar. *Suk-i sultanî*, mezat yeri.
suka *A. i.* Çarşılı, çarşı adamı, esnaf.
sukata *A. s.* Kırıntı, döküntü, artık. *Sukataçin*, artık toplayan.
sukbe, sakbe *A. i.* Delik.
sukî *A. i.* **1.** Çarşı, pazarla ilgili. **2.** Çarşılı, pazarlı.
sukubat *A. i.* Delikler.
sukuf *A. i.* Çatılar, damlar.

sukûk *A. i.* Şeriat mahkemesinden verilen ilâmlar, beratlar, hüccetler.
sukut *A. i.* **1.** Aşağı inme, düşme. *Sukut-ı hakk,* hakkın düşmesi. **2.** Sarkma. **3.** Büyük bir görevden ayrılma. **4.** Çocuğun eksik ya da ölü olarak doğması. 5. Yaprak dökümü.
sul'a *A. i.* **1.** Başın kılsız yeri. **2.** Kılları dökülmüş baş tepesi.
sulb *A. i.* **1.** Omurga kemiği. **2.** Döl.
sulb *A. s.* **1.** Katı, sert. **2.** (Fiz.) Katı. **3.** Taş gibi.
sulbî *A. s.* Birinin sulbünden gelme.
sulbiyyet *A. i.* **1.** Katılık, sertlik. **2.** Cisimlerin katı hali. **3.** Duygusuzluk, taş gibi olma.
suleha *A. i.* Salih, iyi, yarar, günah işlemeyen kimseler.
sulh *A. i.* **1.** Barış. **2.** Rahatlık. **3.** Uyuşma, uzlaşma.
sulhamiz *F. s.* Barıştırıcı, ara bulucu.
sulhan *A. zf.* Barış yoluyle.
sulhî, sulhiyye *A. i.* Barışla ilgili.
sulhname *F. i.* Barış kâğıdı.
sulta *A. i.* Yetke, otorite.
sultan *A. i.* **1.** Hükümdar. **2.** Hükümdar ailesinden (anne, kız kardeş, kız çocuk).
sultanî, sultaniyye *A. s.* Hükümdarla ilgili. *Mekâtib-i sultaniyye,* liseler; *Mekteb-i Sultanî,* Galatasaray lisesi.
summ *A. s.* Sağırlar.
sumak, summak *A. i.* Somak.
sumul, samul *A. i.* **1.** Sertlik. katılık. **2.** Diklik.
sun' *A. i.* **1.** (Eser) yapma, yapış. **2.** Etki, güç. *Sun'-i bedi',* güzel eser; *-beşer,* insan işi.
sunî *A. s.* Yaradılıştan olmayan, uydurma, yapma.
sunûf *A. i.* Sınıflar. *Sunuf-i âliye,* yüksek sınıflar.
sur *A. i.* **1** Büyük boynuzdan boru. **2.** Kıyamet günü İsrafil'in üfleyeceği boru.
sur *A. i.* Kale duvarı.
sur *A. i.* Düğün.
surah *F. i.* Delik.
surahi *A. ı.* Sürahi.
sure *A. i.* Kuran'ın 114 bölümünden her biri.
suret *A. i.* **1.** Görünüş, biçim. **2.** Yazı ya da resim kopyası. **3.** Biçim, yel. *Suret-i hâl,* hâlin nasıl olduğu; *-tesviye,* çözüm yolu.
sureta *A. zf.* Görünüşte.
suretnüma *F. s.* Meydana gelen, oluşan, yüz gösteren.
suretperiz *F. s.* Meydana çıkan, biçimlenen.
suretyab *F. s.* Biçimlenen, meydana çıkan.
surî *A. s.* Görünürde olan, içten olmayan.
surre *A. i.* **1.** Para kesesi. **2.** Padişah tarafından Mekke ve Medine'ye hac zamanlarında gönderilen para ve eşya.
sus *A. i.* Miyan kökü.
sus *F. i.* **1.** Güve. **2.** Kurtçuk.
susam *A. i.* Susam.
susen *A. i.* Susam çiçeği.
susmar *F. i.* Kertenkele.
sutu' *A. i.* **1.** Yükselme, yukarı çıkma. **2.** Belli olma, görünme.
sutuh *A. i.* Yüzeyler.
sutur *A. i.* Satırlar.

suubet *A. i.* Güçlük, zorluk.
suud *A. i.* Yukarı çıkma.
suver *A. i.* Suretler. *Suver-i âlem,* âlemin suretleri.
sûz *F. i* Yanma, tutuşma. *Sûz-i ciger,* ciğer yanıklığı; *sûz u güdâz,* yanıp yakılma; *sûz ü tâb-ı girye,* ağlamanın ateşi ve harareti.
-sûz *F. s.* «Yakan, yakıcı» anlamıyle sözcüklere denir.
suzan *F. s.* 1. Yakan. 2. Yanan.
suzen *F. i.* İğne.
suzende *F. s.* Yakan.
suziş *F. i.* 1. Yanma, yakma. 2. Dokunma, etki yapma. 3. Yürek yanması, büyük acı.
suznak *F. i.* 1. Bir musiki makamı. 2. (*s.*) Yakan. 3. Dokunaklı.
sübai *A. s.* 1. Yedili. 2. Yedilik.
Sübbuh *A. i.* Tanrı.
sübha *A. i.* 1. Doksan dokuzlu tespih. 2. Tespih tanesi. *Sübha-i zâkir,* zikir eden kimsenin tespihi. *Sübha-i tesbih,* tespih tanesi.
sübhakeş *F. s.* Tespih çeken.
sübhan *A. i.* Tanrı. *Süphanallah,* Tanrıyı takdis ve tenzih ederim.
sühhanî *A. s.* Tanrı ile ilgili.
sübhaşümar *F. s.* Tespih çeken.
sübu', süb *A s.* Yedide bir.
sübut *A. i.* Meydana çıkma.
sübül *A. i.* Yollar.
sübyan Bk. SIBYAN.
sücud *A. i.* Namazda yere kapanma.
sücun *A. i.* Zindanlar.
südâsî *A. s.* 1. Altıl. 2 Altılık.
südde *A. i.* 1. Kapı, eşik. 2. (Biyo.) Tutkunluk.
südüs *A. i.* Altıda bir.
süfeha *A. i.* Sefihler.
süfelâ *A. i.* Sefiller.
süfera *A. i.* Elçiler.
süfl *A. i.* 1. Çöküntü, tortu. 2. Çıkartı.
süflâ *A. s.* Pek aşağı.
süflî, süfliye *A. s.* 1. Aşağıda bulunan. 2. Alçak, bayağı, değersiz. *Hidemat-ı süfliye,* çöpçülük, süprüntücülük gibi şeyler. 3. Kılıksız. 4. (Astr.) Arz ile güneş arasında bulunan Utarit ile Venüs gezegenleri.
süflî *A. s.* Tortu ve çıkartıya değgin.
süfliyyat *A. i.* (Tas.) Dünya ile ilgili bayağı işler.
süfliyyet *A. i.* Süflilik, bayağılık.
sufte *F. s.* Delinmiş.
süfuf. sefuf *A. i.* Toz halinde ilaç.
süfün *A. i.* Gemiler.
sügur *A. i.* Sınırlar.
Süha *A. i.* Büyükayı yıldızı takımından en küçük yıldız.
sühan *F. i.* Söz.
sühanârâ *F. s.* Düzgün söyleyen.
sühançîn *F. s.* Dedikoducu.
sühandân *F. s.* Güzel söz söyler, söz bilir.
sühangû *F. s.* Söz söyleyici, söz söyleyen.
sühanperdaz *F. s.* Güzel, düzgün söz söyleyen.
sühanrân *F. s.* Güzel söyleyen.
sühansenc *F. s.* Söylediğini iyice tartıp düşünen.
sühanserâ *F. s.* Ahenkli söz söyleyen.
sühanşinas *F. s.* Söz bilir, söz değerini ayırt edebilir.
Süheyl *A. i.* Parlak yıldızlardan biri.

sühulet *A. i.* **1.** Kolaylık. **2.** Kolaylık aracı. **3.** Yavaşlık. **4.** Elverişli.
sühuletbahş *F. s.* Kolaylık veren, kolay kullanılır.
sühunet *A. i.* Sıcaklık.
sükalâ *A. i.* Ağırlar, çirkinler, kabalar, sözü sohbeti çekilmeyen kimseler.
sükâra *A. i.* Sarhoşlar.
sükkân *A. i.* Oturanlar. *Sükkân-ı belde,* kent sakinleri; *-hane,* hane sakinleri.
sükker *A. i.* Şeker.
sükkeri *A. i., s.* **1.** Şekerden yapılma tatlı. **2.** Şekerle ilgili.
sükna *A. i.* Oturulan yer.
sükub *A. i.* Delikler.
sükûn *A. i.* Durgunluk, dinme, dinginlik.
sükûnet *A. i.* **1.** Durgunluk, dinginlik.
sükûnetyâb *F. s.* Durgunlaşan, duran.
sükût *A. i.* Susma, lakırdı söylememe.
sükûti *A. s.* Sessiz, suskun.
süla' *A. i.* Diken.
sülâf, sülâfe *A. i.* Şarap.
sülâle *A. i.* Soy, oğullar, torunlar.
sülâmî *A. i.* Parmak kemiği.
sülâsî *A. i.* Üçlü.
sülhafiyye *A. i.* (Zoo.) Kaplumbağalar.
süllâf *A. i.* Önceller.
sülle *A. i.* **1.** İnsan topluluğu, kalabalık. **2.** Çok para.
süllem *A. i.* **1.** Merdiven. **2.** Kulak içindeki boşluk.
sülûc *A. i.* Karlar.
sülûk *A. i.* **1.** Bir yola girme. **2.** Özel bir gruba katılma. **3.** (Tas.) Dervişlik yoluna, bir tarikate girme.
sülüs *A. s., i.* **1.** Üçte bir. **2.** Bir tür yazı.
sülüsan, sülsan *A. s.* Üçte iki.
süm *A. i.* Sarmısak.
süm *A. i.* Toynak.
süm'a *A. i.* Göstermecilik.
sümmak *A. i.* Somak.
sümmettedarik *A. s., zf.* Sonradan uydurma.
sümpare *F. i.* Zımpara.
sümre, sümret *A. i.* Esmerlik, karayağızlık.
sümuhat *A. i.* Eli açıklık, cömertlik.
sümum *A. i.* Zehirler, ağılar.
sümün *A. s.* Sekizde bir.
sümüvv *A. i.* Yükseklik, (*s.*) yücelik.
sünai *A. s.* İkili.
sünbük *A. i.* Attırnağı, toynak.
sünbül *F. i.* **1.** Sümbül. **2.** (Mec.) Güzellerin saçı.
sünbüle *A. i.* **1.** Başak. **2.** (Astr.) Güneşin ağustosta girdiği Başak burcu.
sündüs *A. i.* Eski, değerli bir kumaş çeşidi.
sünen *A. i.* Sünnetler.
sünnet *A. i.* **1.** İyi ahlâk. **2.** Muhammet peygamberin sözleri, işleri. *Ehl-i sünnet,* Şiâ'nın dışındaki islâm mezheplerine mensup olan çoğunluk.
Sünnî *A. i., s.* Ehl-i sünnetten olan.
sünuh *A. i.* Akla, hatıra gelme.
sünuh *A. i.* Sağlam ve emin olma.
süradik *A. i.* **1.** Saray perdesi. **2.** Padişahın büyük çadırı.
-sür'at *A. i.* Çabukluk. *Sür'at-i intika',* kavrama çabukluğu; *-seyr,* gidiş hızı.

Süreyya *A. i.* **1.** Ülker yıldızı. **2.** Asılmış avize.
sürfe *A. i.* (Biyo.) Kurtçuk, tırtıl, böcek.
sürh *F. s., i.* **1.** Kırmızı. **2.** Kırmızı mürekkep.
sürhab *F. i.* **1.** Kırmızı su. **2.** Bir çeşit ördek.
sürhî *F. i.* Kırmızılık.
sürhser *F. i.* Kızılbaş.
sürm *A. i.* Kalın bağırsağın alt kısmı.
sürme *F. i.* Sürme.
sürna *F. i.* Zurna.
sürr *A. i.* Yeni doğmuş çocuğun kesilen göbeği.
sürrak *A. i.* Hırsızlar.
sürre *A. i.* Göbek.
sürrî *A. s.* Göbeğe ait, göbekle ilgili.
sürub *A. i.* İçyağları.
süruç *A. i.* Eyerler.
sürud *F. i.* Şarkı, türkü.
sürur *A. i.* Sevinç.
süruş *F. i.* **1.** Melek. **2.** (Tanrı haberi ulaştıran) Cebrail.
Süryanî *A. s., i.* Eski Suriye halkından olanlar.
süs *F. i.* Güve.
süst *F. s.* Gevşek, sölpük.
süstî *F. i.* Gevşeklik.
sütre *A. i.* Perde, örtü, *Sütre-i beyzâ*, beyaz perde; *-hadra*, yeşil perde.
sütude *F. s.* **1.** Övülmüş. **2.** Övülmeye değer.
sütuh *F. s.* Yorgun, bezgin.
sütun *F. i.* **1.** Direk. **2.** Gazete sayfasının yukardan aşağı olan bölümlerinden her biri, kolon.
sütur *F. i.* Binek ve yük hayvanı.
sütur *A. i.* Örtüler, perdeler.
sütur *A. i.* Satırlar.
sütüre *F. i.* Ustura.
sütürg *F. i.* **1.** Büyük, iri. **2.** Kuvvetli. **3.** Kızgın.
süul *A. i.* Et beni.
-süvar *F. s., i.* **1.** Ata binmiş, binici. **2.** «Binen, binici» anlamıyle birleşik sözcükler oluşturur. *Esbsüvar*, ata binen; *estersüvar*, katıra binen.
süvar, sivar *A. i.* Bilezik.
süvarî *F. i.* **1.** Atlı. **2.** Atlı asker. **3.** Gemi kaptanı.
süver *A. i.* Sureler.
süveyda' *A. i.* **1.** Yüreğin ortasında olduğu sanılan kara benek. **2.** Yürekteki gizli günah. **3.** (Bot.) **1.** Besidoku. **2.** Besiörü.
süveyk *A. i.* (Bot.) Sapçık.
süvüm *F. s.* Üçüncü.
süyûf *A. i.* Kılıçlar. *Süyûf-i meslûk*, kınından çekilmiş kılıçlar; *bakıyyet-üs-süyûf*, kılıçtan artakalanlar, savaştan kurtulabilenler; *ehl-i süyûf*, kılıç ehli, askerler.
süyûh *A. i.* **1.** Akarsular. **2.** Çizgili elbiseler.
süyûl *A. i.* Seller.

Ş

ş 1. Arapça yazılan Osmanlı alfabesinin 16. harfi. 2. Ebcet hesabında 300 sayısının, ay hesabında da şaban ayının simgesidir.

şa'b *A. i.* Kabile, taife, cemaat.

şab *F. i.* Şap.

şa'ban *A. i.* Arabî ayların sekizincisi.

şabaş *F. i.* Beğenme, «aferin» deme.

şabb *A. i.* Şap.

şabbe *A. s., i.* Genç, delikanlı. *Şabb-i emred*, sakalı bıyığı gelmemiş delikanlı.

şad *F. s.* Sevinçli.

şadâb *F. s.* Sulu, taze.

şadabter *F. s.* Aşırı sulanmış.

şadan *F. s.* Sevinçli.

şadırvan *F. i.* Şadırvan.

şadî *F. i.* Sevinç, gönül ferahlığı.

şâdiye *A. s.* Güzel sesle şarkı söyleyen, şiir söyleyen kadın.

şadkâm *F. s.* Çok sevinçli.

şadman *F. s.* Sevinç.

şadmanî *F. i.* Sevinç. *İzhar-ı şadmani*, sevindiğini gösterme.

şadmerg *F. i.* Sevinç ölümü; aşırı sevinmeden ileri gelen ölüm.

şafak *A. i.* 1. Guruptan sonraki alacakaranlık. 2. Güneş doğmadan evvelki alacalık, tan zamanı.

şafak *A. i.* Acıma, sevme, esirgeme.

şafakalûd *F. s.* Şafak rengi nde, şafak gibi.

şafakgûn *F. s.* Şafak renkli.

şafi, şafiye *A. s.* 1. Şifa veren, sağaltan, iyi eden. 2. İnandıran, yeter görülen. *Cevab-i şafi*, yeter görülen karşılık; *deva-i şafi*, iyi eden ilaç.

şafi' *A. s.* Birinin bağışlanması için araya giren. *Şafi-i ruz-i ceza*, ceza gününün şefaatçisi (Muhammet peygamber.)

şagab *A. i.* Fitne uyandıran.

şagaf, şegaf *A. i.* Çıldırasıya sevme.

şagafaûd *F. s.* Delirtici, deli edecek halde.

şagafdar *F. s.* Delirtici.

şagal, şakâl *F. i.* Çakal.

şagıl *A. s.* 1. İşgal eden. 2. Tutan.

şah *F. i.* 1. Dal, budak. 2. Geyik ve benzer hayvanların dallı boynuzları. *Şah-i ahû*, ceylân boynuzu; *-gül*, gül dalı.

şah, şeh *F. i.* 1. Padişah. 2. İran hükümdarı ünvanı. *Şah-i merdan, -velâyet*, halife Ali.

şaha *F. i.* Boyunduruk.

şahab, şihab *A. i.* Alev, ateş parçası.

şahadet *A. i.* **1.** Tanıklık, şahitlik. **2.** Yüksek bir ülkü uğrunda ölme, şehit olma. *Âlem-i şahadet*, bütün maddî, gözle görünen şeyler; *âlim-ül-gayb veş-şahade*, (görülen ve görülmeyen şeyleri bilen) Tanrı.

şahadetnâme *F. i.* **1.** Diploma.

şahan *F. i.* Padişahlar, şahlar.

şahane *F. s.* Hükümdara yakışır yolda.

şahbal, şehbal *F. i.* Kuş kanadının en uzun tüyleri.

şahbaz, şehbaz *F. i.* **1.** Beyaz, iri doğan kuşu. **2.** (Mec.) Gösterişli, yiğit kimse.

şahbeyt *F. i.* Bir manzumenin en güzel beyti.

şahdane, şehdane *F. i.* **1.** İri inci tanesi. **2.** Kendir tohumu.

şahdar *F. s.* **1.** Dallı (ağaç). **2.** Dallı boynuzlu (hayvan).

şahdarû *F. i.* Şarap.

çâhıs *A. i.* Ölçme için dikilen ağaç kazık.

şahî *F. i., s.* **1.** Padişahlık. **2.** Yumurtalı, nişastalı bir çeşit helva. **3.** İnce patiska. **4.** Küçük bir İran parası. **5.** Eski bir çeşit top. **6.** Hükümdara lâyık. **7.** İran Şahı ile ilgili.

şahid *A. i.* **1.** Tanık. **2.** Tanıt. *Şahid-i âdil*, tanıklığı kuşku götürmeyen tanık; *-zor*, yalan yere tanıklık eden, yalancı tanık.

şahid *F. i.* Güzel sevgili. *Şahid-i bazar*, orospu; *-devran*, ünlü güzel.

şahlık *A. s.* Yüce, yüksek (dağ, yapı).

şâhîka *A. i.* Doruk.

şahinşah, şehinşeh *F. i.* Şahlar şahı, büyük hukümdar.

şahka *A. s.* Keskin çığlık, ses.

şahm *A. i.* **1.** İçyağı. **2.** (Kim.) Katıyağ, donyağı. *Şahm-i madenî*, mineral yağ.

şahme *A. i.* İçyağı parçası.

şahnâme *F. i.* **1.** Hükümdarların hayatlarını manzum olarak anlatan kitap. **2.** (*ö. i.*) Tuslu Firdevsî'nin ünlü manzum destanı.

şahper, şehper *F. i.* Kuş kanadının en uzun tüyleri.

şahrah, şehrah *F. i.* **1.** Büyük yol. **2.** (Mec.) Şaşırılması mümkün olmayan açık ve doğru yol.

şahs *A. i.* Kimse, kişi, zat. *Şahs-i manevî*, (ortaklıklar ve bankalar gibi) kişiyle ilgili, yapılan işlemler; *-salis*, (üçüncü şahıs) davada iki taraftan da olmayan.

şahsan *A. zf.* **1.** Kendi. **2.** Tanışmadan, dış görünüşü ile.

şahsar *F. i.* Ağaçlık yer.

şahsî, şahsiyye *A. s.* Kişinin kendisiyle ilgili, *şâhs-ı hükmî*, tüzelkişi.

şahsiyyat *A. i.* **1.** Kişinin kendisiyle ilgili işler. **2.** Birinin şahsıyle ilgili uygunsuz sözler.

şahsiyyet *A. i.* Kişilik, özlük.

şahsüvar, şehsüvar *F. s.* Ata iyi binen.

şahtere, şehtere *F. i.* (Uyuz hastalığında kullanılan) Şahtere otu.

şahtereciyye *A. i.* (Bot.) Şahteregiller.

şahvar, şehvar *F. s.* **1.** Hükümdara uygun biçimde. **2.** (*i.*) İri taneli inci.

şahzade, şehzade *F. i.* Şahın oğlu, prens.
şaık, şaıka *A. s.* İstekli.
şaibe *A. i.* 1. Leke, kusur, noksan. 2. Kötü eser, iz.
şaik *A. s.* Dikenli.
şaikane *F. zf.* İsteklice, şevkli olarak.
şair *A. i., s.* Ozan.
şaîr *A. i.* Arpa.
şairan *F. i.* Ozanlar.
şairane *F. s. zf.* Ozanca.
şaire *A. i.* Kadın ozan.
şaîre *A. i.* Arpa tanesi.
şâki *A. s.* Şikâyetçi.
şakîk *A. i.* 1. İkiye bölünmüş bir şeyin yarısı. 2. Ana baba bir erkek kardeş.
şakîka *A. i.* 1. Ana baba bir kız kardeş. 2. Yarım başağrısı.
şakîkiyye *A. i.* (Bot.) Düğünçiçeğigiller.
şakir, şakire *A. s.* Şükreden.
şakird, şagird *F. i.* Öğrenci, çırak.
şakk *A. i.* 1. Yarma, çatlama. 2. Yırtma, paralama. 3. Kırma. 4. Yarık, yarma. *Şakk-i şife*, ağız açma, lakırdı söyleme.
şâkk *A. s.* Eziyetli, zahmetli. *Hidemat-i şâkka*, ağır, kaba işler.
şakul *A. i.* Çekül.
şakulî *A. s.* (Geo.) Düşey.
şal *F. i.* Şal.
şalgam *F. i.* Şalgam.
şam *F. i.* Akşam. *Şam ü seher*, akşam sabah.
şame *A. i.* Ben, bendeki kara nokta.
şame *F. i.* Başörtüsü.
şamgâh *F. i.* Akşam vakti.
Şamî *A. s.* Şam kentinden olan.
şamih, şamiha *A. s.* Yüksek, yüce.
şamil, şamile *A. s.* İçine alan, kaplayan, kapsayan. *Şamil-ül-afak*, âlemi kaplamış olan.
şamm *A. s.* Koku alan.
şamme *A. i.* Koku alma yetisi.
şan *A. i.* 1. Ün, san. 2. Gösteriş, gösterişlilik.
şane *F. i.* Tarak.
şanesaz *F. i.* Tarak yapan.
şanezen *F. s.* Baş tarayan.
şa'r *A. i.* Kıl.
şarab *A. i.* Şarap. *Şarab-i nab*, katıksız şarap.
şarık *A. s.* Doğup parlayan.
şâri' *A. i., s.* 1. Yasa koyan. 2. Şeriat koyan.
şa'rî *A. s.* (Fiz.) Kılcal.
şa'riyye *A. i.* Şehriye.
şa'riyyet, şâriyyet *A. i.* (Fiz.) Kılcallık.
şarib *A. s.* İçen. *Şarib-ül-leben*, süt içen; *şarib-ül-leyl ü ven-nehar*, gece gündüz içen, alkol düşkünü, ayyaş.
şarib *A. i.* Bıyık.
şarih *A. i.* Bir kitaba açıklama yazan kimse.
şark *A. i.* 1. Şark, doğu. 2. Doğu yönleri.
şarkan *A. zf.* Gün doğusu tarafından.
şarkî, şarkiyye *A. s.* Doğu ile, doğu ülkeleriyle ilgili.
şarkiyyun *A. i.* Doğulular.
şart *A. i.* Şart, koşul.
şartî, şartiyye *A. s.* Şart ile ilgili, şart gibi olan.
şartname *F. i.* Şartlaşma.
şast *F. s.* Altmış (60).
şast *F. i.* 1. Okçuların başparmaklarına taktıkları yüksük. 2. Balık oltası.

şa'şaa *A. i.* **1.** Parlaklık, parlama. **2.** Gösteriş, dış süs, yaldız.
şâ'şaadar *F. s.* Gösterişli, parlak.
şat *A. i.* Koyun.
şathiyyat *A. i.* Eğlenceli fıkralar.
şathiyye *A. i.* Vahdet-i vücutta aşırı görüşü bildiren sözler.
şatıiyye *A. i.* (Zoo.) Uzunbacaklılar.
şâtır *A. s.* **1.** Neşeli, keyifli, şen. **2.** Bir büyük kimsenin atı yanında giden (hizmet adamı).
şâtim *A. s.* Sövüp sayan.
şatranç *A. i.* Satranç.
şatt *A. i.* Büyük nehir. *Şatt-ül-Arab,* Dicle ve Fırat.
şayan *F. s.* Yakışır, yaraşır, değer. *Şayan-ı dikkat,* önemli, ilginç; *-hürmet,* saygıdeğer; *-ibret,* ibret alınması gereken; *-ihtiram,* saygı değer; *-itimat,* güvenilir; *-merhamet,* acınacak; *-takdir,* beğenilir, takdire lâyık.
şayed *F. e.* Belki, ola ki, olabilir ki, olur ki.
şayeste *F. s.* Yaraşır, uygun.
şayestegî *F. s.* Yaraşıklık.
şaygân *F. s.* **1.** Uygun. **2.** Bol. *Genc-i şaygân,* Husrev Perviz'in hazinesi.
şayi' *A. s.* **1.** Duyulmuş, işitilmiş. **2.** Ortaklar arasında pay edilmemiş.
şayia *A. i.* Yayılmış haber.
şazz *A. s.* Kural dışı.
şeair *A. i.* Âdetler, töreler.
şeamet *A. i.* Uğursuzluk.
şeb *F. i.* Gece. *Şeb ü ruz, ruz ü şeb,* gece gündüz; *şeb-i aşk,* aşk gecesi; *-gamm,* gam gecesi; *hicran,* hicran, ayrılıkla geçirilen gece; *-yelda,* yılın en uzun gecesi (22 aralık).
şebab *A. i.* Gençlik. *Ahd-i şebab,* gençlik zamanı.
şebabet *A. i.* Gençlik.
şehabet *A. i.* Benzeme, benzeyiş.
şeb'an *A. s.* Tok, karnı doymuş.
şeban *F. i.* Geceler.
şebane *F. s.* Gecelik, gece olan.
şebangâh, şebangeh *F. i.* **1.** Gece vakti. **2.** Gecelenecek yer.
şebanruz *F. i.* (Yirmi dört saatlik) Gün.
şebb, şabb *F. i.* Şap.
şebbuy *F. i.* Şebboy çiçeği.
şebçirag *F. i.* Şimşirek taşı.
şebeke *A. i.* **1.** Ağ, balık ağı. **2.** Kafes, parmaklık. **3.** Demiryollarının tümü. **4.** İskara. **5.** (Anat.) Ağ ve kafes şeklinde olan zar, dokular. **6.** Karanlık amaçlarla, gizli kurulan topluluk.
şebeh *A. i.* Gövde, cisim, şahıs.
şebeh *A. i.* Benzer.
şebekî *A. s.* (Anat.) Ağsı.
şebgerd *F. s.* **1.** Gece dolaşan kol, bekci. **2.** Ay.
şebgir *F. s.* **1.** Gece uyumayan. **2.** Kervan. **3.** Sabah vakti. **4.** Sabah kuşu.
şebgirî *F. i.* Gece uyumazlık.
şebgûn *F. s.* Gece renkli, kara.
şebhîz *F. s.* Gece iş gören.
şebhun, şebihun *F. i.* Gece baskını.
şebîh *A. s.* Benzer, aynı, tıpkı.
şebike *F. i.* Bk. ŞEBEKE.
şebistan *F. i.* **1.** Yatak odası.

2. Harem dairesi. **3.** Gece ibadet yeri.

şebnem *F. i.* Çiy.

şebpere *F. i.* Yarasa.

şebrenk *F. s.* Gece rengi, kara.

şebrev *F. s.* Gece yolcusu, karanlıkta yürüyen.

şebtab *F. i.* Ateşböceği.

şebzindedar *F. s.* Geceyi boş geçirmeyip ibadet eden. geceleyin uyanık duran.

şecaat *A. i.* Yiğitlik, yüreklilik.

şecc *A. i.* Başparmak.

şecen *A. i.* Dal, budak, kol.

şecer *A. i.* Ağaç. *Şecer-i hayat*, (Biy.) hayat ağacı; *-nışmış*, (Bot.) kayısı ağacı; *-rumman*, nar ağacı; *-Süleyman*, katran ağacı; *-temr*, hurma ağacı; *-tîn*, incir ağacı; *-tuffah*, elma ağacı; *şecer -ül-hur*, kavak ağacı.

şecere *A. i.* **1.** Tek bir ağaç. **2.** Soyağacı.

şeci' *A. s.* Yiğit, yürekli.

şedaid *A. i.* **1.** Eziyetli, zahmetli durumlar. **2.** Belâlar, büyük sıkıntılar.

şedd *A. i.* **1.** Sıkı bağlama. **2.** Hızlı, çabuk gitme. *Şedd-i nitak-i himmet*, himmet kuşağını kuşanma, (işe sıkı başlama); *-rihal*, semerleri bağlama, hareket etme, gitme.

şeddadane *F. zf.* Şeddad'ınki gibi, o yolda.

şedde *A. i.* Arap alfabesinde bir harfin iki kez okunmasını gösteren işaretin adı.

şedid, şedide *A. s.* **1.** Sert, katı. **2.** Sıkı.

şedide *A. i.* Belâ, büyük sıkıntı.

şef'a, şüf'a Bk. ŞÜF'A.

şefaat *A. i.* Bağışlanmasını dileme, birine arka olma, sahip çıkma.

şefe, şife *A. i.* Dudak.

şefef *A. i.* Kötü yaradılışlı kimse.

şefetan *A. i.* İki dudak.

şefeteyn *A. i.* İki dudak.

şefevat *A. i.* Dudaklar.

şefevî, şefeviye *A. s.* Dudakla ilgili.

şefeviyye *A. i.* (Bot.) Ballıbabagiller.

şeffâf *A. s.* Saydam. *Nim şeffâf*, yarı saydam.

şefi' *A. s.* **1.** Bir suçun bağışlanması için araya giren. **2.** Satılacak bir mal için almada üstünlük hakkı olan. *Şefi-i müznibîn*, günahlıların şefaatçisi (Muhammet peygamber).

şefik *A. s.* Şefkatli, acıyıp esirgeyen.

şefkat *A. i.* Acıyarak ve esirgeyerek sevme.

şefkatnisar *F. s.* Şefkat saçan, şefkat dağıtan.

şeftalû *F. i.* **1.** Şeftali. **2.** Öpücük.

şegaf *A. i.* Yürek zarı.

şegal *F. i.* Çakal.

şeh, şah Bk. ŞAH.

şehadet, şahadet Bk. ŞAHADET.

şehamet *A. i.* Akıllılıkla birlikte olan yiğitlik.

şehba' *A. s.* Kül rengine yakın akçıl renk. Kır (at). *Halebüş-şehba*, (uzaktan görünüşü akçıl olan) Halep.

şehbal, şahbal *F. i.* Kuş kanadının uzun tüyü.

şehbaz, şahbaz *F. i.* Doğan kuşu.

şehbender *F. i.* Konsolos.

şehbeyt, şahbeyt *F. i.* Manzumenin en güzel beyti.
şehd *A. i.* **1.** Gömeç balı. **2.** Bal.
şehdab, şehdabe *F. i.* Bal şerbeti.
şehdane, şahdane *F. i.* **1.** Kenevir tohumu. **2.** İri taneli inci.
şehdhân *F. i.* Bal sofrası.
şehdkâm *F. s.* Tadı damağında kalmış.
şehid *A. s.* Savaşta ölen. *Şehid-i Kerbelâ,* Muhammet peygamberin torunu İmam Hüseyin.
şehik *A. i.* **1.** Nefesi içeri alırken ses verme, hıçkırık. **2.** Soluk alma.
şehîm, şehime *A. s.* Şehametli.
şehîr, şehire *A. s.* Ün almış, ünlü.
şehiyy, şehiyye *A. s.* İştahlandıran, isteklendiren. *Et'ıma-i şehiyye,* iştah uyandıran yemekler.
şehka *A. i.* Kuvvetli kahkaha.
şehkâr *F. s.* Başeser.
şehlâ *A. s.* **1.** Elâ gözlü (kadın). **2.** Koyu mavi, elâ. **3.** Tatlı şaşı, yarım şaşı. *Ayn-i şehlâ, çeşm-i şehlâ,* elâ göz ya da tatlı şaşı bakan göz.
şehlevend *F. s.* Boylu poslu, şen, güzel genç.
şehnaz *F. i.* Bir musiki makamı.
şehnişin, şahnişin *F. i.* Balkon.
şehper, şahper *F. i.* Kuş kanadının uzun tüyü.
şehr *A. i.* **1.** Yeni ay, hilâl. **2.** Bir aylık zaman, ay.
şehr *F. i.* Kent, şehir.
şehrab, şahrab *F. i.* Büyük yol.
şehrârâ *F. s.* Kenti süsleyen, kente süs veren.
şehrâyin *F. i.* Donanma.
şehrî *F. s., i.* **1.** Kentli. **2.** İstanbullu. **3.** (Mec.) İnce, kibar.
şehrî, şehriye *A. s.* Aylık, aya mensup, ayla ilgili.
şehristen *F. i.* Büyük kent.
şehriyar *F. i.* Hükümdar.
şehriyarî *F. s.* Hükümdarla ilgili.
şehsüvar, şahsüvar *F. i.* Usta ve ünlü (ata) binici.
şehvanî, şehvaniye *A. s.* Kösnülükle, şehvetle ilgili.
şehvar, şahvar *F. s.* **1.** Hükümdara uygun şekilde. **2.** (*i.*) İri taneli inci.
şehvet *A. i.* **1.** Kösnü. **2.** Nefis. **3.** Cinsel istek.
şehvetengiz *F. s.* İştiha, istek uyandıran.
şehvetperest *F. s.* Nefsine, isteklerine çok düşkün.
şehzade, şahzade *F. ı.* Hükümdar oğlu, prens.
şeka' *A. i.* **1.** Kutsuzluk, bahtıkaralık, mihnet. **2.** Rezalet, alçaklık.
şekavet *A. i.* **1.** Kutsuzluk. **2.** Yaramazlık, kötü iş işleme. **3.** Haydutluk, yol kesicilik.
şekayık *A. i.* Şakayık çiçeği.
şekayıkıyye *A. i.* (Bot.) Deniz şakayıkları.
şeker *F. i.* Şeker. *Şîr ü şeker,* (sütle şeker) uygun.
şekerâb *F. s.* İki dost arasındaki kırgınlık.
şekerbar *F. s.* Şeker yağdıran. *Hande-i şekerbar,* tatlı gülümseme.
şekergüftar *F. s.* Sözü şeker gibi tatlı.
şekerhâb *F. i.* Otururken ge-

len tatlı uyku; ımızganma.
şekerhand *F. i.* Şeker gibi tatlı gülme.
şekerî *F. s.* Şeker ile ilgili.
şekeristan *F. i.* Şeker kamışı tarlası.
şekerleb *F. s.* Dudağı şeker gibi tatlı.
şekerrenk *F. s.* **1.** Sarıya çalar beyaz renk. **2.** (Mec.) Bozuşmuş, bozuşuk.
şekerrîz *F. s.* Şeker saçan, pek tatlı. **2.** Sevinçten gelen gözyaşı.
şekime *A. i.* **1.** Gem. **2.** Dayanma, kolay teslim olmama. *Kaviy-üş-şekime, şedîdüş-şekime,* çok dayanıklı, kuvvetle dayanır; kimseye baş eğmez.
şekk *A. i.* Sanı, kuşku.
şekl *A. i.* **1.** Şekil, biçim, kılık. **2.** Taslak. **3.** Beniz, çehre. **4.** Tür, çeşit.
şeklen *A. zf.* Şekil bakımından.
şeklî *A. s.* **1.** Şekilce. **2.** Şekil ile ilgili.
şekliyyat *A. i.* Biçim bilgisi.
şekliyye *A. i.* Şekilcilik.
şekûr *A. s.* Tanrı vergilerine karşı hep şükreden.
şekva *A. i.* Şikâyet, sızıltı.
şekve *A. i.* Şikâyet, sızıltı.
şelâle *A. i.* Büyük çağlayan.
şelel, şell *A. i.* **1.** (Biy.) Vücutta olan renkli leke. **2.** Çolaklık, elin, kolun tutmaması. *Şelel-i asfar,* (Biy.) sarı benek; *-intaşiyye,* çimlenme beneği.
şelvar *F. i.* Şalvar.
şem' *A. i.* **1.** Balmumu. **2.** Mum. *Şem-i kâfur,* kâfurudan yapılma beyaz mum; *-şebistan,* gece mumu (kandili).
şem'a *A. i.* Mumlu fitil.
şemail *A. i., ç.* Huylar, ahlâklar, tabiatlar.
şemaim *A. i., ç.* Güzel kokulu şeyler.
şematet *A. i.* Şamata, kuru gürültü.
şem'dan *F. i.* Şamdan.
şemîm, şemime *A. s.* İyi kokan, güzel kokulu.
şemime *A. i.* Güzel kokulu şey.
şem le *A. i.* **1.** Kıldan örtü. **2.** Sarık.
şemm *A. i.* Koklama, koku alma.
şemmame *A. i.* Koklanmaya yarar küçük kavun biçiminde bir meyve.
şemmas *A. i.* **1.** Kilise kandilcisi. **2.** Başının tepesi tıraşlı olan bir papaz sınıfı.
şemme *A. i.* **1.** Bir kere koklama. **2.** Az şey.
şemmî, şemmiye *A. s.* Koklama ile ilgili.
şems *A. i.* Güneş. *Şems ü kamer,* güneşle ay; *şems-i münir,* parlak güneş; *gurub-i şems,* güneşin batması; *keş-şems,* güneş gibi; *tulû-i şems,* güneşin doğması.
şemsâbad *F. s.* Günlük, güneşlik.
şemse *A. i.* Güneş biçiminde işleme, süs.
şemsî *A. s.* Güneşle ilgili.
şemsiyye *A. i.* **1.** Şemsiye. **2.** (*s.*) Güneşle ilgili. *Huruf-i şemsiyye,* Bk. HURUF; *manzume-i şemsiyye,* güneş sistemi; *sene-i şemsiyye,* güneşin 12 burcu ile hesaplanan yıl.
şemspâre *A. F. i.* **1.** Güneş parçası. **2.** (Mec.) Çok parlak.

şemssiper *F. i.* **1.** Başa giyilen başlık. **2.** Şapka siperi.
şemsüddîn *A. i.* Dinin güneşi.
şemşir, şimşir *F. i.* Kılıç.
şe'n *A. i.* **1.** İş. **2.** Yeni iş.
şen *F. i.* **1.** Naz, cilve; göze ve gönüle hoş görünen hal. **2.** Ferahlı, sevinçli. **3.** Şenlik, bayındır.
şenaat *A. i.* Kötülük, fenalık.
şenayi *A. i.* Kötü ve ayıp işler.
şenbih *F. i.* **1.** Gün. **2.** Cumartesi günü. *Yekşenbih*, pazar; *düşenbih*, pazartesi; *seşenbih*, salı; *çeharşenbih*, çarşamba; *pencşenbih*, perşembe.
şeni', şenia *A. s.* Kötü, fena, utanılacak, ayıp. *Fiil-i şeni*, cinsel ilişki.
şe'ni, şe'niyye *A. s.* Gerçek.
şe'niyyet *A. i.* Gerçek, gerçeklik.
şenia *A. i.* Kötü ve ayıp iş.
şer' *A. i.* Din kuralları.
şerafet *A. i.* **1.** Şerefli olma. **2.** Soyluluk. **3.** Şereflilik (imam Hasan soyundan olarak peygamber soyundan gelme). *Şerafet-i Mekke-i Mükerreme*, Mekke şerifliği.
şerait *A. i.* Şartlar, koşullar.
şer'an *A. zf.* Şeriat bakımından, şeriate göre.
şerare, şirare *A. i.* Kıvılcım.
şeraret *A. i.* Kötülük.
şeraset *A. i.* Titizlik, huysuzluk.
şerayi' *A. i.* **1.** Şeriatler. **2.** Şeriat hükümleri.
şerayin *A. i.* Atardamarlar.
şerbet *A. i.* **1.** Şerbet. **2.** Sıvı olarak içilecek ilaç, müshil.
şerc *A. i.* Anüs.
şeref *A. i.* **1.** Ululuk, yükseklik. **2.** Övünme. **3.** Üstünlük, beğenilme. *Şeref-i ârizî, -izafî*, rütbe ya da mevkiden gelen ululuk; *-zatî*, kişinin öz ululuğu.
şerefbahş, şerefbahşa *F. s.* Onur veren.
şerefe *A. i*, Minarede ezan okunan yer.
şerefefza *F. s.* Şeref veren.
şerefiyye *A. i.* Bir yerin bayındırılmasından alınan para, hava parası.
şerefriz *F. s.* Şeref veren.
şerefsâdır *F. s.* Şerefle çıkan (padişah emri).
şerefsanih *F. s.* Şerefle akla gelen (padişah emri).
şerefsudur *F. s.* Şerefle çıkan (padişah emri).
şerefsünuh *F. s.* Şerefle akla gelen, akıldan buyrulan.
şerefyab *F. s.* Şeref bulan, şeref kazanan.
şereh *A. i.* Açgözlülük.
şerer *A. i.* Kıvılcımlar.
şererfeşan *F. s.* Kıvılcım saçan.
şerernak *F. s.* Kıvılcım saçan.
şerh *A. i.* Açımlama. yorumlama.
şerha *A. i.* Dilim, yarık.
şerhân *A. s.* Aşırı hırslı.
şer'i, şer'iyye *A. s.* Şeriatle ilgili. *Hükm-i şer'i*, şeriate uygun hüküm; *mahkeme-i şer'iyye*, şeriat hükümlerine göre davaları gören mahkeme.
şeriat *A. i.* Kur'an ayetlerine dayanan Müslümanlık yasası.
şerif, şerife *A. s.* **1.** Kutsal, mübarek. **2.** Soylu. **3.** Peygamber soyundan olan.

şeriha *A. i.* **1.** Et dilimi. **2.** Bedenden kopmayarak ayrılmış et.
şerik *A. i., s.* Ortak.
şerir *A. s.* Kötü, hayırsız, fesatçı, yaramaz.
şerit *A. i.* **1.** Hurma kabuğundan ip ya da uzun sargı.
şerita *A. i.* Sözleşmeyi meydana getiren maddelerden her biri.
şerm *F. i.* Utanma. *Bişerm* utanmaz.
şermende *F. s.* **1.** Utangaç. **2.** Utanacak bir iş yapmış olan.
şermendegi *F. i.* Utanma.
şermîn *F. s.* Utangaç.
şermnak *F. s.* Utangaç.
şermsar *F. s.* Utangaç.
şermsarî *F. i.* Utanma.
şerr *A. i.* Kötülük.
şerr *A. s., i.* **1.** Kötü adam. **2.** Daha, en kötü.
şerrî *A. s.* Kötülüğe ait, kötülükle ilgili.
şersuf *A. i.* (Anat.) Kaburga kemiklerinin ön taraf uçlarındaki kıkırdak.
şeş *F. s.* Altı (6). *Şeş cihet*, altı yön; *şeş ü dü*, altı ile iki; *şeş cihar*, altı ile dört; *şeş ü se*, altı ile üç; *dü şeş*, altı altı (Mec.) iyi rastlantı.
şeşhane *F. i.* İçi altı köşeli namlusu yivli tüfek.
şesper *F. i.* Dilli topuz denen savaş aracı.
şeşüm *F. s.* Altıncı.
şetaret *A. i.* Sevinç, şenlik, neşe.
şetm *A. i.* Sövme. *Sebb ü şetm*, sövüp sayma.
şetta *A. s., ç.* Ayrı ayrı, başka başka. *Mevadd-i şetta*, çeşitli maddeler; *ulûm-i şetta*, çeşitli bilgiler.
şevahid *A. i.* Tanıt olarak gösterilen örnekler.
şevahik *A. i.* Yüksek yerler, tepeler.
şevaib *A. i.* **1.** Şüpheler, kuşkular. **2.** Ayıplar, lekeler.
şevamih *A. i.* Yüksekler, tepeler.
şevarık *A. i.* Aydınlıklar.
şevarib *A. i.* Bıyıklar.
şevarid *A. i.* Dağılmış, dağınık şeyler.
şevaz *A. i.* Kural dışı olanlar.
şevher *F. i.* Erkek eş, koca.
şevk *A. i.* **1.** Şiddetli istek. **2.** Keyif, istek, neşe. **2.** (Tük-çede) Işık.
şevk *A. i.* Diken.
şevkalûd *F. s.* Şevkli.
şevke *A. i.* Deve dikeni.
şevkefza *F. s.* **1.** Şevklendiren, neşe artıran. **2** Bir musiki makamı.
şevkeran *F. i.* Baldıran.
şevket *A. i.* Ululuk.
şevketmeab *F. s.* Şevketin bulunduğu yer, padişah.
şevkî, şevkıyye *A. s* Şevkle, neşe ile ilgili.
şevkî, şevkiyye *A. s.* Dikene ait, dikensi.
şevval *A. i.* Arabî ayların onuncusu; ilk üç günü ramazan (şeker) bayramıdır.
şey *A. i.* Nesne, şey.
şeyatin *A. i.* Şeytanlar.
şeyb *A. i.* Saç sakal ağarması, ihtiyarlık.
şeyda *F. s.* Sevgiden aklını kaybetmiş; şaşkın, divane.
şeydâî *F. i.* Sevgiden ileri gelen divanelik, şaşkınlık.
şeyh *A. i.* **1.** Yaşlı adam. **2.** Tekkede bulunan başkan.

3. Arabistan da kabile başkanı. *şeyh-i necdî*, şeytan, iblis; *şeyh-ül-ekber*, Muhiddin Arabî; *şeyh-ül-harem*, harem-i şerif heyetinin başkanı; *şeyh-ül-islâm*. şeyhülislâm.

şeyheyn *A. i.* «İki şeyh» anlamında halife Ebubekir ile Ömer'in ünvanları.

şeyhuhet *A. i.* Yaşlılık, kocama.

şey'i, şey'iyye *A. s.* Afakî, nesnel.

şeyn *A. i.* Leke, ayıp.

şeytan *A. i.* Şeytan.

şeytanet *A. i.* Şeytanlık, kurnazlık, hilekârlık.

şeytanetkârane *F. zf.* Şeytanlıkla, hileci'ik ve fesatçılık ile.

şeytanî *A. s.* Şeytanla ilgili. şeytana yaraşır.

şeytaraciyye, şıtriciyye *A. i.* (Bot.) Dişotugiller.

şeyyad *A. i.* 1. Sıvacı. 2. Yüze gülen. riyakâr.

şeza *A. i.* Kokulu şeylerin kokusu.

şezre *A. i.* 1. Maden içinden çıkarılmış altın. 2. Süs için asılan inci ve altın tane eri.

şıkk *A. i.* Bir işin iki yönünden her biri.

şia *A. i.* 1. Taraflılar, yardımcılar. 2. Halife Ali taraflısı.

şiâb *A. i.* Şubeler.

şiar *A. i.* 1. İz, işaret. 2. Ayırıcı işaret. 3. Âdet, iyi ve ayırt edici âdet.

-şiar *A. s.* «İyi, üstünlük veren işaret, âdet» anlamıyle birleşik sözcükler meydana getirir. *Merhametşiar*, (hep) merhametli; *şöhretşiar*, ünlü, ün alarak belirmiş; *zaferşiar*, (her zaman) üstün gelmiş.

şib *F. i.* İniş, aşağı doğru eğik ik.

şib' *A. i.* Doyma, tokluk.

şi'b *A. i.* Dar yol.

şibh *A. i.* 1. Benzeme, benzeyiş. 2. Bir şeyin benzeri. 3. Benzeyen şey. *Şibh-i beşere*, üstderimsi; *-billûri*, billursu; *-cezire*, (yarımada); *-cezrî*, köksü; *-cild*, cildimsi; *-insaniye*; *-beşer*, insanımsılar; *-isfenci*, süngersi; *-kalevî*, alkoloit; *-maden*, madensi; *münharif*, yamuk; *-necliyye*, buğdaysılar; *-zıll*, yarıgölge.

şibr *A. i.* Karış.

şidad *A. i.* Sertler, katılar.

şiddet *A. i.* 1. Peklik, çokluk, 2. Sertlik. 3. Sıkılık.

şiddî *A. s.* Şiddetli, yeğin.

şifa' *A. i.* Hastalıktan kurtulma, iyileşme.

şifabahş *F. s.* İyilik veren, iyileştiren.

şifah *A. i.* Dudaklar.

şifahane *F. i.* 1. Hastane. 2. Tımarhane.

şifahen *A. zf.* Ağızdan söyleyerek.

şifahî, şifahiyye *A. s.* Ağızdan olan, sözle olan.

şifapezir *F. s.* İyileşebilir, geçebilir

şifaresan *F. s.* İyi eden, şifa veren.

şifasaz *F. s.* İyi eden.

şifayab *F. s.* Şifa bulma.

şife, şefe *A. i.* Bk. ŞEFE.

şifte *F. s.* Düşkün, tutkun, kaçık.

şifteği *F. i.* Kaçıklık, çok tutkunluk.

şihab, şehab *A. i.* Kıvılcım.

Şiî *A. s.* Şia mezhebinde olan. Ali yanlısı.
-şikâf *F. s.* «Yaran, yırtan» anlamıyle birleşik sözcükler meydana getirir: *Muşikâf*, kılı kırk yaran.
şikak *A. s.* Uyuşmazlık.
şikâr *F. i.* **1.** Av. **2.** Avlama. **3.** Avlanan hayvan. **4.** Kılıç hakkı geçen şey.
şikârgâh *F. i.* Avlak.
şikari *F. i.* (Şahin ve doğan gibi) Av kuşu.
şikâyât *A. i.* Şikâyetler.
şikâyet *A. i.* Sızlanma, sızıldanma.
şikem *F. i.* Karın.
şikembe *F. i.* İşkembe.
şikemperest *F. s.* Boğazına düşkün, obur.
şikemperver *F. s.* Boğazına düşkün olan.
şiken *F. i.* Büklüm, kıvrım.
-şiken *F. s.* «Kıran, kırıcı» anlamıyle birleşik sözcükler oluşturur: *Dilşiken*, gönül kıran.
şikenc *F. i.* Büklüm, kıvrım.
şikence *F. i.* İşkence.
şikest *F. i.* **1.** Kırma. **2.** Yenilme.
şikeste *F. s.* **1.** Kırılmış, kırık. **2.** Yenilmiş. **3.** Kırılmış.
şikestebâl *F. s.* Kırık kanatlı, kanadı kırık.
şikib, şekib *F. i.* Sabırsız.
şimal *A. i.* **1.** Sol, sol yön. **2.** Kuzey. *Şimal-i garbî*, kuzeybatı; *-şarkî*, kuzeydoğu,
şimalen *A. zf.* Kuzey yönden.
şimalî, şimaliyye *A. s.* Kuzeyle ilgili.
şime *A. i.* Huy, tabiat.
şimşad *F. i.* Şimşir ağacı.
şimşir, şemşir *F. i.* Kılıç.
şin *A. i.* «ş» harfinin adı.
şinah *F. i.* Suda yüzme.
-şinas *F. s.* «Tanıyan, bilen, anlayan» anlamlarıyle birleşik sözcükler oluşturur. *Musikişinas, tarihşinas.*
şinaver *F. s.* Suda yüzücü, yüzgeç.
şinev *F. s.* İşiten, dinleyen.
şinid *F. i.* İşitme.
şinide *F. s.* İşitilmiş. *Naşinide*, işitilmemiş.
şi'r *A. i.* **1.** Anlama. **2.** Şiir.
şir *F. i.* Süt. *Şir-i mader*, ana sütü.
şîr *F. i.* Aslan.
şira' *A. i.* Yelken.
şirâ *A. i.* Satın alma. *Bey ü şira*, alım satım.
şi'ra *A. i.* İki yıldızın adı.
şirâne *F. s., zf.* Aslanca. *Hamle-i şirâne*, aslanca saldırma.
şirar, şerar *A. i.* Kıvılcım.
şirare, şerare *A. i.* Kıvılcım.
şiraze *F. i.* **1.** Kitap ciltlerinin iki ucunda bulunan ibrişimden şerit. **2.** (Mec.) Düzen, nizam.
şirazebend *F. s.* Düzen veren, düzenleyen.
şirb *A. i.* Ekin sulama ve hayvan suvarma nöbeti.
şirdan *F. i.* Geviş getiren hayvanlarda ikinci mide.
şîrdil *F. s.* Aslan yürekli.
şire *F. i.* Şıra.
şîrgir *F. s.* Aslan tutacak kadar güçlü; yarı sarhoş, az keyifli.
şirhâr *F. s.* Süt emen, sütten kesilmemiş.
şirin *F. s.* **1.** Tatlı. **2.** Sevimli, cana yakın. **3.** (*ö. i.*) Ferhat'ın sevgilisi.
şirineda *F. s.* Latif edalı.
şirinî *F. i.* Şirinlik, tatlılık.
şirinkâm *F. s.* Tatlılığı damağında kalmış.

şirinkâr *F. s.* Tatlı, hoş davranan.
şirinter *F. s.* Çok tatlı.
şirinzeban *F. s.* Tatlı dilli.
şirk *A. i.* Tanrıya ortak koşma.
şirket *A. i.* Ortaklık. *Şirket-i a'mâl,* çalışmayı sermaye olarak kabul eden, şirket; *-ayn,* muayyen ve mevcut olan maldaki ortaklık; *-deyn,* alacakta iştirak; *-vücûh,* kredi ile mal alıp satmak üzere kurulan şirket.
şîrpençe *F. i.* En çok ensede çıkan öldürücü çıban.
şîrret *A. i.* Kötülük, şerirlik.
şiryan *A. i.* (Anat.) Atardamar.
şirzime *A. i.* Küçük, önemsiz bir topluluk.
şişe *F. i.* Şişe, sırça.
şitâ *A. i.* Kış, *Mevsim-i şita,* kış mevsimi.
şitab *F. i.* Çabukluk.
şitaban *F. s.* Koşan, çabuk olan, seğirten, ivedi eden.
şitaî, şitaiyye *A. s.* Kışa ait, kışla ilgili.
şitaiyye *A. s.* **1.** Kışlak. **2.** (*i.*) Kış tasviriyle başlayan kaside.
şitevî *A. s.* Kışla ilgili.
şive *F. i.* **1.** Ağız, tarz, üslup. **2.** Naz, eda.
şivebâz *F. s.* Şiveli, naz ve cilve eden.
şiveger *F. s.* Şiveli.
şivekâr *F. s.* Şiveli.
şiven *F. i.* İnleme, sızlama.
şivengâh *F. i.* Yas yeri.
şiyem *A. i.* Huylar.
şöhre *A. s.* Ünlü. *Şöhre-i afak,* dünyaca bilinen; *-şehr,* bütün şehrin dilinde gezen.
şöhret, şühret *A. i.* Ün, ad verme.
şöhretgîr *F. s.* Ün almış, ünü dünyayı tutan.
şöhretşiar *F. s.* Ünlü.
-şu, -şuy *F. s.* «Yıkayan, temizleyen» anlamıyle birleşik sözcükler oluşturur. *Mürdeşuy,* ölü yıkayıcı.
şu, şuy *F. i.* Yıkama. *Şüst ü şû,* yıkama, temizleme.
şua' *A. i.* **1.** Güneşten uzanan ışık telleri, ışın. *Şua-'i şems,* güneş ışınları. **2.** (Mat.) Vektör.
şuab *A. i.* Şubeler, dallar, kollar.
şuaî *A. s.* Işın ile, vektör ile ilgili.
şuaiyye *A. i.* (Zoo.) Işınlılar.
şuara *A. i.* **1.** Ozanlar. *Şuara-yi câhiliyye,* Müslümanlıktan önceki Arap ozanları.
şubân *F. i.* Çoban. *Şuban-ı vâdî-i eymen.* Musa peygamber.
şu'be *A. i.* **1.** Şube. **2.** Dal budak. **3.** Bölük, bölüntü.
şubede *F. i.* Elçabukluğu, hokkabazlık.
şubedebâz *F. i.* Hokkabaz.
şubedebazâne *F. zf.* El çabukluğu ile.
şugl *A. i.* **1.** İş, uğraşacak şey. **2.** Dert.
şuh *F. s.* Davranışlarında özgür ve neşeli olan, kıvrak, oynak, nazlı.
şuhî *F. i.* Şuhluk, kıvraklık, oynaklık.
şukka *A. i.* **1.** Parça, kumaş, kâğıt parçası. **2.** Küçük tezkere.
şukuk *A. i.* Çatlaklar, yarıklar.
şule *A. i.* Alev, ateş alevi.
şuledar *F. s.* Alevli, alevlenmiş.
şulegîr *F. s.* Alevlenen, tutuşan.
şulenüma *F. s.* Alevli, alev gösteren.

şuleriz *F. s.* Alev saçan, parıl parıl ışıldayan.
şum, Uğursuzluk, kutsuzluk.
şur *F. i.* **1.** Tozlu, çorak yer. **2.** Kavga, gürültü.
şûrâ *A. i.* Konuşma yeri. *Şûrâyi devlet,* Danıştay; *Şûrâyi askeri,* askerî danıştay.
şurabe *F. s.* **1.** Acı su. **2.** Gözyaşı.
şure *F. i., s.* Çorak toprak.
şurefgen *F. s.* Karışıklık çıkaran.
şurengiz *F. s.* Kavga, gürültü çıkaran.
şurezar *F. i.* Çoraklık yer.
şurgâh *F. i.* Kargaşalık yeri.
şuride *F. s.* **1.** Karışıklık. **2.** Tutkun, âşık.
şuridebaht *F. s.* Bahtsız, talihsiz.
şuridehal *F. s.* Hali perişan.
şuridehâtır *F. s.* Gönlü, içi karışık, aklı dağınık.
şuridegî *F. s.* **1.** Karışıklık. **2.** Tutkunluk, düşkünlük.
şuriş *F. i.* Karışıklık, kargaşalık.
şurişgâh *F. i.* Kavga, karışıklık yeri.
şurrah *A. i.* Şerhçiler, şerh yazanlar.
şurta *A. i.* **1.** (Yelkenliye) Uygun rüzgâr. **2.** Çarkacı askeri.
şurub *A. i.* Şurup.
şuub *A. i.* Cemaatler, taifeler, kabileler.
şuur *A. i.* Anlama, anlayış.
şüban *F. i.* Çoban.
şübban *A. i.* Gençler, delikanlılar.
şübeh *A. i.* Şüpheler, kuşkular.
şübhe *A. i.* Şüphe, kuşku.
şübhedar *F. s.* Şüpheli, kuşkulu, işkilli.
şüca' *A. s.*. **1.** Yiğit. **2.** (Astr.) Aslan ve Yengeç arasında yıldız kümesi.
şüc'an *A. i.* Cesaretliler, yiğitler, yürekliler.
şücea *A. i.* Cesaretliler, yiğitler.
şücun *A. i.* Dallar, budaklar.
şüd *F. i.* Gitme, gidiş. *Amed ü şüd,* gelip gitme.
şüf'a *A. i.* Bir mülk, kaça satın alınmışsa, o mülke o para ile sahip olma.
şüfea *A. i.* Şefaatçiler.
şüfre *A. i.* **1.** Yassı bıçak. **2.** Kılıç ağzı. **3.** Kirpik biten yerler.
şüheda *A. i.* Şehitler.
şühud *A. i.* **1.** Hazır bulunup görme. **2.** Görünme. *Âlem-i şühud,* gözle görülen âlem (bu dünya).
şühud *A. i.* Şahitler, tanıklar.
şühur *A. i.* Aylar.
şükât *A. i.* Şikâyetçiler.
şükr *A. i.* Görülen iyiliğe karşı memnunluk gösterme.
şükran *A. i.* İyilik bilme.
şükrgüzâr *F. s.* İyilik bilir.
şükûfe *F. i.* Çiçek.
şükûfezâr *F. i.* Çiçek yeri, çiçek bahçesi.
-şüküfte *F. s.* «Açılmış» anlamıyle birleşik sözcükler oluşturur: *Naşüküfte,* açılmamış, *nevşüküfte,* yeni açılmış.
şükûh *F. i.* Ululuk.
şükûk *A. i.* Şüpheler, kuşkular.
şümar *F. i.* Sayı. *Bişümar,* sayısız.
şümarende *F. s.* Sayan, sayıcı.
şümu *A. i.* Mumlar.
şümul *A. i.* İçine alma, kapsama.

şümus *A. i.* Güneşler.
şümürde *F. s.* Sayılmış.
şürb *A. i.* İçme. *Şürb-i hamr,* şarap içme; *-müdam,* durmayıp içme, sarhoşluk, *ekl ü şürb,* yeme ve içme.
şürefat *A. i.* Minarelerdeki ezan okunan yerler.
şürekâ *A. i.* Şerikler, ortaklar.
şürfe *A. i.* Minarenin ezan okunan yeri.
şüru' *A. i.* Başlama.
şüruh *A. i.* Şerhler, açıklamalar.
şürur *A. i.* Şerler, kötülükler, kavgalar, gürültüler.
şürut *A. i.* Şartlar, koşullar.
şüst *F. i.* Yıkama. *Şüst ü şûy,* yıkama.
şüste *F. s.* Yıkanmış.
şüş *F. i.* Akciğer.
şütum *A. i.* Küfürler, sövmeler, sövüp saymalar.
şütur *F. i.* Deve.
şütürban *F. i.* Deveci, deve çobanı.
şütürgürbe *F. s.* Deve ile kedi, iyi ile kötü, uygun olanla olmayan.
şüun *A. i.* İşler, yeni işler.
şüunat *A. i.* Olaylar.
şüyû' *A. i.* Duyulma, herkesin işitmiş olması, yayılma, dağılma.
şüyuh *A. i.* **1.** Şeyhler. **2.** Yaşlılar. **3.** Kabile başları.
şüzur *A. i.* **1.** Madenin içinden toplanan altın parçaları. **2.** Süs için takılan altın, inci.
şüzuz *A. i.* Kurala uymayanlar.

T

t 1. Arapça yazılan Osmanlı alfabesinin 4'ncü harfi olan «te» ve 19'ncu harfi olan «tı» harfini karşılar. 2. Ebcet hesabında «te» 400 «tı» 9 sayısının simgesidir.

ta *F. i.* Kat. *Düta*, iki kat; *yekta*, bir kat, tek.

tâ *F. e.* Kadar, dek, değin. *Ta besabah*, sabaha kadar; *ta beseher, ta besubh*, sabaha kadar.

taab *A. i.* 1. Yorgunluk. 2. Sıkıntı, eziyet.

taab-âver *A., F., s.* Yorgunluk veren.

taabbuz *A. i.* Otuzbir çekme, abaza çekme.

taabbüd *A. i.* Kulluk etme, tapma, tapınma.

taabbüs *A. i.* Yüz ekşitme, somurtma.

taaccüb *A. i.* Şaşakalma.

taaccül *A. i.* Acele etme, acelecilik.

taaddî *A. i.* 1. Geçme, öteye geçme, saldırma. 2. Zulmetme. 3. Gelenek ve din kuralının sınırlarını aşma.

taaddüd *A. i.* Çoğalma, sayısı artma. *Taaddüd-i ezvac*, çok kocalılık; *-zevcat*, birkaç kadınla evlenme.

taaffüf *A. i.* 1. İffetli olma. 2. Ahlâka aykırı eylemlerden sakınma.

taaffün *A. i.* Kokuşma, pis kokma. *Taaffün-i nefes*, nefesin kokması.

taahhüd *A. i.* Üstüne alma.

taahhüdname *F. i.* Bir işi yapmayı üstüne aldığını bildiren belge.

taakkud *A. i.* 1. Düğümlenme, bağlanma. 2. Anlaşılmaz hale gelme.

taakkul *A. i.* Zihin yorarak anlama, akıl erdirme.

taallûk *A. i.* İlişik, ilgi, ilinti.

taallûkat *A. i.* 1. Hısımlar, akrabalar. 2. Bir kimsenin adamları.

taallül *A. i.* Yalandan bahanelerle bir işten kaçma, kaçınma.

taallüm *A. i.* Okuyarak, ders alarak öğrenme.

taam *A. i.* Yemek, yemek yemek. *Ba'd-et-taam*, yemekten sonra; *esna-yi taamda*, yemek sırasında; *kabl-et-taam*, yemekten önce.

taamiyye *A. i.* Yemek parası.

taammî *A. i.* Kör olma.

taammuk *A. i.* Derinleşme.

taammüd *A. i.* (Suçta) Tasarlayıp kurma.

taammüden *A. zf.* Tasarlayıp kurarak (suç işleme).

taammüm *A. i.* 1. Genelleşme. 2. Sarık sarma. 3. Amca olma.

taannüd *A. i.* İnat etme, direnme.
taannüf *A. i.* Tekdir etme, azarlama, darılma.
taarrî *A. i.* Soyunma.
taarruk *A. i.* Terleme.
taarruz *A. i.* Saldırı.
taarruzî, taarruziye *A. s.* Saldırıyla ilgili.
taarrüf *A. i.* Bir şeyi araştırarak öğrenme, bilme.
taassub *A. i.* Bağnazlık, fanatizm.
taassür *A. i.* Güçleşme.
taaşşuk *A. i.* Âşık olma.
taât *A. i.* İbadetler.
taat *A. i.* **1.** Tanrı buyruklarına uymak. **2.** İbadet.
taattuf *A. i.* **1.** Acıma. **2.** Duygudaşlık, sempati.
taattur *A. i.* Güzel kokular sürünme.
taavvuk *A. i.* Oyalanıp eğlenme, gecikme.
taavvuz *A. i.* Bir şey karşılığı olarak alınma. *Taavvuz-i tams,* (Hek.) kadınların âdet görmesi.
taavvüc *A. i.* Eğrilme, eğri olma.
taavvüz *A. i.* Tanrıya sığınma.
taayyün *A. i.* Belirme.
taayyüş *A. i.* Yaşama, geçinme.
taazzî *A. i.* Şekillenme.
taazzum *A. i.* Ululuk satma, kibirlenme. **2.** Kemikleşme.
taazzuv *A. i.* Organlaşma.
taazzür *A. i.* **1.** Özür söyleme. **2.** Zor olma.
tâb *F. i.* **1.** Güç, kuvvet. *Tâb-ı Hurşîd,* güneşin ısısı. **2.** Parlaklık. **3.** Tazelik. **4.** Kıvrım, büklüm. *Tâb-ı zülf,* perçemin kıvrımı. **5.** Sıkıntı, eziyet. **6.** Öfke.
-tâb *F. s.* «Parlayan, parlatan» anlamıyle birleşik sözcükler oluşturur. *Âlemtab, cihantab,* dünyayı aydınlatan.
tab' *A. i.* **1.** Tabiat, huy. **2.** Mühür ve damga basma. **3.** Kitap basma. *Bittab',* tabiî olarak, tabiatıyle; *tab'-ı yârân,* dostların tabiatı.
tab'a *A. i.* Bir kez basılma. *Tab'a-i ulâ,* birinci baskı.
tababet *A. i.* Tabiplik, hekimlik.
tabâhat, tıbahat *A. i.* Aşçılık, yemek pişirme sanatı.
tabak *A. i.* **1.** Tabak. **2.** İnce kat.
tabaka *A. i.* Kat, katman, tabaka. **2.** Grup, derece *Tabaka-i karniye* (Anat.) 1. Saydam tabaka. 2. Korun tabakası; *-kuzahiyye,* (Anat.) iris; *-mantariyye,* (Bot.) mantar tabaka; *-meşimiyye,* (Anat.) damar takaba; *-müvellide,* (Bot.) büyütken doku; *-sulbe,* (Biy.) sert tabaka; *-şebekiyye,* (Anat.) ağtabaka; *-tabak-ül-arz,* yeryüzü.
tabakat *A. i.* Tabakalar. *Tabakat-ül-arz,* jeoloji; *tabakat-ül-fukaha,* fakihlerin sınıf ve derece üzerine yaşam öyküleri; *tabakat-üş-şuara,* ozanların yaşam öyküsü.
tabakçe *F. i.* Küçük tabak.
tâban *F. s.* Parlak, ışıklı. *Mahtâban,* parlak ay; *necm-i tâban,* parlak yıldız; *rüy-i tâban, vech-i tâban,* parlak yüz.
tab'an *A. zf.* Doğal olarak, kendiliğinden.
tab'aniyye *A. i.* Doğacılık, natüralizm.
tabankeş *F. s.* Taban çeken, yaya yürüyen.

tabasbus *A. i.* Alçakça yalvarma, yaltaklanma. *Tabasbus-i kelbî, tabasbus-i kelbane,* köpekçesine yaltaklanma.

tabassur *A. i.* Dikkatle bakıp aslını, kökenini kavrama.

tâbâver *F. s.* Güçlü, kudretli. *Tâbaver-i mukavemet,* karşı durabilen.

tabayi *A. i.* Tabiatler, huylar. *Tabayi-i beşeriye,* insan huyları.

tabbah *A. i.* Aşçı.

tâbdar *F. s.* **1.** Işıklı, parlak. **2.** Büklümlü, kıvrımlı.

tabe *F. zf.* «-ye kadar, -dek, -cak anlamıyle sözcüklerin başına getirilir: *Tabesabah,* sabahacak; *tabekıyamet,* kıyamete dek; *tabemahşer,* mahşere dek.

tabe *F. i.* Tava. *Tabe-i zer,* (altın tava) Güneş.

tabekey *F. s.* Ne zamana dek?

tabe serah *A. zf.* «Toprağı temiz olsun» anlamında ölüler için edilen dua.

tabel, tabl *A. i.* Yemeklere konan bahar.

tabende *F. s.* Parlayan, ışık veren. *Tabende izar,* parlak yanaklı.

tabh *A. i.* **1.** Kaynatma, pişirme. **2.** İlaç kaynatma.

tâbhane *F. i.* **1.** Kışevi, kış odası. **2.** Hastane.

tâbi *A. s.* **1.** Bağımlı. **2.** Bağlı. **3.** (A. Dilb.) Kendinden önceki sözcüğe göre hareke alan.

tabi' *A. s.* Kitap basan, bastıran.

tabiat *A. i.* **1.** Doğa, yaradılış, huy. **2.** Doğa, yaradılıştaki durum ve nitelik. Dünyanın aslı. **3.** Varlığın düzen ve kuralı.

tabib *A. i.* Hekim, doktor. *Sertabib,* başhekim.

tâbih *A. i.* **1.** Aşçı. **2.** (Hek.) Ateş getiren, yakan.

tabiî, tabiiyye *A. s.* **1.** Tabiatle ilgili, doğal. **2.** Olağan.

tâbiîn *A. i.* Muhammet peygamberi görmüş olanları görüp kendilerinden hadis dinlemiş olanlar. *Tebe-i tâbiîn,* tâbiînden birinden hadis nakletmiş olan.

tabiiyyat *A. i.* Tabiî bilimler.

tabiiyye *A. i.* Tabiat bilgisi.

tâbiiyyet *A. i.* Tâbi olma, uyrukluk.

tabiiyyun *A. i.* Tabiiyeciler.

tâbir *A. i.* **1.** Deyim. **2.** (Düş) Yorma. *Hüsn-i tâbir,* edep ve terbiye sınırları içinde anlatma; *-su-i tâbir,* edep ve terbiye dışı sözle anlatım.

tâbirname *F. i.* Düşlerin nasıl yorulacağını göstermek için yazılmış kitap.

tabistân *F. i.* Yaz.

tabiş *F. i.* Parlayış, parıldayış.

tabişgeh *F. i.* Parıltı yeri.

tâbiye *A. i.* Yerli yerine koyup hazırlama, düzenleme. *Tabiyet-üc-ceyş,* strateji.

tabl *A. i.* **1.** Davul. **2.** Kulak zarı.

tablbâz *F. i.* Davulcu, davul çalan kimse.

tablekâr *F. i.* **1.** Gezgin satıcı. **2.** Yemek sırasında iş gören hizmetçi.

tablî *A. s.* **1.** Davulla ilgili. **2.** Kulak zarıyle ilgili.

tablzen *F. i.* Davulcu.

tâbnâk *F. s.* Parlak.

tâbut *A. i.* Ölünün mezar-

lığa götürülürken içine konulduğu sandık.

tac *F. i.* **1.** Hükümdarların başlarına giydikleri cevahirli giyecek. **2.** Şeyh ve dervişlerin baş giyecekleri. **3.** Gelin başlarına takılan süs taşlı başlık. **4.** Çiçeklerin çanakyapraklarından sonraki renkli kısım.

tacdârane *F. zf.* Hükümdarca.

tacdârî *F. s., i.* Hükümdarlık, padişahlık.

tacgâh *F. i.* Başkent.

ta'cib *A. i.* Şaşırtma.

tacik *F. i.* Müslüman.

ta'cil *A. i.* Acele ettirme, çabuklaştırma, sıkıştırma.

ta'cim *A. i.* Noktalama, noktalatma.

ta'cin *A. i.* Yoğurma, hamur yapma.

tacir *A. i.* Ticaret yapan kimse.

ta'ciz *A. i.* **1.** Âciz bırakma. **2.** Tedirgin etme, rahatsız etme.

tacver *F. i.* Hükümdar.

ta'dad *A. i.* Sayım, sayma.

tadadcu *A. i.* Üşenip gevşek davranma.

tada'du *A. i.* **1.** Alçak gönüllülük gösterme. **2.** Aklını yitirme.

tadcir *A. i.* Yürek daraltma, can sıkma.

ta'dil *A. i.* Değişiklik.

ta'diye *A. i.* (Dilb.) Bir fiili geçişli hale koyma.

tafaddul, tafazzul *A. i.* Üstünlük taslama.

tafahhus *A. i.* İnceden inceye araştırma.

tafakkuh *A. i.* Fıkıh bilgisi öğrenme.

tafakkur *A. i.* Fukaralaşma, yoksullaşma.

tafattun *A. i.* Farkına varma, anlama.

tafattur *A. i.* Yarılma, açılma, ayrılma.

tafazzul *A. i.* Üstünlük taslama.

tafdih *A. i.* Rezil etme.

tafdil *F. i.* Birini öbüründen üstün tutma.

tafra *A. i.* **1.** Yukarı sıçrama, atlama. **2.** Yüksekten atıp tutma.

tafrafüruş *F. s.* Yukarıdan atıp tutan.

tafsil *A. i.* Ayrıntılarıyle uzun uzadıya anlatma.

tafsilen *A. zf.* Uzun uzadıya.

tagaddi, tagazzi *A. i.* Beslenme, gıdalanma.

tagaddub, tagazzub *A. i.* Gazaplanma, öfkelenme.

tagafful *A. i.* Gaflet gösterme, bilmezlikten gelme.

tagallüb *A. i.* Zorla hüküm sürme, zorbalık.

tagallüf *A. i.* Kılıflanma.

tagallût *A. i.* Yanılma.

taganni *A. i.* **1.** Varsıllaşma. **2.** Muhtaç olmama; yetinme. **3.** Makamla okuma.

tagannüc *A. i.* Nazlanma.

tagavvül *A. i.* Renkten renge girme.

tagayyüb *A. i.* Kaybolma, görünmeme.

tagayyümât *A. i.* Bulutlanmalar.

tagayyür *A. i.* **1.** Değişme, başkalaşma. **2.** Renk değişme. **3.** Bozulma, kokma.

tagazzî *A. i.* Beslenme, gıdalanma.

tagazzül *A. i.* Güzel söyleme.

tagdiye, tagziye *A. i.* Besleme.

tagfil *A. i.* Gafil avlama, avlanma.

tâgi, tâgiye *A. s.* **1.** Azgın. **2.** İsyan eden, söz dinlemez.
taglib *A. i.* İlgi ve ilişiğinden dolayı bir sözcüğü başka bir anlamı da içerecek biçimde kullanma. Baba ile anneye *ebeveyn* denilmesi gibi.
taglif *A. i.* Kına koyma.
taglik *A. i.* Kapama, kilitleme.
taglit *A. i.* **1.** Yanlış çıkartma. **2.** Yanıltma; yanıltılma.
tagliye *A. i.* Kaynatma.
tagliz *A. i.* Kaba söyleme.
tagmid *A. i.* Kınına koyma.
tagmis *A. i.* Batırma.
tagniye *A. i.* Birini zengin etme.
tagrîb *A. i.* **1.** Gurbete gönderme, gönderilme. **2.** Ülkeden çıkarma, uzaklaştırma. **3.** Kovma.
tagrîm *A. i.* Ödenme, ödetme.
tagrîr *A. i.* Müşteriyi aldatma.
tagşîş *A. i.* Karıştırma, saflığını giderme.
tagşiye *A. i.* Örtme, örtünme, bürünme.
tağyir *A. i.* Başkalaştırma, değiştirme. **2.** Bozma.
tahabbüs *A. i.* Kendi kendini bir yere kapama.
tahaccüm *A. i.* Hacimlenme, irileşme, büyüme.
tahaccür *A. i.* Taş kesilme, taş gibi katılaşma.
tahaddu' *A. i.* Bilerek aldanma.
tahaddüb *A. i.* Kamburlaşma.
tahaddür *A. i.* **1.** (Kadın) Örtünme. **2.** (Hek.) Uyuşma, uyuşturulma.
tahaddür *A. i.* Yokuş aşağı inme. *Tahaddür-i miyâh,* suların akıp gitmesi.
tahaddüs *A. i.* Yok iken meydana çıkmış olma.
tahaddüs *A. i.* (Psi.) Sezgi.
tahaddüsî *A. s.* (Psi.) Sezgili.
tahaddüsiye *A. i.* (Psi.) Sezgicilik.
tahaffuz *A. i.* Sakınma, korunma.
tahaffuzhane *F. i.* Karantine bekleme yeri.
tahaffuzî *A. s* Korunma ile ilgili.
tahaffuzkârane *F. s., zf.* Kendini korumak için.
tahaffüf *A. i.* Hafiflenme.
tahakkud *A. i.* Kin tutma, kinlenme.
tahakkuk *A. i.* Gerçekleşme.
tahakküm *A. i.* Zorbalık etme.
tahallî *A. i.* **1.** Tenhaya çekilme, yalnız kalma. **2.** Boşalma.
tahallî *A. i.* Donanma, süslenme.
tahallüb *A. i.* **1.** Ter ve su sızma. **2.** Süt peyda etme, sütlenme.
tahallüd *A. i.* Bir yerde sürekli kalma.
tahallüf *A. i.* **1.** Geride kalma. **2.** Değişme, uygun olmama.
tahallül *A. i.* Hallolma, ayrışma.
tahallül *A. i.* **1.** Bozulma. **2.** Ekşime, sirkeleşme. **3.** Araya girme.
tahallüs *A. i.* **1.** Halâs olma, kurtulma. **2.** Koşuklarda mahlas kullanma.
tahammi *A. i.* Korunma, perhiz etme.
tahammuz *A. i.* Ekşime, oksitlenme.
tahammül *A. i.* **1.** Yüklenme, bir yükü üstüne alma. **2.** Dayanma, katlanma.
tahammülfersa *F. s.* Dayanılmaz.

tahammülgüdaz *F. s.* Dayanmayı yok eden.
tahammülsüz *F. s.* Dayanmayı tüketen, bitiren.
tahammür *A. i.* Mayalanma, ekşime.
taharet *A. i.* **1.** Temizlik. **2.** Temizlenme.
taharrî *A. i.* Arama, araştırma.
taharrük *A. i.* Kımıldama, oynama.
taharrükiyyet *A. i.* Hareketlilik.
taharrüm *A. i.* Sakınma.
taharrüs *A. i.* Sakınma, korunma.
taharrüş *A. i.* Tırmalanma, örselenme.
taharrüz *A. i.* Çekinme, sakınma.
tahassul *A. i.* Hâsıl olma, sonuç olarak çıkma.
tahassun *A. i.* Kale ve hisara sığınma.
tahassus *A. i.* Özel olma.
tahassür *A. i.* Özlem.
tahassür *A. i.* (Kan) Pıhtılaşma.
tahassüs *A. i.* İçten duyma.
tahaşşî *A. i.* Ürperme.
tahaşşu' *A. i.* Alçakgönüllü olma.
tahaşşüd *A. i.* Birikme, yığılma.
tahaşşüdat *A. i.* Birikmeler, yığılmalar, toplanmalar.
tahaşşûn *A. i.* Sertelme, katılaşma.
tahattî *A. i.* Atlayıp geçme.
tahattur *A. i.* Hatıra getirme. getirilme.
tahattüm *A. i.* Gerekli olma.
tahavvül *A. i.* Değişme, dönme, bir halden bir hale geçme.
tahavvülât *A. i.* Değişmeler, değişiklikler.
tahayyül *A. i.* Hayal kurma.
tahayyülât *A. i.* Hayale dalmalar.
tahayyülî *A. s.* Tahayyülle ilgili.
tahayyür *A. i.* Şaşakalma, hayran olma.
tahayyüz *A. i.* **1.** Yer tutma, yer alma. **2.** Önemlileşme. **3.** (Fiz.) Bir cismin boşlukta yer alması. *Tahayyüz-i ecsâm*, cisimlerin boşlukta yer alması.
tahazzün *A. i.* Kederlenme, hüzünlenme.
tahazzür *A. i.* Sakınma, korunma, çekinme.
tahbîr *A. i.* Haber etme.
tahbîz *A. i.* «Habbeza» (ne güzel!) deme.
tahcîl *A. ı* Gerdeğe koyma.
tahcîl *A. i.* Utandırma.
tahdib, tahzib *A. i* (Saç, sakal) Boyama.
tahdib *A. i.* Kamburlaştırma.
tahdîd *A. i.* Sınırlama, çevreleme. *Tahdîd-i sinn*, yaş haddi, emeklilik.
tahdîk *A. i.* Dikkatle bakma,
tahdîr *A. i.* Örtme, örtü bulundurma.
tahdîs *A. i.* **1.** Söyleme, rivayet etme. **2.** Peygamber sözünü tekrar etme. **3.** Teşekkür etme.
tahdîş *A. i.* Tırmalama, incitme, kurcalama. *Tahdiş-i ezhan*, zihinleri kurcalama, karıştırma.
tahfîf *A. i.* **1.** Hafifletme, yükünü azaltma. **2.** Kolaylaştırma.
tahfîr *A. i.* Çukur kazma.
tahîn *A. i.* **1.** Öğütülmüş tahıl, un. **2.** Darı unu. **3.** Şekerle

karıştırılarak helvası yapılan susam.

tâhir, tâhire *A. s.* **1.** Temiz. **2.** Aptes bozan şeylerden biri bulunmayan. **3.** Bir musiki makamı.

tahiyye *A. i.* «Tanrı ömür versin!» deme.

tahkik *A. i.* **1.** Soruşturma. **2.** Gerçekleşme

tahkim *A. i.* **1.** Berkitme, sağlamlaştırma. **2.** Bir (dava için) Hakem tâyin etme.

tahkimat *A. i.* Siper kazma, savunma işlerini sağlamlaştırmalar.

tahkir *A. i.* Aşağılatma, onur kırma, onuruna dokunma.

tahkiramiz *F. s.* Hakaretle karışık.

tahli' *A. i.* Söküp çıkarmak, koparmak.

tahliat *A. i.* Hıl'at giydirmeler.

tahlid *A. i.* Sürekli olarak oturtma.

tahlif *A. i.* Andiçme.

tahlif *A. i.* Birini kendi yerine bırakma.

tahlik *A. i.* Tıraş etme.

tahlil *A. i.* Çözümleme.

tahlim *A. i.* Kızgınlığını giderme, yumuşatma.

tahlis *A. i.* Kurtarma. *Tahlis-i giriban*, yakayı kurtarma, kurtulma.

tahlîsiyye *A. i.* Cankurtaran.

tahlit *A. i.* **1.** Karıştırma. **2.** Saflığını giderme. **3.** Bozma.

tahliye *A. i.* Süsleme, bezeme, donatma.

tahliye *A. i.* **1.** Boşaltma. **2.** Salıverme. *Tahliye-i sebil*, cezaevinden bir tutuğu salıverme.

tahmid *A. i.* Şükretme.

tahmîk *A. i.* «Ahmaksın» deme. ahmak olduğunu söyleme.

tahmil *A. i.* **1.** Yükleme, yükletme, yükletilme. **2.** Bir işi, birinin üzerine bırakma. *Tahmil-i minnet*, birini minnet altında bırakma; *-zahmet*, zor bir işi birine yükleme.

tahmîn *A. i.* **1.** Oranlama. **2.** Kestirme.

tahmînât *A. i.* Tahminler.

tahmînen *A. zf.* Aşağı yukarı.

tahmir *A. i.* **1.** Yuğurma, yuğurulma. **2.** Mayalandırma.

tahmis *A. i.* **1.** Bir şeyi beş kat ya da beş köşe yapma. **2.** (Ed.) Bir ozanın bir koşuğunun beyitlerine üçer dize ekleyerek beşer dizeli parçalar durumuna sokma.

tahmîs *A. i.* **1.** Ateşte kızdırıp kavurma. **2.** Kahve kavrulup satılan yer.

tahn *A. i.* Öğütmek, değirmenden geçirmek.

tahnik *A. i.* Boğma.

tahnit *A. i.* **1.** Ölüyü bozulmaması için ilâçlama. **2.** Bir cismi dayanıklı kılmak için ilâçlama. *Tahnit-i meyyit*, ölünün ilaçlanması.

tahrib *A. i.* Yıkma, kırıp dökme.

tahribkâr *F. s.* Yıkıcı.

tahric *A. i.* **1.** Çıkartma. **2.** Diploma verme.

tahrif *A. i.* Bozma, kalem oynatma, değiştirme.

tahrik *A. i.* **1.** Kımıldatma. **2.** Yola çıkarma. **3.** Kışkırtma. **4.** İşletme.

tahrikâmiz *F. s.* Kışkırtıcı.

tahrikât *A. i.* Ayaklandırma, kışkırtma.

tahrim *A. i.* **1.** Din bakımından kutsal sayıp yaklaşmayı yasak etme. **2.** Haram kılma.
tahrime *A. i.* Namazda tekbir alma.
tahrimî, tahrimiyye *A. s.* Haramla ilgili.
tahrir *A. i.* Yazma.
tahrirat *A. i.* Resmi bir dairece yazılan mektup.
tahrirî *A. s.* Yazılı.
tahris *A. i.* Hırslandırma.
tahriş *A. i.* **1.** Kaşındırma, azdırma. **2.** Tırmalama, tırmalanma.
tahriz *A. i.* İyi bir şeye teşvik etme.
tahsil *A. i.* **1.** (Para) Alma, toplama. **2.** Öğrenim.
tahsilât *A. i.* Bir gelirin toplanması.
tahsildar *F. i.* Para toplayan kimse.
tahsîn *A. i.* Beğenip alkışlama.
tahsîn *A. i.* Kale gibi sağlamlaştırma.
tahsinhân *F. s.* Beğenip alkışlayan.
tahsinkerde *F. s.* Beğenilmiş.
tahsis *A. i.* **1.** Ayırma. **2.** (Aylık) Bağlama.
tahsisan *A. zf.* Ayırarak, bağlayarak.
tahsisat *A. i.* Ödenek.
tahşid *A. i.* Yığma, biriktirme.
tahşiye *A. i.* Haşiye yazma.
tahşiye *A. i.* Ürperme, ürpertilme.
taht *F. i.* Hükümdarlık koltuğu, ya da orunu.
taht *A. i.* Alt, aşağı. *Taht-ı beşerevî*, üstderi altı; *taht-ı edimme-i dâhiliyye*, iç deri altı; *taht-ı esâret*, esaret altı; *-fâsıla*, altfamilya; *-medar*, astropika; *-mümâs*, teğet altı; *-revân*, çoğukez iki katırın taşıdığı ulaşım aracı; *-sınıf*, altsınıf; *-şûbe*, altşube, (*s.*) elde; *-müzakere*, konuşulmakta olan; *-râhe*, avucun içinde, serçe parmağın altındaki çıkıntı.
tahtanî *A. i.* Aşağıda bulunan.
tâhte *F. s.* Yağmalanmış.
tahte *F. i.* Tahta.
tahtelarz *A. i.* Yeraltı.
tahtelbahr *A. i.* Denizaltı.
tahtelhıfz *A. i.* Muhafaza altında.
tahtgâh *F. i.* Taht yeri, başkent.
tahtıa *A. i.* Yanlışını çıkarma.
tahtıt *A. i.* Çizme, çizgilerle belli etme.
tahtim *A. i.* Mühür basma, mühürleme.
tahtnişin *F. s.* Hükümdar olan, tahtta oturan.
tahtrevan *F. i.* Çoğu kez iki katırın taşıdığı ilkel bir ulaşım aracı. Bk. TAHT.
tâhun *A. i.* Değirmen.
tahur *A. s.* Pek temiz, temizleyici.
tahvif *A. i.* Korkutma, ürkütme.
tahvil *A. i.* **1.** Değiştirme, çevirme, döndürme, dönüştürme. **2.** Devletçe ya da bir ortaklıkça çıkarılan ve yıllık faiz getiren basma senet.
tahvilât *A. i.* Tahviller.
tahyib *A. i.* Eliboş, mahrum kılma.
tahyil *A. i.* Hayalleme; akla, zihne getirme; canlandırma.
tahyir *A. i.* İstediğini seçmeyi önerme.
tahzîb *A. i.* (Saç sakal) Boyama, boyanma.
tahzîb *A. i.* Takım takım toplama.

tahzîn *A. i.* **1.** Kederlendirme. **2.** Hazin hazin Kur'an okuma.
tahzir *A. i.* Yeşil renk verme.
tahzir *A. i.* Sakındırma.
tâib *A. s.* Tövbe eden.
taif *A. s.* **1.** Tavaf eden. **2.** Dönen, dolaşan.
taife *A. i.* **1.** Bölük, takım, güruh, fırka. **2.** Kavim, kabile. **3.** Tayfa.
tâir *A. s.* Uçan, uçucu. *Tâir-i hayal*, imgelem gücü.
tair *A. i.* Kuş. *Tair-i cennet*, cennet kuşu.
tak *A. i.* **1.** Yapı kemeri. **2.** Kubbe, kümbet. *Tak-i ebru*, kemer biçiminde kaş; *-zafer*, zafer için kurulan anıt; *-çartak*, çardak.
tâk *F. i.* Asma, üzüm kütüğü.
takabbuh *A. i.* Çirkin görme, kötü sayma.
takabbuz *A. i.* **1.** Toplanıp çekilme, büzülme. **2.** Kabız olmak, peklik.
takabbül *A. i.* Kabul etme, üstüne alma.
takaddese *A. zf.* Kutlu, mutlu olsun anlamında dua sözü.
takaddüm *A. i.* **1.** Önce gelme. **2.** Önce davranma. *Hakk-i takaddüm*, öncelik hakkı; *fazl-i takaddüm*, öncelik meziyeti.
takaddüs *A. i.* Kutsama.
takallüb *A. i.* **1.** Dönme, bir yandan bir yana çevrilme. **2.** Değişme, başka kalıba girme.
takallübat *A. i.* Değişmeler.
takallüd *A. i.* **1.** Muska gibi boyna geçirme. **2.** Bir işi üstüne alma.
takallûs *A. i.* Bir şeyin, bir organın gerilip büzülmesi.
takannün *A. i.* Yasalaşma, kanunlaşma.
takarruh *A. i.* Yara ve çıban içinde kalma.
takarrüb *A. i.* **1.** Yaklaşma, yanaşma. **2.** Vakti yakın gelme.
takarrür *A. i.* **1.** Kararlaşma. **2.** Karar kılma.
takas *A. i.* Takas, ödeşme.
takasur *A. i.* Bir işi bile bile yapmama.
takaşşür *A. i.* Kabuk tutma.
tâkat *A. i.* Güç, kuvvet.
takatfersa *F. s.* Dayanılmaz.
takatşiken *F. s.* Takati tüketen.
takatür *A. i.* Damla damla akma.
takavvi *A. i.* Kuvvetlenme.
takavvül *A. i.* Sözleşme.
takayyüh *A. i.* İrinlenme, irin peyda etme.
takbih *A. i.* Çirkin görme, beğenmeme.
takbil *A. i.* Öpme.
tâkçe *F. i.* Küçük pencere.
takdim *A. i.* **1.** Sunma. **2.** Tanıtma. **3.** Öne alma, önceye alma. *Takdim ü tehir*, bir tümcedeki sözlerin yerlerini değiştirerek düzeltme.
takdime *A. i.* Kendine göre üst sayılan birine verilen armağan.
takdir *A. i.* **1.** Beğenme, beğenip alkışlama. **2.** (Bir şeyin önemini, gerekliliğini) Anlama. **3.** Değer biçme. **4.** Allahın isteği, Allahın yazdığı.
takdirî *A. s.* Kaderden olan.
takdirname *F. i.* Beğenilen bir iş için verilen yazılı belge.

takdis *A. i.* **1.** Kutsal sayma. **2.** Tanrıya şükretme. **3.** (Mec.) Ululama, büyük saygı gösterme.

takey *F. s.* Ne vakte kadar.

takfil *A. i.* Kilitleme.

takfiyye *A. i.* Kafiye bulma.

taklib *A. i.* Devirip değiştirme. *Taklib-i hükûmet,* hükümet başındakileri devirme.

taklid *A. i.* **1.** Benzerini yapma. **2.** Birinin yaptıklarını yineleyerek onunla eğlenme, yansılama, öykünme.

taklil *A. i.* Azaltma, indirme.

takribî *A. s.* Aşağı yukarı.

takrir *A. i.* **1.** Anlatma, anlatış. **2.** Önerge. **3.** Sağlamlaştırma, sağlamlaştırılma. **4.** Siyasal nota. **5.** Tapuda mülkünü başkasına sattığını söyleme.

taksim *A. i.* **1.** Bölüştürme. **2.** (Mat.) Bölme ve bölü. **3.** (Müz.) Doğu müziğinde çalgıcı tarafından doğaçtan yapılan gezinti.

taksimat *A. i.* Bölmeler, bölüntüler, bölümler.

taksir *A. i.* **1.** Kısaltma. **2.** Bir işi eksik yapma. *Pürtaksir,* kusurlu, kabahatli.

taksirat *A. i.* **1.** Kusurlar. **2.** Tanrı tarafından bir belâya uğramaya yol açan bir suç ya da günah.

taksit *A. i.* Belli zamanlarda ödenecek paranın her bir bölümü.

takti' *A. i.* **1.** Kesme, kesilme, parça parça etme. **2.** (Ed.) Bir koşuğu ölçek duraklarına göre ayırarak okuma.

taktîn *A. i.* Filiz sürme.

taktir *A. i.* **1.** Damla damla akıtma, damlatma. **2.** Damıtma, imbikten geçirme.

takva *A. i.* Tanrı korkusuyle dinin yasak ettiği şeylerden çekinme. *Ehl-i takva,* dinin yasaklarına sımsıkı bağlı kalan. *Takva-llah,* Tanrı korkusu.

takvim *A. i.* **1.** Eğriyi doğrultma, düzeltme, yoluna koyma. **2.** Takvim. *Takvim-i sâl,* yılın takvimi; *takvim-ül-büldan,* Kent ve ülkelerin coğrafya ve topografya durumunu gösteren kitap; *hüsn-i takvim,* insan.

takvimçe *A., F., i.* Küçük takvim.

takviye *A. i.* **1.** Kuvvetlendirme. **2.** Sağlama, sağlamlaştırma.

takviyet *F. i.* Bk. TAKVİYE.

tal' *A. i.* (Bot.) Çiçeklerin üreme organı olan sarı toz. *Gubar-i tal',* çiçektozu.

talâk *A. i.* Boşama, nikâhlı kadını boşama; *Sure-i talâk,* Kur'an'ın 65'nci suresi. *Talâk-ı selâse,* «üçten dokuza boş ol!» demek suretiyle kadın başka erkekle evlenmeden (hulleye girmeden) eski kocasına dönmesine olanak vermeyen talâk.

talâkat *A. i.* **1.** Dil açıklığı, düzgün sözlülük. **2.** Güleryüzlülük.

talan *F. i.* Talan, çapul.

tal'at *A. i.* **1.** Yüz, surat. **2.** Güzellik; aydınlık ve açık yüz.

talâvet *A. i.* Güzellik.

tâle *A. zf. Tâle ömrühu,* ömrü uzun olsun.

taleb *A. i.* İstem. *Arz ü taleb,*

aranan, piyasaya çıkarılan (eşya).
talebdâr *A.*, *F. s.* Alacaklı.
talebe *A. i.* **1.** Istekliler. **2.** Öğrenci.
talebkâr *A.*, *F. s.* İstekli.
talh *A. i.* Zamk ağacı.
tali' *A. s.* Doğan.
tali' *A. i.* Kısmet, talih.
tali *A. s.* **1.** Sonradan gelen. **2.** İkinci derece. **3.** Kur'an okuyan. **4.** (Mant.) Sonurtu.
talia *A. i.* Öncü.
talib *A. s.* **1.** İsteyen. **2.** İstekli.
ta'lik *A. i.* **1.** Asma, asılma. **2.** Bir şeye bağlı gösterme. **3.** Geciktirme, askıda bırakma.
talîk *A. s.* **1.** Güleryüzlü (kimse). **2.** Düzgün söz söyleyen (kimse).
ta'likat *A. i.* Bir yapıtın açıklaması olarak yayımlanan notlar.
ta'lil *A. i.* **1.** Sebep, bahane gösterme. **2.** (Fels.) Tümdengelim.
talim *A. i.* **1.** Öğretme, belletme. **2.** Okutma, des. verme. **2.** Meşk ile alıştırma. **4.** Egzersiz.
ta'limat *A. i.* Yönerge, direktif.
talimatnâme *A.*, *F. i.* Yönetmelik.
ta'limname *A. i.* (Ask.) Kurallar dergisi.
talk *A. i.* Mika, pudra.
taltif *A. i.* **1.** Gönül okşama, gönül hoş etme. **2.** Ödüllendirme.
ta'm *A. i.* **1.** Yeme. **2.** Tat.
tama' *A. i.* Doymazlık, açgözlülük. *Tama-i ham*, olamayacak istek.
tamakâr *F.*, *s.* **1.** Açgözlü. **2.** Cimri, pinti, eli sıkı.
tamam *A. i.* **1.** Tamam. tam. bitme, bitirme, son. **2.** Olgunlaştırma, tamamlama. *Bitamamihi*, *bittamam*, tam olarak, eksiksiz; *natamam*, tam değil, eksik.
tamamen *A. zf.* Bütün bütün, tam ve eksiksiz olarak.
tamamî *A. s.* Noksan, tamamlamayla ilgili.
tamamiyyet *A. i.* Tamlık, bütünlük. *Tamamiyyet-i mülkiyye*, ülkenin dokunulmazlığı, bütünlüğü.
tamat *F. s.*, *ç.* Saçma sapan sözler.
tame *A. i.* **1.** Kıyamet. **2.** Keskin çığlık.
tami' *A. s.* Tamahçı, tamah eden.
ta'mid *A. i.* Vaftiz etme.
ta'mık *A. i.* **1.** Derin kazma, derinleştirme. **2.** Köküne varıncaya dek inceleme, derinleşme.
ta'mim *A. i.* Genelge.
ta'mimen *A. zf.* Genelge ile.
ta'mir *A. i.* Onarma, düzeltme, tamir.
ta'miye *A. i.* **1.** Körletme, kör etme. **2.** Üstü kapalı anlatma. **3.** (Ed.) Manzum tarihlerde ebcet hesabını doldurmak için çıkartılacak ya da katılacak sayıları imleme.
tamm *A. s.* **1.** Bütün, eksiksiz, noksansız. **2.** Olgun, tamam. *Malûmat-ı tamme*, tam bilgi.
tammâ *A. i.* Son derece tamah eden.
tams *A. i.* Âdet görme, aybaşı.
tams *A. i.* Yoketme, belirsiz kılma.
ta'n *A. i.* Sövme, yerme.

tanbur, tumbur *A. i.* Tambur.
tanburî *A. i.* Tambur çalmada usta.
ta'ne *A. i.* Sövme, zemmetme, yerme, çekiştirme.
ta'nezen *F. s.* Söven, zemmeden, çekiştiren, yeren.
tanîn *A. i.* **1.** Tınlama, çınlama. **2.** Vızlama, vızıltı.
taninendaz *F. s.* Tınlayan çınlayan.
tannan *A. s.* Tınlayan, çınlayan.
tannane *O. i.* (Müz.) Senfoni.
tannaz *A. s.* Herkesle eğlenen alaycı (güzel).
tansif *A. i.* Yarı yarıya bölme.
tansir *A. i.* Hıristiyanlaştırma.
tansis *A. i.* Bir yazıda ayrıntıları dikkatle inceleme. **2.** Kur'an'dan, hadisten tanık göstererek bir davayı savunma.
tantana *A. i.* **1.** Gürültü, patırtı. **2.** Patırtılı, gürültülü gösteriş. *Tantana-i şevket ü iclâl,* ululuk ve azamet gürültüsü.
tanz *A. i.* Herkesle eğlenme, alay etme.
tanzif *A. i.* Temizleme.
tanzifat *A. i.* Temizlik işleri.
tanzim *A. i.* Düzeltme, düzenleme.
tanzir *A. i.* **1.** Benzetme, benzetilme. **2.** (Ed.) Bir manzumenin anlamca, şekilce benzerini meydana getirme.
târ *F. i.* **1.** Tel, iplik (dokumada). **2.** Arş. *Tar târ,* tel tel; *târ-i ankebut,* örümcekağı; *-zülf,* saç teli.
târ *F. s.* Karanlık *Şeb-i târ,* karanlık gece.
tarab *A. i.* Sevinç, şenlik.
tarabengiz *F. s.* Sevindirici, coşturucu.
tarabgâh *F. i.* Sevinç, coşkunluk yeri.
târâc *F. i.* Yağma, çapul.
târâcger *F. s.* Yağmacı.
taraf *A. i.* **1.** Yön. **2.** Ülke, kıta. **3.** Bölge, bölüm. **4.** Taraflılık, sahip çıkma, koruma. **5.** Aralarında ayrılık ve anlaşmazlık çıkanlardan her biri. *Bitaraf,* tarafsız.
taraftar *F. s.* Bir tarafı kayıran.
tarafeyn *A. i.* İki taraf.
tarafgîr *F. s.* Bir tarafı kayıran.
tarafgîrî *F. i.* Taraflılık.
taraf taraf *A. zf.* Yer yer. bölge bölge, her yanda.
taraif *A. i.* Az bulunur, ince şeyler.
taraik *A. i.* Tarikatler, meslekler.
tarassud *A. i.* Gözleme, gözetleme.
tarâvet *A. i.* Tazelik.
tard *A. i.* Kovma, püskürtme.
tardiyye *A. i.* (Ed.) Beşinci mısraı, birinci bendin dört mısraı ile uyaklı olmayan muhammes.
tare *A. i.* Kez, kere.
tarek *F. i.* Tepe, başın tepesi.
tareten *A. zf.* Bir kez ya da kimi kez. *Tareten ba'de uhra,* defalarla, birçok kez.
tareyan *A. i.* Ansızın çıkma, geliverme, oluverme.
tarf *A. i.* **1.** Bakış. **2.** Göz ucu.
tarfe *A. i.* Gözkapağının bir açılıp kapanması. *Tarfe-i ayn, tarfet-ül-ayn,* göz yumup açıncaya dek geçen an.

tarh *A. i.* **1.** Atma, koma, bırakma. **2.** Dağıtma, bölme. **3.** Kurma. **4.** (Mat.) Çıkarma. *Tarh-i esas*, temel atma.

tarhefken *F. s.* Kuran, düzenleyen.

tarhendaz *F. s.* Temel kuran, düzenleyen.

târi *A. i.* Birdenbire çıkan, ansızın beliren.

tari *A. s.* Taze.

ta'rib *A. i.* Arapçalaştırma.

târid *A. i.* Kovan, çıkartan.

tarîd *A. i.* Kovulmuş, çıkartılmış nesne.

tarîf *A. s.* Az bulunur, zarif.

ta'rif *A. i.* Tanım, tanımlama. *Harf-i tarif*, isimlerin anlamını belirtmeye yarayan «el» harfi, «el-malûm» gibi.

tarih *A. i.* Tarih.

tarîh *A. i.* İşe yaramadığı için bir köşeye atılmış nesne.

tarihî, tarihiyye *A. s.* Tarihle ilgili.

ta'rik *A. i.* Tere yatırma, terletme.

târîk *F. s.* Karanlık.

târik *A. s.* Bırakan, vazgeçen. *Târik-i dünya*, dünyadan el çekip bir yana çekilen.

tarîk *A. i.* **1.** Yol. *Kuttâ-i tarîk*, yol kesen haydut; *Tarik-i amm, -sultanî*, geniş ve genel yol; *Tarîk-i askeriye*, asker meslek; **2.** Meslek. **3.** Tanrıya ulaşma için bir ulunun tuttuğu yol. **4.** Araç; *-ilmiyye*, sarıklıların mesleği; *-kalemiyye*, sivil meslek; *-müstekim*, doğru yol.

tarika, tarikat *A. i.* Tanrıya ulaşma isteğiyle tutulan yol.

tarim, tarüm Bk. TARÜM.

ta'riye *A. i.* Soyma, çıplaklaştırma.

ta'riz *A. i.* Dokundurma, taş atma, taşlama.

tarmar, tarümar *F. s.* Karmakarışık, dağınık.

tarraka *A. i.* Gümbürtü.

tarrar *A. s., i.* Yankesici.

tarsîn *A. i.* Sağlamlaştırma.

tarsîs *A. i.* Kurşunlama, kurşunlaştırma. **2.** Sağlamlaştırma. **3.** Kadının yalnız gözleri görünecek biçimde örtünmesi.

tartib *A. i.* Islatma. *Tartib-i lisan*, güzel bir söz söyleyerek dili tatlılaştırma.

tarüm, tarem, tarim *F. i.* **1.** Çardak. **2.** Kubbe. **3.** Gökyüzü.

tarümar *F. s.* Karmakarışık.

târüpud *F. i.* (Dokumacılıkta) Çözgü ve atkı.

tarz *A. i.* **1.** Biçim, kılık. **2.** Yol, üslup. *Tarz-ı bârid*, soğuk bir üslupla yazı yazma; *-mefsul*, kesik kesik cümlelerle söz söyleme.

tarziye *A. i.* **1.** Razı ve hoşnut etme. **2.** İşlenen bir kusur için özür dileme. **3.** «Radıyallahü anh» deme.

tas *F. i.* Tas, su kabı.

tasabbur *A. i.* Sabırlanma.

tasaddî *A. i.* Bir işe girişme.

tasaddu' *A. i.* **1.** Dağılma. **2.** Yarılıp çatlama.

tasadduk *A. i.* Sadaka verme.

tasaddukat *A. i.* Sadakalar.

tasaddur *A. i.* En başa geçme.

tasaffî *A. i.* Durulma, saflaşma.

tasallub *A. i.* **1.** Katılaşma. **2.** Sağlamlaşma. **3.** Çaba gösterme.

tasalluf *A. i.* Kendi gücü üzerinde görünerek övünme.
tasallût Sarkıntılık, sataşma.
tasannu' *A. i.* Bir şeyi olduğundan daha değerli gösterme; yapmacık.
tasarruf *A. i.* **1.** (Bir şeyi) İstediği gibi kullanma yetkisi, kullanım. **2.** İdareli kullanma. **3.** Para biriktirme.
tasarrufat *A. ç., i.* Tasarruflar.
tasa'ub *A. i.* Güçleşme.
tasâvir *A. i.* Tasvirler, resimler. *Tasâvir-i esâtîr*, mitolojiye ait resimler.
tasavvuf *A. i.* İslâm gizemciliği. *İlm-i tasavvuf*, tasavvuf bilgisi.
tasavvufat *A. i.* Tasavvuflar.
tasavvufî *A. s.* Tasavvufla ilgili.
tasavvur *A. i.* **1.** Tasarım, plan. **2.** Göz önüne getirme, kılıklandırma.
tasavvurat *A. i.* **1.** Tasavvurlar. **2.** (Mant.) Önermelerin zihinde oluşmasını ve bunların kuramsallaşmasını konu yapan bölüm.
tasavvurî *A. s.* Tasavvurla ilgili.
tasavvut *A. i.* Perdelenme.
tasdi' *A. i.* **1.** Baş ağrıtma. **2.** Rahatsız etme.
tasdik *A. i.* **1.** Doğrulama, gerçekleme. **2.** Onaylama.
tasdikname Doğrulama belgesi, sertifika.
tasdir *A. i.* **1.** Başa koma, başa geçirme. **2.** Çıkarma çıkartma.
tasfif *A. i.* Sıralama.
tasfih *A. i.* **1.** El çırpma, alkışlama. **2.** Yassıltma, yufka haline koyma.
tasfik *A. i.* Kanat çırpma.
tasfîr *A. i.* **1.** Sarartma. **2.** Islık çalma.
tasfiye *A. i.* **1.** Arıtma, ayıklama. **2.** Temizleme. *Tasfiye-i düyun*, borçları temizleyip faizini ödeme; *-kalb* (*-derun*), yüreği temizleme; *rüteb*, rütbeleri yasaya göre düzeltme.
tasgir *A. i.* **1.** Küçültme, ufaltma. **2.** İsmi, sıfatı küçük anlamıyle kullanma.
tashif *A. i.* Yanılıp yanlış sözcük yazma.
tashih *A. i.* Düzeltme, doğrultma.
tashin *A. i.* Sahneye koma, oynatma.
tâsi' *A. s.* Dokuzuncu. *Cild-i tâsi'*, dokuzuncu cilt.
tâsian *A. zf.* Dokuzuncu olarak.
tas'ib *A. i.* Güçleştirme.
tas'id *A. i.* Buharlaştırıp temizleme.
ta'sir *A. i.* Güçleştirme, güçleştirilme.
ta'sîr *A. i.* Suyunu sıkma.
taskil *A. i.* Cilâlama. *Taskil-i seyf*, kılıcın cilâlanması.
taslib *A. i.* **1.** Haça, çarmıha gererek idam etme. **2.** Haç çıkarma. **3.** Katılaştırma.
taslît *A. i.* Sataştırma, sataştırılma.
tasliye *A. i.* «Aleyhisselatü vesselâm» ya da «Sallallahü aleyhü ve sellem» duasını okuma.
tasmîm *A. i.* Tasımlama, tasarlama.
tasni' *A. i.* **1.** Yapma, düzme, uydurma. **2.** (Fels.) Yapıntı.
tasnif *A. i.* Bölümleme, sınıflama.

tasrif *A. i.* (Dilb.) Çekim.
tasrih *A. i.* Açık açık anlatma.
tastih *A. i.* Yassılatma, düz etme.
tastir *A. i.* Yazı yazma, satırlar meydana getirme.
tasvib *A. i.* Onama, uygun bulma.
tasvir *A. i.* **1.** Betim, betimleme. **2.** Resim.
tasvit *A. i.* Ses çıkarma.
ta'şir *A. i.* **1.** Onda birini alma. **2.** Ona çıkarma. **3.** Ona bölme.
taşt *F. i.* Leğen. *Taşt-ı sîmin*, gümüş leğen; *-zerrîn*, altın leğen.
tat *F. i.* Türk'lerden gayrı olanlar.
tatabbub *A. i.* Hekimlik etme.
tatafful *A. i.* Dalkavukluk, çanakyalayıcılık.
taştgen *F. i.* Leğen yapan, leğenci.
tatahhul *A. i.* (Hek.) Dalak şişkinliği.
tatahhur *A. i.* Temizlenme.
tatarruk *A. i.* **1.** Yol bulma, yol bulup gitme. **2.** Dövülme.
tatayyub *A. i.* Güzel koku sürünme.
tatayyur *A. i.* Kötüye yorma, uğursuz sayma.
tatbik *A. i.* **1.** Uygulama. **2.** (Fels.) Kılgı.
tathin *A. i.* Öğütme, un haline getirme.
tathir *A. i.* Temizleme, paklama.
ta'til *A. i.* Çalışmaya ara verme, çalışmayı durdurma.
tatilname *F. i.* Bir gazetenin geçici bir süre için kapatıldığı hakkında yazılan resmî tezkere.
ta'tir *A. i.* Güzel koku ile kokulandırma
tatlik *A. i.* **1.** Boşama, bırakma, ayırma. **2.** İncir, hurma gibi ağaçlara dişilerini asarak yemişlendirme,
tatliye *A. i.* Sıvama.
tatmin *A. i.* İnandırma, rahatlandırma.
tatvil *A. i.* Uzatma. *Tatvil-i kelâm*, sözü uzatma.
tatyib *A. i.* Hoşlandırma, iyi davranma. *Tatyib-i hâtır*, gönül alma.
taun *A. i.* Veba.
taus *A. i.* Tavus kuşu.
tav' *A. i.* **1.** Boyun eğme. **2.** İsteyerek bir şeyi yapma. *Bit'tav' ver-rıza*, isteyerek.
tavaf *A. i.* **1.** Etrafını dolaşma. **2.** Hacı olmak amacıyle Kâbe'nin çevresini dolaşma.
tavagi, tavagit *A. i.* Putlar.
tavahin *A. i.* Öğütücü dişler, azı dişleri.
tavahin *A. i.* **1.** Öğütülmüş şeyler. **2.** Su değirmenleri.
tavaif *A. i.* Taifeler. *Tavaif-i mülûk*, Abbasî'lerin yıkılmasından sonraki küçük devletler.
tavaîn *A. i.* Taunlar.
tavali' *A. i.* Talihler, kısmetler. *Alettevali*, art arda, kesilmeden.
tavamir *A. i.* Tomarlar.
tav'an *A. zf.* İsteyerek, zorlanmadan. *Tav'an ve kerhen*, zorla ya da razı olarak, ister istemez.
tavarık *A. i.* **1.** Gece gelen belâlar. **2.** Tarikatler, kabileler.
tavassub *A. i.* Hastalanıp perişan olma.

tavassul *A. i.* **1.** Ulaşma, bitişme. **2.** Nikâh yoluyle akraba olma.
tavassut *A. i.* Araya girme, aracılık etme.
tavâşî *A. i.* Hadım ağası, harem ağası.
tavattun *A. i.* Yerleşme, yurt tutma, yurtlanma.
tavavis *A. i.* Tavus kuşları.
tavazzu' *A. i.* Aptes alma.
tavazzuh *A. i.* Açıklama.
tavf *A. i.* Tavaf, dolanma.
ta'vik *A. i.* Geri bırakma, alıkoma, geciktirme.
tavil, tavile *A. s.* **1.** Uzun. **2.** Çok süren. **3.** (Ed.) Aruzda bir ölçek.
tavile *A. i.* **1.** Hayvan kataı. **2.** Tavla, ahır. **3.** Çayıra koyverilen hayvanların ayaklarına bağlanan ip.
taviyyet *A. i.* Niyet.
ta'viz *A. i.* Nazara ve başka türlü kötülüklere karşı takılan muska.
ta'viz *A. i.* Karşılık bir şey verme.
tavizan *A. zf.* Karşılık alınmak şartıyle, karşılık olarak.
tavk *A. i.* **1.** Gerdanlık. *Tavk-ı zerrîn*, altın gerdanlık **2.** Tasma, halka. **3.** Bazı kuşların boyunlarındaki tüyden halka. **4.** Güc.
tavr *A. i.* **1.** Durum, hal. **2.** Önemlilik taslama durumu.
tavsif *A. i.* Niteleme.
tavsil *A. i.* Ulaştırma, vardırma, vardırılma.
tavsit *A. i.* Araya koma, aracı bulma, aracılık ettirme.
tavsiye *A. i.* **1.** Öğütleme. **2.** Salık verme.
tavtıa *A. i.* Amacı destekleyecek yolda önceden bazı sözler söyleme.
tavtin *A. i.* **1.** Yurtlandırma, yerleştirme. **2.** Bir şeye bağlanıp sonuçlandırma.
tavus *A. i.* Tavus kuşu.
tavvaf *A. s.* Kâbe'yi tavaf eden.
tavzif *A. i.* Görevlendirme, işe alma, iş verme.
tavzih *A. i.* Açıklama, aydınlatma.
tayaran *A. i.* **1.** Uçma, uçuş. **2.** Gaz olup havaya karışma.
tayf *A. i.* **1.** Görüntü. **2.** (Fiz.) Bileşik bir ışık demetinin bir biçmeden geçtikten sonra ayrıldığı basit renklerden oluşmuş görüntü.
tayfbin *F. i.* Spektroskop.
tâyı' *A. s.* Bir işi kendi isteğiyle yapan.
tâyıan *A. zf.* İsteyerek.
tayın *A. i.* Er azığı.
tayınat *A. i.* Maaştan başka verilen yiyecek, erzak.
ta'yib *A. i.* Tâyip, ayıplama.
ta'yin *A. i.* **1.** Gösterme, belirtme, belgileme. **2.** Atama.
tayr *A. i.* Kuş. *Tayr-üd-devle*, (devlet kuşu) Hüma, *mantık-ut-tayr*, kuş dili.
tayy *A. i.* **1.** Sarma, katlama. **2.** Atlama, üzerinden geçme. *Tayy-i mekân, -zaman*, yer ve zamanı atlarcasına geçme.
tayyar *A. s.* **1.** Uçan, uçucu. **2.** Gaz olan, gaza dönüşen. *Cafer Tayyar*, savaşta kesilen kollarının yerine kanatlar çıktığı Muhammet peygamber tarafından görülen kişi; *rih-i tayyar*, yer değiştirerek gezen sızılar, sinir ağrıları, romatizma.

tayyârât *A. i.* Havadan, beleşten gelen paralar.
tayyare *A. i.* Uçak.
tayyib, tayyibe *A. s.* İyi, hoş. *Kelime-i tayyibe*, hoşa gider yatıştırıcı söz.
tayyibe *A. i.* İyi iş, güzel davranış.
taz *F. i.* Koşma, koşuş.
tazaccu' *A. i.* Üşenme, gevşek davranma.
tazallül *A. i.* Gölgelenme, gölgede olma.
tazallüm *A. i.* Yanıp yakılma. *Tazallüm-i hal*, halinden yakınma.
tazammun *A. i.* **1.** Kapsama, içine alma. **2.** (Fels.) İçlem, içerme.
tazarru' *A. i.* Kendini alçaltarak yalvarma.
tazarruf *A. i.* Zariflik taslama, incelik gösterme.
tazarrur *A. i.* Zarara, ziyana uğrama, zarar görme.
tazayyuk *A. i.* Sıkışma, daralma.
taze *F. s.* **1.** Taze, körpe, sulu, yaş. **2.** Genç.
tazegî *A. i.* Tazelik.
tazende *F. s.* Koşucu.
tâzî *F. s., i.* Arap.
ta'zib *A. i.* Eziyet etme, boşuna yorma.
taz'ıf *A. i.* İki kat etme.
ta'zil *A. i.* Ayıplama.
ta'zim *A. i.* **1.** Ululama, büyük sayma. **2.** Saygı gösterme, ikram etme.
ta'zîmât *A. i.* Saygılar.
ta'zîmen *A. zf.* Hürmet ve ikram ederek.
tazir *A. s.* Esassız özür bildirme.
ta'zir *A. i.* Tekdir etme, azarlama.
tâziyân *F. i.* Araplar. Bk. URBAN.
taziyane *F. i.* **1.** Kırbaç, kamçı. **2.** (Müz.) Tezene, mızrap. **3.** (Mec.) Araç, neden. *Taziyane-i bârân*, yağmurun kamçısı; *-teşvik*, şevklendirme kamçısı (aracı)
ta'ziye *A. i.* Başsağlığı dileme
tâziyet *F. i.* Tâziye.
taziyetname *F. i.* Başsağlığı dileyen yazı, mektup.
ta'ziz *A. i.* Şerefli, kutlu kılma.
tazlil, tadlil Bk. TADLİL.
tazlil *A. i.* Gölgelendirme, gölge altına alma.
tazmin *A. i.* Zararı ödeme.
tazrir *A. i.* Zarara uğrama.
tazyi' *A. i.* Bırakıp kaybetme, kaybına neden olma, boşuna harcama.
tazyik *A. i.* **1.** Basınç. **2.** Baskı.
teadi *A. i.* Ara açılma, düşmanlık.
teadud *A. i.* **1.** Kol kola girme. **2.** Karşılıklı yardımda bulunma.
teadül *A. i.* Birbirine denk gelme.
teahhur *A. i.* Gecikme.
teahüd *A. i.* **1.** Sözleşme. **2.** Andlaşma.
teaküb *A. i.* **1.** Birbiri arkasından gitme. **2.** Birbiri ardından gelme.
teakud *A. i.* Bağlaşma.
tealâ *A. i.* «Yüksek olsun» anlamında bir sözdür; Tanrı adıyle kullanılır: *Allahütealâ, Haktealâ*.
teâlî *A. i.* Yükselme, ululanma. *Teâliperver*, yükselmeyi isteyen.
teami *A. i.* Görmezlenme, görmezmiş gibi görünme.

teamül *A. i.* **1.** Yapılageliş. **2.** (Kim.) Tepkime. *Teamül-i kadîm*, eskiden beri yapılagelen.
teanuk *A. i.* Birbirinin boynuna sarılma.
tearuz *A. i.* Birbirine karşıt olma, karşıtlık.
tearüf *A. i.* Birbirini tanıma, tanışma.
teasür *A. i.* Bir şey güçleşme, güç olma.
teâsür *A. i.* Güzel geçinme, dirlik içinde olma.
teatî *A. i.* Birbirine verme, verişme, *teatî-i efkâr*, birbirine fikir verme; *-mekâtib*, birbirine mektup verme.
teatuf *A. i.* Birbirine sevgi, şefkat gösterme.
teavün *A. i.* Yardımlaşma.
teb *F. i.* **1.** Sıtma. **2.** Ateş.
tebaa *A. i.* Uyruk.
tebab *A. i.* Ziyan.
tebadül *A. i.* Değişme.
tebadür *A. i.* Birdenbire zihne gelme.
tebaguz *A. i.* Sevişmeme, gizli düşmanlık.
tebah *F. s., i.* **1.** Yıkılmış, tükenmiş. **2.** Bozuk, harap.
tebahhur *A. i.* **1.** Buharlaşma. **2.** (Su, sıvı) Uçma.
tebahhür *A. i.* Bir şeyin içine dalma, pek derine varma, derin okumak.
tebahî *A. i.* Övünme.
tebahkâr *F. i.* Fena eden, bitiren. **2.** Bozuk amelli.
tebahtür *A. i.* Ululanarak yürüme.
tebaiyyet *A. i.* Tâbi olma, uyma.
tebaiyyeten *A. zf.* Uyarak.
tebaki *A. i.* Ağlar görünme.
tebance *F. i.* Tokat.
tebar *A. i.* Yok olma, bitme.
tebar *F. i.* Soy. *Âlitebar*, ulu soylu.
tebareke *A. i.* «Mübarek etsin» anlamıyle dua deyimi. *Tebarekâllah*, Tanrı mübarek etsin.
tebarüz *A. i.* Görünme, gözükme, belirme.
tebaşîr *A. i.* **1.** Müjde. **2.** Her şeyin ilk zamanı. *Tebaşir-i subh*, sabahın yeni açılmaya başlama vakti.
tebaşîr *F. i.* Tebeşir.
tebaüd *A. i.* Uzaklaşma, birbirinden uzak düşme.
tebaül *A. i.* Karı koca cilvesi.
tebayün *A. i.* İki şey arasındaki karşıtlık, aykırılık.
tebcil *A. i.* Ululama, ağırlama.
tebdil *A. i.* Değiştirme. *Tebdil-i hevâ*, havadeğişimi; *-mekân*, yer değiştirme.
tebdilât *A. i.* Değiştirmeler, değiştirilmeler.
tebdilen *A. zf.* Değiştirerek.
tebeddül *A. i.* Değişme.
tebeh *F. i.* Bk. TEBAH.
tebelbül *A. i.* Dilin karışıklığı, anlaşılmaz hale gelmesi.
tebellûğ *A. i.* Bildiriyi alma.
tebellüh *A. i.* Ahmaklaşma.
tebellül *A. i.* Islanma, nemlenme.
tebellür *A. i.* Billurlaşma, belirme.
tebenni *A. i.* Oğul edinme.
teber *F. i.* Balta.
teberdar *F. i.* Baltacı.
teberra *A. i.* **1.** Uzaklaşma, uzak durma. **2.** Sevmeyip yüz çevirme.
teberri *A. i.* Beri olma, sevmeyip yüzçevirme, uzaklaşma.
teberru' *A. i.* Bağış.
teberrüd *A. i.* Soğuma.

teberrük *A. i.* Uğur sayma.
teberrüken *A. zf.* Uğur sayarak.
teberrür *A. i.* Tanrı rızasına çalışma.
teberrüz *A. i.* Meydana çıkma, görünme.
tebessül *A. i.* Somurtma, suratını ekşitme.
tebessüm *A. i.* Gülümseme.
tebeşbüş *A. i.* Güleryüz gösterme.
tebettül *A. i.* Dünya işlerinden el ayak çekerek Tanrıya yönelme.
tebevvül *A. i.* (Hek.) İşeme. *Tebevvül-i sükker*, şeker hastalığı, *-dem*, kanlı idrar.
tebeyyün *A. i.* Belli olma.
tebhal, tebhale *A. i.* (Hek.) Uçuk, dudak kabartısı.
tebhic *A. i.* Güzelleştirme, güzelleştirilme.
tebhil *A. i.* Biri için hasis, pinti deme.
tebhir *A. i.* **1.** Buğu haline getirme. **2.** Tütsüleme. **3.** Etüvden geçirme.
teb'id *A. i.* **1.** Uzaklaştırma, uzağa sürme. **2.** Kovma.
te'bid *A. i.* Ebedileştirme, sonsuzlaştırma.
tebkit *A. i.* **1.** Başa kakma. **2.** Kanıt göstererek karşısındakini susturma.
tebliğ *A. i.* **1.** Bildirme. **2.** Bildiri.
tebrid *A. i.* **1.** Soğutma. **2.** (Mec.) Ara açılma, soğutma.
tebrie, tebriye *A. i.* Aklama, temize çıkarma.
tebrik *A. i.* Kutlama.
tebşir *A. i.* Muştulama, müjdeleme.
tebyin *A. i.* Açık açık anlatma.
tebyiz *A. i.* (Bir yazıyı) Beyaza çekme.
tebzede *F. s.* Sıtmalı.
tebzir *A. i.* Dağıtma, serpme, israf.
tecahül *A. i.* Bilmemezlikten gelme, bilmezlenme. *Tecâhül-i ârifâne*, (Ed.) bilinen bir şeyi bir nükteyle bilinmiyormuş gibi gösterme sanatı.
tecahülât *A. i.* Bilmemezlikten gelmeler.
tecahülkâr *A., F. s.* Bilmezlikten gelen.
tecanüb *A. i.* Çekinme, sakınma.
tecanüs *A. i.* Aynı cinsten olma; cinsteşlik, türdeşlik, birörneklik.
tecarîb *A. i.* Denemeler.
tecasür *A. i.* Cesaretlenme, yüreklenme.
tecavüb *A. i.* Cevaplaşma, yanıtlaşma.
tecavür *A. i.* Komşu olma.
tecavüz *A. i.* **1.** Geçme, aşma, el uzatma, saldırı, saldırış. **2.** Çatma, sataşma, sarkıntılık.
tecavüzkâr *F. s.* Saldıran, sataşan.
tecazüb *A. i.* Duygudaşlık, sempati.
tecdid *A. i.* Yeni etme, yeniletme, yenileme.
tecdiden *A. zf.* Yenileterek.
tecebbür *A. i.* Zor gösterme.
teceddüd *A. i.* Yenileme, tazelenme.
tecehhüz *A. i.* Çeyizlenme, hazır bulunma.
tecellâ, tecelli *A. i.* **1.** Görünme. **2.** Tanrı kudret ve sırrının kişilerde ve eşyada eserinin görünmesi.

tecelligâh, tecelligeh *F. i.* Tecelli yeri.
tecellizar *F. i.* Tanrı kudretinin eserleriyle dolu yer.
tecellüd *A. i.* **1.** Yalandan cesaret gösterme. **2.** İnat, direnme.
tecemmu' *A. i.* Toplanma, yığılma, birikme.
tecemmül *A. i.* Süs, süslenme.
tecemmülât *A. i.* Süslenme için kullanılan eşya.
tecennüb *A. i.* Sakınma, çekinme.
tecennün *A. i.* Delirme, çıldırma.
tecerru' *A. i.* Yudum yudum içme.
tecerrüd *A. i.* **1.** Soyunma, çıplak olma. **2.** Her şeyden boş olma. **3.** Tanrıya bağlanma. **4.** Evlenmeyip bekâr yaşama. *Tecerrüd-i evrâk*, yaprakların dökülmesi.
tecessüd *A. i.* Gövde peydahlama.
tecessüm *A. i.* **1.** Cisimlenme. **2.** Görünme, gözönüne gelme.
tecessüs *A. i.* **1.** Yoklama, arama. **2.** Bir şeyin içyüzünü araştırma, gözleme.
tecezzi, tecezzü *A. i.* Parça parça bölünme; ufalanma.
tecfif *A. i.* Kurutma, kurutulma.
techil *A. i.* Birinin bilgisizliğini ortaya koyma.
techiz *A. i.* Donatma, donatım.
te'cil *A. i.* Erteleme.
teclid *A. i.* Ciltleme.
teclil *A. i.* (Hayvan) Çullama.
tecliye *A. i.* Cilâ verme, verilme. *Tecliye-i mir'ât*, aynayı silip parlatma; *-seyf*, kılıca cilâ verme.
tecnis *A. i.* İki anlamlı söz söyleme; cinas yapma.
tecrib *A. i.* Deneme, sınama.
tecrid *A. i.* **1.** Ayırma. **2.** Soyutlama. **3.** (Fiz.) Yalıtlama. *Ehl-i tecrid*, dünyadan el etek çekmiş olan dervişler.
tecrih *A. i.* Yaralama.
tecrim *A. i.* **1.** Cerime alma, para cezası alma. **2.** Cezalandırma.
tecrübe *A. i.* Deneme, sınama, tecrübe, görgü.
tecrübî, tecrübiyye *A. s.* Deneme ile ilgili.
tecsim *A. i.* Cisimlendirme.
tecsîmât *A. i.* Cisimlendirmeler, vücutlu gösterilmeler.
tecvi *A. i.* Acıktırma, acıktırılma.
tecvid *A. i.* **1.** Kur'an'ı usulüne bağlı kalarak okuma yöntemi. **2.** Bu okumayı öğreten bilim.
tecvif *A. i.* Oyma, oyuk haline koma.
tecvir *A. i.* Cevr etme, zora, sıkıya koyma.
tecviz *A. i.* İzin verme, verilme.
teczie, tecziye *A. i.* **1.** Parçalanma. **2.** Cezalandırma.
teczir *A. i.* (Mat.) Kare kökünü alma.
tedabir *A. i.* Tedbirler, çözümler, yollar.
tedafu *A. i.* **1.** Birini iteleme. itişme, kakışma. **2.** Savunma.
tedafüî, tedafüiyye *A. s.* Kendini savunma ile ilgili.
tedahül *A. i.* **1.** Birbirinin içine girme. **2.** Ödemede gecikme. **3.** Yığılıp kalma. birikme.
tedaî *A. i.* Çağrışım.

tedarik *A. i.* Araştırıp bulma, sağlama. *Sümmet-tedarik*, hemen bulunmuş, derme çatma.
tedavi *A. i.* **1.** Otama. **2.** İyileştirme.
tedavül *A. i.* Sürüm, geçerlik.
tedavür *A. i.* Sıra ile yapma.
tedbir *A. i.* Bir şeyi sağlayacak ya da önleyecek yol; önlem. *Tedbir-i menzil*, (Toplb.) Ev idaresi bilgisi; *hüsn-i tedbir*, iyi düşünülerek tutulan yol; *su-i tedbir*, yanlış yol, fena tutulmuş yol.
tedebbür *A. i.* Duruma uygun davranma.
tedehhüş *A. i.* Dehşete düşme, dehşetlenme, korkma, yılma.
tedelli *A. i.* Nazlanma.
tedemmu *A.* Göz yaşarma.
tedemmug *A. i.* (Fels.) Beyinleşme.
tedennî *A. i.* Aşağı inme, aşağılama, gerileme.
tedennüs *A. i.* Kirlenme.
tederrüc *A. i.* Derece derece, adım adım ilerleme.
tederrüs *A. i.* Ders alma, ders olarak okuma.
tedeyyün *A. i.* **1.** Dine bağlı olma, dininde sımsıkı bağlı kalma. **2.** Borçlanma.
tedfin *A. i.* Gömme, defnetme.
tedhin *A. i.* Dumanlama, tütsüleme.
tedhin *A. i.* Güzel kokulu yağ sürme.
tedhiş *A. i* Şaşırtma, ürkütme, yıldırma.
te'dib *A. i.* Uslandırma, yola getirme. *Hadd-i tedib*, bir suç işleyeni başkalarına örnek olacak biçimde cezalandırma.
te'diye *A. i.* **1.** Ödeme, ödenilme. **2.** Borcunu verme, *Tediye-i deyn*, borç ödeme.
tedkik *A. i.* Dikkatle araştırma, araştırılma, inceden inceye yoklama, inceleme
tedlis *A. i.* Alışverişte satıcının mal kusurunu alıcıdan saklaması, hile.
tedmir *A. i.* Sındırma, tepeleme, yoketme.
tednis *A. i.* Kirletme.
tedric *A. i.* Derece derece ilerleme, ilerletme, azar azar hareket. *Alettedric*, tedric üzere; *bittedric*, azar azar, derece ile. *Tedric-i sâid*, ifadenin yükselmesi; *-hâbit*, ifadenin alçalması.
tedricen *A. zf.* Yavaş yavaş, azar azar.
tedricî, tedriciyye *A. s.* Yavaş yavaş yapılan.
tedris *A. i.* Ders verme, öğretme.
tedrisât *A. i.* (Ped.) Öğretim. *Tedrisât-ı âliye*, yüksek öğretim; *-ibtidaiyye*, ilköğretim; *-taliye*, ortaöğretim.
tedrisî, tedrisiyye *A. s.* Ders ile ilgili.
tedvin *A. i.* **1.** Manzumeleri divan biçimine getirme. **2.** Kitap yapma.
tedvîr *A. i.* **1.** Çevirme, döndürme. **2.** Yönetme, çekip çevirme. *Tedvîr-i âlem*, dünyayı döndürme, yönetme.
tedviye *A. i.* Deva, ilaç verme,
teebbi *A. i.* Birini baba edinme, baba sayma.
teebbüd *A. i.* **1.** Ürküp çekinme. **2.** Evlenmeme, bekâr kalma.
teebbüh *A. i.* **1.** Kibirlenme.

2. Göztokluğu ile bir şeyden vazgeçme.

teebbün *A. i.* Birinin yolundan gitme.

teeccüc *A. i.* Tutuşup alevlenme.

teeccül *A. i.* Belli bir süre için müddet isteme.

teeccüm *A. i.* Öfkelenme.

teeddüb *A. i.* Edeplenme, utanma, çekinme.

teeddüben *A. zf.* Edepli davranarak.

teeffüf *A. i.* Of çekme, oflama.

teehhül *A. i.* Evlenme.

teehhür *A. i.* Gecikme. *Bilâ-teehhür*, gecikmeden.

teehhürât *A. i.* Gecikmeler.

teekküd *A. i.* Sağlamlaşma. kavileştirme.

teekkül *A. i.* Yaranın oyulup açılması, büyümesi.

teellüf *A. i.* Alışma, hoş geçinme.

teellüm *A. i.* Kederlenme, eseflenme, tasalanma.

teemmî *A. i.* Cariye edinme.

teemmü[1] *A. i.* Düşünüp taşınma, ölçünme. *Bilâ teemmül*, düşünmeden.

teemmülât *A. ı.* İyice düşünüp taşınmalar. *Teemmülât-ı amîka*, derinden derine düşünüp taşınmalar.

teemmüm *A. i.* Ana edinme.

teemmür *A. i.* Âmirlik taslama.

teenni *A. i.* İlerisini düşünerek acelesiz iş görme, ağır davranma, dölenme. *Bilâ-teenni*, dikkatsız, ihtiyatsız olarak.

teennüs *A. i.* Kadınlaşma.

teerrüb *A. i.* Kendini zeki göstermeye uğraşma.

teessüf *A. i.* Acınma, yazıklanma, yerinme. *Maatteessüf*, esefle.

teessüm *A. i.* Günahtan sakınma.

teessür *A. i.* Üzülme, üzüntü, yerinme. *Seri-üt-teessür*, çabuk etkilenen.

teessürât *A. i.* Üzülmeler, acılar, kederler.

teessüs *A. i.* 1. Kurulma. 2. Yerleşme, temelleşme, kökleşme.

teevvi *A. i.* Yurtlanma, yurt edinme.

teevvüd *A. i.* Eğrilme, iki kat olma, bükülme.

teevvüh *A. i.* İnleme, ah vah etme.

teevvül *A. i.* Başka anlama gelme, anlamı başka olma.

teeyyüd *A. i.* Kuvvetlenme, sağlamlaşma, gerçekleşme.

teezzî *A. i.* İncinme.

teezzür *A. i.* Örtünme, bürünme.

tef *F. i.* 1. Sıcak. 2. Buhar.

tefaddul, tefazzul *A. i.* 1. Erdemlik, üstünlük satma. 2. İyilik, bağışlama.

tefahhum *A. i.* (Kim.) Kömürleşme.

tefahhur *A. i.* Övünme.

tefahhus *A. i.* İyice araştırma.

tefahur *A. i.* Övünme.

tefaîl *A. i.* (Ed.) Tef'ileler, dize ve beyitlerdeki ölçeğin her biri.

tefakkud *A. i.* Arayıp sorma.

tefakkuh *A. i.* Fıkıh öğrenme.

tefakum *A. ı.* (İş) Büyüyüp güçleşme.

tefârîk *A. i.* 1. Ayırmalar, seçmeler. 2. Ufak, küçük armağanlar.

tefâsîl *A. i.* Tafsiller, ayrıntılar.

tefâsîr *A. i.* Tefsirler.

tefâvüt *A. i.* İki şey arasındaki fark. *Bî-tefâvüt, bilâ-tefâvüt*, farksız. *Tefâvüt-i hasene*, malî yıl ile hicrî yıl arasındaki 10 gün, 21 saatlik farktan ileri gelen gelir farkı.

tefâzul *A. i.* 1. Erdem ve lütuf yarışına çıkma. 2. Fark, miktar fazlası. *Tefâzul-i iktidâr*, (Fiz.) potansiyel farkı; *-irtifâ* (Coğr.) iki noktanın deniz yüzeyinden olan yükseklikleri arasındaki fark.

tefâzulî *A. z.* 1. Tefazulla ilgili. 2. *i.* (Mat.) İki sayının arasında miktarca olan farktan doğan oran.

tefehhüm *A. i.* Anlama. *Su-i tefehhüm*, yanlış anlama.

tefekkür *A. i.* Düşünme, düşünüş, düşünülme.

tefelsüf *A. i.* Filozoflaşma felsefe sözleri söyleme.

tefennün *A. i.* 1. Değişme. 2. Fen öğrenme. 3. Sözü türlü türlü söyleme.

teferru *A. i.* 1. Dallanıp budaklanma. 2. Birçok bölüme ayrılma. 3. Bir kökten çıkıp ayrılma.

teferruat *A. i.* Ayrıntılar.

teferrug *A. i.* 1. Fariğ olma. 2. Bir işi bitirip kurtulma. 3. Satın alınan bir mülkün tapusunu kendi üzerine çevirme.

teferruk *A. i.* Ayrılma, dağılma.

teferrüc *A. i.* 1. Gezinti. 2. Gezintiye çıkıp gam dağıtma. 3. Açılma, ferahlama.

teferrücgâh *F. i.* Eğlence, gezinti yeri.

teferrüd *A. i.* 1. Tek, yalnız, tenha kalma. 2. Eşsiz, benzersiz olma. *Dâiye-i teferrüd*, eşi akranı olmamak davası, arzusu.

teferrüs *A. i.* Sezme, farkına varıp anlama.

teferrüş *A. i.* Yayılma, serilme.

teferrüz *A. i.* Ayrılma.

tefessüh *A. i.* Çürüme, bozulma, kokuşma, sasıma.

tefe'ul *A. i.* 1. Uğur sayma. 2. Fala bakma, fal açma.

tefevvuk *A. i.* Üstünlük, üstün gelme.

tefevvüh *A. i.* 1. Ağza alma, söyleme. 2. Dil uzatma.

tefevvühat *A. i.* Yasaca cezalandırılacak dedikodular, boş boğazlıklar.

tefeyyüz *A. i.* Yükselme, ilerleme.

tefhim *A. i.* Anlatma, bildirme.

te'fif *A. i.* Of çekerek sıkıntısını gösterme.

te'fik *A. i.* Yalan söyleme.

tefrid *A. i.* 1. Dünyadan geçip yalnız Tanrıyla meşgul olma. *Ehl-i tefrîd*, köşeye çekilip ibadetle meşgul olan kimse. 2. (Fız.) Elektriklenmemesi istenilen bir şeyi yalıtkan bir madde ile kaplamak.

tefrîh *A. i.* 1. Korkusuz kalma. 2. Gelişme, filizlenme. 3. Yumurtadan çıkma zamanı. *Devr-i tefrih*, (Biy.) kuluçka devri.

tefrik *A. i.* 1. Ayırma, ayırt etme, seçme.

tefrika *A. i.* 1. Ayrılma, ayrılık. 2. Bozuşma, nifak. 3. Gazetelerde bölüm bölüm yayımlanan uzun yazı.

tefriş *A. i.* 1. Yayma. 2. Döşeme.

tefrit *A. i.* Tersine aşırılık. «ifrat» sözünün karşıtı.
tefside *F. s.* Kızgın, ateşli.
tefsir *A. i.* **1.** Yorum. **2.** Kur'an'ın anlamında yapılan açıklamalar **3.** Bu iş için yazılmış eserler. *Hüsn-i tefsîr*, uygun anlam verme; *ilm-i tefsîr*, Kur'an'ı açıklamanın yollarını bildiren bilim; *sû-i tefsîr*, bir şeye kötü anlam verme.
teftih *A. i.* **1.** Açma. **2.** Açıp ferahlık verme. **3.** Geyirme.
teftik *A. i.* (Pamuk) Atma. **2.** (Yün) Tarama.
teftil *A. i.* **1.** Fitil yapma. **2.** Bükme, eğirme.
teftiş *A. ı.* Bir işin yolunda yürütülüp yürütülmediğini anlamak için yapılan denet.
tefvîz *A. i.* **1.** İhale, sipariş etme, edilme. **2.** Dağıtım. **3.** *Tefviz-i umur*, işleri birine bırakma.
tegabün *A. i.* Birbirini aldatma.
tegafül *A. i.* Bilmezliğe gelme.
tegallüf *A. i.* Kılıflanma. *Tegallüf-i em'â*, bağırsak dolaşması.
tegalüb *A. i.* Üstün gelme, yenme.
tegayür *A. i.* Başkalaşma, karşıt olma.
tegazzüb *A. i.* Gazaplanma, öfkelenme.
tegazzül *A. i.* **1.** Gazel söyleme. **2.** (Ed.) Gazel tarzında şiir yazma.
tegerg *F. i.* (Yağan) Dolu.
teh *F. i.* Dip. *Teh-i çah*, kuyunun dibi; *teh-i deryâ*, denizin dibi, (Mec.) kat, mertebe; *teh-i kâşâne*, köşk katı.
tehaci *A. i.* **1.** Hicivleşme. **2.** Hicvetme.
tehacüm *A. i.* **1.** (Birlikte) Saldırma. **2.** Üşüşme, toplaşma.
tehadu' *A. i.* Aldanmış görünme.
tehafüt *A. i.* Birbiri üstüne atılma, üşüşmek.
tehallüf *A. i.* Uygunsuzluk.
tehalüf *A. i.* Yargıcın iki tarafa da yemin ettirmesi.
tehalüf *A. i.* Birbirine uymama, birbirine karşıt olma.
tehalük *A. i.* Can atma, çok isteme.
tehâmî *A. i.* **1.** Kendini sakınma, koruma. **2.** Avukatlık etme.
tehasum *A. i.* Düşmanlık gösterme, düşmanlaşma.
tehasüd *A. i.* Haset etme, imrenme.
tehârüc *A. i.* **1.** Çıkışma. **2.** (Fık.) Ortakların bir bölümü akar, bir bölümü arazi, bir bölümü de para üzerine yaptıkları anlaşma.
tehârüş *A. i.* Hırıldaşıp dalaşma. *Tehârüş-i kilâb*, köpeklerin hırıldaşarak dalaşması.
tehaşa *F. i.* Çekinme.
tehaşi *A. i.* Korkup çekinme.
tehavün *A. i.* Aldırış etmeme, ağır davranma, hafifseme.
tehâzül *A. i.* Savaştan kaçıp geri dönme.
tehcir *A. i.* Göç ettirme.
tehdid *A. i.* Birinin gözünü korkutma, gözdağı.
tehdidâmiz *F. s.* Tehditle karışık.
tehdim *A. i.* Yerle bir etme, yıkma.

tehdiye *A. i.* Armağan verme, bağışlama.
teheccî *A. i.* Heceleme.
teheccüd *A. i.* **1.** Gece uyumayıp namaz kılma. **2.** Gece namazı.
teheccüm *A. i.* Saldırma, acele gitme.
tehekküm *A. i.* **1.** Alay, eğlenme. **2.** Ciddiymiş gibi görünüp gerçekte alay etme.
tehennüc *A. i.* (Hek.) Çocuğun dölyatağında canlanıp kımıldaması.
tehevvüd *A. i.* Yahudi olma.
tehevvür *A. i.* Kızma, köpürme.
teheyyü *A. i.* Hazırlanma.
teheyyüb *A. i.* Korkutma, korkma.
teheyyüc *A. i.* Heyecanlanma, coşma.
teheyyücât *A. i.* Heyecanlanmalar, coşmalar. *Teheyyücât-i mütevâliye*, sürekli heyecanlanma.
tehezzüz *A. i.* Hafif titreme, deprenme.
tehî *F. s.* Boş. *Tehîdest*, eli boş, züğürt; *tehîmiyan*, içi boş.
tehîm *A. s.* Suçlu, kabahatli
tehîmagz *F. s.* Boşkafalı, beyinsiz.
tehir *A. i.* Geriye, sonraya bırakma.
tehlike, tehlüke *A. i.* Ölümle sona erebilecek hal, tehlike.
tehlil *A. i.* «Lâilâhe illallah...» sözünü söyleme.
tehlilhân *F. s.* Tehlil edip duran, tehlil sözünü makamla okuyan.
tehniyet *A. i.* Kutlama, mübarekleme.
tehvîd *A. i.* Yahudileştirme, Yahudileştirilme.
tehvîl *A. i.* Korkuya düşürme.
tehvim *A. i.* Imızganma, hafif uyku.
tehvin *A. i.* **1.** Kolaylaştırma, hafifletme. **2.** Ucuzlatma, ucuzlatılma. **3.** Karmakarışık etme. **4.** Alçaltma.
tehviş *A. i.* karmakarışık etme.
tehyic *A. i.* Coşturma, heyecanlandırma.
tehzîb *A. i.* Düzeltme, temizleme, ıslah etme. *Tehzîb-i ahlâk*, ahlâkı düzeltme.
tehzîl *A. i.* **1.** Zayıflatma. **2.** Alaya alma, alay şekline koyma. **3.** (Ed.) Ciddî bir yapıta lâtife tarzında nazire yazma.
tehziz *A. i.* Hafif titreme.
tek *F. i.* Koşma, seğirtme. *Tek ü pu, tek ü tâz*, şuraya buraya seğirtmeler.
tekabül *A. i.* **1.** Karşı karşıya gelme, yüzleşme. **2.** Karşılık olma, karşılama, yerini tutma. *Tekabül-i saffeyn* (Ask.), savaşan iki ordunun karşılaşması.
tekadüm *A. i.* **1.** Geçmiş bulunma. **2.** (Fık.) Zamanaşımı olma.
tekâfî, tekâfü' *A. i.* Birbirinin dengi olma.
tekâhhul *A. i.* (Gözlere) Sürme çekme.
tekâhül *A. i.* Dikkatsizlik, ihmal.
tekâlif *A. i.* **1.** Teklifler. **2.** Vergiler. *Tekâlif-i emîriyye*, hükümdarın kestiği vergi; *-harbiyye*, savaş sırasında alınan olağanüstü vergi; *-şer'iyye*, dinin buyurduğu zekât, haraç gibi vergiler.
tekâlüb *A. i.* Köpek gibi saldırma.

tekâmül *A. i.* Olma, olgunlaşma. **2.** (Fels.) Evrim.
tekâmüliyye *A. i.* (Fels.) Evrimcilik.
tekâpu *F. i.* Dalkavukluk, kavuk sallama.
tekarir *A. i.* Takrirler, önergeler.
tekarun *A. i.* Birbirine yanaşma.
tekarüb *A. i.* **1.** Birbirine yakın gelme, yaklaşma. **2.** (Fiz.) Yakınsama.
tekâsüf *A. i.* Yoğunlaşma.
tekâsül *A. i.* Üşenme, kayıtsızlık.
tekâsür *A. i.* Kırılma, kırınım.
tekâsür *A. i.* **1.** Çoğalma. **2.** Çok övünme. *Sure-i tekâsür*, Kur'an'ın 102'nci suresi.
tekatir *A. i.* Damlamalar, damıtıklar.
tekatül *A. i.* Birbirini kesme, kesişme.
tekatül *A. i.* Birbirini öldürme.
tekaüd *A. i.* **1.** Emekliye ayrılma. **2.** Emeklilik.
tekaüdiyye *A. i.* Emeklilik aylığı.
tekâya *A. i.*, Tekkeler.
tekâyüd *A. i.* Birbirine hile yapma.
tekaza *A. i.* **1.** Borcunu ödemesi için borçluyu sıkıştırma. **2.** Çekişme, takaza.
tekbîr *A. i.* «Allahü ekber». (Tanrı uludur) deme.
tekbîrhân *F. s.* Tekbir okuyan.
tekdîr *A. i.* Azarlama, paylama.
tekdirât *A. i.* Tekdirler, azarlamalar. *Tekdirât-ı şedide*, şiddetle azarlamalar, çıkışmalar.
tekebbüd *A. i.* **1.** Katılaşma, sertleşme. **2.** Bir organın kebedleşmesi, karaciğerleşmesi. *Tekebbüd-irie*, (Hek.) zatürrienin ikinci devrinde akciğerin karaciğer gibi katılaşması.
tekebbür *A. i.* Kibirlenme, ululuk satma.
tekeddür *A. i.* **1.** Bulanma, duruluğunu kaybetme. **2.** Kederlenme. *Tekeddür-i hâtır*, kederlenme.
tekeffül *A. i.* Birine kefil olma.
tekellüf *A. i.* **1.** Güçlüğe katlanma. **2.** Özenme, gösterişe kapılma, özenti. *Bilâ tekellüf*, *bi tekellüf*, külfetsiz, sıkıntısız, özenmeden.
tekellüm *A. i.* Söyleme, lakırdı etme. *Tekellüm-i sâmit*, (Ed.) sessiz konuşma.
tekellüs *A. i.* Kireçleşme.
tekemmül *A. i.* Olgunlaşma, kemale gelme.
tekemmün *A. i.* Pusuya yatma, gizlenme.
tekenni *A. i.* Künye alma, ad alma.
tekerrür *A. i.* Tekrarlanma.
tekessür *A. i.* Çoğalma.
tekessür *A. i.* Kırılma.
tekevvün *A. i.* Var olma, meydana gelme, oluş. *Tekevvün-i evvel*, ön oluşum; *-cibal*, (Jeo.) dağoluş; *-ferdi*, (Bio.) bireyoluş; *-nev'i*, (Bio.) soyoluş.
tekeyyüf *A. i.* Keyiflenme.
tekfin *A. i.* Kefene sarma, kefenleme.
tekfir *A. i.* Birine kâfir deme.
tekid *A. i.* **1.** Sağlamlaştırma. **2.** Üsteleme. (Dilb.) Pekiştirme.
tekke *A. i.* **1.** Dayanma. **2.** Tekke.

teklif *A. i.* Kefil gösterme.
teklif *A. i.* **1.** İçli dışlı olmayıp birbirinden çekinme durumu, resmîlik. **2.** Önerme, öneri. **3.** Vergi yükleme. *Teklîf-i ham*, münasebetsiz, ağır teklif.
teklil *A. i.* Taçlama, taç giydirme.
tekmil *A. i.* **1.** Tüm, bütün. **2.** Tümleme, bitirme. *Tekmil-i enfâs*, ölme; *-selâsin*, (ay görülemediği durumlarda) Arabî ayını 30 gün sayma.
tekmile *A. i.* Ek, katma gibi tamlama için sonradan yapılan iş.
tekmin *A. i.* Pusuya, sipere yerleştirme, yatırma.
tekniye *A. i.* Künye koma, künyeleme.
tekrar *A. i.* Bir şeyi iki ya da daha çok kez yapma. *Tekrar-alettekrar*, birçok kez; *betekrar*, birkez daha.
tekrim *A. i.* Ululama, saygı gösterme.
tekrimen *A. zf.* Saygı göstererek.
tekrir *A. i.* Tekrarlama.
teksif *A. i.* **1.** Koyu ya da sık yapma. **2.** Saydamlığını giderme.
teksir *A. i.* Çoğaltma.
teksir *A. i.* Kırma.
tekvin *A. i.* **1.** Var etme. **2.** Yaratma. *Âlem-i tekvin*, vücut ve hudus âlemi. *Kitab-üt-tekvin*, Tevrat'ın birinci bölümü.
tekzib *A. i.* Yalanlama.
telaffuz *A. i.* Söyleyiş, söyleniş.
telâfi *A. i.* Yerini doldurma, karşılama. *Telâfi-i mâfât*, bir ziyandan bir bölümünü çıkarma; *na-kaabil-i telâfi*, yerine konamaz.
telâhhum *A. i.* (Yara) Etlenme, semirme.
telâhi *A. i.* Oyunla vakit geçirme.
telâhuk *A. i.* Birbirine katılma.
telâki *A. i.* Buluşma, kavuşma.
telâkki *A. i.* **1.** Alma, kabul etme. **2.** Sayma, fikir sahibi olma. *Telâkki bilkabul*, kabullenerek.
telâkkub *A. i.* Lakaplanma.
telâ'lü *A. i.* Parıldama.
telâmiz, tilâmiz *A. i.* Öğrenciler.
telâsuk *A. i.* Yapışma, birbirine bitişik olma.
telâ'süm *A. i.* Kekelemek. *Bilâ telâ'süm*, kekelemeden, doğrudan doğruya.
telâş *A. i.* **1.** Evecenlik. **2.** Kaygı, tasa.
telâşi *A. i.* **1.** Önemini kaybetme. **2.** Telâş.
telâttuf *A. i.* Lütuf ve nezaketle davranma.
telâtumgeh *F. i.* (Denizde) Dalgalı yer.
telâub *A. i.* Oynama, oynaşma.
telâ'ub *A. i.* **1.** Oynama. **2.** Salyenin akması.
telâun *A. i.* Lânetleşme, uğursuzlaşma.
telbis *A. i.* Bir şeyin ayıbını örterek sahteleştirme; hile, oyun. *İblis-i pürtelbis*, çok hileci şeytan.
telbiye *A. i.* Hacıların Kâbe'yi ziyareti sırasında «Lebbeyk» diye seslenmeleri.
telebbüs *A. i.* Giyinme, giyme.
teleclüc *A. i.* Lafı ağzının içinde çiğneme.
telef *A. i.* **1.** Yok etme, öldür-

me. 2. Boş yere harcama.
telefât *A. i.* Can kaybı.
teleffüt *A. i.* Etrafa iltifat etme.
telehhi *A. i.* Oynama, oyunla vakit geçirme.
telehhüb *A. i.* 1. Alevlenme, tutuşma. 2. İltihap, yangı.
telehhüf *A. i.* Yanıp yakılma.
telemmu' *A. i.* Parıldama.
telâmmüs *A. i.* Dokunma.
telemmüz *A. i.* Öğrencilik, çömezlik etme.
telessüm *A. i.* Yaşmaklanma.
televvün *A. i.* 1. Renkten renge girme, renk değiştirme. 2. Döneklikler, kararsızlıklar.
televvüs *A. i.* Kirlenme, pislenme.
teleyyün *A. i.* Yumuşama. *Teleyyün-i dimagi*, (Hek.) beyin sulanması.
telezzüc *A. i.* Yapışkan olma.
telezzüz *A. i.* Tat alma, hoşlanma, hoşa gitme.
telfif *A. i.* Sarma, bürüme, örtme.
telfik *A. i.* Birleştirme.
telh *F. s.* Acı.
telhab, telhabe *F. i.* Acı su.
telhî *F. i.* Acılık.
telhib *A. i.* Alevlendirme, tutuşturma.
telhif *A. i.* Acınma, acıklanma.
telhis *A. i.* Uzun bir yazıyı özetleme, kısaltma. 2. Sadrazamca padişaha yazılacak şeylerin özetlenmesi.
telhîsen *A. zf.* Özet olarak, kısaltılarak.
telhîsî *F. i.* Babıâli'den padişaha yazılacak şeylerin özetini yapan memur.
telhkâm *F. s.* Damağı acı, kederli.
telhkâmî *F. i.* Kederlilik.
telhnak *F. s.* Tadı acı olan, hoş olmayan.
te'lif *A. i.* 1. Uzlaştırma, barıştırma. 2. Kitap, eser yazma. 3. Yazılmış kitap. *Telif-i beyn*, ara bulma, uzlaştırma.
telifat *A. i.* Yazılmış eserler.
telifkerde *F. s.* Yazılmış, eser.
te'lih *A. i.* Tanrılaştırma.
tel'in *A. i.* Lânet okuma, kargıma.
telinat *A. i.* Lânetlemeler, kargımalar.
telkıb *A. i.* Lakap koyma.
telkıh *A. i.* Aşı yapma, aşılama. *Telkıh-i bakarî*, inek memesi kabarcıklarından alınan serumla yapılan aşı; *-cederî*, çiçeğe tutulmuş kimseden alınan serumla yapılan aşı.
telkım *A. i.* Lokma verme, yedirilme.
telkın *A. i.* 1. (Düşünce) Aşılama, kulağına koyma. 2. Ölü gömüldükten sonra imamın mezar başında söylediği dinî sözler.
tell *A. i.* Tepe, küme, yığın.
telmî *A. i.* 1. Parıldatma, renk renk yapma. 2. (Ed.) Dizeleri başka başka dillerde olan koşuk, manzume yapma.
telmih *A. i.* Anıştırma, imleme.
telsim *A. i.* Ağzını öpme, öpme.
telvi' *A. i.* Yakınıp dertlendirme.
telvih *A. i.* Söz arasında anlamlı söyleme. 2. Açıklama.
telvim *A. i.* Azarlama, paylama.
telvîn *A. i.* Renk verme, boyama.

telvîs *A. i.* **1.** Bulaştırma. kirletme. **2.** (Mec.) Bozma. berbat etme.
telyin *A. i.* **1.** Yumuşatma. **2.** Kabızlıktan kurtarma.
telziz *A. i.* Tatlandırma, tatlandırılma.
temacüd *A. i.* Ululuğunu çoğaltma.
temadi *A. i.* Uzanma, sürme.
tema'dün *A. i.* Maden haline geçme.
temalük *A. i.* Kendine hâkim olma, nefsini zaptetme.
temaruz *A. i.* Yalandan hasta olma, kendini hasta gibi gösterme.
temas *A. i.* Birbirine dokunma. değme.
temasîl *A. i.* Timsaller. simgeler.
temasül *A. i.* Benzeme, benzeyiş.
temâşâ *F. i.* **1.** Bakıp seyretme. **2.** Gezme. *Şayan-i temaşa*, görülmeye değer.
temâşâgâh *F. i.* Seyir ve gezinti yeri.
temâşâger *F. i.* Seyirci.
temâşâhâne *F.i.* **1.** Çevreyi temaşa edecek yer. **2.** (Mec). Dünya. **3.** Tiyatro oynanan yer.
temâyül *A. i.* **1.** Meyletme. eğilme. **2.** Bir yana ya da bir kimseye aşırı sevgi gösterme.
temayüz *A. i.* Yükselme, üstün olma.
temcid *A. i.* **1.** Ululama, ağırlama. **2.** Sabah ezanından sonra minarelerde okunan dua.
temdid *A. i.* **1.** Çekip uzatma. sürdürme.
temdih *A. i.* Çok övme.
temeccüd *A. i.* Ululanma.
temeddüh *A. i.* Övünme.
temeddün *A. i.* Medenileşme, uygarlaşma.
temekkün *A. i.* Yerleşme, yer tutma.
temellûk *A. i.* Yaltaklanma.
temellük *A. i.* Sahip olma. mülk edinme.
temenna *A. i.* El ile selâm verme.
temennî *A. i.* Dileme. dilek. istek.
temerküz *A. i.* **1.** Merkez tutma. **2.** Toplanma. **3.** Birikme. yığışma.
temerrüd *A. i.* Dik kafalılık. kafa tutma.
temeshur *A. i.* Maskaralık etmek.
temeskün *A. i.* Miskin olma. miskinleşme.
temessük *A. i.* **1.** Tutunma. sarılma. **2.** Borç senedi.
temessül *A. i.* **1.** Benzeşme. **2.** (Biy.) Özümlenme.
temeşşi *A. i.* Yürüme.
temeşşuk *A. i.* Meşk alma.
temettu' *A. i.* **1.** Kâr etme. kazanma. **2.** Kâr, yarar. *Hisse-i temettu.* bir şirket ortaklarından her birine düşen kâr.
temevvüc *A. i.* Dalgalanma. çalkalanma, dalga dalga olma.
temevvül *A. i.* Mal edinme.
temevvüt *A. i.* (Hek.) Bir organın çürüyüp ölü haline gelmesi.
temeyyu' *A. i.* Sulanma, sıvılaşma.
temeyyüh *A. i.* (Hek.) Sulanma. *Temeyyüh-i dem.* kanın sulanması.

temeyyüz *A. i.* Kendini gösterme, sivrilme.
temga *F. i.* Damga.
temhid *A. i.* **1.** Yayma, döşetme. **2.** Düzeltme, düzenleme.
temhir *A. i.* Mühürleme.
temime *A. i.* Nazar boncuğu, nazarlık.
te'min *A. i.* **1.** İnanç verme. **2.** Sağlama, elde etme.
te'minat *A. i.* İnanca, güvence, garanti.
temkin *A. i.* Ölçülü, tedbirli davranış.
temlih *A. i.* **1.** Tuzlama, tuza yatırma. **2.** (Ed.) Sözü cinaslı, nükteli söyleme.
temlik *A. i.* Mülk olarak verme.
temr, temer *A. i.* Hurma. *Temr-i Hindî*, Hint hurması.
temrin *A. i.* **1.** Alışma, alıştırma. **2.** İdman.
temsil *A. i.* **1.** (Birinin ya da bir topluluğun) Adına davranış. **2.** Simgeleme. **3.** Tiyatro oyunu. **4.** (Biy.) Özümleme. **5.** Sözgelişi.
temsiye *A. i.* Tün aydın deme.
temşit *A. i.* Tarama, taranma.
temşiyet *A. i.* Yürütme, ilerleme. *Temşiyet-i umur*, işleri yürütme.
temvil *A. i.* Mal sahibi etme, edilme.
temyiz *A. i.* **1.** Ayırma, ayrılma, seçme. **2.** İyiyi kötüden ayırt etme. **3.** Bir davanın üçüncü ve son görülme derecesi. **4.** (A. Dilb.) Sayıları, belirsiz isimleri belirten sözcük. *Mahkeme-i temyiz*, yargıtay.
temzik *A. i.* Yırtma, paralama.
ten *F. i.* **1.** Gövde. **2.** İnsan gövdesinin dış yüzü, et ile deri.
tenadd *A. i.* **1.** Dağılma, darmadağın olma. **2.** Ürkme.
tenafür *A. i.* **1.** Birbirinden ürküp kaçma. **2.** (Ed.) Kulağa hoş gelmeyen sözcüklerin bir arada olması.
tenafüs *A. i.* Haset etme, çekememe.
tenahi *A. i.* Bitme, tükenme. *Bitenahi*, bitip tükenmez, sonsuz.
tenakkul *A. i.* Bir yerden bir yere göçme.
tenakus *A. i.* Eksilme, azalma.
tenakuz *A. i.* Çelişme, karşıtlık.
tenaküh *A. i.* Nikâhlanma.
tenakür *A. i.* **1.** Bilmezlenme, bilmezlikten gelme. **2.** (Psi.) Karşıt duygu, antipati.
tenasuh *A. i.* Ruh göçü, ruh sıçraması.
tenâsur *A. i.* Yardımlaşma.
tenâsüb *A. i.* Uyma, uygunluk, orantı.
tenâsül *A. i.* Nesil yetiştirme. *Âlât-ı tenasül*, üretme organları.
tena'um *A. i.* Bolluk içinde, naz ve nimetle yaşama.
tenaver *F. s.* İriyarı (kimse).
tenavüb *A. i.* Nöbetleşme.
tenavül *A. i.* Alıp yeme ya da içme.
tenavüm *A. i.* Uyur görünme.
tenazu' *A. i.* Çekişme, uğraşma.
tenazur *A. i.* **1.** Birbirinin karşısında olma, birbirine bakma. **2.** (Mat.) Bakışım.
tenbel *F. s.* **1.** Üşenen, üşengeç. **2.** İşe ağır davranan,

tenbelhane *F. i.* İş görülmeyen yer, miskinler yeri.
tenbelid, tenbelit *F. i.* Hayvan yükü, küçük yük.
tenbih *A. i.* **1.** Uyandırma, uyarma. **2.** Verilen bir işin unutulmayarak yapılmasını sağlamak için üsteleye üsteleye hatırlatma.
tendürüst *F. s.* Sağlam, kuvvetli (kimse).
tene *F. i.* Gövde, vücut.
tenebbü' *A. i.* Peygamberlik iddiasında bulunma.
tenebbüh *A. i.* **1.** Uyanma, uykudan kalkma. **2.** Aymazlıktan kurtulma. **3.** (Psi.) Uyarım.
tenebbüt *A. i.* (Bot.) Bitkilenme, çimlenme.
teneddüm *A. i.* Pişman olma.
teneffu' *A. i.* Yararlanma.
teneffür *A. i.* İğrenme, tiksinme. **2.** Çekinme, kaçınma.
teneffüs *A. i.* **1.** Solunum. **2.** Temiz hava alıp dinlenme zamanı.
tenekkür *A. i.* Kendini bildirmeme, tebdil gezme.
tenessüm *A. i.* Rüzgâr koklama.
tenevvu' *A. i.* Birkaç çeşit olma, çeşit çeşit.
tenevvüh *A. i.* (Ölü için) Ağlama.
tenevvür *A. i.* Parlama, ışılama.
tenezzehe *A. i.* «Beri ve uzaktır» anlamında Tanrı hakkında kullanılır.
tenezzüh *A. i.* Gezinti.
tenezzül *A. i.* **1.** İnme, aşağılama. **2.** Gönül alçaklığı, kibirsizlik. **3.** (Fiyatlarda) Düşme.
tenfih *A. i.* Üfleyip şişirme.
tenfir *A. i.* İğrendirme, tiksindirme.
tenfis *A. i.* Soluklandırma.
tenfiş *A. i.* Pamuk atma, atılma; yün ditme, ditilme.
tenfiz *A. i.* Hükmünü yürütme.
teng, tenk *F. s.* **1.** Dar. **2.** Eşya.
tengeşm *F. s.* Açgözlü.
tengçeşmî *F. i.* Açgözlülük.
tengdest *F. s.* Elidar, züğürt.
tengdest *F. i.* Züğürtlük.
tengdil *F. s.* Yüreği dar, sıkıntılı.
tengdil *F. i.* Dar yüreklilik.
tengî *F. i.* **1.** Darlık. **2.** Züğürtlük.
tengna *F. i.* **1.** Darlık, sıkıntı, **2.** Dar, sıkıntılı yer.
tenha *F. s.* **1.** Yalnız, ıssız, boş. **2.** Yalnız, tek.
tenhanişin *F. s.* Yalnız oturan.
tenharev *F. s.* Yalnız giden.
tenhayi *F. i.* Yalnızlık, ıssızlık.
tenide *F. s.* **1.** Dokunmuş. **2.** (*i*), Dokuma. **3.** Örümcekağı.
te'nis *A. i.* Bir sözcüğü dişi kılma
te'nis *A. i* Alıştırma, alıştırılma.
tenkâr *F. i.* (Kim.) Boraks, kuyumcu lehimi.
tenkıh *A. i.* Ayıklama, arıtma.
tenkihat *A. i.* Bütçeyi düzeltmek için memur maaşında yapılan düzeltmeler.
tenkis *A. i.* Azaltma, indirme.
tenkisât *A. i.* Azaltmalar, indirmeler, eksiltmeler.
tenkış *A. i.* İşleme, resim yapma.
tenkıt *A. i.* Noktalama.
tenkıye *A. i.* İçi temizlemek için yapılan ilaç.
tenkid *A. i.* Eleştirme, eleştiri.

tenkih *A. i.* Nikâh kıyma. evlendirme.
tenkil *A. i.* **1.** Uzaklaştırma **2.** Örnek olacak bir ceza verme. **3.** (Birini) Tepeleme.
tenkir *A. i.* **1.** Bilinmeyecek, tanınmayacak hale getirme. **2.** (A. Dilb.) Bir ismi belirsiz yapma.
tenkis *A. i.* Başaşağı etme.
tenmîk *A. i.* Güzel yazı ile yazma, yazılma.
tenmiye *A. i.* Nemalandırma.
tennub *A. i.* Çam ağacı.
tennubiyye *A. i.* (Bot.) Çamgiller.
tennur *A. i.* **1.** Fırın. **2.** Etüv. **3.** Tandır.
tennure *A. i.* Mevlevî dervişlerin giydikleri geniş eteklik.
tenperver *F. s.* Rahatına düşkün.
tensib *A. i.* Uygun bulma.
tensîk *A. i.* Düzene, yoluna koma, düzeltme. **2.** (Ed.) Bir isme birçok sıfat sıralama: *tensîk-us-sıfât.*
tensîkat *A. i.* Düzen vermeler, düzenlemeler.
tenşit *A. i.* Şenlendirme, keyiflendirme.
tenumend *F. i.* Gövdeli, güçlü kuvvetli, boylu poslu.
tenük *F. i.* Yufka, ince, dayanıksız.
tenvi' *A. i.* Çeşitlendirme.
tenvim *A. i.* Uyutma, uyutulma.
tenvir *A. i.* Aydınlatma.
tenzih *A. i.* Arılama, (kusur) kondurmama.
tenzil *A. i.* **1.** İndirme, aşağılama. **2.** (Kur'an'ı) Azar azar indirme
ter *F. s.* **1.** Yaş, ıslak. **2.** Taze. *Ter ü taze,* pek körpe, pek hoş.
-ter *F. e.* Sözcüklerin sonuna gelerek anlamını abartır. pekiştirir: *Müşkilter,* daha (en, pek, çok) müşkül; *nazükter,* daha (en, pek. çok) nazik.
terabbu' *A. i.* Bağdaş kurarak rahatça oturma.
teracim, teracüm *A. i.* Tercümeler, çevirmeler. *Teracim-i ahval,* hal tercümeleri, yaşam öyküleri.
teracu' *A. s.* **1.** Birinden ayrılma. **2.** Bir yere, bir kimseye dönme. **3.** Vazgeçme, dönme.
teradüf *A. i.* **1.** Birbiri arkasından gitme. **2.** (Ed.) İki ya da daha çok sözcüğün anlamdaş olması.
terafu' *A. i.* (Huk.) Duruşmaya girme.
terafık *A. i.* **1.** Arkadaş olma. **2.** Yardımlaşma.
terah *A. i.* Tasa, acı, keder.
terahhum *A. i.* Merhamet etme, acıma.
terahhumen *A. zf.* Acıyarak.
terahî *A. i.* Gevşeme, gevşeklik gösterme.
teraib *A. i.* Göğüs kemikleri.
terâk *F. i.* **1.** Çatlak, yarık. **2.** Çatırtı, gürültü.
terakib *A. i.* **1.** Terkipler. **2.** (Dilb.) Tamlamalar. takımlar.
Terakime *A. i.* Türkmenler.
terakki *A. i.* İlerleme, yükselme, gelişme.
terakkicû *A., F. s.* İlerlemeden yana olan.
terakkiperver *F. s.* İlerici.
terakkub *A. i.* Bekleme, gözetme, umma.
terâküm *A. i.* Birikme, toplanma, yığılma.

terâne *F. i.* **1.** Ahenk, makam, nağme. **2.** (Ed.) Rubaî. *Terâne-i seher*, sabah nağmesi.

terâneperdaz *F. s.* Makamla şarkı söyleyen.

terânezar *F. i.* Ahenkli yer.

terasül *A. i.* Haberleşme, mektuplaşma.

teravih *A. i.* Ramazanda yatsı namazından sonra cemaatle kılınan yirmi rekâtlık namaz.

terazi *A. i.* **1.** Tartı, mizan. *Bitterazi*, iki tarafın razılığıyle. **2.** İp cambazlarının dengeyi sağlamak için kullandıkları uzun sırık. **3.** (Sp.) Vücudun, asılarak ya da dayanarak yere koşut bulunduğu denge duruşu.

terazu *F. i.* Terazi.

terbi' *A. i.* **1.** Dörtleme, dörde çıkma. **2.** (Astr.) Dördün. **3.** (Ed.) Bir dizeye kendisince dizeler katarak dörtlü bentler yapma.

terbiye *A. i.* **1.** Eğitim. **2.** Görgü. **3.** Kimi yemeklerin suyunu çeşitli yollarla koyulaştırma. **4.** (Hayvan) Alıştırma. **5.** Araba hayvanlarının dizginleri.

terbiyekerde *F. s.* Eğitilmiş, terbiye edilmiş.

terceme, tercüme *A. i.* **1.** (Dilden dile) Çevirme. **2.** Çeviri.

terbiyevî *A. s.* Eğitimli, eğitimle ilgili.

terci' *A. i.* Geri çevirme, döndürme. *Terci-i bend*, her bendinin sonunda aynı beytin yinelendiği uzun manzume.

tercih *A. i.* Üstün tutma, yeğ tutma, yeğleme. *Tercih bilâ müreccah*, nedensiz üstün tutma.

terdamen *F. s.* Namussuz, bulaşık.

terdest *F. s.* Eli işe yatkın, usta.

terdid *A. i.* **1.** Geriletme, geri çevirme. **2.** (Ed.) İkilemle fikir anlatma.

terdif *A. i.* Ardı sıra yürütme.

terdifen *A. zf.* Ardı sıra yürüterek.

terdiye *A. i.* Örtü ile kapatma.

tereddî *A. i.* Soysuzlaşma.

tereddüd *A. i.* Duraksama, durumsama, kararsızlık, ikircim. *Bilâtereddüd*, *bitereddüd*, düşünmeden, hemen karar vererek.

tereffu' *A. i.* Yukarı kalkma, yükselme.

tereffuk *A. i.* Tatlı dil ve güler yüzle davranma.

tereffüh *A. i.* Geçimde bolluğa kavuşma.

terekât, terikât *A. i.* Ölmüş birinin bıraktığı şeyler, bırakıtlar.

tereke, terike *A. i.* Bir ölünün bıraktığı malların hepsi, bırakıt.

terekküb *A. i.* Bileşme, oluşma.

terekkün *A. i.* Rükünleşme. Erkân sırasına geçme.

teren *F. i.* Nesteren denen gül.

terencebin *A. i.* Kudret helvası.

terennüm *A. i.* Ötme, şakıma, ırlama.

terennümsaz *F. s.* Öten, şakıyan, ırlayan.

teressüb *A. i.* Çökelme.

teressüm *A. i.* Resim gibi canlı şekillenme.

tereşşuh *A. i.* Terleme.
terettüb *A. i.* **1.** (İş için) Düşme, gerekme. **2.** Sıralanma. **3.** Sonuç olarak çıkma.
terfi' *A. i.* **1.** Aşaması yükselme. **2.** Yükseltme.
terfian *A. zf.* Rütbe alarak, rütbesi yükseltilerek.
terfih *A. i.* Bollukta yaşatma. rahat yaşamasını sağlama.
terfik *A. i.* Yanına katma.
tergib *A. i.* İsteklendirme.
tergim *A. i.* Yere sürtme.
terhıb *A. i.* «Merhaba» deme.
terhım *A. i.* «Tanrı rahmet eylesin» deme.
terhım *A. i.* Bir adı kısaltma,
terhib *A. i.* Çok korkutma.
terhibi, terhibiyye *A. s.* Çok korkutucu. *Mücazat-i terhibiyye*, (öldürme, küreğe konma, sürgün edilme, memurluktan çıkarılma, medeni haklardan düşürülme gibi) ağır cezalar.
terhin *A. i.* Tutuya koyma, rehine koyma.
terhis *A. i.* Askerlik ödevini bitirenleri bırakma.
terike *A. i.* Evlenemeyip evde kalmış kız.
terk *A. i.* **1.** Bırakma, ayrılma. **2.** İhmal. **3.** Koyuverme, salıverme. *Terk-i dünya*, dünyadan vazgeçip bir köşeye çekilme, *-edeb*, saygısızlık, *-hayat*, ölüm, ölme.
terkı' *A. i.* Yamama.
terkık *A. i.* **1.** Kul, köle etme. **2.** İnceltme. **3.** Yumuşatma.
terkım *A. i.* **1.** Rakam koma, rakamlama. **2.** Yazma.
terkın *A. i.* **1.** Boyama, yazma. **2.** Yazılı bir şeyi bozma, silme, çizme. *Terkin-i kayd*, kaydını silme.
terkîn *A. i.* Belli bir yerde ve saatte buluşma sözleşmesi.
terkib *A. i.* **1.** Birkaç şeyi birleştirip karışık bir şey meydana getirme. **2.** Birkaç bentten oluşturulmuş şey. **3.** (Dilb.) Tamlama, takım. *Terkib-i bend*, (Ed.) birkaç bentten oluşmuş manzume; *-izafi*, isim tamlaması; *-kelâm*, söz dizimi; *-sakîm*, kurala uymayan tamlama; *-tavsifi*, sıfat tamlaması.
termim *A. i.* Onarma.
termizac *F. s.* Buluttan nem kapan, alıngan.
terniyan *A. i.* Sazdan örme sepet.
ters *F. i.* Korku.
tersa *F. i.* Hıristiyan.
tersabeçe *F. i.* Hıristiyan çocuğu, genci.
tersan *F. s.* Korkan. *Tersan tersan*, korka korka.
tersane *A. i.* Gemi yapılan yer, tezgâh.
tersayan *F. i.* Hıristiyanlar.
tersib *A. i.* Tortusunu dibe çöktürme.
tersil *A. i.* Ahenkle okuma.
tersîm *A. i.* Çizme, resmini yapma. *Tersîm-i harîta*, haritasını çizme; *tersîm-bi-z-ziyâ'* ya da *tersîm-bi-ş-şems*, fotoğraf.
tersnak *F. s.* Korkak.
terşih *A. i.* Süzme, sızdırma.
tertib *A. i.* **1.** Sıra, dizi, düzen. **2.** Hazırlama, niyet, kombinezon. **3.** (Basın işlerinde) Dizgi. **4.** Doktorun hastaya verdiği ilaç düzeni.
tertîl *A. i.* Yoluyle, usulüyle okuma.

ter ü tâze *F. s.* Pek lâtif, pek körpe.
tervic *A. i.* **1.** Değerini artırma. **2.** Geçirme, yaptırma.
tervih *A. i.* Kokutma, kokusunu artırma.
terviha *A. i.* Teravih namazının her dört rekâtı.
tervik *A. i.* Durultma, saflaştırma.
terviye *A. i.* Sulama, su verme. *Yevm-i terviye*, kurban bayramında arefeden önceki iki gün.
terzeban *F. s.* Hazırcevap.
terzık *A. i.* Besleme.
terzil *A. i.* Rezil rüsva etme.
tesabür *A. i.* Bir şeyi sürekli olârak yapma.
tesadüf *A. i.* Rastlama, rasgelme. *Alettesadüf*, rastlama üzerine, rasgele; *bittesadüf*, tesadüf ederek.
tesadüfen *A. zf.* Rasgele.
tesadüfî *A. s.* Rasgele olan.
tesadüm *A. i.* Çarpışma, tokuşma.
tesagur *A. i.* Küçük görünme.
tesahub *A. i.* **1.** Benimseyip koruma. **2.** Sahip çıkma.
tesahül *A. i.* Yumuşak davranma.
tesakul *A. i.* Ağırdan alma, oyalanma.
tesakut *A. i.* Birbiri ardına düşme.
tesamuh *A. i.* **1.** Hoşgörü. **2.** Dikkatsiz,kayıtsız davranma.
tesamum *A. i.* Sağırlaşma.
tesanif *A. i.* Kitaplar, eserler.
tesanüd *A. i.* Dayanışma, omuzdaşlık.
tesanüdiyye *A. i.* (Fels.) Dayanışçılık.
tesaru *A. i.* Birbiriyle güreşme.
tesaüb *A. i.* Esneme, boş bulunma.
tesaül *A. i.* Birbirine sorma, soruşturma.
tesâvî *A. i.* Eşit olma. *Tesâvî-i leyl ü nehar*, (Astr.) gece ile gündüzün bir oluşu; *-kuva*, kuvvetlerin eşitliği; *-nakızeyn*, çatışkı.
tesavîr *A. i.* Resimler.
tesavüb Bk. TESAÜB.
tesbi' *A. i.* Yediye çıkarma, yedileme.
tesbîh *A. i.* **1.** «Süphanallah» sözünü söyleme. **2.** Tespih.
tesbîhiyye *A. i.* (Bot.) Tespihağacıgiller.
tesbik *A. i.* Eritip kalıba dökme.
tesbil *A. i.* **1.** Tanrı yoluna bağlama, onun için ayırma. **2.** Yola çıkarma, yolcu etme.
tesbit *A. i.* Saptama.
tesci' *A. i.* Düzyazıda uyak kullanma.
tescîl *A. i.* Herhangi bir şeyi sicile geçirme, kütüğe geçirme.
tescin *A. i.* Zindana koyma.
tesciye *A. i.* Seciye, üstün ahlâk kazandırma.
tesdid *A. i.* Hayırlı işe doğru yöneltme.
tesdis *A. i.* Altıya çıkarma, altılama.
tesebbüt *A. i.* Sebat gösterme, dayanma, direnme.
teseccüd *A. i.* Secde etme.
tesehhür *A. i.* Gece uyuyamama, uyanık kalma.
tesekkün *A. i.* Yatışma.
tesellî, tesellâ *A. i.* Avutma, avundurma.
tesellîâmiz *F. s.* Avunduran.
tesellîbahş *F. s.* Avutucu, avundurucu.

tesellîpezir *A. s.* Avutulabilir, avundurulabilir. *Teselli napezir*, avundurulamaz.
tesellîyab *F. s.* Teselli bulan, avunna.
tesellîyat *A. i.* Avutmalar, avundurmalar.
tesellüb *A. i.* **1.** Soyunma. **2.** Kocası ölen kadının matem elbisesi giymesi.
tesellüm *A. i.* **1.** Müslümanlığı kabul etme. **2.** Verilen bir şeyi alma, aldığını kaydetme.
teselsül *A. i.* Zincirleme, zincirleme gitme.
tesemmi *A. i.* Adlanma.
tesemmüm *A. i.* Zehirlenme.
tesemmün *A. i.* Semirme, şişmanlama.
tesennün *A. i.* Diş çıkarma, dişlenme. *Devr-i tesennün*, çocukların ve hayvanların diş çıkardıkları mevsim.
teserri *A. i.* Odalık edinme.
teserru' *A. i.* Koşma, çabuk davranma.
tesettür *A. i.* Örtünme, gizlenme. *Tesettür-i nisyan*, kadınların erkeklerden gizlenmeleri.
tese'ül *A. i.* Dilenme.
tesevvî *A. i.* Tesviye etme, düzeltme.
teseyyüb *A. i.* Kayıtsızlık, üşenme, tembellik.
tesfih *A. i.* Sefih sayma, sefih görme.
tesfil *A. i.* Aşağılamak.
teshil *A. i.* Kolaylaştırma.
teshin *A. i.* Isıtma, kızdırma.
teshir *A. i.* Zaptetme, ele geçirme.
teshir *A. i.* Büyü yapma, büyüleme.
tes'id *A. i.* Kutlama.
te'sîr *A. i.* **1.** İz bırakma. **2.** Dokunma, içe işleme. **3.** Kederlendirme. **4.** Etki. *Seri-üt-te'sîr*, çabuk tesir eden.
te'sis *A. i.* **1.** Kurma, kuruluş. **2.** Kurum.
te'sisat *A. i.* **1.** Kurumlar, kuruluşlar. **2.** Birbirine bağlı döşenmiş araçların tümü.
teskıye *A. i.* **1.** Su verme, suvarma. **2.** Sulama.
teskin *A. i.* **1.** Yatıştırma, dindirme. **2.** (A. Dilb.) (bir harfi) sakin okuma.
teskir *A. i.* Sarhoş etme.
teslih *A. i.* Silahlandırma, silahlandırılma.
teslîhat *A. i.* Silahlandırmalar. silahlandırılmalar. *Adem-i teslihât*, silahsızlandırma; *teslihât-ı askeriyye*, askerin silahlandırılması.
teslih *A. i.* Derisini yüzüp çıkarma.
teslil *A. i.* Sıyırıp çekme.
teslim *A. i.* **1.** Bir emaneti yerine verme. **2.** Bir şeyi yeni sahibine verme. **3.** Karşısındakinin egemenliğine bırakma. *Teslim-i can, -ruh*, ölme. *Teslim tesellüm*, alma, verme.
teslimat *A. i.* Parça parça ödeme, ödenen paralar.
teslimiyyet *A. i.* Boyun eğme, teslim olma.
teslîs *A. i.* **1.** Üçleme, üçe çıkarma. **2.** Şarabı üçte biri uçuncaya kadar kaynatma. **3.** *Erbâb-ı teslîs, eshâb-ı teslîs*, Tanrının üç olduğuna inanma (Baba-oğul-kutsal ruh).
tesliye *A. i.* Avutma, teselli verme. *Tesliye-i hâtır*, gönlü alınma.

tesliyet *A. i.* Avutma, teselli verme.
tesliyetbahş *F. s.* Avutucu, avundurucu.
tesliyetkâr *F. s.* Avutucu, avundurucu.
tesmi' *A. i.* İşittirme, duyurma.
tesmim *A. i.* Zehirleme, zehirlenme.
tesmin *A. i.* **1.** Sekizleme, sekize çıkarma. **2.** Paha biçme, biçtirme.
tesmin *A. i.* Semirtme, semirtilme.
tesmir *A. i.* **1.** Ağaçların yemiş bağlaması. **2.** Malın çoğalması.
tesmiye *A. i.* **1.** Ad koma, adlandırma. **2.** Besmele çekme.
tesniye *A. i.* **1.** İkilenen, ikilik çoğulu gösteren sıga, sözcüğün sonuna «-an» ya da «-eyn» eklenerek yapılır: *tarafeyn* iki (taraf); **2.** Bir kimseyi överek ya da yererek bildirme.
tesri' *A. i.* Çabuklaştırma.
tesrîb *i. A.*(Asker) Yollama, gönderme.
tesrîb *A. i.* Ayıplama, darılma, başa kakma.
tesrir *A. i.* Sevindirme, sevindirilme.
tesvib *A. i.* **1.** Karartma. **2.** Müsvedde yapma, karalama yazma.
tesvil *A. i.* Kötü bir şeyi güzel göstererek aldatma.
tesviye *A. i.* **1.** Düzeltme, düz etme, düzleme. **2.** Sonuca bağlama. **3.** Ödeme. *Tesviye-i deyn*, borç ödeme; *-umur*, işlerin sonuçlandırılması; *-türabiye*, (yol için) toprak düzlenmesi.
tesyar, tisyar *A. i.* Gönderme.
tesyir *A. i.* Gönderme, yollama.
teşabüh *A. i.* Birbirine benzeme, benzeşme.
teşacür *A. i.* Sopalarla birbirine girme, dövüşme.
teşadduk *A. i.* Lügat paralama, avurt çatlatarak konuşma.
teşahhus *A. i.* Şahıslanma.
teşâkî *A. i.* Birbirinden şikâyet etme. **2.** Dertleşme, helâlleşme.
teşakkuk *A. i.* Yarılma, ikiye ayrılma.
teşakül *A. i.* Şekilce bir olma, benzeşme.
teşârük *A. i.* Ortak olma.
teşârükiyye *O. i.* (Fels.) Çağrışımcılık.
teşa'şu *A. i.* Şaşaalanma, parıldama.
teşatüm *A. i.* Sövüşme.
teşa'ub *A. i.* Şubelenme, dallanma, dal budak salma.
teşa'ul *A. i.* Parlama, tutuşma.
teşa'ur *A. i.* Kıllanma.
teşaür *A. i.* Şairlik iddiasında olma, zorla şair olma.
teşavür *A. i.* Birbirine danışma.
teşaytun *A. i.* Şeytanca davranma.
teşbib *A. i.* **1.** (Ed.) Bir kadının güzelliğini şiirle övme. **2.** Kasideye bir güzeli överek başlama.
teşbîh *A. i.* Benzetme. *Lâteşbih*, benzetmek gibi olmasın. *Teşbih-i cem*, benzetmeliği birden fazla olan teşbih.
teşbik *A. i.* Ağ biçimine koyma.

teşci' *A. i.* Yüreklendirme.
teşdid *A. i.* **1.** Şiddet ve kuvvet verme. **2.** Sağlamlaştırma. **3.** (A. Dilb.) Bir harfi çift okutan işaret.
teşebbüs *A. i.* Zorla benzemeye çalışma.
teşebbüs *A. i.* **1.** Girişme, el atma, girişim. **2.** Girişkenlik. **3.** Öncecilik. *Teşebbüs-i cürm*, bir suçu işlemeye başlayıp da sonuçlandıramama.
teşeddüd *A. i.* Daha kuvvetli ve sert olma.
teşeffi *A. i.* **1.** İyi olma. **2.** Rahatlanma.
teşehhi *A. i.* İştahlanma, hırsla isteme.
teşekkî *A. i.* Şikâyet etme.
teşekkük *A. i.* Şüphede, kuşkuda kalma.
teşekkül *A. i.* **1.** Oluşma, oluşum, oluş. **2.** Kurulma, kuruluş, meydana geliş. **3.** Örgüt. **4.** (Fels.) Yoğrum.
teşekkür *A. i.* Bir iyiliğe karşı hoşnutluk anlatan söz.
teşelşül *A. i.* **1.** Suyun yüksek bir yerden aşağı şarıltı ile dökülmesi. **2.** Soğuk su banyosu, duş.
teşemmu' *A. i.* Mumlaşma, muşamba gibi olma.
teşemmüm *A. i.* Bir şey koklama.
teşemmüs *A. i.* **1.** Güneşlenme. **2.** (Hek.) Güneş çarpma.
teşennüc *A. i.* **1.** Buruşma. **2.** Kasların çekilip büzülmesi, ıspazmos.
teşerru' *A. i.* Şeriate göre davranma.
teşerrüf *A. i.* Şereflenme, şeref bulma.
teşettüt *A. i.* Birçok dallara ayrılma, çatallaşma, dağılma.
teşe'üm *A. i.* Uğursuz gözüyle bakma, uğursuz sayma.
teşevvuk *A. i.* İstek gösterme, şevklenme.
teşevvüş *A. i.* Karışma, karmakarışık olma, karışıklık. *Teşevvüş-i kelimat*, (Psik.) kelime karışıklığı; *-tahattur*, bellek karışıklığı; *-teheyyücî*, heyecan çarpıntısı; *-zihnî*, zihin bulanıklığı.
teşeyyu *A. i.* Şiî olma.
teşeyyûh *A. i.* **1.** Yaşlanma. **2.** Şeyhlik taslama.
teşeyyüd *A. i.* **1.** Yükseltme. **2.** Sağlam olma.
teşfiye *A. i.* Şifalandırma, iyileştirme. *Teşfiye-i sadr*, gönlü rahatlandırma.
teşhir *A. i.* **1.** Sergileme. **2.** Dillere düşürme, ortalığa duyurma. **4.** (Bir hükümlüyü) Ceza olarak halka gösterme. **4.** (Herhangi bir şeyi) Gösterme. *Teşhir-silâh*, silah çekme.
teşhis *A. i.* **1.** (Hek.) Hastalığın ne olduğunu araştırıp ortaya koyma. **2.** Tanıma, seçme, kişileştirme.
teşhiz *A. i.* **1.** Sivriltme, keskinleştirme. **2.** Uyandırma, etkisini, gücünü arttırma.
teş'ib *A. i.* Şubelere ayırma, dallandırma.
teş'il *A. i.* Tutuşturma, alevlendirme.
teşkil *A. i.* **1.** Ortaya çıkarma, meydana getirme, oluşturma. **2.** Oluşum. **3.** Örgüt.
teşkilât *A. i.* Örgüt, örgütler.

Teşkilât-ı adliyye, adliye örgütü; *-esasiyye*, anayasa; *-mahâkim*, mahkemelerin kuruluşu.

teşmi *A. i.* Balmumuna batırma, mumlama.

teşmîl *A. i.* Yayma, içine aldırma.

teşmîr *A. i.* Sıvama, sıvanma. *Teşmir-i said*, kolları sıvama, *teşmîr-i sâk*, paçaları sıvama.

teşne *F. s.* **1.** Susamış. **2.** Çok istekli.

teşnedil *F. s.* Can ve gönülden istekli.

teşnegân *F. i.* Susamışlar, istekliler.

teşnegi. *F. i.* Susama.

teşneleb, *F. s.* Dudağı kurumuş, çok susamış.

teşni' *A. i.* Ayıplama.

teşnif *A. i.* **1.** Küpe takma. **2.** Süsleme.

teşrî *A. i.* **1.** Peygamberin şeriata dair buyrukları. **2.** Yasa yapma.

teşrid *A. i.* **1.** Ürkütüp kaçırma. **2.** Kovup uzaklaştırma.

teşrif *A. i.* **1.** Şereflendirme. **2.** Gelmesiyle bir yere onur verme, gelme.

teşrifat *A. i.* **1.** Büyük, resmî olan ziyaret ve kabullerde davranış. **2.** Törenlerde yapılacak şeyler, davranışlar, protokol.

teşrih *A. i.* **1.** Açımlama. **2.** Anatomi. **3.** İskelet. *Teşrih-i beşerî*, insan anatomisi; *-hayvanî*, hayvan anatomisi bilgisi; *-nebatî*, botanik anatomisi bilgisi.

teşrihhane *F. i.* Otopsi salonu.

teşriî *A. s.* Yasa ile yasa yapma ile ilgili. *Kuvve-i teşriiyye*, millet meclisleri.

teşrik *A. i.* Ortak etme. *Teşrik-i mesai*, işbirliği.

teşvik *A. i.* **1.** İsteklendirme, özendirme. **2.** (Mec.) Kışkırtma.

teşvîş *A. i.* Karıştırma, karmakarışık etme.

teşyî' *A. i.* Uğurlama, selâmetleme.

teşyîd *A. i.* Yükseltip sağlamlaştırma.

tetabu' *A. i.* Aralıksız, birbiri ardından gelme. *Tetabu-i izafet*, zincirleme isim takımı.

tetabuk *A. i.* Uyma, uygun gelme.

tetavül *A. i.* **1.** Uzanma, uzama. *Tetavül-i leyl*, gecenin uzaması. **2.** Zulüm.

tetayür *A. i.* **1.** Uçma, uçuşup dağılma. **2.** (Kim.) Sıvıların gaza dönüşmesi.

tetebbü' *A. i.* Bir şeyi derinden inceleme.

tetevvüç *A. i.* Taç giyme, taçlanma.

tetimme, tetümme *A. i.* Bir eksiği tamamlamak için katılan (şey), bir nesnenin tam olması için gerekli olan (şey).

tetmîm *A. i.* Bitirme, tamamlama.

tetvic *A. i.* Taç giydirme.

tevabi' *A. i.* **1.** Bir kimsenin adamları. **2.** Bir kimseye fikir bakımından bağlı olanlar. **3.** Uşaklar. **4.** Bir merkeze bağlı olan şeyler.

tevabil *A. i.* Yemeğe konan baharlar.

tevabit *A. i.* Tabutlar.

tevadu *A. i.* İki tarafın düş-

manlıktan vazgeçip barışması.

tevaffuk *A. i.* Başarma.

tevafuk *A. i.* Uyma, uygun gelme.

tevafür *A. i.* Çoğalma, artma.

tevaggul *A. i.* Bir işle sürekli uğraşma.

tevahhuş *A. i.* Ürkme, ürküntü.

tevaki' *A. i.* Fermanlar.

tevakki *A. i.* Sakınma, çekinme.

tevakku *A. i.* Bekleme, umma, umulma.

tevakkud *A. i.* Tutuşup yanma.

tevakkuf *A. i.* **1.** Durma. **2.** Bağlı olma. *Bîtevakkuf*, durmadan.

tevakkur *A. i.* Vakarlanma.

tevakül *A. i.* Birbirini vekil etme.

tevâlî *A. i.* Birbiri ardınca gelme. *Ale-t-tevâli*, birbiri ardınca, birdüziye.

tevalüd *A. i.* Doğma, doğurma.

tevârî *A. i.* Gizlenme.

tevarih *A. i.* Tarihler. *Ehl-i tevarih*, tarihçiler.

tevârüd *A. i.* **1.** Birbiri ardınca gelme. **2.** (Ed.) İki ozanın birbirinden habersiz olarak aynı dizeyi ya da beyti söylemeleri.

tevârüs *A. i.* **1.** Mirasa konma. **2.** Miras gibi geçme.

tevasul *A. i.* Kavuşma, ulaşma, birleşme.

tevatür *A. i.* **1.** Bir haberin ağızdan ağıza geçerek yayılması.

tevazu' *A. i.* Alçak gönüllülük.

tevazün *A. i.* Denk olma.

tevazzu *A. i.* Konma, konuş.

tevbe, tövbe Bk. TÖVBE.

tevbih *A. i.* Azarlama.

tevcih *A. i.* **1.** Yöneltme, çevirme. **2.** Verme. **3.** Rütbe verme.

tevcihât *A. i.* Rütbe verişler, verilmiş rütbeler. *Tevcihât-ı mutâde*, şevval ayının ilk haftasında her yıl memurlar arasında yapılan değişiklik; *-umumiyye*, devlet memurlarının atanmasıyle ilgili kararlar.

tevdi' *A. i.* **1.** Bırakma, emanet etme. **2.** Vedalaşma.

tevdian *A. zf.* Bırakarak, vererek, emanet olarak.

tevdiat *A. i.* (Bir bankaya) Yatırma.

teveccüd *A. i.* Coşma.

teveccüh *A. i.* **1.** Çevrilme, yönelme, doğrulma. **2.** Güleryüz gösterme, yakınlık duyma.

teveddüd *A. i.* Sevişme, dostluk etme.

tevehhüm *A. i.* Kuruntuya düşme.

tevehhüs *A. i.* Bir işe dikkatle koyulma.

tevekkül *A. i.* Her şeyi Tanrı'ya bırakma ve Tanrı'dan bekleme.

tevellüd *A. i.* (İnsan için) Doğma, doğum. *Tevellüd bi-nefsihi*, bir hayvanın ya da bitkinin kendi kendine doğması; *tevellüd kabl-el-miâd*, (Hek.) vaktinden önce doğma.

tev'em *A. i.* **1.** İkiz. **2.** Eş.

tev'eman *A. i.* (Çift) İkizler.

teverru' *A. i.* Dince yasak edilmiş şeylerden çekinme.

teverrüm *A. i.* Verem olma,

vereme tutulma. (Asıl anlamı şişmektir)

teverrüs *A. i.* Mirasçı olma.

tevessü' Genişleme.

tevessül *A. i.* Başlama, girişme.

tevettür *A. i.* Gerileme.

teveyyül *A. i.* Bağırıp, ah etme.

tevezzü' **1.** Dağılma. **2.** Yer tutma.

tevfîk *A. i.* **1.** Uydurma, uydurulma, uygunlaştırma. **2.** Tanrı yardımı. *Tevfîk-i imân*, iman uygunluğu.

tevfîkan *A. zf.* Uyarak, uygun olarak.

tevfir *A. i.* Çoğaltma, arttırma.

tevhid *A. i.* **1.** Birleştirme. **2.** Bir sayma. **3.** Tektanrıcılık. **4.** (Ed.) Tanrı'yı övmek için yazılan koşuk. *Ehl-i tevhid*, Tanrı birliğine inananlar. *Tevhid-i tedrisat*, öğretimin tek hale getirilmesi.

tevhim *A. i.* Vehme düşürme, vehimlendirme.

tevhin *A. i.* Zayıf düşürme, zayıflatma.

tevhiş *A. i.* Ürkütme, ürküp kaçmasına neden olma.

te'vil *A. i.* Sözü çevirme, çevri.

tevkı' *A. i.* **1.** Eskiden yarlığ ve beratların üstüne çekilen tuğra. **2.** Bu tuğrayı taşıyan belge. *Tevkı-i refi-i hümayun*, padişahın yüce buyruğu.

tevkid *A. i.* Tutuşturup yakma.

tevkıf *A. i.* **1.** Durdurma. **2.** (Bir suç dolayısıyle birini) Alıp götürme, tutuklama.

tevkii, *F. i.* Padişah buyruklarına nişan işaretini yapan görevli. *Tevkii-i divan-i hümayun.*

tevkir *A. i.* İyi karşılama, ağırlama, ululama.

tevkit *A. i.* Vakit ve saati belli etme.

tevkid *A. i.* Sağlama, sağlamlaştırma.

tevkil *A. i.* Birini vekil etme.

tevlid *A. i.* Doğurma, doğurtma. **2.** (Mec.) Vücuda getirme, neden olma.

tevlih *A. i.* Şaşırtma, sersemleştirme.

tevliyet *A. i.* Vakıf işine bakma görevi, mütevellilik.

tevrih *A i.* Tarih atma.

tevris, *A. i.* Mirasçı yapma.

tevriye *A. i.* **1.** Meramını gizleme. **2.** (Ed.) Birkaç anlamı olan bir sözcüğü en uzak anlamında kullanma.

tevsen *A. i.* At; sert, azgın at.

tevsi' *A. i.* Genişletme, genişletilme. *Tevsi-i intikal*, (Huk.) bir vakıf malının intikal hakkını genişletme; *-hudûd*, hüküm ve tasarruf sınırlarını genişletme.

tevsih *A. i.* **1.** Kirletme, mundarlama. **2.** Paslandırma.

tevsik *A. i.* Belgeleme.

tevsîm *A. i.* **1.** (Bir simgeyle) Vücudu dağlama. **2.** Ad takma, adlandırma. **3.** Hacıların hac zamanı toplanmaları.

tevşi' *A. i.* Süsleme.

tevşih *A. i.* **1.** Süsleme, süslendirme. **2.** (Ed.) Çifte uyakla koşuk yazma.

tevşîm *A. i.* Bedene dövme yapma, iğne ile yazı yazma.

tevvab *A. i.* Kullarının tövbesini kabul eden Tanrı.
tevzi *A. i.* Dağıtma, üleştirme.
tevzin *A. i.* Denkleştirme.
tevakkun *A. i.* Tam ve eksiksiz bilme.
teyakkuz *A. i.* Uyanıklık, saklık.
teybis *A. i.* Kurutma, kurulama.
teyebbüs *A. i.* Kuruma, kuru olma.
teyemmüm *A. i.* Su bulunmayan yerde su niyetiyle toprak ve kuma ellerini sürerek aptes alma.
teyemmün *A. i.* Uğur sayma.
teyemmünen *A. zf.* Uğur sayarak.
teyessür *A. i.* **1.** Kolaylaşma. **2.** Başarı ile bitme.
te'yid *A. i.* Kuvvetlendirme, sağlamlaştırma.
te'yidat *A. i.* Sağlamlaştırmalar, kuvvetlendirmeler.
te'yis *A. i.* Umutsuzlaştırma, yese düşürme.
teyyar *A. s.* Hazırlanmış.
tezad *A. i.* Karşıtlık. *İlham-ı tezad*, bir anlamı, başka bir sözcüğün anlamıyle karşıt bir lafzın o sözcükle birlikte söylenmesi (Ak ve kara sözcüklerinde olduğu gibi).
tezahüf *A. i.* Savaşta iki taraf askerinin çatışması.
tezahüm *A. i.* Kalabalık, yığılma.
tezahür *A. i.* **1.** Görünme. **2.** Birbirine arka olma.
tezahürat *A. i.* Bir şey hakkında toplu bir halde gösteri yapma.
tezakir *A. i.* Tezkereler.
tezakkum *A. i.* Güçlükle yutma.
tezauf *A. i.* İki kat olma.
tezavür *A. i.* Birbirini gidip görme.
tezayüd *A.* Artma, çoğalma.
teza'zu *A.* Deprenme.
tezbib *A. i.* Yaş yemişi kurutma.
tezbil *A. i.* Gübreleme.
tezbir *A. i.* Yazma, yazılma.
tezebzüb *A. i.* Kararsızlık, karışıklık.
tezehhüd *A. i.* Din işlerine dalma.
tezehhür *A. i.* Çiçeklenme.
tezekki *A. i.* Temizlenme.
tezekkür *A. i.* **1.** (Bir sorunu) Hatıra getirme. **2.** (Birkaç kişi) Bir iş üzerinde konuşma.
tezellûk *A. i.* Kayma, sürçme.
tezellül *A. i.* Zillete katlanma, alçalma.
tezerv *F. i.* Sülün.
tezevvuk *A. i.* Tat alma, zevk alma.
tezevvüc *A. i.* Evlenme, kadın eş alma.
tezeyyün *A. i.* Süslenme.
tezhib *A. i.* **1.** Yaldızlama, yaldızlanma. **2.** Altın sürme, sürülme. **3.** Süsleme. **4.** (Hek.) Çürümüş dişleri altınla doldurma.
te'zin *A. i.* İzin verme.
tezkâr, tizkâr *A. i.* Anma, hatıra getirme.
tezkere, tezkire Bk. TEZKİRE.
tezkîr *A. i.* **1.** Hatıra getirme, hatırlatma. **2.** (Dilb.) Bir sözcüğü müzekker (erkek) kılma **3.** Vaaz ve nasihat etme.
tezkire, tezkere *A. i.* **1.** Tezkere, pusula. **2.** Resmî makamdan yazılan yazı. **3.** Kimi meslek sahipleri için yazılan biyografi.

tezkiye *A. i.* **1.** Temize çıkarma, aklama. **2.** Birinin iyi halli olduğunu ortaya çıkarma. *Tezkîye varakası*, arılatma belgesi. **3.** Malın zekâtını verme.
tezlil *A. i.* Hor ve hakir görülme.
teznib *A. i.* Kuyruk takma. **2.** Ekleme.
tezvib *A. i.* Eritme.
tezvic *A. i.* Evlendirme, kocaya verme.
tezvik *A. i.* Tattırma, zevk aldırma.
tezvir *A. i.* **1.** Yalan, dolan. **2.** Ara bozmak amacıyle yapılan kovuculuk.
tezviren *A. zf.* Tezvir yoluyle.
tezvirat *A. i.* Yalan dolan şeyler, kovuculuklar.
tezyid *A. i.* Çoğaltma, artırma.
tezyif *A. i.* Bir şeyi değersiz göstermeye çalışma.
tezyil *A. i.* Ekleme, altına ilâve etme.
tezyil *A. i.* Dağıtmak, perişan etmek.
tezyin *A. i.* Süsleme.
tı Arapça «ta» harfinin sesi ve adı.
tıba' *A. i.* **1.** Tabiat, yaradılış. **2.** Tabiatler, yaradılışlar.
tıbaa, tıbaat *A. i.* Kitap ve başka şeyler basma işi. *Dar-üt-tıbba*, (sonra Matbaa-i âmire denen) devletin resmî basımevi.
tıbak *A. i.* **1.** Uyma, uygunluk. **2.** Tabaka.
tıbb *A. i.* Hekimlik, doktorluk. *İlm-i tıbb*, hekimlik bilimi.
tıbben *A. zf.* Hekimlik bakımından.
tıbbî *A. s.* Hekimlikle ilgili.
tıbbiyye *A. i.* Tıp okulu.
Tıbhâne-i âmire, Cerrahhâne-i mamûre *A. i.* Tıp öğrenimi için 1827'de açılan okul.
tıbk *A. i.* Tıpkı, aynı.
tıfl *A. i.* Küçük çocuk.
tıflâne *F. zf.* Çocukça, çocuk gibi.
tıfliyyet *A. i.* Çocuk sapıklığı.
tıhal *A. i.* (Hek.) Dalak.
tıksar *A. i.* Gerdanlık.
tıla' *A. i.* **1.** Sürülecek şey. **2.** Madeni parlatacak sıvı yaldız. **3.** Sürülecek merhem, yağ.
tıladuz *F. i.* Sırmacı.
tılakâr *F. i.* Yaldızcı.
tılakârî *F. i.* Yaldızlı.
tılsım *A. i.* **1.** Tılsım. **2.** (Mec.) Olağanüstü etki. **3.** Sihir, büyü.
tınab *A. i.* Kazığa bağlanan çadır ipi.
tınnet *A. i.* Çınlama.
tıraz *A. i.* İpek ve sırma ile işleme. **2.** Süs. **3.** Üslup, tutulan yol. **4.** Döviz.
-tıraz *F. s.* «Donatan, süsleyen» anlamıyle sözcüklere katılır.
tırazende *F. s.* Süsleyen, donatan, süsleyici.
tıynet *A. i.* Yaradılış.
tibn, tebn *A. i.* Saman.
tibnî *A. s.* Saman renkli.
tibr *A. i.* **1.** Toz halinde altın. **2.** Altın külçesi.
tibyan *A. i.* Açık anlatma, bildirme.
tic *A. i.* Taçlar.
tican *A. i.* Taçlar.
ticaret *A. i.* Ticaret.
ticaretgâh *F. i., s.* Ticaret yeri.
ticarethane *F. i.* Ticaret yeri.

tig *F. i.* Kılıç. *Tig-i bürrân*, keskin kılıç; *-gûştîn*, (etten kılıç) dil; *-kûh*, dağın tepesi; *-müjgân* (müje), kirpiklerin kılıncı.
tigbend *F. s.* Kılıç bağlayan, kılıç kuşanan.
tigdar *F. s.* Kılıçlı, kılıç taşıyan.
tigzen *F. s.* İyi kılıç kullanan, kılıç çeken.
tih *A. i.* **1.** Çöl, susuz, kuru sahra. **2.** (*Ö. i.*) Mısır ile Şam arasında Tur-i Sina'nın bulunduğu yarımadada bir çöl. **3.** Dolambaç.
tihu *F. i.* Çil kuşu.
tilâl *A. i.* Tepeler.
tilâmize, telâmize *A. i.* Öğrenciler.
tilâvet *A. i.* (Kur'an'ı) Güzel sesle ve kuralla okuma.
tilka *A. i.* **1.** Taraf, hiza. **2.** Görüşme, buluşma.
tilmiz *A. i.* **1.** Öğrenci. **2.** Çırak, kalfa.
tilmizane *F. zf.* Bir tilmize yakışacak yolda.
timsah *A. i.* Timsah.
timsal *A. i.* Simge, sembol. *Timsal-i mücessem*, heykel.
tîn *A. i.* İncir.
tinbal *A. s.* Kısa, bodur (kimse).
tinnîn *A. i.* **1.** Büyük yılan, ejderha. **2.** (Astr.) Yedi burç boyunca uzanan hafif beyazlık.
tîr *F. i.* Ok. *Tîr-i kaza*, (ok gibi gelen) kaza ve kader; *tir ü keman*, ok ile yay (sevgilinin kirpiği ve bakışı).
tîraja *F. i.* Gökkuşağı.
tîraş *F. i., s.* **1.** Tıraş. **2.** Üstten ve düz olarak yontma. *Büt-tiraş*, punt yontan; *sertiraş*, berber; *seng-tiraş*, taş yontucu.
tiraşe *F. i.* Yonga, talaş.
tiraşende *F. s.* Tıraş eden.
tiraşîde *F. s.* **1.** Tıraş olmuş. **2.** Yontulmuş. *Natiraşide*, yontulmamış, kaba.
tire *F. s.* Karanlık.
tirebaht *F. s.* Kutsuz, talihsiz.
tîredîl *F. s.* Kalbi kara, kötü yürekli.
tîregûn *F. s.* Rengi bulanık, kara renkli.
tîrendâz *F. s.* Ok atan, okçu.
tîrendâzî *F. i.* Okçuluk.
tîrhal *A. i.* Yola çıkma.
tîrkeş *F. s.* Okluk, terkeş.
tîryak *A. F., i.* **1.** Zehirlenmelerde ve kimi hastalıklarda kullanılan macun. **2.** Panzehir. **3.** Afyon.
tîryakî *F. s.* **1.** Keyif veren içkilerden birine düşkün. **2.** Afyon ve esrar düşkünü. **3.** (Mec.) Huysuz, aksi, titiz.
tîrzen *F. s.* Ok vuran, okçu.
tîs'a *A. s.* Dokuz.
tîs'in *A. i.* Doksan.
tîsyar, tesyar *A. i.* Gönderme.
tîşe *F. i.* Balta, nacak. *Tîşe-i Ferhat*, Ferhat'ın dağ açmada kullandığı külünk.
tîz *F. s.* **1.** Keskin. **2.** Çabuk. **3.** Sabırsız.
tîzâb *F. i.* Kezzap.
tîzçeşm *F. s.* Gözü keskin.
tîzi *F. i.* Eline çabuk, tez iş gören.
tîzkâr *A. i.* Anma, hatıra getirme.
tîzmeşreb *F. s.* Titiz, evecen, aceleci.
tîzpâ *F. s.* Ayağı çabuk.
tîzper *F. s.* Çabuk uçucu.

tîzreftar *F. s.* Çabuk yürüyüşlü.
tîzrev *F. s.* Çabuk yürüyüşlü.
tohm *F. i.* Tohum.
tomar *F. i.* **1.** Tomar. **2.** Dürülecek yuvak biçimi verilmiş deri, kâğıt, defter. **3.** Sarılıp tomar şekline konmuş eşya.
tôhmet *A. i.* **1.** Suç, suçlama. **2.** Kabahatli.
tövbe, tevbe *A. i.* Tövbe. *Tövbe-i nasuh*, tövbeler tövbesi; *sure-i tövbe*, Kur'an'ın dokuzuncu suresi.
tövbekâr *F. s.* Tövbeli, tövbe etmiş.
tuba *A. ün.* Ne güzel! Ne âlâ!
Tûbâ *A. i.* Dalları bütün cenneti gölgeleyen kutsal ağaç.
tûba *A. i.* **1.** Güzellik, iyilik, hoşluk. **2.** Rahat.
tubul *A. i.* Davullar.
tude *F. i.* Küme, yığın. *Tude betude*, yığın yığın; *tude ber tude*, yığın yığın üstüne.
Tufan *A. i.* **1.** Nuh peygamber zamanında yağdığı ve yeryüzünü su baskını altında bıraktığı anlatılan zorlu yağmur. **2.** (Mec.) Zorlu yağmur.
tufeylâniyyet *A. i.* Başkasının sırtından geçinme.
tufeylî, tufeyliyye *A. s.* **1.** Dalkavuk, çanakyalayıcı. **2.** (Biy.) Asalak.
tufeyliyyat *A. i.* (Biy.) Başkalarının kökleriyle ya da kanlarıyle beslenen bitkiler.
tufu' *A. i.* Sönme.
tufu *F. i.* Tükürük.
tufulâne *F. zf.* Çocukçasına.
tufulet, tufuliyyet *A. i.* Çocukluk, küçüklük.
tufuliyyet *A. i.* Çocukluk, küçüklük.
tugat *A. s.* Ayaklanmışlar.
tugra *A. i.* Tura, padişah damgası.
tugrakeş *F. i.* Tuğra işareti yapan, nişancı vekili.
tugyan *A. i.* **1.** Taşma, taşkınlık. **2.** Azgınlık.
tuhaf *A. i.* Hediyeler.
tuhfe *A. i.* **1.** Armağan. **2.** Yeni çıkma, görülmemiş güzel şey.
tuhme *A. i.* (Biy.) Mide dolgunluğu.
tul *A. i.* Uzunluk, boy. **2.** Zaman çokluğu, uzun süre. **3.** (Coğr.) Boylam. *Tul-i belde*, tul dairesi, boylam; *-emel*, tamah, bitmez tükenmez istek: *-mevc*, dalga uzunluğu: *-müddet*, uzun zaman: *-ömr*, ömür çokluğu.
tulâni *A. s.* Boyuna.
tulen *A. zf.* **1.** Boyca, boyuna. **2.** (Coğr.) Boylam bakımından, boylamca.
tullâb *A. i.* Öğrenciler.
tulû' *A. i.* **1.** Doğma, doğuş. *Tulû-i fecr*, tan atması; *-zihn*, akla doğma. **2.** (Mec.) Görünme, meydana çıkma.
tulûat *A. i.* Doğmalar, doğuşlar.
tumturak *A. i.* Gösteri, debdebe: söylenişi ahenkli, parlak olan.
tur *A. i.* Dağ. *Tur-i Sina*, Sina dağı.
turfe *A. i.* **1.** Turfa, yeni, garip, şaşılacak şey. **2.** Yahudilerce yenmesi haram olan. **3.** Kaçınılacak şey. *Turfe-neva*, görülmemiş biçimde ahenkli.

turre *A. i.* Alın saçı, kıvırcık saç lülesi.
turuk *A. i.* Tarikler, yollar.
turunç *F. i.* (Bot.) Turunç. *Turuncî şeyh,* ünlü bir lâle türü; *turuncî uşşâkî zâde,* ünlü bir lâle türü.
tuti *F. i.* İşittiği sesi kimi sözleri ezberleyip tekrarlayan papağan türünden bir kuş. *Tuti-i şekerha,* güzel söz söyler; güzel.
tuveys *A. i.* Küçük tavus kuşu.
tuyûr *A. i.* Kuşlar. *Tuyûr-i asâfir,* ötücü kuşlar; *tuyûr-i câriha-i leyliyye,* (Zool.) gece yırtıcıları.
tüccar *A. i.* Tüccarlar.
tüfenk *F. i.* Tüfek.
tüffah *A. i.* Elma.
tühem *A. i.* Töhmetler.
tünd *F. s.* Sert, katı.
tünbad *F. i.* Sert rüzgâr, kasırga.
tündçehre *F. i.* Çatık yüzlü.
tündhu *F. i.* Sert huylu.
tündî *F. i.* Sertlik, katılık.
tündlicam *F. i.* Başı sert hayvan.
tündmizac *F. i.* Sert huylu.
tündreftar *F. s.* Çabuk giden.
tündru *F. i.* Sert çehreli, katı yüzlü.
tündzeban *F. s.* Düzgün söz söyleyen.
türab *A. i.* **1.** Toprak, toz. **2.** *Ebu Türab,* halife Ali'nin lakabı. *Türab-ı nebatî,* bitkisel toprak.
türabî, türabiyye *A. s.* Toprağa ait, toprakla ilgili.
türbe *A. i.* İçinde en çoğu ünlü kimselerin sini bulunan yapı.
türbet *F. i.* Türbe.
türbedar *F. i.* Türbe bekçisi.
türfende, terfende *F. i.* Turfanda.
Türk *A. i.* Türk.
Türkî, Türkiyye *A. s.* Türke ait, Türkle ilgili.
Türkiyyat *A. i.* **1.** Türkçe yazılmış yapıtlar. **2.** Türkoloji.
türktaz *F. i.* Çapul, çapulcu.
türrehat, türrühat *A. i. ç* Saçma sapan sözler. *Türrehât-ı bîmanâ,* anlamsız saçma sözler.
türş *F. s.* Ekşi.
türşrû *F. s.* Ekşi yüzlü.
türünc *A. F. i.* Turunç.
tüs' *A. s.* Dokuzda bir.
tütuk *A. i.* Çadır, büyük perde, örtü.
tüvan *F. i.* Güc. *Tab ü tüvan,* güç; *nâtüvan,* güçsüz, bitik.
tüvana *F. s.* Güçlü.
tüvanger *F. s.* Zengin, varsıl; mülk sahibi.
tüveyc *A. i.* **1.** Küçük taç. **2.** (Bot.) Taç.
tüveycat *A. i.* Taçyapraklar, çiçek taçları.

U

u Arapça yazılan Osmanlı alfabesinin «elif» ve «ayın» ile başlayan sözcüklerinin sesini verir.

ubab *A. i.* Taşkın sel suyu.

ubeyd *A. i.* Değersiz küçük köle.

ubeydane *F. s., zf.* Hakir ve değersiz kula yakışır yolda.

ubudiyyet *A. i.* **1.** Kulluk, kölelik. **2.** Aşırı bağlılık. *Arz-i ubudiyye*, bağlılığını bildirmek.

ubur *A. i.* Bir suyun öte yakasına zorlukla geçme, atlama. *Mürür ü ubur*, gelip geçme.

ubus, abus *A. s.* Çatık çehreli.

ubuset *A. i.* Somurtkanlık.

ucaleten, icaleten *A. zf.* Acele ile, derhal, hemen, çabucak.

ucb *A. i.* **1.** Kendini beğenmişlik. **2.** Kibir, gurur.

ucbe *A. i.* Şaşılacak şey.

ucma *A. i.* Söz söyleyemeyen, hayvan.

u'cube, a'cube *A. i.* Pek acayip, garip şey.

ud *A. i.* **1.** Ağaç, odun. **2.** Ut, çalgı.

udal *A. i.* Zor, yenilmez, çaresiz. *Da-i udal*, ilaçsız hastalık; *derd-i udal*, çaresiz hastalık.

udhiyye *A. i.* **1.** Kuşluk vakti kesilen kurban. **2.** Kurban bayramı.

udhuk, udhuke *A. i.* Gülünecek şey, komedi. *Udhuke-perdaz*, güldürücü, komik.

udhume *A. i.* Boḥça, yastık.

udî *A. s.* Ut çalan, utçu.

udul *A. i* Hak teslim edenler, adiller. *Heyet-i udul*, jüri.

udvan *A. i.* **1.** Düşmanlık. **2.** Haksızlık, zulüm.

ufuk *A. i.* Ufuk. *Ufk-i şam*, akşamın ufku (Astr.)Çevren.

ufkî *A. s.* Ufka koşut olan. (Geo.) Yatay.

ufunet *A. i.* **1.** Pis koku. **2.** İltihap, yangı.

uglûte *A. i.* Yanıltmaç.

uhcuve *A. i.* Bilmece.

uhde *A. i.* **1.** Sorumluluğu üzerine alma. **2.** Bir kimsenin yükümlendiği iş. **3.** Becerme, yapma.

uhrâ *A. s.* Başka, diğer. *Merreten ba'de uhra*, birbiri arkasından, birkaç kez; *neşe-i uhra, neş'etü uhra*, ahret hayatı, öbür geliş.

uhrevî, uhreviyye *A. s.* Ahretle ilgili.

uhreviyyat *A. i.* Ahretle ilgili işler.

uht *A. i.* Kızkardeş.

uhteyn *A. i.* İki kızkardeş. *Cem-i uhteyn*, iki kızkardeşle evlenme.

uhud *A. i.* Ahitler, yeminler, antlaşmalar.
uhuvvet *A. i.* Kardeşlik, (Mec.) dostluk, bağlılık.
uhuvvetkâr *F. s.* Kardeş gibi davranan.
ukab *A. i.* Karakuş, tavşancıl kuşu.
ukaban *A. i.* Karakuşlar.
ukad *A. i.* **1.** Düğümler. **2.** (Anat.) Bezler. *Hallal-ül-ukad*, bütün güçlükleri, düğümleri çözücü.
ukalâ *A. i.* **1.** Akıllılar. **2.** Bilgiçlik taslayan (kimse)
ukba *A. i.* Ahret, öbür dünya. *Dâr-i ukba*, mükâfat ve mücazat yeri, ahret.
ukde *A. i.* **1.** Düğüm. *Ukde-i arâs*, nikâh düğümü. **2.** Zor, karışık iş. **3.** (Anat.) Bez. **4.** (Astr.) Bir gezegen yörüngesinin zodyak üstündeki iki ucundan her biri. *Ukde-i derun*, gönül derdi; *-lisan*, serbest söylemeyip kekeleme.
ukdeküşa *F. s.* Zorluğu çözen.
ukdeviyye *A. s.* Ukde gibi, düğüm gibi.
ukdî *A. s.* (Anat.) Bez gibi.
ukhuvan *A. i.* Papatya.
ukm *A. i.* Kısırlık, çocuk yapamama.
uknum *A. i.* Soylu.
ukr *A. i.* Kısırlık.
ukubât *A. i.* Cezalar, azaplar.
ukubet *A. i.* **1.** Ceza. **2.** Azap, işkence.
ukud *A. i.* Akitler, bağlar, koşullar.
ukud *A. i.* Diziler. *Ukud-üc-cevahir*, mücevher dizileri.
ukuk *A. i.* Anaya, babaya başkaldırmak.
ukul *A. i.* Akıl, us. *Ukul-i zaife ashabından*, akılca zayıf olanlardan; *ehl-i ukul*, akıllılar.
ukûs *A. i.* Akisler, çarpmalar.
ulâ *A. s.* Birinci.
ulb, ulbe *A. i.* Kapsül.
ulema *A. i.* **1.** Müderris ve kadılık yolunda olanlar. **2.** Bilginler.
ulûf *A. i.* Hayvan yemleri.
uluf *A. i.* Binler.
ulûfe *A. i.* **1.** Hayvan yemi. **2.** Yeniçeri ve sipahi kapıkulu yevmiyesi.
ulûfehân *F. i., ç.* Ulûfe yiyenler, ulûfeciler.
ulûhiyyet, ülûhiyyet *A. i.* Tanrılık, Allahlık.
ulû *A. s., ç.* Sahipler.
ulûlazm *A. s.* Azim sahipleri: Nuh, İbrahim, Musa, İsa ve Muhammet peygamberler.
ululelbab *A. i.* Akıl sahipleri.
ulûlemr *A. i.* Emir sahipleri; halifelerle onların adına görev yapan kadılar, idare memurları.
ulûm *A. i.* Bilimler, ilimler. *-Âliyye*, din konulu bilgiler; *-diniyye*, din bilgisi *-garibe*, kayıptan haber verme, gizli şeyler bilme gibi kimi dince yasak bilgiler; *-hikemiyye*, ahlâk ve eşya gerçeğini konu alan bilgiler; *-nakliyye*, fıkıh, hadis ve tefsir gibi nakil ve rivayet üzerine kurulmuş bilgiler; *-riyaziyye*, matematik bilgiler; *-tabiiyye*, tabiat bilgileri. *Ulûm ü fünun*, teori ve pratik bilgileri. *Dar-ül-ulûm*, medrese.
ulüvv *A. i.* Yükseklik, büyüklük, yücelik. *Ulüvv-cenab*, âlicenaplık, kerem; *-efkâr*,

fikir yüceliği; *-himmet*, himmet ve gayret büyüklüğü; *-neseb*, soyu sopu yüksek; *-şan*, şan ve şeref yüceliği.

ulvî, ulviyye *A. s.* **1.** Yüce. **2.** Göğe ya da manevi âleme mensup.

ulviyyat *A. i.* Moral yücelikler.

ulviyyet *A. i.* Yücelik.

ulya *A. i.* Âlâ, pek yüce. *Ate-be-i ulya*, padişah katı; *mehd-i ulya*, padişah anası; *Mısr-i ulya*; Yukarı Mısır.

umde *A. i.* İlke, prensip.

umk *A. i.* Derinlik.

umkan *A. zf.* Derinliğine.

ummal *A. i.* İdare görevlileri; valiler, mutasarrıflar.

umran, imran *A. i.* Bayındırlık, bayındırlaşma.

umranî *A. s.* Bayındırlıkla ilgili.

umre *A. i.* Hac mevsiminin dışında Kâbe'yi, Mekke ile öteki kutsal yerleri ziyaret etme.

umum *A. i.* **1.** Tüm, bütün. **2.** Hep, herkes. *Alelûmum*, genel olarak, bütün; *bilûmum*, hep, herkes, ayırt olmadan.

umumhane *A. F., i.* Genelev.

umumen *A. zf.* Bütün, hep.

umumet *A. i.* Amcalık, amca akrabalığı.

umumî, umumiyye *A. s.* Genel. *Afv-i umumî*, bütün suçluların salıverilmesi; *ahval-i umumiyye*, genel durum; *Emniyet-i Umumiyye*, emniyet genel müdürlüğü; *Harb-i Umumî*, 1914 - 18 genel savaşı; *müdir-i umumî*, genel müdür; *müdiriyet-i umumiyye*, genel müdürlük; *tarih-i umumî*, genel tarih.

umumiyyat *A. i.* Genel konular.

umumiyyet *A. i.* Umumîlik, genel oluş. *Umumiyyetle*, genel olarak.

umur *A. i.* İşler, hususlar, maddeler, şeyler. *Umur-i askeriyye*, askerlik işleri; *-beytiyye*, ev işleri; *câriyye*, günlük işler; *-hayriyye*, hayır işleri; *-memure*, yapılması emrolunmuş işler; *mühimme*, önemli işler; *-mülkiyye*, sivil işler, askerliğin dışında olan işler; *-siyasiyye*, siyasal, politik işler; *-zatiyye*, özel işler.

umuraşina *F. s.* İş bilir.

umurdîde *F. s.* Gün görmüş, tecrübeli.

unât *A. i.* Tutsaklar.

unf *A. i.* Şiddet, sertlik, kabalık.

unfen *A. zf.* Şiddetle, sertlikle, kabalıkla.

unfî, unfiyye *A. s.* Sert, şiddetli, kaba.

unk, unuk *A. i.* Boyun. *Darb-i unk*, boynunu vurma.

unkud *A. i.* Salkım.

unnab *A. i.* Hünnap.

unnabî *A. s.* Unnap renginde.

unsur *A. i.* Öğe, ilke, eleman.

unvan *A. i.* **1.** Kitap, risale, fasıl, bap adı; başlık. **2.** Ad, lakap. *Sahib-i ünvan*, yüce mevki sahibi.

unve, anve *A. i.* Zor, kuvvet gösterme.

unveten, anveten *A. zf.* Zorla.

ura *A. i.* Çıplaklık.

uraze *A. i.* **1.** Armağan. **2.** Konuğa çıkarılan yiyecek.

urban *A. i., ç.* Çöl Arapları.

urefa *A. i.* Ârifler, irfan sahipleri.

urkub *A. i.* Ökçe siniri.
urs *A. i.* Düğün yemeği.
uruc *A. i.* Yukarı çıkma, yükselme, ağma. *Uruc-i İsa*, peygamber İsa'nın göğe çıkışı.
uruk *A. i.* Irklar, damarlar, kökler.
urûz *A. i.* **1.** Arzlar, keyfiyetler, bildirmeler. **2.** Arız olma, gelme.
urve *A. i.* Kova kulpu, kulp. *Urve-i vuska, urvet-ül-vuska*, sağlam sap: Müslümanlık.
uryan *A. s.* Çıplak.
uryanî *A. i.* **1.** Çıplaklık. **2.** Kabuğu pek ince bir erik türü.
urza *A. i.* Hedef, amaç.
usare *A. i.* Özsu. *Usare-i ineb*, şıra; *-mideviyye*, mide salgısı.
usat *A. i.* Âsiler, başkaldıranlar.
usefa *A. i.* Irgatlar, rençberler.
usr *A. i.* **1.** Güçlük, zor iş. **2.** Sıkıntı, kıtlık.
usret *A. i.* Zorluk, güçlük, darlık, sıkıntı. *Usret-i bel'*, yutkunma zorluğu; *-bevl*, sidik zoru; *-hazm*, sindirim güçlüğü; *-teneffüs*, nefes alma darlığı.
usturlâb, üsturlab *A. i.* Yıldızların arza göre yüksekliğini bulmakta kullanılan aygıt.
usul *A. i.* **1.** Yöntem. **2.** Biçim, yol, tarz. **3.** Alaturka müzikte tempo. *Usul ve furu*, bir kimsenin ataları ve çocukları, kendinden öncekilerle sonrakiler.
usulî, usuliyye *A. s.* Usulle ilgili.
usuliyyat *A. i.* (Fels.) Metodoloji.
usuliyyun *A. i.* **1.** Fıkıh ve hadis bilginleri. **2.** Metoda bağlı kalanlar.
us'us *A. i.* Kuyruk sokumu.
uşb *A. i.* Taze ot.
uşş *A. i.* Kuş yuvası.
uşşak *A. i.* **1.** Âşıklar. **2.** Doğu musikisinde bir makam.
Utarid *A. i.* (Astr.) Merkür. *Kalem-i utarid rakam*, Utarit gibi yazan kalem.
utât *A. i.* Âsiler, serkeşler.
uteka *A. i.* Azat olmuş köle ya da cariyeler.
utufet, atufet *A. i.* Bk. ATUFET.
utum *A. i.* **1.** Köşk. **2.** Taş duvar, taş yapı.
utüvv *A. i.* Serkeşlik, asilik.
uvvar *A. i.* **1.** Dağ kırlangıcı. **2.** Korkak adam.
uyub *A. i.* Ayıplar, utanacak haller. *Setr-i uyub*, ayıpları örtmek, gizlemek; *Settar-ül-uyub*, ayıpları örtücü olan (Tanrı).
uyun *A. i.* **1.** Gözler. **2.** Pınarlar, kaynaklar.
uzbe *A. i.* Bekârlık, erginlik.
uzema *A. i.* Görünüşte, mevkice ulular, büyükler.
uzlet *A. i.* Bir yana çekilip toplum yaşayışından ayrı kalma.
uzletgâh, uzletgeh *F. i.* Yalnızlık köşesi, tenhada oturulan yer.
uzletgüzin *F. s.* Tenha bir köşeye çekilen.
uzletnişin *F. s.* Bir yana çekilip tek başına oturan.
uzm *A. i.* Kibirlenme, ululanma.
uzma *A. i.* (En, pek, çok)

Büyük. *Beliyye-i uzma*, çok büyük dert; *sadaret-i uzma*, yüce sadrazamlık katı.

uzubet *A. i.* Bekârlık.

uzubet *A. i.* Tatlılık, şirinlik. *Uzubet-i ifade*, anlatış şirinliği; *-lisan*, tatlı dillilik.

uzv *A. i.* Örgen, organ.

uzvaniyyet *A. i.* (Fels.) Örgencilik.

uzvî, uzviyye *A. s.* Canlı olan, uzuvla ilgili bulunan.

uzviyyet *A. i.* **1.** Canlılık. **2.** Organizma.

Ü

ü Arapça yazılan Osmanlı alfabesinin «elif» ve «ayın» ile başlayan sözcüklerinden hafif zammelilerin sesini verir.

übâb *A. i.* Taşkın sel suyu.

übehhet *A. i.* Ululuk, büyüklük.

übüvvet *A. i.* Babalık, atalık.

ücac *A. i.* Acı su.

ücem *A. i.* Sık ağaçlık yerler. *Şîr-i ücem*, kükremiş aslan.

ücret *A. i.* **1.** Emek karşılığı verilen para. **2.** Taşıt ve benzerleri için ödenen para. *Bilâücretin*, ücretsiz olarak; *Ücret-i kademiyye*, ayakteri adı altında verilen para; *-sukûk*, kadılar tarafından alınan harç ve resim.

ücûrat *A. i.* Ücretler.

ücûr *A. i.* Ecirler, sevaplar. *Ucur-i cezile*, bol sevaplar.

ücüm *A. i.* Kale, palanka.

üdeba *A. i.* Edipler.

üfkûhe *A. i.* Şaşılacak şey.

üftade *F. s.* **1.** Düşmüş, düşkün, biçare. **2.** Âşık.

üftadegân *F. i.* **1.** Düşkünler, düşmüşler. **2.** Tutkunlar, âşıklar.

üftadegî *F. i.* Üftâdelik, düşkünlük.

üftan *F. s.* Düşen, düşerek. *Üftan ü hizan*, düşe kalka.

üful *A. i.* Batma.

üf'ule *A. i.* Vazife, görev, fonksiyon.

üf'ulevî *A. s.* (Ped.) İşlevsel, görevsel.

ühciyye, ühcüvve *A. i.* Yergiye neden olan hal, yerme, yergi.

ühkûme *A. i.* Alaylı.

ükâf *A. i.* Palan.

ükle *A. i.* Lokma.

ükre *A. i.* **1.** Çukur. **2.** Yuvarlak şey.

ükrume *A. i.* Kerem, bahşiş.

ükzube *A. i.* Yalan.

ülfet *A. i.* **1.** Alışma, tanışma. **2.** Görüşme, konuşma. **3.** Dostluk. *Germ ülfet*, içli dışlı.

ülûf *A.s.* Binler.

ülûhiyyet *A. i.* Tanrılık.

üm, ümm *A. i.* Bk. ÜMM.

ümem *A. i.* Ümmetler, insanlar, insan toplulukları. *Umem-i kadîme*, eski, geçmiş zaman ümmetleri; *ümem-i salife*, geçmiş topluluklar; *hayr-ül-ümem*, islâmlar.

ümena' *A. i.* İnanılır, güvenilir kimseler.

ümera *A. i.* **2.** Üssubaylar (binbaşı, kaymakam, miralay) *Emir-ül-ümera*, Beylerbeyi.

ümid, ümmid *F. i.* Umu, umut.

ümitbahş *F. s.* Ümitlendiren, umut veren.

ümidgâh, ümidgeh *F. i.* Ümit yeri, bir şey umulan yer, makam.
ümidvar *F. s.* Uman, umutlu.
ümm *A. i.* Ana, anne. *Ümm-i dünya*, Mısır, Kahire; *-Kur'an*, Kur'an'ın Fâtiha suresi; *-veled*, çocuk anası olan cariye; *ümm-ül-fazail*, bilgi; *ümm-ül-habais*, şarap, içki; *ümm-ül-kitap*, (akl-ı evvel) levh-i mahfuz, Fâtiha suresi; *ümm-ül-kura*, Mekke; *üm- ül-mü'minin*, peygamber Muhammet'in kadın eşleri; *ümm-ür-re's*, dimağ; *ümm-ür-rezâil*, bilgisizlik.
ümmehat, ümmühat *A. i.* 1. Analar. 2. Esaslar, asıllar. 3. Bilimsel ana kitap(lar).
ümmet *A. i.* 1. Aynı dilde konuşan insanların tümü. 2. Bir peygambere inananların topluluğu. *Ümmet-i dâvet*, Müslümanlığa çağırılıp da kabul etmeyenler; *-icabet*, ümmetin, peygamberine inanan bölümü; *-Muhammet*, İslâm dininde olanlar; *ümmetullah*, halk.
ümmi, ümmiye *A. s.* Okuyup yazması olmayan (kimse). *Ümmi-i sadık*, Muhammet peygamber.
ümmiyâne *A. zf.* Ümmî olana yaraşacak yolda, ümmîce.
ümniyye *A. i.* 1. Umu, umut, istek. 2. Niyet, kuruntu.
ümumet *A. i.* Analık.
ümas *A. i.* Halk.
ünbube *A. i.* İnce boru.
üns *A. i.* Alışıklık, alışma.
ünsa *A. i.* Dişi.
ünsiyyet *A. i.* Alışkanlık, ahbaplık, arkadaşlık.
ünûset *A. i.* Dişilik.
ünvân *A. i.* 1. Ad, isim, lakap. *Sâhib-i ünvân*, yüksek mevki sahibi. 2. Kitap, dergi, makale başlığı.
ürcufe *A. i.* Yalan, uydurma söz.
ürcuhe *A. i.* Salıncak.
ürcuvan, ercuvan *A. i.* Erguvan.
ürcuze *A. i.* Dizeleri uyaklı, vezni kısa nazım.
ürdibehişt *F. i.* 1. Nisan ayı. 2. Cennet gibi.
ürume, erume *A. i.* 1. Ad kavminin mezarları. 2. Dip, kök.
üs *A. i.* Bk. ÜSS.
üsârâ Bk. ÜSERA.
üsbû' *A. i.* Hafta.
üsbu' *A. i.* 1. Parmak. 2. Eski ölçü (isbi).
üsbûî, üsbûiyye *A. s.* Haftalık. *Ceride-i üsbuiyye*, haftalık gazete.
üsera *A. i.* 1. Esirler, tutsaklar. 2. Kullar, köleler.
üskuf, eskaf *A. i.* Papaz, Piskopos.
üslûb *A. i.* 1. Oluş, yapış biçimi. 2. Anlatım yolu, selika. *Üslûb-i âdî*, (Ed.) alelade ifade tarzı; *-âlî*, üstün ifade tarzı; *-hakîm*, hikmetli söz söyleme tarzı.
üsr *A. i.* Sidik zoru.
üsrüb *A. i.* Kurşun.
üsrüş *F. i.* 1. Güzel ses. 2. Melek. 3. Güneş ayının her on yedinci günü.
üss *A. i.* 1. Yer, dayanak, temel. 2. (Ask.) Üs. *Üss-i bahri*, deniz üssü; *-mizan*, kazanılan türlü sayıların ortalamasının ermesi gereken sayı; *üss-ül-hareke*, asker hareketini yönetme merkezi.

üstad *F. i., s.* **1.** Öğretmen· eğitici. **2.** Üstün yetenekli, bilgili kimse. **3.** Mason locasının başkanı. *Üstad-i âzam*, büyük üstat, bir bilginin en yetkili insanı; *-küll*, birçok bilgileri iyi bilen.

üstadane *F. zf., s.* Üstada yakışır, usta elinden çıkmış. ustaca.

üstaz *A. i.* Bk. ÜSTAD.

üsture *A. i.* Yalan, batıl söz.

üstühvan *F. i.* Kemik.

üstühvanpâre *F. s.* Kemik parçası.

üstüvan *F. s.* Sağlam.

üstüvane *A.i.* Yuvak, silindir.

üstüvanî *A. i.* Yuvak biçiminde.

üstüvar *F. s.* Sağlam, kuvvetli, dayanıklı.

üsür *A. i.* Yara izi.

üsve *A. i.* Örnek alınacak insan.

üşâbe *A. i.* **1.** Karışık cemaat. **2.** Soyu sopu karışık adam. **3.** Hırsızlık rüşvet gibi şeylerle elde edilen kazanç. **4.** İlaçlı şerbet.

üşbeh *A. i.* Kurt, böcek.

üşgur *A. i.* (Oklu) Kirpi.

üşkûfe, şükûfe *F. i.* Çiçek.

üşkûh *F. i.* Bk. ŞÜKÛH.

üşne *A. i.* Yosun, ağaç yosunu.

üşniyye *A. i.* Suyosunu.

üştür *F. i.* Deve. *Üştürdil*, kinci, fesatçı; *üştürhu*, deve huylu, kinci.

üştürban *F. i.* Deveci.

üştürgâv *F. i.* Zurafa.

ütrüc *A. i.* Ağaç kavunu.

üveyl *A. i.* Çığlık.

üzeyn *A.i.* Küçük kulak (Anat.), kulakçık.

üzn *A. i.* **1.** Kulak. **2.** Telli çalgılarda akort etmeye yarayan burgu, mandal.

V

v *A. i.* Arapça yazılan Osmanlı alfabesinin yirmi dokuzuncu harfidir, ebcet hesabında 6 sayısının simgesidir.

vâ *F. e.* Geri, arkada anlamı ile birleşik sözcükler yapar. *Vâmanda*, geride kalmış; *vâpesin*, en sondaki.

va *A. i.* Çakal.

vâbeste *F. s.* Bağlı.

vâcib *A. s.* **1.** Gerekli. **2.** Müslümanlıkça yapılması gerekli olan. *Vâcib-ül-eda*, yapılması gerek; *vâcib-ül-ihtiram*, saygıdeğer; *vacib-ül-vücud*, varlığı gerek Tanrı.

vacibat *A. s.* Yapılması gerek olan şeyler.

vacibe *A. i.* Yapılması vacip olma derecesinde gerekli şey.

vâcid, vâcide *A. s.* **1.** Vücuda getirici. **2.** Varsıl.

va'd *A. i.* **1.** Söz verme, üstüne alma. **2.** Haber verme. *El-va'dü ked-deyn*, vaad, borç gibidir.

va'de *A. i.* **1.** Bir iş için önden belirtilen zaman. **2.** Bir işi ertelemek için belirtilen zaman. **3.** Ecel, ölüm.

vâbi *A. i.* **1.** Koyak. **2.** (Mec.) Alan, yol, yöntem. *Vâdi-i Eymen*, Peygamber Musa'nın Tanrı ile konuştuğu Tur dağı dolayındaki bir dere; *vâdi-i kadîm*, eski tarz, eski yol.

vâfi *A. s.* **1.** Tam, elverir, yeter. *Vâfi ve kâfi*, yeter. **2.** Sözünde duran, sözünün eri.

vâfir *A. s.* Çok, bol. *Bahr-i vâfir*, aruzda şiir vezni.

vah *A. i.* Çöl ortasında suyu ve yeşilliği olan yer.

vah *A. zf., ü.* Ay, yazık, vay. *Ah ü vah*, inleyip sızlama.

vâha *A. i.* Çöl ortasındaki sulu ve yeşillik yer.

vâhât *A. i.* Çölde sulak ve yeşillik yerler.

vahal *A. i.* Balçık, batak, çamur.

vahalgâh *F. i.* Bataklık.

vahalnak *F. s.* Çamurlu.

vaham, viham *A. i.* Gebe kadının aş ermesi.

vahamet *A. i.* **1.** Sindirim güçlüğü. **2.** Güçlük, ağırlık *Vahamet-i heva*, havanın ağırlığı.

vâ hayva *A. ü.* Eyvah, yazık

vahdânî *A. i.* Tanrı'nın birliğine, bir olan Tanrı'ya ait.

vahdaniyye *A. i.* (Fels.) Tek tanrıcılık.

vahdaniyye *A. i.* Tanrının birliği ve varlığı.

vahdet *A. i.* Birlik, tekli

Vahdet-i vücud, varlığın tek oluşu.

vahdetgâh *F. i.* Yalnız kalınacak yer.

vahdetgüzin *F. s.* Vahdette oturan, vahdete çekilen.

vahdetî, vahdetiyye *A. i.* (Fels.) Bircilik, monizm.

vâhi *A. s.* Boş, anlamsız, önemsiz (şey).

vâhib *A. s.* Bağışlayan, bağışlayıcı. *Vahib-ül-âmal*, istekleri gerçekleştiren (Tanrı); *vâhib-ül-ataya*, bağışlayıcı, ihsanlar edici (Tanrı).

vahid *A. s.* Yalnız, tek. *Vahid-i kıyasi*, birim; *vahiden ba'de vahidün*, birbirinden sonra, teker teker.

vahîd *A. s.* **1.** Yalnız, tek. **2.** Benzeri olmayan. *Vahîd-i zaman*, zamanın tek insanı; *vahîd-ül-asr*, yüzyılın tek insanı.

vahim *A. i.* Sonu tehlikeli, çok korkulu.

vâhim *A. s.* Kuran, kuruntulu.

vahime *A. i.* Kuruntu, kurma yetisi.

vahş *A. i., s.* Yabanî, insandan kaçan.

vahşet *A. i.* **1.** Yabanıllık. **2.** Issızlık, tenhalık. **3.** Korku, ürküntü.

vahşetâbâd *F. s.* Çok ıssız.

vahşetâgîn *F. s.* Issız, korkunç.

vahşetâmîz *A. F., s.* Yabanıllıkla karışık.

vahşetâver *F. s.* Ürküntü getiren, korku veren.

vahşetengiz *F. s.* Ürkütücü, korkunç.

vahşetgâh *F. i.* Korku yeri, ıssız yer.

vahşetnâk *F. s.* Korku veren ıssız yer.

vahşetzar *F. i.* Yabanıl, ıssız yer.

vahşî, vahşiyye *F. s.* **1.** Yabanıl. **2.** İlkçağdaki ilkel insan gibi yaşayan. **3.** İnsanlardan kaçan, ürkek.

vahşiyane *F. s., zf.* Yabanıllıkla.

vahy *A. i.* Bir düşüncenin ya da buyruğun Tanrı tarafından bir peygambere duyurulması. *Vahy-i münzel*. Kuran. *Emin-ül-vahy*, Tanrı tarafından peygambere vahy getirmekle görevli Cebrail.

vaîd *A. i.* Birini kötülükten uzaklaştırmak için korkutma. *Va'd ü vaîd*, iyi ve ürkütücü şeyler vaat etmek.

vaîz, va'z *A. i.* Din öğütleme.

vâîz *A. s.* Vaız eden kimse, öğütçü.

vâizîn *A. i.* Camilerde öğütler veren kimseler.

vak' *A. i.* Ağırlık, ağırbaşlılık.

vak'a *A. i.* **1.** Olup geçen şey, olay. **2.** Savaş. *Vak'a-i hayriye*, Yeniçeri ocağının kaldırılması.

vak'anüvis *F. i.* Zamanın olaylarını saptamakla görevli tarihçi.

vakar *A. i.* Ağır başlılık. *Sahtevakar*, yalandan ve yersiz büyüklük satan; *-zivakar*, vakar sahibi, onurlu.

vakahat, vikahat *A. i.* Arsızlık, utanmazlık, küstahlık.

vakayi *A. i.* Vakalar, olaylar.

vakf *A. i.* **1.** Durdurma, alıkoyma. **2.** Duruş, durma, kımıldanmama. **3.** Bir mal ya da mülkü satılmamak koşuluy-

le bir hayır işine bağışlama.

vakfe *A. i.* **1.** Durak, durak yeri. **2.** Hacıların Arafat'ta durmaları. **3.** Duraklama anı.

vakfî *A. s.* Vakıfla ilgili.

vakfiyye *A. i.* Bir vakfın koşullarını bildiren belge.

vâkı', vâkıa *A. s.* **1.** Vuku bulmuş, olmuş. **2.** Rüya, düş. **3.** Savaş.

vakıat *A. i.* Başa gelen olaylar.

vâkıf, vâkıfa *A. s.* **1.** Ayakta duran. **2.** Arafat'ta saygıda duran. **3.** Bir işten haberli olan. **4.** Bir şey vakfeden. *Vâkıf-i ahval*, işlerden haberi olan; *-esrâr*, gizli sırları bilen; *-hafaya*, işin gizli yönlerini bilen; *şart-i vâkıf*, vakfı yapanın öne sürdüğü koşul.

vakıfname *F. i.* Bir vakfın koşullarını bildiren belge. vakfiyye.

vakıyye *A. i.* Dört yüz dirhemlik tartı.

vakkad *A. s.* Ateş gibi; parlak.

vakkas *A. s.* Savaşçı.

vakt *A. i.* **1.** Uygun zaman. **2.** Saat, günün herhangi bir saati. **3.** Mevsim. **4.** Özel zaman. **5.** Boş zaman. **6.** Geçim. **7.** Çağ, zaman. 8. Fırsat. **9.** Belirtilmiş zaman. *Vakten minel -evkat*, zamanlardan bir zaman; *vakt-i asr*, ikindi zamanı; *-fecr*, Şafilerin sabah zamanı; *-gurubî*, alaturka saat, güneşin batmasıyle hesaplanan vakit; *-hâcet*, gereksinim zamanı; *-hakikî*, rasada göre saptanan gerçek vakit; *-hazar*, barış zamanı; *-merhûn*, beklenen çağ ve zaman; *-nücumî*, yıldızlara göre düzenlenen vakit; *-sefer*, savaş zamanı; *-zevalî*, güneşin öğle anından hesaplanan vakit, alafranga saat.

vakta ki *F. zf.* Ne vakit ki, o vakit ki, olduğu vakit.

vakud *A. i.* Ateş yakmaya yarayan odun, kömür vb.

vakur *A. s.* Ağır, ağırbaşlı.

vakurane *F. s., zf.* Ağır başlılıkla, onurla.

vakvak *A. i.* Yemişleri insan biçiminde bir masal ağacı. *Şecer-i Vakvâk*, İstanbul'da At meydanı'ndaki bir çınar.

vakvaka *A. i.* Kurbağa sesi.

vâlâ *F. s.* Yüce, yüksek.

vâlâcah *F. s.* Rütbesi, mevkii yüce.

vâlâkad *F. s.* Uzun boylu.

vâlâkadr *F. A., s.* Kadri, değeri yüce.

vâlâşan *F. s.* Şanı yüce.

vâlî *A. i.* Bir eyaletin, ilin en büyük yönetim görevlisi.

vâlid *A. i.* Baba.

vâlide *A. i.* Ana.

vâlideyn *A. i.* Ana ile baba.

vâlidiyyet *A. i.* Analık, annelik.

vâlihâne *F. zf.* Şaşkınca.

vallahi *A. ter.* Allah için.

vâm *F. i.* Borç.

vâmânde *F. s.* Geride kalmış, geride.

vamdâr *F. s.* Borçlu.

vâmhah *F. s.* Alacaklı.

vâmık, vâmıka *A. s.* Seven, âşık, sevdalı.

vâpesin *F. s.* En gerideki, en sondaki. *Nefes-i vâpesin*, son nefes.

-var *F. e.* **1.** Sahiplik. **2.** Benzetme edatı. **3.** Kez, kere, defa.

varak *A. i.* **1.** Yaprak. **2.** Kâğıt ya da kitap yaprağı. **3.** İnce, dövülerek inceltilmiş yaldız yap rağı *Varak-ı keffî*, (Bot.), el damarlı yaprak; *-ke'sî*, çanakyaprağı; *-mefsûs*, oymalı yaprak; *-varak-ı mihr ü vefâ*, sevgi ve vefa, yani, sözde, sevgide bağlılığın kâğıdı; *varak-ı mürekkebe*, bileşik yaprak; *-tüveycî*, taçyapraklı; *-zehre*, çiçek yaprağı; *-züzeneb*, kuyruklu yaprak.

varaka *A. i.* **1.** Tek yaprak kâğıt. **2.** Yazılı kâğıt. *Varaka-i sahiha*, resmî damgalı kıymetli kâğıt.

varakî *A. s.* Yaprağa ait, yaprak biçiminde.

varakpâre *F. i.* **1.** Kâğıt parçası. **2.** Önemsiz yazı, kâğıt, tezkere.

vareste *F. s.* **1.** Kurtulmuş. **2.** Serbest, rahat. **3.** İlişiksiz.

varestegî *F. i.* Serbestlik, rahatlık.

-vârî *F. s.* Benzer, gibi. Efrencvari, Frenk gibi; *minkarvari*, gaga gibi.

varid *A. s.* **1.** Gelen, erişen. *Evrâk-ı vâride*, başka kurumlardan gelen evrak. **2.** Bir şey hakkında söylenen, uygulanan. **3.** *Varid-i hâtır*, akla gelen.

varidat *A. i.* **1.** Gelir. **2.** Akla gelen, yüreğe doğan.

varide *A. i.* Gelen kâğıtlar.

varidîn *A. i.* Gelenler.

vâris *A. s., i.* Mirasçı, miras yiyen.

varta *A. i.* Uçurum, tehlike.

varun, varune *F. s.* Ters, aksi, uğursuz. *Baht-i varun*, ters talih.

vasat *A. s.* **1.** Orta. **2.** *i.* Ortam. *Vasat-ı mütenâsib*, (Mat.) Orantılı orta; *vasatülhâl*, orta halli; *vasatülkame*, orta boylu; *vasatürre's*, başın ortası.

vasatî *A. s.* İkisi ortası, ortalama, orta halde.

vasf *A. i.* **1.** Nitelik. **2.** Bir kişi ya da nesnenin halini anlatarak tanımlama. **3.** Övme. **4.** (Dilb.) Sıfat. *Vasf-i terkibî*, bir isme Farsça bir emir eklenerek yapılan sözcük.

vasfî *A. s.* Nitelikle, nicelikle ilgili.

vasıb *A. s.* Sürekli; yerinde duran.

vâsıf *A. s.* Vasfeden, bildiren, öven.

vâsık *A. s.* İnanan, güvenen.

vâsıl *A. s.* **1.** Ulaşan, varan.

vâsıla *A. s.* (Fels.) Dıştan.

vâsılîn *A. i.* Hakka erenler. *Gavs-ül-vâsılîn*, erenlerin başı.

vâsıt *A. s.* İkisi ortası.

vasıta *A. i.* **1.** Araç. **2.** Aracı. **3.** Aracılık. *Bilâvasıta*, doğrudan doğruya; *bilvasıta*, birinin aracılığıyle.

vasî *A. i.* Bir ölünün vasiyetini yerine getirmekle görevli kimse.

vâsi' *A. s.* Geniş, enli, bol. *Arzullahü vasian*, Tanrının yeri geniştir.

vasîf *A. i.* Uşak, hizmetçi.

vasîl *A. s.* Birinden asla ayrılmaz (kimse).

vasît *A. s.* Aracı, hakem.

vasiyyet *A. i.* Bir kimsenin sağ-

ken, öldükten sonra yapılmasını istediği şey.

vasiyyetname *F. i.* Yazılı vasiyet.

vasl *A. i.* Ulaşma, birleşme.

vasm *A. i.* Ayıp, utanacak şey, eksiklik.

vassaf *A. s.* Vasf ve tarif eden, öven.

vatan *A. i.* Yurt. *Vatan-i sani*, (ikinci vatan) sonradan yerleşilen yer.

vatandaş *F. i., s.* Yurttaş.

vatanî, vataniyye *A. s.* Yurtsal.

vatanperver *F. s.* Yurtsever.

vatanperverane *F. s., zf.* Yurtseverce.

vatar *A. i.* **1.** İş. *Kaza-i vatar*, aptes bozma.

vatâvit *A. i.* **1.** Dağ kırlangıcı. **2.** Yarasalar. **3.** Korkak, geveze adam.

vaty *A. i.* **1.** Ayak altında çiğneme, basma. **2.** Çiftleşme.

vav *A. i.* Osmanlı alfabesinin yirmi dokuzuncu harfi; ebcet hesabında altı sayısının simgesidir.

vaveyl *A. ü.* Yazık, eyvah!

vaveylâ *A. ü.* **1.** Eyvah, yazık. **2.** Çığlık, yaygara, feryat.

vaye *F. i.* Nasip, kısmet. *Bivaye*, nasipsiz, yoksun.

vayedar *F. s.* Nasibi olan.

vayemend *F. s.* Nasipli, pay sahibi.

vaz' *A. i.* **1.** Koyma, konulma. **2.** Tayin etme. **3.** Kurma, icat etme. **4.** Duruş, davranış. *Vaz-i esas*, temel atma; *-haml*, doğurma; *-yed*, el koma.

vazâif *A. i.* Vazifeler, görevler. *Vazâif-i kanuniyye*, yasal görevler; *-milliye*, ulusal görevler.

vaz'an *A. zf.* Durumu itibariyle; sözlük anlamı bakımından.

vâzı' *A. s.* **1.** Koyan. **2.** Kuran, temel koyan. *Vazı-i imza*, imza koyan; *-kanun*, yasayı yapan, hazırlayan; *vazı-ülyed*, el koyan, eline alan.

vazî *A. s.* Alçak, âdi, bayağı.

vaz'î, vaz'iyye *A. s.* Vaz'a mensup, onunla ilgili.

vazıh, vazıha *A. s.* Açık, meydanda.

vazîh *A. s.* Çok açık, besbelli, meydanda.

vazıhan *A. zf.* Açık olarak, açık açık.

vazıhat *A. i.* Açık ve meydanda şeyler.

vazife *A. i.* **1.** Ödev. **2.** Görev. *Vazife-i mukaddes*, kutsal görev; *-zimmet*, borç olan görev.

vazifedar *F. s.* Vazifeli, görevli, memur.

vazifehâr, vazifehor *F. s.* Ücret alan, ulûfesi olan.

vazifeşinâs *F. s.* Görevini dikkatli yapan.

vazifeten *A. zf.* Görevle, görevli olarak.

vaziyyet *A. i.* Durum, duruş.

ve *A. e.* Dahi, de, hem, ile.

ve *F. e.* Çoğukez «ü» gibi ve sesli harfle biten sözcüklerden sonra «vü» sesiyle okunur. *Ruz u şeb*, gece ile gündüz.

veba *A. i.* **1.** Veba, tâun, yumurcak. **2.** Salgın hastalık.

ve ba'dü *A. zf.* İmdi, ondan sonra.

vebâî *A. s.* Vebaya ait, veba ile ilgili.
vebâl *A. i.* Vebal, günah.
veber *A. i.* **1.** Kıl, tüy. **2.** (Hek.) Hav, tüy.
veca' *A. i.* Ağrı, sızı, acı. *Veca-i mefâsıl*, eklem ağrıları.
vecahet *A. i.* **1.** Güzellik, güzel yüz. **2.** İtibar, onur.
vecaib *A. i.* Vecibeler.
vecazet *A. i.* Sözün özlü, kısa oluşu.
vecd *A. i.* Sevgi ya da heyecandan doğan coşkunluk, kendinden geçme, esrime.
vecdaver *F. s.* Büyük heyecan verici.
vecdi *A. s.* Vect ile ilgili.
vecenî *A. s.* Yanağa ait, yanakla ilgili.
vech *A. i.* **1.** Yüz, surat, çehre. **2.** Üst, yüzey, düz, yüz. **3.** Ön, alın. **4.** Tarz, üslup. **5.** Neden. **6.** Araç. *Vech-i ahar*, başka yüzden, başka nedenle; *-ahsen*, en iyi yol; *-maaş*, maişet, geçim vasıtası; *-mülâhaza*, nokta-i nazar; *ber vech-i*, olduğu üzere, olduğu gibi; *bervech-i muharrer*, yazıldığı üzere; *minvechin*, bir bakımdan.
veche *A. i.* **1.** Yüz. **2.** Yan.
vechen *A. zf.* **1.** Bir yönden, bir bakımdan. **2.** Bir veçhile, yüzce.
vechî, vechiyye *A. s.* Yüze mensup, yüzle ilgili.
vecîbe *A. i.* Borç hükmünde olan görev, ödev. *Vecibe-i nezâket*, nezaket borcu; *-zimmet*, boyun borcu.
vecih, vecîhe *A. s.* **1.** Güzel, hoş. **2.** Uygun, lâyık, münasip.
veciz *A. s.* Kısa, derli toplu.
vecize *A. i.* Özdeyiş.
vecne *A. i.* Yanak yumrusu, elmacık.
veda *A. i.* Ayrılma, ayrılık. *Vedâ-ı mülk-i vücûd*, varlık ülkesine veda etmek, ölmek.
vedad *A. i.* Sevme, sevgi, dostluk.
vedai vedayi *A. i.* Emanetler.
vedd, vüdd *A. i.* Sevgi.
vedî *A. s.* Başkasının malını saklamaya memur kimse.
vedia *A. i.* Emanet. *Vedi-atullah*, Tanrı emaneti olan ruh, can.
vedid, vedide *A. s.* Sevgisi çok olan.
vedud *A. s.* Pek sevecen, pek muhabbetli.
vefa *A. i.* **1.** Sevgide sebat, sevgi bağlılığı. **2.** Yetme, yetişme, kâfi gelme. *Bey-i bilvefa*, bir malı, alınan para ödenince, geri vermek üzere satma; *bivefa*, vefasız.
vefadar *F. s.* Vefalı, sözünde, sevgisinde duran.
vefadarî *F. i.* Vefalılık.
vefakâr *F. s.* Vefalı.
vefaşiar *F. s.* Vefalı.
vefat *A. i.* Ölüm, ölme.
vefâyad *A. i.* Ölümler.
vefd *A. i.* **1.** Gelme, varma, ulaşma, erişme. **2.** Birlikte gelen insan heyeti. **3.** Elçi gibi gönderilen insan topluluğu. *Nezd-i maalivefd*, yüceliklerin toplandığı yer.
vefîk *A. s.* Uygun, aynı düşüncede.
vefir, vefire *A. i.* Çok. *Sinîn-i vefire*, çok yıllar.
vefk *A. i.* **1.** Uyma, uygun gelme. **2.** Dua yazılı muska,

vefret *A. i.* Çokluk, bolluk.
vega *A. i.* Gürültü, patırtı, savaş.
ve gayruhâ *A. zf.* Ondan başka, ondan gayrı.
veh *F. ü.* Vah!
vehb *A. i.* Vergi, bağışlama, bağış, hibe.
vehbî, vehbiyye *A. s.* Tanrı vergisi.
vehhab *A. s.* Çok ihsan eden, fazla bağışlayan (Tanrı).
vehhâbî *A. s.* Abdülvehhab adında birinin 150 yıl önce kurduğu bir mezhep ve buna uymuş kimse.
vehham *A. s.* Pek kuruntulu.
vehle *A. i.* Dakika, an, lahza. *Vehle-i ulâ*, ilk başlangıç, birdenbire.
vehleten *A. zf.* Birdenbire, ilkin.
vehm *A. i.* Kuruntu, yersiz korku.
vehmî, vehmiyye *A. s.* Gerçekte olmayan, fakat sanılan, kurulan.
vehmiyyat *A. i.* Gerçekte olmayıp var sanılan şeyler.
vehmnâk *F. s.* Kuruntulu.
vehn *A. i.* Gevşeklik, güçsüzlük. *Vehn-i umumî*, genel güçsüzlük.
ve illâ *A. e.* Yoksa, olmazsa.
vekâlet *A. i.* **1.** Vekillik. **2.** Bakanlık. *Vekâlet-i devriyye*, bir başkasına devredilebilecek şekilde birine vekil olma; *-mutlaka*. (Osmanlı döneminde) sadrazamlık; *-umumiyye*, bir kimsenin umumi vekilliğini üzerine alma; *-uzma*, sadrazamlık; *Başvekâlet*, Sadrazamlık, kabine başkanlığı, başbakanlık; *dâvâ vekâleti*, avukatlık; *ders vekâleti*, Şeyhülislâmlıkta (Osmanlı döneminde) öğretim işleriyle uğraşan daire.
vekâleten *A. zf.* Başkasının adına.
vekâletname *A. F., i.* Vekillik kâğıdı.
vekâletpenah *F. s.* Padişahın vekili olan sadrazam.
vekâletpenahî *F. s.* **1.** Sadrazamlık. **2.** Sadrazamla ilgili.
ve kıs *A. zf.* «Var buna kıyas et!» anlamında.
vekil *A. i.* **1.** Vekil, naip. **2.** Bakan. *Vekil-i harc*, (vekilharç) masraf görme ile ödevli kimse; *-müsahhar*, dava olunan kimse için mahkemece atanan avukat; *Başvekil*, Başbakan; *dâva vekili*, avukat.
vekn *A. i.* Kuş yuvası.
vekr *A. i.* Kuş yuvası.
velâ *A. i.* Sahiplik, yakınlık.
velâdet, vilâdet *A. i.* Doğma, doğuş.
velâdî, vilâdi *A. i.* Anadan doğma.
velâperver *F. s.* Dostluk besleyen, gösteren.
velâya *A. i.* Veliler, ermişler.
velâyet, vilâyet *A. i.* **1.** Velilik, ermişlik. **2.** Veli olan kimsenin hali, şanı. **3.** Başkasına sözünü geçirme. *Şah-i velâyet*, hazreti Ali.
veled *A. i.* Çocuk, erkek evlât. *Veled-i mânevi*, ahret evlâdı; ahretlik; *-zina*, yasa dışı evlenmeden dünyaya gelen çocuk, piç; *bilâ veled*, evlât bırakmadan;
veleh *A. i.* Şaşkınlık, sersemlik.

velehza *F. s.* Şaşırmış.
velehzede *F. s.* Sevgilinin hışmına uğrayan ve kahır çeken âşık.
velev *A. e.* Olsa da, bile, hatta, ister, isterse.
velhan *A. s.* Şaşakalmış, sersem.
velhasıl *A. zf.* Sözün özü, sonuç, kısaca.
veli, veliyye *A. i., s.* **1.** Tanrı'nın 99 adından biri. **2.** Sahip. **3.** Bir çocuğun her türlü davranışından sorumlu olan kimse. **4.** Ermiş. *Veliyy-ül-emr*, emir sahibi, âmir; *veliyyi nimet*, (velinimet) nimet sahibi, besleyen.
velîahd *A. i.* Bir hükümdardan sonra tahtına geçmeye aday olan yakını.
velî *F. s.* Lâkin, fakat.
velîd *A. i.* Çocuk. köle.
velime *A. i.* Düğün toplantısı. düğün şöleni.
veliyye *A. i.* Ermiş kadın.
veliyyullah *A. i.* Ermiş kimse. Tanrı'nın sevgili kulu.
velval *A. i.* Kaygı, tasa ile ağlama.
velvele *A. i.* Gürültü, patırtı, şamata.
velveleendaz *F. s.* Gürültü, patırdı eden.
vely *A. i.* Birbiri arkasından gelme, çıkma.
vemîz *A. i.* Bulut arasından görünen ışık.
-ver *F. e.* «Sahip, usta» anlamıyle sözcüklere eklenir.
verâ *A. i.* **1.** Arka. **2.** Öte. *Mavera*, (bir şeyin) arkasında, ötesinde bulunan şey.
veraset *A. i.* Varislik, mirasçılık.
verb *A. i.* Yabanıl hayvan ini.
verd *A. i.* Gül. *Ma-ül-verd*, gülsuyu.
verdî, verdiyye *A. s.* Gül ile ilgili.
verdiyye *A. i.* (Bot.) Gülgiller.
verek, verk *A. i.* Kalça kemiği.
verekî, verekiyye *A. s.* Kalçaya ait, kalça ile ilgili.
verese *A. i.* Mirasçılar. *Beyn-el-verese*, mirasçılar arasında.
verid *A. i.* (Biy.) Toplardamar, siyah kan damarı.
veridî, veridiyye *A. s.* Toplardamarla ilgili.
verka *A. i.* **1.** Yabanıl güvercin. **2.** Açık boz renk.
verzide *F. s.* Ekilmiş.
verziş *F. i.* Çalışma, işletme.
verzkâr *F. i.* **1.** Çiftçi. **2.** İşçi, rençper.
vesah *A. i.* Kir, pas, pislik, mundarlık.
vesaid *A. i.* Yastıklar, şilteler.
vesaik *A. i.* Belgeler.
vesail *A. i.* Vesileler.
vesait *A. i.* Vasıtalar, araçlar. *Vesait-i harbiyye*, savaş araçları; *-nakliyye*, taşıtlar.
vesamet *A. i.* Güzellik, güzel olma.
vesatet *A. i.* Araya girme. vasıta olma.
vesavis *A. i.* Vesveseler, kuruntular.
vesaya *A. i.* Vasiyetler.
vesayet *A. i.* **1.** Vasilik. **2.** Vasiyet. **3.** Emir, tembih. tavsiye.
vesi, vesia *A. s.* Geniş, bol, ferah.
vesîk *A. s.* Çok sağlam. kuvvetli.

vesika *A. s.* **1.** İnanacak, sağlam kanıt **2.** Belge.

vesile *A. i.* **1.** Yol, vasıta. **2.** Bahane, neden, sebep. **3.** Fırsat, elverişli durum. *Vesile-i cemile*, güzel (fırsat), sebep; *bivesile*, *bilâvesile*, ortada bir sebep ve bahane yokken; *ni'm-el-vesile*, fırsattan istifade.

vesîm, vesime *A. s.* **1.** Güzel, hoş çehre. **2.** Damgalı.

vesme *A. i.* **1.** Hayvana vurulan kızgın damga. **2.** Kaş boyası, rastık.

vesmedar *F. s.* **1.** Damgalı. **2.** Rastıklı.

vesnan *A. s.* Uyuklayan.

vesselâm *A. ter.* Artık bitti, işte bu kadar.

vesvas *A. i.* Şeytan.

vesvese *A. i.* İşkil, ikircim, kuşku, kuruntu.

veş *F. s.* «Gibi» anlamıyle sözcüklere eklenir. *Bülbülveş*, bülbül gibi; *gonceveş*, konca gibi.

veşak *F. s.* Vaşak.

veşm *A. i.* İğne ile ve renkli tozla vücuda yapılan türlü şekiller.

veted *A. i.* **1.** Ağaç kazık. **2.** Aruzda üç harften oluşan nazım. **3.** (Anat.) Ense kemiği.

veter *A. i.* **1.** Yay çilesi, kiriş. **2.** Saz teli, kirişi. **3.** (Geo.) Kiriş. *Veter-i kaime*, hipotenüs.

vetire *A. i.* **1.** (Fels.) Süreç. **2.** Yol, üslup, tarz. **3.** Dar yol, keçi yolu, patika.

veyl *A. i., ü.* Vay, yazık.

Veyl *A. i.* Cehennemde bir derenin adı.

vezan *F. s.* Esen, esici.

vezânet *A. i.* **1.** Ölçülü olma, **2.** Görüş ve düşünüşte isabet.

vezaret *A. i.* Vezirlik, vezir rütbesi. *Vezaret-i uzma*, sadrazamlık.

veziden *F. i.* Yel esme.

vezîr *A. i.* Valilik, vekillik gibi yüksek rütbede bulunan ve «paşa» şanını taşıyan kimse. *Vezir-i âzam*, padişahın vekili, birinci vezir, sadrazam, kabine başkanı; *kubbe veziri*, Osmanlı imparatorluğunda Tanzimat'tan önce kabineyi oluşturan ve sayıları değişen vezirler.

vezirane *F. zf.* Vezirce, vezire yakışır yolda.

vezme *A. i.* Kış sonu.

vezn *A. i.* **1.** Tartı, tartma. **2.** Ağırlık. **3.** (Ed.) Ölçü.

vezne *A. i.* **1.** Tartı, terazi. **2.** Para alınıp verilen yer. **3.** Ateşli silahlarda barut konan yer, hazne.

veznedar *F. i.* Vezneci, sandık emini.

vezzan *A. s.* Çok tartan, kantarcı.

vica Ağrılar, sızılar.

vicah *A. i.* Yüz yüze gelme, yüzleşme.

vicahen *A. zf.* Yüz yüze, yüzüne karşı.

vicahî *A. s.* Yüz yüze olan.

vicdan *A. i.* Kişinin içindeki iyi ile kötüyü ayırt etme yetisi, bulunç. *Hürriyet-i vicdan*, din inancında, din töreni yapmada özgürlük.

vicdanen *A. zf.* İçten, yürekten.

vicdanî *A. s.* İç duygu ile ilgili.

vicdaniyyat *A. i.* Vicdana ait nitelikler,

vicdansuz *F. s.* Vicdana acı veren, yürek paralayan.
vidac *A. i.* (Biy.) Boyun damarı.
vifak *A. i.* **1.** Uygunluk, aynı düşüncede olma. **2.** Barış.
vikaye *A. i.* **1.** Kayırma, koruma, esirgeme. **2.** (Herhangi bir hastalığın) Önünü alma.
vikayet *A. i.* Koruma, sahip çıkma.
vilâ *A. i.* **1.** Birbirinin ardı sıra gelmek. **2.** Ahbaplık, dostluk.
vilâd *A. i.* Doğurma.
vilâdet, velâdet *A. i.* Doğma.
viladî *A. s.* Anadan doğma.
vilâyât *A. i.* İller.
vilâyet *A. i.* İl.
vildan *A. i.* **1.** Yeni doğmuş çocuklar. **2.** Kullar, köleler.
viran *A. s.* **1.** Yıkık, harap. (Mec.) Gamlı, tasalı, tesellisiz.
virane *F. i.* **1.** Yıkılmış yapı kalıntısı. **2.** Ören.
viranî *F. i.* Yıkıklık.
vird *A. i.* Belli vakitlerde okunması âdet edinilen Kur'an cüzleri, duaları. *Vird-i zeban*, diline dolama.
visab *A. i.* Atlama, sıçrama.
visad, visade *A. i.* Dayanıp, rahat edilecek yastık, şilte.
visak *A. i.* **1.** Kalın, kuvvetli bağ. **2.** Antlaşma, sözleşme.
visal *A. i.* **1.** Sevdiğine kavuşma. **2.** Ulaşma, bitişme.
visam *A. i.* Güzel, hoş çehreler.
vişam *A. i.* Dövmeler.
vişah *A. i.* Boyuna çapraz takılan sırma ve cevahirle süslü hamail.
vişnab *F. i.* Vişne şurubu, şerbeti.
vişne *F. i.* Vişne.
vitr *A. i.* Tek, yalnız, tenha. *Salât-i vitr*, yatsı namazından sonra kılınan üç rekât namaz.
vizr *A. i.* Günah.
vuhul *A. i.* Çamurlu, batak yerler.
vuhuş *A. i.* Yabanıllar, yabanıl hayvanlar.
vuku' *A. i.* **1.** Düşme. **2.** Rastlama, gelip çatma. **3.** Geçme, olma. *Vuku-i hal*, bir olayın çıkış ve geçiş şekli; *adim-ül-vuku*, hiç olmayan, olması olanaksız; *kesir-ül-vuku*, çok, sık sık olan; *nadir-ül-vuku*, seyrek rastlanan.
vukuat *A. i.* **1.** Olanlar, olup bitenler. **2.** Polisi ilgilendiren olaylar.
vukud *A. i.* Yanmalar, tutuşmalar, alev almalar.
vukuf *A. i.* Anlama, bilme, bilgi. *Ehl-i vukuf*, haberi olanlar, bilgililer; *kesb-i vukuf*, haberi olma, öğrenme.
vuslat *A. i.* (Sevgiliye) Kavuşma.
vusta, vustaî *A. s.* Orta, ortada bulunan, arada olan, iç. *Asyayi vusta*, Ortaasya; *kurun-i vusta*, ortaçağ.
vusul *A. i.* Varma, erişme, ulaşma, yetişme.
vuzu' *A. i.* Nefsini alçaltma, horlama.
vuzuh *A. i.* **1.** Açık olma durumu, açıklık, aydınlık. **2.** (Ed.) Anlam açıklığı.
vücub *A. i.* Vacip ve gerekli olma.
vücubî *A. s.* Vücube ait, onunla ilgili. *Fi'l- vücubî*, gereklik kipi.

vücud *A. i.* **1.** Var olma, varlık. **2.** Gövde, ten.
vücudiyye *A. i.* (Fels.) Kamutanrıcılık.
vücuh *A. i.* **1.** Yüzler, çehreler. **2.** Bir ülkenin ileri gelenleri. **3.** Kur'an'ın okunuşundaki incelikler. **4.** (Geo.) Yüzeyler.
vüdd, vedd, vidd *A. i.* Sevme, sevgi, dostluk.
vüfur *A. i.* Bolluk, çokluk.
vükelâ *A. i.* **1.** Vekiller. **2.** Osmanlı İmparatorluğunda kabine üyeleri. *Vükelây-i deâvi*, avukatlar; *meclis-i vükelâ*, kabine toplantısı.
vükûl *A. i.* Biriyle işe girişme, işbirliği.
vülât *A. i.* Valiler.
vüleyd *A. s.* Çocuk, küçük çocuk.
vülû' *A. i.* Bir şeye aşırı düşkünlük.
vüreyka *A. i.* Küçük yaprak, yaprakçık.
vürud *A. i.* Geliş, gelme, yetişme.
vürûd *A. i.* (Anat.) Toplardamarlar.
vüs' *A. i.* **1.** Güc, kudret. **2.** Zenginlik, bolluk. *Vüs-i beşer*, insan gücü, insan takatı.
vüs'at *A. i.* **1.** Genişlik, bolluk. **2.** Para bakımından durum. **3.** Boş meydan, fırsat.
vüska *A. i.* Pek sağlam ve güçlü olan.
vüsûb *A. i.* Sıçrama, atlama.
vüsûk *A. i.* **1.** İnanma, güvenme. **2.** Sağlamlık.
vüsüd *A. i.* Yastıklar.
vüşat *A. ç., i.* Koğucular.
vüşum *A. i.* Dövmeler.
vüzerâ *A. i.* Vezirler. *Şeyhül-vüzerâ*, vezirlerin en eskisi olan kimse.
vüzûb *A. i.* Su gibi akma. *Vüzûb-i dem*, kanama.

Y

y *A. i.* Arapça yazılan Osmanlı alfabesinin otuz birinci harfi, ebcet sayısında 10 sayısının simgesidir.

ya! *A. ü.* «Ey, hey» ünlemi.

yaban *F. i.* **1.** Kır, uzak yer. **2.** (Kimi bölgelerde) Yabancı.

yabanî *F. i.* Yabana mensup, ıssız yerde yaşayan, vahşî.

yâbende *F. s.* Bulan, bulucu.

yâbis *A. s.* Kuru. *Ratb ü yâbis*, yaş, kuru, bir şeyin her türlüsü.

yâd *F. i.* **1.** Anma, hatıra getirme. *-Yâd-ı hazîn*, hüzünlü hatıra; *-şebâbet*, gençlik hatırası; *-zişt*, çirkin, kötü hatıra. **2.** Hatır, gönül.

yaddar *F. s.* Hatırda tutan, unutmayan.

yaddaşt *F. i.* Hatırda tutulan, hatıra.

yade *F. i.* Hâtıra, anı.

yadest *F. i.* Lades oyunu.

yadgâr *F. i.* Bir kimseyi ya da nesneyi hatıra getirecek şey.

ya'fur *A. i.* **1.** Toprak rengi de ahu. **2.** Gecenin beşte, altıda bir gibi bölümü.

yagfirullahü *A. ter.* Tanrı yarlıgasın!

yağma *F. i.* Zorla mal kapma. Çapul. *Han-ı yağma*, yoksullar için düzenlenen sofra.

yağmager *F. s., i.* Çapulcu.

yağmageran *F. i.* Çapulcular.

yah *F. i.* Buz.

yahbeste *F. s.* Buz tutmuş, donmuş.

yahçe *F. i.* **1.** Dolu. **2.** Çiy.

yahmûr *A. i.* Yaban eşeği.

yahnî *F. i.* **1.** Zahire, azık. **2.** Yahni, et yemeği. **3.** Pişmiş şey.

yahpâre *F. i.* Buz parçası.

yâhû *A. ü.* «Yahu, hey, bana bak, baksana! işitmiyor musun?» anlamlarında.

yahud *F. e.* Ya da.

Yahûd *A. i.* Yahudi.

Yahudi *A. i., s.* Yahuda'ya mensup olan, Yahudi.

yakaza *A. i.* Uyanıklık. *Beyn en-nevm vel yakaza*, uyku ile uyanıklık arasında.

yakîn *A. i.* Kesin bilgi, sağlam bilgi.

yakînen *A. zf.* Kesin olarak.

yakînî *A. s.* Kesin, kuşku götürmez bilgiye ait, onunla ilgili.

yakiniyyat *A. i.* Yakîn ile, kesin olarak bilinen şeyler.

ya'kubî *A. s., i.* Tanrı'nın birliğine ve Hz. İsa'nın insan olduğunu ileri süren Yakub adında bir piskoposun çıkardığı mezheple ilgili.

yakut *A. i.* **1.** Alüminyum oksidi yapısında, parlak kırmızı renkte, değerli bir

taş. 2. (Mec.) Şarap. 3. Güzelin (kırmızı) dudağı.

yakzan *A. s.* Uyanık.

yal *F. i.* 1. Boyun, boynun gövdeye bitiştiği yer. 2. Kuvvet, güç, zor. *Yal ü bâl*. boy pos, endam.

yalvane *F. i.* Kırlangıç kuşu.

ya'mur *A. i.* Oğlak.

ya'ni *A. e.* 1. Yani, «demek». «şu demek ki» anlamına açıklamalarda kullanılır. 2. (Hlk.) Sözün kısası, doğrusu.

yâr *F. i.* 1. Dost. 2. Sevgili. 3. Tanıdık, ahbap. 4. Yardımcı. *Yâr-i can*, candan dost.

yârâ *F. i.* Güc, takat. *Yaray-i suhan*, söz söyleme gücü.

yâ Rab, yâ Rabbî *A. i.* Ey rabbim, Tanrım!

yârân *F. i.* Dostlar. *Bezm-i yâran*, dostlar meclisi; *yârân-ı aşk*, aşk dostları, âşıklar; *-safa*, safa dostları; *yaran-ı bâsafâ*, safalı dostlar.

yâre *F.i.* Yara. Türkçe olan bu sözcükle tamlamalar yapılmıştır. *Yare-i dil*, gönül yarası; *hicran*, ayrılık yarası.

yârî *F. i.* 1. Dostluk, 2. Yardım.

yasemen, yesemin *F. i.* Yasemin.

ya'sub *A. i.* 1. Arıbeyi. 2. Baş, başkan.

yâve *F. i.* Boş lakırdı, saçma sapan söz.

yâvegû *F. s.* Saçma sapan söyleyen.

yâvegûyan *F. i.* Yâve söyleyiciler.

yâvegûyi *F. i.* Saçma sapan konuşma.

yâver *F. s.* Yardımcı, imdatçı.

yâveran *A. i.* Yaverler.

yaverî *F. i.* Yardımcılık.

yazdeh *F. s.* On bir.

yeafir *A. i.* Ahular.

yeakîb *A. i.* Erkek keklikler.

yeasib *A. i.* Arı beyleri.

yebab *A. s.* Yıkık, bozuk.

yed *A. i.* 1. El. 2. Kudret, güç. 3. Yardım. 4. Araç. 5. Mülk. *Yed beyed*, elden ele ; *yeden biyed*, doğrudan doğruya; *yed-i beyza*, (Beyaz el) Peygamber Musa'nın parlayan eli, mucize; *-emin*, yasanın inanılır kimse diye seçtiği insan; *-tasarruf*, sahiplik; *-tulâ*, (uzun el) eksiksiz derin bilgi, ustalık; *-vâhid*, tekel; *yedullah*, (Tanrı eli) Tanrı gücü.

yegân *F. s.* Birler, tekler.

yegân yegân *F. s.* Birer birer.

yegâne *F. s.* Tek.

yegânegi *F. i.* Teklik.

yek *F. s.* 1. Bir. 2. Tek. 3. Birlik, bir oluş. *Yekbeyek*, tek tek, *yekdüse*, bir iki üç.

yekahenk *F. s.* Aynı ahenkte, hiç değişmeden.

yekâviz *F. i.* Bir cins kılıç.

yekâyek *F. s.* 1. Bir bir, tek tek. 2. Ansızın.

yekbar, yekbare *F. s.* Bir kez.

yekcihet *F. s.* Oy ve düşüncesi olan. *Yekdil ve yekcihet*, gönül ve oy birliği.

yekçeşm *F. s.* 1. Tek gözlü. 2. Güneş.

yekdane *F. s.* Eşi benzeri olmayan, tek.

yekdem *F. s.* Bir dem, bir nefes, çok kısa.

yekdeme *F. s.* Bir dem olan, sürmez olan.

yekdest *F. s.* Elbirliği ile çalışanların her biri.
yekdiğer *F. s.* Birbirini.
yekdil *F. s.* Gönülleri birbirine uygun, gönüldeş.
yeke *F. s.* Tek, bir, yalnız.
yekesuvar *F. s.* Binicilikte eşsiz olan; yiğit atlı.
yeketaz *F. s.* (Düşmana) Tek başına saldıran savaşçı.
yeknesak *F. s.* Tekdüze, biteviye.
yekpâ *F. s.* Tek ayaklı, topal.
yekpâre *F. s.* Som, bütün, tek parça.
yekran *F. i.* Soyu temiz cins at.
yekrenk *F. s.* Bir renkte, alaca olmayan.
yekru *F. s.* Güvenilir dost.
yekruze *F. s.* Bir günlük, geçici.
yeksal, yeksale *F. s.* Bir yıllık, bir yaşında.
yeksan *F. s.* **1.** Düz. **3.** Bir, birlikte. **3.** Her zaman, bir düzeyde. *Hak ile yeksan*, toprakla bir, yıkık.
yekser, yeksere *F. s.* **1.** Baştan başa. **2.** Birlikte, hep beraber.
yeksuvar *F. s.* Tek atlı.
yekşebe *F. s.* Bir gecelik.
yekşenbîh *F. i.* Pazar günü.
yekta *F. s.* Tek, eşsiz, benzersiz. *Dürr-i yekta*, tek inci.
yektene *F. s.* Yalnız başına, tek başına.
yekûn *A. i.* Toplam.
yekvücud *F. s.* Hep birden, tek bir insan gibi.
yekzebân *F. s.* **1.** Ağız birliği eden. **2.** Aynı dilde konuşan.
yel *F. s., i.* Pehlivan, yiğit.
yelân *F. i.* Pehlivanlar, yiğitler.
yalda *F. i.* Uzun ve kara (şey). *Şeb-i yelda*, (20 - 26 aralık) yılın en uzun gecesi.
yele *F. i.* **1.** Otlağa salınmış hayvan sürüsü. **2.** Kuvvetli saldırıcı. *Şîr-i yele*, kuvvetli, saldırıcı aslan. **3.** Koşucu, koşan. *Esb-i yele*, koşucu at.
yem, yemm *A. i.* Deniz.
yemâme *A. i.* Evcil güvercin.
Yemanî, Yemaniyye *A. s.* Yemen ülkesine ait, onunla ilgili.
yemîn *A. i.* **1.** Sağ, sağ taraf, sağ el. **2.** Ant. *Yemin ü yesar*, sağ ve sol; *ked-i yemin*, el emeğiyle kazanılan.
yenbu' *A. i.* Pınar, kaynak, ayazma.
yeraazen *F. s.* Kalem oynatan, yazan.
yerbu' *A. i.* Tarla sıçanı.
yerhamükâllah *A. c.* «Tanrı sana merhamet etsin!», «Çok yaşa!» anlamında aksıranlara karşı söylenir.
yerkan *A. i.* Sarılık hastalığı.
ye's *A. i.* Umutsuzluk, umut kesme.
yesag *F. i.* **1.** Yasak. **2.** Yasa. düzen.
yasar *A. i.* **1.** Sol. **2.** Zenginlik, varlık, genişlik.
yesaret *A. i.* **1.** Zenginlik. **2.** Kolaylık.
yesaret *A. i.* **1.** Zenginlik. **2.** Kolaylık.
ye'saver *F. s.* Umutsuzluk verici, veren.
yesîr *A. s.* **1.** Kolay. **2.** Az.
yesr *A. i.* Kolay, kolaylık.
Yesrib *A. i.* Medine kenti.
yeşb *A. i.* Yağmur taşı.
yeşem, yeşim *F. i.* Yağmur taşı.

yetami *A. i.* Babaları ölmüş çocuklar.

yetim *A. s., i.* **1.** Yalnız, tek, eşsiz, bir tek. **2.** Babası, ya da anası ölmüş çocuk. *Yetim-üt-tarafeyn*, baba ve anası ölmüş çocuk; *dürr-i yetim*, büyük taneli, eşsiz inci.

yetime *A. s., i.* Yetim kız.

yetimhâne *A. F., i.* Yetim çocukların bakıldığı ev.

yevakit *A. i.* Yakutlar. *Dürer ü yevakit*, inciler ve yakutlar.

yevm *A. i.* Gün. *Eîyevminâ*, günümüzde; *külle yevmin*, her gün; *yevm-i ahad*, pazar günü. *Yevm-i kameri*, ayın meridyene ilk kez gelmesi arasındaki zaman; *-nücumî*, bir yıldızın meridyene ilk kez gelmesi arasındaki zaman; *-şems*, güneşin meridyene ilk kez gelmesi arasındaki zaman; *-şekk*, ramazan ayının kanıtlanamayan günü, *Yevmen fe-yevma*, günden güne, gittikçe; *yevmen min-el-eyyam*, günlerden bir gün; *yevm-ül cuma*, cuma günü; *-erbaa* (dördüncü gün) çarşamba; *-hamîs* (beşinci gün perşembe; *-isneyn*, (ikinci gün) pazartesi; *yevm-üsselâse*, (üçüncü gün) salı; *fi yevmina*, günümüzde, *külle yevmin*, her gün.

yevmî, yevmiyye *A. s.* Gündelik. *Yevmî gazete, ceride-i yevmiyye*, gündelik gazete.

yevmiyye *A. i.* **1.** Bir günlük iş için verilen ücret. **2.** Günlük olayları günü gününe kaydetmeye yarayan defter.

yezdanî *F. s.* Tanrıya ait. Tanrı ile ilgili.

Yezidî *A. s., i.* Musul yöresindeki Kürtler arasında yaygın bir mezhep.

Yunus *A. i.* Beni İsrail peygamberlerinden.

Yusuf *A. i.* İsrailoğullarından Yakup peygamberin oğlu (Güzellik simgesi. Mısır'ın yöneticilerinden).

yuz *F. i.* Pars.

yuze *F. s.* Yüzsüz, edepsiz dilenci.

yübuset *A. i.* Kuruluk.

yüdî *A. i.* Eller.

yümn *A. i.* Uğur, mut, bolluk.

yümnâ *A. s.* Sağ taraf.

yümnî, yümniyye *A. s.* Uğurla ilgili.

yümum *A. i.* Denizler.

yüsr *A. i.* **1.** Kolaylık, rahat. **2.** Zenginlik.

yüsrâ *A. i.* Sol yan, sol taraf.

yüsret *A. i.* Kolaylık, rahat.

yüsür *A. i.* Kolaylık.

yüus *A. i.* Umutsuzluklar, elemler, kederler.

Z

z Arapça yazılan Osmanlı alfabesinde «zel», «ze» harflerini karşılar.

za *A. zm.* Sahip, malik anlamına gelerek «zi, zu» şekilleriyle kullanılır.

-za *A. s.* Bu, şu anlamıyle bileşik sözcükler oluşturur. *Badeza*, bundan sonra; *hakeza*, bunun gibi, yine; *keza*, böyle, böylece.

-zâ *F. s.* Doğuran anlamıyle bileşik sözcükler oluşturur. *Nadirezâ*, nadir şey meydana getiren; *suhanzâ*, söz doğuran.

zaaf, za'f *A. i.* Arıklık, kuvvetsizlik. *Zaaf-i pîrî*, yaşlılıktan gelen güçsüzlük; *zaaf-i basar*, miyopluk.

zaafir *A. i.* Safranlar.

zaamet, ziamet *A. i.* Sipahilere verilen en büyük timar.

zâbıta *A. i.* Kolluk, polis. *Zâbıta-i ahlâkıyye*, ahlâk zabıtası; *-belediye*, belediye zabıtası.

zabıtname *F. i.* Tutanak.

zabi *A. i.* Karaca, ahu.

zâbit *A. i.* Subay.

zâbitan *F. i.* Subaylar. *Zâbitan-i aklâm*, resmî dairelerde kalem başları.

zabt *A. i.* **1.** Sıkı tutma, iyi tutma. **2.** Yönetimine alarak kendine mal etme. **3.** Silah gücüyle bir yeri alma, fetih. **4.** Zorla alma. **5.** Anlama, kavrama. **6.** Özetini yazma. *Zabt ü rabt*, düzen, disiplin.

zabtiyye *A. i.* Zaptiye, güvenlik ve esenlik işleriyle ödevli daire (Tanzimat'tan sonra İstanbul'da Zaptiye Nezareti).

zac *A. i.* Demir sulfat, zacyağı.

zacir *A. s.* Buyuran ve yasak eden.

zad *A. i.* Azık, yiyecek.

-zad *F. s.* Doğma, doğmuş anlamıyle bileşik sözcükler yapar. *Maderzad*, anadan doğma; *melekzad*, melekten doğma; *nevzad*, yeni doğmuş; *perizad*, periden doğmuş.

zade *A. zf.* Çok olsun, artsın anlamına dua sözü. *Zade ömrühu*, ömrü artsın; *zadet fazailühu*, faziletleri artsın.

zade *F. i.* Evlât, oğul.

zade *F. s.* **1.** Evlât, oğul. **2.** İnseniyetli, doğru adam. **3.** «Doğmuş, meydana gelmiş» anlamıyle sözcükler yapmada kullanılır. *Zade-i tab*, (bir kimsenin) tabiatından meydana gelmiş eseri; *haramzade*, piç; *merdüm-*

zade, insanoğlu; *perizade*, periden doğmuş; *şeyhzade*, şeyhoğlu.

zadegân *F. i.* (Sınıf farkı güden topluluklarda) Soylular takımı.

zadegî *F. i.* Zadelik, soyluluk.

za'f *A. i.* Zayıflık, güçsüzlük.

zafer *A. i.* **1.** Amaca ulaşma, başarma. **2.** Düşmanı yenme, üstün gelme.

za'feran *A. i.* Safran.

zaferyab *F. s.* Başarı gösteren, isteğine erişen.

za'fiyyet *A. i.* Zayıflık, güçsüzlük.

zag *F. i.* Karga.

zagan *F. i.* Kargalar.

zagbece *F. i.* Karga yavrusu.

zagçeşm *F. s.* Mavi gözlü.

zahair *A. i.* Zahireler.

zahib *A. s.* **1.** Gidici, giden. **2.** Bir düşünceye uyan, kapılan.

zahid, zahide *A. s., i.* **1.** Kaba sofu, aşırı sofu. **2.** Kızılbaş olmayan.

zahidane *A. zf.* Zahitlere yakışır yolda.

zâhif *A. s.* Sürüngen.

zahîf *F. s.* Kibirli, övüngeç.

zahife *A. i.* Sürüngenler.

zahil *A. s.* İhmal eden, unutan.

zahîr *A. i.* **1.** İç ağrısı. **2.** Basur ve mesane iltihabında olan ağrılı akıntı.

zahir *A. s.* Semiz, tavlı, bol.

zahir *A. s.* Parlak. *Nücum-i zahire*, parlak yıldızlar.

zâhir *A. s.* **1.** Açık, belli, görünen. **2.** *zf.* Elbette, kuşkusuz. **3.** *zf.* Galiba, sanırım, umulur ki. **4.** *zf.* Anlaşılan, meğer. **5.** *i.* Dış yüz, görünüş.

zahîr *A. s.* Arka çıkan, yardımcı.

zâhirbîn *F. s.* Bir şeyin yalnız dışına bakan, görünüşe bakan.

zahire *A. i.* Ambara konup saklanan yiyecek.

zâhiren *A. zf.* Görünüşte, göründüğü gibi, görünüşe göre.

zahirî, zahiriyye *A. s.* Dıştan görünen.

zahiriyyat *A. i.* Dış görünüşler.

zâhirperest *F. s.* Gösterişe dikkat edip iç yüze aldırış etmeyen.

zahm *F. i.* Yara. *Zahm-i çeşm*, (göz yarası) göz değmesi; *-sîne*, göğüs yarası; *-tîg*, kılıç yarası; *-zebân*, dil yarası.

zahmdar *F. s.* Yaralı.

zahme *F. i.* **1.** Vurma. **2.** Yara. **3.** Saz çalacak alet. **4.** Üzengi kayışı.

zahmet *A. i.* **1.** Sıkıntı, eziyet, rahatsızlık. **2.** Zor, güç. **3.** Yorgunluk.

zahmhorde *F. s.* **1.** Vurulmuş, çarpılmış. **2.** Yaralı.

zahmkâr *F. s.* Yaralayan, yaralayıcı.

zahmnâk *F. s.* Yaralı.

zahmzede *F. s* Yaralı.

zaid *A. s.* **1.** Artan, arttırılan. **2.** Fazla, gereksiz. **3.** (Mat.) Artı.

zaif, zaife *A. s.* **1.** Zayıf, güçsüz. **2.** İtibarsız, kuvvetsiz, gevşek. **3.** Arık, *lağar.*

zaik *A. i.* Tadan, lezzet *duyan.*

zaika *A. i.* Tatma.

zail, zaile *A. s.* **1.** *Sona* eren, sürekli *olmayan.* **2.** Geçen, geçmiş *olan.*

zâim *A. s.* Zeameti olan.
zaîm *A. i.* **1.** Zeamet sahibi. **2.** Kefil.
zair *A. s.* Ziyaret eden.
zakir *A. s.* **1.** Zikreden. **2.** Tekke hanendesi.
zakire *A. i.* (Fels.) Bellek.
zakkum *A. i.* **1.** Yemişi acı bir ağaç türü. **2.** Cehennemde yetişen bir ağaç.
zalâl *A. s.* Gölge eden.
zalâm *A. i.* **1.** Karanlık. **2.** Haksızlık.
zalîl *A. s.* Koyu gölgeli.
zalim *A. s.* Haksızlık eden, zulmeden.
zalimane *F. s., zf.* Zulümle yapılan, zalim insana yakışacak yolda.
zalimîn *A. i.* Zalimler.
zalûm *A. s.* Aşırı zalim olan.
zam, zamm *A. i.* Bindirim, artırma.
zamaim *A. i.* Bindirimler, arttırmalar.
zaman, zeman *A. i.* **1.** Çağ, devir. **2.** Zaman, *Zemin ü zaman*, münasebet, uygun düşürme. *Hemzaman*.
zaman *A. i.* **1.** Kefil olma, kefillik. **2.** Bir şeyin mislini ya da değerini vermek üzere zarara karşı kefil olma.
zamâne *A. i.* Şimdiki zaman (yakınma ve hafifseme anlamında).
zamanî *A. s.* Zamanla ilgili.
zamile *A. i.* Küçük yük, yük hayvanı.
zamîme *A. i.* Zammedilmiş, eklenmiş şey.
zamîmeten *A. zf.* Ek olarak, üstelik, bir de.
zâmın *A. s.* Kefil olan.
zamîn *A. s.* Tazmin eden, kefil olan.
zamir *A. i.* **1.** İç, her şeyin iç yüzü. **2.** Yürek, vicdan. **3.** (Dilb.) Bir ismin yerini tutan sözcük. *Levh-i zamir*, içteki (gönüldeki) levha.
zamm *A. i.* Bk. ZAM.
zamme *A. i.* «v» yazılıp, o, ö, u, ü okunan ve ötrü denen Arap harfleri harekesi.
zan, zann *A. i.* **1.** Sanma, sanı. **2.** Kuşku, kesin bilmeme. *Zann-i galib*, kuvvetli, gerçeğe en yakın zan; *hüsn-i zan*, iyi sanma; *su-i zan*, kötü sanma.
zanbak *A. i.* Zambak.
zân, zâniye *A. s.* Zina eden erkek ya da kadın.
zank, dank *A. s.* Darlık, sıkıntı.
zann *A. i.* Bk. ZAN.
zannî *A. s.* Zanna alt, zan ile ilgili.
zanniyyat *A. i.* Zanna ait şeyler, asılsız kuşkular.
zanu *F. i.* Diz.
zanubezanu *F. s.* Diz dize.
zanubezemin *F. s.* Dizçöken.
zanuzede *F. s.* Diz çökmüş.
zanuzen *F. s.* Diz çökmüş.
zâr *F. i.* **1.** Sesle ağlama, inleme. **2.** Zayıf, dermansız. *Zârzâr*, sesle ağlaya ağlaya, yanık yanık.
zâr *F. s.* Sesle ağlayan, inleyen.
zaraat, daraat *A. i.* Alçalma, kendini küçültme.
zarafet *A. i.* Zariflik.
zaragım *A. i.* Aslanlar.
zaraif *A. i.* Zarif, ince şeyler.
zarar *A. i.* Ziyan, eksiklik.
zarardide *F. s.* Kayba, ziyana uğramış.
zarb, darb *A. i.* **1.** Vurma, dövme. **2.** Maden üzerine para damgası vurma. **3.** (Mat.) Çarpma.

zarbhane Bk. DARBHANE.

zarf *A. i.* **1.** Kab, kılıf, mahfaza. **2.** Mektupların içine konduğu kâğıt kap. **3.** (Dilb.) Yer ve zamanı belirten sözcük.

zarfiyyet *A. i.* Bir sözcüğün zarf olma hali, bu halde kullanılması.

zarî' *A. s., i.* Ekin eken, çiftçi.

zarî *F. i.* Ağlayıp sızlanma.

zarif, zarife *A. s.* Nazik, ince, güzel, yakışıklı kimse.

zarih, darih *A. i.* Mezar.

zarr *A. s.* Zarara neden olan.

zarta *A. i.* Osuruk.

zarurât *A. i.* Zaruretler, zorunluluklar.

zarure, zaruret *A. i.* Çaresizlik, yoksulluk, zorunluluk. *Bizzarure*, çaresiz, ister istemez.

zarurî, zaruriyye *A. s.* Zorunlu. *Emr-i zarurî*, ister istemez olacak iş; *ihtiyacat-i zaruriyye*, yaşatma için gerekli olan şeyler.

zaruriyyat *A. i.* Mutlaka olan ve yapılan şeyler.

zat *A. i.* **1.** Kendi. **2.** Asıl, öz, cevher. **3.** Saygıdeğer, sayılır kimse. *Zat-i âlileri*, sen ya da o; *zat-ül-beyn*, iki ya da daha çok kimse arasındaki ilişki; *-zat-üs sudur*, yürekte gizli olan şeyler; *bizzat*, kendisi; *hadd-i zatında*, aslında, sonradan değil; *ism-i zat*, zat bildiren isim.

zat *A. s.* Sahip, malik.

zaten *A. zf.* Esasen, asıl olarak, aslında.

zatî, zatiyye *A. s.* Bir kimsenin kendine, kişiliğine ait, özel. *Muamelât-i zatiyye*, zatişleri, özlük işleri.

zatiyyat *A. i.* Zata, şahsa ait işler, şahsiyat.

zavabıt *A. i.* Kurallar, nizamlar, usuller. *Zavabıt-i idare*, yönetim kuralları, düzenleri; *nahviyye*, sentaks kuralları.

zavahir *A. i.* **1.** Görünüş, görünür, dış yüz. **2.** Göze çarpan yerler.

zaviye *A. i.* **1.** (Mat.) Açı. *Zâviye-i ayniyye* (Hek.), göz pınarı; *zâviye-i hâriciyye*, dışaçı; *-in'ikâs*, yansıma açısı; *-inkisar*, kırılma açısı; *-müsellesâtiyye* (Astr.), trigonometri açısı; *-mücavire*, komşu açı; *-müfarice*, geniş açı; *-merkeziye*, merkez açısı; *-hadde*, daraçı; *-kaime*, dikaçı; *-mücesseme*, bir noktada birleşen üç ve daha çok düzlemin oluşturduğu açı. **2.** Köşe, bucak. **3.** Bir sofunun ibadet için çekildiği tenha yer, küçük tekke.

zaya' *A. i.* Bk. ZİYA.

zay'a *A. i.* **1.** Boş arsa. **2.** Geliri olan yapı. **3.** Tarla, çiftlik.

zayf *A. i.* Konuk.

zayi' *A. s.* Elden çıkan, kaybolan.

zayiat *A. i.* Kayıplar, yitikler.

zayiçe *F. i.* Yıldızların belli bir vakitteki yerlerini ve durumlarını gösterir cetvel.

zebâd *A. i.* **1.** Kalemis yağı. **2.** Misk kedisi.

zebân *F. i.* Dil. *Ateşzeban*, uz dilli.

zebânâver *F. s.* Dile getirme, bol söyleme.

zebândırâz *F. s.* Dil uzatan, atıp tutan.
zebane *F. i.* **1.** Terazi gibi kimi aygıtların dili anımsatan parçaları. **2.** Alev, yalım.
zebanekeş *F. s.* Alevli, alevlenen.
zebani *A. i.* Cehennemlikleri cehenneme atmakla görevli melek.
zebaniyan *F. i.* Zebaniler.
zebayih *A. i.* Kurbanlık hayvanlar.
zebb *A. i.* Kovmak.
zebed *A. i.* Köpük.
zeber *F. s.* Üst. *Zir ü zeber*, alt üst.
zeberced *A. i.* Açık yeşil renkte bir süs taşı.
zeberdest *F. s.* **1.** Eli üstün. **2.** Mahir, usta.
zebh *A. i.* Boğazlama.
zebhiyye *A. i.* Kasaplardan, kestikleri hayvanlar için alınan vergi.
zebib *A. i.* Kuru üzüm.
zebîh *A. s.* Kesilmiş ya da kesilecek kurban.
zebiha *A. i.* **1.** Kurbanlık hayvan. **2.** Boğazlanan hayvan.
zebun *F. s.* Zayıf, güçsüz, âciz.
zebunî *F. i.* Zayıflık.
zebunküş *F. s.* Kendinden zayıfa gücü yeten.
zebur *A. i.* **1.** Kitap. **2.** Mektup. **3.** Davut peygamberin kutsal kitabı.
zeccac *A. s.* Camcı, şişe ve cam yapan.
zecr *A. i.* **1.** Önleme, yasak etme. **2.** Zorlama, zorla yaptırma. **3.** Kovma. **4.** Eziyet.
zecren *A. zf.* Zorlayarak, zorla.
zecriyye *A. i.* Alkollü içkiler vergisi.
zed *F. i.* Vurma, dövme. *Zed ü hord*, savaş.
-zede *F. s.* «Vurulmuş, uğraşmış, yakalanmış» anlamına gelen birleşik sözcükler yapar: *Âfetzede*, felâkete uğramış; *harîkzede*, yangına uğramış; *serzede*, baş göstermiş; *sevdâzede*, sevdaya tutulmuş.
zeferat *A. i.* Soluk almalar.
zefir *A. i.* Soluk verme.
zegan *F. i.* Çaylak.
zehab *A. i.* **1.** Gitme. **2.** Bir fikre, bir düşünceye uyma, sapma. *İyab ü zehab*, gidip gelme.
zehadet *A. i.* Zahitlik.
zeharif *A. i.* Yalancı süsler.
zeheb *A. i.* Altın. *Eb-üz-zeheb*, altın babası, çok zengin.
zehebî *A. s.* Altından yapılma, ya da altınla ilgili.
zehhar *A. i.* Çok taşkın, coşkun (Deniz).
zehr *F. i.* Zehir, ağı. *Zehr-i mâr*, yılan zehiri.
zehr, zehre *A. i.* Çiçek.
zehra' *A. i.* Yüzü pek ak ve parlak olan.
zehrâb *F. i.* Acı su.
zehrabe *F. i.* **1.** Acı, zehir gibi su. **2.** (Mec.) Acılık, acı, kaygı.
zehrâlûd *F. s.* Zehirli.
zehrâmîz *F. s.* Zehirli, acı.
zehrbar *F. s.* Zehir yağdıran, pek acı.
zehre, zehr *A. i.* Çiçek.
zehre *F. i.* **1.** Öd, safra. **2.** Yiğitlik, yüreklilik. *Bîzehre* korkak, yüreksiz.
zehreçak *F. s.* Ödü kopmuş, korkmuş.

zehredâr *F. s.* Yiğit, yürekli.
zehreterâk *F. s.* Ödü kopmuş, çok korkmuş.
zehrhand *F. i.* Acı acı gülme.
zehrîn *F. s.* Zehir gibi, acı.
zehrnak *F. s.* Zehirli, ağılı.
zeir *A. i.* Aslan kükremesi.
zeîr *A. i.* Vücudun içinden işitilen doğal ya da hastalıklı ince ses.
zeîrât *A. i.* Vücuttan gelen doğal ya da hastalıklı ince ince sesler.
zekâ *A. i.* Zeyreklik, zihin keskinliği, çabuk anlama
zekâ' *A. i.* Saflık, duruluk, durum düzgünlüğü.
zekan *A. i.* İki çene kemiğinin birleştiği nokta. *Çah-i zekan*, çene çukuru.
zekât *A. i.* İslâmın beş koşulundan biri.
zekâvet *A. i.* Zekâ, zekilik.
zeker *A. i.* **1.** Erkek. **2.** Erkeklik organı.
zeki, zekiyye *A. s.* Anlaklı, çabuk anlayışlı.
zeki, zekiyye *A. s.* Temiz, saf.
zelak, zelka Bk. ZELKA.
zelâzil *A. i.* Yer depremleri.
zelâzil *A. i.* Uzun etekler.
zelil *A. s.* Hor, hakîr, alçak.
zelka, zelak *A. i.* Sürçme, kayma. *Zelka-i kadem*, ayak sürçmesi.
zell, zelle *A. i.* **1.** Ayak sürçme, kayma. **2.** Yanılma, yanlış.
zellât *A. i.* **1.** Suçlar, günahlar, **2.** Ayak sürçmeler, hatalar.
zelzal, zilzal *A. i.* Deprem.
zelzele *A. i.* Deprem. *Zelzelet-üs-sâa*, kıyâmet zelzelesi.
zelzelenümâ *A. i.* Sismograf.
zem *A. i.* Bk. ZEMİN.
zemaim *A. i.* Kötü haller.
zemane *A. i.* Bk. ZAMÂNE.
zemherir *A. i.* Karakış.
zemîm, zemime *A. s.* Kötü, beğenilmeyen hal.
zemime *A. i.* Zemmedilmeye, yerilmeye lâyık fena, kötü hal ve davranış.
zemîh *F. i.* **1.** Yeryüzü. *Rûy-i zemîn*, yeryüzü; *tahte-z-zemîn*, yeraltı; *zîr-i zemîn*, yerin dibi. **2.** Üzerinde nakışlar bulunan bir şeyin asıl rengi. **3.** Tarz, eda. **4.** Konu, tema. *Zemin ü zaman*, yer ve konu ilintisi; *nevzemin*, yeni yolda, yeni üslupta.
zeminbus *F. i.* Yeri öpme.
zeminbusî *F. i.* Yer öpmeklik.
zemindar *F. i.* Vali, hâkim.
zemistan *F. i.* Kış.
zemm, zem *A. i.* Yerme, kınama, ayıplama.
zemman *A. s.* Zemmedici, yerici, yeren.
zemzemat *A. i.* Zemzemeler, ezgili sesler.
zemzeme *A. i.* Ezgili ses terennüm, teganni. Davut'un Mezamir'ini, ya da Makamat-i Zend-i okuyanların teranesi.
zen *F. i.* Kadın. *Pirezen*, kocakarı.
-zen *F. s.* Vurucu, vuran, çalan, kesen, basan, atan; anlamlarına gelerek birleşik sözcükler oluşturur: *Destzen*, el vurucu, el uzatan; *handezen*, kahkaha atan; nara atan; *rehzen*, yol kesen, eşkıya; *sikkezen*, madenden para basan; *şemşirzen*, kılıç çeken, kılıç çalan.
zenabîl *A. i.* Zembiller.

zenabîr *A. i.* Eşekarıları.
zenadîk, zenadıka *A. i.* Zındıklar.
zenah, zenahdan *F. i.* Çene. *Çah-i zenahdan*, çene çukuru.
zenan *F. i.* Kadınlar. *Mekr-i zenan*, kadınların fendi.
-zenan *F. s.* Vurarak anlamıyle birleşik sözcükler oluşturur. *Ta'nezenan*, söverek.
zenane *F. s.* Kadın işi.
zenb *A. i.* Günah, suç, kabahat.
zenbak *A. i.* Zambak.
zenbil *A. i.* Zembil.
zenbûrek *F. i.* Zemberek.
zenc *A. i.* Kara, siyah, zenci.
zencar *A. i.* Bakır pası çeşidinden göztaşı.
zencebil *A. i.* **1.** Zencefil. **2.** Şarap.
zencî *A. s., i.* Afrikalı, kara ırktan olan kara adam.
zencir *F. i.* Zincir.
zencirbend *F. s.* Zincirle bağlı, pırangaya vurulmuş.
zenciyye *A. s.* Afrikalı, kara ırktan olan kara kadın.
zend *A. i.* **1.** Çakmak demiri. **2.** Bilek kemiği.
zendeka *A. i.* Tanrıyı, ahreti, yadsıma; dinsiz olma.
zendost *F. s.* Kadınlardan hoşlanan, zampara.
zeneb *A. i.* Kuyruk, *Zuzeneb*, kuyruklu.
zeneh, zenehdan *F. i.* Çene.
zenek *F. i.* Küçük kadın.
zeng *F. i.* **1.** Zenc, zenci. **2.** Ceng, pas. **3.** Zil, çalpara.
zengâr *F. i.* Bakır pası soyundan göztaşı.
zengî *F. i.* Zenci.
zengül, zengüle *F. i.* **1.** Çan, çıngırak, tef pulu. **2.** Doğu musikisinde bir makam adı.
zenne *A. i.* **1.** Kadın kısmı. **2.** Kadın kılığında ve rolünde erkek. **3.** Kadın işi, kadın eşyası.
zennûbe *A. i.* Günahkâr kız.
zenpare *F. s.* Zampara.
zenperest *F. s.* Kadına düşkün.
zer' *A. i.* **1.** Ekme, tohum saçma. **2.** Ekilip bitmiş olan tahıl, ekin.
zer *F. s.* Sarı.
zer *F. i.* **1.** Altın. **2.** Akçe, para. **3.** (Tas.) Nöbet, oruç.
zerâb *F. i.* **1.** Yaldız mürekkep. **2.** Beyaz şarap.
zeraf *F. i.* Zürafa.
zerari *A. i.* Zürriyetler, nesiller, kuşaklar, çocuklar.
zeravend *F. i.* (Bot.) Zeravend.
zerbaf *F. i.* Ustufacı, sırmalı kumaş dokuyan kimse.
zerbafte *F. i.* Sırmalı kumaş.
zerbeft *F. i.* Sırmalı kumaş, ustufa.
zerd, zered *A. i.* Halka halka örülmüş zırh, savaşçı zırhı.
zerd *F. s.* **1.** Sarı. **2.** Soluk, solgun. *Ruy-i zerd*, sararmış, soluk yüz.
zerdâb *F. i.* **1.** Beyaz şarap. **2.** Safra. **3.** Cerahat, irin.
zerdalû *F. i.* Zerdali.
zerde *F. i.* **1.** Safran ile pişirilen tatlı pirinç pilavı. **2.** Yumurtanın sarısı. **3.** Safra. *Pilâv zerde*, düğün.
zerdeçav, zerdeçûb *F. i.* Zerdeçal boyası.
zerdfam *F. s.* Sarı renkte, sarı renkli.
zerdgûş, zerdgûşe *F. s.* **1.** Ürkek, korkak. **2.** İkiyüzlü.
zerdî *F. i.* Sarılık, sarı renkte olma.
zerduz *F. i.* **1.** Sırma işleyici. **2.** Sırmalı, kılaptanlı.

zerdüştî *F. s., i.* Zerdüşt dininde olan, ateşperest, ateşe tapan, Mecusî.
zerefşan *F. s.* **1.** Altın saçıcı. **2.** Altın kakmalı.
zerendud *F. s.* Altın yaldızlı.
zerger *F. i.* **1.** Altın işleyen. **2.** Kuyumcu.
zergeran *F. i.* Kuyumcular.
zergerî *F. i.* Kuyumculuk.
zergûn *F. s.* Altın gibi, sarı renkte.
zerhırid, zerhıride *F. s.* Satın alınmış köle.
zeri' *A. s.* Çabuk, kolay, *Mevt-i zeri'*, kolay ölüm.
zer'î *A. s.* Arşın ile ölçülen (şey).
zerî' *A. i.* Araya giren, şefaat edici.
zeria *A. i.* Vesile, bahane, fırsat.
zerin *F. s.* Altın gibi sarı, parlak.
zer'iyyat *A. i.* Ekim.
zerk *F. i.* İki yüzlülük.
zerk *A. i.* Şırınga etme.
zerka *A. s.* **1.** (Uygunsuzluğu ile ün almış bir Arap kadının adından anımsanarak) Gök gözlü kadın. **2.** Gök mavisi. **3.** Mavi (göz).
zerkâr *F. s.* Altın işleme.
zerkârî *F. i.* Altın işlemecilik.
zerkeş *F. s.* Sırmacı.
zerkfüruş *F. s.* Hileci, iki yüzlü.
zerkûb *F. i.* Altın dövücü. altın yaprak, sarı yaldız yapan.
zernigâr *F. s.* Altın ile işlenmiş.
zerra' *A. i.* Çiftçi.
zerrak *A. s.* İkiyüzlü.
zerrat *A. i.* Zerreler.
zerre *A. i.* Pek küçük parça.
zerrevâr *F. s.* Zerre kadar.
zerrin *F. s.* **1.** Altından yapılmış, altın. **2.** Altın gibi, sarı.
zerrişte *F. s.* Altın tel, sırma, sarı.
zerşinas *F. s.* Altın tanıyıcı, sarraf.
zertâr *F. s.* Altın tel, sırma. (Mec.) Güneş ışını.
zertari *F. i.* Altın tel ya da sırma ile işlenmiş, dokunmuş.
zerver *F. s.* Altın yaldızlı olan.
zevacir *A. i., ç.* Yasak şeyler.
zevad *F. i.* Azık stoku. *Zad ü zevad*, azıklar.
zevahif *A. i.* Sürüngenler.
zevahir *A. i.* Coşkun denizler.
zevahir *A. i.* Çiçekler.
zevaib *A. i.* Perçemler, kâküller.
zevaid *A. i.* Fazlalıklar.
zevail *A. i.* Baki olmayan. zeval bulucu şeyler.
zeval *A. i.* **1.** Zail olma, sona erme. **2.** Yerinden ayrılıp gitme. **3.** Güneşin başucunda bulunma zamanı. *Zevalnapezir*, zeval bulmaz; *bizeval*, zevalsiz; *seri-üzzeval*, çok dayanmayan, çabuk geçen.
zevalî *A. s.* Zeval ile ilgili. *Saat-i zevalî*, öğle vaktini esas alan saat, alafranga saat.
zevalpezir *F. s.* Sona eren, geçici olan.
zevamil *A. i.* Yük hayvanları.
zevan *F. i.* Zıvana.
zevat *A. i.* Zatlar, kimseler.
zevaya *A. i.* (Geo.) Açılar.
zevaya *A. i.* Zaviyeler, tekkeler.
zevb *A. i.* Bk. ZEVEBAN.
zevc *A. i.* **1.** Çift. **2.** *Bir çiftin*

her biri, eş. 3. Koca ve karının her biri.
zevcat *A. i.* Kadın eşler.
zevce *A. i.* Kadın eş.
zevceyn *A. i.* Kadın ile erkek çift.
zevci, zevciyye *A. s.* Karı koca ile ilgili.
zevciyyet *A. i.* Kocalık, karılık; karı koca hali.
zeveban *A. i.* Erime.
zevi- *A. s.* Sahipler.
zevilerham *A. s.* Ana (kadın) tarafından akraba.
zevilhayat *A. s.* Canlılar.
zevilukul *A. s.* Akıl sahipleri, insanlar.
zevk *A. i.* 1. (Biy.) Tadım. 2. Hoşa giden durum, tat. 3. Hoş vakit geçirme, eğlenme. 4. Güzeli çirkinden ayırt etme yetisi, beğeni. *Zevk-i selîm*, zevkin en yüksek derecesi; *-dîl*, gönlün zevki; *-sûret*, resimden alınan zevk; *-vasl*, vuslat tadı; *zevk ü tarab*, zevk ve şenlik.
zevkıyyat *A. i.* Zevke, eğlenceye değgin.
zevkyab *F. s.* Tat alan, zevk alan.
zevrak *A. i.* 1. Kayık, sandal. 2. Zemzem şişesi.
zevrakçe *F. i.* Küçük kayık, sandal.
zeybak *A. i.* Bk. ZİBAK.
zeyc *A. i.* Bk. ZİC.
zeyf *A. i.* Kalp, silik para.
zeyl *A. i.* 1. Etek. 2. Bir nesnenin devamı, altı, eki.
zeylen *A. zf.* Ek olarak, altta.
zeyliyyat *A. i., ç.* Zeyl olarak yazılan şeyler.
zeyn *A. i.* Süs.
zeyrek, ziyrek *F. s.* Zeki, anlayışlı, uyanık.
zeyt *A. i.* 1. Zeytinyağı. 2. Yağ.
zeytun *A. i.* Zeytin.
zia *A. i.* İşlenir toprak, tarla.
zıdd *A. i.* Karşıt.
zıddan *A. i.* İki karşıt. *Ziddan-i lâyectemian*, bir yere gelmesi olanaksız iki karşı şey.
zıddeyn *A. i.* İki karşıt şey. *İçtima-i zıddeyn*, iki karşıtın birleşmesi.
zıddiyyet *A. i.* Zıtlık, karşıtlık.
zı'f, zııf *A. i.* Bir şeyin iki katı.
zıfr *A. i.* 1. Tırnak. 2. Çengel. 3. Pençe.
zîk *A. i.* Sıkıntı, darlık. *Zîk-i maaş*, geçim darlığı; *-nefes*, nefes darlığı; *-sadr*, göğüs darlığı.
zılâl *A. i.* Gölgeler. *Zılâl-i ehvâl*, korku gölgeleri.
zılalalûd *F. s.* Gölgeli.
zılale *A. i.* Gölgelik.
zılf *A. i.* Tırnak.
zıll *A. i.* 1. Gölge. *Zıll-ı evvel*, aklı evvel; *-sânî*, dünya, 2. (Mec.) Koruma. *Zıllullah, zıllullah-i fi-l-âlem*, (Tanrı gölgesi).
zımâr *A. i.* Namus, ırz.
zımn *A. i.* 1. İç taraf. 2. Açıkça söylenmeyip dolayısıyle anlatılmak istenilen söz, gizli maksat. 3. Maksat, istek.
zımnen *A. zf.* Açıktan olmayarak, dolayısıyle.
zımnî *A. s.* Dolayısıyle anlatılan.
zındık *A. s.* Tanrıya ve ahrete inanmayan.
zınnet *A. i.* Cimrilik.
zırh *F. i.* Eskiden savaşlarda giyilen çelik giysi.
zırhpuş *F. s.* Zırh giyinmiş.

zıya', zeya' *A. i.* Kayıp, yitim.
zıya' *A. i.* Tarlalar, küçük çiftlikler.
zi- *A. s.* «Sahip» anlamında sözcüklerin başlarına getirilir: *Zîhayat*, canlı, yaşar; *zîkıymet*, değerli, bahası yüksek; *zîlyed*, (Huk.) bir malı, bir taşınmazı kullanmakta olan.
ziab *A. i.* Kurtlar.
zi'b *A. i.* Kurt. *Dâ-üz-zi'b*, (Kurt hastalığı) Açlık, doymazlık.
zîb *F. i.* Süs.
zîba *F. s.* **1.** Süslü. **2.** Yakışıklı. **3.** Güzel.
zıbak, zeybak *A. i.* Cıva.
zıbakî, zeybakî *A. s.* Cıva ile ilgili, cıvalı.
zibaver *F. s.* Süslendiren, süsleyen.
zibaylî *F. i.* **1.** Süslülük. **2.** Yakışıklılık.
zibefza *F. s.* Süs artıran, güzelleştiren.
zibende *F. s.* Ziynetli, süslü, yakışıklı.
zibha *A. i.* Kuşpalazı, difteri.
zic, zeyc *A. i.* Yıldızların yerlerini ve dolaşmalarını saptayan gösterge.
zida *F. s.* Pasını açma, cilâlama.
zifaf *A. i.* Gerdeğe girme. *Hücre-i zifaf*, gerdek odası; *leyle-i zifaf*, gerdek gecesi.
zift *A. i.* Çamdan ve madenden çıkarılan yarı katı kara madde.
zih *F. i.* Kenar çizgisi. **2.** Kiriş. **3.** Yay kirişi. **4.** Kaytan, şerit.
zihaf *A. i.* (Ed.) Koşuklarda ölçek zorunluğundan, sözcüklerin harflerinden birini düşürme ya da okumamak üzere yazma.
zihafat *A. i.* Zihaflar.
ziham *A. i.* Kalabalık, sıkışıklık.
zihayat *A. s.* Canlı, yaşayan.
zihgir *F. i.* Ok atanların parmaklarına geçirdikleri halka.
zihn *A. i.* Zihin.
zihnen *A. zf.* Zihince, zihinde, zihinden.
zihnî, zihniyye *A. s.* Zihinle ilgili. *Hesab-ı zihnî*, akıldan hesap.
zihniyyet *A. i.* Düşünce, düşünce yolu.
zikıymet *A. s.* Değerli.
zikr *A. i.* **1.** (Bir tarikata bağlı olanlar için) Tanrı'nın adını art arda söyleme. **2.** Anma, söyleme. *Zikr-i bilhayr*, hayırla anma; *zikr-i cemîl*, güzelliğini, iyiliğini anma; *ânif-üz-zikr*, *sâlif-üz-zikr*, yukarıda söylenilen, adı geçen; *halka-i zikr*, dervişlerin bir halka kurarak Tanrı'nın adını birlikte söyledikleri topluluk; *ati-yüzzikr*, aşağıda söylenen.
zikra *A. i.* **1.** Anma, hatırlama. **2.** İbret, örnek. **3.** Öğütleme.
zilâl *A. i.* Hor ve hakir olanlar, zeliller.
zilhicce *A. i.* Kamer takviminin on ikinci ayı, kurban ayı.
zilka'de *A. i.* Kamer takviminin on birinci ayı, aralık ayı.
zillet *A. i.* Alçaklık, aşağılık.
zilzal, zelzal *A. i.* Deprem, yer sarsıntısı.

zilzil *A. i.* Etek.
zimam *A. i.* Yular.
zimamdar *F. i.* Yular elinde olan, yöneten.
zimamdaran *F. i.* İdare edenler, yönetenler.
zimem *A. i.* Zimmetler, borçlar.
zimemat *A. i.* Borçlar.
zimmet *A. i.* Bir ticaret kuruluşunun ya da kişinin borçları. *Beraet-i zimmet*, bir suçtan temize çıkma; *beriüz-zimme*, suçsuz, ilişiksiz; *ehl-i zimmet*, bir Müslüman ülkenin uyruğu olan Hıristiyanlar.
zimmî *A. s., i.* (İslâm devleti uyruğu olan) Hıristiyan, haraç veren, raiyye.
zîn *F. i.* (Binek atına vurulan) Eyer. *Zir-i zîn*, eyer vurma.
zina' *A. i.* Yasaya aykırı olarak çiftleşme. *Veled-i zina*, piç.
zinab *A. i.* Kuyruklar.
zinabe *A. i.* (Her şeyin) Ardı arkası.
zinad *A. i.* Çakmak demiri. *Zinad-ül-hacer*, çakmak taşı.
zindan *F. i.* Karanlık, yeraltı hapishanesi.
zinde *F. s.* **1.** Diri, canlı. **2.** Dinç, sağ, sağlam.
zindebad *F. ü.* Yaşa! Sağol!
zindegân *F. i.* Diriler.
zindegânî *F. i.* **1.** Dirilik, hayat. **2.** Yaşayış; geçim.
zindegî *A. i.* Dirilik, canlılık.
zinhar *F. ü.* Sakın! Aman!
zinpuş *F. i.* Eyer örtüsü.
zir *F. s.* Alt, aşağı. *Zir-i ser*, başın altı; *-zemîn*, yerin altı; *zir ü zeber*, alt üst.
zir *A. i.* Sazın en ince teli. *Zir ü bâm*, sazın en ince ve en kalın teli.
zira' *A. i.* Dirsekten orta parmak ucuna kadar olan bir uzunluk ölçüsü (75 ile 90 santim arasında değişen çeşitleri vardı).
zira *F. e.* Çünkü, şundan dolayı.
ziraat *A. i.* Tarım.
zirdest *F. i.* El altındaki, ahali.
zirdestan *F. i.* El altındakiler, uyruk.
zire *F. i.* Kimyon.
zirek *F. s.* Bk. ZEYREK.
zirîn *F. s.* Alttaki, aşağıdaki.
zirnih, zirnik *A. i.* Zırnık.
ziruh *F. s.* Canlı.
zirve *A. i.* Dağın en yüksek noktası.
zişt *F. i.* Çirkin.
zîştî *F. i.* Çirkinlik.
ziver *F. i.* Süs, bezek.
ziya' *A. i.* Işık, aydınlık. *İn'ikâs-ı ziya'*, (Fiz.) ışık yansıması.
ziyâbar *A. F., s.* Işık saçan.
ziyadar *F. s.* Parlak, ışıklı.
ziyade *A. i.* **1.** Artma, çoğalma. **2.** Artan, fazla kalan. **3.** Çok bol. **4.** Aşırı.
ziyafet *A. i.* Konuk kabul etme; konuğu yedirip içirme.
ziyaî *A. s.* Ziya ile ilgili.
ziyan *F. i.* Zarar, kazançtan kayıp.
ziyankâr *F. s.* Ziyancı, zarar veren.
ziyaret *A. i.* **1.** Birini ya da bir yeri görmeye gitme. **2.** Dua ve hayır kazanmak için kutsal bir yere gitme. *İade-i ziyaret*, yapılan bir ziyarete karşı görüşmeye gitme.
ziyaretgâh *F. i.* Ziyaret yeri, türbe.

ziynet, zinet *A. i.* Süs.
zokak *A. i.* Sokak.
zor *A. i.* Yalan, asılsız iş. *Şahid-i zor*, yalancı tanık.
zor *F. i.* **1.** Güç, kuvvet. **2.** Zorbalık, sıkı. *Zor-i bazu*, kol kuvveti.
zorbaz *F. s.* **1.** Kuvvetli, güçlü. **2.** Sert, hoyrat.
zorkâr *F. s.* Zorlayan.
zormend *F. s.* Kuvvetli, güçlü.
zu' *A. i.* Işık, aydınlık.
zuabe *A. i.* Zülüf, perçem.
zuafa *A. i.* Zayıflar.
zuama *A. i.* Zaimler.
zufr *A. i.* Tırnak.
zuhr, zuhur *A. i.* Öğle öğle vaktî. *Bâd-ez-zuhr*, öğleden sonra; *kabl-ez-zuhr*, öğleden önce; *salat-üz-zuhr*, öğle namazı; *vakt-i zuhr*, öğle zamanı.
zuhrî *A. s.* Öğle ile ilgili.
zuhrüf *A. i.* Yalancı süs.
zuhûr *A. i.* Görünme, meydana çıkma, baş gösterme. *Nagehzuhur*, ansızın, vakitsiz oluveren; *nevzuhur*, yeni çıkma.
zuhurat *A. i.* Hesapta olmayan, umulmadık olaylar, rastlayış.
zuhurî *A. i.* Ortaoyununda komik rolünü yapan kimse. *Zuhurî kolu*, ortaoyunu takımı.
zulm *A. i.* Zulüm, haksızlık.
zulma *A. s.* Karanlık.
zulmanî *A. s.* Karanlıkla ilgili, karanlık olan.
zulmen *A. zf.* Zulüm yaparak, haksızlıkla.
zulmet *A. i.* Karanlık. *Zulmet-i ebkem*, dilsiz karanlık; *-ten*, vücut karanlığı.
zulumat, zulmat *A. i.* Karanlıklar. *Bahr-i Zulmat*, Atlantik Okyanusu.
zu'm *A. i.* **1.** Sanı, zan. **2.** Kuşku, sanı.
zu'miyyat *A. i.* Zanlarla ilgili şeyler.
zunun *A. i.* Sanılar, zanlar.
zurefa *A. i.* **1.** Zarif kimseler. **2.** Sevici kadınlar.
zuruf *A. i.* Zarflar.
zuyuf *A. i.* Konuklar.
zuzeneb *A. i.* Kuyruklu.
züabe *A. i.* Zülf, perçem, kâkül. *Zuzüabe*, kuyruklu yıldız.
zübab, zübabe *A. i.* Sinek. *Cenah-i zübab*, sinek kanadı; *tanin-i zübab*, sinek vızıltısı.
zübale *A. i.* Mum.
zübd *A. i.* Tereyağı, kaymak.
zübde *A. i.* Öz, özet, sonuç. *Zübde-i makal*, sözün özü.
zübul *A. i.* Sararıp solma.
zübulyafte *F. s.* Gübrelenip kuvvetlenmiş olan.
zübür *A. i.* **1.** Kitaplar. **2.** Yazılı nesneler.
zücac, zücace *A. i.* Sırça, cam, şişe.
zücaci, zücaciye *A. s.* Cam ve sırça ile benzerlerinden olan.
züccaciyye *A. i.* Cam ve sırça, kaplar.
zügabe *A. i.* Şiş.
zühd *A. i.* Her türlü zevke karşı koyarak kendini *ibadete* verme.
zühdiyye *A. i.* (*Fels.*) Çilecilik.
zühhad *A. i.* Zahitler.
zührevî, zühreviyye *A. s., i.* Frengi ve belsoğukluğu gibi hastalıklar.
zühul *A. i.* Dalgınlıkla unutma, geçiştirme.

zühur *A. i.* Darlıkta kullanmak için saklanıp biriktirilen şey.
zühur *A. i.* Parıldama.
zükâm, zükkâm *A. i.* Nezle.
zükr *A. i.* Yürekte olan düşünce.
zükûr *A. i., ç.* Erkekler.
zülâl *A. i.* Saf, hafif, tatlı su.
zülâli, zülâliyye *A. s.* Yumurta akı niteliğinde olan.
zülcelâl *A. i.* Celâl, ululuk sahibi.
zülcenah *A. s.* Çok taraflı, her yana, her tarafa gelebilir.
zülcenaheyn *A. i.* (Zoo.) Çiftekanatlılar.
zülehdab *A. i.* (Zoo.) Kirpikler.
zülf *F. i.* **1.** Başın iki yanından sarkan saç lülesi. **2.** Sevgilinin saçı. *Zülf-i dilârâ*, sevgilinin gönlü süsleyen, gönle hoş gelen zülfü; *-yâr*, 1. Sevgilinin zülfü, saçı. 2. (Mec.) Menfaat, çıkar.
zülfe *A. i.* Küçük saçak, püskülcük.
Zülfikar *A. i.* Muhammet peygamberin Ali'ye armağan ettiği ağzı çatallı ünlü kılıç.
zülfilkateyn *A. i.* (Bot.) Üççenekliler.
zülhasele *A. i.* (Bot.) Kavuzlular.
zülkadr *A. s.* Onur, saygınlık sahibi.
züll, zül *A. i.* Horluk, hakirlik, alçaklık.
zülvecheyn *A. i.* (Geo.) İki düzlemli.
zümre *A. i.* **1.** Bölük, takım, cemaat. topluluk. *Zümre-i hûbân*, güzeller topluluğu. **2.** (Zool.) Alttakım.
zümürrüd, zümürüd *A. i.* **1.** Zümrüt. **2.** (Mec.) Koyu yeşil renk.
zümürrüdî, zümürrüdîn *F. s.* Zümrüt renginde, yemyeşil.
züneyb *A. i.* **1.** Küçük kuyruk. **2.** Sapçık.
zünnar *A. i.* **1.** Papazların bellerine sardıkları kıldan sert kuşak. **2.** (Mec.) Güzelin saçı.
zünub *A. i.* Günahlar.
zürefa *A. i.* Zarifler.
zürkt *A. i.* Morarma.
zürra' *A. i.* Çiftçiler, ekinciler
zürriyet *A. i.* Kuşak, soy, nesil.
züru' *A. ç., i.* Ekilmiş tarlalar.
züvvar *A. i.* Ziyaretçiler, konuklar.
züyuf *A. i., ç.* (Madenden) Kalp, silik para.
züyul *A. i.* Kuyruklar, etekler, ekler.
züyût *A. i.* Yağlar. *Züyût-i tayyar*, kokulu, ıtırlı, uçucu yağlar.